JHUSO
UBRU

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 (มกราคม–มิถุนายน 2569)
ISSN: 3088-2656 (Print) ISSN: 3088-2664 (Online)

Humanities and Social Sciences Journal, Ubon Ratchathani Rajabhat University
วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
Vol.17 No.1 (January–June 2026) ISSN:3088-2656 (Print) ISSN: 3088-2664 (Online)

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 (มกราคม–มิถุนายน 2569) ISSN: 3088-2656 (Print)
ISSN: 3088-2664 (Online)

เจ้าของ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
วัตถุประสงค์	เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เผยแพร่ผลงานทางวิชาการและงานวิจัยด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อันเป็นประโยชน์ต่อการต่อยอดองค์ความรู้และความงอกงามด้านภูมิคุ้มกันทางปัญญาแก่สังคม
ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ธรรมรักษ์ ละอองนวล อธิการบดี
ขอบเขต	สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
บรรณาธิการ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กุลวดี ละม้ายจีน
ผู้ช่วยบรรณาธิการ	รองศาสตราจารย์ภิชญาพร อยู่คล้ำ

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุจริต เพียรชอบ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ ดร. วัชระ งามจิตรเจริญ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ศาสตราจารย์ ดร. ประยงค์ แสนบุราณ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ศาสตราจารย์ ดร. เทิดชาย ช่วยบำรุง	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.บุญยเสนอ ตรีวิเศษ	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
รองศาสตราจารย์ ดร.ชลลดา พงศ์พัฒนโยธิน	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
รองศาสตราจารย์ ดร. ธีระภัทรา เอกผาชัยสวัสดิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
รองศาสตราจารย์ ดร. นัยนา อรรจนาทร	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มารศรี สอทิพย์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุมารินทร์ ตุลารักษ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนพรรณ ธานี	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช อุบลราชธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กัลยา กุลสุวรรณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร. มาลี ไชยเสนา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
รองศาสตราจารย์ ดร. สุนทร วรหาร	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรรพสิริ ส่งสุขรุจิโรจน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
อาจารย์ ดร.จารุณี อนุพันธ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
อาจารย์ ดร. พรหมมินทร์ กองแก้ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

เลขานุการ นางสาวศิวัชญา ธงศรี
นายปรัชญา ตะวังทัน

ข้อเขียนหรือบทความใด ๆ ที่ได้พิมพ์เผยแพร่ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ถือเป็นความคิดเห็นส่วนตัวของผู้นิพนธ์บทความ กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย และไม่มีข้อผูกพันด้วยประการใด ๆ

เตรียมต้นฉบับ พิสูจน์อักษร และตรวจรูปเล่ม

1. รองศาสตราจารย์ ดร.นิศานาจ โสภาพล
2. รองศาสตราจารย์ภิชญาพร อยู่คล้ำ
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรรพสิริ ส่งสุขรุจิโรจน์
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปัทมา จรัสรุ่งรวีวร
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปานรดา วรรณประภา
6. อาจารย์ ดร.พรหมมินทร์ กองแก้ว
7. อาจารย์ ดร.จารุณี อนุพันธ์
8. อาจารย์วรนุช ศรีพลัง
9. นางปรียาพรรณ ละอองนวล

สำนักงานกองบรรณาธิการ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ถนนราชธานี ตำบลในเมือง อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี 34000
โทรศัพท์ 045-352-065 โทรสาร 045-352-078 E-mail: hujou@ubru.ac.th

พิมพ์เผยแพร่ มกราคม–มิถุนายน 2569

สถานที่พิมพ์ ทองพูลทรัพย์ เลขที่ 6 ซอยพนม 4 ถนนพนม ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี 34000
โทรศัพท์ 086-8685455

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจบทความประจำฉบับ

1.	รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระภัทรา เอกผาชัยสวัสดิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
2.	รองศาสตราจารย์ ดร.อัครพนท์ เนื้อไม้หอม	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
3.	รองศาสตราจารย์ ดร.ประสาท เนืองเฉลิม	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
4.	รองศาสตราจารย์ ดร.เชษฐา จักรไชย	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
5.	รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคณาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
6.	รองศาสตราจารย์ ดร.ปฐม หงษ์สุวรรณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
7.	รองศาสตราจารย์ ดร.วระเดช ภาวัตเวดิน	มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
8.	รองศาสตราจารย์ ดร.ชาญชัย คงเพียรธรรม	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
9.	รองศาสตราจารย์ ดร.กนกพร นุ่มทอง	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
10.	รองศาสตราจารย์.ดร.ชยพจน์ ลีอนันต์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
11.	รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริวรรณ ประสพสุข	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
12.	รองศาสตราจารย์ ดร.วัชราภรณ์ จันทนุกูล	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
13.	รองศาสตราจารย์ ดร.ปิยกนิฐ โชติวนิช	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
14.	รองศาสตราจารย์ ดร.กตัญญู แก้วหานาม	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
15.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มารศรี สอทิพย์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
16.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนนันท์ บุ่นวรรณา	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
17.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขวัญใจ คงถาวร	สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป
18.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลือศักดิ์ แสวงมี	มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
19.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สำราญ ท้าวเงิน	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
20.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นวลรวี กระต่ายทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
21.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภชัย วรรณเลิศกุล	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
22.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวภัทร ศิริธรรมะสกุล	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
23.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กมลพร นครชัยศรี	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
24.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชิดหทัย ปุยะติ	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
25.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยวดี มากพา	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
26.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยงยุทธ แก้วอุดม	มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
27.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุธิดา แจ้งประจักษ์	มหาวิทยาลัยบูรพา
28.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาวดี อนันต์นาวี	มหาวิทยาลัยบูรพา
29.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัสธิดา บุญชวลิต	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
30.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลอพร ศุภสร	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

31. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ แม้นพยัคฆ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
32. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรรพสิริ ส่งสุขรุจิโรจน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
33. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดิฐพงษ์ อุเทศธำรง	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
34. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรวาล วงศ์มณี	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
35. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูวดล งามมาก	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
36. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สันติ หวังชื่น	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
37. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรางคณา วุฒิช่วย	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
38. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พุทธพร โคตรภัทร	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
39. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุฑามาส ชมผา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
40. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ถนอมพรรณ ตริวณิชชากร	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
41. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพวุฒิ ลังกา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
42. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิจติพงษ์ ประชาชิต	มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
43. ผู้ช่วยศาสตราจารย์กาญจนา ชินนาค	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
44. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ใจแก้ว แถมเงิน	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
45. ผู้ช่วยศาสตราจารย์รจนา คำดีเกิด	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
46. อาจารย์ ดร.สันติ วิลัยสูงเนิน	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
47. อาจารย์ ดร.ศุภชัย ชาญวรรณกุล	มหาวิทยาลัยมหิดล
48. อาจารย์ ดร.ณัฏฐกิตต์ ตันสมรส	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
49. อาจารย์ ดร.เกตน์สิรี เทียนประเสริฐ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
50. อาจารย์ ดร.กิ่งกนก เสาวภาวงศ์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ
51. อาจารย์ ดร.อาคม อึ่งพวง	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
52. อาจารย์ ดร.ธนะรัชต์ อนุกูล	มหาวิทยาลัยบูรพา
53. อาจารย์ ดร.รักพงษ์ แสนศรี	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
54. อาจารย์ ดร.อมลภัช ศรีธเรศ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
55. อาจารย์ ดร.ปิ่นฤทัย กองทอง	มหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี
56. อาจารย์ ดร.วิราณี แว่นทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Humanities and Social Sciences Journal,
Ubon Ratchathani Rajabhat University
Vol. 17 No. 1 (January-June 2026) ISSN: 3088-2656 (Print)
ISSN: 3088-2664 (Online)

The Owner	Faculty of Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat University
Objective	To promote and encourage the publication of academic and research articles on humanities and Social Sciences for cognitive and intellretual productiveness.
Mentors	The President of Ubon Ratchathani Rajabhat University The Dean of Faculty of Humanities and Social Sciences
Scope	Humanities and Social Sciences
Editor	Asst. Prof. Kulvadee Lamaijeen, Ph.D.
Asst. Editors	Assoc. Prof. Phichayaporn Yukhlum

Editorial Board

Emer. Prof. Sujarit Pranchop, Ph.D.	Chulonkorn University
Prof. Watchara Ngamjitchareon, Ph.D.	Thammasart University
Prof. Prayong Saenburan, Ph.D.	Khon Khaen University
Prof. Therdchai Choibamroong, Ph.D.	National Institute of Development Administration
Assoc. Prof. Bunsanoe Triwiset, Ph.D.	Buriram Rajabhat University
Assoc. Prof. Chollada Pongpattanayotin, Ph.D.	Bansomdej Chaopraya Rajabhat University
Assoc. Prof. Teerapatra Ekphachaisawat, Ph.D.	Phetchabun Rajabhat University
Assoc. Prof. Naiyana Ajanatorn, Ph.D.	Loei Rajabhat University
Asst. Prof. Marasri Sohtip, Ph.D.	Khon Khaen University
Asst. Prof. Umarin Tularak, Ph.D.	Khon Khaen University
Asst. Prof. Thanaphan, Thani	Sukhothai Thammathirat Open University Ubon Ratchathani
Asst. Prof. Kanlaya Kulsuwan, Ph.D.	Mahasarakham Rajabhat University
Assoc. Prof. Mali Chaisena, Ph.D.	Ubon Ratchathani Rajabhat University

Assoc. Prof. Sunthorn Warahahn, Ph.D.	Ubon Ratchathani Rajabhat University
Asst. Prof. Sappasiri Songsukrujiroad, Ph.D.	Ubon Ratchatani Rajabhat University
Mrs. Jarunee Anupan, Ph.D.	Ubon Ratchatani Rajabhat University
Mr. Prommintra Kongkeaw, Ph.D.	Ubon Ratchathani Rajabhat University

Secretariats Ms. Siwatchaya Thongsri
Mr. Pratchaya Tawangtan

Any texts or articles in Humanities and Social Sciences Journal, Ubon Ratchatani Rajabhat University is based on each author's personal opinions whit which editorials are not expected to agree or to be bonded with any stipulation.

Proofreaders/ Primary Editors

1. Assoc. Prof. Nisanart Sopapol, Ph.D.
2. Assoc. Prof. Phichayaporn Yukhlum
3. Asst. Prof. Sappasiri Songsukrujiroad, Ph.D.
4. Asst. Prof. Pattama Jaratroongraweewon
5. Asst. Prof. Panrada Wannaprapha
6. Mr. Prommintra Kongkeaw, Ph.D.
7. Mrs. Jarunee Anupan, Ph.D.
8. Ms. Woranuch Sriparang
9. Mrs. Preeyaphan La-Aongnual

Editorial Office Faculty of Humanities and Social Sciences,
Ubon Ratchathani Rajabhat University
Ratchatani Road, Muaeng Ubon Ratchathani District,
Ubon Ratchathani Province
Tel: 045-35-2065, Fax: 045-35-2078,
E-mail: hujou@ubru.ac.th

Date of Publication January-June 2026

Place of Publication Thongpoonsab, 6 Soi Phanom 4, Phanom Road
Naimuang Sub-district, Muang Ubon, Ubon Ratchathani
Province

Peer Reviewers

1. Assoc. Prof. Teerapatra Ekphachaisawat, Ph.D.	Phetchabun Rajabhat University
2. Assoc. Prof. Akkarapon Nematicon, Ph.D.	Buriram Rajabhat University
3. Assoc. Prof. Prasart Nuangchalerm, Ph.D.	Mahasarakham University
4. Assoc. Prof. Chattha Chakchai, Ph.D.	Mahasarakham Rajabhat University
5. Asst. Prof. Sanya Kenapoom, Ph.D.	Mahasarakham Rajabhat University
6. Assoc. Prof. Pathom Hongsuwan, Ph.D.	Mahasarakham Rajabhat University
7. Assoc. Prof. Waradet Phawatwedin, Ph.D.	Sisaket Rajabhat University
8. Assoc. Prof. Chanchai Khongphianthum, Ph.D.	Ubon Ratchathani University
9. Assoc. Prof. Kanokporn Numtong, Ph.D.	Kasetsart University
10. Asst. Prof. Chayapoj Lee-anant, Ph.D.	Kasetsart University
11. Asst. Prof. Siriwan Prasopsuk, Ph.D	Ubon Ratchathani Rajabhat University
12. Asst. Prof. Watcharaporn Jantarukul, Ph.D	Ubon Ratchathani Rajabhat University
13. Assoc. Prof. Piyakanit Chotivanich, Ph.D	Ubon Ratchathani Rajabhat University
14. Assoc. Prof. Katanyu Kaewhanam, Ph.D	Kalasin University
15. Asst. Prof. Marasri Sohtip, Ph.D.	Khon Khaen University
16. Asst. Prof. Thananan Boonwanna, Ph.D.	Khon Khaen University
17. Asst. Prof. Kwanjai Kongthaworn, Ph.D.	Bunditpatanasilpa Institute
18. Asst. Prof. luesak Saweangmee, Ph.D.	Sisaket Rajabhat University
19. Asst. Prof. Samran Tawnguan, Ph.D	Phetchabun Rajabhat University
20. Asst. Prof. Nualravee Krataithong, Ph.D.	Nakhon Ratchasima Rajabhat University
21. Asst. Prof. Suphachai Wannalertkul, Ph.D.	Ubon Ratchathani University
22. Asst. Prof. Suwaphat Siridhammasakul, Ph.D.	Ubon Ratchathani University
23. Asst. Prof. Kamonporn Nakornchaisri, Ph.D.	Ubon Ratchathani University
24. Asst. Prof. Chidhatthai Puyati, Ph.D.	Ubon Ratchathani University
25. Asst. Prof. Piyawadee Makpa, Ph.D.	Srinakharinwirot Universit
26. Asst. Prof. Yongyuth Kaeoudom, Ph.D.	University of the Thai Chamber of Commerce
27. Asst. Prof. Suthida Changprachak, Ph.D.	Burapha University

28. Asst. Prof. Paradee Anannawee, Ph.D.	Burapha University
29. Asst. Prof. Phassathida Boonchawalit, Ph.D.	Ramkhamhaeng University
30. Asst. Prof. Leporn Suphasorn, Ph.D.	Ubon Ratchathani Rajabhat University
31. Asst. Prof. Anan Manpayak, Ph.D.	Ubon Ratchathani Rajabhat University
32. Asst. Prof. Sappasiri Songsukrujiroad, Ph.D.	Ubon Ratchathani Rajabhat University
33. Asst. Prof. Ditthapong Uthetthamrong, Ph.D.	Ubon Ratchathani Rajabhat University
34. Asst. Prof. Jakawan Wongmanee, Ph.D.	Ubon Ratchathani Rajabhat University
35. Asst. Prof. Puwadon Ngammak, Ph.D.	Ubon Ratchathani Rajabhat University
36. Asst. Prof. Santi Wangchuan, Ph.D	Ubon Ratchathani Rajabhat University
37. Asst. Prof. Warangkhana Wutthichuay, Ph.D.	Ubon Ratchathani Rajabhat University
38. Asst. Prof. Phutthaporn Kotphat, Ph.D	Ubon Ratchathani Rajabhat University
39. Asst. Prof. Juthamas Chompha, Ph.D.	Ubon Ratchathani Rajabhat University
40. Asst. Prof. Thanomphan Triwanichakorn, Ph.D.	Ubon Ratchathani Rajabhat University
41. Asst. Prof. Phaiwut Lungka, Ph.D	Ubon Ratchathani Rajabhat University
42. Asst. Prof. Kittipong Prachachit, Ph.D.	Sisaket Rajabhat University
43. Asst. Prof. Kanjana Chinnak	Ubon Ratchathani Rajabhat University
44. Asst. Prof. Jaikaew Thaemngoen	Ubon Ratchathani Rajabhat
45. Asst. Prof. Rojchana Kumdeekerd	Ubon Ratchathani University
46. Asst. Prof. Santi Wilaisungnoen	Surindra Rajabhat University
47. Mr. Suppachai Chanwanakul, Ph.D.	Mahidol University

48 Mr. Natthakitt Tansomros, Ph.D.	Eastern Rajamangala University of Technology
49. Mrs. Kedsiree Tienprasert, Ph.D.	Mahasarakham Rajabhat University
50. Mr. Kingkanok Saovapawong, Ph.D.	Srinakharinwirot University
51. Mr. Akom Engpuang, Ph.D.	Khon Kaen University
52. Mr. Tanarach Anukul, Ph.D.	Burapha University
53. Mr. Rakphong Saensri, Ph.D.	Ramkhamhaeng University
54. Mr. Amolphat Sritharet, Ph.D.	Mahasarakham University
55. Mr. Pinrutai Kongthong, Ph.D.	Prince of Songkla University, Suratthani Campus
56. Mr. Wiranee Waentong, Ph.D.	Ubon Ratchathani Rajabhat University

นโยบายการตีพิมพ์

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี เป็นวารสารที่มีการประเมินบทความก่อนตีพิมพ์ (refereed journal) โดยผู้ประเมินจำนวน 3 ท่าน จะไม่เห็นชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความและผู้เขียนบทความไม่ทราบผู้ประเมิน (double blind review) เผยแพร่ผลงานวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์และ อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ลักษณะของบทความที่จะนำลงตีพิมพ์ ได้แก่ บทความวิจัย (research article) บทความปริทรรศน์หรือบทวิจารณ์วรรณกรรม (review article) ที่มีลักษณะวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิจารณ์ หรือเสนอแง่มุมความรู้ แนวคิด และประเด็นปัญหาต่าง ๆ และควรมีการอ้างอิงทฤษฎี หรือข้อมูลจากแหล่งเอกสารที่เชื่อถือได้และมีการแสดงถึงการศึกษาค้นคว้าอย่างรอบด้าน และบทวิจารณ์หนังสือ (book review) ผลงานที่ส่งมาเพื่อตีพิมพ์ต้องไม่เคยได้รับการตีพิมพ์หรือกำลังเสนอเพื่อตีพิมพ์ในวารสารหรือแหล่งอื่นใดมาก่อน

Humanities and Social Sciences Journal, Ubon Ratchathani Rajabhat University Policy for Publication Humanities and Social Sciences Journal, Ubon Ratchathani Rajabhat University is a referred journal with double blind review (3 reviewers) The Journal is dedicated to publishing Scholarly in language, literature, folklore, Philosophy, religion, music, and performing arts. The articles to be published in JHUSO include book reviews, research article, or review article that discuss, analyze, or criticize particular concepts, issues, or problems. The article should be well-researched with reliable sources. The paper submitted for publication must not be published or is under consideration for publication in other journals.

จริยธรรมในการตีพิมพ์ผลงานวิชาการ/วิจัย

ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ยึดมั่นในหลักจริยธรรมการพิมพ์ตามมาตรฐานระดับนานาชาติตามกรอบแนวทางจริยธรรมการตีพิมพ์ของ Committee on Publcation Ethice (COPE) ดังต่อไปนี้

Publication Ethics for Academic Works / Researches

Journal of Humanities and Social Sciences Ubon Ratchathani Rajabhat University adheres to the publication ethics according to international standards in accordance with the publication ethics framework of Committee on Publication Ethics (COPE) as follows

จริยธรรมในการตีพิมพ์ของกองบรรณาธิการวารสาร

1. กองบรรณาธิการมีหน้าที่รับผิดชอบในกระบวนการจัดพิมพ์ของ วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี เพื่อให้มีคุณภาพทางวิชาการสูงสุด และบรรณาธิการพร้อมที่จะแก้ไขและชี้แจงข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นในกระบวนการจัดพิมพ์ในกรณีต่างๆ

2. กองบรรณาธิการมีความเป็นกลางในการทำหน้าที่ โดยไม่แบ่งแยกความแตกต่างเรื่องเพศ เชื้อชาติ ศาสนา หรือความเชื่อทางการเมือง

3. กองบรรณาธิการจะได้กำหนดแนวทางสำหรับผู้เขียน และผู้ประเมินบทความเกี่ยวกับหน้าที่ของแต่ละฝ่ายอย่างชัดเจน

4. กองบรรณาธิการมีการตัดสินใจในการเลือกตีพิมพ์บทความบนพื้นฐานของคุณภาพทางวิชาการและความเหมาะสมสำหรับวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี โดยปราศจากการแทรกแซงการตัดสินใจจากผู้อื่น

5. กองบรรณาธิการมีคำอธิบายเกี่ยวกับกระบวนการตีพิมพ์บทความในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ในเว็บไซต์ของวารสารอย่างชัดเจน

6. กองบรรณาธิการมีการจัดการต้นฉบับบทความที่ได้รับเข้ามาอย่างเป็นธรรม ปราศจากอคติในกรอบเวลาที่เหมาะสม และจัดการต้นฉบับทั้งหมดในทางลับ และส่งต่อให้บุคคลที่สามเพื่อเป้าประสงค์สำหรับการประเมินบทความแต่เพียงเท่านั้น

7. กองบรรณาธิการจะสร้างระบบที่สร้างความเชื่อมั่นได้ว่าข้อมูลของผู้ประเมินบทความจะได้รับการคุ้มครอง

8. ดุลยพินิจการพิจารณาบทความของกองบรรณาธิการ ผ่านระบบประเมินของ วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ให้ถือเป็นที่สิ้นสุด

9. กองบรรณาธิการจะมีแนวทางในการส่งต่อข้อมูลให้กับกองบรรณาธิการคนใหม่เกี่ยวกับกระบวนการทำงานที่จำเป็นทั้งหมด และจะได้ชี้แจงให้สมาชิกในกองบรรณาธิการได้ทราบเกี่ยวกับนโยบายและ/หรือแนวทางในการทำงานใหม่ๆ ที่อาจเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ

10. กองบรรณาธิการจะมีระบบในการจัดการผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflicts of Intrests) ของบรรณาธิการ กองบรรณาธิการ ผู้เขียนต้นฉบับ ตลอดจนผู้ประเมินบทความอย่างชัดเจน

Publishing Ethics for Journal Editors

1. Editors should be accountable for the printing process of Journal of Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat University to ensure the highest academic quality and willing to publish corrections and clarifications when required.

2. Editors should act in a fair and balanced way when carrying out their duties, without discriminating on grounds of gender, ethnicity, sexual orientation, religious or political beliefs.

3. Editors provide guidance to authors and reviewers about their duties clearly.

4. Editors make decision on which articles to publish based on academic quality and suitability for Journal of Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat University without interference from the other people.

5. Editors provide explanations about the process of publishing the articles in Journal of Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat University on the website of the journal clearly.

6. Editors handle submission in a fair, unbiased and timely manner and treat all manuscripts as confidential for distribution to a third party for purposes of peer-review only.

7. Editors create syestems to ensure that peer reviewrs' identities are protected.

8. Editors' discretion through the assessment system of Journal of Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat University to be regarded as final.

9. Editors provide new editorial board members with guidelines on everything that is expected of them and should keep existing members updated on new policies and developments.

10. Editors have systems for managing their own conflicts of interests as well as those of the editors, editorial board members, authors, and reviewers.

จริยธรรมในการตีพิมพ์สำหรับผู้เขียนต้นฉบับ

1. ผู้เขียนต้องชี้แจงต่อวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ว่าต้นฉบับงานเขียนที่เสนอต่อวารสารฯ นั้นเป็นงานที่ผลิตขึ้นเอง และมีการอ้างอิงอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการเพื่อหลีกเสี่ยงปัญหาการโจรกรรมผลงานวิชาการของผู้อื่น (Plagiarism)

2. ต้นฉบับของผู้เขียนนั้นต้องไม่ละเมิดลิขสิทธิ์หรือทรัพย์สินทางปัญญาของผู้อื่นไม่ว่ากรณีใด ๆ

3. กรณีที่มีผู้เขียนมากกว่า 1 คน การเรียงลำดับชื่อผู้เขียนให้เป็นการตัดสินใจของผู้เขียนร่วมทุกคน และชี้แจงต่อบรรณาธิการให้ชัดเจน

4. ผู้เขียนต้องไม่เสนอต้นฉบับซ้ำซ้อนกับวารสารวิชาการอื่นในช่วงเวลาเดียวกันกับที่เสนอต่อ วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

5. ผู้เขียนต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากบุคคลที่สามอย่างชัดเจนในการผลิตซ้ำเนื้อหาและรูปแบบ (text and image) ที่มีลิขสิทธิ์

6. ผู้เขียนควรต้องระบุแหล่งทุนในการทำวิจัย (ถ้ามี) ให้ชัดเจนในต้นฉบับ

7. กรณีที่อาจเกิดผลประโยชน์ทับซ้อนในประเด็นเกี่ยวเนื่องกับเนื้อหาที่จะตีพิมพ์ ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ไม่ว่ากรณีใดๆ ผู้เขียนต้องระบุไว้ให้ชัดเจนด้วย

8. ผู้เขียนควรต้องแจ้งต่อบรรณาธิการหากตรวจพบว่ามีความผิดพลาดในการตีพิมพ์ เพื่อให้ทางวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ได้จัดพิมพ์แก้ไขเป็น erratum ก่อนเผยแพร่สู่สาธารณะ

9. ผู้เขียนย่อมมีสิทธิที่จะร้องเรียนหรือขอคำชี้แจงจากบรรณาธิการเกี่ยวกับการตัดสินใจตีพิมพ์ผลงานต่าง ๆ

Publication Ethics for Journal Authors

1. Authors must declare that all work in their submitted piece is original and cite content from other sources appropriately to avoid plagiarism.

2. Authors must ensure that their paper do not contain any libelous matter or infringe any copyright or other intellectual property right of any other people.

3. In case of more than one author, the order of authorship should be jointly determined by all of the co-authors and explain to the editor clearly.

4. Authors must not submit the same manuscript to other academic journals during the same time of submission to Journal of Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat University.

5. Authors must obtain written permission to reproduce any content from third-party sources (text and images) with copyright.

6. Authors should clearly identify the source of research funding (if any) in the manuscript.

7. In case that there may be a conflict of interest in matters relating to the content to be published in the Journal of Humanities and Social Sciences Ubon Ratchathani Rajabhat University regardless of any circumstance authors must specify clearly.

8. Authors should inform the editor if there is a significant error in their published piece so that the Journal of Humanities and Social Sciences Ubon Ratchathani Rajabhat University publishes an erratum, before publishing to the public.

9. Authors have the right to appeal editorial decisions.

จริยธรรมในการตีพิมพ์สำหรับผู้ประเมินบทความ

1. ผู้ประเมินบทความควรมีส่วนช่วยในการพัฒนาคุณภาพของบทความต้นฉบับโดยการประเมินต้นฉบับด้วยความใส่ใจ มีความเป็นกลาง และทำงานภายใต้กรอบเวลาที่เหมาะสม

2. ผู้ประเมินต้องแจ้งต่อบรรณาธิการทันทีหากมีข้อสงสัยว่าบทความที่ตนประเมินนั้นซ้ำซ้อนกับที่ได้ประเมินให้วารสารวิชาการอื่น หรือมีความเสี่ยงที่จะเป็นการโจรกรรมผลงานทางวิชาการ

3. ผู้ประเมินต้องชี้แจงกรณีผลประโยชน์ทับซ้อนที่อาจเกิดขึ้นในประเด็นเกี่ยวกับบทความที่ตนได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ประเมิน

4. ผู้ประเมินต้องเคารพในข้อมูลลับของต้นฉบับตลอดกระบวนการประเมินบทความ

Publication Ethics for Journal Article Reviewers

1. Reviewers should assist in improving the quality of a submitted article by reviewing the manuscript with care, neutral, in a timely manner.

2. Reviewers must inform the editor of any published or submitted content that is similar to the material under review, or any suspected plagiarism.

3. Reviewers must declare any potential conflicts of interest relating to a specific article they have been assigned to assess.

4. Reviewers must respect the confidentiality of any information in the manuscript during the review process.

บทบรรณาธิการ

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2569) จัดทำขึ้นเพื่อเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเชิงวิชาการในสาขาต่าง ๆ ในการนำเสนอบทความวิจัยและบทความวิชาการสำหรับนักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาและผู้สนใจทั่วไป ซึ่งทุกบทความมีการพิจารณาตามกระบวนการโดยผ่านการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และเจ้าของบทความได้ให้มุมมองทางวิชาการในมิติต่าง ๆ ที่น่าสนใจ

ผลงานทางวิชาการที่ตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้ประกอบไปด้วยบทความวิจัยและบทความวิชาการจำนวน 25 บทความ ให้ความรู้ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่หลากหลาย มีการนำเสนอบทความเป็น 2 ด้าน ดังนี้

1. ด้านมนุษยศาสตร์ มีบทความ **เกี่ยวกับภาษาศาสตร์** ได้แก่ บทความเรื่อง หนังสือภาพสำหรับเด็ก : พื้นที่การเรียนรู้เรื่องเพศ สิทธิในร่างกายและความหลากหลายทางเพศในสังคมไทยร่วมสมัย การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีคำเรียกพืช กลวิธีการตั้งชื่อร้านอาหารไทยในนครคุนหมิง สาธารณรัฐประชาชนจีน การวิเคราะห์มโนทัศน์ทางวัฒนธรรมจีนในแบบเรียนภาษาจีนสำหรับชาวไทย: การประยุกต์ใช้ทฤษฎีของ Adaskou, Britten และ Fahsi ในงานเขียนของ เหยินจิ่งเหวิน (任景文) ร่องรอยของภาษาเวียดนามในชุมชนโพนบก อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม และการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการด้านการท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดอุบลราชธานีของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี **เกี่ยวกับดนตรี** ได้แก่ บทความเรื่อง การเลือกและการปรับใช้คำยืมภาษาต่างประเทศในบทเพลงเทิดพระเกียรติอีสาน: การประกวดวงดนตรีพื้นบ้านโปงลาง กรมพลศึกษา และกลวิธีการบรรเลงระนาดเอกเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม ของครูนัฐพงศ์ โสวัตร ตามแนวทางครูประสิทธิ์ ถาวร (ศิลปินแห่งชาติ) **เกี่ยวกับนาฏศิลป์** ได้แก่ บทความเรื่อง การแสดง แสง สี เสียงในเทศกาลเที่ยวพิมาย: องค์ประกอบนาฏกรรมในพื้นที่มรดกวัฒนธรรม **เกี่ยวกับศิลปกรรมศาสตร์** ได้แก่ บทความเรื่อง การย้อมสีธรรมชาติจากผักบุ้งทะเลด้วยเทคนิคมัดย้อมสร้างสรรค์ สู่การออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทออย่างยั่งยืน

2. ด้านสังคมศาสตร์ มีบทความ **เกี่ยวกับสังคมศาสตร์** ได้แก่ บทความเรื่อง จากภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่อัตลักษณ์แห่งชาติและสากล: วิเคราะห์บทบาทผู้นำทางวัฒนธรรมและยุทธศาสตร์การส่งเสริมผ้าไทยในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถพระบรมราชชนนีพันปีหลวงการส่งเสริมศักยภาพของหน่วยงานภาครัฐผ่านการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน อำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี ความต้องการด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง การมีส่วนร่วมของราษฎรในการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ ป่าอนุรักษ์สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 (อุบลราชธานี) อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว บทบาทของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งในการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการออกเสียงประชามติ พ.ศ. 2569 การพัฒนานโยบายค่าแรงขั้นต่ำเพื่อยกระดับ

คุณภาพชีวิตของแรงงานไทย และปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จในการดำเนินโครงการนวัตกรรมท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้รางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี **เกี่ยวกับพฤติกรรมศาสตร์** ได้แก่ บทความเรื่อง อาชญากรรมออนไลน์: กรณีการเรี่ยไรออนไลน์กับปัญหาทางกฎหมายและมาตรการบังคับใช้กฎหมายเพื่อป้องกันและปราบปราม พฤติกรรมและปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการตัดสินใจใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ของผู้บริโภคในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี และการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์และการสื่อสารการตลาดดิจิทัลที่มีผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก **เกี่ยวกับการศึกษา** ได้แก่ บทความเรื่อง นวัตกรรมการนิเทศภายในของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2 **เกี่ยวกับการท่องเที่ยว** ได้แก่ บทความเรื่อง แนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน ของการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบากชุม อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี แนวทางการท่องเที่ยวแบบ 4E's สำหรับการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพในชุมชนบางกะเจ้าจังหวัดสมุทรปราการ กลยุทธ์การจัดกีฬาโอเรียนเทียริ่งเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในเมืองพัทยา และแนวทางการพัฒนาศักยภาพขององค์ประกอบทางการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี

ในการนี้ขอเชิญชวนนักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ นักศึกษา และผู้อ่านทุกท่านได้ส่งผลงานทางวิชาการมาตีพิมพ์ในวารสารนี้อีกตามระบบ ThaiJo และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสารฉบับนี้จะได้ให้บริการการอ่านที่เป็นประโยชน์ต่อทุกท่าน

ในนามกองบรรณาธิการ วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ขอขอบคุณทุกท่านและหวังเป็นอย่างยิ่งว่านักวิจัย นักวิชาการ นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป จะได้รับความรู้และสาระที่เป็นประโยชน์ในการอ้างอิงเพื่อการศึกษา การวิจัย และประโยชน์ทางวิชาการด้านอื่น ๆ จากวารสารฉบับนี้ต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กุลวดี ละม้ายจีน
บรรณาธิการ

สารบัญ

เนื้อหา **หน้า**

บทความวิจัย/วิชาการ

แนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน
ของการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบากชุม อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี
Guidelines for the Systematic and Sustainable Management of the
Natural Resources and the Environment of Community-Based Tourism
in Bak Chum Village, Sirindhorn District, Ubon Ratchathani Province
คำพา ยิ่งคง พัชรี ธานี พรชัย ศักดิ์ศิริโสภณ กัญญาภัทร ศรีจันทร์ อรอนงค์ จำปาเต็ม
Khampha Yingkhong, Patcharee Thanee, Pornchai Suksirisopon,
Kanyapat Srichan, Onanong Champatem.....1
แนวทางการท่องเที่ยวแบบ 4E’s สำหรับการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพในชุมชนบางกะเจ้า
จังหวัดสมุทรปราการ
4E’S Tourism Guidelines For Health Promotion Tourism In Bang Kachao
Community, Samutprakan Provnice
อรอุมา อุ่นจิตเจริญ ศุภชัย ชาญวรรณกุล
Onuma Unchitcharoen, Suppachai Chanwanakul.....18
กลยุทธ์การจัดกีฬาโอเรียนเทียริ่งเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในเมืองพัทยา
The Strategic Approach for Organizing Orienteering Sports to Enhance Adventure
Tourism in Pattaya City
เสาวลักษณ์ สุดประเสริฐ คณิต เขียววิชัย วรรณวิสา บุญมาก วิชิต อิ่มอารมณ์
Saowaluk Sudprasert Kanit Khiaowichai Wanwisa Boonmak Wichit Im-Arom.....33
แนวทางการพัฒนาศักยภาพขององค์ประกอบทางการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติ
ภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี
Guidelines for Developing the Potential of Tourism Elements of Phu Chong - Na Yoi
National Parks, Ubon Ratchathani Province
สุวภัทร ศิริธรรมะสกุล* เขมจิรา หนองเป็ด
Suwaphat Siridhammasakul, Khemchira Nongped.....48
หนังสือภาพสำหรับเด็ก : พื้นที่การเรียนรู้เรื่องเพศ สิทธิในร่างกายและความหลากหลายทางเพศ
ในสังคมไทยร่วมสมัย
Children's Picture Books : A Learning Space for Gender, Bodily Rights, and Sexual
Diversity in Thai Contemporary Society

สารบัญ

เนื้อหา **หน้า**

บทความวิจัย/วิชาการ

ภัทรขวัญ ทองเถาว์ ภัทรลดา ทองเถาว์
Pattrakwan Thongtaow, Pattalada Thongtaow 67
การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีคำเรียกพืช
A Comparative Study of Thai and Chinese Idioms Containing Plant Terms
ซินเยว่ หลิน นลินภัสร์ เมฆเกรียงไกร
Xinyue Lin, Nalinpat Mekkriengkrai.....82
กลวิธีการตั้งชื่อร้านอาหารไทยในนครคุนหมิง สาธารณรัฐประชาชนจีน
Naming Strategies of Thai Restaurants in Kunming, People's Republic of China
เนตรน้ำทิพย์ ดวงมาลา สรรพสิริ ส่งสุขรุจิโรจน์
Nednamthip Duangmala, Sappasiri Songsukrujiroj.....102
การวิเคราะห์มโนทัศน์ทางวัฒนธรรมจีนในแบบเรียนภาษาจีนสำหรับชาวไทย: การประยุกต์ใช้ทฤษฎีของ Adaskou, Britten และ Fahsi ในงานเขียนของ เหยินจิ่งเหวิน (任景文)
An Analysis of Chinese Cultural Concepts in Chinese Language Textbooks for Thai Learners Using Adaskou, Britten, and Fahsi's Cultural Framework:
A Study of Textbooks Compiled by Ren Jingwen
มาลิน หัตถกิจธาตรี วีรภัทร ภคพงศ์พันธุ์
Malin Hattakittatree, Weerapat Pakapongpan 117
ร่องรอยของภาษาเวียดนามในชุมชนโพนบก อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม
The Trace of Vietnamese Language in Phon Bok Community, Muang District, Nakhon Phanom Province
พัชรพงษ์ ภูเบศรพีรวัส
Phatcharaphong Phubetpeerawat.....137
การพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการด้านการท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดอุบลราชธานีของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
The Collaboration Development of UBRU Students' Communicative Skills for Creating Learning Innovation in Tourism, Arts and Culture, and Local Wisdom in Ubon Ratchathani Province of UBRU

สารบัญ

เนื้อหา **หน้า**

บทความวิจัย/วิชาการ

นันท์นภัส อยู่ประยงค์ วิลาสินี คำห่อ
Nannapat Yooprayong, Wilasinee Khamhor.....154
การเลือกและการปรับใช้คำยืมภาษาต่างประเทศในบทเพลงเทิดพระเกียรติอีสาน: การประกวดวงดนตรีพื้นบ้านโปงลาง กรมพลศึกษา
The Selection and Adaptation of Foreign Loanwords in Isan Royal Tribute Songs: A Case Study of the Pong Lang Traditional Music Competition by the Department of Physical Education
ธนพล สกลสุนทรเทพา สุดายงค์
Thanapolne Sakolsundaradeba Sudayongk 170
กลวิธีการบรรเลงระนาดเอกเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม ของครูนัฐพงศ์ โสวัตร ตามแนวทางครูประสิทธิ์ ถาวร (ศิลปินแห่งชาติ)
The Ranat Ek Performance Practice in the Piece, Khake Lop Buri Thao, Bang Kho-Laem of Karu Natthaphong Sowat based on Performance Style of Khru Prasit Thawon (National Artist of Thailand)
นพนรรจ์ แย้มบุญมี บำรุง พาทยกุล ดุษฎี มีป้อม
Nopphanan Yambhunmee, Bumrung Phattayakul, Dussadee Meepom.....186
จากภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่อัตลักษณ์แห่งชาติและสากล: วิเคราะห์บทบาทผู้นำทางวัฒนธรรมและยุทธศาสตร์การส่งเสริมผ้าไทยในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถพระบรมราชชนนีพันปีหลวง
From Local Wisdom to National and Global Identity: An Analysis of Cultural Leadership Roles and Strategies in Promoting Thai Textiles of Her Majesty Queen Sirikit The Queen Mother
กำจร แซ่เจียง อุรารมย์ จันทมาลา
Kamjorn Saecheong, Ourarom Chantamala.....202
การแสดง แสง สี เสียง ในเทศกาลเที่ยวพิมาย : องค์ประกอบนาฏกรรมในพื้นที่มรดกวัฒนธรรม
Light And Sound Performance In The Phimai Tourism Festival : The Dramatic Elements In A Cultural Heritage Space
ชนกนาฏ วรแสน ขวัญแก้ว ประสานพานิช

สารบัญ

เนื้อหา **หน้า**

บทความวิจัย/วิชาการ

Chanoknat Worasaen, Kwankaew Prasanpanich.....220
การส่งเสริมศักยภาพของหน่วยงานภาครัฐผ่านการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน อำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี
Promoting the Potential of Government Agencies through Upgrading Community Products: Lao Suea Kok District, Ubon Ratchathani Province
สุมิตรชา ซาเสน สุทธิพงษ์ สุทธิลักษมุนีกุล สุรพล ซาเสน ปรีดี ทุมเมฆ
Sumitcha Sasen, Sutthipong Sutthilukmunikul, Surapon Sasen,
Predee Thummek.....238
ความต้องการด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
Needs for Elderly Welfare Provision of Hanpho Subdistrict Administrative Organization, Khaochaison District, Phatthalung Province
ณัฐณิชา ศรียา กนิษฐา เหลาะเหม สุริยะ ทองชนะ อิศรานุวัฒน์ เกตุศรี ศดานนท์ วัตตธรรม
Natnicha Sriya, Kanittha Lohhem, Suriya Thongchana, Issaranuwat Ketsri,
Sadanon Wattatham.....253
การมีส่วนร่วมของราษฎรในการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 (อุบลราชธานี) อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว
People, s Participation in resolving land problems in Conservation Forest Area, Protected Area Regional Office 9 (Ubon Ratchathani) Phu Sa Dok Bua National Park
อรุณ สีทา ไพศาล พากเพียร รัตนะ ปัญญาภา
Aroon Seeta, Paisan Phakphian, Rattana Panyapa.....268
บทบาทของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งในการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการออกเสียงประชามติ พ.ศ. 2569
The Role of the Election Commission of Thailand in Communication for PromotingPublic Participation in the 2026 Referendum
จำนง ศรีสงคราม วิทยาธร ท่อแก้ว กรกช ขันธบุญ
Jamnong Srisongkram, Wittayatorn Tokeaw, Korrakoch Kantaboon.....285
การพัฒนานโยบายค่าแรงขั้นต่ำเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานไทย

สารบัญ

เนื้อหา **หน้า**

บทความวิจัย/วิชาการ

Public Policy Development of Minimum Wage Policy to Improve Thai Labors' Quality of Life
นลพรรณ วุฒิช่วย
Nollapan Wutichuay.....301
ปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จในการดำเนินโครงการนวัตกรรมท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้รางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี
The key Success Factors in Implementation of Local Innovation Projects of Sub-district Administrative Organizations Awarded for Good Governance
จามรี บุษย์ชญานนท์ นราธิป ศรีราม นพพล อัคฮาด
Jamaree Butjayanon, Narathip Sriram, Noppon Akahat.....318
อาชญากรรมออนไลน์: กรณีการเรี่ยไรออนไลน์กับปัญหาทางกฎหมายและมาตรการบังคับใช้กฎหมายเพื่อป้องกันและปราบปราม
Online Charity Scams: Legal Challenges and Law Enforcement Measures for Effective Prevention and Control
กรวรรณ เกียรติไกรวัลศิริ
Kornrawan Kietglaiwansiri.....334
การย้อมสีธรรมชาติจากผักบุ้งทะเลด้วยเทคนิคมัดย้อมสร้างสรรค์ สู่การออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทออย่างยั่งยืน
Natural Dyed from Beach Morning Glory Using Creative Tie-Dye Techniques to Sustainable Textile Product Design
สุภาภรณ์ รักษามั่น
Suphaporn Ruksamun.....349
พฤติกรรมและปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการตัดสินใจใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ของผู้บริโภคในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี
Consumer Behavior and Marketing Mix Factors Influencing the Decision to Use Food Delivery Services in Ubon Ratchathani Municipality
รฐา จันทวารา
Ratha Chantawara.....363

สารบัญ

เนื้อหา **หน้า**

บทความวิจัย/วิชาการ

การตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์และการสื่อสารการตลาดดิจิทัลที่มีผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก
Media Marketing and Digital Marketing Communication Affecting Buying Social Decision Process Of Cornflake Products
ประทุม แก่นคง พิเชษฐ์ พรหมใหม่
Pratoom Kaenkong, Pichet Prommai.....379
นวัตกรรมการนิเทศภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2
Internal Supervision Innovations in Schools under the Kanchanaburi Primary Educational Service Area Office 2
จิราวรรณ รักคง สุมิตร สุวรรณ
Jirawun Rakkong, Sumit Suwan.....396

แนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืนของการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบากชุม อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี

Guidelines for the Systematic and Sustainable Management of the Natural Resources and the Environment of Community-Based Tourism in Bak Chum Village, Sirindhorn District, Ubon Ratchathani Province

คำพา ยิ่งคง* พัชรี ธานี พรชัย ศักดิ์ศิริโสภณ กัญญาภัทร ศรีจันทร์ อรอนงค์ จำปาเต็ม

Khampha Yingkhong*, Patcharee Thanee, Pornchai Suksirisopon, Kanyapat Srichan, Onanong Champatem

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี[*2,3,4]

Faculty of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)[5]

Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (Public Organization) : DASTA)

khampha.y@ubu.ac.th

Received: November 12, 2025 **Revised:** December 29, 2025 **Accepted:** January 14, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบากชุม 2) เพื่อประเมินประสิทธิภาพการจัดการพื้นที่เพื่อลดผลกระทบทางลบที่จะเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านบากชุม และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืนของการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบากชุม เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง แบบประชุมกลุ่มย่อย และแบบประเมินเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบากชุม จำนวน 15 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การท่องเที่ยวโดยชุมชน และเกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน มาจัดกระทำข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) บ้านบากชุมมีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สามารถรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน เนื่องจากมีพื้นที่ติดริมเขื่อนสิรินธร เอื้อประโยชน์ในการทำประมง และกิจกรรมการท่องเที่ยว 2) การประเมินการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืนบ้านบากชุม พบว่า ผลการประเมินโดยภาพรวมทั้ง 5 เป้าประสงค์ มีค่าคะแนน 3.52 อยู่ในระดับดีเยี่ยม และ 3) แนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืนของการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบากชุม มีการประเมิน พัฒนา ปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณชุมชนให้มีความร่มรื่นเป็นระเบียบ และสวยงามตามความเหมาะสมมีแผนการลดผลกระทบทางลบ ต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกิดจาก

คำพา ยิ่งคง* พัชรี ธานี พรชัย ศักดิ์ศิริโสภณ กัญญาภัทร ศรีจันทร์ อรอนงค์ จำปาเต็ม

กิจกรรมท่องเที่ยว และให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมในชุมชนให้มีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวโดยชุมชน บ้านบากชุม เกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน

Abstract

The objectives of this research are threefold: 1) to study the natural resources and the environment of community-based tourism in Bakchum Village, 2) to assess the effectiveness of area management in mitigating the negative impacts of tourism in Bakchum Village, and 3) to propose guidelines for the systematic and sustainable management of the natural resources and the environment of community-based tourism in Bakchum Village. The data collection instruments included semi-structured interviews, focus-group discussions, and assessment forms for community-based tourism management standards. The samples were 15 stakeholders involved in community-based tourism in Bakchum Village. The data were processed using content analysis based on the concepts of natural resources management, community-based tourism, and community-based tourism development criteria.

The study findings were as follows. 1) Bakchum Village possesses natural and environmental resources that can support community-based tourism because its location along Sirindhorn Dam is advantageous for fishing and tourism activities. 2) The assessment of the systematic and sustainable management of the natural and environmental resources in Bakchum Village shows that the overall score for the five goals is 3.52, which is interpreted as “excellent”. Finally, 3) the guidelines for the systematic and sustainable management of the natural resources and the environment of community-based tourism in Bakchum Village are proposed as follows. Bakchum Village should assess, develop, and improve its landscape to make it serene, orderly, and pleasant. It should have a plan to reduce the negative impacts on the natural resources and the environment caused by tourism activities. Bakchum Village should also prioritize the effective conservation and restoration of its natural and environmental resources.

Keywords: Natural Resources and Environment, Community-Based Tourism, Bakchum Village, Development Criteria Community-Based Tourism Development Criteria

บทนำ

จังหวัดอุบลราชธานี เป็นดินแดนแห่งอารยธรรมเก่าแก่แห่งหนึ่งของประเทศไทย มีความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และประเพณี จึงทำให้มีรายได้จากการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดการลงทุน การจ้างงาน และการกระจายรายได้ (สำนักงานจังหวัดอุบลราชธานี, 2565) นอกจากนี้ยังมีชุมชนที่เข้มแข็ง ศักยภาพสูง สามารถรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ ซึ่งการท่องเที่ยวโดยชุมชนถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาชุมชน ช่วยสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม อีกทั้งยังช่วยเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาและเพื่อรับประโยชน์จากการท่องเที่ยว (กรมการท่องเที่ยว, 2559)

การท่องเที่ยวโดยชุมชน เน้นการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยกลุ่มคนในชุมชนท้องถิ่นนำประโยชน์สู่ท้องถิ่นอย่างแท้จริง มีเป้าหมายมุ่งเน้นการรักษาฐานทรัพยากรให้คงอยู่ (พจนา สวนศรี และคณะ 2564) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืนเป็นอีกหนึ่งแนวทางในรักษาฐานทรัพยากรและเป็นประเด็นท้าทายสำหรับชุมชนที่ดำเนินการทางด้านการท่องเที่ยว เพราะต้องมีการวางแผนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างชาญฉลาด ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด คำนึงถึงการใช้ให้ยาวนาน แต่เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชนน้อยที่สุด รวมทั้งต้องมีการกระจายการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างทั่วถึง ทั้งนี้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืนนั้นแต่ละชุมชนที่จัดการทางด้านการท่องเที่ยวสามารถทำได้ เช่น การจัดการพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว การอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน และการสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยว เป็นต้น (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2562)

บ้านบากชุม ตำบลโนนก่อ อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี เคยเป็น 1 ใน 8 หมู่บ้านที่ได้รับรางวัลหมู่บ้านโอท็อปเพื่อการท่องเที่ยวระดับประเทศ (OTOP Village Champion: OVC) ประจำปี 2556 ของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย และได้รับการพิจารณาให้เป็นหมู่บ้าน OTOP นวัตวิถี เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีศักยภาพหลายด้าน เช่น คนในชุมชนมีการนำตอไม้ใต้เขื่อนสิรินธรมาแปรรูปเป็นเฟอร์นิเจอร์และผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่มีลวดลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำที่น่าสนใจ โดยตั้งแต่ปี 2555–2562 มีผู้มาเยือนชุมชนเฉลี่ยปีละ 1,440 คน แต่ละครัวเรือนมีรายได้จากการจำหน่ายเฟอร์นิเจอร์ไม้ เฉลี่ยเดือนละ 30,000–40,000 บาท (รังสรรค์ สันดอน, สัมภาษณ์) แม้ว่าปัจจุบันบ้านบากชุมยังสามารถรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวและสามารถผลิตไม้แปรรูปให้แก่ลูกค้าอย่างต่อเนื่อง แต่หากไม่มีการจัดการทรัพยากรที่ดีก็อาจส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนได้ ซึ่งจากผลการศึกษาของสุวภัทร ศรีจองแสง (2561) ระบุไว้ว่า การผลิตเฟอร์นิเจอร์จากไม้ใต้เขื่อนสิรินธรอาจหายไปในอนาคตอันใกล้ เนื่องจาก

ทรัพยากรไม้ใต้น้ำถูกนำมาใช้ในแต่ละเดือนเป็นจำนวนมาก จึงเล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาสินค้าที่ระลึกทางการท่องเที่ยวโดยการนำเศษไม้ที่เหลือจากการผลิตเฟอร์นิเจอร์ขนาดใหญ่มาใช้ประโยชน์ในการผลิตของที่ระลึกแบบต่าง ๆ เห็นได้ว่าการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อชุมชนที่เป็นเจ้าของพื้นที่ทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนั้นชุมชนในฐานะเจ้าของทรัพยากรจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืนระบบ โดยเริ่มจากการร่วมมือของคนในชุมชนทุกกระบวนการให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์มากกว่าผลประโยชน์ด้านเม็ดเงิน ทั้งนี้เพื่อให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกิดความยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบากชุม อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อประเมินการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืนบ้านบากชุม อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี
3. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืนของการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบากชุม อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี

สมมติฐานการวิจัย

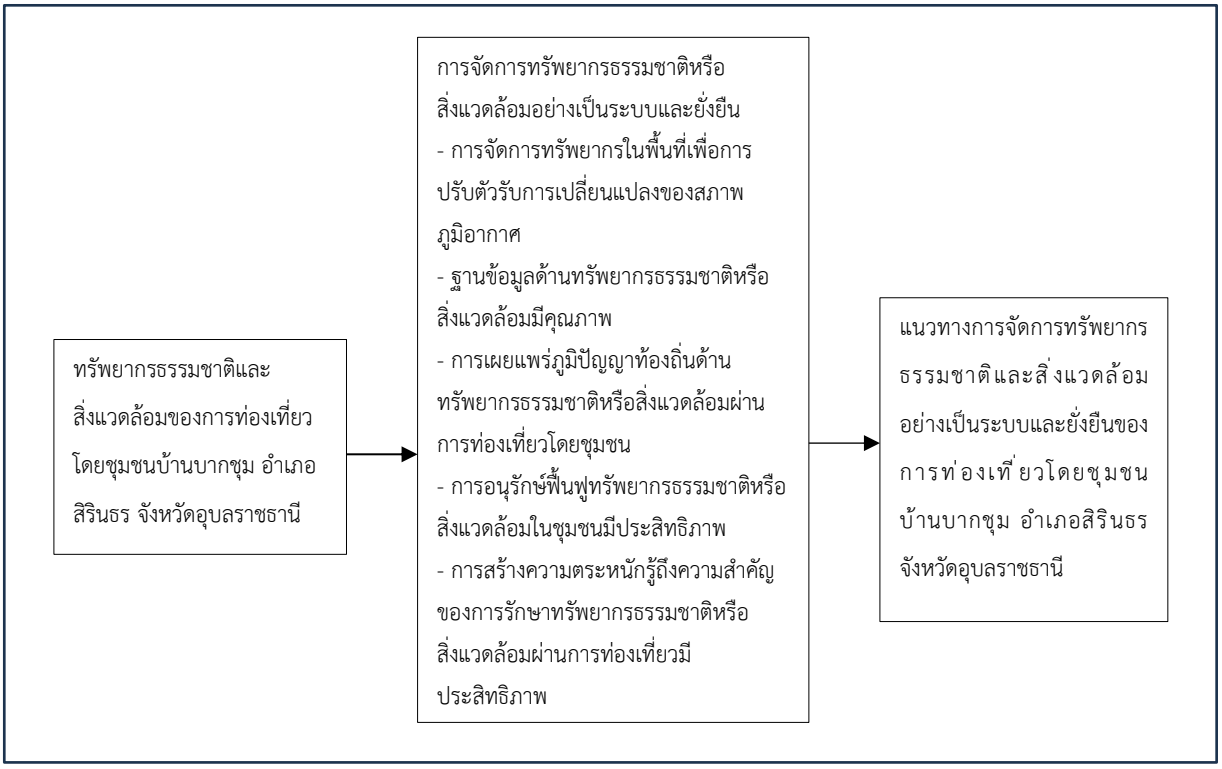
1.ระดับความคิดเห็นต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรประจำสำนักงานอัยการสูงสุดในการใช้งานสารบบคดีอิเล็กทรอนิกส์ กรณีศึกษาหน่วยงานในสังกัดสำนักงานอัยการภาค 2 แตกต่างกันตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน ตำแหน่งงาน/หน้าที่และประสบการณ์ทำงาน

2. ปัจจัยพฤติกรรมการยอมรับการเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรประจำสำนักงานอัยการสูงสุดในการใช้งานสารบบคดีอิเล็กทรอนิกส์ กรณีศึกษาหน่วยงานในสังกัดสำนักงานอัยการภาค 2 อย่างน้อย 1 ตัวแปร

3. ปัจจัยจูงใจส่งผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรประจำสำนักงานอัยการสูงสุดในการใช้งานสารบบคดีอิเล็กทรอนิกส์ กรณีศึกษาหน่วยงานในสังกัดสำนักงานอัยการภาค 2 อย่างน้อย 1 ตัวแปร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประเมิน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน และเสนอแนวทางการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืนของการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบากชุม อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี รายละเอียดดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบากชุม อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นสมาชิกชมรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบากชุม จำนวน 15 คน ใช้เทคนิคการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ประเด็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของการท่องเที่ยว และแนวทางการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืนของการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบากชุม อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และแบบประชุมกลุ่มย่อย ที่ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ซึ่งก่อนวันสัมภาษณ์/ประชุมกลุ่มย่อยแต่ละครั้งผู้วิจัยจะแจ้งวันและเวลาในการดำเนินการผ่านประธานสมาชิกชมรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบากชุม และก่อนดำเนินการสนทนาผู้วิจัยจะเริ่มด้วยการแนะนำตัว การชี้แจงวัตถุประสงค์การเสนอภาพรวมของโครงการวิจัย และการขออนุญาตบันทึกข้อมูลโดยใช้เครื่องบันทึกภาพและเสียง

2.2 ประเด็นการประเมินการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน บ้านบากชุม อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ใช้แบบประเมินเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการ

การท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยสำนักท่องเที่ยวโดยชุมชน องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จำนวน 5 เป้าประสงค์ 48 ข้อ ได้แก่ เป้าประสงค์ 1 การจัดการทรัพยากรธรรมในพื้นที่เพื่อการปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ จำนวน 26 ข้อ เป้าประสงค์ 2 ข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมมีคุณภาพ จำนวน 6 ข้อ เป้าประสงค์ 3 การเผยแพร่ภูมิปัญญาด้านทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ จำนวน 6 ข้อ เป้าประสงค์ 4 การอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมในชุมชนมีประสิทธิภาพ จำนวน 5 ข้อ และเป้าประสงค์ 5 การสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการรักษาทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพ จำนวน 5 ข้อ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลบริบททั่วไปของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบากชุม และข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน คณะผู้วิจัยเก็บรวบรวมจากการสัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่มย่อย สำหรับการประเมินการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน จะให้ผู้ประเมินพิจารณาตามข้อประเมิน และทำเครื่องหมาย √ ในข้อการประเมินที่ตรงกับคุณสมบัติของกลุ่มฯ ทั้ง 5 เป้าประสงค์ 48 ข้อ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ และแบบประชุมกลุ่มย่อย (วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 และ ข้อที่ 3) คณะผู้วิจัยจะนำข้อมูลทั้งหมดมาจัดกระทำข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาร่วมกับแนวคิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน สำหรับข้อมูลจากแบบประเมินเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน (วัตถุประสงค์ข้อที่ 2) จะนำข้อมูลทั้งหมดมาจัดกระทำข้อมูลด้วยการรวมคะแนน แต่ละองค์ประกอบ และนำผลคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลแบบสามเส้า(Triangulation) และเขียนพรรณนาผลการศึกษาในรูปแบบรายงานวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของการท่องเที่ยวโดยชุมชน บ้านบากชุม อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี

จากการลงพื้นที่ของคณะผู้วิจัยร่วมกับเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สำรวจทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน การประชุมกลุ่มย่อย และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบากชุม นำเสนอผลการศึกษาในส่วนนี้ ดังนี้

บ้านบากชุม ตำบลโนนก่อ อำเภอสิรินธร เป็นชุมชนที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีจุดเด่นแห่งหนึ่งในจังหวัดอุบลราชธานี ดังคำขวัญของชุมชนที่ว่า “บ้านบากชุม แหล่งภูมิปัญญาดำน้ำ ทำเฟอร์นิเจอร์ไม้ ลายมาลี มีบ้านปลา ยางพารารำรวย วิวสวยน้ำใส ใส่ใจสิ่งแวดล้อม”

กอรปกับเป็นชุมชน ที่ตั้งอยู่ใกล้กับเขื่อนสิรินธร ทำให้มีวิวทิวทัศน์ที่งดงามทั้งป่าไม้ แหล่งน้ำ และเกาะกลางน้ำมีลานโล่งกว้าง ริมเขื่อนที่สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้หลากหลาย มีเส้นทางสัญจรริมเขื่อน ที่สามารถปรับมาเป็นเส้นทางปั่นจักรยานได้ ซึ่งเหมาะสำหรับการท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ มีวัฒนธรรมวิถีชีวิตการตัดไม้ใต้น้ำเพื่อมาทำสินค้าจากไม้ชนิดต่าง ๆ ซึ่งไม้ใต้น้ำจะมีลักษณะโดดเด่นต่างจากไม้ทั่วไป มีเรื่องราวการดำน้ำลงไปตัดไม้ ใช้แพลากไม้ขึ้นมาจากน้ำ เรื่องราวการประมูลไม้ในชุมชน และภูมิปัญญาการทำเฟอร์นิเจอร์และสินค้ารูปแบบต่าง ๆ มีเรื่องราวประวัติศาสตร์ชุมชนซึ่งแต่ดั้งเดิมตั้งอยู่ในบริเวณน้ำท่วมจนต้องย้ายถิ่นฐานมาตั้งหมู่บ้านในจุดปัจจุบัน เวลาฤดูแล้งระดับน้ำในเขื่อนลดลง จะสามารถเห็นวัดและหมู่บ้านที่จมอยู่ใต้น้ำได้ ทั้งนี้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวเนื่องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบากชุม ดังนี้

1.1 ภูมิทัศน์ในชุมชน

ภูมิทัศน์ในชุมชนมีบทบาทสำคัญต่อการท่องเที่ยว เพราะช่วยสร้างเอกลักษณ์และบรรยากาศที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว ชุมชนที่มีภูมิทัศน์สวยงามและมีการจัดการที่ดีสามารถเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ สำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปเยือนบ้านบากชุมจะพบว่า ภูมิทัศน์โดยภาพรวมยังต้องพัฒนาและปรับปรุงอีกมาก เพื่อให้เอื้อต่อการท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีรายได้หลักจากการทำเฟอร์นิเจอร์จากไม้ใต้น้ำ จึงพบเศษไม้ที่เหลือทิ้งจากการทำเฟอร์นิเจอร์จำนวนมาก เศษไม้ดังกล่าวส่วนใหญ่จะนำไปเผาถ่านซึ่งไม่คุ้มค่าและยังก่อให้เกิดมลพิษทางอากาศ นอกจากนี้เสียงจากการเลื่อยไม้เพื่อทำเฟอร์นิเจอร์อาจทำให้เกิดการสูญเสียการได้ยินชั่วคราวหรือถาวร หากสัมผัสเสียงดังเป็นเวลานาน จะกระทบต่อสุขภาพของผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนและนักท่องเที่ยวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งเป็นประเด็นท้าทายของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดความยั่งยืน อย่างไรก็ตามทางชุมชนได้มีการพัฒนาและปรับปรุงภูมิทัศน์ร่วมกับภาคีเครือข่าย เช่น การปลูกดอกไม้ ต้นไม้ และการจัดทำป้ายศูนย์การเรียนรู้ เป็นต้น การให้ความสำคัญกับภูมิทัศน์ในชุมชนนอกจากจะดึงดูดให้นักท่องเที่ยวอยากมาเยือนและใช้เวลาในพื้นที่บ้านบากชุมมากขึ้นแล้ว ยังเอื้อต่อการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น กำหนดเป็นเส้นทางท่องเที่ยวจักรยาน เส้นทางท่องเที่ยวรอบชุมชนเชื่อมโยงฐานต่าง ๆ ในพื้นที่ชุมชน และชมวิถีชีวิตชุมชนการเลี้ยงโคขุนที่สามารถสร้างรายได้และเป็นหนึ่งในฐานการเรียนรู้ ดังภาพที่ 2

คำพา ยิ่งคง* พัชรี ธานี พรชัย ศักดิ์ศิริโสภณ กัญญาภัทร ศรีจันทร์ อรอนงค์ จำปาเต็ม

ภาพที่ 2 ภูมิทัศน์บ้านบากชุม

1.2 ทรัพยากรน้ำในเขื่อนสิรินธร

ทรัพยากรน้ำในเขื่อนสิรินธร เป็นหนึ่งในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่สุดสำหรับการดำรงชีวิตของผู้คนและสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ในบริเวณนั้น รวมถึงบ้านบากชุมที่มีพื้นที่ติดกับเขื่อน ซึ่งได้นำมาใช้ประโยชน์ในหลายด้าน เช่น การอุปโภคบริโภค การเกษตร การทำประมงพื้นบ้าน เป็นแหล่งหาไม้ใต้น้ำ และเอื้อประโยชน์ต่อการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังนี้

1.2.1 กิจกรรมการล่องแพ เพื่อศึกษาเรื่องราวประวัติศาสตร์ชุมชน เรื่องราวของเขื่อนสิรินธร เรื่องราวชุมชนใต้น้ำ วัดใต้น้ำ เรื่องราวเกาะภุมรี ซึ่งในระหว่างการประกอบกิจกรรมนักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้การทดลองขับแพ ร่วมทำอาหารพื้นถิ่น และเล่นน้ำ ดังภาพที่ 3

1.2.2 กิจกรรมวิถีชีวิตตัดไม้ใต้น้ำ เพื่อศึกษาเรื่องราวการได้สิทธิตัดไม้ใต้น้ำ เรื่องราวการดำน้ำ เทคนิควิธีการดำน้ำตัดไม้ใต้น้ำ วัสดุอุปกรณ์ตัดไม้ ตลาดประมูลไม้ใต้น้ำ

1.2.3 กิจกรรมสร้างบ้านปลา เพื่อศึกษาเรื่องราวการตัดไม้ใต้น้ำที่ส่งผลกระทบกับสัตว์น้ำ เรื่องราว การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชน ระหว่างการประกอบกิจกรรมนักท่องเที่ยวสามารลงมือสร้างบ้านปลา ปลูกป่าใต้น้ำ เพื่ออนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำในพื้นที่เขื่อนสิรินธร ซึ่งเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่น่าสนใจ

ภาพที่ 3 กิจกรรมการล่องแพ

1.3 ทรัพยากรไม้ใต้น้ำ

ทรัพยากรไม้ใต้น้ำ เป็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ใช้แล้วหมดไป มีคุณสมบัติพิเศษ คือ มีความทนทานสูง เนื่องจากถูกแช่อยู่ในน้ำเป็นเวลานาน ทำให้มีความแข็งแรงและมีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ บ้านบากชุมเป็นชุมชนที่มีภูมิปัญญาชาวบ้านในการตัดไม้ใต้เขื่อนสิรินธร เพื่อนำไม้มาทำเฟอร์นิเจอร์และผลิตภัณฑ์จากไม้ ดังภาพที่ 4 สามารถสร้างรายได้หลักให้ชุมชนอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม โดยภาพรวมชุมชนยังมีทัศนคติ ในการใช้ทรัพยากรไม้ใต้น้ำอย่างสิ้นเปลือง และยังมีความคิดว่ามีไม้ให้ทำเฟอร์นิเจอร์อยู่เรื่อย ๆ ทำให้มีเศษไม้เหลือทิ้งจำนวนมาก และไม่นำกลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า

ปัจจุบัน ทรัพยากรไม้ใต้น้ำเป็นแหล่งรายได้หลักของชุมชน เนื่องจากชุมชนมีที่ดินทำกินจำกัด เพราะเป็นพื้นที่จัดสรรเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อน พื้นที่โดยรอบเป็นพื้นที่รัฐวิสาหกิจ จึงไม่สามารถขยับขยาย ซื้อขายแลกเปลี่ยนได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย มีเพียงการเข้าใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการยังชีพโดยอนุโลม ดังนั้นชุมชนต้องให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรไม้ใต้น้ำอย่างจริงจัง รวมถึงการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำเฟอร์นิเจอร์และผลิตภัณฑ์จากไม้ ให้สามารถใช้ไม้ได้คุ้มค่าที่สุด หรืออย่างน้อยช่วยบรรเทาปัญหาการใช้ทรัพยากรไม่คุ้มค่า สร้างมูลค่าเพิ่มและยกระดับคุณภาพให้กับสินค้าชุมชน และสามารถกลายเป็นกิจกรรม การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ เช่น การนำวัสดุอีพอกซีเรซิ่น (Epoxy Resins) มาประยุกต์ใช้กับวัสดุไม้ใต้น้ำ

ภาพที่ 4 ผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรไม้ใต้น้ำ

คำพา ยิ่งคง* พัชรี ธานี พรชัย ศักดิ์ศิริโสภณ กัญญาภัทร ศรีจันทร์ อรอนงค์ จำปาเต็ม

2. ผลการประเมินการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน บ้านบากชุมอำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี

ผลการประเมินด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน ในครั้งนี้ เป็นองค์ประกอบ 1 ใน 5 ด้าน ที่นำตัวชี้วัดมาจากแบบประเมินเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยสำนักท่องเที่ยวโดยชุมชน องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) (2562) ได้แก่ 1) ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน 2) ด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคมและคุณภาพชีวิตที่ดี 3) ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน 4) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน และ 5) ด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน สำหรับผลการประเมินในวัตถุประสงค์นี้เป็นการประเมินในด้านที่ 4 ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน บ้านบากชุม อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 5 เป้าประสงค์ รายละเอียดดังนี้

เป้าประสงค์ 1 การจัดการพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพ (คะแนนเต็ม 4) พิจารณาจากเกณฑ์ 3 ข้อ พบว่า การจัดการพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพโดยภาพรวม ได้คะแนน 3.6 คะแนน อยู่ในระดับดีเยี่ยม ทั้งนี้เนื่องจาก เกณฑ์ข้อที่ 1 ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดการใช้พื้นที่ตามวัตถุประสงค์ (Zoning) เพื่อการท่องเที่ยว กล่าวคือ ชมรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบากชุมมีการร่วมประชุมกับภาคีต่าง ๆ เพื่อวางแผนการใช้พื้นที่สำหรับการท่องเที่ยว มีการกำหนดแผนผังการใช้พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว มีการทำเส้นทางท่องเที่ยวตามแผนผังการใช้พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว และมีการจัดทำแผนผังการแบ่งเขตการใช้พื้นที่ให้สมาชิกชุมชนและนักท่องเที่ยวทราบ เกณฑ์ข้อที่ 2 ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว (Carrying Capacity) กล่าวคือ ชมรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบากชุมมีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวในพื้นที่ท่องเที่ยวที่จะไม่ทำให้ทรัพยากรทางสังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสียหาย มีส่วนร่วมในการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวมีแผนการกระจายจำนวนนักท่องเที่ยวตามจุดท่องเที่ยวต่าง ๆ มีการปฏิบัติตามข้อกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว และมีการแจ้งขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวทราบล่วงหน้า และเกณฑ์ข้อที่ 3 ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการพัฒนา ปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณชุมชนให้มีความร่มรื่น เป็นระเบียบ สวยงามตามความเหมาะสม กล่าวคือ ชมรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบากชุมมีการพัฒนา ปรับปรุงภูมิทัศน์เพื่อการท่องเที่ยว เช่น การปรับแต่งภูมิทัศน์ การตัดแต่งต้นไม้ เป็นต้น มีส่วนร่วมในการพัฒนา ปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณชุมชนให้สวยงามตามความเหมาะสม สถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนได้รับการปรับปรุงภูมิทัศน์ให้มีความเหมาะสมและกลมกลืนกับสภาพท้องถิ่น และมีกิจกรรมทำนุบำรุงภูมิทัศน์เพื่อการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

เป้าประสงค์ 2 ฐานข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีคุณภาพ (คะแนนเต็ม 4) พิจารณาจากเกณฑ์ 1 ข้อ พบว่า ฐานข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยภาพรวม ได้คะแนน 3 คะแนน อยู่ในระดับดี ทั้งนี้เนื่องจากชมรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบากชุมมีการนำข้อมูล

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน มาใช้ในการท่องเที่ยว ผ่านการสื่อความหมายต่าง ๆ มีการสื่อความหมายข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนให้นักท่องเที่ยวได้ทราบ และมีการประเมินปรับปรุงข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนให้มีความถูกต้องสมบูรณ์อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

เป้าประสงค์ 3 การเผยแพร่ภูมิปัญญาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ (คะแนนเต็ม 4) พิจารณาจากเกณฑ์ 1 ข้อ พบว่า การเผยแพร่ภูมิปัญญาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพโดยภาพรวม ได้คะแนน 3 คะแนน อยู่ในระดับดี ทั้งนี้เนื่องจากชมรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบากชุม มีช่องทางการเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นฐานอย่างน้อย 1 ช่องทาง มีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และสัมผัสภูมิปัญญาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านประสบการณ์จริง หรือการลงมือทำอย่างน้อย 1 กิจกรรม และชุมชนส่วนใหญ่มีการรับรู้ในภูมิปัญญาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่นั้น

เป้าประสงค์ 4 การอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนมีประสิทธิภาพ (คะแนนเต็ม 4) โดยพิจารณาจากเกณฑ์ 1 ข้อ พบว่า การอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนมีประสิทธิภาพ โดยภาพรวมได้ 4 คะแนน อยู่ในระดับดีเยี่ยม ทั้งนี้เนื่องจาก ชมรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบากชุมรับรู้และเข้าใจถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน มีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน มีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในชุมชนร่วมกับภาคีต่าง ๆ อย่างน้อย 1 กิจกรรม และดำเนินกิจกรรมอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนกับภาคีต่าง ๆ อย่างน้อย 1 ภาคี

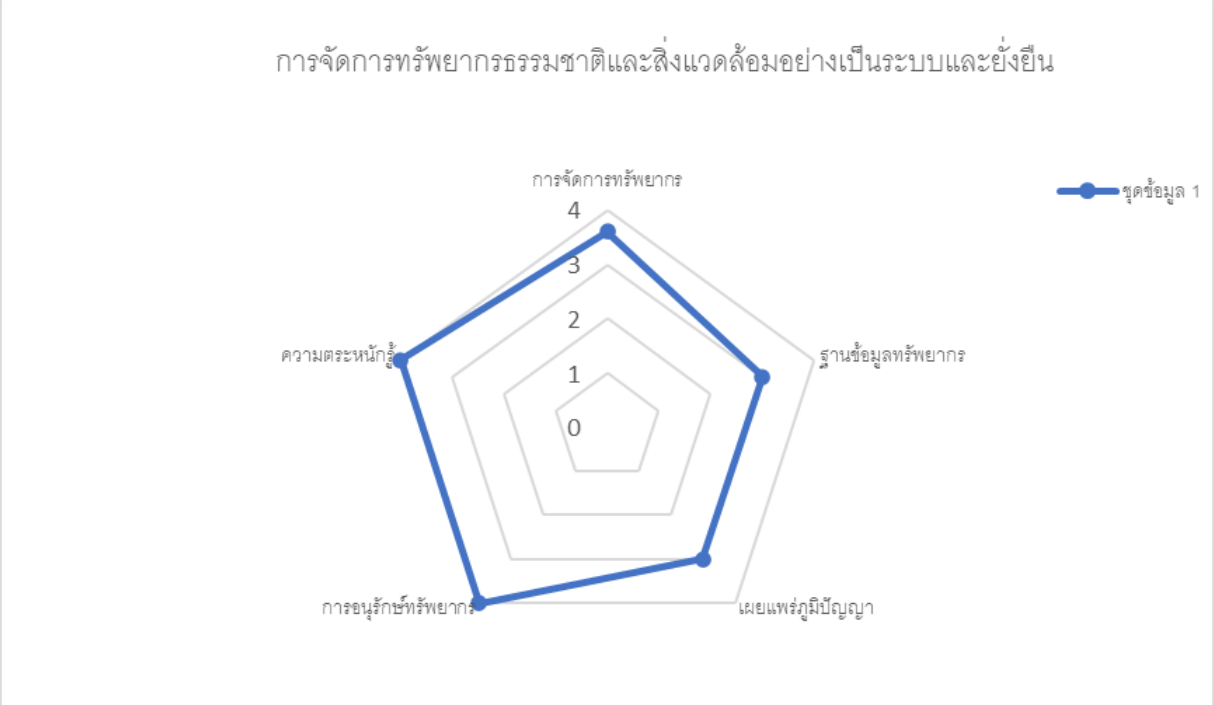
เป้าประสงค์ 5 การสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพ (คะแนนเต็ม 4) โดยพิจารณาจากเกณฑ์ 1 ข้อ พบว่า การสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพโดยภาพรวมได้ 4 คะแนน อยู่ในระดับดีเยี่ยม ทั้งนี้เนื่องจากชมรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบากชุม มีกิจกรรมการรณรงค์ถึงความสำคัญของการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างน้อย 1 กิจกรรมต่อปี สมาชิกชมรมฯ ส่วนใหญ่รับรู้ถึงความสำคัญในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีส่วนร่วมในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีส่วนร่วมกับภาคีอย่างน้อย 1 ภาคี ในการสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

อนึ่ง จากผลการประเมินด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน ทั้ง 5 เป้าประสงค์ สามารถสรุปผลคะแนนรวมได้ในตารางที่ 1

คำพา ยิ่งคง* พัชรี ธานี พรชัย ศักดิ์ศิริโสภณ กัญญาภัทร ศรีจันทร์ อรอนงค์ จำปาเต็ม

ตารางที่ 1 สรุปผลคะแนนรวมการประเมินด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน			
ลำดับ	**เกณฑ์**	**คะแนนเต็ม**	**คะแนนดิบ**
เป้าประสงค์ที่ 1	การจัดการพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพ	4	3.6
เป้าประสงค์ที่ 2	ฐานข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีคุณภาพ	4	3
เป้าประสงค์ที่ 3	การเผยแพร่ภูมิปัญญาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ	4	3
เป้าประสงค์ที่ 4	การอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนมีประสิทธิภาพ	4	4
เป้าประสงค์ที่ 5	การสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพ	4	4
	คะแนนรวม	**20**	**17.6**
	คะแนนที่ได้	**17.6/5**	**3.52**

ภาพที่ 5 สรุปผลคะแนน

จากภาพที่ 5 แสดงผลคะแนนแบบกราฟใยแมงมุมเพื่อนำไปใช้ในการวางแผนการพัฒนาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืนบ้านบากชุม ผลการประเมินโดยภาพรวมทั้ง 5 เป้าประสงค์ พบว่า มีค่าคะแนน 3.52 อยู่ในระดับดีเยี่ยม โดยเป้าประสงค์ที่ 4 ประสิทธิภาพของการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน และเป้าประสงค์ที่ 5 ประสิทธิภาพของการสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยว มีค่าคะแนนสูงสุดเท่ากัน คือ 4 คะแนน สะท้อนให้เห็นว่าสมาชิกชมรม ส่วนใหญ่รับรู้และเข้าใจถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน มีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ดำเนินกิจกรรมอนุรักษ์ฟื้นฟูร่วมกับภาคีเครือข่าย เช่น ในวันสำคัญต่าง ๆ มีการปรับภูมิทัศน์ภายในชุมชน ปลูกต้นไม้บริเวณเกาะที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

ในเป้าประสงค์ที่ 2 คุณภาพของฐานข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเป้าประสงค์ที่ 3 ประสิทธิภาพของการเผยแพร่ภูมิปัญญาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีค่าคะแนน 3 คะแนนเท่ากัน ทั้งนี้ ชมรมมีการนำข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนมาใช้ในบริบทของการท่องเที่ยวผ่านการสื่อความหมายในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ทราบและเกิดการเรียนรู้และสัมผัสภูมิปัญญาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านประสบการณ์จริง

3. แนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืนของการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบากชุม อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวแต่ละประเภท ซึ่งจากการสัมภาษณ์ประธานชมรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบากชุม กล่าวว่า บ้านบากชุม เป็นชุมชนที่มีความชัดเจนในจุดยืนด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การพักผ่อนและผจญภัยด้วยกลไกการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยมีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่โดดเด่นคือ เขื่อนสิรินธร อันเป็นแหล่งประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวหลัก เช่น การล่องแพเพื่อชมวิวทิวทัศน์เขื่อนสิรินธร ชมวัดโบราณใต้น้ำ และชมภูกระแต เป็นต้น โดยตลอดการเดินทางจะมีปราชญ์ชาวบ้านให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นกระบวนการที่สำคัญในการรักษาสมดุลระหว่างการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในอนาคต โดยที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนควรตระหนักและมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ

หากพิจารณาจากข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบากชุม ร่วมกับผลประเมินด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืนของบ้านบากชุม สะท้อนให้เห็นว่าชมรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบากชุม ควรมีแนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดังกล่าว ดังนี้

1. ชมรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบากชุมควรมีแผนการลดผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อม ที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวบ้านบากชุมเมื่อเปิดรับการท่องเที่ยวย่อมต้องยอมรับผลกระทบ

ทางลบที่จะตามมาเช่นกัน เช่น ปัญหาขยะและสิ่งปฏิกูลจากพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยว ซึ่งอาจจะมีแผนการลดขยะในหมู่บ้านโดยการขอความร่วมมือให้นักท่องเที่ยวนำขยะออกจากพื้นที่ และมีข้อปฏิบัติในการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ชัดเจน สำหรับมลพิษทางเสียงที่เกิดจากกิจกรรมการล่องแพที่อาจจะรบกวนสัตว์และพืชน้ำบริเวณเขื่อนสิรินธรนั้น ควรกำหนดพื้นที่สำหรับกิจกรรมการล่องแพให้ชัดเจน

2. ชมรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบากชุมควรมีการประเมิน พัฒนา ปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณชุมชนให้มีความร่มรื่นเป็นระเบียบ สวยงามตามความเหมาะสม เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีจุดเด่นด้านผลิตภัณฑ์จากไม้ใต้น้ำ ซึ่งเป็นรายได้หลักของชุมชน ส่งผลให้สภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์โดยทั่วไปขาดการจัดการที่ดี เต็มไปด้วยเศษไม้และการวางไม้ไม่เป็นระเบียบ จำเป็นต้องมีการปรับปรุงภูมิทัศน์ให้เหมาะสมสำหรับต้อนรับนักท่องเที่ยว

3. ชมรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบากชุมควรมีการจัดการข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน การจัดการข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนเป็นเรื่องสำคัญที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนและมีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการจัดการข้อมูลสามารถทำได้หลายรูปแบบ เช่น การใช้เทคโนโลยีในการจัดเก็บข้อมูล ซึ่งวิธีนี้ชุมชนจะได้เป็นฐานข้อมูลออนไลน์ที่สะดวกต่อการใช้งาน สำหรับบ้านบากชุมควรมีการคัดเลือกข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมในชุมชนที่เหมาะสมและน่าสนใจมาใช้ในการท่องเที่ยว อาทิ ข้อมูลเกี่ยวกับชนิดพันธุ์ไม้ใต้น้ำที่นำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ข้อมูลเกี่ยวกับลวดลายของไม้ใต้น้ำ รวมถึงชนิดพันธุ์ปลาที่พบบริเวณบ้านปลา เป็นต้น ซึ่งวิธีการดังกล่าวชุมชนควรร่วมมือกับภาคีเครือข่ายและมีส่วนร่วมทุกกระบวนการ นอกจากนี้มีการนำเสนอข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการบอกเล่าของปราชญ์ชุมชน มัคคุเทศก์น้อย ตลอดจนสื่อออนไลน์ของชุมชน

4. ชมรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบากชุมควรมีการเผยแพร่ภูมิปัญญาด้านทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม ผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชน บ้านบากชุมเป็นที่รู้จักของคนนอกมากขึ้น ผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งมีการเผยแพร่ภูมิปัญญาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ชุมชนกำหนดขึ้นจากฐานทรัพยากร เช่น การนำเสนอวิถีการตัดไม้ใต้น้ำ กระทั่งนำมาผลิตเป็นสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ที่ไม่มีใครเหมือนและเป็นเพียงหมู่บ้านเดียวในพื้นที่รอบเขื่อนสิรินธรที่ได้รับอนุญาตตัดไม้ใต้น้ำเพื่อสร้างสินค้าและสร้างอาชีพมาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีการการนำเสนอผ่านสื่อต่าง ๆ ที่เข้ามาถ่ายทำวิถีชีวิตของชุมชนหลายครั้ง

5. ชมรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบากชุมควรมีการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมในชุมชน โดยภาพรวมชุมชนยังไม่ร่วมมือกับคณะทำงานพัฒนาชุมชนเท่าที่ควร ส่วนใหญ่มุ่งทำเฟอร์นิเจอร์เพราะรายได้ดีกว่ามานั่งประชุมพัฒนาต่าง ๆ ดังนั้นแนวทางการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมในชุมชน ที่พอจะสามารถดำเนินการได้ภายใต้ข้อจำกัดของชุมชน คือ นำมาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อให้ชุมชนได้รับรู้และเข้าใจถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ขณะเดียวกันนักท่องเที่ยวก็เข้าใจและเห็นความสำคัญเช่นเดียวกัน เช่น กิจกรรมการปลูกต้นไม้ วิถีการทำประมงพื้นถิ่น และการเรียนรู้บ้านปลา เป็นต้น

6. ชมรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบากชุมควรมีส่วนร่วมในการสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยว สืบเนื่องจากบ้านบากชุมมีจุดเด่นด้านการการผลิตเฟอร์นิเจอร์ไม้ใต้น้ำรูปแบบดั้งเดิม และชุมชนสามารถมั่นใจได้ว่าขายได้แน่นอน เพราะมีพ่อค้าจากภายนอกมารับซื้ออยู่เสมอ ซึ่งรูปแบบการทำเฟอร์นิเจอร์ดังกล่าวนี้กระตุ้นให้เกิดการใช้ทรัพยากรไม้ใต้น้ำจำนวนมาก เพราะจำเป็นต้องใช้ไม้แผ่นใหญ่เพื่อทำเป็นโต๊ะ เก้าอี้ ชั้นวางของ เฟอร์นิเจอร์ต่าง ๆ เมื่อตัดแต่งส่วนปีกไม้ ส่วนที่แตก กลวง หรือไม่สวยงามออกไปแล้ว เศษไม้หลือทิ้งก็มีจำนวนมากตามไปด้วย เศษไม้ที่เหลือส่วนใหญ่จะนำไปเผาถ่านซึ่งไม่คุ้มค่าและก่อให้เกิดมลภาวะ เพราะสามารถนำมาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ขนาดเล็กเพิ่มมูลค่าได้มากมายหลายชนิด เช่นเดียวกับขี้เลื่อยจำนวนมากที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการผลิต ถูกทิ้งไว้โดยเปล่าประโยชน์ ดังนั้น การทำเฟอร์นิเจอร์รูปแบบดั้งเดิมไม่ใช่สิ่งผิด แต่อยู่ที่วิธีคิดและความชะล่าใจว่ามีไม้ใต้น้ำให้ผลิตเฟอร์นิเจอร์อย่างต่อเนื่อง ทั้งที่ในความเป็นจริงทรัพยากรไม้ใต้น้ำที่มีจำกัดและไม่สามารถปลูกทดแทนได้ จึงเป็นปัญหากำลังคืบคลานมาอย่าง ช้า ๆ และอาจกลายเป็นจุดเชื่อมโยงสู่ปัญหาอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นรายได้ที่ลดลง ต้นทุนที่สูงขึ้น วิถีชีวิตที่ต้องเปลี่ยนไป ดังนั้นชุมชนควรตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วมในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ขณะเดียวกันก็นำทรัพยากรดังกล่าว มาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

ผลการศึกษาทั้ง 3 วัตถุประสงค์ข้างต้นเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืนของการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบากชุม เป็น 1 ใน 5 ด้าน ของเกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทย ทั้งนี้หากชุมชนบ้านบากชุมหรือชุมชนท่องเที่ยวใดจะนำมาใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวด้วยตนเอง โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนและการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องพิจารณาข้อมูลให้ครบทุกด้าน รวมถึงควรกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการวางแผนการลงมือปฏิบัติ การติดตามและเมินผล และการปรับปรุงพัฒนา เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในทุกมิติ

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบากชุม อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า เป็นชุมชนที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีจุดเด่นแห่งหนึ่งในจังหวัดอุบลราชธานี ตั้งอยู่ติดริมเขื่อนสิรินธร ทำให้มีวิวทิวทัศน์ที่งดงามสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้หลากหลาย เหมาะสำหรับการท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ อีกทั้งมีวิถีชีวิตการตัดไม้ใต้น้ำเพื่อนำมาทำสินค้าจากไม้ชนิดต่าง ๆ ขณะที่การศึกษาของ (เมษ์ธาวิน พลโยธี สุธาธิณี หนูเนียม และสุวิชาดา สกุลวานิชเจริญ 2565) กล่าวถึงสิ่งแวดล้อมของชุมชนไทดำ บ้านนาป่าหนาด อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลยว่ามีวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมที่สามารถนำมาต่อยอดเพื่อให้มีกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายและน่าสนใจ สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ โดยสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวมีธรรมชาติและระบบนิเวศที่อุดมสมบูรณ์ ไม่ถูกดัดแปลงจากมนุษย์และไม่มีการรุกล้ำธรรมชาติเพื่อสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยว

ผลการศึกษาแนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน ของการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบากชุม อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ชมรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบากชุมควรมีการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมในชุมชน รวมถึงตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ขณะเดียวกันก็นำทรัพยากรดังกล่าวมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด สอดคล้องกับผลการศึกษาของ (ธนพล จันทร์เรืองฤทธิ์, 2561) กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบูร จังหวัดจันทบุรี ให้เป็นพื้นที่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องเกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการร้านค้า และผู้ที่อยู่อาศัยภายในชุมชน และเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการศึกษาของ (ณัฐวรรธน์ สุนทรวริทธิโชติ, 2556) ระบุว่าแนวทางการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้น หน่วยงานของรัฐ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้เข้าใจความหมายและความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งรณรงค์ประชาสัมพันธ์ สร้างจิตสำนึกให้ประชาชนรู้จักรักหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกัน จะต้องมีการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและเอกชนเพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดำรงคงอยู่คู่ชุมชนและพัฒนาอย่างยั่งยืนตลอดไป ขณะที่ผลการศึกษาของ (กานดา จินดามงคล, 2558) นำเสนอไม่ต่างกัน ระบุว่า แนวทางในการแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลเหมืองง่า อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน คือการส่งเสริมให้ประชาชนทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการคิดร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ และติดตามประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อให้การบริหารและการพัฒนา มีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ รวมทั้งมีการสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะและเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้เรื่องการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถนำไปสู่การพัฒนาและการจัดการสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืนในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ด้วยที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ บ้านบากชุมมีพื้นที่ติดกับเขื่อนสิรินธร มีน้ำและปลาในเขื่อนเป็นทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ กอปรกับการมีวิถีประมงพื้นบ้าน สามารถนำไปสู่การพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวเชิงอาหาร (Gastronomy Tourism) โดยเน้นวัตถุดิบพื้นถิ่นได้ อย่างไรก็ตามการพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบดังกล่าวควรกำหนดเป็นฤดูกาลท่องเที่ยวที่ชัดเจน เพื่อไม่ให้กระทบต่อการขยายพันธุ์ของปลาในเขื่อน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อวิถีชุมชนบ้านบากชุม

2.2 ควรศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เอกสารอ้างอิง

กรมการท่องเที่ยว. (2559). *คู่มือสำหรับฝึกอบรมชุมชนท่องเที่ยว.* กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

กานดา จินดามงคล. (2558). *การจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลเหมืองง่า อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน.* ลำปาง: มหาวิทยาลัยเนชั่น.

คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2562). *เกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทย.* กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

ณัฐวรรธน์ สุนทรวริทธิโชติ. (2556). *การศึกษาสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตตำบลสามบัณฑิต: ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชนในตำบลสามบัณฑิต.* พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

ธนพล จันทร์เรืองฤทธิ์. (2561). *แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนริมน้ำจันทบูร อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

พจนา สวนศรี วีระชัย วีระฉันทชาติ จรรยาวุทธ สุธรรมา พงสวัสดิ์ ตันติเจริญกิจ สมภพ ยี่จอหอ และนุชนารถ สิงหภูติ. (2564). *การศึกษาผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและสร้างเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน.* สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.). กรุงเพทฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

เมษ์ธาวิน พลโยธี สุธาธิณี หนูเนียม และสุวิชาดา สกุลวานิชเจริญ. (2565). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนไทดำ บ้านนาป่าหนาด อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. *วารสารวิชาการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ.* 18(1), (มกราคม–มิถุนายน), 1-25.

สำนักงานจังหวัดอุบลราชธานี. (2565). *แผนพัฒนาจังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2566–2570 ฉบับทบทวนประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567.* อุบลราชธานี: สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย.

สำนักท่องเที่ยวโดยชุมชน องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (2562). *เกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทย.* กรุงเพทฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

สุวภัทร ศรีจองแสง. (2561). การพัฒนาสินค้าที่ระลึกทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบากชุม ตำบลโนนก่อ อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.* 9(2), (กรกฎาคม–ธันวาคม), 20-47.

แนวทางการท่องเที่ยวแบบ 4E’s สำหรับการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพในชุมชนบางกะเจ้าจังหวัดสมุทรปราการ

4E’S Tourism Guidelines For Health Promotion Tourism In Bang Kachao Community, Samutprakan Provnice

อรอุมา อุ่นจิตเจริญ[*] ศุภชัย ชาญวรรณกุล

Onuma Unchitcharoen*, Suppachai Chanwanakul

สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ธรรมชาติและวัฒนธรรม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล[*,2]

Program in Health, Nature and Cultural Tourism Management, Faculty of Liberal Arts, Mahidol University

onuma.unc@student.mahidol.ac.th

Received: December 17, 2025 **Revised:** January 21, 2026 **Accepted:** February 4, 2026

บทคัดย่อ

ชุมชนบางกะเจ้า จังหวัดสมุทรปราการ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีศักยภาพสูง ด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ วิถีชีวิตดั้งเดิม และกิจกรรมท่องเที่ยวที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนะแนวทางการท่องเที่ยวแบบ 4E’s สำหรับการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพในชุมชนบางกะเจ้า จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งประกอบด้วยการสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่า นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติและวิถีชีวิตชุมชนและภูมิปัญญาชุมชน สะท้อนว่าประสบการณ์ที่มีความหมายเป็นปัจจัยสำคัญต่อความพึงพอใจ การแลกเปลี่ยนคุณค่าระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน นักท่องเที่ยวรู้สึกคุ้มค่ากับค่าใช้จ่ายเมื่อเทียบกับสิ่งที่ได้รับ ทั้งด้านกิจกรรมการบริการและสินค้าชุมชน แสดงถึงความโปร่งใสด้านราคา ความจริงใจของชุมชนที่ช่วยสร้างความไว้วางใจ การเข้าถึงที่สะดวก นักท่องเที่ยวเห็นว่าการเดินทางสะดวกและสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ดีผ่านสื่อออนไลน์ และการสร้างความสัมพันธ์ที่นำไปสู่ความภักดี การบอกต่อความเป็นกันเองและการบริการด้วยความเอาใจใส่ของคนในชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้เกิดความตั้งใจกลับมาท่องเที่ยวซ้ำและบอกต่อถือเป็นจุดแข็งเด่นของบางกะเจ้า โดยเป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 400 คน ผ่านแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อให้ผลการวิจัยมีความถูกต้องและแม่นยำ จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า แนวคิด 4E’s มีความสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ โดยเฉพาะในด้านการสร้างประสบการณ์ที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชน

งานวิจัยนี้จึงสามารถเป็นแนวทางที่มีประโยชน์ในการวางกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างยั่งยืน และช่วยเสริมสร้างศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้กลับมาท่องเที่ยวซ้ำและกระจายรายได้สู่ชุมชนได้อย่างแท้จริง

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวแบบ 4E's ชุมชนบางกะเจ้า จังหวัดสมุทรปราการ การท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ

Abstract

Bang Kachao Community in Samut Prakan Province has considerable potential as a health promotion tourism destination due to its abundant natural resources, traditional lifestyle, and tourism activities that reflect the community's unique identity. This study aims to propose 4E's tourism guidelines for health promotion tourism in Bang Kachao Community. The findings reveal that experience creation is a key factor influencing tourist satisfaction, as visitors place high value on activities connected to nature, community lifestyles, and local wisdom. Regarding value exchange, tourists perceive the costs incurred as worthwhile compared to the benefits received from tourism activities, services, and community products. This reflects price transparency and the sincerity of the community, which contribute to trust building. In terms of accessibility, tourists report convenient transportation and easy access to tourism information through online platforms. Additionally, relationship building plays a significant role in fostering tourist loyalty, as the friendliness and attentive service of community members strongly influence tourists' intentions to revisit and engage in positive word-of-mouth communication. These factors represent the distinctive strengths of Bang Kachao Community. This study employed a quantitative research approach using purposive sampling with 400 respondents. Data were collected through questionnaires and analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation. The findings suggest that the 4E's concept is essential for the development of health promotion tourism, particularly in creating experiences linked to community lifestyles, culture, and the environment. This study provides practical guidelines for sustainable tourism development and supports the enhancement of repeat visitation while promoting income distribution within the community.

Keywords: 4E's Tourism Model, Bang Kachao Community, Samut Prakan Province, Health Promoting Tourism

บทนำ

การท่องเที่ยวของไทยสามารถสร้างรายได้กว่า 2.75 ล้านล้านบาทในปี 2560 และมีขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว (Travel & Tourism Competitiveness Index) อยู่ในอันดับที่ 34 จาก 136 ประเทศ แสดงให้เห็นถึงแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ผ่านมาของไทยสามารถเพิ่มขีดความสามารถของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม อุตสาหกรรมท่องเที่ยวนั้นมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาตามสภาวการณ์โลก และพฤติกรรมของผู้บริโภคที่เน้นสุขภาพมากยิ่งขึ้น อุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทยจึงต้องมีการปรับตัว ตามกระแสโลกที่เปลี่ยนแปลงไป และวางแผนการพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ด้วยกลยุทธ์การตลาดแบบ 4E's เพื่อรักษาและพัฒนาขีดความสามารถด้านการท่องเที่ยวของประเทศ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562)

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติด้านการท่องเที่ยว (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562) มุ่งรักษาสถานะของประเทศไทยให้เป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวระดับโลกอย่างยั่งยืน โดยเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งระบบ ส่งเสริมนักท่องเที่ยวคุณภาพสูง สร้างผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่หลากหลายและตรงกับความต้องการของตลาด พร้อมคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ไทย ทั้งขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมที่เป็นเอกลักษณ์ โดยเป้าหมายระยะ 20 ปีแบ่งเป็นสองระยะชัดเจน ระยะแรกเน้นสร้างรายได้ต่อเนื่องและวางรากฐานการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานสากล โดยให้ความสำคัญสูงสุดกับความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว การบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังและป้องกันการเอารัดเอาเปรียบ ระยะต่อมาเน้นการกระจายโอกาสทั้งในมิติพื้นที่และรายได้ไปสู่ชุมชนอย่างแท้จริง ในขณะเดียวกัน รัฐบาลได้กำหนดให้ประเทศไทยก้าวสู่การเป็น "ศูนย์กลางสุขภาพแห่งเอเชีย" (Wellness Hub of Asia) ครอบคลุมทั้งการรักษาพยาบาล การส่งเสริมสุขภาพ และผลิตภัณฑ์สุขภาพ-สมุนไพรไทย (คมสิทธิ์ เกียนวัฒนา, 2561) แม้ไทยจะเริ่มพัฒนาตลาดสุขภาพช้ากว่าสิงคโปร์ แต่กลับมีข้อได้เปรียบที่แข็งแกร่ง ทั้งบุคลากรการแพทย์ที่เชี่ยวชาญเฉพาะทาง ค่ารักษาที่ต่ำกว่าหลายเท่าแต่คุณภาพเทียบเท่าประเทศพัฒนาแล้ว ความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว และบริการที่ได้มาตรฐานสากล ประกอบกับกระแสการดูแลสุขภาพที่เพิ่มขึ้นทั่วโลก ส่งผลให้การท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพและเสริมความงามของไทยเติบโตอย่างก้าวกระโดด จากเดิมที่เน้นรักษาโรคเป็นหลัก ปัจจุบันจึงหันมาพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแบบองค์รวมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ชุมชนบางกะเจ้าหรือพื้นที่กระเพาะหมู เป็นพื้นที่สีเขียวขนาดใหญ่ โอบล้อมด้วยแม่น้ำเจ้าพระยา อยู่ท่ามกลางความเจริญของเขตเมือง เป็นชนบทท่ามกลางแหล่งอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ คลังสินค้า และท่าเรือ ชุมชน บางกะเจ้าเป็นแหล่งผลิตอากาศบริสุทธิ์ให้แก่ประชาชน ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของ

จังหวัดกรุงเทพมหานครในอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ประกอบด้วยพื้นที่ 6 ตำบล คือ ตำบลบางน้ำผึ้ง ตำบลบางยอ ตำบลบางกอบัว ตำบลบางกะสอบ ตำบลบางกะเจ้า และตำบลทรงคนอง มีเนื้อที่กว่า 12,000 ไร่ โดยบุคคลทั่วไปจะทราบกันดีในนามของ “พื้นที่สีเขียวบางกะเจ้า” ซึ่งมีชื่อเสียงในเรื่องการเป็นปอดของคนกรุงเทพฯ เนื่องจากเป็นพื้นที่สีเขียวที่สามารถเดินทางไปถึงได้ในเวลาเพียง 1 ชั่วโมงจากกรุงเทพมหานคร จนได้รับการยกย่องจากหนังสือ Time Magazine ให้พื้นที่สีเขียวบางกะเจ้าเป็น The Best Urban Oasis Of Asia เมื่อปี พ.ศ. 2549 (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2563) อีกทั้งยังมีประวัติศาสตร์คู่ประเทศไทยมายาวนานตั้งแต่ช่วงต้นกรุงศรีอยุธยา ทำให้พื้นที่บางกะเจ้าเต็มไปด้วยประเพณีวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของชาวไทย จีน และมอญผสมกลมกลืนไปกับวิถีชีวิต เกิดเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แตกต่างกันไป จนเกิดเป็นอัตลักษณ์ที่ทรงคุณค่า (วสวัตติ์ โอดทวี, 2565)

จากแนวคิดของ Brian Fetherstonhaugh กล่าวว่า การท่องเที่ยวแบบ 4E’s ได้แก่ การสร้างประสบการณ์ (Experience) ความคุ้มค่า (Exchange) การเข้าถึงผู้บริโภค (Everywhere) การสร้างความสัมพันธ์ (Evangelism) โดยมองว่าเป็นการพัฒนาต่อยอดจาก 4P’s เพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคยุคใหม่ที่ให้ความสำคัญกับประสบการณ์และการมีส่วนร่วมมากขึ้น (Carter, 2017) ทำให้มีส่วนช่วยลดความเสี่ยงในเศรษฐกิจร่วมสมัยของพัฒนาการท่องเที่ยวที่ดี รวมทั้งการศึกษา แรงจูงใจและการตัดสินใจท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่เคยท่องเที่ยวในชุมชน ผู้วิจัยจึงศึกษาในเรื่องแนวทางการท่องเที่ยวแบบ 4E’s สำหรับการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพในชุมชนบางกะเจ้า จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการด้านท่องเที่ยวหรือชุมชน สามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้ดีขึ้น เพื่อกระตุ้นการตัดสินใจท่องเที่ยวในประเทศไทยของตนเองให้มากขึ้น รวมถึงเป็นการที่จะทำให้เศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยวดียิ่งขึ้น อีกทั้งการท่องเที่ยว 4E’s สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับชุมชนเพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ โดยพื้นที่ชุมชนบางกะเจ้ามีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งเรื่องสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวย และชุมชนก็ยังทำการเกษตรสวนผลไม้ ไม้ประดับ รวมถึงขนบธรรมเนียมประเพณี ทั้งไทย จีน และมอญที่ยังดำรงอยู่ มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การปั่นจักรยาน การทำผ้ามัดย้อม การทำธูปหอม รวมทั้งผลิตภัณฑ์ของพื้นที่ที่สร้างชื่อเสียงและนำรายได้ให้แก่ชุมชน เป็นต้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลด้านประชากรและพฤติกรรมนักท่องเที่ยว
2. เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบ 4E’s เชิงส่งเสริมสุขภาพในพื้นที่ชุมชนบางกะเจ้า จังหวัดสมุทรปราการ

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง กลุ่ม นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เคยเดินทางมาท่องเที่ยว ณ ชุมชนบางกะเจ้า จังหวัดสมุทรปราการ แล้ว 1 ครั้งขึ้นไป โดยอ้างอิงข้อมูลจากสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสมุทรปราการ ปี 2567 ซึ่งระบุว่ามีนักท่องเที่ยวชาวไทยเฉลี่ย 3,228,007 คน โดยใช้สูตรการคำนวณของ (Yamane, 1973) จึงได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน สำหรับใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เคยเดินทางมาท่องเที่ยว ณ ชุมชนบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ โดยกำหนดค่าความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 ค่าความคลาดเคลื่อนที่ร้อยละ 5 สูตรที่ใช้คำนวณ คือ

$$\text{สูตร } \mathbf{n} = \frac{\mathbf{N}}{\mathbf{1+Ne^2}}$$

โดย n = จำนวนขนาดตัวอย่าง จำนวน 400 คน

N = จำนวนรวมทั้งหมดของประชากรที่ใช้ในการศึกษา จำนวน 400 คน

e = ระดับของความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับให้เกิดขึ้นได้ (0.05)

การสุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) และเก็บข้อมูลด้วยการเลือกตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เคยเดินทางมาท่องเที่ยว ณ ชุมชนบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ แล้ว 1 ครั้งขึ้นไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ทั้งหมด 4 ส่วนที่สร้างจากการทบทวนวรรณกรรม ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในชุมชนบางกะเจ้า จังหวัดสมุทรปราการ

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแนวทางเสริมสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวแบบ 4E's สำหรับนักท่องเที่ยวในชุมชนบางกะเจ้า จังหวัดสมุทรปราการ

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือวิจัย

การทดสอบเครื่องมือในครั้งนี้ มีกระบวนการทั้งหมด 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2. สร้างแบบสอบถามนำเสนอแก่อาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาความถูกต้องและนำมาปรับปรุงแก้ไข

3. ส่งแบบสอบถามเพื่อประเมินค่าความเที่ยงตรง IOC โดยนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญทางระเบียบวิธีวิจัยอย่างน้อย 3 ท่าน พิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหาและความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ พร้อมให้ข้อเสนอแนะในการก่อนนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริง ผลการประเมินพบว่าแบบสอบถามมีค่า IOC เท่ากับ 0.879 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนดไว้คือ 0.50 จึงถือว่ามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและมีความเหมาะสมเพียงพอสำหรับการนำไปเก็บข้อมูล

4. ทำการทดลองใช้แบบสอบถาม (Try out) ไป เพื่อหาค่า Reliability โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไข เรียบร้อยแล้วไปทดลองใช้ จำนวน 30 ชุด โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีครอนบาค (Cronbach) ซึ่งมีค่าไม่น้อยกว่า 0.70 ขึ้นไป เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่น

5. ผู้วิจัยส่งเครื่องมือวิจัยเพื่อให้ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (The Institutional Review Board: IRB) การพิจารณาและข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการ ปรับแก้ตามข้อเสนอแนะและได้รับหนังสือรับรองการผ่านพิจารณาจริยธรรมการวิจัย MU-CIRB 2025/289.0506

6. นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อไปเก็บข้อมูลจริงกับตัวอย่าง

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การเก็บข้อมูลผ่านแบบสอบถามออนไลน์บน Google Form เป็นหลัก โดยการจัดทำลิงก์ และ QR Code สำหรับการเข้าถึงแบบสอบถาม เพื่อให้ผู้ตอบสามารถเข้าถึงได้สะดวก จากนั้นดำเนินการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ลิงก์หรือ QR Code ผ่านช่องทางออนไลน์ รวมถึงการลงพื้นที่จริงเพื่อเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาในชุมชนบางกะเจ้า ทั้งนี้ ผู้เข้าร่วมตอบแบบสอบถามจะต้องเป็นนักท่องเที่ยวที่เคยมาเยือนชุมชนบางกะเจ้า ตามเกณฑ์ของการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

ผู้วิจัยเริ่มเก็บข้อมูลหลังจากได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมฯ MU-CIRB 2025/289.0506 และเมื่อผ่านการวิจัยในคนชุดกลาง มหาวิทยาลัยมหิดลเรียบร้อยแล้ว การเก็บข้อมูลจะดำเนินการอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลา 3 เดือน ตั้งแต่เดือน ตุลาคม-ธันวาคม 2568 เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนสมบูรณ์ โดยกลไกการคัดกรองถูกตั้งค่าอย่างรัดกุม เพื่อรับประกันว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดยผู้วิจัยมีการติดตามและตรวจสอบการตอบกลับดำเนินการอย่างสม่ำเสมอทุกวัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของข้อมูล

2. ลงรหัสข้อมูลและบันทึกในโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ นำแบบสอบถามที่ถูกต้องเรียบร้อยแล้วมาลงรหัส เพื่อประมวลผลข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำหรับวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ เพื่อหาความสัมพันธ์ของข้อมูลโดยแสดงในรูปของจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

4. แปลผลและสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตารางที่ 1 การแปรผลข้อมูล การหาค่า Likert Rating Scales (Likert, 1932) พิจารณาจาก 5 ระดับ ดังตารางที่ 1

ระดับค่าประเมิน (คะแนน)	ระดับความคิดเห็น
5	มากที่สุด
4	มาก
3	ปานกลาง
2	น้อย
1	น้อยที่สุด

วิธีคำนวณช่วงคะแนนสำหรับแปลผลค่าเฉลี่ย

$$\text{ช่วงคะแนน} = \frac{\text{ค่าคะแนนสูงสุด} - \text{ค่าคะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนระดับ}}$$

$$= \frac{5-1}{5}$$

$$= 0.80$$

ตารางที่ 2 ผลคะแนนเฉลี่ยที่ได้จากแบบสอบถามจะนำมาแปลความหมายโดยอ้างอิงตามช่วงคะแนน ดังตารางที่ 2

ช่วงคะแนนเฉลี่ย	ระดับความคิดเห็น
4.21 – 5.00	มากที่สุด
3.41 – 4.20	มาก
2.61 – 3.40	ปานกลาง

ช่วงคะแนนเฉลี่ย	ระดับความคิดเห็น
1.81 – 2.60	น้อย
1.00 – 1.80	น้อยที่สุด

จากตารางที่ 2 ตารางค่าเฉลี่ยจากแบบสอบถามในงานวิจัยครั้งนี้กำหนดตามหลักการแบ่งช่วงชั้น (Class Interval) ของมาตราส่วนประมาณค่าแบบลิเคิร์ต 5 ระดับ โดยใช้สมมติฐานว่าระดับคะแนนมีช่วงห่างเท่ากัน (equal intervals) ตามแนวทางการแปลความหมายค่ามาตรวัดในงานวิจัยเชิงปริมาณ ทั้งนี้ได้คำนวณช่วงคะแนนจากสูตร (คะแนนสูงสุด–คะแนนต่ำสุด) ÷ จำนวนระดับ = (5–1) ÷ 5 = 0.80 ส่งผลให้แต่ละระดับห่างกันช่วงละ 0.80 คะแนน ซึ่งเกณฑ์ดังกล่าวเป็นมาตรฐานที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในงานวิจัย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) เพื่ออธิบายข้อมูลประชากรศาสตร์ของตัวอย่าง

2. การหาค่าร้อยละ (Percentage) สำหรับข้อมูลจากแบบสอบถาม ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

3. การหาค่าเฉลี่ย (Mean) สำหรับข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 3 แนวทางเสริมสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวแบบ 4E’s สำหรับนักท่องเที่ยวในชุมชนบางกะเจ้า จังหวัดสมุทรปราการ

4. ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S. D.) สำหรับข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 3 แนวทางเสริมสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวแบบ 4E’s สำหรับนักท่องเที่ยวในชุมชนบางกะเจ้า จังหวัดสมุทรปราการ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ส่วนที่ 1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนบางกะเจ้า จังหวัดสมุทรปราการ

ตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	175	43.75
หญิง	218	54.50
อายุ		

ตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 20 ปี	14	3.50
20–30 ปี	249	62.25
31–40 ปี	69	17.25
41–50 ปี	45	11.25
มากกว่า 50 ปี	23	5.75
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	19	4.75
ปริญญาตรี	346	86.50
สูงกว่าปริญญาตรี	35	8.75
สถานภาพ		
โสด	316	79.00
สมรส	82	20.50
หย่าร้าง	2	0.50
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท	26	6.50
10,001–20,000 บาท	44	11.00
20,001–30,000 บาท	111	27.75
30,001–40,000 บาท	114	28.50
40,001–50,000 บาท	57	14.25
มากกว่า 50,000 บาท	48	12.00

จากตารางพบว่า ประชากรส่วนใหญ่ที่เดินทางมาท่องเที่ยวเป็นเพศหญิง ช่วงอายุระหว่าง 20–30 ปี คิดเป็นร้อยละ 54.50 สถานภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 79 ระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 86.50 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 30,001–40,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 28.50

ส่วนที่ 2 พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละพฤติกรรมการท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนบางกะเจ้า จังหวัดสมุทรปราการ

ตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
ช่องทางการรับข้อมูลการท่องเที่ยว		
โทรทัศน์	13	3.25
สื่อออนไลน์	241	60.25

ตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
นิตยสารการท่องเที่ยว	35	8.75
ป้ายประกาศต่าง ๆ	20	5.00
เพื่อน/ครอบครัว	91	22.75
ลักษณะการเดินทางมาท่องเที่ยว		
เดินทางมาคนเดียว	36	9.00
เดินทางมากับเพื่อน	209	52.25
เดินทางมากับครอบครัว	129	32.25
เดินทางมากับโรงเรียน/สถานศึกษา	6	1.50
เดินทางมากับคณะทัวร์	12	3.00
เดินทางมากับหน่วยงาน	4	1.00
อื่น ๆ	4	1.00
จำนวนครั้งที่เคยเดินทางมาท่องเที่ยว		
มาครั้งแรก	242	60.50
มาเป็นครั้งที่ 2	86	21.50
มาเป็นครั้งที่ 3	40	10.00
มามากกว่า 3 ครั้ง	32	8.00
ระยะเวลาในการท่องเที่ยว		
1 วันแบบไม่พักค้างคืน	319	79.75
2 วัน 1 คืน	51	12.75
3 วัน 2 คืน	20	5.00
4 วัน 3 คืน	9	2.25
5 วันขึ้นไป	1	0.25
ยานพาหนะที่ใช้ในการเดินทางท่องเที่ยว		
รถจักรยานยนต์	30	7.50
รถยนต์ส่วนตัว	249	62.25
รถโดยสารประจำทาง	31	7.75
รถบริษัทนำเที่ยว	7	1.75
รถเช่า/จ้างเหมา	20	5.00
เรือ	63	15.75
กิจกรรมที่สนใจเข้าร่วมภายในชุมชน		
กิจกรรมการปั่นจักรยาน	206	51.50
กิจกรรมการปลูกต้นกล้าไม้	30	7.50

ตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
กิจกรรมทำผ้ามัดย้อมจากใบมะม่วง	45	11.25
กิจกรรมแช่เท้าด้วยน้ำสมุนไพร	33	8.25
กิจกรรมการชิมน้ำตะลิงปลิงกับเมี่ยงกลีบบัว	27	6.75
กิจกรรมล่องเรือลอดอุโมงค์ต้นจาก	36	9.00
กิจกรรมเรียนรู้การปลูกผักบนกระเบื้อง	9	2.25
กิจกรรมทำกระถางต้นไม้จากกากกาแฟ	14	3.50
ความตั้งใจในการกลับมาเที่ยวอีกครั้ง		
มา	396	99.00
ไม่มา	4	1.00

จากตารางพบว่า พฤติกรรมนักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลการท่องเที่ยวผ่านช่องทางสื่อออนไลน์ ร้อยละ 60.25 โดยส่วนมากเดินทางมากับเพื่อน ร้อยละ 52.25 มาเป็นครั้งแรก ร้อยละ 60.50 ใช้ระยะเวลาในการท่องเที่ยวแบบ 1 วันโดยไม่พักค้างคืน ร้อยละ 79.75 เดินทางด้วยรถยนต์ส่วนบุคคล ร้อยละ 62.25 ให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมการปั่นจักรยานมากที่สุด ร้อยละ 51.50 รองลงมา คือ กิจกรรมทำผ้ามัดย้อมจากใบมะม่วง ร้อยละ 11.25 และมีแนวโน้มที่จะกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ ร้อยละ 99

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นที่มีต่อแนวทางเสริมสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวแบบ 4E's สำหรับนักท่องเที่ยวในชุมชนบางกะเจ้า จังหวัดสมุทรปราการ

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นต่อแนวทางเสริมสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวแบบ 4E's สำหรับนักท่องเที่ยวในชุมชนบางกะเจ้า จังหวัดสมุทรปราการ

แนวทางการท่องเที่ยวแบบ 4E's สำหรับนักท่องเที่ยวในชุมชนบางกะเจ้า จังหวัดสมุทรปราการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น	อันดับ
1. การสร้างประสบการณ์	4.28	0.50	มากที่สุด	2
2. การสร้างความคุ้มค่า	4.19	0.52	มาก	4
3. การเข้าถึงผู้บริโภค	4.21	0.58	มากที่สุด	3
4. การสร้างความสัมพันธ์	4.31	0.55	มากที่สุด	1
โดยรวม	**4.25**	**0.48**	**มากที่สุด**	

จากตารางพบว่า แนวทางเสริมสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวแบบ 4E's สำหรับนักท่องเที่ยวในชุมชนบางกะเจ้า จังหวัดสมุทรปราการ เกณฑ์แปลผลค่าเฉลี่ยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.25,

S.D. = 0.48) แสดงให้เห็นถึงความคิดเห็นเชิงบวกต่อแนวทางดังกล่าวอย่างมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญต่อการสร้างความสัมพันธ์มากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.31, S.D. = 0.55) รองลงมาคือ การสร้างประสบการณ์ ($\bar{X}$ = 4.28, S.D. = 0.50) การเข้าถึงผู้บริโภค ($\bar{X}$ = 4.21, S.D. = 0.58) และการสร้างความคุ้มค่า ($\bar{X}$ = 4.19, S.D. = 0.52) ตามลำดับ ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาระดับความคิดเห็นรายประเด็นย่อยพบว่า การบริการที่เป็นกันเอง รองลงมา คือประสบการณ์ที่น่าจดจำ เช่น กิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพ การปั่นจักรยาน การได้สัมผัสวิถีชุมชน สื่อออนไลน์ที่มีความน่าเชื่อถือและเข้าถึงได้สะดวก ตลอดจนการรับรู้ถึงความคุ้มค่าเมื่อเทียบกับราคาที่จ่ายไป ซึ่งโดยรวมสะท้อนถึงทัศนคติเชิงบวกของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพในพื้นที่อย่างมีนัยสำคัญเชิงเนื้อหา

อภิปรายผล

ด้านประชากรศาสตร์ ผลจากการวิจัยพบว่า มีเพียง 4 ด้าน ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ และรายได้ ต่อเดือน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 20–30 ปี ร้อยละ 62.25 ระดับการศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 86.50 สถานภาพโสด ร้อยละ 79.00 และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 30,001–40,000 บาท ร้อยละ 28.50 ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ในส่วนอายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ และรายได้ ส่งผลต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ได้แก่ ช่องทางการรับรู้ข้อมูลการท่องเที่ยว จำนวนครั้งและระยะเวลาในการท่องเที่ยว รวมถึงลักษณะการเดินทางและพาหนะที่ใช้ในการเดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนบางกะเจ้า เมื่อเปรียบเทียบระหว่างรายได้ค่าใช้จ่าย อายุ อาชีพ แหล่งท่องเที่ยวที่แตกต่างกันส่งผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเที่ยวในประเทศที่แตกต่างกัน สะท้อนให้เห็นว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่อยู่ในช่วงวัยรุ่น และวัยทำงานที่มีระดับการศึกษาในการรับรู้ข้อมูลการท่องเที่ยวการเข้าถึงแอปพลิเคชันต่าง ๆ ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยว และมีความสัมพันธ์กับกลยุทธ์ทางการตลาด 4E’s เป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (Sig. 0.000) สอดคล้องกับเกียรติพงษ์ อุดมธนะธีระ (2562) ส่วนผสมทางการตลาด (Marketing Mix) คือ การนำหลักการตลาดหลายรูปแบบมาใช้ร่วมกัน และยังสอดคล้องกับศุภิสรา ว่องอัครัชสกุล และสันติธร ภูริภักดี (2567) พบว่า ปัจจัยประชากรศาสตร์ในส่วนของอายุและระดับการศึกษา ส่งผลแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญต่อความคิดเห็นด้าน 4E's โดยเฉพาะ Experience และ Everyplace ในบริบทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมใกล้เคียงกับชุมชนบางกะเจ้า

ด้านกลยุทธ์การตลาด 4E’s ผลการประเมินทั้ง 4 ด้าน พบว่านักท่องเที่ยวให้ความสำคัญต่อการสร้างความสัมพันธ์ (Evangelism) มากที่สุด สะท้อนถึงความต้องการของนักท่องเที่ยวที่จะสร้างความผูกพันทางอารมณ์กับชุมชน มีส่วนร่วมในวิถีชีวิตท้องถิ่น และรู้สึกว่าได้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนมากกว่าการมาเยี่ยมเยียนแบบผิวเผินเพียงชั่วคราว สอดคล้องกับงานวิจัยของวีรพร สุวนันทรัตน์ และบุญญาดา นาสมบูรณ์ (2565) ที่กล่าวว่า ความสัมพันธ์ที่ดีของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวส่งผลต่อการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการบอกเล่าเรื่องราวของชุมชนให้นักท่องเที่ยวเกิดความหลงไหล รองลงมาคือ การสร้างประสบการณ์

(Experience) ซึ่งตอกย้ำว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาบางกะเจ้าในปัจจุบันไม่ได้มองหาการท่องเที่ยวแบบเดิม ๆ อีกต่อไป แต่ต้องการประสบการณ์ที่ลึกซึ้งมีเอกลักษณ์ และจดจำได้ตลอดชีวิต สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐชยา ทองอินทร์ และกาญณ์ระวี อนันตอัครกุล (2565) กล่าวว่า การสร้างประสบการณ์สร้างบรรยากาศเพื่อให้มีความทรงจำถึงเรื่องราวในอดีตที่ดีมีผลต่อการมาใช้บริการ ทำให้ลูกค้าเกิดการบอกต่อและกลับมาใช้บริการซ้ำการเข้าถึงผู้บริโภค (Everywhere) ในยุคปัจจุบันนักท่องเที่ยวมีคาดหวังว่าจะสามารถค้นหาข้อมูลชุมชนได้ง่ายและครบถ้วนในช่องทางออนไลน์ การประชาสัมพันธ์ข้อมูลต่าง ๆ ที่หลากหลายช่วยให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจท่องเที่ยวได้สะดวกรวดเร็วมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของอินทัช เอื้อสุนทรวัฒนา (2561) ซึ่งกล่าวว่า การเข้าถึงผู้บริโภค ส่งผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวเนื่องจากการสื่อสารหรือการเดินทางสะดวกสบายมากขึ้น ช่วยเพิ่มการตัดสินใจท่องเที่ยวได้รวดเร็วมากขึ้น การสร้างความคุ้มค่า (Exchange) จากผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาบางกะเจ้าในปัจจุบันไม่ได้ตัดสินใจจากราคาเป็นหลัก แต่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับกิจกรรมภายในชุมชน การสร้างความแตกต่าง ราคาและป้ายราคาที่ชัดเจน การบริการที่เกินความคาดหมาย รวมถึงความน่าเชื่อถือที่ทำให้รู้สึกคุ้มค่ากับราคาที่จ่ายไป ซึ่งสร้างความรู้สึกคุ้มค่าในการสร้างความแตกต่างของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของวีรสิทธิ์ จันทนา (2564) ส่งผลต่อสร้างความคุ้มค่ากับเงินที่จ่ายไปและตรงกับความต้องการทั้งยังสร้างความคุ้มค่ากับ เวลาที่เสียไปในการเดินทางไปท่องเที่ยว โดยสรุปผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าชุมชนบางกะเจ้ามีศักยภาพสูงมากที่จะก้าวขึ้นเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพองค์รวมของประเทศไทย สามารถตอบสนองแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวยุคใหม่ได้ครบถ้วนตามกรอบ 4E's ได้อย่างลงตัวและมีลำดับความสำคัญที่ชัดเจน โดยเน้นความสำคัญแก่การสร้างความสัมพันธ์ที่อบอุ่นและจริงใจเป็นลำดับแรก สร้างประสบการณ์เชิงส่งเสริมสุขภาพแบบใหม่ที่มีเอกลักษณ์และน่าจดจำ พัฒนาช่องทางการเข้าถึงแบบดิจิทัลที่สะดวกไร้รอยต่อ และสร้างคุณค่าที่สัมผัสได้เหนือกว่าราคา ชุมชนบางกะเจ้าจะเปลี่ยนผ่านจาก “ปอดของกรุงเทพฯ” สู่ “หัวใจแห่งการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ยั่งยืน” ได้ ทำให้นักท่องเที่ยวไม่เพียงอยากกลับมาเยือนซ้ำ และยังเป็นแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพให้นักท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวอยากชวนคนที่รักและห่วงใยให้มาสัมผัสความสุขที่แท้จริงด้วยกัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า แนวทางการท่องเที่ยวแบบ 4E's สำหรับการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพในชุมชนบางกะเจ้า พบว่า กลยุทธ์การตลาด 4E's สามารถนำมาประยุกต์ปรับใช้ให้สอดคล้องกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวยุคใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วได้ ดังนี้

ด้านการสร้างประสบการณ์ที่แปลกใหม่ โดยมุ่งเน้นให้การท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพในพื้นที่บางกะเจ้ากลายเป็นประสบการณ์ที่น่าจดจำและสร้างความสนุกสนานควบคู่กับการผ่อนคลาย ผ่านกิจกรรมที่ผสมผสานธรรมชาติเข้ากับการดูแลสุขภาพอย่างลงตัว ไม่ว่าจะเป็นการปั่นจักรยานชมธรรมชาติรอบคุ้งน้ำ

เจ้าพระยา การจัด Workshop เช่น การสาธิตและทำผลิตภัณฑ์สุขภาพ หรือการนวดสปาเท้าด้วยสมุนไพรท้องถิ่น ซึ่งล้วนช่วยให้นักท่องเที่ยวรู้สึกผ่อนคลายทั้งร่างกายและจิตใจ พร้อมเปิดรับประสบการณ์ใหม่ที่โดดเด่นเฉพาะของบางกะเจ้า

ด้านการสร้างคุณค่า มุ่งเน้นให้การท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพในชุมชนบางกะเจ้ากลายเป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนคุณค่าที่นักท่องเที่ยวและชุมชนต่างได้รับประโยชน์ร่วมกัน ไม่ใช่เพียงการซื้อขายสินค้าเท่านั้น แต่เป็นการทำให้นักท่องเที่ยวรับรู้ถึงคุณค่าที่มากกว่าเงินที่จ่าย ด้วยการเสนอโปรแกรมการท่องเที่ยวที่เน้นการเรียนรู้วัฒนธรรมวิถีชุมชน ทักษะพื้นบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การจัดตลาดสุขภาพชุมชนจากผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น การจัดโปรแกรมเรียนรู้ทักษะพื้นบ้าน หรือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งช่วยกระตุ้นการเดินทางซ้ำ การสร้างรายได้ให้ชุมชน และการบอกต่อเชิงบวกที่สร้างความน่าเชื่อถือเพื่อสร้างคุณค่าและภาพลักษณ์ที่ยั่งยืนให้กับพื้นที่บางกะเจ้า

ด้านการเข้าถึง โดยการจัดทำคู่มือท่องเที่ยวที่มีทั้งภาพและคำอธิบายชัดเจน ผ่านสื่อดิจิทัล เช่น คลิปวิดีโอสั้น อินโฟกราฟิก ที่เข้าใจง่ายและเข้าถึงได้ทุกกลุ่ม และการทำให้นักท่องเที่ยวสามารถทราบข้อมูลและจองกิจกรรมได้ง่ายจากทุกช่องทาง ไม่ต้องรอมาถึงที่ชุมชนก่อน เช่น การใช้ดิจิทัลเต็มรูปแบบ เช่น แอปหรือเว็บจองปั่นจักรยาน พายคายัคแบบเรียลไทม์บนโซเชียลมีเดีย หรือส่งข้อมูลผ่าน Line หรือ E-mail เพื่ออำนวยความสะดวกและเพิ่มโอกาสในการตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนบางกะเจ้าได้สะดวกรวดเร็วมากขึ้น

ด้านการสร้างความสัมพันธ์ โดยการจัดตั้งกลุ่มชุมชนออนไลน์ผ่านช่องทางต่าง ๆ สำหรับนักท่องเที่ยวที่เคยเดินทางมาพื้นที่บางกะเจ้า ด้วยการเปิดโอกาสให้สมาชิกแลกเปลี่ยนภาพถ่าย วิดีโอ รีวิวประสบการณ์ และคำแนะนำด้านสุขภาพจากกิจกรรมต่าง ๆ เน้นการบริการอย่างเป็นกันเอง พร้อมทั้งให้ชุมชนท้องถิ่นคอยประชาสัมพันธ์ข้อมูลกิจกรรมใหม่และมอบสิทธิพิเศษ หรือส่วนลดสำหรับการกลับมาเยือนซ้ำ ซึ่งจะช่วยยกระดับความผูกพันระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชน เพื่อกระตุ้นให้เกิดการบอกต่อให้ชัดเจนมากขึ้น

บทสรุป

การท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพในชุมชนบางกะเจ้า เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพที่มีศักยภาพสูงเต็มไปด้วยสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ รวมถึงส่งเสริมการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมให้แก่นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมจากคนในชุมชนมากขึ้น เพื่อสร้างความประทับใจและสร้างภาพลักษณ์ที่ดี สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรม อัตลักษณ์วิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน ด้วยวิธีการสื่อสารผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น Instagram TikTok และ YouTube เป็นต้น ดังนั้นกลยุทธ์การตลาด 4E’s นอกจากนี้ยังสร้างประสบการณ์ที่แปลกใหม่น่าจดจำ สร้างคุณค่า การเข้าถึงและการสร้างความสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยวทุกเพศทุกวัยได้เป็นอย่างดี และเป็นแนวทางนำไปสู่ความมั่นคงและยั่งยืนในอนาคต รวมถึงอาจเป็นการศึกษาเพิ่มเติมในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

เกียรติพงษ์ อุดมธนะธีระ. (2562). *กลยุทธ์การตลาด 4Es และส่วนผสมทางการตลาด (Marketing Mix).* สืบค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2568, จาก https://www.iok2u.com/article/marketing/4es-marketing-mix

คมสิทธิ์ เกียนวัฒนา. (2561). สถานการณ์และแนวโน้มการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโลกและประเทศไทย. *วารสารกระแสวัฒนธรรม*, 19(35), 77–88.

ณัฐชยา ทองอินทร์ และกาญณ์ระวี อนันตอัครกุล. (2565). แรงจูงใจ นโยบายภาครัฐ และส่วนประสม ทางการตลาด 4Es ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวช่วงวิกฤตโควิด 19 ของนักท่องเที่ยวชาว ไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยว จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารวิจัยวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์*, 6(2), 90–105.

วีรพร สุวนันทรัตน์ และบุญญาดา นาสมบูรณ์. (2565). ปัจจัยส่วนผสมการตลาด 4Ps และ 4Es ที่ส่งผลต่อการใช้บริการร้านกาแฟคุณภาพพิเศษ (Specialty Coffee) อย่างต่อเนื่อง. *วารสารศิลปศาสตร์และอุตสาหกรรมบริการ*, 5(2), 285–299.

วีรสิทธิ์ จันทนา. (2564). *ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 4Es ที่ส่งผลให้ผู้บริโภคสั่งอาหารประเภทชาบูผ่านโมบายแอปพลิเคชัน Food Delivery*. (การค้นคว้าอิสระมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ).

วสวัตติ์ โอดทวี. (2565). *หยุดเวลาไว้ที่ "บางกะเจ้า" ชม ชิม ชิล วิถีชุมชน เส้นทางธรรมชาติ*. สืบค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2568, จาก https://www.thansettakij.com/lifestyle/travel/541583

ศุภิสรา ว่องอัครัชสกุล และสันติธร ภูริภักดี. (2567). ส่วนประสมการตลาด 4Es ที่มีอิทธิพลในการเข้าร่วมงานประเพณีสงกรานต์พระประแดง. *วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์*, 6(3), 552–562.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2563). *13 มีนาคม 2563 OUR Khung BangKachao ใช้ธรรมชาติรักษาธรรมชาติ*. สืบค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2568, จาก https://www.onep.go.th/13%E0%B8%A1%E0%B8%B5%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B8%84%E0%B8%A1-2563-our-khung-bangkachao

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). *แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประเด็นการท่องเที่ยว (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐).* สืบค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2568, จาก https://www.senate.go.th/assets/portals/181/fileups/180/files/.pdf

อินทัช เอื้อสุนทรวัฒนา. (2561). *ส่วนประสมการตลาด 4Es และแรงจูงใจที่ส่งผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย*. (การศึกษาค้นคว้าอิสระ, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).

Carter, D. P. (2017). *The 4Ps are out, the 4Es are in.* Retrieved from David Paul Carter website.

Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitudes. *Archives of Psychology*, 22(140), 1–55.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis.* (3rd ed.). Harper & Row.

กลยุทธ์การจัดกีฬาโอเรียนเทียริ่งเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในเมืองพัทยา

The Strategic Approach for Organizing Orienteering Sports to Enhance Adventure Tourism in Pattaya City

เสาวลักษณ์ สุดประเสริฐ* คณิต เขียววิชัย วรรณวิสา บุญมาก วิชิต อิ่มอารมย์

Saowaluk Sudprasert* Kanit Khiaowichai Wanwisa Boonmak Wichit Im-Arom

สาขาวิชาการจัดการนันทนาการ การท่องเที่ยวและกีฬา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*,2,3,4

Program in Recreation Tourism and Sport Management,

Faculty of Education, Silpakorn University

Saowaluk.utcc@gmail.com

Received: January 6, 2026 **Revised:** January 26, 2026 **Accepted:** February 5, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การจัดกีฬาโอเรียนเทียริ่งเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในเมืองพัทยา” มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากลยุทธ์ที่เหมาะสมกับบริบทของเมืองพัทยาในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยอย่างยั่งยืน โดยผสานวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 4 กลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) และเมทริกซ์ TOWS เพื่อกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ รวมทั้งใช้สถิติเชิงพรรณนาในการอธิบายแนวโน้มของข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า เมืองพัทยามีจุดแข็งสำคัญ ได้แก่ ระบบคมนาคมที่สะดวก ความหลากหลายของที่พักและภาพลักษณ์เมืองกีฬาที่มีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐาน ขณะที่จุดอ่อน คือความหนาแน่นของพื้นที่เขตเมือง การขาดแหล่งธรรมชาติขนาดใหญ่ และข้อจำกัดด้านงบประมาณ ด้านโอกาส พบว่าแนวโน้มการท่องเที่ยวเชิงกีฬาและเชิงผจญภัยมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ และมีศักยภาพในการใช้พื้นที่ทางเลือกในจังหวัดชลบุรี–พัทยา ส่วนอุปสรรคสำคัญ ได้แก่ การแข่งขันจากประเทศเพื่อนบ้าน และการขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและกติกากีฬาโอเรียนเทียริ่งของบุคลากรในท้องถิ่น

จากการวิเคราะห์ดังกล่าว ผู้วิจัยได้พัฒนากลยุทธ์การจัดกีฬาโอเรียนเทียริ่งที่ครอบคลุมการบริหารจัดการองค์กร การใช้ประโยชน์จากภูมิประเทศและพื้นที่ทางเลือก การสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชน รวมถึงการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อยกระดับมาตรฐานกิจกรรม ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความคุ้มค่า พบว่ากลยุทธ์ทั้ง 14 รูปแบบมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงถึงสูงที่สุด สะท้อนศักยภาพในการนำไปใช้เป็นกรอบปฏิบัติการเพื่อขับเคลื่อนเมืองพัทยาสู่การเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงกีฬาและการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในระดับนานาชาติอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: กีฬาโอเรียนเทียริ่ง การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย กลยุทธ์การจัดการ เมืองพัทยา การท่องเที่ยวเชิงกีฬา

Abstract

This research aimed to develop strategic guidelines aligned with the local context of Pattaya City to promote sustainable adventure tourism. A research and development (R&D) approach was employed by integrating qualitative and quantitative research methods. Data were collected through in-depth interviews with key informants from four stakeholder groups. The data were analyzed using SWOT analysis and the TOWS matrix to identify strategic directions, while descriptive statistics were used to describe data trends.

Key findings revealed that Pattaya possesses significant strengths including convenient transportation, diverse accommodation, and strong sports infrastructure. However, weaknesses include high urban density, limited natural areas, and budget constraints. Opportunities exist through growing sports tourism demand and government support, though threats include regional competition and limited local orienteering expertise.

The study produced 14 comprehensive strategies addressing organizational management, geographical optimization, multi-sector collaboration, and digital technology integration. Expert evaluations confirmed high appropriateness, feasibility, and cost-effectiveness scores across all strategies, demonstrating strong potential for positioning Pattaya as a sustainable international hub for sports and adventure tourism.

Keywords: Orienteering, Adventure Tourism, Management Strategy, Pattaya City, Sport Tourism

บทนำ

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยเป็นเสาหลักของเศรษฐกิจ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 17 ของจีดีพี และจัดอยู่ในอันดับ 8 ของโลกด้านการเติบโตของอุตสาหกรรมดังกล่าว (Sharafuddin, 2015; IETA, 2023) แม้มีความหลากหลาย แต่แนวโน้มปัจจุบันกำลังเปลี่ยนผ่านจากการพักผ่อนสู่การเสาะหาประสบการณ์เชิงท้าทาย โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยที่ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 65 ต่อปี (ATTA, 2023) ซึ่งนอกจากจะสร้างรายได้แล้วยังช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ในบริบทนี้ กิจกรรมเชิงกีฬาและนันทนาการจัดเป็น “Soft Adventure” ที่เน้นความปลอดภัยและสุขภาพ ซึ่งได้รับความนิยมอย่างมากในยุคหลังโควิด-19 (Belias et al., 2017) โดยมีศักยภาพในการกระตุ้นเศรษฐกิจและการมีส่วนร่วมของชุมชน (Martín García et al., 2024; Shukla et al., 2024) เมืองพัทยาในฐานะศูนย์กลางการท่องเที่ยวภาคตะวันออกที่มีนักท่องเที่ยวกว่า 10 ล้านคนต่อปี (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2567) จึงได้วางยุทธศาสตร์สู่เมืองอัจฉริยะและเมืองคาร์บอนต่ำผ่านโครงการ “Pattaya Go Green” เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่ม Millennials และ Gen Z ที่แสวงหาความแตกต่าง (IETA, 2023) ในบรรดากิจกรรมที่เหมาะสมกับบริบทดังกล่าว กีฬาโอเรียนเทียริ่งถือเป็นกีฬาที่มีความโดดเด่น เนื่องจากเป็นการผสมผสานทักษะการนำทางเข้ากับการวิ่งในธรรมชาติ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและตอบโจทย์กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการความ ท้าทายในระดับที่เหมาะสม (สิริพร อิ่มหุ่น, 2560; Wu et al., 2022) แม้จะเริ่มเข้าสู่ไทยเมื่อ 10 ปีก่อน แต่กีฬานี้กำลังเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยมีการแข่งขันระดับนานาชาติในหลายภูมิภาค ทั้งในยุโรป เอเชีย และโอเชียเนีย (IOF, 2024) โดยเฉพาะในไทย การสัมภาษณ์เบื้องต้นพบว่า พัทยาเคยเป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขัน “Thailand International Orienteering Championship 2021” ซึ่งเป็นการกลับมาของกิจกรรมหลังวิกฤตโควิด-19 และมีการจัดต่อเนื่องจนถึงปี 2024 ส่งผลให้มีผู้เข้าร่วมหลากหลายเชื้อชาติและกระตุ้นเศรษฐกิจหมุนเวียนกว่า 9.3 ล้านบาท (สมาคมกีฬาโอเรียนเทียริ่งแห่งประเทศไทย, 2564) ทั้งนี้ ความพร้อมด้านภูมิประเทศของพัทยาทั้งชายหาด เขา และเขตเมือง สอดคล้องกับภาพลักษณ์ “Sports City” และยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนอย่างยิ่ง

อย่างไรก็ตาม การศึกษาของ Soonthornthum, P., Li X. & Wang Y. ในบริบทที่คล้ายคลึงกัน พบว่า การพัฒนากีฬาชนิดนี้ยังเผชิญอุปสรรคด้านการขาดบุคลากรผู้เชี่ยวชาญ การตลาดที่ยังไม่มีประสิทธิภาพ และการขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน

ดังนั้น การศึกษากลยุทธ์การจัดกีฬาโอเรียนเทียริ่งในพัทยาจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการ งานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการวิเคราะห์บริบท ทฤษฎี และประเมินความเป็นไปได้ของกลยุทธ์เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงกีฬา ซึ่งผลลัพธ์จะเป็นประโยชน์ต่อภาครัฐ เอกชน และชุมชนในการพัฒนากิจกรรมรูปแบบนี้อย่างเป็นระบบและยั่งยืน (Belias et al., 2017; Martín García et al., 2024)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีการจัดการกลยุทธ์และสภาพปัจจุบันการจัดกีฬาโอเรียนเทียริ่งเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในเมืองพัทยา
2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การจัดกีฬาโอเรียนเทียริ่งเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในเมืองพัทยา
3. เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ของกลยุทธ์การจัดกีฬาโอเรียนเทียริ่งเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในเมืองพัทยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) โดยผสานวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ซึ่งกำหนดระเบียบวิธีวิจัยและขั้นตอนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้มาซึ่งกลยุทธ์ที่ผ่านการพัฒนาและตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

1. พื้นที่การวิจัย เขตปกครองพิเศษพัทยา ซึ่งตั้งอยู่ในภาคตะวันออกของประเทศไทย อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครเป็นระยะทางประมาณ 150 กิโลเมตร

2. ผู้ให้ข้อมูลหลัก กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการจัดกีฬาโอเรียนเทียริ่งเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในเมืองพัทยา ซึ่งประกอบด้วย 4 กลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบนโยบายการสนับสนุนและการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงผจญภัย กลุ่มนักวิชาการและตัวแทนจากสมาคมโอเรียนเทียริ่ง กลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวและร้านค้าบริการ และกลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจหรือมีประสบการณ์เล่นกีฬาโอเรียนเทียริ่ง โดยจำนวนผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้ในการศึกษาอยู่ระหว่าง 7–15 คน โดยผู้วิจัยจะใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายหลักในการศึกษาโดยไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non Probabilistic Sampling) ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

3. กระบวนการวิจัย การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ระยะ (Four Phases) เพื่อให้ได้มาซึ่งกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบริบท ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1: การศึกษาสภาพปัจจุบันและแนวคิดทฤษฎี (R1)

มุ่งเน้นการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน แบ่งเป็น 2 ส่วนหลัก ได้แก่ การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Analysis) และการสำรวจพื้นที่ภาคสนาม (Field Trip) โดยดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลัก จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก (SWOT Analysis) ของการจัดกีฬาโอเรียนเทียริ่งในเมืองพัทยา

ขั้นตอนที่ 2: การพัฒนากลยุทธ์การจัดกีฬาโอเรียนเทียริ่ง (D1)

ผู้วิจัยทำการกำหนดกรอบแนวคิดในการพัฒนากลยุทธ์ โดยนำผลการวิเคราะห์จากขั้นตอนที่ 1 มาสังเคราะห์เพื่อกำหนดกรอบแนวคิด ประกอบด้วยการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมาย จัดทำร่างกลยุทธ์โดยจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) และจัดทำร่างเอกสารกลยุทธ์พร้อมแผนที่กลยุทธ์

ขั้นตอนที่ 3: การนำร่างกลยุทธ์ไปตรวจสอบและประเมินความเป็นไปได้ (R2)

ผู้วิจัยนำร่างกลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นในขั้นตอนที่ 2 ไปตรวจสอบความเป็นไปได้ โดยจัดการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) เพื่อฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญกลุ่มต่าง ๆ ในการปรับปรุงกลยุทธ์

ขั้นตอนที่ 4: สรุปและพัฒนากลยุทธ์ (D2)

นำเสนอผลการวิจัยและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย โดยจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติและการบูรณาการกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของเมืองพัทยา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview Form) ใช้สำหรับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักในแต่ละกลุ่ม แบบบันทึกการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis Form) ใช้สำหรับบันทึกข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค และเครื่องมือวิเคราะห์กลยุทธ์แบบTOWS Matrix ใช้สำหรับกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมจากการวิเคราะห์ SWOT และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบประเมินความเป็นไปได้ของกลยุทธ์ เพื่อตรวจสอบความสมเหตุสมผลและความเป็นไปได้เชิงประจักษ์ด้วยการประเมินแบบมาตรส่วนประมาณค่า (Likert Scale) 5 ระดับ

การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาเครื่องมือวิจัยตามหลักการและขั้นตอนวิชาการ ดังนี้

1. การสร้างเครื่องมือ จัดทำแบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกข้อมูลโดยอาศัยความรู้จากเอกสารทางวิชาการและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2. การตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ใช้การตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ด้วยวิธี Index of Item-Objective Congruence (IOC) เพื่อพิจารณาความเหมาะสม ความชัดเจน และความครอบคลุมของเนื้อหาในเครื่องมือ โดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณาคะแนน +1 (แน่ใจว่าสอดคล้อง), 0 (ไม่แน่ใจ), -1 (แน่ใจว่าไม่สอดคล้อง) ผลการตรวจสอบพบว่า ค่า IOC ของแบบสัมภาษณ์อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 และแบบบันทึกข้อมูลมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ 0.50 แสดงว่าเครื่องมือมีความตรงตามเนื้อหาในระดับสูง

3. การทดลองใช้เครื่องมือ (Try-out) นำเครื่องมือไปทดลองใช้กับตัวอย่างจำนวน 3 คน ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มเป้าหมายแต่ไม่ใช่ตัวอย่างจริง เพื่อตรวจสอบความเข้าใจในภาษาที่ใช้ ความชัดเจนของคำถาม และระยะเวลาที่ใช้ในการสัมภาษณ์ (เฉลี่ย 45-60 นาทีต่อคน) ผลการทดลองพบว่าผู้ตอบเข้าใจคำถามได้ชัดเจน จากนั้นจึงนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขถ้อยคำและลำดับคำถามให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้นก่อนนำไปใช้จริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลักที่ได้คัดเลือกไว้ โดยการนัดหมายเวลาและสถานที่ล่วงหน้า ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยอาศัยคำถามจากแบบสัมภาษณ์เป็นแนวทางหลัก และใช้การซักถามเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งและครอบคลุมยิ่งขึ้น โดยมีการขออนุญาตในการบันทึกเสียงและการจดบันทึกข้อมูลเพื่อความถูกต้องตามจรรยาบรรณวิชาการ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อจัดหมวดหมู่และตีความหมาย จากนั้นนำผลการวิเคราะห์มาสังเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) เพื่อระบุจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค แล้วนำผลมาเชื่อมโยงกันเพื่อกำหนดกลยุทธ์ด้วยเทคนิคแมทริกซ์ TOWS (TOWS Matrix) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่เน้นการตีความและสร้างกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับบริบท และใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การหาค่าเฉลี่ย (Mean) เพื่ออธิบายแนวโน้มของข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นไปอย่างครอบคลุมและสะท้อนบริบทที่แท้จริงของการจัดการท่องเที่ยวเชิงกีฬาและการผจญภัยในเมืองพัทยา จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทำการสังเคราะห์และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) เพื่อประเมินศักยภาพ ปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนากีฬาโอเรียนเทียริ่ง โดยจำแนกออกเป็น 4 มิติ ได้แก่ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค โดยผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมดังกล่าว จะนำไปสู่การกำหนดกลยุทธ์ในรูปแบบ TOWS Matrix เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมที่สุดในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยผ่านกิจกรรมกีฬาโอเรียนเทียริงในเมืองพัทยา โดยมีรายละเอียดผลการวิเคราะห์ ดังนี้

จุดแข็ง (Strengths)

S1 มีความได้เปรียบด้านคมนาคมขนส่งสูงสำหรับนักท่องเที่ยว โดยสามารถเดินทางตรงจากสนามบินสุวรรณภูมิถึงพัทยาได้โดยรถยนต์ในเวลาเพียง 1.5 ชั่วโมง โดยไม่ต้องต่อเที่ยวบินภายในประเทศตลอดจนมีระบบขนส่งภายในเมืองที่สะดวก

S2 ความพร้อมและหลากหลายของที่พักแรม ซึ่งครอบคลุมทุกระดับราคา และมีตัวเลือกหลากหลายรูปแบบ

S3 ได้รับการยกย่องและมีภาพลักษณ์ที่เด่นชัดในฐานะ "เมืองกีฬา" ระดับนานาชาติ ทำให้เป็นที่รู้จักในฐานะจุดหมายปลายทางด้านการท่องเที่ยวเชิงกีฬา

S4 มีความพร้อมด้านทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมความต้องการของนักท่องเที่ยวในหลายมิติ ทั้งสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ สถานที่ท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น และการแสดงโชว์ต่าง ๆ

S5 มีความได้เปรียบเชิงกลยุทธ์จากความหลากหลายทางภูมิประเทศที่ครอบคลุมครบทั้งสามมิติ ได้แก่ บนบก ในน้ำ และบนฟ้า

S6 ชุมชนท้องถิ่นมีทัศนคติเชิงบวกต่อการเป็นเจ้าภาพจัดกิจกรรมกีฬา หรืออีเวนต์ต่าง ๆ

S7 มีความแข็งแกร่งด้านกลไกความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา ซึ่งความร่วมมือนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนความสำเร็จของการจัดกิจกรรมขนาดใหญ่

S8 มีความพร้อมในระดับสูงทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐานและการตลาดการท่องเที่ยว ซึ่งตอกย้ำสถานะการเป็นเมืองสากลที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ทุกกลุ่ม

จุดอ่อน (Weakness)

W1 ข้อจำกัดด้านกายภาพและความหนาแน่นของพื้นที่ในเขตเมือง ซึ่งส่งผลกระทบต่อการจัดกิจกรรมขนาดใหญ่ โดยเฉพาะกิจกรรมที่ต้องปิดถนนและขาดแคลนพื้นที่จอดรถสาธารณะขนาดใหญ่

W2 ข้อจำกัดสำคัญด้านทรัพยากรพื้นที่ธรรมชาติ เนื่องจากมีการพัฒนาเชิงพาณิชย์ทำให้พื้นที่ป่าหรือพื้นที่สีเขียวที่เหมาะสมตามภูมิประเทศลดลงอย่างมาก

W3 มีการจัดกิจกรรมและอีเวนต์ต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี ทำให้เกิดแนวโน้มที่กิจกรรมจะจัดทับซ้อนกัน

W4 ขาดงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาและส่งเสริมกิจกรรมกีฬาและกิจกรรมรูปแบบใหม่ในเมืองพัทยาอย่างต่อเนื่อง

W5 ขาดนโยบายที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมในการบูรณาการกิจกรรมกีฬาใหม่ ๆ เข้าไปในแผนงานหลักด้านการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ

W6 ขาดการประยุกต์ใช้กีฬาในเชิงนวัตกรรมเพื่อขับเคลื่อนและส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น

W7 มีการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพและโครงสร้างเมืองอย่างรวดเร็ว ทำให้แผนที่เฉพาะทางสำหรับกีฬา โอเรียนเทียริ่งมีความเสี่ยงที่จะคลาดเคลื่อนหรือไม่สามารถใช้งานได้ในระยะยาว

โอกาส (Opportunities)

O1 การท่องเที่ยวเชิงกีฬาและกิจกรรมกลางแจ้งในไทยกำลังได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนทั้งจากนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างชาติ

O2 กระแสการรักสุขภาพที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางทั้งในระดับโลกและในไทย ทำให้ผู้คนให้ความสำคัญกับการออกกำลังกายและสุขภาพจิต

O3 ภาครัฐให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงกีฬาและผจญภัยอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นการสร้างจุดเด่นด้านกีฬาและกิจกรรมกลางแจ้งเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ

O4 การบรรจุกีฬาโอเรียนเทียริ่งเป็นหนึ่งในกีฬาชิงเหรียญในการแข่งขันกีฬามหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย

O5 ตลาดนักท่องเที่ยวหลักของไทยมีความแข็งแกร่งและมีศักยภาพในการขยายตัวต่อเนื่องทั้งจากนักท่องเที่ยวในประเทศที่ฟื้นตัวอย่างต่อเนื่อง และจากนักท่องเที่ยวประเทศใกล้เคียง

O6 ภาครัฐมีมาตรการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติ เช่น การยกเว้นค่าธรรมเนียม วีซ่า

O7 การพัฒนาด้านเทคโนโลยี โดยเฉพาะโซเชียลมีเดียและแพลตฟอร์มออนไลน์ กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์กิจกรรมกีฬาและการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

O8 เนื่องจากกีฬาโอเรียนเทียริ่งมีต้นกำเนิดจากกิจกรรมการฝึกทหารในสวีเดน ทำให้สามารถพัฒนาเป็นกิจกรรมฝึกทักษะ เช่น การอ่านแผนที่ การวางแผนเส้นทาง การตัดสินใจในพื้นที่จริง ซึ่งสามารถดึงความสนใจของกองทัพ นักเรียนนายร้อย โรงเรียนเตรียมทหาร และหน่วยฝึกภาคสนามในพื้นที่ชลบุรี–พัทยาได้โดยตรง

อุปสรรค (Threats)

T1 กีฬาโอเรียนเทียริ่งยังเป็นกีฬาที่รู้จักกันเฉพาะกลุ่มเท่านั้น เมื่อเทียบกับกีฬายอดนิยมอื่น ๆ นอกจากนี้ สังคมยังมีความเข้าใจว่าจะต้องเล่นในพื้นที่ป่าธรรมชาติ ซึ่งส่งผลให้ชุมชนและเจ้าของพื้นที่มีความกังวลเกี่ยวกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

T2 การขออนุญาตใช้พื้นที่ป่าหรืออุทยานแห่งชาติเพื่อจัดการแข่งขันกีฬาเชิงผจญภัยเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน

T3 การแข่งขันด้านกีฬาเชิงผจญภัยและท่องเที่ยวเชิงกีฬาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กำลังเพิ่มสูงขึ้นอย่างชัดเจน โดยประเทศต่าง ๆ เช่น เวียดนาม มาเลเซีย และอินโดนีเซีย ต่างให้ความสำคัญกับการพัฒนากิจกรรมเชิงผจญภัย

T4 พฤติกรรมนักท่องเที่ยวในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง เนื่องจากมีความสนใจและความต้องการที่หลากหลายมากขึ้น ทั้งนี้ปัจจัยด้านเทคโนโลยี การเข้าถึงข้อมูลออนไลน์และกระแสสังคม ส่งผลให้แนวโน้มการท่องเที่ยวปรับเปลี่ยนได้เร็วขึ้น

T5 สภาพอากาศในการจัดกิจกรรมผจญภัยในเมืองพัทยา

T6 เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นและชุมชนในเมืองพัทยายังขาดความรู้ความเข้าใจในรายละเอียดและกติกาของกีฬา โอเรียนเทียริ่ง ไม่คุ้นเคยกับระบบการจัดงานและเทคโนโลยีเฉพาะทาง รวมถึงการขาดแคลนบุคลากรเฉพาะทางที่มีความรู้ด้านการจัดการกีฬาโอเรียนเทียริ่ง

T7 ขาดการบูรณาการและกลไกการประสานงานที่มีประสิทธิภาพระหว่างหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวและกีฬาที่มีศักยภาพ

ภายหลังจากการประเมินสถานภาพเชิงกลยุทธ์ผ่านการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก (SWOT Analysis) ของการจัดการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในเมืองพัทยา ผู้วิจัยได้บูรณาการข้อมูลร่วมกับผลจากการระดมความคิดเห็นผ่านกระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อร่วมกันกำหนดทิศทางยุทธศาสตร์ในด้านวิสัยทัศน์และพันธกิจ ดังนี้

วิสัยทัศน์ "พัทยาเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยวิถีเมืองและกีฬาสร้างสรรค์ระดับนานาชาติ ที่เน้นความทันสมัย ยั่งยืน และเข้าถึงได้สำหรับทุกคน ภายในปี พ.ศ. 2573"

พันธกิจ เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ข้างต้น ผู้วิจัยจึงดำเนินการตามกำหนดพันธกิจหลัก 4 ประการ ดังนี้:

- ยกระดับพื้นที่เมือง สวนสาธารณะ และแหล่งท่องเที่ยว ให้รองรับกิจกรรมโอเรียนเทียริ่งและการผจญภัยวิถีเมือง (Urban Adventure) ด้วยมาตรฐานความปลอดภัยระดับสากลและเทคโนโลยีที่ทันสมัย

- พัฒนาเส้นทางและแพ็คเกจการท่องเที่ยวที่ผสมผสานกีฬาโอเรียนเทียริ่งเข้ากับไลฟ์สไตล์ (Sport-cation) วัฒนธรรม และสุขภาพ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ

- กลไกการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา และชุมชน พร้อมทั้งเร่งพัฒนาบุคลากรท้องถิ่นให้มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดการกีฬาและการผจญภัย

- พลิกโฉมภาพลักษณ์เมืองพัทยาจากการท่องเที่ยวบันเทิง สู่เมืองแห่งกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงการผจญภัยและกีฬาที่ปลอดภัยและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

เป้าประสงค์ของการพัฒนากีฬาโอเรียนเทียริ่งในเมืองพัทยา

- เพื่อเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงกีฬาและการท่องเที่ยวเชิงผจญภัย และขยายระยะเวลาพำนักเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวกลุ่มคุณภาพ

- เพื่อส่งเสริมสุขภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นผ่านกิจกรรมนันทนาการที่สร้างสรรค์ และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวและชุมชน

- เพื่อกำหนดตำแหน่งทางการตลาดใหม่ของพัทยาที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่และกลุ่มครอบครัว

- เพื่อสร้างระบบนิเวศการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน มีการบริหารจัดการพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพ และลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

เพื่อสะท้อนความสำเร็จของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยผ่านกีฬาโอเรียนเทียริ่งในเมืองพัทยา ผู้วิจัยได้กำหนดตัวชี้วัดออกเป็น 4 มิติ ดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว (Economic & Tourism Impact)
2. ด้านภาพลักษณ์และการตลาด (Brand & Marketing)
3. ด้านสังคมและบุคลากร (Social & Human Capital)
4. ด้านโครงสร้างพื้นฐานและนวัตกรรม (Infrastructure & Innovation)

การวิเคราะห์ด้วย TOWS Matrix ในการศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อจับคู่ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ เพื่อกำหนดเป็นกลยุทธ์ที่เหมาะสมและเป็นรูปธรรมในการส่งเสริมกีฬาโอเรียนเทียริ่งเพื่อการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในเมืองพัทยา โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 4 กลุ่มกลยุทธ์หลัก ดังนี้

1) กลยุทธ์เชิงรุก (SO Strategies): เป็นการนำจุดแข็งของเมืองพัทยา (Strengths) มาใช้ประโยชน์เพื่อฉกฉวยโอกาสทางธุรกิจและการตลาด (Opportunities) ที่เกิดขึ้น เพื่อเร่งการเติบโตของการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยอย่างเต็มศักยภาพ

2) กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO Strategies): เป็นการใช้ประโยชน์จากโอกาสภายนอก (Opportunities) เข้ามาช่วยแก้ไขหรือลดทอนจุดอ่อนภายใน (Weaknesses) ของเมืองพัทยา โดยเฉพาะข้อจำกัดด้านพื้นที่และงบประมาณ เพื่อให้สามารถดำเนินการส่งเสริมกีฬาโอเรียนเทียริ่งได้

3) กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST Strategies): เป็นการนำจุดแข็งที่มีอยู่ (Strengths) มาใช้เป็นเกราะป้องกันหรือรับมือกับภัยคุกคามและอุปสรรคภายนอก (Threats) อาทิ สภาพอากาศที่แปรปรวนหรือการแข่งขันจากคู่แข่งในภูมิภาค

4) กลยุทธ์เชิงรับ (WT Strategies): เป็นการดำเนินการเพื่อลดจุดอ่อนภายใน (Weaknesses) พร้อมกับหลีกเลี่ยงอุปสรรคภายนอก (Threats) ซึ่งเป็นกลยุทธ์ในลักษณะการวางรากฐานและการปรับปรุงระบบภายในเพื่อป้องกันความล้มเหลวของการส่งเสริมกีฬาโอเรียนเทียริ่ง

จากการจับคู่ปัจจัยดังกล่าว ผู้วิจัยสามารถกำหนดร่างกลยุทธ์การจัดกีฬาโอเรียนเทียริ่งเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในเมืองพัทยา ได้ทั้งหมด 14 กลยุทธ์หลัก และจึงนำเข้าสู่ขั้นตอนการตรวจสอบความสมเหตุสมผลและความเป็นไปได้เชิงประจักษ์ เนื่องจากการกำหนดกลยุทธ์ตามกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีมักประสบข้อจำกัดเมื่อต้องนำไปปรับใช้ในบริบทเชิงประจักษ์ที่มีความซับซ้อน ดังนั้น แผนงานเชิงมโนทัศน์จึงไม่อาจเป็นหลักประกันถึงผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานจากกลยุทธ์ได้อย่างยั่งยืน หากปราศจากกระบวนการวิพากษ์และกลั่นกรององค์ประกอบอย่างเป็นระบบในหลากหลายมิติ ด้วยเหตุนี้ การได้รับความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญจึงเปรียบเสมือนการสร้างเครื่องกรองความเสี่ยงที่ช่วยเปลี่ยนวิสัยทัศน์ให้กลายเป็นแนวทางที่จับต้องได้จริง โดยในการประเมินความเป็นไปได้ของกลยุทธ์ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องจำนวน 13 ท่าน ดำเนินการประเมินความเป็นไปได้ของร่างกลยุทธ์ พร้อมทั้งกำหนดเกณฑ์การตรวจสอบกลยุทธ์ เพื่อให้มั่นใจว่ากลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นนั้นมีคุณภาพครบถ้วนในทุกมิติ ได้แก่

1) ความเหมาะสม (Suitability) เพื่อตรวจสอบว่า กลยุทธ์ที่ร่างขึ้นสามารถตอบโจทย์และแก้ไขปัญหาที่ค้นพบจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมได้จริงหรือไม่ และมีความสอดคล้องกับจุดแข็งของพื้นที่เมืองพัทยามากน้อยเพียงใด

2) ความเป็นไปได้ (Feasibility) เป็นการประเมินในเชิงปฏิบัติว่า ด้วยทรัพยากรที่มีอยู่ ทั้งในด้านงบประมาณ บุคลากร เทคโนโลยี และระยะเวลาที่กำหนด เมืองพัทยามีความพร้อมเพียงพอที่จะขับเคลื่อนกลยุทธ์การจัดกีฬาโอเรียนเทียริ่งเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยให้สำเร็จเป็นรูปธรรมได้หรือไม่

3) ความยอมรับได้และความคุ้มค่า (Acceptability) เพื่อพิจารณาว่า ผลลัพธ์ที่ได้จากกลยุทธ์การจัดกีฬา โอเรียนเทียริ่งเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยคุ้มค่าต่อการลงทุนหรือไม่ โดยคำนึงถึงระดับความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกภาคส่วน

ผลการวิจัย พบว่า คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) ความพร้อมของกลยุทธ์ก่อนนำไปใช้จริงส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 4.51–5.00 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ซึ่งถือเป็นเกณฑ์ผ่านที่ยอมรับได้สำหรับการนำกลยุทธ์ไปบรรจุในแผนปฏิบัติการ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนากลยุทธ์การจัดกีฬาโอเรียนเทียริ่งเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในเมืองพัทยา พบว่า กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นจากการวิเคราะห์ SWOT และ TOWS Matrix ได้รับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญในระดับสูงมากในทุกมิติ ได้แก่ ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความคุ้มค่า สะท้อนให้เห็นว่ากลยุทธ์ดังกล่าวมีความสอดคล้องกับบริบทของเมืองพัทยาและสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาได้จริง

ในภาพรวม กลยุทธ์เชิงรุก (SO Strategies) ได้รับคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุดในมิติความเหมาะสมและความเป็นไปได้ โดยเฉพาะกลยุทธ์การพัฒนาเมืองพัทยาให้เป็นศูนย์กลางการแข่งขันโอเรียนเทียริ่งสมัยใหม่และการสร้างการรับรู้พร้อมกำหนดตำแหน่งทางการตลาดของกีฬาโอเรียนเทียริ่งในฐานะจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยที่เข้าถึงง่ายสำหรับนักกีฬานานาชาติ ซึ่งสะท้อนถึงศักยภาพของเมืองพัทยาในด้านโครงสร้างพื้นฐาน ภาพลักษณ์เมืองกีฬา และความพร้อมด้านการตลาดการท่องเที่ยว นอกจากนี้ กลยุทธ์การปรับภาพลักษณ์โอเรียนเทียริ่งจากกีฬาเชิงแข่งขันสู่กิจกรรมนันทนาการเพื่อสุขภาพและการท่องเที่ยวเชิงผจญภัย รวมถึงการขยายฐานตลาดจากนักท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ ยังได้รับการยอมรับในระดับสูง แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและผจญภัยที่สอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน

กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO Strategies) ได้รับคะแนนประเมินอยู่ในระดับสูงมากเช่นกัน โดยเน้นการแก้ไขจุดอ่อนของพื้นที่ผ่านการใช้นวัตกรรม เทคโนโลยี และเครือข่ายความร่วมมือเป็นกลไกสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนารูปแบบกีฬาโอเรียนเทียริ่งใหม่ การสร้างโมเดลธุรกิจเชิงประสบการณ์ผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล หรือการบริหารจัดการปฏิทินและพื้นที่จัดกิจกรรมเพื่อลดปัญหาความแออัดและการทับซ้อนของกิจกรรม กลยุทธ์เหล่านี้สะท้อนถึงความสามารถในการนำโอกาสที่มีอยู่มาชดเชยข้อจำกัดด้านพื้นที่ เวลา และทรัพยากรของเมืองพัทยาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับกลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST Strategies) ผลการประเมินชี้ให้เห็นว่า การใช้ศักยภาพด้านโครงสร้างพื้นฐาน เครือข่ายความร่วมมือ และการสื่อสารเชิงรุก มีบทบาทสำคัญในการลดผลกระทบจากอุปสรรคและความเสี่ยงต่าง ๆ โดยเฉพาะการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องต่อสาธารณชนเกี่ยวกับกีฬาโอเรียนเทียริ่งในฐานะกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยเชิงสร้างสรรค์ รวมถึงการออกแบบรูปแบบการแข่งขันที่มีความยืดหยุ่นต่อสภาพอากาศและบริบทพื้นที่ ตลอดจนการจัดตั้งกลไกความร่วมมือที่มีเอกภาพ เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน ซึ่งได้รับการประเมินว่า มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับสูงมาก

ในส่วนของกลยุทธ์เชิงรับ (WT Strategies) ซึ่งมุ่งเน้นการลดผลกระทบจากจุดอ่อนและอุปสรรคควบคู่กัน ผลการวิจัยพบว่า การวางรากฐานการพัฒนาโอเรียนเทียริ่งจากภายในเมืองพัทยา และการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานเพื่อยกระดับมาตรฐานการจัดการแข่งขัน ได้รับคะแนนประเมินในระดับสูงมากทั้งด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความคุ้มค่า แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาเชิงระบบและเชิงนโยบายเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยเสริมสร้างความยั่งยืนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในเมือง

กลยุทธ์การจัดกีฬาโอเรียนเทียริ่งเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในเมืองพัทยาที่พัฒนาขึ้นจากการวิจัยครั้งนี้ ได้รับการยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญว่ามีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความคุ้มค่าในระดับสูงมากทุกกลยุทธ์ สามารถนำไปใช้เป็นกรอบแนวทางเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติในการพัฒนาเมืองพัทยาสู่การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยและการท่องเที่ยวเชิงกีฬาที่มีความทันสมัย แข่งขันได้ และยั่งยืนในระดับประเทศและนานาชาติ

อภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การจัดกีฬาโอเรียนเทียริ่งเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในเมืองพัทยา” สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพสูงของเมืองพัทยาในการพัฒนากิจกรรมกีฬาโอเรียนเทียริ่งให้เป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงกีฬาและการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะจุดแข็งด้านโครงสร้างพื้นฐาน ระบบคมนาคมที่สะดวก และภาพลักษณ์ที่ชัดเจนในฐานะเมืองท่องเที่ยวและเมืองกีฬา (Sport Tourism City) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Hinch และ Higham (2011) ที่ระบุว่าเมืองที่มีความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและการเข้าถึงสามารถพัฒนากีฬาให้เป็นกลไกหลักในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกทั้งยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Getz (2008) ที่ชี้ให้เห็นว่า การจัดกิจกรรมกีฬาและอีเวนต์ในเมืองท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างภาพลักษณ์และกระตุ้นการเดินทางของนักท่องเที่ยว

อย่างไรก็ตาม ผลการวิเคราะห์ยังพบข้อจำกัดสำคัญด้านกายภาพ ได้แก่ ความหนาแน่นของพื้นที่ในเขตเมืองและการขาดแคลนพื้นที่ป่าธรรมชาติขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการจัดกิจกรรมกีฬาโอเรียนเทียริ่งในรูปแบบดั้งเดิมที่ต้องอาศัยพื้นที่ธรรมชาติขนาดกว้าง ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในเขตเมือง (Urban Adventure Tourism) ซึ่งระบุว่า เมืองท่องเที่ยวขนาดใหญ่จำเป็นต้องปรับใช้พื้นที่ทางเลือกและออกแบบกิจกรรมในรูปแบบที่ยืดหยุ่น เช่น การจัดกิจกรรมในพื้นที่เมืองหรือพื้นที่สาธารณะ เพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่องและลดข้อจำกัดด้านพื้นที่ (Buckley, 2022; Martín García et al., 2024)

ในมิติของโอกาส ผลการวิจัยชี้ให้เห็นถึงการเติบโตอย่างต่อเนื่องของการท่องเที่ยวเชิงกีฬาและการท่องเที่ยวเชิงผจญภัย ประกอบกับการสนับสนุนจากภาครัฐและศักยภาพของพื้นที่ฝึกทางทหารในจังหวัดชลบุรี–พัทยา ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นพื้นที่ฝึกและจัดกิจกรรมกีฬาโอเรียนเทียริ่งได้อย่างเหมาะสม ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการใช้ทรัพยากรร่วม (Shared Resources) และการสร้างความร่วมมือแบบพหุภาคีในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Shukla et al., 2024; Rungruang & Na Thalang, 2024) อีกทั้งยังสอดคล้องกับรายงานของ Adventure Travel Trade Association (2023) ที่ระบุว่าการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในปัจจุบันให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่มีมาตรฐาน ความปลอดภัย และความหลากหลายของประสบการณ์มากยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการบูรณาการสู่การปฏิบัติอย่างมีเอกภาพ ผู้วิจัยได้จัดกลุ่มกลยุทธ์ย่อยตามโครงสร้างองค์ประกอบเชิงกลยุทธ์ 7 มิติ เพื่อให้สะท้อนถึงจุดเน้นด้านกลยุทธ์แต่ละด้านที่แตกต่างกันแต่สนับสนุนซึ่งกันและกันเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาเมืองพัฒนาสู่การท่องเที่ยวเชิงผจญภัยสมัยใหม่ ซึ่งประกอบด้วย

1) นวัตกรรมผลิตภัณฑ์และบริการ (Product Innovation)

2) อัตลักษณ์การผจญภัย (Adventurous Identity)

3) ความเป็นเลิศที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี (Tech-Driven Excellence)

4) การพัฒนาศักยภาพบุคลากร (Talent Empowerment)

5) การบริหารจัดการแบบภาคีเครือข่าย (Alliance Governance)

6) ความยืดหยุ่นในการสร้างผลผลิตและรับมือความเสี่ยง (Yielding Agility)

7) การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (Authentic Engagement)

นอกจากนี้ ผลการประเมินกลยุทธ์จากผู้เชี่ยวชาญในระยะที่ 3 พบว่า กลยุทธ์ทั้ง 14 รูปแบบที่พัฒนาขึ้นจากการวิเคราะห์ SWOT มีระดับความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความคุ้มค่าอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยเฉพาะกลยุทธ์เชิงรุก (SO Strategies) และกลยุทธ์เชิงรับ (WT Strategies) ที่ได้รับคะแนนประเมินสูงสุดจากผู้เชี่ยวชาญ สะท้อนถึงความสามารถในการใช้จุดแข็งของเมืองพัทยาในการจัดการกับข้อจำกัดและอุปสรรคได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Weihrich (1982) & Gürel และ Tat (2017) ที่ชี้ให้เห็นว่าการบูรณาการผลการวิเคราะห์ SWOT เข้ากับ TOWS Matrix ช่วยให้การกำหนดกลยุทธ์มีความสอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่ เศรษฐกิจ และสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม

กลยุทธ์การจัดกีฬาโอเรียนเทียริ่งเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยที่พัฒนาขึ้นจากการวิจัยครั้งนี้ไม่เพียงตอบโจทย์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยของเมืองพัทยาเท่านั้น แต่ยังสามารถใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนากิจกรรมกีฬาเพื่อการท่องเที่ยวในเมืองท่องเที่ยวขนาดใหญ่อื่น ๆ ของประเทศไทยได้อย่างเป็นระบบและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงกีฬาเพื่อความยั่งยืนในระดับนานาชาติ (Wu et al., 2022)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการนำไปใช้ประโยชน์

1.1 หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรนำกลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นไปบูรณาการเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาการท่องเที่ยวและแผนพัฒนาเมืองกีฬา เพื่อสร้างความต่อเนื่องและความชัดเจนในการขับเคลื่อนนโยบาย

1.2 ควรส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน ชุมชนท้องถิ่น และหน่วยงานด้านความมั่นคง โดยเฉพาะการใช้พื้นที่ทางเลือก เช่น พื้นที่ฝึกทางทหาร หรือพื้นที่กึ่งธรรมชาติ เพื่อแก้ไขข้อจำกัดด้านพื้นที่ในเขตเมือง

1.3 ควรพัฒนาศักยภาพบุคลากรท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ ทั้งด้านความรู้กติกา มาตรฐานความปลอดภัย และการจัดกิจกรรมกีฬาโอเรียนเทียริ่ง เพื่อเพิ่มความเข้าใจและความพร้อมในการปฏิบัติงาน

1.4 ควรนำเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ระบบแผนที่ดิจิทัล แอปพลิเคชันการแข่งขัน หรือแพลตฟอร์มการตลาดออนไลน์ มาใช้ในการจัดกิจกรรมและประชาสัมพันธ์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและการเข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่

1.5 ควรกำหนดมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืนควบคู่กับการจัดกิจกรรม เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงผจญภัยเกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต

2.1 ควรมีการวิจัยเชิงปริมาณเพิ่มเติม เพื่อประเมินผลลัพธ์ของการนำกลยุทธ์ไปใช้จริง เช่น ผลกระทบทางเศรษฐกิจ ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และรายได้ที่เกิดขึ้นกับชุมชน

2.2 ควรศึกษาการเปรียบเทียบรูปแบบการจัดกีฬาโอเรียนเทียริ่งในเมืองท่องเที่ยวอื่นทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อพัฒนาแนวปฏิบัติที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

2.3 ควรต่อยอดการวิจัยไปสู่การออกแบบโมเดลธุรกิจหรือรูปแบบกิจกรรมใหม่ ๆ ที่เชื่อมโยงกีฬาโอเรียนเทียริ่งกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.4 ควรศึกษาความพร้อมและทัศนคติของชุมชนท้องถิ่นในระยะยาว เพื่อประเมินความยั่งยืนและการยอมรับของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2567). *สถานการณ์การท่องเที่ยวจังหวัดชลบุรีและเมืองพัทยา ปี 2567*. สืบค้นเมื่อ 27 ธันวาคม 2568, จาก https://mgronline.com/local/detail/9680000004499

สมาคมกีฬาโอเรียนเทียริ่งแห่งประเทศไทย. (2564). *เมืองพัทยาถูกเลือกให้เป็นสถานที่แข่งขันกีฬาโอเรียนเทียริ่ง*. สืบค้นเมื่อ 28 ธันวาคม 2568, จาก https://www.youtube.com/watch?v=p1Mgv7SeQIM

สิริพร อิ่มหุ่น. (2560). *กีฬาโอเรียนเทียริ่งกับการพัฒนาทักษะการคิด*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยบูรพา.

Adventure Travel Trade Association. (2023). *2023 adventure travel industry snapshot*. Retrieved 30 December 2025, from https://cdn-research.adventuretravel.biz

Belias, D., Koustelios, A., Sdrollias, L., & Koutiva, M. (2017). Human resource training and development in sports tourism organizations. *International Journal of Economic Perspectives*, 11(1), 102-114.

Buckley, R. (2022). Adventure tourism management and safety: Global best practices and emerging challenges. *Tourism Management Perspectives*, 41, 100930.

Getz, D. (2008). Event tourism: Definition, evolution, and research. *Tourism Management*, 29(3), 403-428.

Gürel, E., & Tat, M. (2017). SWOT analysis: A theoretical review. *The Journal of International Social Research*, *10*(51), 994-1006.

Higham, J., & Hinch, T. (2021). *Sport tourism development*. (3rd ed.). Bristol, England: Channel View Publications.

Hinch, T., & Higham, J. (2011). *Sport tourism development*. (2nd ed.). Bristol, England: Channel View Publications.

Industrial Estate Authority of Thailand [IETA]. (2023). Innovation application toward strategic development of Pattaya City administration from viewpoints of visitors visiting Pattaya City, Chonburi Province, Thailand. *International Journal of Sustainable Development and Planning*, 18(6), 1234-1248.

International Orienteering Federation. (2024). *IOF events and development*. Retrieved 27 December 2025, from https://orienteering.sport

Martín García, M. del M., Ruiz-Real, J. L., Gázquez-Abad, J. C., & Uribe-Toril, J. (2024). Sports tourism in the new normal. In S. W. Maingi, V. G. Gowreesunkar, & M. E. Korstanje (Eds.), *Tourist behaviour and the new normal* (Vol. 1, pp. 187-200). Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan.

Rungruang, P., & Na Thalang, C. (2024). A strategy to develop Nakhon Nayok to become a destination for sports tourism in the adventure dimension. *Srinakharinwirot University Journal of Social Sciences and Humanities*, 16(1), 101-120. Retrieved 29 December 2025, from https://ejournals.swu.ac.th/index.php/JOS/article/view/13788

Sharafuddin, M. A. (2015). Types of tourism in Thailand. *e-Review of Tourism Research*, 12(3/4), 210-220. Retrieved 28 December 2025, from http://ertr.tamu.edu

Shukla, P., Tripathy, P. K., & Bansal, J. (2024). Sports tourism and sustainable development goals. In A. Sharma, M. Lesjak, & D. Borovčanin (Eds.), *Sport tourism, events and sustainable development goals: An emerging foundation* (pp. 1-10). London, England: Routledge.

Weihrich, H. (1982). The TOWS matrix-A tool for situational analysis. *Long Range Planning*, 15(2), 54-66.

Wu, J., Zhang, X., & Khan, S. (2022). The green and low-carbon development effect of comprehensive sports events: A quasi-natural experiment from China. *Frontiers in Environmental Science*, 10, Article 946993.

แนวทางการพัฒนาศักยภาพขององค์ประกอบทางการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี

Guidelines for Developing the Potential of Tourism Elements of Phu Chong - Na Yoi National Parks, Ubon Ratchathani Province

สุวภัทร ศิริธรรมะสกุล* เขมจิรา หนองเป็ด
Suwaphat Siridhammasakul*, Khemchira Nongped
อาจารย์ประจำหลักสูตรการจัดการการท่องเที่ยวและการบริการ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*,2
Lecturer, Tourism and Hospitality Management Program, Faculty of Liberal Arts,
Ubon Ratchathani University
Suwaphat.s@ubu.ac.th

Received: November 6, 2025 **Revised:** December 2, 2025 **Accepted:** December 29, 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย 2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อศักยภาพขององค์ประกอบทางการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพขององค์ประกอบทางการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย การวิจัยในครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยมีตัวอย่างในการวิจัยคือ นักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 400 คน และเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จำนวน 5 คน เครื่องที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจะใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวส่วนมากเป็นเพศหญิง มีอายุ 21-30 ปี สถานภาพโสด ระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่า อาชีพพนักงานบริษัท /ลูกจ้างเอกชน มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001–20,000 บาท มีภูมิลำเนาส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี โดยมีพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวมีพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยว ส่วนใหญ่เคยเดินทางมาท่องเที่ยว 1-2 ครั้ง เดินทางกับครอบครัว/ญาติพี่น้อง เพื่อการพักผ่อน ตัดสินใจเดินทางด้วยตัวเอง โดยค้นหาข้อมูลผ่านช่องทางสื่อออนไลน์ เดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัว ในช่วงวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ มีค่าใช้จ่ายในการเดินทาง เฉลี่ย 1,001-3,000 บาท ในส่วนของความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพขององค์ประกอบทางการท่องเที่ยว พบว่า ด้านแหล่งท่องเที่ยวมีระดับศักยภาพในระดับสูงที่สุด ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการเข้าถึง และด้านที่พักแรมมีระดับศักยภาพในระดับมาก โดยแนวทางการพัฒนาศักยภาพขององค์ประกอบทางการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติภูจองนายอยจะต้องมีการจัดการตามองค์ประกอบของการท่องเที่ยวทั้ง 5 ด้าน ได้แก่

การควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมโดยการพัฒนาแนวทางการสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก การเพิ่มการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้พิการและผู้สูงอายุ การจัดการระบบฐานข้อมูลห้องพักออนไลน์สำหรับที่พักแรม และการบริหารจัดการด้านความสะอาดและสุขอนามัยของร้านอาหารและเครื่องดื่มในอุทยานแห่งชาติ

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา องค์ประกอบทางการท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย

Abstract

This research aimed to 1) investigate the travel behavior of Thai tourists visiting Phu Chong-Na Yoi National Park, to 2) analyze their perceptions of the potential of the Park's tourism components, and to 3) propose guidelines for developing the tourism potential. This study employed a mixed-method approach, combining quantitative and qualitative research. The samples comprised 400 Thai tourists and officers of Phu Chong-Na Yoi National Park. Data collection utilized questionnaires and in-depth interviews. Quantitative data were subjected to descriptive statistical analysis (frequency, percentage, mean, and standard deviation), while qualitative data were analyzed using content analysis. The demographic profile of Thai tourists surveyed was predominantly female, aged 21–30 years, single, and possessing a bachelor's degree or equivalent. Most respondents were employed as private or company staff, reporting an average monthly income of 10,001–20,000 THB. Most visitors had traveled 1-2 times, primarily with family/ relatives for relaxation. Travel decisions were often made independently, leveraging online media for information, and transportation was predominantly by private car during weekends. The average travel expenditure was estimated to be 1,001–3,000 Baht. Regarding tourist perceptions of the tourism potential, the study revealed that all components were rated at a high level of potential. Specifically, the attraction component yielded the highest level. This was followed by tourism activities, facilities, accessibility, and accommodation at high level. The approach to developing the potential of tourism elements of Phu Chong-Na Yoi National Park must be managed according to the five aspects of tourism: tourist number control in national parks should include clear guidelines for tourism communication, improved accessibility for persons with disabilities and the elderly, an online accommodation database, and effective hygiene management for food and beverage services.

Keywords: Guideline for development, Tourism Elements, Phu Chong-Na Yoi National Parks

บทนำ

การท่องเที่ยวถือเป็นอุตสาหกรรมหลักของประเทศไทยที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศสามารถนำรายได้ทั้งในประเทศและต่างประเทศเข้ามาในระบบเศรษฐกิจอย่างมาก รวมถึงก่อให้เกิดการขยายตัวทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาประเทศ การสร้างอาชีพ การจ้างงาน การกระจายรายได้สู่ประชาชนอย่างกว้างขวาง ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีศักยภาพในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสูงมีแหล่งท่องเที่ยวที่อุดมสมบูรณ์มีอาหารให้เลือกมากมาย มีการคมนาคมที่สะดวกสบาย นอกจากนี้ ประเทศไทยยังมีประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี รวมไปถึงวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ประจำชาติที่ประเทศอื่น ๆ ไม่สามารถลอกเลียนแบบได้ และมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่โดดเด่น (สมหมาย เสถียรธรรมวิทย์, 2554)

นอกจากนี้ ประเทศไทยยังเป็นประเทศที่ได้รับความนิยมในการเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติเป็นอย่างมาก ทรัพยากรการท่องเที่ยวธรรมชาติของประเทศไทย จำแนกออกเป็น 6 ประเภท ส่วนใหญ่ เป็นพื้นที่ในความดูแลของกรมป่าไม้ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่า สวนพฤกษศาสตร์ และสวนรุกขชาติ โดยมีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มุ่งเน้นในด้านการท่องเที่ยวควบคู่กับ การดูแลรักษาและคงไว้ซึ่งคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว การเพิ่มพูนประสบการณ์ที่มีคุณค่า ให้แก่นักท่องเที่ยว การพัฒนาจิตสำนึกและความเข้าใจของนักท่องเที่ยวต่อทรัพยากรทางธรรมชาติ นอกจากนี้ยัง มุ่งเน้นด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงกับพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ดังนั้น การท่องเที่ยวกับสิ่งแวดล้อมจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออกเปรียบเสมือน "ป่ากับสัตว์ป่า" หรือ "ปลากับน้ำ" หากสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลง เช่น อากาศเป็นพิษ น้ำเสีย การจราจรแออัด ระบบนิเวศของป่าถูกทำลาย ชายหาดสกปรกหรือปะการังเสื่อมโทรม ฯลฯ การท่องเที่ยวก็ไม่สามารถดำเนินต่อไปได้อย่างยั่งยืน ประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณนั้นก็จะมีคุณภาพชีวิตที่ด้อยลง ผู้ประกอบการท่องเที่ยวกลุ่มต่าง ๆ จะขาดรายได้ และการจ้างงานจะลดน้อยถอยลง ซึ่งทั้งหมดเป็นผลเสียต่อสังคมโดยส่วนรวม (กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช, 2567)

จังหวัดอุบลราชธานีเป็นอีกหนึ่งจังหวัดที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งด้านประเพณีวัฒนธรรมด้านประวัติศาสตร์ และด้านธรรมชาติ ซึ่งอุทยานแห่งชาติภูจองนายอยเป็นอีกแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวชาวไทย ตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภอบุณฑริก อำเภอนาจะหลวย และอำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศลาวและประเทศกัมพูชา เป็นอุทยานแห่งชาติ ลำดับที่ 53 ของประเทศไทย สถิตินักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย ใน พ.ศ. 2567 มีจำนวน 73,449 คน (กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช, 2567) โดยนักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมเดินทางเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่อุทยานแห่งชาติภูจองนายอยเป็นจำนวนมาก เพราะเป็นอุทยานที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีน้ำตกห้วยหลวงที่ไหลตกจากหน้าผาสูงที่เป็นจุดเด่นที่สำคัญของอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย มีลานหินสลับด้วยทุ่งดอกไม้นานาชนิด และมีอากาศเย็นสบาย และยังพบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่นิยมเดินทางมาท่องเที่ยวในช่วงฤดูหนาวมากที่สุด ตั้งแต่กลางเดือนตุลาคมถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ เพราะอากาศที่เย็นสบายทำให้สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างหลากหลาย

อย่างไรก็ตามจากการทบทวนงานวิจัยที่ได้ดำเนินการเกี่ยวข้องในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย ที่ผ่านมา ทำให้คณะผู้วิจัยได้ค้นพบประเด็นปัญหาของการวิจัย (Research gap) ซึ่งพบว่า มีเพียงงานวิจัยจำนวน 2 เรื่องที่ได้เคยดำเนินการในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย ได้แก่ งานวิจัยของณัฐกานต์ คำสีม่วง, นริศ ภูมิภาคพันธ์ และรองลาภ สุขมาสรวง (2562) เรื่อง ความเหมาะสมของถิ่นอาศัยบริเวณอ่างเก็บน้ำห้วยพลาญเสือตอนบน อุทยานแห่งชาติ ภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อการฟื้นฟูจระเข้น้ำจืด (Crocodylus Siamensis) และงานวิจัยของนัทธพงศ์ นันทสำเริง (2561) แนวทางปรับปรุงคุณภาพการให้บริการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติในจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งจากการทบทวนงานวิจัยทั้ง 2 เรื่องดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี ยังขาดการศึกษาวิจัยในประเด็นทางด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะแนวทางการพัฒนาศักยภาพขององค์ประกอบทางการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย นอกจากนี้จากสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย พบว่า การเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรในพื้นที่หากขาดการดูแลที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ มีความเสี่ยงที่จะส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวมีสภาพเสื่อมโทรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ อีกทั้งยังส่งผลให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย ได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวดังกล่าว เกิดความไม่ประทับใจในเอกลักษณ์ในทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ได้รับผลกระทบรวมถึงองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว (จิณณะ สามศรี, 2567) ด้วยเหตุนี้ คณะผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพขององค์ประกอบทางการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อเป็นแนวทางสำหรับอุทยานแห่งชาติภูจองนายอยในการพัฒนาศักยภาพขององค์ประกอบทางการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูจองนายอยต่อไป

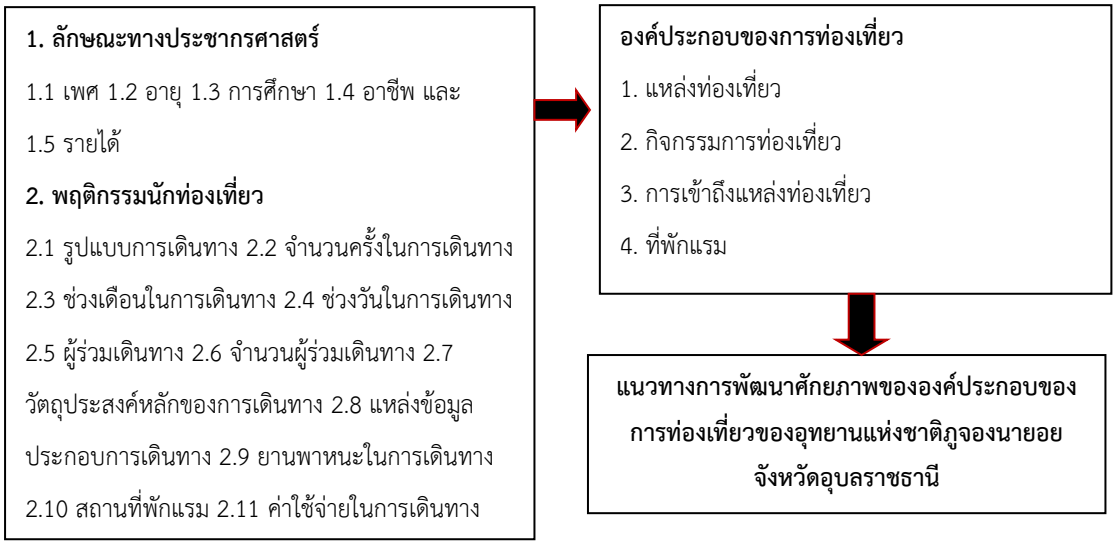
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะทางประชากรศาสตร์และพฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อศักยภาพขององค์ประกอบทางการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพขององค์ประกอบทางการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย

การทบทวนแนวคิดและกรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดในการวิจัย ประกอบด้วย แนวคิดองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว (5 As) ของ Dickman, (1996) และพยอม ธรรมบุตร (2559) โดยองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวประกอบด้วย 1) แหล่งท่องเที่ยว (Attraction) 2) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activity 3) การเข้าถึงแหล่ง

ท่องเที่ยว (Accessibility) 4) ที่พักแรม (Accommodation) และ 5) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) ทั้งนี้กรอบแนวคิดการวิจัยสามารถสรุปได้ดังภาพด้านล่าง

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด (Conceptual framework) การวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการการวิจัยในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

คณะผู้วิจัยได้กำหนดประชากรในการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ คือ นักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 73,449 คน ที่เดินทางมาท่องเที่ยวยังอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี ในปี 2567 (กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช, 2567) ดังนั้น คณะผู้วิจัยได้ใช้สูตรของ Yamane (1973) ในการคำนวณจำนวนกลุ่มตัวอย่าง โดยสามารถกำหนดตัวอย่างได้ จำนวน 397 คน ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยจะเก็บแบบสอบถาม จำนวน 400 ชุดเพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูล สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จำนวน 5 คน ที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติ

2. วิธีสุ่มตัวอย่าง

ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม การวิจัยเชิงปริมาณ คณะผู้วิจัยจะทำการแจกแบบสอบถามแก่นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี โดยการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเป็นตัวแทนเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติภูจองนายอยที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถามใช้สำหรับสอบถามข้อมูลความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 400 คน ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับ 1) ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว 2) พฤติกรรมนักท่องเที่ยว 3) ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อระดับศักยภาพขององค์ประกอบทางการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย ประกอบด้วย ศักยภาพด้านแหล่งท่องเที่ยว ศักยภาพด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ศักยภาพด้านที่พักแรม ศักยภาพด้านการเข้าถึง และศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว และคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะสำหรับแนวทางการพัฒนาศักยภาพขององค์ประกอบทางการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย

เครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกใช้สำหรับสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของตัวแทนเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติภูจองนายอยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพขององค์ประกอบทางการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย

4. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

คณะผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการท่องเที่ยว จำนวน 5 คน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและตรวจสอบค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถามระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา (IOC: Index of Item Objective Congruence) ผลคะแนนการตรวจสอบค่า IOC ทั้ง 5 ท่าน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.80 มีค่าความเที่ยงตรงที่สามารถนำแบบสอบถามไปใช้เก็บข้อมูลภาคสนามได้

นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยยังได้นำแบบสอบถามที่ได้รับการแก้ไขแล้วจากข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 10 ของตัวอย่างจริงทั้งหมด จากการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดยใช้สูตรวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่า (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของ Cronbach และใช้โปรแกรมวิเคราะห์ผลทางสถิติเพื่อทดลองหาค่าความน่าเชื่อถือของแบบสอบถามโดยคิดจากค่าความเชื่อมั่นรายข้อในแบบสอบถามและได้ผลลัพธ์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.865

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ได้จากการแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวมายังอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จำนวน 400 คน และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้แทนเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติภูจองนายอยที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่จำนวน 5 คน เมื่อคณะผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึกได้ทั้งหมดแล้ว ได้ทำการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามและผลการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนต่อไป

6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ประกอบด้วย ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ในการวิเคราะห์ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์และพฤติกรรมนักท่องเที่ยวรวมถึงค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ในการวิเคราะห์ระดับศักยภาพของ

องค์ประกอบทางการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี รวมถึงการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เกี่ยวกับแนวทางทางการพัฒนาศักยภาพขององค์ประกอบของการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ศักยภาพขององค์ประกอบทางการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี และส่วนที่ 2 แนวทางการพัฒนาองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี

ส่วนที่ 1 ศักยภาพขององค์ประกอบทางการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี

1.1 ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของนักท่องเที่ยวชาวไทย

ตารางที่ 1 ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของนักท่องเที่ยวชาวไทย

ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์	ความถี่	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	182	45.50
หญิง	218	55.50
รวม	**400**	**100.00**
2. อายุ		
ไม่เกิน 20 ปี	64	16.00
21-30 ปี	169	42.20
31-40 ปี	108	27.00
41-50 ปี	52	13.00
60 ปี ขึ้นไป	7	1.80
รวม	**400**	**100.00**
1.3 ระดับการศึกษา		
มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	151	37.80
ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	197	49.20
สูงกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	52	13.00
รวม	**400**	**100.00**
1.4 อาชีพ		
นักเรียน/นักศึกษา	115	28.70
พนักงานบริษัท/ลูกจ้างเอกชน	169	42.30
ข้าราชการ/พนักงานของรัฐ	47	11.75
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	69	17.25

ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์	ความถี่	ร้อยละ
รวม	**400**	**100.00**
1.5 รายได้		
ไม่เกิน 10,000 บาท	101	25.25
10,001-20,000 บาท	121	30.25
20,001-30,000 บาท	96	24.00
30,001 บาท ขึ้นไป	82	20.50
รวม	**400**	**100.00**

จากตารางที่ 1 พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่ที่เดินทางมาท่องเที่ยวยังอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี เป็นเพศหญิงร้อยละ 55.50 มีอายุระหว่าง 21-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 42.20 มีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ร้อยละ 49.20 มีอาชีพเป็นพนักงานบริษัท/ลูกจ้างเอกชน ร้อยละ 42.30 นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะมีรายได้ 10,001-20,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 30.25

1.2 ข้อมูลด้านพฤติกรรมศาสตร์ของนักท่องเที่ยวชาวไทย

ตารางที่ 2 ข้อมูลด้านพฤติกรรมศาสตร์ของนักท่องเที่ยวชาวไทย

ข้อมูลด้านพฤติกรรมศาสตร์	ความถี่	ร้อยละ
2.1 รูปแบบการเดินทางท่องเที่ยว		
มาด้วยตนเอง	400	100.00
รวม	**400**	**100.00**
2.2 จำนวนครั้งในการเดินทางมาท่องเที่ยว		
1-2 ครั้ง	267	66.80
3-4 ครั้ง	120	30.00
5 ครั้งขึ้นไป	13	3.20
รวม	**400**	**100.00**
2.3 ช่วงเดือนที่เดินทางมาท่องเที่ยว (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
มกราคม-มีนาคม	321	37.99
เมษายน-มิถุนายน	345	40.82
กรกฎาคม-กันยายน	75	8.88
ตุลาคม-ธันวาคม	104	12.31
รวม	**845**	**100.00**
2.4 ช่วงวันที่สะดวกเดินทางท่องเที่ยว		
จันทร์-ศุกร์	82	20.50
เสาร์-อาทิตย์	212	53.00

ข้อมูลด้านพฤติกรรมศาสตร์	ความถี่	ร้อยละ
วันหยุดนักขัตฤกษ์	106	26.50
รวม	**400**	**100.00**
2.5 ผู้ร่วมเดินทางท่องเที่ยว		
คนเดียว	83	20.80
ครอบครัว/ญาติ	136	34.00
เพื่อน	101	25.20
คนรัก	80	20.00
รวม	**400**	**100.00**
2.6 จำนวนผู้ร่วมเดินทาง		
2-3 คน	164	41.00
4-5 คน	178	44.50
6-7 คน	42	10.50
มากกว่า 10 คน	16	4.00
รวม	**400**	**100.00**
2.7 วัตถุประสงค์หลักของการเดินทางมาท่องเที่ยว		
การพักผ่อน	198	49.50
เพื่อใช้เวลากับครอบครัว/ญาติหรือเพื่อน	130	32.50
เพื่อหาประสบการณ์ที่แปลกใหม่	52	13.00
เพื่อการศึกษา	20	5.00
รวม	**400**	**100.00**
2.8 สื่อที่ทำให้รู้จักอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เพื่อน/ญาติ	109	25.23
ศูนย์ข้อมูลท่องเที่ยว	102	23.61
ข้อมูลออนไลน์ (เว็บไซต์/ เฟซบุ๊ก/ ไลน์	221	51.16
รวม	**432**	**100.00**
2.9 ยานพาหนะในการเดินทางมาท่องเที่ยว		
รถส่วนตัว	252	63.00
รถจักรยานยนต์	77	19.20
รถโดยสารประจำทาง	18	4.50
รถเช่า	53	13.30
รวม	**400**	**100.00**
2.10 สถานที่พักแรม		
โรงแรม/รีสอร์ต	257	64.25

ข้อมูลด้านพฤติกรรมศาสตร์	ความถี่	ร้อยละ
ที่พักแบบโฮมสเตย์ (HOME STAY)	78	19.50
บ้านญาติ/เพื่อน	65	16.25
รวม	**400**	**100.00**
2.11 ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยว		
ไม่เกิน 1,000 บาท	79	19.75
1,001–2,000 บาท	102	25.50
2,001–3,000 บาท	93	23.25
3,001–4,000 บาท	69	17.25
4,001 บาท ขึ้นไป	57	14.25
รวม	**400**	**100.00**

จากตารางที่ 2 พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่ที่เดินทางมาท่องเที่ยวยังอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี เดินทางมาด้วยตนเอง ร้อยละ 100.00 โดยเดินทางมาท่องเที่ยว 1-2 ครั้ง ร้อยละ 66.80 ซึ่งนักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่จะเดินทางท่องเที่ยวในช่วงเดือนเมษายน-มิถุนายน ร้อยละ 40.82 และจะเดินทางท่องเที่ยวในวันเสาร์อาทิตย์ ร้อยละ 53.00 โดยจะเดินทางท่องเที่ยวกับครอบครัว/ญาติเป็น ส่วนใหญ่ ร้อยละ 34.00 มีผู้ร่วมเดินทาง 4-5 คนในแต่ละครั้ง คิดเป็นร้อยละ 44.50 วัตถุประสงค์ของการเดินทางท่องเที่ยวส่วนใหญ่ของนักท่องเที่ยวชาวไทย คือ การท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน ร้อยละ 49.50 โดยมีสื่อออนไลน์ (เว็บไซต์/ เฟซบุ๊ก/ ไลน์) ในการค้นหาข้อมูลทางการท่องเที่ยว ร้อยละ 51.16 และใช้ยานพาหนะส่วนตัวในการเดินทางท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 63.00 ส่วนสถานที่พักแรม นักท่องเที่ยวชาวไทยจะพักแรมที่โรงแรมและรีสอร์ตเป็นหลัก ร้อยละ 64.25 และมีค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวต่อครั้งระหว่าง 1,001–2,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 25.50

1.3 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อศักยภาพขององค์ประกอบทางการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี

ตารางที่ 3 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อศักยภาพขององค์ประกอบทางการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี

องค์ประกอบทางการท่องเที่ยว	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับศักยภาพ
1. ด้านความดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว			
1.1 ความสวยงามและบรรยากาศของแหลงทองเที่ยว	4.38	0.71	มากที่สุด
1.2 ความโดดเดนและน่าสนใจของแหลงทองเที่ยวทางธรรมชาติ	4.26	0.73	มากที่สุด
1.3 อุทยานแหงชาติภูจองนายอยมีชื่อเสียงและภาพลักษณที่ดี	4.13	0.79	มาก
1.4 ความเปนมิตรของผูคนในอุทยานแหงชาติภูจองนายอย	4.05	0.76	มาก
เฉลี่ยรวม	**4.21**	**0.75**	**มากที่สุด**

องค์ประกอบทางการท่องเที่ยว	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับศักยภาพ
2. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว			
2.1 กิจกรรมชมนิทรรศการเกี่ยวกับอุทยานแหงชาติภูจองนายอย	3.95	0.75	มาก
2.2 กิจกรรมศึกษาเสนทางธรรมชาติ	4.29	0.58	มากที่สุด
2.3 กิจกรรมเยี่ยมชมและเล่นน้ำตก	4.29	0.77	มากที่สุด
2.4 กิจกรรมกางเต็นท์กลางแจง	3.97	0.73	มาก
2.5 กิจกรรมดูนก ดูดาว	3.78	0.75	มาก
เฉลี่ยรวม	**4.05**	**0.71**	**มาก**
3. ด้านที่พักแรม			
3.1 การรองรับของที่พักภายในอุทยานแหงชาติภูจองนายอย	3.82	0.80	มาก
3.2 การรองรับที่พักบริเวณใกลเคียงอุทยานแหงชาติภูจองนายอย	3.83	0.79	มาก
3.3 ราคาและการบริการมีคุณภาพและมาตรฐาน	3.74	0.83	มาก
3.4 ที่พักมีความปลอดภัย	3.72	0.81	มาก
3.5 ที่ตั้งของที่พักมีความสะดวกตอการเดินทาง	3.64	0.82	มาก
เฉลี่ยรวม	**3.12**	**0.84**	**มาก**
4. ด้านการเขาถึง			
4.1 เสนทางในการเดินทางมายังอุทยานแหงชาติภูจองนายอยมีสภาพที่ดี	3.84	0.75	มาก
4.2 เสนทางในการเดินทางมายังอุทยานแหงชาติภูจองนายอยมีความปลอดภัย	4.09	0.67	มาก
4.3 สถานที่ตั้งของอุทยานฯ มีความสะดวกตอการเดินทาง	3.81	0.70	มาก
4.4 มีปายบอกเสนทางการเดินทางภายในอุทยานแหงชาติภูจองนายอย	3.83	0.76	มาก
4.5 มีปายบอกเสนทางระหวางการเดินทางมาอุทยานแหงชาติภูจองนายอย	3.76	0.75	มาก
เฉลี่ยรวม	**3.87**	**0.72**	**มาก**
5. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว			
5.1 รานอาหารและเครื่องดื่มที่มีความหลากหลาย	3.72	0.90	มาก
5.2 มีจุดพักแวะสำหรับนักทองเที่ยว	4.25	0. 48	มากที่สุด
5.3 มีการบริการขอมูลขาวสารที่เปนปจจุบันเสมอ เชน สื่อออนไลนเพจของอุทยานแห่งชาติ	4.10	0.85	มาก
5.4 มีชองทางการประชาสัมพันธที่หลากหลาย	3.97	0.87	มาก
5.5 มีจุดบริการจำหนายบัตรที่เหมาะสม	4.05	0.91	มาก
5.6 ความสะอาดของแหลงทองเที่ยว	3.92	0.89	มาก

องค์ประกอบทางการท่องเที่ยว	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับศักยภาพ
5.7 สถานที่จอดรถเพียงพอตอบความต้องการของนักท่องเที่ยว	3.66	0.97	มาก
5.8 ห้องน้ำเพียงพอและมีความสะอาดถูกสุขลักษณะ	3.62	0.95	มาก
5.9 มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย	3.87	0.98	มาก
5.10 มีจุดให้บริการนักท่องเที่ยว	3.91	0.90	มาก
5.11 มีสัญญาณโทรศัพท์และสัญญาณอินเทอร์เน็ต	3.54	0.79	มาก
เฉลี่ยรวม	**3.87**	**0.90**	**มาก**

จากตารางที่ 3 ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อศักยภาพองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวรายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยที่มีค่าสูงที่สุดในแต่ละด้าน พบว่า

ด้านความดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวชาวไทยมีความคิดเห็นว่าในประเด็นแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี ความสวยงามและบรรยากาศของแหลงทองเที่ยวที่ดี โดยมีศักยภาพในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.38 นอกจากนี้ ความโดดเดนและน่าสนใจของแหลงทองเที่ยวทางธรรมชาติจะอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน มีค่าเฉลี่ย 4.26

ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวชาวไทยได้ให้ความคิดเห็นว่า กิจกรรมศึกษาเส้นทางธรรมชาติและกิจกรรมเยี่ยมชมและเล่นน้ำตกจะมีศักยภาพในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.29

ด้านที่พักแรม นักท่องเที่ยวชาวไทยได้ให้ความคิดเห็นว่าศักยภาพในการรองรับของที่พักบริเวณใกล้เคียงอุทยานแหงชาติภูจองนายอย มีศักยภาพในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.83 และรองลงมาได้แก่ ศักยภาพในการรองรับของที่พักภายในอุทยานแหงชาติภูจองนายอย ค่าเฉลี่ย 3.82

ด้านการเข้าถึง นักท่องเที่ยวชาวไทยมีความคิดเห็นว่า เส้นทางในการเดินทางมายังอุทยานแหงชาติภูจองนายอยมีความปลอดภัย โดยมีศักยภาพในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.09 รองลงมา ได้แก่ เส้นทางในการเดินทางมายังอุทยานแหงชาติภูจองนายอยมีสภาพที่ดี มีศักยภาพในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.84

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวชาวไทยมีความคิดเห็นว่า ศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในระดับมากที่สุด คือ การมีจุดแวะพักสำหรับนักท่องเที่ยวค่าเฉลี่ย 4.25 รองลงมา คือ อุทยานแห่งชาติฯ มีการบริการข้อมูลขาวสารที่เปนปจจุบันเสมอ เชน สื่อออนไลนเพจของอุทยานแห่งชาติ ซึ่งนักท่องเที่ยวคิดว่ามีศักยภาพในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.10

ตารางที่ 4 ศักยภาพขององค์ประกอบทางการท่องเที่ยวรวมทุกด้าน

องค์ประกอบทางการท่องเที่ยวรวมทุกด้าน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับศักยภาพ
1. ด้านแหล่งท่องเที่ยว	4.21	0.75	มากที่สุด
2. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว	4.05	0.71	มาก

องค์ประกอบทางการท่องเที่ยวรวมทุกด้าน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับศักยภาพ
3. ดานการเขาถึง	3.87	0.72	มาก
4. ดานสิ่งอำนวยความสะดวก	3.87	0.90	มาก
5. ดานที่พักแรม	3.12	0.84	มาก
เฉลี่ยรวม	**3.07**	**0.91**	**มาก**

จากตารางที่ 4 พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยมีความคิดเห็นว่า ศักยภาพขององค์ประกอบทางการท่องเที่ยวที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดจาก 5 ด้าน คือ ด้านแหล่งท่องเที่ยว ค่าเฉลี่ย 4.21 ในขณะที่ศักยภาพขององค์ประกอบทางการท่องเที่ยวที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดจาก 5 ด้าน คือ ด้านดานที่พักแรม ค่าเฉลี่ย 3.12

ส่วนที่ 2 แนวทางการพัฒนาองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี

จากการวิเคราะห์ผลการศึกษาเชิงปริมาณที่พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่ที่เดินทางมาท่องเที่ยวยังอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 21-30 ปี มีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีอาชีพเป็นพนักงานบริษัท /ลูกจ้างเอกชน มีรายได้ 10,001-20,000 บาทต่อเดือน และข้อมูลด้านพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวพบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่ เดินทางมาด้วยตนเอง โดยเดินทางมาท่องเที่ยว 1-2 ครั้ง ซึ่งจะเดินทางท่องเที่ยวในช่วงเดือนเมษายน–มิถุนายน ในวันเสาร์อาทิตย์ และเดินทางท่องเที่ยวกับครอบครัว/ ญาติเป็นส่วนใหญ่ มีผู้ร่วมเดินทาง 4-5 คน วัตถุประสงค์ของการเดินทางท่องเที่ยวส่วนใหญ่ของนักท่องเที่ยวชาวไทย คือ การท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน ใช้ยานพาหนะส่วนตัวในการเดินทางท่องเที่ยว และพักแรมที่โรงแรมและรีสอร์ตเป็นหลัก ในส่วนของผลการศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อศักยภาพองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพขององค์ประกอบทางการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานีว่ามีศักยภาพทั้ง 5 ด้าน เฉลี่ยรวมในระดับมาก อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาเป็นรายด้านย่อยพบว่า ดานที่พักแรมมีค่าเฉลี่ยในระดับต่ำกว่าด้านอื่น ๆ

จากผลการศึกษาข้อมูลเชิงประชากรศาสตร์และพฤติกรรมการท่องเที่ยว รวมถึงความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพขององค์ประกอบทางการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย คณะผู้วิจัยได้นำไปใช้ประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติภูจองนายอยเกี่ยวกับศักยภาพขององค์ประกอบทางการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย และแนวทางการพัฒนาองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย ซึ่งจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเกี่ยวกับศักยภาพขององค์ประกอบทางการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติได้มีข้อเสนอแนะต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงได้เสนอแนวทางการพัฒนาองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานีตามองค์ประกอบของการท่องเที่ยวทั้ง 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านแหล่งท่องเที่ยว

1.1 ควรเพิ่มระบบการควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยว (Carrying Capacity) เพื่อไม่ให้เกิดการใช้ทรัพยากรเกินขีดจำกัดโดยเฉพาะช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว เช่น เดือนธันวาคม เดือนมกราคม เดือนมีนาคม และเดือนเมษายน

1.2 ฟื้นฟูพื้นที่เสื่อมโทรม เช่น เส้นทางเดินป่า จุดชมวิว และภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ภายในอุทยานแห่งชาติ

2. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

2.1 พัฒนาแนวทางการสื่อความหมาย (Interpretation) ให้มีความเข้าใจง่ายและสร้างแรงบันดาลใจ เช่น ป้ายข้อมูลแบบอินเทอร์แอคทีฟ หรือแอปพลิเคชันนำชม

2.2 ออกแบบและพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่หลากหลายขึ้นเพื่อส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวชาวไทยทุกกลุ่มวัยสามารถร่วมกิจกรรมและเพิ่มประสบการณ์การเรียนรู้ทรัพยากรธรรมชาติของอุทยานแห่งชาติภูจองนายอยได้มากขึ้น

2.3 เพิ่มจำนวนและประเภทของจักรยานที่มีประสิทธิภาพต่อการทำกิจกรรมการปั่นจักรยานตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติภายในอุทยานแห่งชาติ

2.4 สร้างจิตสำนึกและวัฒนธรรมการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ โดยจัดกิจกรรมหรือสื่อรณรงค์ “ขับเบา เคารพธรรมชาติ” ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับผลกระทบของเสียงต่อสัตว์ป่า เช่น การหนีถิ่น การลดการออกหากิน หรือการรบกวนการสื่อสารของสัตว์

3. ด้านที่พักแรม

3.1 ควรมีการจัดการระบบฐานข้อมูลห้องพักออนไลน์ที่นักท่องเที่ยวสามารถค้นหาจำนวนที่พักแรมที่เพียงพอต่อความต้องการได้รวมถึงการติดต่อผ่านระบบ Chat box หรือ Chatbot ที่เป็นแบบ Real Time

3.2 ควรจัดการมาตรฐานของที่พักแรม โดยเฉพาะด้านความสะอาดของห้องพัก ความมั่นใจในความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว

3.3 ผู้ประกอบการที่พักแรมในพื้นที่ใกล้เคียงอุทยานแห่งชาติควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ที่พักแรมที่ให้นักท่องเที่ยวรู้จักมากขึ้น และประชาสัมพันธ์ข้อมูลของที่พักแรมให้มีความน่าสนใจและดึงดูดใจในการตัดสินใจเข้าพัก

3.4 ส่งเสริมที่พักรูปแบบเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Eco-lodge/Green Campsite) ทั้งในอุทยานแห่งชาติและพื้นที่ภายนอกอุทยานแห่งชาติ

4. ด้านการเขาถึง

4.1 เพิ่มการเข้าถึงสำหรับผู้พิการและผู้สูงอายุ เพื่อให้เป็น “การท่องเที่ยวเพื่อทุกคน” (Inclusive Tourism)

4.2 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอย่างยั่งยืน เช่น เส้นทางเดินธรรมชาติแบบยกพื้นเพิ่มเติมในเส้นทางศึกษาธรรมชาติโดยเฉพาะพื้นที่เปราะบาง

4.3 ควบคุมยานพาหนะของนักท่องเที่ยวอย่างจริงจัง โดยเฉพาะจักรยานยนต์ที่มีระดับเสียงเกิน 95 เดซิเบลเอ ในเขตอุทยานแห่งชาติควรเข้มงวดกว่ามาตรฐานทั่วไป โดยลดเพดานเสียงลง เช่น ไม่เกิน 85–90 เดซิเบลเอ (dB (A)) เพื่อไม่รบกวนสัตว์ป่าและนักท่องเที่ยว

5. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

5.1 ผู้ประกอบการร้านอาหารและเครื่องดื่มในอุทยานแห่งชาติควรเพิ่มความใส่ใจในการบริหารจัดการด้านความสะอาดและสุขอนามัยของสินค้าและบริการ พร้อมทั้งดำเนินการควบคุมราคาอาหารให้มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับคุณภาพ

5.2 ผู้ประกอบการธุรกิจทางการท่องเที่ยวควรมีการจัดการคุณภาพในการให้บริการและความเอาใจใส่ของพนักงานต่อนักท่องเที่ยวชาวไทยให้มากขึ้น

5.3 ออกแบบและพัฒนาแผนที่ท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูจองนายอยเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวตามแนวชายแดนจังหวัดอุบลราชธานีและประเทศเพื่อนบ้าน โดยสามารถพัฒนาเป็นแผนที่ท่องเที่ยวผ่าน Mobile Application และป้ายแผนที่ท่องเที่ยวตามเส้นทางท่องเที่ยว

5.4 ร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐด้านการท่องเที่ยวและภาคธุรกิจนำเที่ยวของจังหวัดอุบลราชธานีในการออกแบบและพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติภูจองนายอยเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวตามแนวชายแดนจังหวัดอุบลราชธานีและประเทศเพื่อนบ้านเพื่อกระตุ้นให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

5.5 ร่วมมือกับผู้ประกอบการท้องถิ่นและผู้ประกอบการที่มีความเชี่ยวชาญด้านการผลิตสินค้าที่ระลึกทางการท่องเที่ยวเพื่อออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกของอุทยานแห่งชาติให้มีความหลากหลายและดึงดูดใจนักท่องเที่ยวมากขึ้น

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาได้ว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่ที่เดินทางมาท่องเที่ยวยังอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี เป็นเพศหญิง มีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีอาชีพเป็นพนักงานบริษัท/ลูกจ้างเอกชน ผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของห้าวหาญ ทวีเส้ง (2567) เรื่อง พฤติกรรมความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อการให้บริการของชุมชนท่องเที่ยวในเขตพื้นที่อุทยานธรณีโลกสตูล ภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ที่พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี มีอาชีพเป็นพนักงานบริษัทเอกชน

ในส่วนของพฤติกรรมการเดินทางของนักท่องเที่ยว พบว่ามีความสอดคล้องกับงานวิจัยของบริสุทธิ์ แสนคำ (2564) ที่พบว่า ลักษณะการเดินทางและยานพาหนะที่ใช้ในการเดินทางเน้นการเดินทางโดยรถยนต์ส่วนบุคคลเพิ่มขึ้นและเดินทางเป็นกลุ่มขนาดเล็กคนในครอบครัวหรือญาติพี่น้องและนิยมเดินทางในระยะใกล้ใช้เวลาในการท่องเที่ยวประมาณ 1-2 วัน โดยส่วนหนึ่งมาจากผลการแพร่ระบาดของโควิด 19 ทำให้พฤติกรรมนักท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงไปใน 3 รูปแบบ คือ 1) เลือกการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศเป็นอันดับแรก 2) เน้นการเดินทางในระยะใกล้มากขึ้นโดยสามารถเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนบุคคล และ 3) เน้น

การเดินทางในสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็น Unseen ผู้คนไม่พลุกพล่าน นักท่องเที่ยวจะมุ่งเน้นความปลอดภัยเป็นปัจจัยสำคัญในการเดินทางท่องเที่ยว

ในส่วนของผลการศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพขององค์ประกอบทางการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี ที่พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับศักยภาพขององค์ประกอบทางการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูจองนายอยค่าเฉลี่ยรวมระดับมาก โดยผลการศึกษามีความสอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติพันธุ์ ประสิทธิ์ (2562) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของอุทยานแห่งชาติกุยบุรี อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นต่อระดับศักยภาพขององค์ประกอบการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติกุยบุรีภาพรวมในระดับดีมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวยังอุทยานแห่งชาตินั้นมาจากการจัดการองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ระบุไว้ว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดใจที่สำคัญ เพราะเป็นปัจจัยหลักที่นักท่องเที่ยวจะนำมาพิจารณาในการตัดสินใจที่จะเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวนั้น (ฉันทัช วรรณถนอม, 2552) นอกจากนี้ผลการวิจัยที่เสนอแนวทางการพัฒนาองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูจองนายอยที่เสนอให้มีการจัดการด้านแหล่งท่องเที่ยว ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ มนรัตน์ ใจเอื้อ และถิรพร แสงพิรุณ (2562) ซึ่งศึกษาการจัดการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติแม่วงก์บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเสนอให้มีการบริหารแหล่งท่องเที่ยวผ่านการกำหนดขีดความสามารถรองรับนักท่องเที่ยว การควบคุมปริมาณผู้เข้าใช้พื้นที่ รวมถึงการจัดสรรจำนวนเจ้าหน้าที่และสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างเหมาะสม ตลอดจนการจัดวางผังพื้นที่บริการและพื้นที่พักผ่อนอย่างเป็นระบบเพื่อเพิ่มความสะดวกและรักษาความเป็นระเบียบของภูมิทัศน์ นอกจากนี้ ข้อเสนอแนะด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนพดล ธีระวงศ์ภิญโญ (2567) ที่เสนอให้มีการจัดการขยะ พื้นที่จอดรถ ห้องสุขา การรักษาความปลอดภัย ร้านค้าและบริการ ตลอดจนการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนและนักท่องเที่ยวควบคู่กับการส่งเสริมจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนในท้องถิ่น นอกจากนี้ผลการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวด้านการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวยังมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของสุวภัทร ศิริธรรมะสกุลและเขมจิรา หนองเป็ด (2568) เรื่องแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนจังหวัดอุบลราชธานีบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ที่ได้เสนอแนวทางในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่น รวมถึงเรื่องเล่าที่ถ่ายทอดอัตลักษณ์และคุณค่าสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว

ดังนั้น จากความสำคัญของการอภิปรายผลความสอดคล้องของผลการวิจัยกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงได้เสนอข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการจัดการองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย ประกอบด้วย

1) ด้านแหล่งท่องเที่ยว ควรกำหนดแนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและภูมิทัศน์เดิม ให้มากที่สุด พร้อมทั้งจัดทำ แผนบริหารพื้นที่ (Zoning) เพื่อจำกัดการใช้ประโยชน์ตามศักยภาพของพื้นที่ เช่น พื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ พื้นที่เพื่อการศึกษา และพื้นที่

บริการนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ควรมีระบบ ติดตามและประเมินผลกระทบจากการท่องเที่ยว (Tourism Impact Monitoring) อย่างสม่ำเสมอ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาและฟื้นฟูทรัพยากรในระยะยาว

2) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ควรส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Responsible & Low-impact Tourism) เช่น การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่นควบคู่กับการจำกัดจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม (Carrying Capacity Control) และกำหนดมาตรฐานความปลอดภัยของกิจกรรมอย่างชัดเจน รวมทั้งควรพัฒนาระบบการสื่อความหมายธรรมชาติ (Interpretation System) เพื่อสร้างการเรียนรู้และจิตสำนึกอนุรักษ์ให้กับนักท่องเที่ยว

3) ด้านที่พักแรม ควรส่งเสริมและกำหนดมาตรฐานที่พักเชิงนิเวศ (Eco-lodge/Green Campsite) ที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม เช่น ใช้พลังงานหมุนเวียน จัดการน้ำเสียและขยะอย่างมีประสิทธิภาพ และออกแบบให้กลมกลืนกับธรรมชาติ พร้อมทั้งควบคุมการก่อสร้างไม่ให้เกินขนาดหรือกระทบต่อระบบนิเวศ นอกจากนี้ควรกำหนดมาตรฐานสุขอนามัยและความปลอดภัย (Hygiene & Safety Standard)

4) ด้านการเข้าถึง ควรพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเส้นทางคมนาคมโดยยึดหลักการเข้าถึงอย่างยั่งยืน (Sustainable Access) เช่น ส่งเสริมการใช้ยานพาหนะพลังงานสะอาด (Electric Vehicle) เพื่อลดมลพิษทางอากาศและเสียง จัดทำเส้นทางจักรยานและทางเดินธรรมชาติแบบยกพื้น เพื่อป้องกันการกัดเซาะและรบกวนระบบนิเวศ รวมทั้งควรออกแบบพื้นที่ให้รองรับการเข้าถึงของผู้สูงอายุและผู้พิการ (Universal Design) เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างเท่าเทียม

5) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ควรวางแผนการจัดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะสมกับขนาดและศักยภาพของพื้นที่ โดยเน้นการใช้วัสดุที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และออกแบบให้กลมกลืนกับธรรมชาติ เช่น อาคารไม้ไผ่ ศาลาพักแบบเปิดโล่ง หรือห้องน้ำระบบบำบัดน้ำเสีย นอกจากนี้ควรใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการ เช่น ระบบจองออนไลน์ ระบบติดตามนักท่องเที่ยว (Visitor Tracking System) และป้ายอัจฉริยะ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดผลกระทบจากการใช้ทรัพยากร

สำหรับข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาวิจัยในประเด็นเพิ่มเติม ได้แก่

1) ควรมีการศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อระบบนิเวศและการใช้ทรัพยากร การประเมินขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว (Carrying Capacity) ในแต่ละจุดของแหล่ง รวมถึงการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศ ป่าไม้ และสัตว์ป่า จากกิจกรรมการท่องเที่ยว เพราะอุทยานแห่งชาติภูจองนายอยไม่เคยมีการประเมินผลกระทบจากการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะงานวิจัยเกี่ยวกับมลพิษทางเสียงและขยะในพื้นที่อุทยานฯ

2) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (GIS, AI, Digital Monitoring) เพื่อบริหารพื้นที่และติดตามพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเพราะพื้นที่อุทยานแห่งชาติเป็นพื้นที่เปิดซึ่งยากต่อการควบคุมพฤติกรรมด้านลบของนักท่องเที่ยว

3) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น แอปพลิเคชัน นำชมอัจฉริยะ เพื่อเสริมประสบการณ์การท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงกับการสื่อความหมายธรรมชาติ (Nature Interpretation) ที่มีประสิทธิภาพต่อการเรียนรู้และการอนุรักษ์แก่นักท่องเที่ยวได้

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มวิจัยด้านการยกระดับทุนวัฒนธรรมท้องถิ่น แหล่งทุนทุนสนับสนุนกลุ่มวิจัย ศูนย์วิจัย กลุ่มบริการวิชาการ ศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2568

เอกสารอ้างอิง

กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช. (2567). *ข้อมูลทั่วไปอุทยานภูจองนายอย.* สืบค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2568 จาก http://bark.dnp.go.th/vitor/nationparkshow.pho/p/ptacode=1083

กิตติพันธุ์ ประสิทธิ์. (2562). การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของอุทยานแห่งชาติกุยบุรี อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 22(1), 1-12.

จิณณะ สามศรี. (2567, 24 ธันวาคม). หัวหน้าอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย อำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี, *สัมภาษณ์.*

ฉันทัช วรรณถนอม. (2552). *การวางแผนและการจัดนำเที่ยว*. กรุงเทพ: บริษัท วิรัตน์เอ็ดดูเคชั่น.

ณัฐกานต์ คำสีม่วง, นริศ ภูมิภาคพันธ์ และรองลาภ สุขมาสรวง. (2562). ความเหมาะสมของถิ่นอาศัยบริเวณอ่างเก็บน้ำห้วยพลาญเสือตอนบน อุทยานแห่งชาติ ภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อการฟื้นฟูจระเข้น้ำจืด (Crocodylus siamensis). *วารสารวนศาสตร์ไทย*, 38(1), 24-35.

นัทธพงศ์ นันทสำเริง. (2561). แนวทางปรับปรุงคุณภาพการให้บริการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติในจังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารข่ายงานวิศวกรรมอุตสาหการไทย*, 4(2), 28-34.

นพดล ธีระวงศ์ภิญโญ. (2567). แนวทางการพัฒนาพื้นที่อุทยานแห่งชาติเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืน. *วารสารนวัตกรรมการบริหารรัฐกิจและท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 2(1), 1–14.

บริสุทธิ์ แสนคำ. (2564). พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยหลังสถานการณ์โควิด 19. *วารสารศิลปศาสตร์และอุตสาหกรรมบริการ*. 4(1), 144-151.

พยอม ธรรมบุตร. (2559). *เอกสารประกอบการเรียนการสอนการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวระดับท้องถิ่น.* กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุวภัทร ศิริธรรมะสกุล และเขมจิรา หนองเป็ด. (2568). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนจังหวัดอุบลราชธานีบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์. *วารสารการจัดการและการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*. 12(1), 215-230.

สมหมาย เสถียรธรรมวิทย์. (2554). *ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีตลาดน้ำคลองลัดมะยม ในเขตตะลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร*. (การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

ห้าวหาญ ทวีเส้ง. (2567). พฤติกรรมความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อการให้บริการของชุมชนท่องเที่ยวในเขตพื้นที่อุทยานธรณีโลกสตูล ภายใต้สถานการณ์โควิด-19. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 9(7), 82-100.

Dickman, S. (1996). *Tourism: An Introductory Text*, (2nd ed.). Australia: Hodder Education.

Yamane, T. (1973). *Statistics: an introductory analysis*. New York: Harper. & Row.

หนังสือภาพสำหรับเด็ก : พื้นที่การเรียนรู้เรื่องเพศ สิทธิในร่างกายและความหลากหลายทางเพศในสังคมไทยร่วมสมัย

Children's Picture Books : A Learning Space for Gender, Bodily Rights, and Sexual Diversity in Thai Contemporary Society

ภัทรขวัญ ทองเถาว์* ภัทรลดา ทองเถาว์
Pattrakwan Thongtaow*, Pattalada Thongtaow
สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*
Thai Language Department, Faculty of Humanities and Social Science
Ubonratchathani Rajabhat University
สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร[2]
Thai Language Department, Faculty of Humanities and Social Science
Sakonnakorn Rajabhat University
Pkwan2528@gmail.com

Received: January 21, 2026 **Revised:** March 12, 2026 **Accepted:** March 20, 2026

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์หนังสือภาพสำหรับเด็กที่นำเสนอแนวคิดเรื่องเพศ สิทธิในร่างกาย และความหลากหลายทางเพศ โดยศึกษาจากหนังสือภาพจำนวน 8 เรื่อง ทั้งที่เป็นผลงานของนักเขียนชาวไทยและชาวต่างประเทศที่ได้รับการแปลเป็นภาษาไทย คัดเลือกตามเกณฑ์ด้านเนื้อหาที่สอดคล้องกับช่วงวัย 5–12 ปี ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า หนังสือภาพสำหรับเด็กนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการรู้จักร่างกายของตนเอง รวมทั้งอวัยวะที่เรียกว่า “ของสงวน” ก่อนจะนำไปสู่แนวคิดการตระหนักว่าร่างกายของตนเองสำคัญ ร่างกายเป็นของตนเอง เด็กมีสิทธิ์ตัดสินใจปฏิเสธการสัมผัสที่ไม่พึงประสงค์ ขณะเดียวกันหนังสือภาพนำเสนอแนวคิดต่อเนื่องเกี่ยวสถานการณ์ที่เป็นการคุกคามทางเพศ พร้อมแสดงแนวทางการหลีกเลี่ยง การปฏิเสธ และการขอความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ที่ไว้วางใจได้ นอกจากนี้ยังมีหนังสือภาพที่ขยายกรอบแนวคิดไปสู่การยอมรับในเรื่องเพศวิถี อัตลักษณ์ทางเพศ และครอบครัวที่หลากหลาย ช่วยให้เด็กเข้าใจเรื่องความแตกต่าง ยอมรับในความหลากหลาย และเรียนรู้เรื่องความเท่าเทียมบนพื้นฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

คำสำคัญ: หนังสือภาพสำหรับเด็ก เพศ สิทธิในร่างกาย ความหลากหลายทางเพศ สังคมไทยร่วมสมัย

Abstract

This article aims to analyze children's picture books presenting concepts related to gender, bodily rights, and gender diversity. The study examined eight picture books written by both Thai and international authors and translated into Thai. The books were selected based on content suitability for children aged 5–12 years. The findings revealed that children's picture books introduce concepts related to body awareness, including private body parts, before leading to the understanding that one's body is important and belongs to oneself. The books emphasize that children have the right to refuse unwanted physical contact. At the same time, the picture books present situations involving sexual harassment and provide guidance on avoidance, refusal, and seeking help from trusted adults. In addition, some picture books extend these concepts toward acceptance of sexual orientation, gender identity, and diverse family structures. These books help children understand differences, accept diversity, and learn about equality based on human dignity.

Keywords: Children's Picture Books, Sexuality, Bodily Rights, Gender Diversity, Thai Contemporary Society

บทนำ

ในบริบทของสังคมร่วมสมัย ประเด็นเรื่องเพศ สิทธิในร่างกาย และความหลากหลายทางเพศนับเป็นประเด็นสำคัญที่ได้รับการกล่าวถึงอย่างกว้างขวางทั้งในเชิงนโยบาย การศึกษาและการเคลื่อนไหวทางสังคม เนื่องจากสังคมปัจจุบันมีความหลากหลายทั้งด้านวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ทางเพศ การให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศ สิทธิในร่างกายของตนเอง การป้องการการล่วงละเมิดทางเพศ รวมทั้งการเคารพความแตกต่างหลากหลายทางเพศ จึงเป็นสิ่งที่ควรส่งเสริมและให้ข้อมูลเพื่อให้เกิดกระบวนการการเรียนรู้และเข้าใจ ซึ่งสามารถเตรียมพร้อมตั้งแต่วัยเด็ก องค์การยูเนสโก (UNESCO, 2024) กล่าวถึงประเด็นการศึกษาทางเพศแบบองค์รวมว่า การศึกษาประเด็นทางเพศแบบองค์รวมจะมุ่งเน้นการพัฒนาองค์ความรู้ ทักษะและทัศนคติที่ช่วยให้เด็กตระหนักถึงศักดิ์ศรีมนุษย์และสิทธิในร่างกาย แม้การให้ความรู้เรื่องเพศจะเป็นที่ยอมรับในหลายประเทศ แต่การพูดคุยเรื่องเพศกับเด็กยังถูกมองว่าเป็นเรื่องอ่อนไหวในหลายบริบททางวัฒนธรรม ส่งผลให้แนวทางการสื่อสารเหล่านี้ต้องคำนึงถึงพัฒนาการและความเหมาะสมของวัยอย่างรอบคอบ

วัยเด็กเป็นช่วงวัยที่กำลังเรียนรู้และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับร่างกายตนเอง เรียนรู้เรื่องความสัมพันธ์ของตนเองกับโลกแวดล้อมรอบตัว การรับรู้เรื่องเพศในวัยเด็กมิได้จำกัดอยู่เพียงความรู้ทางชีววิทยาหรือเพศสภาพ หากยังเกี่ยวข้องกับความรู้สึกด้านความปลอดภัยจากการล่วงละเมิดทางเพศ การรับรู้สิทธิในร่างกายของตนเอง และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นที่มีความแตกต่างจากตนเองทั้งในเรื่องสังคมวัฒนธรรม และความแตกต่างในเรื่องเพศ ช่วงวัยที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ในเรื่องเพศนั้น องค์การอนามัย

โลก (WHO) (2024) ให้ข้อมูลช่วงวัยที่เหมาะสำหรับการเรียนรู้เรื่องเพศ ความแตกต่างทางเพศ และสิทธิในร่างกายตนเอง ควรเริ่มตั้งแต่ช่วงที่เด็กเริ่มเข้าเรียนหรืออายุประมาณอายุ 5 ปี เนื้อหาการนำเสนอควรสอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก โดยค่อย ๆ เพิ่มความซับซ้อนตามวัย ไม่ใช่การสอนเรื่องเพศแบบเดียวกันตลอดทุกวัย ในวัยเด็กอายุ 3-5 ปีอาจเป็นเรื่องการเรียนรู้เกี่ยวกับร่างกายของตนเอง การรับรู้ความรู้สึกอารมณ์ การรู้จักครอบครัว ความสัมพันธ์ และหลักความเคารพในร่างกายของตนเองและผู้อื่น ในวัยที่โตขึ้นอายุ 6-12 ปี หรือในระยะประถมต้นและประถมปลาย เนื้อหาจะพัฒนาไปสู่เรื่องมิติเชิงลึก เช่น ความแตกต่างของเพศการเคารพขอบเขตในร่างกาย การเข้าใจคำว่าสิทธิในร่างกายแบบง่าย ๆ การรู้จักความหลากหลายของครอบครัวและความสัมพันธ์ต่าง ๆ การเรียนรู้เรื่องเพศในวัยนี้ ยังไม่ใช่เรื่องการมีเพศสัมพันธ์โดยตรง แต่เป็นฐานของความเข้าใจที่จะนำไปสู่ความเคารพสิทธิและความปลอดภัยในวัยที่โตขึ้น

อย่างไรก็ตาม การสื่อสารประเด็นเหล่านี้กับเด็กยังคงเป็นเรื่องที่ท้าทาย โดยเฉพาะในสังคมที่มีกรอบค่านิยมดั้งเดิมเกี่ยวกับเพศและบทบาททางเพศที่เคร่งครัด การจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมเพื่อให้เด็กเข้าใจเรื่องดังกล่าวจึงต้องคำนึงถึงหลักจิตวิทยาและพัฒนาการการเรียนรู้ตามวัยของเด็ก รวมทั้งต้องอาศัยเครื่องมือหรือสื่อกลางที่ใช้สื่อสารแนวคิดเรื่องเพศ สิทธิ และความแตกต่างหลากหลายทางเพศที่เหมาะสมกับวัยเด็ก การขาดพื้นที่การเรียนรู้ที่เหมาะสมอาจทำให้เด็กไม่เข้าใจเกี่ยวกับสิทธิในร่างกายของตนเอง ไม่กล้าแสดงออกเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่เหมาะสม หรือเกิดทัศนคติเชิงลบต่อความแตกต่างทางเพศได้ ด้วยเหตุนี้การใช้สื่อการเรียนรู้เหมาะสมและสอดคล้องกับธรรมชาติของเด็กจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

หนังสือภาพสำหรับเด็กเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่งที่เป็นเครื่องมือในการสื่อสารและถ่ายทอดเรื่องราวทั้งความรู้และความบันเทิงให้แก่เด็ก สร้างขึ้นตรงตามหลักจิตวิทยาและความสนใจในการอ่านตามวัยของเด็ก เน้นการเล่าเรื่องด้วยภาพและคำบรรยาย ดังที่นิตยา วรรณกิตร์ (2559) และสมพร จารุนัฏ (2541) ได้กล่าวถึงลักษณะของหนังสือภาพไว้ว่า หนังสือภาพ (Picture Book) คือ หนังสือที่มีภาพประกอบเนื้อเรื่อง ใช้ภาพเป็นส่วนหนึ่งในการสื่อสารหรือส่งเสริมเนื้อหา ส่วนใหญ่จัดทำขึ้นสำหรับเด็กก่อนวัยเรียนไปจนถึงระดับประถมศึกษา ข้อความที่ปรากฏในหนังสือไม่ได้มีลักษณะเป็นเรื่องราวหรือมีเค้าโครงมากนัก ในขณะที่หนังสือภาพสำหรับเด็กประถมศึกษาวัยจะมีลักษณะเป็นเรื่องราวและมีเค้าโครงมากขึ้น จะมีการลดปริมาณของภาพและเพิ่มเนื้อหา เนื่องจากเด็กวัยนี้สามารถอ่านหนังสือเองได้แล้ว แต่ยังต้องการภาพเพื่อกระตุ้นความสนใจอยู่เช่นกัน

หนังสือภาพสำหรับเด็กนับเป็นสื่อการเรียนรู้ที่มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดแนวคิด คุณค่า และทัศนคติทางสังคมไปสู่ผู้อ่านวัยเยาว์ ด้วยลักษณะเฉพาะที่ผสานระหว่างข้อความและภาพประกอบ หนังสือภาพจึงสามารถสื่อสารประเด็นที่มีความละเอียดอ่อนอย่าง “เรื่องเพศ” ได้อย่างแยบยลและเหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก หนังสือภาพจำนวนมากจึงเลือกนำเสนอประเด็นเรื่องเพศผ่านสถานการณ์ใกล้ตัว เช่น การเรียนรู้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย การแยกแยะพื้นที่ส่วนรวมกับส่วนตัว การปฏิเสธการสัมผัสร่างกาย หรือการเคารพขอบเขตของผู้อื่น ซึ่งช่วยให้เด็กเข้าใจเรื่องสิทธิในร่างกายของตนเองโดยไม่สร้างความตื่นตระหนกหรือความรู้สึกอึดอัดใจ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์หนังสือภาพสำหรับเด็กที่นำเสนอแนวคิดการเรียนรู้เรื่องเพศ สิทธิในร่างกาย และความหลากหลายทางเพศ ขอบเขตของหนังสือภาพที่นำมาวิเคราะห์คือหนังสือภาพที่เหมาะสำหรับเด็ก 5-12 ปี เป็นผลงานของนักเขียนชาวไทยและนักเขียนชาวต่างชาติที่แปลเป็นภาษาไทย จำนวน 8 เรื่อง ได้แก่เรื่อง ป๋องแป๋งอยากรู้ (สองขา, 2558), ปิงปิงไม่ยอม (คุณแม่เอง, 2563), ป๋องแป๋งไม่ยอม (สองขา, 2564), เงาของฉันไม่เหมือนใคร (สจ๊วต, 2565), คุณแม่ฉันเป็นโจรสลัด (แลนเชสต์-แกรนท์, 2565), เต่าทองสองสี ? (สองขา, 2565), ส่วนนี้หนูหวง (ซากิโกะ, 2566), ร่างกายของฉัน ฉันดูแลได้ (สิรินยา เยอร์บริดจ์ บิชอพ, 2568), ร่างกายเป็นของหนู (เซราโน, 2568),

1. การเรียนรู้และรู้จักร่างกายตนเอง

การเรียนรู้ร่างกายตนเองนับเป็นเรื่องพื้นฐานที่เด็กควรรู้ การเปิดพื้นที่ให้เด็กได้เรียนรู้เรื่องร่างกายอย่างเหมาะสมกับช่วงวัย เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการวางรากฐานของการเคารพตนเอง การรับรู้คุณค่าในความเป็นมนุษย์ และการตระหนักถึงสิทธิในร่างกายของตน ซึ่งในหนังสือภาพสำหรับเด็กได้นำเสนอให้เห็น 2 ประเด็นต่อไปนี้

1.1 อวัยวะในร่างกายมนุษย์ทุกส่วนล้วนสำคัญ

ในหนังสือภาพสำหรับเด็กสื่อสารให้เห็นว่าร่างกายของมนุษย์มีความสำคัญทุกส่วน ซึ่งทุกส่วนก็มีหน้าที่ ดังตัวอย่างในเรื่อง ร่างกายเป็นของหนู และ ร่างกายของฉัน ฉันดูแลได้ ดังข้อความที่ว่า

> ร่างกายของหนูประกอบไปด้วยส่วนต่าง ๆ หลายส่วน แต่ละส่วนล้วนทำหน้าที่อย่างน้อย 1 อย่าง ทุกส่วนประกอบกันเป็นเครื่องจักรมหัศจรรย์ นั่นคือ หนูไงจ๊ะ
>
> (เซราโน, 2568)

> ร่างกายเรามหัศจรรย์นะ ร่างกายเราเติบโตและแข็งแรงขึ้นทุกวัน อวัยวะแต่ละส่วนก็มีหน้าที่ช่วยเราในเรื่องต่าง ๆ เช่น ปากมีไว้พูดคุย มือมีไว้ปรบมือ ...มีอวัยวะหลายอย่างที่มองไม่เห็นจากภายนอกแต่ก็มหัศจรรย์เหมือนกัน เช่น ปอดช่วยในการหายใจ สมองมีไว้คิด
>
> (สิรินยา เบอร์บริดจ์ บิชอพ, 2568)

การนำเสนอในช่วงเปิดเรื่องให้เด็กเห็นและรู้จักร่างกายของตนเอง แนะนำอวัยวะทุกส่วนในร่างกาย เป็นการปูพื้นฐานให้เด็กเห็นร่างกายโดยภาพรวม เห็นความสำคัญ และรับรู้คุณค่าของอวัยวะทุกส่วนในร่างกาย

1.2 ร่างกายมีส่วนที่เป็นของสงวน

หนังสือภาพสำหรับเด็กอธิบายให้เด็กตระหนักในคุณค่าของอวัยวะทุกส่วนในร่างกายก่อนนำสู่การเชื่อมโยงไปสู่อวัยวะที่เรียกว่า “ของสงวน” โดยอธิบายให้เด็กเข้าใจว่าของสงวนคืออวัยวะที่ควรปกปิดและไม่แสดงในที่สาธารณะ ดังเช่น ในเรื่อง ร่างกายเป็นของหนู และร่างกายของฉัน ฉันดูแลได้ ที่ว่า

ร่างกายของหนูมีบางส่วนที่เป็น “ของสงวน” เราเรียกว่าของสงวนเพราะปกติแล้วเราจะสวมเสื้อผ้าปกปิดไว้และเราจะเห็นส่วนเหล่านี้ตอนโป๊เท่านั้น ของสงวนของหนูมีชื่อเรียกแสนน่ารัก ไม่ต้องหาชื่อแปลก ๆ มาเรียกแทนหรอกนะ จู๋และอัณฑะ จิ๋ม ก้น รูก้น หัวนม หน้าอก อวัยวะบางอย่างที่เป็นของสงวนสามารถมองเห็นได้ง่าย ๆ แต่บางส่วนเห็นได้ไม่ง่ายนัก หนูจะใช้กระจกช่วยส่องก็ได้จ้ะ

(เซราโน, 2568)

ร่างกายของเรามีของสงวน ของสงวนคือส่วนที่เราจะไม่ให้ใครเห็น เราต้องปกปิดให้มิดชิดด้วยการสวมชุดชั้นในหรือชุดว่ายน้ำจ้ะ...มารู้จักของสงวนในร่างกายกันเถอะ เด็กผู้ชาย มี นม สะดือ อวัยวะเพศ (จู๋) ถึงอัณฑะ (มีลูกอัณฑะ 2 ลูก) เด็กผู้หญิงมี นม (จะขยายใหญ่ขึ้นเมื่อเป็นสาว) สะดือ อวัยวะเพศหญิง(จิ๋ม) ควรเรียกอวัยวะเพศด้วยคำที่ถูกต้อง ไม่จำเป็นต้องอาย

(สิรินยา เบอร์บริดจ์ บิชอพ, 2568)

หนังสือภาพอธิบายให้เห็นว่าอวัยวะเพศเป็นหนึ่งในอวัยวะที่สำคัญของร่างกาย หนังสือภาพอธิบายคำว่า “ของสงวน” ให้เด็กเข้าใจได้ง่ายด้วยการบอกว่า คือ “ส่วนที่เราสวมเสื้อผ้าปกปิดไว้” “ส่วนที่เราไม่ให้ใครเห็น” ซึ่งเป็นคำอธิบายที่เข้าใจได้ง่ายตามวัยของเด็ก และยังชี้ให้ชัดเจนลงไปว่าส่วนใดบ้างคือของสงวน เช่น จู๋ อัณฑะ จิ๋ม ก้น รูก้น หัวนม หน้าอก เด็กควรเรียกชื่อของสงวนให้ถูกต้องโดยไม่ต้องเขินอาย ทำให้เห็นกลวิธีทางภาษาในหนังสือภาพ ที่ใช้ภาษาในการสื่อสารกับเด็กอย่างตรงไปตรงมา เข้าใจได้ง่าย ทำให้การสื่อสารในเรื่องเพศเป็นเรื่องเพศเรื่องธรรมชาติ สามารถสื่อสารผ่านภาษาได้โดยไม่ต้องเขินอาย ควบคู่ไปกับภาพประกอบที่ช่วยทำให้คำอธิบายชัดเจนมากขึ้น ดังภาพตัวอย่าง

ภาพที่ 1 ภาพแสดงอวัยวะที่เป็นของสงวนในร่างกาย

ที่มา: สิรินยา เบอร์บริดจ์ บิชอพ, 2568

2. การเรียนรู้เรื่องสิทธิในร่างกาย

การเรียนรู้เรื่องสิทธิในร่างกายเป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยให้เด็กตระหนักว่าร่างกายเป็นของตนเองและมีสิทธิ์ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการสัมผัส หนังสือภาพสำหรับเด็กทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดแนวคิดเรื่องการยินยอม การปฏิเสธ และการรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่ปลอดภัยอย่างเหมาะสมกับช่วงวัย ผ่านการเล่าเรื่องและภาพประกอบที่เข้าใจง่ายและไม่ก่อให้เกิดความเขินอาย อันนำไปสู่การปลูกฝังการเคารพขอบเขตของตนเองและผู้อื่น

2.1 สิทธิในร่างกายตนเอง การยินยอมและการปฏิเสธการสัมผัส

ในหนังสือภาพสำหรับเด็ก นำเสนอแนวคิดเรื่องสิทธิในร่างกายตนเอง เพื่อให้เด็กตระหนักว่าร่างกายของตนเป็นขอบเขตที่ผู้อื่นไม่มีสิทธิ์เข้าถึงโดยไม่ได้รับอนุญาต หนังสือภาพสื่อสารให้เห็นความสำคัญของ “การยินยอม” ในการสัมผัส พร้อมกันนั้นยังชี้ให้เด็กรู้ว่าพวกเขามีสิทธิ์ “ปฏิเสธ” การสัมผัสที่ไม่สบายใจได้เช่นกัน แม้ผู้ที่กระทำนั้นจะเป็นคนใกล้ชิดหรือผู้ใหญ่ที่ถืออำนาจเหนือตนเองก็ตาม

การปูพื้นฐานความเข้าใจในสิทธิของร่างกายปรากฏในหนังสือภาพหลายเรื่อง เช่น เรื่อง ส่วนนี้หนูหวงที่สุด ป๋องแป๋งอยากรู้ และปิงปิงไม่ยอม ดังข้อความตัวอย่างว่า

> ส่วนที่อยู่ในกางเกงใน มีแต่ตัวเราเท่านั้นที่ดูหรือจับต้องได้
>
> (ซากิโกะ, 2566)

> จากหัวจรดเท้า เราเป็นเจ้าของ ห้ามใครแตะต้อง ของลับ ก้น จู๋
>
> (สองขา, 2558)

> หอมแก้ม จุ๊บปากไม่เอา ใครทำกับเราบอกแม่ทันที ร่างกายนั้นเป็นของหนู แม่ย้ำให้รู้สิทธิ์หนูพึงมี
>
> (คุณแม่เอง, 2563)

จากข้อความตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนอธิบายให้เห็นว่าทุกส่วนในร่างกายสำคัญ เราเป็นเจ้าของเรามีสิทธิ์ในร่างกายของเราเอง และไม่ควรให้ใครสัมผัสส่วนที่อยู่ในกางเกงหรือร่างกายส่วนอื่นของเรา หากผู้อื่นจะแตะต้องร่างกายหรือส่วนที่เป็นของสงวนของเรา แม้คน ๆ นั้นจะเป็นเพื่อนหรือครูหรือคนในครอบครัว ต้องได้รับการ “อนุญาต”ก่อน และเรามีสิทธิ์ที่จะ “ไม่อนุญาต” ได้เช่นกัน ดังปรากฏในเรื่องส่วนนี้หนูหวง และร่างกายของฉัน ฉันดูแลได้ ดังตัวอย่างที่ว่า

> เราต้องหวงส่วนที่สำคัญเป็นพิเศษนี้ให้มาก ๆ ปกติคนอื่นจะไม่มาจ้องมอง หรือจับต้องร่างกายส่วนนี้โดยไม่ขออนุญาตเราก่อน แม้แต่คนในครอบครัว เพื่อน ๆ หรือครูก็ตาม รวมทั้งไม่ถ่ายรูปหรือคลิปวีดีโอด้วยนะ ถ้ามีเหตุผลจำเป็นต้องจับส่วนนั้นของเราจริง ๆ จะต้องถามเราก่อนว่า “อนุญาตให้จับไหม”
>
> (ซากิโกะ, 2566)

เมื่อมีใครมาแตะต้องตัวเรา เพราะเรามีสิทธิ์ในร่างกายของเรา ถ้าเราไม่ชอบสิ่งที่ใครกำลังทำกับเราก็บอกเขาว่า “ไม่” “หยุดนะ” “อย่าทำอย่างนี้”

(สิรินยา เบอร์บริดจ์ บิชอพ, 2568)

เห็นได้ว่าผู้เขียนหนังสือสำหรับเด็กอธิบายเน้นย้ำให้เด็กตระหนักและเข้าใจเรื่องสิทธิของร่างกายไปในทิศทางเดียวกัน ด้วยคำว่า “ร่างกายเป็นของเราเอง” “เรามีสิทธิ์ในร่างกายของเรา” และเน้นสิทธิ์ในการสัมผัสร่างกายเรา โดยยกตัวอย่างให้เห็นว่าไม่ควรให้ใครมาจับของสงวนของเรา รวมทั้งถ่ายภาพโดยไม่ได้รับอนุญาต เด็กสามารถปฏิเสธด้วยคำว่า “ไม่” “หยุดนะ” “อย่าทำอย่างนี้” ซึ่งเป็นการยกตัวอย่างคำปฏิเสธที่ง่าย สั้น ชัดเจน สามารถนำไปใช้ได้จริง

2.2 พฤติกรรมการคุกคามทางเพศและวิธีการป้องกันตนเอง

การคุกคามทางเพศ หมายถึง การกระทำต่อผู้อื่นที่มีลักษณะส่อไปทางเพศ ซึ่งทำให้ผู้ถูกกระทำรู้สึกเดือดร้อน รำคาญ อับอาย ถูกดูหมิ่นเหยียดหยาม หวาดกลัว หรือรู้สึกไม่ปลอดภัยทางเพศ เช่น การสัมผัสร่างกาย การประชิดตัว หรือพฤติกรรมสะกดรอยตาม การพูดจาแทะโลม ล้อเลียนเรื่องรูปร่างหน้าตา หรือการทำเสียงที่ส่อไปทางเพศ การจ้องมอง การใช้สายตาแทะโลม หรือการทำสัญลักษณ์มือ/ท่าทางที่สื่อถึงกิจกรรมทางเพศ การส่งข้อความ ภาพหรือวิดีโอที่มีเนื้อหาทางเพศผ่านโซเชียลมีเดีย แอปพลิเคชัน แชท หรือระบบคอมพิวเตอร์ (ราชกิจานุเบกษา, 2568)

หนังสือภาพสำหรับเด็กสื่อสารเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมการคุกคามทางเพศและวิธีรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่ปลอดภัย โดยนำเสนอผ่านเหตุการณ์ที่ใกล้ตัวเด็ก แสดงตัวอย่างให้เห็นว่าพฤติกรรมแบบใดถือเป็นการละเมิดสิทธิในร่างกายและเข้าข่ายการคุกคามทางเพศ ตลอดจนชี้ให้เห็นว่าผู้กระทำอาจไม่ใช่คนแปลกหน้า แต่อาจเป็นคนที่เด็กไว้ใจ ใกล้ชิด หรือมีลักษณะที่น่าเชื่อถือ พร้อมทั้งบอกวิธีปกป้องตนเองอย่างเหมาะสม

2.2.1 ลักษณะการคุกคามทางเพศและการรับมือกับสถานการณ์ไม่ปลอดภัย

ลักษณะพฤติกรรมคุกคามทางเพศที่นำเสนอในหนังสือภาพมีหลากหลายรูปแบบ เช่น การให้ของล่อใจเพื่อแลกกับสัมผัสหรือจับต้องส่วนสำคัญของร่างกายโดยไม่ได้รับอนุญาต การเปิดคลิปวิดีโอโป๊เปลือยให้เด็กดูการกอด หอม หรือการแสดงความรักเชิงบังคับโดยที่เด็กไม่ยินยอม เช่นในเรื่อง ปิงปิงไม่ยอม และร่างกายของฉัน ฉันดูแลได้ ดังตัวอย่าง

ใครเอาของมาหลอกล่อ มาขอกอดจับจิ๋มหนูนี้ อย่ายอมตะโกนบอก “ไม่” แล้ววิ่งไปให้ไกล รีบหนี รีบหนี หอมแก้มจูบปากไม่เอา ใครทำกับ เราบอกแม่ทันที

(คุณแม่เอง, 2563)

เราจะทำอย่างไรล่ะถ้า...มีคนที่เราไม่รู้จักมาให้อมยิ้ม ผู้ใหญ่ชวนเล่นเกมแต่บอกว่าห้ามบอกใครเพื่อนเปิดคลิปวิดีโอที่มีคนไม่ใส่เสื้อผ้าให้เราดู เหล่านี้คือ สัญญาณอันตราย ถ้าเหตุการณ์เหล่านี้เกิดขึ้นให้รับปฏิเสธว่า “ไม่” และไปเล่าให้ผู้ใหญ่ที่ไว้ใจฟัง

(สิรินยา เบอร์บริดจ์ บิชอพ, 2568)

หนังสือภาพอธิบายให้เด็กเข้าใจว่าการกระทำแบบใดหรืออวัยวะส่วนใดที่จะไม่อนุญาตให้ผู้อื่นมาสัมผัส ซึ่งเป็น “กลโกง” ที่ผู้ล่วงละเมิดเด็กมักใช้ เช่น การนำอวัยวะเพศมาสัมผัสร่างกายเรา นำของมาหลอกล่อเพื่อแลกกับการสัมผัสร่างกายเรา ให้อมยิ้ม ชวนเล่น เปิดคลิปวิดีโอที่มีคนไม่ใส่เสื้อผ้าให้เราดู เหตุการณ์เหล่านี้คือ “สัญญาณอันตราย” เพื่อเด็กได้เรียนรู้ หลีกเลี่ยง หาทางออกจากสถานการณ์ไม่ปลอดภัย

เมื่อตกอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่ปลอดภัยหรือมีการคุกคามทางเพศ หนังสือภาพเริ่มอธิบายเชื่อมต่อจากเรื่องเข้าใจสิทธิในร่างกายและการปฏิเสธการสัมผัส โดยกล่าวคำว่า “ไม่” หรือ “หยุด” ออกจากที่เกิดเหตุในเร็วที่สุด และเรื่องที่เกิดขึ้นต้องบอกผู้ใหญ่ที่ไว้ใจได้ ในเรื่องร่างกายของฉัน ฉันดูแลได้ และเรื่องส่วนนี้หนูหวง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ถ้ารู้สึกว่าสัมผัสนั้นไม่ดีแน่ ๆ หรือการสัมผัสของสงวนของเรา บอกเขาว่า “อย่า” หรือ “หยุด” รีบหนีทันที บอกผู้ใหญ่ที่ไว้ใจ

(สิรินยา เบอร์บริดจ์ บิชอพ, 2568)

ถ้ามีคนมาขอดูส่วนที่อยู่ในกางเกงในเราล่ะ จะต้องทำอย่างไร “ไม่เอา ไม่ได้” หนูต้องรีบไปบอกผู้ใหญ่เลยนะ บอกคนในครอบครัว บอกคุณครู คุณพ่อคุณแม่ของเพื่อนก็ได้ มีผู้ให้ที่พร้อมจะช่วยเราอยู่เสนอ

(ซากิโกะ, 2566)

จากตัวอย่างลักษณะพฤติกรรมการคุกคามทางเพศและวิธีการรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่ปลอดภัยที่หนังสือภาพสำหรับเด็กได้นำเสนอ สามารถวิเคราะห์ได้ว่า หนังสือภาพจะยกตัวอย่างเหตุการณ์คุกคามทางเพศที่เด็กสามารถเข้าใจความหมายได้ง่าย เช่น การสัมผัสอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกาย เช่น ปาก หน้าอก รวมทั้งอวัยวะเพศ และการสัมผัสเชิงบังคับเช่น การพยายาม กอด จูบ หรือ แม้กระทั่งเปิดคลิปโป๊เปลือยให้ดู ซึ่งเป็นการยกตัวอย่างให้เห็นชัดเจน

นอกจากนี้หนังสือภาพยังนำเสนอให้เห็นว่า การคุกคามทางเพศไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะกับเด็กผู้หญิงเท่านั้น ยังสามารถเกิดขึ้นได้กับเด็กผู้ชาย เด็กทุกคนจึงต้องรู้จักวิธีระวังตนเองรวมทั้งบอกวิธีการแก้ไขสถานการณ์คับขันด้วยวิธีการสั้น ๆ ง่าย ซึ่งเป็น “ทักษะการเอาตัวรอด” ที่สำคัญ ปฏิบัติตามได้ด้วยภาษาสั้น ง่าย เช่น บอก “ไม่” “หยุด” และสามารถเดินออกจากสถานการณ์นั้นได้เลย และสิ่งสำคัญอีกประการคือเมื่อเกิดเหตุการณ์เหล่านั้นขึ้น เด็กต้องบอกผู้ใหญ่ให้รับรู้ ผู้ใหญ่ในเรื่องอยู่ในฐานะผู้คุ้มครองที่พร้อมจะช่วยเหลือ แก้ไข ป้องกัน ไม่ให้สถานการณ์เหล่านั้นเกิดขึ้นซ้ำอีก

2.2.2 บุคคลที่คุกคามทางเพศและการรับมือสถานการณ์ไม่ปลอดภัย

หนังสือภาพสำหรับเด็กนำเสนอภาพของผู้กระทำที่ไม่ใช่ “คนแปลกหน้า” ตามที่สังคมมักเตือนเด็กแต่หากเป็นบุคคลที่เด็กไว้ใจ เช่น ญาติ ผู้ดูแล ครู หรือบุคคลที่มีภาพลักษณ์ดูดี น่าเชื่อถือ และยังคงเน้นย้ำวิธีการรับมือกับสถานการณ์เหล่านี้ด้วยการปฏิเสธและต้องบอกผู้ใหญ่ที่ไว้ใจ เช่น ในเรื่องปิงปิง

ไม่ยอม ที่ตัวละครคุณครูชายคนใหม่ของโรงเรียนมักจะเอาสิ่งของมาหลอกล่อเพื่อแลกกับการล่วงละเมิดทางเพศเด็ก ดังตัวอย่างที่ว่า

วันนี้มีครูผู้ชาย มาแทนครูหวาย ท่าทางใจดี ทอฟฟี่ถุงใหญ่มาแจก ใครได้อยากแลกให้ครูหอมที...ให้ครูจับจิ๋มทีหนึ่ง ขนมรังผึ้งครูยกให้ฟรี" ปิงปิงรีบถอยออกมา ร้องบอกเพื่อนว่า "วิ่งหนี วิ่งหนี"

(คุณแม่เอง, 2563)

ตัวละครเด็กหญิงปิงปิง นึกถึงคำสอนของคุณแม่จึงชวนเพื่อนวิ่งหนีและได้บอกเล่าการกระทำของคุณครูให้แม่ฟัง วันรุ่งขึ้นคุณแม่จึงบอกเรื่องนี้ให้ผู้ใหญ่ทราบและจัดการเรื่องดังกล่าว ท้ายที่สุดครูคนนั้นถูกลงโทษให้ออกจากโรงเรียน

สอดคล้องกับเรื่อง ป๋องแป๋งไม่ยอม ที่ป๋องแป๋งถูกลุงที่อยู่ใกล้บ้านหลอกล่อให้ไปเล่นที่บ้าน จากนั้นหาโอกาสสัมผัสลูบผม กอดหอม แต่ป๋องแป๋งจดจำคำสอนของคุณแม่จึงได้ปฏิเสธและวิ่งหนีไปและได้เล่าเรื่องนี้ให้คุณแม่ฟัง ดังข้อความที่ว่า

ลุงที่ใกล้บ้าน ภูมิฐานดูดี ชอบหยอกเช้าชี้ จักจี้แล้วอุ้ม ลุงชวนหลอกล่อ จับลูบผมนุ่ม แตะ กุม กอด หอม...เก็บเป็นความลับ นะครับคนดี จุ๊ จุ๊ แค่นี้ หนูอย่าขี้แย ไม่มีความลับ กับพ่อและแม่ ใครทำเรื่องแย่ต้องเล่าให้ฟัง

(สองขา, 2568)

จากตัวอย่างในเรื่อง ปิงปิงไม่ยอม และป๋องแป๋งไม่ยอม ทำให้เห็นบทบาทของตัวละครผู้ใหญ่ในด้านการเป็นผู้คุกคาม ในเรื่อง ปิงปิงไม่ยอม นำเสนอให้เห็นว่า บุคคลที่กระทำการคุกคามทางเพศกับเด็กคือครู ซึ่งเป็นบุคคล ที่ใกล้ชิดกับเด็กและเด็กให้ความไว้วางใจ และใช้ความไว้วางใจนี้แสดงพฤติกรรมไม่เหมาะสม ในขณะที่เรื่องป๋องแป๋ง ไม่ยอม ผู้ที่ทำการคุกคามทางเพศเด็กชายคือลุงใกล้บ้าน ซึ่งในเรื่องบอกลักษณะลุงคนนี้ว่า "ภูมิฐานดูดี" สองเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นสิ่งที่ผู้เขียนต้องการสื่อให้เด็กเห็นว่า ภัยจากการคุกคามทางเพศนั้นอาจมาจากคนใกล้ตัว ดังนั้นจึงไม่ควรไว้ใจใครง่าย ๆ เพียงเพราะบุคคลคลเหล่านั้นเป็นคนคุ้นเคยหรือท่าทางดูดี สอดคล้องกับข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ฉก.ชน.สพฐ.) แสดงให้เห็นสถิติการล่วงละเมิดทางเพศเด็กที่มักเกิดจากคนใกล้ตัวเด็ก ตั้งแต่ พ.ศ. 2556-2562 พบว่า สถิติการล่วงละเมิด 1,186 กรณี บุคคลอื่นกระทำกับเด็ก 482 กรณี รองลงมา คือ เด็กกระทำกับเด็กด้วยกัน 464 กรณี คนในครอบครัวทำกับเด็ก 135 กรณี และ ครู/บุคลากรการศึกษากับเด็ก 105 กรณี

3. การนำเสนอความหลากหลายทางเพศ

หนังสือภาพสำหรับเด็กสะท้อนความหลากหลายทางเพศผ่านการนำเสนอตัวละครที่มีเพศวิถีในแบบของตนเอง การแสดงอัตลักษณ์ไม่ตรงกับเพศกำเนิด รวมถึงการนำเสนอครอบครัวหลากหลายรูปแบบ เช่น ครอบครัวที่มีแม่สองคน การนำเสนอเช่นนี้เปิดพื้นที่ให้พิจารณาการสร้างความหมายเกี่ยวกับเพศและการอยู่ร่วมกันในสังคม

3.1 ความหลายทางเพศวิถี

เพศวิถี (Sexuality) หมายถึง ค่านิยม บรรทัดฐาน และระบบวิธีคิด วิธีปฏิบัติ การแสดงออกเกี่ยวกับความปรารถนาทางเพศ คู่รัก ชีวิตคู่ ที่มีความสัมพันธ์กับสังคมและวัฒนธรรม (กฤตยา อาชวนิจกุล, 2554) ในหนังสือภาพเรื่องคุณแม่ของฉันเป็นโจรสลัด ที่ครอบครัวในเรื่องมีแม่สองคน ซึ่งเป็นคู่รักกัน ไม่มีตัวละครพ่อ ดังข้อความที่ว่า

เมื่อเพื่อน ๆ ของบิลลี่มาเล่นที่บ้าน แม่ทั้งสองมักจะมาเล่นเต้นรำและร้องเพลงโฟล์คของพวกกะลาสี...แถมรสนิยมการออกแบบบ้านของทั้งคู่ยังพิลึกพิลั่น บางทีบิลลี่แค่อยากให้ครอบครัวของเราเป็นเหมือนคนอื่น ๆ บ้าง

(แลนเชสต์-แกรนท์, 2565)

ตัวละครเด็กรู้สึกว่าครอบครัวของตนเองแตกต่างจากครอบครัวอื่นจากคำว่า “บิลลี่แค่อยากให้ครอบครัวของเราเป็นเหมือนคนอื่น ๆ บ้าง” และเขารู้สึกไม่สบายใจที่ครอบครัวของเขามีคุณแม่สองคน แต่ในตอนท้ายเรื่องแม่ทั้งสองคนของเขาได้ใช้ความสามารถด้านการบังคับเรือช่วยเหลือให้คนในเรือรอดพ้นจากพายุขณะไปทัศนศึกษา ทำให้บิลลี่ได้เรียนรู้เรื่องคุณค่าภายในตัวบุคคลที่มิได้ยึดโยงกับเพศวิถี

ในหนังสือภาพสำหรับเด็กเรื่อง เต่าทองสองสี ? นำเสนอให้เห็นรูปแบบความรักและเพศวิถีที่หลากหลายตัวละครน้าที่มีความรักระหว่างผู้หญิงกับผู้หญิง และอธิบายให้หลานฟังเกี่ยวกับความรักหลากหลายรูปแบบของผู้คนในโลกนี้ว่า

น้าแจ้วยิ้มเมื่อบอกว่า “เพศและความรักมีหลากหลายกว่านั้น ไม่ใช่แค่ผู้หญิงกับผู้ชาย”... “มีผู้ชายรักผู้หญิง ผู้หญิงรักผู้หญิง ผู้ชายรักผู้ชาย”...ผู้ชายบางคนอยากเป็นผู้หญิง และผู้หญิงบางคนอยากเป็นผู้ชาย”

(สองขา, 2565)

จากตัวอย่างข้างต้น เป็นการอธิบายให้เด็กเห็นความรักและการใช้ชีวิตร่วมกันที่ไม่ได้มีเพียงเรื่องชายและหญิง แต่เกิดขึ้นได้หลากหลายรูปแบบ ความรักหลากหลายรูปแบบที่ทำเสนอในหนังสือภาพถูกนำมากล่าวเปรียบเทียบกับเต่าทอง ซึ่งเต่าทองในโลกนี้ไม่ได้มีเพียงสองสี แต่มีหลากหลายสีสันและความหลากหลายนั้นไม่ใช่เรื่องผิดปกติ เป็นบทสรุปของเรื่องให้เด็กเข้าใจในเรื่องความหลากหลายของเพศวิถีซึ่งเป็นเรื่องส่วนบุคคลและสามารถเกิดขึ้นได้ เพศวิถีที่หลากหลายเป็นความพึงพอใจส่วนบุคคล ไม่ใช่เรื่องผิดปกติเหมือนกับสิ่งต่าง ๆ ในโลกนี้ที่มีสีสันหลากหลายและงดงาม

3.2 บุคคลมีอิสระในการเลือกและแสดงตัวตน

ในการระบุเพศของตัวบุคคล หากใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และจิตเวชศาสตร์มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ ทำให้เกิดวาทกรรมกระแสหลักเกี่ยวกับเพศ โดยเพศชายและหญิงจะถูกจัดให้เป็น “เพศธรรมชาติ” ในขณะที่ผู้มีความหลากหลายทางเพศจะถูกจัดให้เป็น “เพศผิดธรรมชาติ” (ผิดเพศ)

(Cook and Jacson, 1999 อ้างถึงใน นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ, 2559) โดยหนังสือภาพสำหรับเด็กเรื่อง เงาของฉันไม่เหมือนใคร นำเสนออัตลักษณ์ที่สามารถ “เลือกเอง” ของตัวละครเด็กชาย ผ่านสัญญะที่สื่อความหมายระบุเพศหลายประการในเรื่อง เช่น เงาสีฟ้า เงาสีชมพู การใส่กางเกง การใส่กระโปรง เพื่อสะท้อนแนวคิดการที่บุคคลมีอิสะในการเลือกและแสดงตัวตนในแบบที่ตนเองต้องการโดยไม่ยึดติดกับเพศสรีระ เปิดเรื่องด้วยการใช้สีของเงาในการสื่อความหมายเชิงสัญญะแยกเพศชายและเพศหญิง ดังที่ว่า

พ่อของฉันมีเงา และเงาของเขาเป็นสีฟ้า ไม่มีสีอื่นเลยที่ผ่านมา เป็นสีฟ้าทั้งตระกูล แต่เงาของฉันต่างออกไป มันไม่เหมือนที่ใครคิด เงาของฉันไม่มีสีฟ้าสักนิด แต่เต็มไปด้วยสีชมพู ...เงาของฉันชอบหนังสือชอบตุ๊กตา และม้าโพนี ของของเล่นกุ๊กกิ๊กพิ้งค์กี้แบบที่ไม่ใช่ของเด็กผู้ชาย และสิ่งที่เงาของฉันชอบมากคือการได้ใส่กระโปรงและเต้น

(สจ๊วต, 2565)

เห็นได้ว่าผู้เขียนใช้เงาสีฟ้า เป็นเงาของพ่อ เป็นสัญญะสื่อถึงเพศชาย ในขณะที่เด็กผู้ชายในเรื่องกลับมีเงาเป็นสีชมพูที่เป็นสัญญะสื่อถึงเพศหญิงตามที่คนในสังคมรับรู้และเข้าใจ และยังอธิบายสัญญะอื่นที่เชื่อมโยงกับเงาสีชมพูไม่ว่าจะเป็นการชอบตุ๊กตาและม้าโพนี ของของเล่นกุ๊กกิ๊ก ชอบใส่กระโปรงและเต้นรำ ซึ่งล้วนเป็นสิ่งที่ผูกติดกับตัวละครเด็กชายในเรื่อง

ภาพของเงาสีฟ้า เงาสีชมพู การแต่งกายด้วยกางเกงหรือใส่กระโปรง คือ สัญญะในการสื่อสารเรื่องอัตลักณ์ทางเพศในเรื่องนี้ และปรากฏอยู่ในหลายหน้า ดังภาพตัวอย่างนี้

ภาพที่ 2 ภาพของเงาสีฟ้า เงาสีชมพู ที่สื่อนัยยะอัตลักษณ์ทางเพศ
ที่มา: สจ๊วต, 2565

การที่ตัวละครเด็กชายชอบใส่กระโปรง เป็นสิ่งที่ทำของพ่อของเด็กชายกังวลในช่วงแรก รวมทั้งสร้างความไม่มั่นใจให้เด็กชายเมื่อต้องไปโรงเรียน เพราะคิดว่าตนเองแปลกจากเด็กชายทั่วไป แต่เมื่อพ่อสังเกตว่า ลูกชายมีความสุขเมื่อได้ใส่กระโปรงเต้นรำ พ่อจึงชวนลูกใส่กระโปรงไปโรงเรียน และสอนลูกให้กล้ายืนยันความชอบและตัวตนของตนเองดังที่ว่า

เงาของลูก คือตัวของลูก และมันเป็นสีชมพู นี่แหละตัวฉัน ! ลูกอาจเจอคนที่ยอมรับและคนที่ไม่เปิดใจ แต่เมื่อลูกเจอคนที่ใช่ พวกเขาจะรักลูกมาก ๆ เอาล่ะ หยิบกระโปรงขึ้นมาใส่ แล้วกลับไปที่โรงเรียน ถ้าเจอคนล้อเลียน เขาคงเพี้ยนอย่าใส่ใจ

(สจ๊วต, 2565)

การสื่อสารแนวคิดบุคคลมีอิสระในการเลือกและแสดงตัวตน ในมิติของหนังสือภาพสำหรับเด็ก อาจต้องอาศัยตัวละครผู้ใหญ่หรือคนในครอบครัวที่ให้ความเข้าใจความแตกต่าง การยอมรับจากคนในครอบครัว เป็นผู้ช่วยสนับสนุนให้เด็กกล้าที่จะยืนยันความชอบ แสดงออกในตัวตนที่เลือกได้อย่างมีความสุข

3.3 การยอมรับความแตกต่างและเห็นคุณค่าบุคคลจากภายใน

ในประเด็นเรื่องการยอมรับความแตกต่างและเห็นคุณค่าบุคคลจากภายใน หนังสือภาพสำหรับเด็กนำเสนอให้เห็นว่า คุณค่าของบุคคลไม่ได้ผูกติดกับเพศสรีระหรือเพศวิถี แต่คุณค่าของบุคคลอยู่ที่การกระทำ ความสามารถและจิตใจของบุคคลนั้น ในเรื่อง คุณแม่ของฉันเป็นโจรสลัด คุณแม่ทั้งสองของบิลลี่ได้พิสูจน์ให้คนบนเรือเห็นว่าคุณค่าของพวกเธออยู่ที่ความสามารถและจิตใจว่า

“หม่ามี้กับหม่าม้าช่วยพวกเราไว้ได้จริง ๆ” บิลลี่เห็นด้วย “ไม่เห็นต้องสนใจความธรรมดาเลยนี่นา” บิลลี่คิด “วิถีโจรสลัดต่างหากที่เหมาะกับฉัน”

(แลนเชสต์-แกรนท์, 2565)

และในเรื่อง เงาของฉันไม่เหมือนใคร เด็กชายและพ่อของเขายอมรับในความแตกต่างของตนเอง ดังข้อความที่ว่า

หยิบกระโปรงขึ้นมาใส่ ลองเปิดใจอีกครั้ง เราวิ่งออกจากบ้านประสานมือพ่อไว้ ฉันก้าวเข้าไปในห้องทุกคนจ้องมองเราพลัน เราอาจแตกต่างหัน แต่ตัวฉันสุดภูมิใจ มีกลุ่มเด็กในห้องพวกเขามองแล้วยิ้มมา ...เอ่ยถามฉันว่า เป็นเพื่อนกันได้ไหมเธอ

(สจ๊วต, 2565)

จากทั้งสองเรื่องที่กล่าวมา เห็นได้ว่าการที่บุคคลอื่นจะยอมรับและเคารพในความแตกต่างของเราได้ต้องเริ่มต้นจากความภูมิใจและมั่นใจในคุณค่าของตนเองก่อน เราต้องเชื่อมั่นในเส้นทางที่ตนเองเลือก ซึ่งทำให้เห็นบทบาทของหนังสือภาพสำหรับเด็กในมิติที่ช่วยให้เด็กกล้ายืนยันตัวตน สนับสนุน ส่งเสริมการให้คุณค่าบุคคลจากภายใน อันจะนำไปสู่ความเคารพในการแตกต่างหลากหลายของผู้คนในสังคมต่อไป

บทสรุป

หนังสือภาพเป็นวรรณกรรมสำหรับเด็กรูปแบบหนึ่งที่สื่อสารกับผู้อ่านผ่านภาพและภาษาที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ตามวัยของเด็ก หนังสือภาพเป็นพื้นที่ในการเรียนรู้เกี่ยวกับโลกและความเป็นมนุษย์หนึ่งในเรื่องที่เด็กควรเรียนรู้และควรมีการสื่อสารให้เข้าใจตามวัยคือเรื่องเพศ สิทธิในร่างกาย และความหลากหลายทางเพศ แม้ว่าเรื่องเหล่านี้จะมีความซับซ้อนในการสื่อสาร เนื่องจากเรื่องเพศไม่ใช่เรื่องสากลที่สามารถสื่อสารกันได้โดยทั่วไป แต่มีความเกี่ยวข้องกับบริบทของแต่ละวัฒนธรรม ซึ่งในงานวิจัยของทัศนีย์ ดำเกิงศักดิ์ (2554) พบว่า ในสังคมไทยนั้นเรื่องเพศถูกมองว่าเป็นเรื่องส่วนตัวที่ต้องปกปิด ด้วยเหตุนี้ภาษาที่เกี่ยวกับเรื่องเพศจึงกลายเป็นภาษาต้องห้ามควรใช้ภาษาทั้งลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการร่วมกัน รวมถึงการใช้สัญญะซึ่งเป็นการสื่อสารถึงเรื่องเพศในมิติต่าง ๆ อย่างสุภาพเพื่อให้การนำเสนอเรื่องเพศไม่ใช่เป็นเรื่องล่อแหลม หรือหมิ่นเหม่ต่อสิ่งที่สังคมไม่ยอมรับ ดังนั้นการจะสื่อสารในประเด็นนี้ผ่านหนังสือภาพสำหรับเด็กจึงจำเป็นต้องสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ให้สอดคล้องกับความเข้าใจเรื่องเพศในบริบทของสังคมไทย เพื่อให้ได้การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์ต่อผู้อ่าน แม้เป็นเรื่องซับซ้อนแต่สามารถทำความเข้าใจและอธิบายได้ง่ายการสื่อสารผ่านหนังสือภาพที่มีศิลปะการเล่าเรื่องที่เหมาะสมกับวัยเด็ก

จากการสำรวจและวิเคราะห์ พบว่า หนังสือภาพสำหรับเด็กร่วมสมัย พบว่า ผู้เขียนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ได้ก้าวข้ามกรอบความคิดดั้งเดิมที่มองว่าการนำเสนอเรื่องเป็นเรื่องที่ต้องปกปิด รู้สึกอายเมื่อต้องกล่าวถึง และเป็นเรื่องยากที่จะอธิบายให้เด็กเข้าใจ จากการคัดสรรหนังสือภาพที่ผู้วิจัยได้เสนอในบทความนี้ พบหนังสือภาพที่นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับเพศ สิทธิในร่างกาย และการเคารพความแตกต่างทางเพศ 8 เรื่องทั้งของนักเขียนชาวไทยและชาวต่างประเทศ สะท้อนให้เห็นว่าผู้เขียนหนังสือภาพในปัจจุบันให้ความสำคัญและเห็นความสำคัญว่าเรื่องเพศ สิทธิในตนเอง และความหลากหลายทางเพศ เป็นสิ่งที่เด็กควรเรียนรู้ เพื่อเตรียมพร้อมที่จะเข้าใจร่างกาย อารมณ์ จิตใจของตนเอง และนำไปสู่การเข้าใจผู้อื่นในสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลายในลำดับต่อไป

ประเด็นการศึกษาเรื่องร่างกาย เพศ หนังสือภาพสำหรับเด็กมุ่งเน้นให้เด็กเข้าใจและเห็นความสำคัญของอวัยวะทุกส่วนในร่างกาย เพื่อนำไปสู่แนวคิดสิทธิร่างกายของตนเอง เมื่อเด็กเข้าใจและตระหนักได้ว่าร่างกายเป็นของตนเอง จึงมีสิทธิในการปกป้องและแสดงออกถึงความยินยอมหรือการปฏิเสธการสัมผัสที่ไม่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญสำหรับการเติบโตในโลกที่มีความเสี่ยงต่อการถูกคุกคามทางเพศหรือล่วงละเมิดทางเพศที่สามารถเกิดขึ้นได้กับทั้งทั้งเด็กหญิงและเด็กชาย ขณะเดียวกันเมื่อเด็กต้องเผชิญกับเหตุการณ์ที่เสี่ยงต่อภัยเหล่านี้ เด็กก็จะสามารถเชื่อมโยงข้อมูลที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อหนังสือภาพมาประยุกต์ใช้ในโลกความจริง ซึ่งเป็นอีกหนทางหนึ่งที่จะช่วยป้องกันและลดการเกิดเหตุคุกคามทางเพศและเอาตัวรอดจากสถานการณ์ที่ไม่ปลอดภัย

นอกจากนี้ หนังสือภาพสำหรับเด็กยังนำเสนอเรื่องเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ การนำเสนอเรื่องราวเหล่านี้สะท้อนการเปลี่ยนผ่านของสังคมที่ให้การยอมรับความหลากหลายทางเพศอย่างเปิดเผยมากขึ้น ด้วยการนำเสนอครอบครัวหลากหลายแบบ ไม่ได้มีพ่อที่เป็นชาย หรือแม่ที่เป็นหญิงแต่พียงรูปแบบเดียว การนำเสนอภาพครอบครัวที่มีแม่เป็นหญิงสองคน หรือการนำเสนอให้เด็กเห็นลักษณะของเพศวิถีที่มีหลาย

รูปแบบ ช่วยให้เด็กเรียนรู้ความแตกต่าง โดยไม่ทำให้ความแตกต่างนั้นเป็นความ “ไม่ปกติ” แต่ความแตกต่างนั้นเป็นเรื่อง “ธรรมดา” ที่เกิดขึ้นได้ในสังคมและโลก เป็นการปลูกฝังแนวคิดเรื่องความเคารพและการอยู่ร่วมกันโดยปราศจากการตีตราหรือเหมารวม

การนำเสนอเรื่องเพศในหนังสือภาพสำหรับเด็กที่เขียนโดยนักเขียนชาวไทยกับนักเขียนชาวต่างชาติมีจุดร่วมคือความพยายามทำให้การพูดถึงเรื่องเพศเป็นเรื่องธรรมชาติ เป็นเรื่องธรรมดาที่สามารถกล่าวถึงได้อย่างตรงไปตรงมา แต่พบความแตกต่างในด้านกลวิธีการใช้ภาษา ในด้านกลวิธีทางภาษาพบว่า หนังสือภาพของนักเขียนชาวไทยมักใช้ภาษาสุภาพ สื่อสารด้วยน้ำเสียงนุ่มนวล อ่อนโยน เช่น มีคำลงท้าย จ้ะ นะ คะ เพื่อให้การกล่าวถึงเรื่องเพศเป็นเรื่องที่นุ่มนวลและพูดถึงได้ง่ายขึ้นสำหรับสถาบันครอบครัวที่ยังมีความกังวลในการกล่าวถึงเรื่องนี้ ซึ่งสะท้อนบทบาทของนักเขียนชาวไทยในฐานะการเป็นผู้แนะแนวการสื่อสารเรื่องเพศสำหรับเด็กและผู้ใหญ่ในครอบครัว ขณะที่นักเขียนชาวต่างชาติหรือหนังสือแปล ใช้ภาษาที่หนักแน่น ตรงไปตรงมา และมักใช้คำศัพท์เฉพาะทางที่ถูกต้องตามหลักจิตวิทยาเด็กและเพศวิถีศึกษา สื่อให้เห็นบทบาทของผู้เขียนในการเป็นผู้นำเสนอข้อเท็จจริงและแนวทางปฏิบัติ เน้นนำเสนอในเรื่องการยืนยันสิทธิของตนเอง รวมทั้งการนำเสนอภาพประกอบที่สื่อสารเรื่องเพศที่ตรงตามลักษณะทางกายภาพอย่างเปิดเผย ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ว่าความแตกต่างด้านลักษณะภาษาที่ใช้และบทบาทของผู้เขียนเป็นผลมาจากความแตกต่างด้านบริบทของค่านิยมและวัฒนธรรมในเรื่องเพศของชนชาตินั้น ๆ ร่วมด้วย

กล่าวโดยสรุป หนังสือภาพสำหรับเด็กมีบทบาทในการเป็นพื้นที่ในการสื่อสารกับเด็กในเรื่องเพศ สิทธิในร่างกายและความหลายทางเพศ โดยใช้ศิลปะการเล่าเรื่องผ่านภาพและภาษาที่เข้าถึงง่าย การสร้างพื้นที่ในเรื่องเพศ สิทธิในร่างกายและความหลายทางเพศ ผ่านหนังสือภาพจึงเป็นการเตรียมเด็กให้มีความรู้เท่าทัน เข้าใจตนเองและผู้อื่น และเติบโตเป็นในฐานะพลเมืองโลกที่มีคิดยืดหยุ่น เคารพในความแตกต่างหลากหลายของผู้คนในสังคม และความเท่าเทียมกันบนพื้นฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

เอกสารอ้างอิง

กฤตยา อาชวนิจกุล. (2554). เพศวิถีที่กำาลังเปลี่ยนแปลงไปในสังคมไทย. *วารสารประชากรและสังคม*, 15(1), 43-66.

คุณแม่เอง. (2563). *ปิงปิงไม่ยอม.* กรุงเทพฯ: พาส เอ็ดดูเคชั่น.

ซากิโกะ, เอ็มมิ. (2566). *ส่วนนี้หนูหวงที่สุด.* (ภัทรอร พิพัฒนกุล, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: แซนคล็อคบุ๊คส์.

เซราโน, ลูเซีย. (2568). *ร่างกายเป็นของหนู [Tu cuerpo es tuyo].* (พิมพ์ครั้งที่ 2). (เพ็ญพิสาข์ ศรีวรนารถ, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: แซนคล็อคบุ๊คส์.

นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ. (2559). *แนวคิดทฤษฎีเรื่อง “ความหลากหลายทางเพศ”*. สืบค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2568 จาก, www.sac.or.th/th/wp-content/uploads/2016/05/Sexual-diversity.pdf.

นิตยา วรรณกิตร์. (2559). *วรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน.* นนทบุรี: มาตา.

ทัศนีย์ ดำเกิงศักดิ์. (2554). การวิเคราะห์เนื้อหาเพศศึกษาและความพึงพอใจของผู้รับสารที่มีต่อคอลัมน์ “เสพสมบ่มสมและเว็บไซต์ meetdoctor.com. *วารสารนิเทศศาสตร์*, 29(1), 94-106.

ราชกิจจานุเบกษา. (2568). *เผยแพร่ประกาศพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 30) เพิ่มนิยามคำว่า "กระทำชำเรา-คุกคามทางเพศ" เพื่อให้ครอบคลุมถึงการกระทำความผิดที่มีความหลากหลาย มีผลบังคับใช้ ตั้งแต่ 30 ธ.ค.2568*. สืบค้นเมื่อ 10 ธันวาคม 2568 จาก, https://www.thaipbs.or.th/500641

แลนเซสต์-แกรนท์, โจดี้. (2565). *คุณแม่ของฉันเป็นโจรสลัด [The Priate Moms]* (ภัทรภร วิวัฒนาการ, ผู้แปล). ขอนแก่น: เลเล้นท์ รีกัล กรุ๊ป.

สจ๊วต, สก๊อต. (2565). *เงาของฉันไม่เหมือนใคร [My Shadoe is Pink]* (ณัฐฑา ภูมะธน และ ณฐพร สารโกศล, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: แฮปปี้ เดซี่.

สิรินยา เยอร์บริดจ์ บิชอพ. (2568). *ร่างกายของฉัน ฉันดูแลได้.* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: นานมี บุ๊คส์.

สองขา. (2558). *ป้องแป้งอยากรู้.* กรุงเทพฯ: พาส เอ็ดดูเคชั่น.

———. (2564). *ป้องแป้งไม่ยอม.* กรุงเทพฯ: พาส เอ็ดดูเคชั่น.

———. (2565). *เต่าทองสองสี ?.* กรุงเทพฯ: กู๊ดเฮด พริ้นติ้ง แอน แพคเกจจิ้ง กรุ๊ป.

สมพร จารุนัฏ. (2541). *คู่มือการเรียนเรื่องบันเทิงคดีและสารคดีสำหรับเด็ก*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.

Unesco. (2024). *Comprehensive sexuality education: For healthy, informed and empowered learners* [Website]. https://www.unesco.org/en/health-education/cse?utm_source

World Health Oganization. (2024). *Comprehensive sexuality education.* Retrieved 12 November 2568, from, https://www.who.int/news-room/questions-andanswers/comprehensive-sexuality education?utm_source=chatgpt.com

การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีคำเรียกพืช

A Comparative Study of Thai and Chinese Idioms Containing Plant Terms

ซินเยว่ หลิน* นลินภัสร์ เมฆเกรียงไกร

Xinyue Lin*, Nalinpat Mekkriengkrai

สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา*,2

Thai Language Department, School of Liberal Arts, University of Phayao

nalinpat.pi@up.ac.th

Received: December 31, 2025 **Revised:** January 20, 2026 **Accepted:** February 3, 2026

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ของการศึกษาดังนี้ 1) ศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบและความหมายของสำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีคำเรียกพืช 2) ศึกษาภาพสะท้อนจากสำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีคำเรียกพืช การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากหนังสือและพจนานุกรมสำนวนไทยและสำนวนจีน ด้วยวิธีการสุ่มเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นหนังสือและพจนานุกรมสำนวนไทย จำนวน 4 เล่ม และพจนานุกรมสำนวนจีน จำนวน 4 เล่ม แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัยใช้ทฤษฎีขอบข่ายความหมาย (Semantic Field Theory) ของ Adrianne Lehrer และแนวคิดด้านความหมายของคำของนววรรณ พันธุเมธา (2568) ผลการศึกษาพบว่าสำนวนไทยพบคำเรียกพืชจำนวน 57 คำ สำนวนจีนพบคำเรียกพืช 45 คำ รูปแบบของคำเรียกพืชทั้งสำนวนไทยและสำนวนจีนพบทั้งสำนวนที่มีคำเรียกพืชจำนวน 1 คำ และจำนวนมากกว่า 1 คำ คำเรียกพืชแบ่งเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) คำเรียกพืชทั่วไป 2) คำเรียกส่วนของพืช และ 3) คำเรียกชนิดของพืช ด้านความหมายของสำนวนที่มีคำเรียกพืชทั้งไทยและจีนมีทั้งสำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน สำนวนที่มีความหมายคล้ายกัน และสำนวนที่มีความหมายต่างกัน ด้านคำเรียกพืชที่ปรากฏในสำนวนไทยและสำนวนจีนซึ่งมีความหมายเหมือนกันหรือคล้าย กันพบการใช้คำเรียกพืชที่เหมือนกัน คำเรียกพืชที่คล้ายกัน และคำเรียกพืชที่ต่างกัน ภาพสะท้อนจากสำนวนไทยและสำนวนจีนพบภาพสะท้อนทางสภาพภูมิศาสตร์ ภาพสะท้อนเกี่ยวกับความผูกพันกับธรรมชาติ ภาพสะท้อนเกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรม ภาพสะท้อนเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา และภาพสะท้อนเกี่ยวกับการสื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์

คำสำคัญ: สำนวนไทย สำนวนจีน การศึกษาเปรียบเทียบสำนวน สำนวนที่มีคำเรียกพืช

Abstract

This research aims to: 1) compare the forms and meanings of Thai and Chinese idioms containing plant-related terms, and 2) examine the reflections conveyed through Thai and Chinese idioms containing plant-related terms. The data were collected from books and dictionaries of Thai and Chinese idioms using purposive sampling. The research sources consisted of 4 books and dictionaries of Thai idioms and 4 dictionaries of Chinese idioms. The theoretical frameworks employed in this study included the Semantic Field Theory proposed by Adrianne Lehrer (1992) and the concept of lexical meaning proposed by Nawawan Phanthumetha (2025).

The findings revealed that Thai idioms contained 57 plant-related terms, whereas Chinese idioms contained 45 plant-related terms. The forms of plant-related terms found in both Thai and Chinese idioms included idioms containing one plant-related term and idioms containing more than one plant-related term. The plant-related terms could be categorized into 3 types: 1) general plant terms, 2) terms referring to parts of plants, and 3) terms referring to types of plants. Regarding meanings, both Thai and Chinese idioms containing plant-related terms demonstrated idioms with identical meanings, similar meanings, and different meanings. In terms of plant-related vocabulary appearing in Thai and Chinese idioms with identical or similar meanings, the study found the use of identical plant-related terms, similar plant-related terms, and different plant-related terms. The reflections conveyed through Thai and Chinese idioms included geographical reflections, reflections of human relationships with nature, socio-cultural reflections, religious belief reflections, and reflections of symbolic communication.

Keywords: Thai Idioms, Chinese Idioms, Comparative Study of Idioms, Idioms Containing Plant-Related Terms

บทนำ

ภาษาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นและใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารความคิด ความต้องการ และอารมณ์ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างกัน ภาษาถือว่าเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดวัฒนธรรม หากวัฒนธรรมมีความใกล้เคียงกัน ภาษาก็อาจใกล้เคียงกัน ดังจะเห็นได้จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงการติดต่อค้าขายกันระหว่างคนไทยและคนจีน โดยเฉพาะสมัยอยุธยาซึ่งเป็นยุคที่การค้าเฟื่องฟู คนจีนเข้ามาติดต่อค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้ากับคนไทย ทำให้มีการอพยพโยกย้ายของคนจีนเข้า

มาทำมาหากินในไทยมากขึ้น ปัจจุบันจึงมีคนไทยเชื้อสายจีนจำนวนมากอาศัยอยู่ในประเทศไทย ส่งผลให้ภาษาจีนปะปนในภาษาไทยจำนวนมาก (กว่างลี หวง, 2555)

ความหมายของสำนวนไทย ราชบัณฑิตยสถาน (2554) กล่าวว่า สำนวน คือ ถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวสืบต่อกันมาช้านานแล้ว มีความหมายไม่ตรงตามตัวหรือมีความหมายอื่นแฝงอยู่ ส่วนสำนวนจีน เจิ้ง เหว่ยลี่ และโจว เฉียน (2559) ระบุไว้ในพจนานุกรมสำนวนจีนฉบับใหญ่ของจีนว่า สำนวน คือ กลุ่มคำหรือประโยคสั้น ๆ ที่มีรูปแบบตายตัว ซึ่งผู้คนใช้กันอย่างแพร่หลายในกระบวนการพัฒนาภาษาจีนนับแต่อดีตอันยาวนาน สำนวนเหล่านี้มีที่มาหลากหลาย บางส่วนมาจากคัมภีร์โบราณ บทกวี หรือวรรณกรรม ขณะที่บางส่วนสืบทอดมาจากคำพูดของชาวบ้านในวิถีประจำวัน สำนวนจึงถือเป็นผลรวมแห่งภูมิปัญญา เป็นร่องรอยของประวัติศาสตร์ และเป็นพาหะที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมจีนมายาวนานนับพันปี

ลักษณะของสำนวนไทย วรวรรณ คงมานุสรณ์ (2553) กล่าวว่า สำนวนไทยมักจะเป็นคำที่คล้องจองกัน จดจำได้ง่าย นอกจากนี้ กฤตานน จุฑาเกียรติ (2564) กล่าวว่า สำนวนไทยใช้เป็นคำพูดในเชิงสั่งสอนเตือนสติ ไม่จำกัดว่าต้องมีกี่พยางค์ สำนวนในภาษาไทยอาจจะมี 1 ถึง 3 พยางค์ หรือมากกว่า 3 พยางค์ก็ได้ ส่วนลักษณะของสำนวนในภาษาจีนนั้น พิริยา สุรขจร (2544) กล่าวว่า สำนวนจีนส่วนใหญ่มักจะมี 4 คำ เช่นเดียวกับกรรณิการ์ โกวิทกุล กล่าวว่า สำนวนจีนส่วนใหญ่จะมีเนื้อหาที่ค่อนข้างซับซ้อน ยากแก่การเข้าใจ โดยทั่วไปสำนวนจีนจะประกอบด้วยคำ 4 คำเป็นหลัก อย่างไรก็ตามสำนวนที่มีจำนวนคำมากกว่า 4 คำก็มีเช่นกันแต่มีจำนวนน้อย

ความคล้ายคลึงกันทางวัฒนธรรมส่งผลให้สำนวนไทยและจีนมีความคล้ายคลึงกัน สำนวนไทยและสำนวนจีนบางสำนวนมีคำเรียกพืชเหมือนกันและมีความหมายเหมือนกัน ยกตัวอย่างสำนวนไทย “วัวแก่กินหญ้าอ่อน” หมายถึง ‘ชายแก่มีเมียสาว’ (รัชนี กำแพงแก้ว, 2557) และสำนวนจีน “老牛吃嫩草 (lǎo niú chī nèn cǎo) วัวแก่ กิน หญ้าอ่อน” หมายถึง ‘ชายสูงวัยมีภรรยารุ่นลูก’ (เหม่ย เหมิง, 2560) จะเห็นว่าสำนวนไทยและจีนมีความหมายเดียวกัน คือ กล่าวถึงผู้ชายสูงอายุที่มีภรรยาที่อายุน้อยกว่ามาก และยังปรากฏคำเรียกพืชเหมือนกัน คือ คำว่า “หญ้าอ่อน”

นอกจากนี้ สำนวนไทยและจีนยังมีสำนวนที่มีคำเรียกพืชคล้ายกันและมีความหมายคล้ายกัน ด้วยยกตัวอย่างสำนวนไทย “ตัดบัวยังเหลือใย” หมายถึง ‘ตัดกันไม่ขาด ลึก ๆ ยังรู้สึกดีต่อกัน’ (รัชนี กำแพงแก้ว, 2557) และสำนวนจีน “藕断丝连 (ǒu duàn sī lián) รากบัวได้หักขาดไปแล้ว แต่ใยบัวยังเชื่อมต่อกันอยู่” หมายถึง‘ภายนอกตัดความสัมพันธ์กันอย่างเด็ดขาด แต่ในความเป็นจริงยังมีเยื่อใย (ความห่วงใยให้แก่กัน)’ (เหม่ย เหมิง, 2560) จะเห็นว่าความหมายของสำนวนไทยและจีนมีความคล้ายคลึงกัน คือ กล่าวถึงความสัมพันธ์ที่ยังมีเยื่อใยกันอยู่ ส่วนคำเรียกพืชแม้ไม่ได้เหมือนกันทุกประการ แต่ก็ถือว่ามีความคล้ายคลึงกันอยู่มาก คือ สำนวนไทยใช้คำว่า “บัว” ส่วนสำนวนจีนใช้คำว่า “รากบัว” ถือว่าเป็นคำที่คล้ายคลึงกันเพราะกล่าวถึงพืชชนิดเดียวกัน คือ “บัว”

สำนวนไทยและจีนที่มีคำเรียกพืชยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความเชื่อ หรือวัฒนธรรมบางอย่าง ยกตัวอย่างสำนวนไทย “ข้าวยากหมากแพง” หมายถึง ‘สภาวะการขาดแคลนเครื่องอุปโภคบริโภคหรือมีราคาแพง’ (รัชนี กำแพงแก้ว, 2557) และสำนวนจีน “米珠薪桂 (mǐ zhū xīn guì)

ข้าว ไข่มุก ฟืน ไม้กุ้ย ราคาแพง” หมายถึง‘มีราคาแพง’ (เหม่ย เหมิง, 2560) จะเห็นได้ว่าสำนวนไทยและจีนมีความหมายเหมือนกัน คือ กล่าวถึงการขาดแคลนเครื่องอุปโภคบริโภคหรือเครื่องอุปโภคบริโภคมีราคาแพง สำนวนไทยพบคำเรียกพืช คือ “ข้าว” และ “หมาก” ขณะที่สำนวนจีนพบคำว่า “ข้าว” “ฟืน” และ “ไม้กุ้ย” (ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง) การใช้คำเรียกพืชที่แตกต่างกันนี้แสดงให้เห็นถึงความคิดในการกำหนดสิ่งที่ตัวแทนของเครื่องอุปโภคบริโภคซึ่งมีความสำคัญต่อชีวิตประจำวันของคนไทยและคนจีนแตกต่างกัน สะท้อนการให้ความสำคัญต่อสิ่งจำเป็นในชีวิตประจำวันแตกต่างกัน คือ คนไทยให้ความสำคัญกับข้าวและหมากว่าเป็นสิ่งสำคัญ ข้าวคือสิ่งที่เป็นอาหารหลักของคนไทย ขณะเดียวกันหมากก็เป็นสิ่งสำคัญสำหรับคนไทยในสมัยโบราณที่มีวัฒนธรรมบริโภคหมากด้วยนั่นเอง ส่วนคนจีนให้ความสำคัญกับข้าวซึ่งเป็นอาหารหลักของคนจีนเช่นเดียวกับคนไทย แต่ก็ให้ความสำคัญกับฟืนและไม้กุ้ยด้วย คนจีนให้ความสำคัญกับฟืน เพราะเมืองจีนเป็นเมืองหนาว การใช้ฟืนเป็นเชื้อเพลิงให้ความร้อนจึงมีความสำคัญในการดำรงชีวิต ดังปรากฏในเอกสารจีนโบราณที่กล่าวถึงสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต ปรากฏในสารานุกรมสิ่งใช้สอยที่จำเป็นในการครัวเรือน ซึ่งเป็นเอกสารสำคัญที่บันทึกภูมิปัญญาการจัดการบ้านเรือนในสมัยราชวงศ์หยวนและหมิง คือ “凡居家必用之事，柴米油盐酱醋茶，七者不可缺一(**fán jū jiā bì yòng zhī shì，chái mǐ yóu yán jiàng cù chá，qī zhě bù kě quē yī**) ” หมายความว่า ‘ในบรรดาสิ่งที่จำเป็นต้องใช้ในการครองเรือนทั้งปวง ฟืน ข้าว น้ำมัน เกลือ ซอส น้ำส้มสายชู และน้ำชา ทั้งเจ็ดประการนี้จะขาดไปเสียอย่างใดอย่างหนึ่งมิได้’ (ไม่ปรากฏผู้แต่ง, ม.ป.ป.) จะเห็นได้ว่าฟืนเป็นสิ่งของจำเป็นอันดับแรกที่คนจีนให้ความสำคัญ เพราะนอกจากจะใช้เป็นเชื้อเพลิงในหุงหาอาหารแล้วยังใช้เป็นเชื้อเพลิงในการให้ความอบอุ่นด้วย อีกทั้งคนจีนยังให้ความสำคัญกับไม้กุ้ยด้วย เพราะเป็นต้นไม้หอมที่มีกลิ่นหอมโดดเด่น นิยมใช้ทำชาและสุราซึ่งเป็นเครื่องดื่มที่นิยมของคนจีนและถือว่าเป็นไม้มงคล เชื่อว่านำความสำเร็จและความเจริญรุ่งเรือง สิ่งเหล่านี้คนจีนให้ความสำคัญจึงปรากฏอยู่ในสำนวนด้วย

จากการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเปรียบเทียบสำนวนไทยและสำนวนจีนดังนี้ พิริยา สุรขจร (2544) ศึกษาสำนวนจีนและสำนวนไทยที่มีคำเกี่ยวกับสัตว์ วรรณิดา ถึงแสง (2545) ศึกษาเปรียบเทียบสำนวนจีนกับสำนวนไทยที่มีคำบอกอวัยวะ “ตา” อุรา เด่นวิภัยเลิศล้ำ (2548) ศึกษาเปรียบเทียบสำนวนที่มีคำว่าเงิน ทอง และของมีค่าในภาษาจีนกับในภาษาไทย วราลักษณ์ แซ่อึ้ง (2550) ศึกษาเปรียบเทียบสำนวนจีนและสำนวนไทยที่มีคำเกี่ยวกับสัตว์ปีก เหมิงตี้ หลี่ (2562) ศึกษาเปรียบเทียบสำนวนจีนและสำนวนไทยที่เกี่ยวกับสี กฤตานน จุฑาเกียรติ (2564) ศึกษาเปรียบเทียบความเหมือนของสำนวนจีนที่มีคำว่า **guǐ** กับสำนวนไทยที่มีคำว่าผี จะเห็นได้ว่าที่ผ่านมามีการศึกษาเปรียบเทียบสำนวนไทยและสำนวนจีนเกี่ยวกับสัตว์ อวัยวะ ของมีค่า สี และผี จะเห็นว่ายังไม่พบการศึกษาเปรียบเทียบสำนวนไทยและจีนเกี่ยวกับคำเรียกพืชมาก่อน และการที่สำนวนไทยและสำนวนจีนมีความเหมือนและความคล้ายคลึงกันในด้านความหมายและการใช้คำ อีกทั้งสำนวนเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรม วิถีชีวิต ค่านิยม ความเชื่อของคนไทยและคนจีน ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นชาวจีนและได้เรียนภาษาและวัฒนธรรมไทยมาเป็นเวลานานจึงสนใจศึกษาเปรียบเทียบสำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีคำเรียกพืชซึ่งยังไม่มีผู้ศึกษามาก่อน

เพื่อประโยชน์ในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับสำนวนไทยและสำนวนจีนในมิติอื่น ๆ อันจะนำไปสู่การเข้าใจภาษาและวัฒนธรรมไทยกับจีนได้ดียิ่งขึ้น และสามารถนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ไปเผยแพร่กับนักวิชาการ นิสิตนักศึกษาชาวจีนที่สนใจศึกษาภาษาและวัฒนธรรมไทย รวมถึงเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจศึกษาภาษาและวัฒนธรรมไทยและจีนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบและความหมายของสำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีคำเรียกพืช
2. ศึกษาภาพสะท้อนจากสำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีคำเรียกพืช

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นกระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) แบ่งการดำเนินการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการเสนอผลการวิจัย ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยมีขั้นตอนดังนี้

1.1 การวิจัยนี้เป็นการวิจัยจากเอกสาร ผู้วิจัยคัดเลือกแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยด้วยวิธีการสุ่มเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้ 1) คัดเลือกจากหนังสือและพจนานุกรมสำนวนไทยกับสำนวนจีนฉบับที่ตีพิมพ์เป็นภาษาไทย 2) เป็นเอกสารจากสำนักพิมพ์ซึ่งเป็นที่ยอมรับและน่าเชื่อถือ 3) กำหนดจำนวนแหล่งข้อมูลไว้ว่าหากพบไม่เกิน 5 เล่มจะใช้ทุกเล่ม แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็นพจนานุกรมสำนวนไทย จำนวน 4 เล่ม ได้แก่ 1) พจนานุกรมสำนวนไทยสำหรับนักเรียน ของจักรพล พิมพการ (2549) 2) รู้ถ้วนสำนวนไทย ของวรวรรณ คงมานุสรณ์ (2553) 3) สำนวนไทย ฉบับจัดหมวดหมู่ ของอุดมพร อมรธรรม (2556) 4) สำนวน สุภาษิต คำพังเพย (ฉบับพกพา) ของรัชนี กำแพงแก้ว (2557) และพจนานุกรมสำนวนจีน จำนวน 4 เล่ม ดังนี้ 1) พจนานุกรมสำนวนจีนฉบับใหญ่ ของคณะบรรณาธิการพจนานุกรมสำนวนจีนฉบับใหญ่ (2556) 2) พจนานุกรมสำนวนจีนซินหัว ของศูนย์วิจัยพจนานุกรมพาณิชย์อินเตอร์เนชันแนล (2558) 3) พจนานุกรมสำนวนจีนฉบับใหญ่ของจีน ของเจิ้ง เหว่ยลี่ และโจว เฉียน (2559) 4) พจนานุกรมสำนวนจีนฉบับสมบูรณ์ ของเหม่ย เหมิง (2560)

1.2 เก็บรวบรวมข้อมูลสำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีคำเรียกพืช จากนั้นบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกข้อมูล แสดงข้อมูลสำนวนไทยหรือสำนวนจีน ความหมาย คำเรียกพืชที่ปรากฏในสำนวน และแหล่งที่มาของข้อมูล

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยนี้ศึกษาด้านรูปแบบและความหมายของสำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีคำเรียกพืช โดยใช้ทฤษฎีขอบข่ายความหมาย (Semantic Field Theory) ของ Adrianne Lehrer (Lehrer, 1992 อ้างถึงใน ซิมมี่ อุปรา, 2541) ซึ่งเป็นการทำความเข้าใจความหมายของคำศัพท์ว่ามีความสัมพันธ์กันและสามารถกำหนดขอบเขตความหมายของคำได้ คำเหล่านี้สามารถจัดให้เป็นหมวดหมู่เดียวกันหรือจัดรูปแบบที่

เป็นรูปแบบเดียวกันได้เพราะมีความสัมพันธ์กัน ผู้วิจัยนำทฤษฎีนี้เป็นแนวทางในการศึกษาความหมายของคำเรียกพืช เพื่อศึกษารูปแบบหรือหมวดหมู่ของคำเรียกพืช และใช้แนวคิดด้านความหมายของคำของนววรรณ พันธุเมธา (2568) ซึ่งกล่าวถึงความสัมพันธ์กันทางความหมาย แบ่งเป็นความหมายเหมือนกัน ความหมายคล้ายกัน และความหมายตรงข้ามกัน ผู้วิจัยนำแนวคิดความหมายของคำมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ความหมายของสำนวนไทยและจีน จากนั้นผู้วิจัยศึกษาภาพสะท้อนของสำนวนไทยและจีนที่มีคำเรียกพืชอันจะทำให้เข้าใจวัฒนธรรม วิถีชีวิต ค่านิยม ความเชื่อของคนไทยและคนจีน

ผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ศึกษารูปแบบของคำเรียกพืชในสำนวนไทยและสำนวนจีน 2) ศึกษาความหมายของสำนวนและคำเรียกพืชที่ปรากฏในสำนวนไทยและสำนวนจีน และ 3) ศึกษาภาพสะท้อนจากสำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีคำเรียกพืช

3. การเสนอผลการวิจัย

การเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบสำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีคำเรียกพืชสามารถแบ่งเป็น 3 หัวข้อ ได้แก่ 1. รูปแบบของคำเรียกพืชในสำนวนไทยและสำนวนจีน 2. ความหมายของสำนวนและคำเรียกพืชที่ปรากฏในสำนวนไทยและสำนวนจีน และ 3. ภาพสะท้อนจากสำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีคำเรียกพืช ดังนี้

1. รูปแบบของคำเรียกพืชในสำนวนไทยและสำนวนจีน

จากการศึกษาพบสำนวนไทยที่มีคำเรียกพืชจำนวน 217 สำนวน และพบคำเรียกพืชทั้งสิ้น 57 คำ ได้แก่ ต้นไม้ ไม้ ป่า ผัก ต้น ดอก ใบ ก้าน กิ่ง ราก เถา หน่อ หนาม หญ้า ข้าว บัว แตง พุทรา มะเขือ เผือก ถั่ว ขิง งา กระเทียม ข่า มะนาว พริก พริกไทย ขมิ้น เห็ด ผักชี มันเทศ ลูกไม้ มะม่วง กล้วย อ้อย มะพร้าว ตาล ผักบุ้ง มะละกอ ลิ้นจี่ หมาก กุหลาบ บอน กระดังงา มะลิ พิกุล มะเดื่อ แฝก ลูกยางต้น มะพลับ ตะโก รัก โพธิ์ ไทร ไม้ไผ่ ประดู่ ส่วนสำนวนจีนที่มีคำเรียกพืชพบจำนวน 195 สำนวน และพบคำเรียกพืชทั้งสิ้น 45 คำ ได้แก่ ต้นไม้ ไม้ ป่า ผัก ดอก ใบ ก้าน กิ่ง ราก ขั้ว ผล เถาวัลย์ หญ้า ข้าว บัว แตง พุทรา มะเขือ เผือก ถั่ว ขิง งา กระเทียม หัวไชเท้า ฟักเขียว ทับทิม แพร์ พีช พลัม หม่อน บ๊วย ฝ้าย ไผ่ หลิว กล้วยไม้ หอมหมื่นลี้ ต้นอู่ถง ต้นเอล์ม ไม้กุ้ย แปะเจียก ตำแยกกัด แอปริคอต ต้นฮอร์สวีต ดอกซิ่งแดง ต้นไม้ทรีออฟเฮเวน

เมื่อพิจารณารูปแบบด้านจำนวนคำเรียกพืชพบว่า จำนวนคำเรียกพืชที่ปรากฏในสำนวนไทยและสำนวนจีนพบว่า แบ่งได้ 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) คำเรียกพืช จำนวน 1 คำ และ 2) คำเรียกพืช จำนวน 2 คำ ดังนี้

1) คำเรียกพืชจำนวน 1 คำ

คำเรียกพืช จำนวน 1 คำ หมายถึง สำนวนไทยหรือสำนวนจีนหนึ่งสำนวนปรากฏคำเรียกพืชในสำนวนนั้นจำนวนเพียง 1 คำ เช่น สำนวนไทย “น้ำท่วมทุ่งผักบุ้งโหรงเหรง” หมายถึง ‘พูดมากแต่หา

สาระสำคัญไม่ได้’ (วรวรรณ คงมานุสรณ์, 2553) มีคำเรียกพืชเพียง 1 คำ คือ “ผักบุ้ง” จึงถือว่าเป็นสำนวนที่มีคำเรียกพืชจำนวน 1 คำ

จากการศึกษาพบสำนวนไทยที่มีคำเรียกพืชจำนวน 1 คำ จำนวน 175 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 80.64 ของสำนวนไทยที่มีคำเรียกพืชทั้งหมด ยกตัวอย่างสำนวนไทย “ผักชีโรยหน้า” หมายถึง ‘ทำดีพอพ้นตัว’ (วรวรรณ คงมานุสรณ์, 2553) สำนวนนี้มีคำเรียกพืชจำนวน 1 คำ คือ “ผักชี” ส่วนสำนวนจีนที่มีคำเรียกพืชจำนวน 1 คำ มี 119 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 61.03 ของสำนวนจีนที่มีคำเรียกพืชทั้งหมด ยกตัวอย่างสำนวนจีน “花好月圆 (**huā hǎo yuè yuán**) ดอกไม้ สวยงาม พระจันทร์ เต็มดวง” หมายถึง ‘เรียกช่วงเวลาที่สามีภรรยาเพิ่งแต่งงานกันใหม่ ๆ แต่งงานอย่างสมบูรณ์พูนสุขและสดสวยดีงาม’ (เหม่ย เหมิง, 2560) สำนวนนี้มีคำเรียกพืชจำนวน 1 คำ คือ “ดอกไม้”

2) คำเรียกพืชจำนวนมากกว่า 1 คำ

คำเรียกพืชจำนวนมากกว่า 1 คำ หมายถึง สำนวนไทยหรือสำนวนจีนหนึ่งสำนวนมีคำเรียกพืชในสำนวนนั้นจำนวนมากกว่า 1 คำ เช่น สำนวนไทย “ขิงก็ราข่าก็แรง” หมายถึง ‘ต่างคนต่างไม่ยอมกัน’ (รัชนี กำแพงแก้ว, 2557) พบคำเรียกพืชจำนวน 2 คำ คือ “ขิง” และ “ข่า” ถือว่าเป็นสำนวนที่มีคำเรียกพืชจำนวนมากกว่า 1 คำ

สำนวนไทยที่มีคำเรียกพืชจำนวนมากกว่า 1 คำ มี 42 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 19.36 ของสำนวนไทยที่มีคำเรียกพืชทั้งหมด ทั้งนี้พบว่าสำนวนไทยส่วนใหญ่มีคำเรียกพืชจำนวน 2 คำ ยกตัวอย่างสำนวนไทย “ร่มโพธิ์ ร่มไทร” หมายถึง ‘ที่พึ่งพาอาศัย’ (รัชนี กำแพงแก้ว, 2557) สำนวนนี้มีคำเรียกพืชจำนวน 2 คำ ได้แก่ “โพธิ์ และไทร” ทั้งนี้สำนวนไทยมีเพียงสำนวนเดียวที่มีคำเรียกพืชจำนวน 3 คำ คือ “ผัก อ้อย และตาล” ในสำนวน “ยามรักน้ำต้มผักก็ว่าหวาน ยามจืดอ้อยตาลก็ว่าเปรี้ยวเค็ม” หมายถึง ‘รักกันใหม่ ๆ อะไร ๆ ก็ดีไปหมด แต่พอนาน ๆ ไป อะไร ๆ ที่ว่าดีก็มักเปลี่ยนเป็นไม่ดี’ (อุดมพร อมรธรรม, 2556) ส่วนสำนวนจีนที่มีคำเรียกพืชจำนวนมากกว่า 1 คำ มี 76 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 38.97 ของสำนวนจีนที่มีคำเรียกพืชทั้งหมด ทั้งนี้พบว่าสำนวนจีนทุกสำนวนมีคำเรียกพืชจำนวน 2 คำ ยกตัวอย่างสำนวนจีน “根深叶茂 (**gēn shēn yè mào**) รากลึกและใบเขียวชอุ่ม” หมายถึง ‘รากฐานมั่นคง กิจการเจริญรุ่งเรือง’ (เหม่ย เหมิง, 2560) สำนวนนี้มีคำเรียกพืช 2 คำ ได้แก่ “ราก และ ใบ” จากที่กล่าวมาจะเห็นว่าทั้งสำนวนไทยและจีนมีคำเรียกพืชจำนวน 1 คำมากที่สุดเหมือนกัน ส่วนคำเรียกพืชจำนวนมากกว่า 1 คำนั้นพบว่าสำนวนไทยและจีนส่วนใหญ่มีคำเรียกพืชจำนวน 2 คำเหมือนกัน

เมื่อพิจารณาจากความหมายพบว่ารูปแบบของคำเรียกพืชสามารถแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) คำเรียกพืชทั่วไป 2) คำเรียกส่วนของพืช และ 3) คำเรียกชนิดของพืช รายละเอียดดังนี้

1) คำเรียกพืชทั่วไป

คำเรียกพืชทั่วไป คือ คำเรียกพืชที่ระบุว่าเป็นพืช แต่ไม่ระบุว่าเป็นพืชชนิดใดหรือเป็นส่วนใดของพืช

จากการศึกษาพบคำเรียกพืชทั่วไปในสำนวนไทยและจีนเท่ากัน คือ 4 คำ ได้แก่ ไม้ ต้นไม้ ป่า และผัก แต่แตกต่างกันด้านจำนวนการปรากฏ คือ สำนวนไทยพบคำเรียกพืชทั่วไปปรากฏในสำนวน

มากกว่าสำนวนจีน สำนวนไทยพบการปรากฏของคำว่า “ไม้” มากที่สุด คือ 41 ครั้ง ลำดับถัดมาพบคำว่า “ต้นไม้” 10 ครั้ง “ป่า” 3 ครั้ง และ “ผัก” 1 ครั้ง รวม 55 ครั้ง ส่วนสำนวนจีนพบการปรากฏของคำว่า “ต้นไม้” มากที่สุด คือ 24 ครั้ง ลำดับถัดมาพบคำว่า “ไม้” 7 ครั้ง “ผัก” 2 ครั้ง และ “ป่า” 1 ครั้ง รวม 34 ครั้ง

2) คำเรียกส่วนของพืช

คำเรียกส่วนของพืช คือ คำเรียกพืชที่ระบุถึงส่วนใดส่วนหนึ่งของพืช เช่น ดอก ใบ กิ่ง ราก ต้น ทั้งนี้ไม่รวมคำเรียกส่วนของพืชที่ปรากฏในคำบอกฤดูกาล เช่น ฤดูใบไม้ผลิ ฤดูใบไม้ร่วง

สำนวนไทยพบคำเรียกส่วนของพืชจำนวน 10 คำ ได้แก่ ดอก ใบ ต้น กิ่ง หน่อ เถา ราก ก้าน หนาม และลูกไม้ พบการปรากฏของคำว่า “ดอก” มากที่สุด คือ 18 ครั้ง ลำดับถัดมาพบคำว่า “ใบ” 10 ครั้ง “ต้น” 4 ครั้ง “กิ่ง หน่อ เถา” 2 ครั้ง “ราก ก้าน หนาม ลูกไม้” 1 ครั้ง รวม 42 ครั้ง ส่วนสำนวนจีนพบคำเรียกส่วนของพืชจำนวน 8 คำ ได้แก่ ดอก ใบ กิ่ง ราก เถาวัลย์ ขั้ว ผล และก้าน การปรากฏของคำว่า “ดอก” มากที่สุด คือ 61 ครั้ง ลำดับถัดมาพบคำว่า “ใบ” 9 ครั้ง “กิ่ง” 6 ครั้ง “ราก” 4 ครั้ง “เถาวัลย์” “ขั้ว” 2 ครั้ง “ผล ก้าน” 1 ครั้ง รวม 86 ครั้ง

จะเห็นได้ว่าคำเรียกส่วนของพืชในสำนวนไทยและสำนวนจีนมีจำนวนใกล้เคียงกัน คือ สำนวนไทยพบ 10 คำ ส่วนสำนวนจีนมีจำนวนน้อยกว่าเล็กน้อย คือ 8 คำ แต่เมื่อพิจารณาถึงจำนวนการปรากฏแล้วพบว่าแม้ว่าสำนวนจีนจะมีจำนวนคำเรียกส่วนของพืชน้อยกว่าสำนวนไทย แต่สำนวนจีนมีการปรากฏมากกว่าสำนวนไทย คือ 82 ครั้ง ขณะที่สำนวนไทยพบเพียง 42 ครั้ง ทั้งนี้สังเกตว่าคำว่า “ดอก” พบในสำนวนจีนมากกว่าสำนวนไทยถึงเกือบสามเท่า คือ สำนวนจีนพบ 57 ครั้ง ขณะที่สำนวนไทยพบเพียง 18 ครั้ง

3) คำเรียกชนิดของพืช

คำเรียกชนิดของพืช คือ คำเรียกพืชที่ระบุถึงชนิดหรือสายพันธุ์ของพืช เช่น บัว กุหลาบ และรวมถึงคำเรียกชนิดของพืชที่มีคำเรียกส่วนของพืชประกอบอยู่ด้วย เช่น คำว่า “ดอกมะลิ” แม้ว่าจะมีคำเรียกส่วนของพืชคือ “ดอก” ประกอบอยู่ด้วย แต่ถือว่ามีการระบุถึงชนิดของพืชว่าเป็นมะลิ จึงนับว่าเป็นคำเรียกชนิดของพืช

จากการศึกษาสำนวนไทยพบคำเรียกชนิดของพืชจำนวน 43 คำ ได้แก่ ข้าว บัว หญ้า กล้วย อ้อย มะพร้าว ตาล มะนาว พริก ถั่ว ขิง แตง มะม่วง กุหลาบ บอน หมาก พิกุล มะลิ ผักบุ้ง กระดังงา ข่า กระเทียม ไม้ไผ่ โพธิ์ ไทร แฝก ลูกยางต้น รัก มะพลับ ตะโก ประดู่ พุทรา ขมิ้น มะละกอ งา ผักชี พริกไทย มันเทศ เผือก มะเดื่อ ลิ้นจี่ เห็ด และมะเขือ พบการปรากฏของคำว่า “ข้าว” มากที่สุด คือ 21 ครั้ง ลำดับถัดมาพบคำว่า “บัว” 19 ครั้ง “หญ้า” 16 ครั้ง “กล้วย” 11 ครั้ง “อ้อย” 9 ครั้ง “มะพร้าว” 8 ครั้ง “ตาล มะนาว” 7 ครั้ง “พริก” 6 ครั้ง “ถั่ว ขิง” 5 ครั้ง “แตง” 4 ครั้ง “มะม่วง กุหลาบ บอน หมาก” 3 ครั้ง “พิกุล มะลิ ผักบุ้ง กระดังงา ข่า กระเทียม” 2 ครั้ง “ไม้ไผ่ โพธิ์ ไทร แฝก ลูกยางต้น รัก มะพลับ ตะโก ประดู่ พุทรา ขมิ้น มะละกอ งา ผักชี พริกไทย มันเทศ เผือก มะเดื่อ ลิ้นจี่ เห็ด มะเขือ” 1 ครั้ง รวมทั้งสิ้น 163 ครั้ง

สำนวนจีนพบคำเรียกชนิดของพืชจำนวน 33 คำ ได้แก่ หญ้า หลิว ข้าว แตง พืช บัว พลัม กล้วยไม้ ถั่ว หอมหมื่นลี้ ต้นอู่ถง งา ฝ้าย หัวไชเท้า พุทรา ฟักเขียว กระเทียม ขิง มะเขือ เผือก ทับทิม ไผ่ แพร์ แอปริคอต บ๊วย ตำแยกัด หม่อน ต้นฮอร์สวีต ต้นเอล์ม ต้นไม้ทรีออฟเฮเวน แปะเจียก ดอกซิ่งแดง และไม้กุ้ย พบการปรากฏของคำว่า “หญ้า” มากที่สุด คือ 54 ครั้ง ลำดับถัดมาพบคำว่า “หลิว” 15 ครั้ง “ข้าว” 14 ครั้ง “แตง” 11 ครั้ง “พืช” 8 ครั้ง “บัว กล้วยไม้” 6 ครั้ง “พลัม” 5 ครั้ง “ถั่ว” 4 ครั้ง “หอมหมื่นลี้” 3 ครั้ง “”ต้นอู่ถง งา” 2 ครั้ง “ฝ้าย หัวไชเท้า พุทรา ฟักเขียว กระเทียม ขิง มะเขือ เผือก ทับทิม ไผ่ แพร์ แอปริคอต บ๊วย ตำแยกัด หม่อน ต้นฮอร์สวีต ต้นเอล์ม ต้นไม้ทรีออฟเฮเวน แปะเจียก ดอกซิ่งแดง ไม้กุ้ย” 1 ครั้ง รวมทั้งสิ้น 151 ครั้ง

จะเห็นได้ว่าคำเรียกชนิดของพืชในสำนวนไทยมีจำนวนมากกว่าสำนวนจีน คือ 43 คำ ขณะที่สำนวนจีนพบเพียง 33 คำ นอกจากนี้สำนวนไทยยังพบการปรากฏมากกว่าสำนวนจีนด้วย คือ พบรวม 163 ครั้ง ขณะที่สำนวนจีนพบรวม 151 ครั้ง เมื่อพิจารณาคำเรียกชนิดของพืชที่พบมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่งพบว่าสำนวนจีนพบคำว่า “หญ้า” มากที่สุด คือ 54 ครั้ง ขณะที่สำนวนไทยพบคำว่า “ข้าว” มากที่สุด แต่พบเพียง 21 ครั้ง แม้ว่าสำนวนจีนจะมีคำเรียกชนิดของพืชน้อยกว่าสำนวนไทยและมีจำนวนการปรากฏน้อยกว่าสำนวนไทย แต่น่าสนใจที่คำเรียกชนิดของพืชซึ่งพบมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่งในสำนวนจีน พบการปรากฏมากกว่าสำนวนไทยถึงเกือบ 3 เท่า

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่ารูปแบบของคำเรียกพืชในสำนวนไทยและสำนวนจีนพบว่าเมื่อพิจารณาด้านจำนวนคำพบว่าแบ่งได้ 2 กลุ่ม ได้แก่ คำเรียกพืชจำนวน 1 คำ และคำเรียกพืชจำนวนมากกว่า 1 คำ ทั้งสำนวนไทยและสำนวนจีนมีคำเรียกพืชจำนวน 1 คำมากที่สุดเหมือนกัน นอกจากนี้เมื่อพิจารณาด้านความหมายพบว่ารูปแบบของคำเรียกพืชสามารถแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ คำเรียกพืชทั่วไป คำเรียกส่วนของพืช และคำเรียกชนิดของพืช ทั้งสำนวนไทยและสำนวนจีนพบคำเรียกชนิดของพืชมากที่สุดเหมือนกัน แต่คำเรียกชนิดของพืชและจำนวนครั้งที่ปรากฏแตกต่างกันไป สรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 1 รูปแบบของคำเรียกพืชในสำนวนไทยและสำนวนจีน

<table>
<tr><th>สำนวนที่มีคำเรียกพืช</th><th colspan="9">รูปแบบคำเรียกพืชและจำนวนการปรากฏ (ครั้ง)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">สำนวนไทย
(217 สำนวน)</td><td rowspan="3">จำนวน 1 คำ
175 สำนวน
(80.64%)</td><td>คำเรียกพืชทั่วไป
(4 คำ)</td><td>ไม้ (41)</td><td>ต้นไม้ (10)</td><td>ป่า (3)</td><td>ผัก (1)</td><td></td><td></td><td>รวม
55 ครั้ง</td></tr>
<tr><td rowspan="2">คำเรียกส่วนของพืช
(10 คำ)</td><td>ดอก (18)</td><td>ใบ (10)</td><td>ต้น (4)</td><td>กิ่ง (2)</td><td>หน่อ (2)</td><td>เถา (2)</td><td rowspan="2">รวม
42 ครั้ง</td></tr>
<tr><td>ราก (1)</td><td>ก้าน (1)</td><td>หนาม (1</td><td>ลูกไม้ (1)</td><td></td><td></td></tr>
</table>

<table>
<tr><th>สำนวนที่มีคำเรียกพืช</th><th colspan="9">รูปแบบคำเรียกพืชและจำนวนการปรากฏ (ครั้ง)</th></tr>
<tr><td rowspan="10"></td><td rowspan="10">จำนวนมากกว่า 1 คำ
42 สำนวน
(19.36%)</td><td rowspan="10">คำเรียกชนิดของพืช
(43 คำ)</td><td>ข้าว (21)</td><td>บัว (19)</td><td>หญ้า (16)</td><td>กล้วย (11)</td><td>อ้อย (9)</td><td>มะพร้าว (8)</td><td rowspan="10">รวม
163
ครั้ง</td></tr>
<tr><td>ตาล (7)</td><td>มะนาว (7</td><td>พริก (6)</td><td>ถั่ว (5)</td><td>ขิง (5)</td><td>แตง (4)</td></tr>
<tr><td>มะม่วง (3</td><td>กุหลาบ (3)</td><td>บอน (3)</td><td>หมาก (3)</td><td>พิกุล (2)</td><td>มะลิ (2)</td></tr>
<tr><td>ผักบุ้ง (2)</td><td>กระดังงา (2)</td><td>ข่า (2)</td><td>กระเทียม (2)</td><td>ไม้ไผ่ (1)</td><td>โพธิ์ (1)</td></tr>
<tr><td>ไทร (1)</td><td>ลูกยางต้น (1)</td><td>แฝก (1)</td><td>มะพลับ (1)</td><td>ตะโก (1)</td><td>ประดู่ (1)</td></tr>
<tr><td>รัก (1)</td><td>พุทรา (1)</td><td>ขมิ้น (1)</td><td>มะละกอ (1)</td><td>มันเทศ (1)</td><td>เผือก (1)</td></tr>
<tr><td>งา (1)</td><td>พริกไทย (1)</td><td>ผักชี (1)</td><td>มะเดื่อ (1)</td><td>ลิ้นจี่ (1)</td><td>เห็ด (1)</td></tr>
<tr><td>มะเขือ (1)</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="10">สำนวนจีน
(195 สำนวน)</td><td rowspan="3">จำนวน 1 คำ
119 สำนวน
(61.03%)</td><td>คำเรียกพืชทั่วไป
(4 คำ)</td><td>ไม้ (24)</td><td>ต้นไม้ (7)</td><td>ผัก (2)</td><td>ป่า (1)</td><td></td><td></td><td>รวม
34
ครั้ง</td></tr>
<tr><td rowspan="2">คำเรียกส่วนของพืช
(8 คำ)</td><td>ดอก (61)</td><td>ใบ (9)</td><td>กิ่ง (6)</td><td>ราก (4)</td><td></td><td></td><td rowspan="2">รวม
86
ครั้ง</td></tr>
<tr><td>เถาวัลย์ (2</td><td>ขั้ว (2)</td><td>ผล (1)</td><td>ก้าน (1)</td><td></td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="7">จำนวนมากกว่า 1 คำ
76 สำนวน
(38.97%)</td><td rowspan="7">คำเรียกชนิดของพืช
(33 คำ)</td><td>หญ้า (54)</td><td>หลิว (15)</td><td>ข้าว (14)</td><td>แตง (11)</td><td>พืช (8)</td><td>บัว (6)</td><td rowspan="7">รวม
151
ครั้ง</td></tr>
<tr><td>กล้วยไม้(6</td><td>พลัม (5)</td><td>ถั่ว (4)</td><td>หอมหมื่นลี้ (3)</td><td>ต้นอู่ถง (2)</td><td>งา (2)</td></tr>
<tr><td>ฝ้าย (1)</td><td>หัวไชเท้า (1)</td><td>พุทรา (1)</td><td>ฟักเขียว (1)</td><td>กระเทียม (1)</td><td>ขิง (1)</td></tr>
<tr><td>มะเขือ (1)</td><td>เผือก (1)</td><td>ทับทิม (1</td><td>ไผ่ (1)</td><td>แพร์ (1)</td><td>แอพริคอต(1</td></tr>
<tr><td>บ๊วย (1)</td><td>ตำแยกัด (1)</td><td>หม่อน(1)</td><td>ต้นเอล์ม (1</td><td colspan="2">ต้นฮอร์สวีต(1)</td></tr>
<tr><td>ไม้กุ้ย (1)</td><td colspan="2">ดอกซิ่งแดง (1)</td><td colspan="2">ต้นไม้ทรีออฟเฮเวน (1)</td><td>แปะเจียก (1)</td></tr>
</table>

2. ความหมายของสำนวนและคำเรียกพืชที่ปรากฏในสำนวนไทยและสำนวนจีน

หัวข้อนี้ผู้วิจัยศึกษาความหมายของสำนวนไทยและจีนที่มีคำเรียกพืชและศึกษาคำเรียกพืชในสำนวนไทยและจีนที่มีความเหมือนและคล้ายคลึงกัน ด้านความหมายของสำนวนไทยและจีน ผู้วิจัยศึกษาความหมายของสำนวน 3 ด้าน ได้แก่ สำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน ความหมายคล้ายกัน และความหมายต่างกัน ส่วนคำเรียกพืชในสำนวนไทยและจีนผู้วิจัยมุ่งศึกษาเฉพาะในสำนวนไทยและจีนที่มีความเหมือนหรือคล้ายคลึงกัน ดังนี้

ความหมายของสำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีคำเรียกพืชสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ สำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน สำนวนที่มีความหมายคล้ายกัน และสำนวนที่มีความหมายต่างกัน ดังนี้

1) สำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน

สำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน คือ สำนวนไทยและสำนวนจีนที่สื่อความหมายเหมือนกันทุกประการ ทั้งเนื้อหาและความสื่อความ แม้การใช้คำอาจจะต่างกันแต่ยังสื่อความในบริบทเดียวกัน

จากการศึกษาพบสำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีความหมายเหมือนกันจำนวน 46 คู่สำนวน คือ สำนวนไทย 46 สำนวนและสำนวนจีน 46 สำนวน ยกตัวอย่างสำนวนไทย “ไม้ใกล้ฝั่ง” หมายถึง “คนที่อายุมากใกล้เสียชีวิต” (รัชนี กำแพงแก้ว, 2557) และสำนวนจีน “风烛草露 (fēng zhú cǎo lù) เทียนในสายลม น้ำค้างบนพื้นหญ้า” หมายถึง “คนที่อายุมากใกล้เสียชีวิต” (เหม่ย เหมิง, 2560) จะเห็นว่าสำนวนเหล่านี้มีความหมายเหมือนกัน คือ กล่าวถึงผู้สูงอายุหรือมีอายุมากว่าเป็นเหมือนคนที่ใกล้จะเสียชีวิตหรือใกล้จะสิ้นอายุขัยแล้ว

2) สำนวนที่มีความหมายคล้ายกัน

สำนวนที่มีความหมายคล้ายกัน คือ สำนวนไทยและสำนวนจีนที่การสื่อความหมายไม่ได้เหมือนกันทุกประการ แต่ส่วนใหญ่จะสื่อความหมายไปในทางเดียวกัน มีส่วนของความหมายที่แตกต่างกันเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

จากการศึกษาพบสำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีความหมายคล้ายกันจำนวน 3 คู่สำนวน คือ สำนวนไทย 3 สำนวนและสำนวนจีน 3 สำนวน ยกตัวอย่างสำนวนไทย “ดอกทอง” หมายถึง ‘คำด่าว่าเป็นคนสำส่อนใจง่ายทางประเวณี’ (จักรพล พิมพการ, 2549) และสำนวนจีน “残花败柳 (cán huā bài liǔ) เหี่ยวเฉา ดอกไม้ เสื่อมสลาย ต้นหลิว” หมายถึง ‘ผู้หญิงสำส่อนใจง่ายทางประเวณีหรือผู้หญิงที่ถูกย่ำยี’ สำนวนเหล่านี้มีความหมายคล้ายกัน คือ สำนวนไทยมุ่งหมายถึงผู้หญิงที่ทำตัวสำส่อน ใจง่าย ส่วนสำนวนจีนมีความหมายเพิ่มเติมทำให้ต่างกันไปเล็กน้อย คือ นอกจากจะหมายถึงผู้หญิงที่สำส่อนใจง่ายทางประเวณีแล้วยังหมายถึงผู้หญิงที่ถูกย่ำยีทางเพศ ซึ่งเกิดจากความไม่เต็มใจด้วย โดยที่ผู้หญิงนั้นไม่ได้ทำตัวสำส่อนหรือใจง่าย ความหมายของสำนวนจีนยังอยู่ในบริบทเดียวกับสำนวนไทย จึงถือว่าเป็นสำนวนที่มีความหมายคล้ายกัน

3) สำนวนที่มีความหมายต่างกัน

สำนวนที่มีความหมายต่างกัน คือ สำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีความหมายแตกต่างกัน สื่อความหมายไม่เหมือนกัน ไม่สามารถนำมาเปรียบเทียบหรือจับคู่กันได้

จากการศึกษาพบสำนวนไทยที่มีความหมายต่างจากสำนวนจีน จำนวน 168 สำนวน ส่วนสำนวนจีนที่มีความหมายต่างจากสำนวนไทย จำนวน 146 สำนวน สำนวนเหล่านี้มีความหมายแตกต่างกัน สื่อความหมายไปคนละอย่าง ยกตัวอย่างสำนวนไทย “แตงเถาตาย” หมายถึง ‘หญิงม่ายที่อายุมาก’ (รัชนี กำแพงแก้ว, 2557) และสำนวนจีน “滚瓜烂熟 (**gǔn guā làn shú**) สุกเหมือนแตงที่หลุดออกมาจากขั้วเอง” หมายถึง ‘อุปมาว่าอ่านหนังสือหรือท่องหนังสือจนจำได้ขึ้นใจ’(เหม่ย เหมิง, 2560) สำนวนเหล่านี้มีความหมายต่างกัน สำนวนไทยหมายถึงผู้หญิงอายุมากที่เคยแต่งงานมาแล้ว ส่วนสำนวนจีนกล่าวถึงการอ่านหนังสือมากจนจำได้แม่นยำ สำนวนเหล่านี้มีความหมายต่างกันอย่างสิ้นเชิง แม้ว่าใช้คำเรียกพืชอย่างเดียวกันแต่สื่อความหมายต่างกันจึงไม่สามารถจับคู่หรือนำมาเปรียบเทียบกันได้

หลังจากศึกษาความหมายของสำนวนไทยและจีนที่มีคำเรียกพืชแล้ว ผู้วิจัยได้ศึกษาคำเรียกพืชที่ปรากฏในสำนวนไทยและจีนที่มีความหมายเหมือนกันและคล้ายกันเท่านั้น เนื่องจากการที่สำนวนไทยและจีนมีความหมายเหมือนกันหรือใกล้เคียงกัน เป็นสิ่งที่น่าสนใจว่าสำนวนคนละภาษาแต่กลับมีความหมายเหมือนกันหรือใกล้เคียงกัน คำเรียกพืชที่ปรากฏในสำนวนที่มีความหมายเหมือนกันหรือคล้ายกันนี้ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรม วิถีชีวิต ค่านิยม ความเชื่อที่มีร่วมกันของคนไทยและคนจีนผ่านการใช้ภาษาอันจะช่วยทำความเข้าใจข้ามวัฒนธรรมได้

จากสำนวนไทยที่มีคำเรียกพืช จำนวน 217 สำนวน และสำนวนจีนที่มีคำเรียกพืช จำนวน 195 สำนวน มีสำนวนที่มีความหมายเหมือนกันและคล้ายกัน จำนวน 49 คู่สำนวน คือ สำนวนไทย 49 สำนวนและสำนวนจีน 49 สำนวน สามารถแบ่งคำเรียกพืชแบ่งออกได้ 3 ประเภท ได้แก่ 1) คำเรียกพืชเหมือนกัน 2) คำเรียกพืชคล้ายกัน และ 3) คำเรียกพืชต่างกัน ดังนี้

1) คำเรียกพืชเหมือนกัน

จากการศึกษาพบคำเรียกพืชที่เหมือนกันทั้งในสำนวนไทยและสำนวนจีน จำนวน 8 คู่สำนวน คือ สำนวนไทย 8 สำนวนและสำนวนจีน 8 สำนวน คำเรียกพืชที่พบการใช้เหมือนกันทั้งในสำนวนไทยและจีนมี 4 คำ ได้แก่ “หญ้า ดอกไม้ ข้าว และเผือก” ทั้งนี้พบการปรากฏของคำว่า “หญ้า” มากที่สุด คือ พบ 4 สำนวน ลำดับถัดมาพบคำว่า “ดอกไม้” 2 สำนวน “ข้าว” 1 สำนวน และ “เผือก” 1 สำนวน

ยกตัวอย่างสำนวนไทย “แหวกหญ้าให้งูตื่น” หมายถึง ‘ทำให้อีกฝ่ายรู้ตัวและหนีไปได้’ (อุดมพร อมรธรรม, 2556) และสำนวนจีน “打草惊蛇 (**dǎ cǎo jīng shé**) แหวก หญ้า ตกใจ งู” หมายถึง ‘เปรียบเทียบไม่ระมัดระวัง ทำให้อีกฝ่ายรู้ตัว และเตรียมรับมือได้ ทำให้อีกฝ่ายรู้ตัวและหนีไปได้’ (เหม่ย เหมิง, 2560) สำนวนแหล่านี้มีความหมายเหมือนกัน คือ กล่าวถึงการทำให้อีกฝ่ายหนึ่งรู้ตัวและหนีไปได้ และทั้งสำนวนไทยและจีนใช้คำเรียกพืชเหมือนกัน คือ คำว่า “หญ้า”

2) คำเรียกพืชคล้ายกัน

คำเรียกพืชคล้ายกัน หมายถึง คำเรียกพืชที่ใช้ในสำนวนที่เป็นคำที่ไม่ได้มีความหมายเหมือนกันทุกประการ แต่ยังมีความหมายใกล้เคียงกัน ยังมีความเกี่ยวข้องกัน จึงถือว่ามีการใช้คำเรียกพืชที่คล้ายคลึงกัน

จากการศึกษาพบคำเรียกพืชที่คล้ายกันทั้งในสำนวนไทยและสำนวนจีน จำนวน 5 คู่สำนวน คือ สำนวนไทย 5 สำนวนและสำนวนจีน 5 สำนวน คำเรียกพืชที่พบการใช้คล้ายกันในสำนวนไทยและจีนมี 5 คำ ได้แก่ “ดอก ถั่ว ข้าว บัว และงา” ทั้งนี้พบการปรากฏของคำว่า “ถั่ว” พบมากที่สุด คือ พบในสำนวนไทย 2 สำนวน ขณะที่สำนวนจีนพบ 1 สำนวน และทั้งสำนวนไทยและสำนวนจีนพบคำว่า “ข้าว งา บัว ดอก” 1 สำนวนเหมือนกัน

ยกตัวอย่างสำนวนไทย “คั่วถั่วเอากิ่งถั่วมาเป็นฟืนเป็นไฟ” หมายถึง ‘การให้ร้ายในหมู่ญาติพี่น้องตัวเองก็เปรียบเหมือนการทำร้ายตัวเอง’ (อุดมพร อมรธรรม, 2556) และสำนวนจีน “煮豆燃萁 (**zhǔ dòu rán qí**) ต้ม ถั่ว เผา ก้านถั่ว” หมายถึง ‘การให้ร้ายในหมู่ญาติพี่น้องตัวเอง’ (เหม่ย เหมิง, 2560) สำนวนเหล่านี้มีความหมายเหมือนกัน คือ กล่าวถึงการให้ร้ายในหมู่ญาติพี่น้องของตัวเองว่าเป็นสิ่งไม่ดี และใช้คำเรียกพืชที่คล้ายกัน คือ ใช้คำที่เกี่ยวข้องกับ “ถั่ว” คือ สำนวนไทยใช้คำว่า “ถั่ว” และ “กิ่งถั่ว” สำนวนจีนใช้คำว่า “ถั่ว” และ “ก้านถั่ว” แม้จะไม่ใช้คำเดียวกันทั้งหมด แต่ก็เป็นคำที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเดียวกัน คือ ถั่ว จึงถือได้ว่าเป็นคำเรียกพืชที่คล้ายคลึงกัน

3) คำเรียกพืชแตกต่างกัน

จากการศึกษาพบว่ามีการใช้คำเรียกพืชที่แตกต่างกันทั้งในสำนวนไทยและสำนวนจีน จำนวน 36 คู่สำนวน คือ สำนวนไทย 36 สำนวนและสำนวนจีน 36 สำนวน สำนวนเหล่านี้แม้ว่าจะมีความหมายเหมือนกันหรือคล้ายกัน แต่การใช้คำเรียกพืชกลับแตกต่างกัน คือ เป็นคำเรียกพืชคนละคำกัน ไม่มีความเกี่ยวข้องกันเลย สำนวนไทยพบคำเรียกพืชที่ใช้แตกต่างกันจำนวน 25 คำ ได้แก่ “ไม้ ข้าว กล้วย ดอก กุหลาบ หน่อ ต้น อ้อย ต้นไม้ ผัก ราก ใบ มะลิ รัก บัว พิกุล หญ้า โพธิ์ ไทร ตาล ผักบุ้ง แฝก ขิง พุทรา และลิ้นจี่” ส่วนสำนวนจีนพบ 18 คำ ได้แก่ “หญ้า ต้นไม้ หลิว ดอก พืช ไม้ บัว กล้วยไม้ พลัม ราก กิ่ง ข้าว ฟ่าง ฟักเขียว มะเขือ แตง ทับทิม ต้นฮอร์สวีต และตำแยกัด”

สำนวนไทยพบคำว่า “ไม้” มากที่สุด คือ 7 ครั้ง ลำดับถัดมาพบคำว่า “ข้าว กล้วย” 4 ครั้ง “ดอก” 3 ครั้ง “กุหลาบ หน่อ ต้น อ้อย” 2 ครั้ง “ต้นไม้ ผัก ราก ใบ มะลิ รัก บัว พิกุล หญ้า โพธิ์ ไทร ตาล ผักบุ้ง แฝก ขิง พุทรา ลิ้นจี่” 1 ครั้ง ส่วนสำนวนจีนพบคำว่า “หญ้า” มากที่สุด คือ 13 ครั้ง ลำดับถัดมาพบคำว่า “ต้นไม้” 6 ครั้ง “หลิว ดอก” 5 ครั้ง “พืช ไม้” 3 ครั้ง “บัว กล้วยไม้ พลัม” 2 ครั้ง “ราก กิ่ง ข้าวฟ่าง ฟักเขียว มะเขือ แตง ทับทิม ต้นฮอร์สวีต ตำแยกัด” 1 ครั้ง

ยกตัวอย่างสำนวนไทย “สีปากพลิ้วราวกับจิ้มลิ้นจี่แต้ม” หมายถึง ‘ริมฝีปากงามสวยสีแดงเหมือนลิ้นจี่’ (อุดมพร อมรธรรม, 2556) และสำนวนจีน “朱唇榴齿 (**zhū chún liú chǐ**) สีแดง ปาก ทับทิม ฟัน” หมายถึง ‘ริมฝีปากงามสวยสีแดง ฟันเหมือนทับทิม’ (เหม่ย เหมิง, 2560) สำนวนเหล่านี้มี

ความหมายคล้ายกันคือกล่าวถึงริมฝีปากที่สวยงามและมีสีแดงเหมือนกัน แต่เปรียบกับผลไม้ต่างกัน คือ สำนวนไทยใช้ “ลิ้นจี่” ส่วนสำนวนจีนใช้ “ทับทิม”

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าสำนวนไทยและจีนที่มีคำเรียกพืชพบทั้งสำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน ความหมายคล้ายกัน และความหมายต่างกัน สำหรับสำนวนที่มีความหมายเหมือนกันและคล้ายกันมีการใช้คำเรียกพืชที่เหมือนกัน คำเรียกพืชที่คล้ายกัน และคำเรียกพืชที่ต่างกัน สรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 2 ความหมายของสำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีคำเรียกพืช

<table>
<tr><th>สำนวนที่มีคำเรียกพืช</th><th colspan="7">ความหมายของสำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีคำเรียกพืช</th></tr>
<tr><td rowspan="3">สำนวนไทย
(รวม 217 สำนวน)</td><td colspan="6">สำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน (46 สำนวน)
และสำนวนที่มีความหมายคล้ายกัน (3 สำนวน) (รวม 49 สำนวน)</td><td rowspan="3">ความหมายต่างกัน
(168 สำนวน)</td></tr>
<tr><td colspan="2">คำเรียกพืชเหมือนกัน</td><td colspan="2">คำเรียกพืชคล้ายกัน</td><td colspan="2">คำเรียกพืชต่างกัน</td></tr>
<tr><td>4 คำ</td><td>8 สำนวน</td><td>5 คำ</td><td>5 สำนวน</td><td>25 คำ</td><td>36 สำนวน</td></tr>
<tr><td rowspan="3">สำนวนจีน
(รวม 188 สำนวน)</td><td colspan="6">สำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน (46 สำนวน)
และสำนวนที่มีความหมายคล้ายกัน (3 สำนวน) (รวม 49 สำนวน)</td><td rowspan="3">ความหมายต่างกัน
(168 สำนวน)</td></tr>
<tr><td colspan="2">คำเรียกพืชเหมือนกัน</td><td colspan="2">คำเรียกพืชคล้ายกัน</td><td colspan="2">คำเรียกพืชต่างกัน</td></tr>
<tr><td>4 คำ</td><td>8 สำนวน</td><td>5 คำ</td><td>5 สำนวน</td><td>18 คำ</td><td>36 สำนวน</td></tr>
</table>

3. ภาพสะท้อนจากสำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีคำเรียกพืช

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยศึกษาภาพสะท้อนจากสำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีคำเรียกพืช ดังนี้

1) ภาพสะท้อนทางสภาพภูมิศาสตร์

สำนวนไทยและจีนมีการใช้คำเรียกพืชแตกต่างกันไปตามสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ หรือพืชพรรณในพื้นที่ สะท้อนให้เห็นถึงพืชพรรณธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันของทั้งสองประเทศ คือ ประเทศไทยและจีนต่างตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชีย แต่มีลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกัน รวมถึงความหลากหลายทางธรรมชาติที่ต่างกัน ดังจะเห็นได้จากสำนวนไทยใช้คำเรียกชนิดของพืชซึ่งพบในเขตร้อนชื้น เช่น ข้าว กล้วย ตาล มะพร้าว ขณะที่สำนวนจีนใช้คำเรียกชนิดของพืชซึ่งพบในเขตอบอุ่นถึงเขตหนาวแบบจีน เช่น หอมหมื่นลี้ ต้นหลิว แพร์ แอปริคอต

ยกตัวอย่างสำนวนไทย “กินข้าวสุกอย่าให้เสียข้าวสาร” หมายถึง ‘อยู่ที่ใดอย่ากินของเขาเปล่า ๆ ต้องทำประโยชน์ให้เขาบ้าง’ (รัชนี กำแพงแก้ว, 2557) และสำนวนจีน “投桃报李 (**tóu táo bào lǐ**) ให้ลูกพีช ตอบแทน พลัม” หมายถึง ‘เป็นมิตรหรือให้สิ่งของซึ่งกันและกัน ตอบแทนน้ำใจซึ่งกันและกัน’ (เหม่ย เหมิง, 2560) สำนวนเหล่านี้มีความหมายเหมือนกัน คือ ตอบแทนผู้มีพระคุณหรือผู้ที่ทำประโยชน์ให้ สำนวนไทยใช้คำว่า “ข้าว” ซึ่งเป็นพืชทางการเกษตรหลักของคนไทย ขณะที่สำนวนจีนใช้คำว่า “ลูกพีช”

และ “พลัม” ซึ่งเป็นพืชที่เติบโตได้ดีในจีน แสดงให้เห็นถึงการใช้คำเรียกพืชในสำนวนไทยและจีนแตกต่างกันตามสภาพภูมิศาสตร์หรือพืชพรรณที่มีในพื้นที่

2) ภาพสะท้อนเกี่ยวกับความผูกพันกับธรรมชาติ

คำเรียกพืชที่ปรากฏในสำนวนไทยและจีนสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติของคนไทยและคนจีน ทั้งสำนวนไทยและจีนต่างให้ความสำคัญกับพืชซึ่งเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต แสดงให้เห็นถึงความใกล้ชิดระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติซึ่งพบเห็นได้ทั่วไปในท้องถิ่น ดังจะเห็นได้จากการใช้คำเรียกพืชในสำนวน

ยกตัวอย่างสำนวนไทย “ข้าวเหลือเกลืออิ่ม” หมายถึง ‘บ้านเมืองที่บริบูรณ์ด้วยข้าวปลาอาหาร’ (จักรพล พิมพการ, 2549) และสำนวนจีน “鱼米之乡 (**yú mǐ zhī xiāng**) ข้าว ปลา เมือง” หมายถึง ‘บ้านเมืองที่บริบูรณ์ด้วยข้าวปลาอาหาร’ (เหม่ย เหมิง, 2560) สำนวนเหล่านี้มีความหมายเหมือนกัน และใช้คำว่า “ข้าว” เหมือนกัน แสดงให้เห็นว่าทั้งไทยและจีนปลูกข้าวเป็นพืชหลักและเป็นอาหารหลักด้วย ข้าวจึงเป็นตัวแทนของความมั่นคงทางอาหารและความมั่งคั่งของคนไทยและคนจีน สำนวนไทยสะท้อนวิถีชีวิตของคนไทยที่พึ่งพาการเกษตรและความเรียบง่ายในเรื่องอาหาร การมีข้าวไว้กินหมายถึงความมั่นคงทางอาหาร แม้จะมีแค่เกลือเป็นเครื่องปรุงรสก็สามารถอยู่รอดได้ สำนวนจีนสะท้อนถึงวิถีชีวิตของคนจีนที่ให้ความสำคัญกับแหล่งน้ำและเกษตรกรรมที่พึ่งพาน้ำ การมีทั้งข้าวและปลาหมายถึงความสมบูรณ์ เพราะข้าวเป็นอาหารหลัก การมีปลาก็คือการมีแหล่งน้ำ นอกจากปลาจะเป็นอาหารแล้ว คนจีนยังถือว่าเป็นสิ่งมีค่าด้วย สอดคล้องกับที่พิริยา สุรขจร (2544) กล่าวว่า ปลาเป็นสัตว์ที่คนจีนนิยมใช้เป็นอาหารและถือว่าเป็นสิ่งมีค่า เป็นสัญลักษณ์ของความร่ำรวย ความอุดมสมบูรณ์และการมีทรัพย์เหลือเฟือด้วย

3) ภาพสะท้อนเกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรม

สำนวนไทยและสำนวนจีนสะท้อนให้เห็นถึงสังคมวัฒนธรรมของไทยและจีนที่คล้ายคลึงกัน ยกตัวอย่าง “น้ำผักบุ้งไป น้ำสายบัวมา” หมายถึง ‘มีน้ำใจตอบแทนกัน’ (รัชนี กำแพงแก้ว, 2557) กับสำนวนจีน “投桃之报 (**tóu táo zhī bào**) ให้ พีช ตอบแทน” หมายถึง ‘คนอื่นทำดีกับคุณ คุณก็ดีตอบกลับไป ตอบแทนคนอื่น’ (เหม่ย เหมิง, 2560) นอกจากนี้ยังมีสำนวนไทย “ข้าวแดงแกงร้อน” หมายถึง “บุญคุณ” (รัชนี กำแพงแก้ว, 2557) และสำนวนจีน “魏颗结草 (**wèi kē jié cǎo**) เว่ยเค่อ ผูกหญ้าเป็นปม” หมายถึง ‘ความดีที่ทำไว้ต่อผู้ใดผู้หนึ่งและสมควรจะได้รับการตอบแทน’ (เหม่ย เหมิง, 2560) สำนวนเหล่านี้มีความหมายเหมือนกัน คือ การตอบแทนผู้ที่มีบุญคุณ แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมความกตัญญูในสังคมไทยและสังคมจีนที่ปลูกฝังให้คนในสังคมสำนึกบุญคุณของผู้ที่เลี้ยงดูหรือให้ความช่วยเหลือ ถือเป็นคุณธรรมสำคัญในสังคมไทยและจีนซึ่งสืบทอดกันมาว่าให้สำนึกบุญคุณของผู้มีพระคุณ ไม่ว่าจะเป็นบิดามารดา ญาติผู้ใหญ่ ครูอาจารย์ หรือผู้ที่เคยให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุนในชีวิต

นอกจากนี้ยังพบวัฒนธรรมในสังคมไทยและจีนที่ส่งเสริมความรักใคร่สามัคคีในหมู่ญาติพี่น้อง ยกตัวอย่างสำนวนไทย “คั่วถั่วเอากิ่งถั่วมาเป็นฟืนเป็นไฟ” หมายถึง ‘การให้ร้ายในหมู่ญาติพี่น้องตัวเองก็เปรียบเหมือนการทำร้ายตนเอง’ (อุดมพร อมรธรรม, 2556) และสำนวนจีน “煮豆燃萁 (**zhǔ dòu rán qí**) ต้ม ถั่ว เผา ก้านถั่ว” หมายถึง ‘การให้ร้ายในหมู่ญาติพี่น้องตัวเอง’ (เหม่ย เหมิง, 2560) สำนวนเหล่านี้มี

ความหมายเหมือนกัน คือ กล่าวถึงการให้ร้ายในหมู่ญาติพี่น้องของตัวเองว่าเป็นสิ่งไม่ดี สำนวนเหล่านี้สะท้อนสังคมวัฒนธรรมของไทยและจีนที่ส่งเสริมให้ญาติพี่น้องรักใคร่สามัคคีกัน ไม่ก่อความบาดหมางจิตใจกัน หรือทำสิ่งที่จะทะเลาะเบาะแว้งหรือผิดใจกันได้

4) ภาพสะท้อนเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา

คนในสังคมไทยและสังคมจีนมักได้รับอิทธิพลจากคำสอนทางพุทธศาสนา ซึ่งเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้เป็นไปอย่างมีคุณธรรม มีศีลธรรม และสอดคล้องกับคติธรรมความดีงาม สำนวนไทยและจีนมักมีรากฐานจากพุทธศาสนา สะท้อนให้เห็นอิทธิพลของพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับคนไทยและคนจีน แม้คนไทยจะนับถือศาสนาพุทธฝ่ายเถรวาท คนจีนนับถือศาสนาพุทธฝ่ายมหายาน แต่ต่างก็มีจุดหมายสูงสุดคือ การหลุดพ้นเหมือนกัน (พระใบฎีกาอนุรักษ์ อินฺทวณฺโณ, 2555) นอกจากนี้ พิริยา สุรขจร (2544) ยังกล่าวว่า นอกจากคนไทยนับถือศาสนาพุทธเหมือนกับคนจีนแล้ว ยังเชื่อเกี่ยวกับการถือศีลและความบริสุทธิ์ทางใจเหมือนกันด้วย

ยกตัวอย่างสำนวนไทย “เก็บดอกไม้ร่วมต้น” และ “เด็ดดอกไม้ร่วมต้น” หมายถึง ‘เคยทำบุญกุศลร่วมกันมาแต่ชาติก่อน จึงมาอยู่ร่วมกันในชาตินี้’ (รัชนี กำแพงแก้ว, 2557) สำนวนเหล่านี้มีความหมายเหมือนกัน แสดงถึงความเชื่อเรื่องกรรมและการทำบุญร่วมกันอันเป็นความเชื่อทางพุทธศาสนา ยกตัวอย่างสำนวนไทยอีกหนึ่งสำนวน เช่น “ร่มโพธิ์ร่มไทร” หมายถึง ‘ที่พึ่งพาอาศัย’ (รัชนี กำแพงแก้ว, 2557) สำนวนนี้สื่อถึงการมีที่พึ่งทางใจ มีการใช้คำเรียกพืชที่สัมพันธ์กับต้นโพธิ์ซึ่งเป็นต้นไม้ที่สำคัญในพุทธศาสนา เพราะเป็นต้นไม้ที่พระพุทธเจ้าประทับและตรัสรู้บรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณ ต้นโพธิ์จึงเป็นที่เคารพนับถือของพุทธศาสนิกชนมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล และเป็นต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ที่มักปลูกในวัดเพื่อความเป็นสิริมงคล นอกจากนี้ยังมีสำนวนที่ใช้คำเรียกพืชเกี่ยวกับบัวหลายสำนวน เช่น สำนวนไทยว่า “บัวสี่เหล่า” หมายถึง ‘คนมี 4 ระดับ คือ 1) อุฆฏิตัญญู ผู้รู้เข้าใจได้ฉับพลันเพียงแค่ท่านยกหัวข้อขึ้นแสดง 2) วิปจิตัญญู ผู้รู้เข้าใจต่อเมื่อท่านขยายความ 3) เนยยะ ผู้ที่พอจะแนะนำต่อไปได้ 4) ปทปรมะ ผู้ด้อยปัญญาเล่าเรียนได้อย่างมากที่สุดก็เพียงถ้อยคำหรือข้อความ’ (อุดมพร อมรธรรม, 2556) และสำนวนที่เกี่ยวกับบัว เช่น “บัวพ้นน้ำ” “บัวเหนือน้ำ” หมายถึง ‘คนฉลาด’ (จักรพล พิมพการ, 2549) และ “บัวใต้น้ำ” หมายถึง ‘โง่, โง่มาก, ไม่เข้าใจเรื่องที่สอน’ (รัชนี กำแพงแก้ว, 2557) สำนวนที่ใช้คำเรียกพืชที่เกี่ยวข้องกับ “บัว” ซึ่งดอกบัวเป็นดอกไม้ที่มักใช้บูชาพระรัตนตรัยนอกจากนี้ยังเป็นดอกไม้ที่พระพุทธเจ้าแสดงธรรมไว้ในพระไตรปิฎกกล่าวถึงคน 4 จำพวกโดยเปรียบเทียบกับดอกบัวลักษณะต่าง ๆ (สำนักงานราชบัณฑิตยสถาน, 2569) แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของสติปัญญาและภูมิธรรมของมนุษย์ตามแนวคิดทางพุทธศาสนา ส่วนสำนวนจีนก็พบสำนวนที่สะท้อนแนวคิดจากพุทธศาสนาด้วยเช่นกัน เช่น สำนวน “步步生莲花（**bù bù shēng lián huā**) ก้าวไหนมีบัวนั่น” หมายถึง ‘ท่าทางการเดินที่อ่อนช้อยของหญิงสาว’ (เหม่ย เหมิง, 2560) สำนวนนี้เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา โดยใช้คำเรียกพืช คือ “บัว” สื่อความถึงการเดินที่มีความงดงาม เปรียบกับการเดินของเจ้าชายสิทธัตถะเมื่อคราวประสูติแล้วก้าวเดินโดยมีดอกบัวมารองรังพระบาท (กองส่งเสริมงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2569)

จะเห็นได้ว่าทั้งสำนวนไทยและสำนวนจีนมีการใช้คำเรียกพืชที่สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลจากพุทธศาสนาที่มีร่วมกันในสังคมไทยและสังคมจีน “บัว” จึงมิใช่เป็นเพียงสัญลักษณ์แห่งความงดงาม หากแต่เป็นสัญลักษณ์ทางธรรมที่เชื่อมโยงกับ ความเชื่อทางศาสนาและชีวิตทางจิตวิญญาณของคนไทยและคนจีน

5) ภาพสะท้อนเกี่ยวกับการสื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์

คำเรียกพืชในสำนวนไทยและจีนนอกจากจะสื่อความหมายตรงของคำเรียกพืชแล้ว ยังสื่อความหมายในเชิงสัญลักษณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงความคิด ความเชื่อ และค่านิยมของสังคมไทยและสังคมจีนด้วย

สำนวนไทยและจีนพบคำเรียกส่วนของพืชที่มีการปรากฏมากที่สุด คือ คำว่า “ดอก” สำนวนจีนพบ 57 ครั้ง ขณะที่สำนวนไทยพบ 18 ครั้ง สำนวนจีนมีการปรากฏมากกว่าสำนวนไทยเกือบ 3 เท่า เนื่องจากสำนวนจีนใช้คำว่า “ดอก” ในความหมายเชิงสัญลักษณ์ซึ่งมีความหมายที่หลากหลาย คือ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนผู้หญิง แทนความดีงามต่าง ๆ หรือแทนธรรมชาติรอบตัว เช่นเดียวกับคำว่า “หญ้า” ในสำนวนจีนซึ่งเป็นคำเรียกชนิดของพืชที่มีการปรากฏมากที่สุดคือพบ 54 ครั้ง ขณะที่สำนวนไทยพบเพียง 16 ครั้ง คำว่า “หญ้า” ในสำนวนจีนใช้ในความหมายเชิงสัญลักษณ์และมีความหมายกว้างมาก คือ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนธรรมชาติรอบตัว ใช้สื่อความถึงธรรมชาติทั่วไป สอดคล้องกับความเชื่อดั้งเดิมของชาวจีนคือลัทธิเต๋าซึ่งเน้นการใช้ชีวิตกลมกลืนกับธรรมชาติ เน้นความเป็นธรรมชาติที่เรียบง่าย (วิกิพีเดีย, 2569) ขณะที่สำนวนไทยใช้คำว่า “ดอก และหญ้า” ในเชิงสัญลักษณ์เช่นกัน แต่มีขอบเขตความหมายต่างกัน คือ คำว่า “ดอก” โดยมากใช้เป็นสัญลักษณ์แทนผู้หญิง อาจใช้แทนความดีงามบ้างแต่ก็มีจำนวนน้อย และใช้ทั้งในความหมายในเชิงบวกและเชิงลบด้วย หากใช้ในความหมายเชิงลบจะระบุถึงดอกไม้ที่มีลักษณะที่ไม่ดี เสียหาย เน่าเหี่ยว หรือเป็นชนิดดอกไม้ที่ไม่สวยงาม ไม่เป็นมงคล เพื่อแสดงถึงผู้หญิงที่ไม่ดีหรือสิ่งที่ไม่ดีงาม ส่วนคำว่า “หญ้า” นั้น สำนวนไทยใช้เป็นสัญลักษณ์แทนความต่ำต้อยด้อยค่า แสดงความหมายในเชิงลบ บ่งบอกถึงสิ่งที่ไม่ดี ไม่มีค่า ไร้ประโยชน์ อันเนื่องมาจากหญ้าที่อยู่เบื้องต่ำ อยู่ติดกับพื้นดิน คนและสัตว์เดินเหยียบย่ำ

อภิปรายผล

จากการศึกษาเปรียบเทียบสำนวนไทยและจีนที่มีคำเรียกพืช เมื่อพิจารณาการปรากฏของคำเรียกพืชที่พบมากที่สุดจะเห็นว่าคำว่า “ดอก” ในสำนวนจีนพบมากกว่าสำนวนไทยเกือบ 3 เท่า เนื่องจากการที่สำนวนจีนมีสำนวนที่มีคำเรียกพืชจำนวนมากกว่า 1 คำจำนวนมาก ทำให้พบจำนวนการปรากฏของคำเรียกพืชจำนวนมากก็เป็นได้ และเนื่องมาจากลักษณะของสำนวนจีนที่มักประกอบด้วยตัวอักษร 4 ตัวเรียงกัน จึงทำให้จำนวนการปรากฏของคำเรียกพืชในสำนวนจีนมีมากไปด้วย

คำเรียกพืชในสำนวนไทยที่พบการปรากฏสูงที่สุด 3 อันดับแรก ดังนี้ 1) “ไม้” 2) “ข้าว” 3) “บัว” ส่วนสำนวนจีนพบ 1) “ดอก” 2) “หญ้า” 3) “ต้นไม้” คำเรียกพืชในสำนวนไทยและจีนสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติของคนไทยและคนจีน ทั้งสำนวนไทยและจีนต่างให้ความสำคัญกับพืชที่เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต แสดงให้เห็นถึงความใกล้ชิดระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ เห็นได้จากคำว่า “ไม้” ที่พบมากเป็นสูงสุดในสำนวนไทย เพราะการดำเนินชีวิตของคนไทยเกี่ยวข้องกับไม้แทบทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นที่อยู่

อาศัย อุปกรณ์การเกษตร เครื่องมือประกอบอาชีพ เครื่องใช้ไม้สอยต่าง ๆ ส่วนสำนวนจีนปรากฏคำว่า “ดอก หญ้า และต้นไม้” จำนวนมากซึ่งแสดงถึงความใกล้ชิดและผูกพันกับธรรมชาติเช่นเดียวกับคนไทย สอดคล้องกับงานวิจัยของเหมิงตี้ หลี่ (2562) ที่กล่าวว่าคำเรียกสีในสำนวนไทยและสำนวนจีนสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ

นอกจากนี้สำนวนไทยมีการนำคำเรียกพืชใกล้ตัวทั้งคำเรียกพืชที่พบเห็นในธรรมชาติทั่วไป พืชผลทางการเกษตร พืชสวนครัว พืชที่มีอยู่รอบบ้าน พืชที่อยู่ใกล้ตัว นำมาใช้ในสำนวน ดังจะเห็นจากคำเรียกพืชโดยเฉพาะคำเรียกชนิดของพืชในสำนวนไทยจำนวนมาก โดยมากมักเป็นพืชที่พบเห็นได้ทั่วไปในสังคมไทยทั้งสิ้น ทั้งนี้เพราะประเทศไทยอยู่ในเขตร้อนชื้น พืชพรรณธรรมชาติมีหลากหลาย พืชผักต้นไม้มีอยู่รอบตัวรอบบ้านเป็นจำนวนมาก วิถีชีวิตคนไทยจึงใกล้ชิดกับพืชเหล่านี้ คำเรียกพืชเหล่านี้จึงปรากฏในสำนวนจำนวนมาก แต่สำหรับคนจีนซึ่งอาศัยอยู่ในเขตที่มีภูมิอากาศค่อนไปทางหนาว พืชรอบตัวมีความหลากหลายน้อยกว่าไทย โดยมากมักเป็นดอกไม้ ต้นไม้ หญ้า พืชพรรณ ผลไม้เมืองหนาวที่มีมากในเขตพื้นที่ของจีน สอดคล้องกับความหลากหลายของคำเรียกพืชโดยเฉพาะคำเรียกชนิดของพืชที่พบในสำนวนไทยมากกว่าสำนวนจีน และสอดคล้องกับงานวิจัยของเหมิงตี้ หลี่ (2562) ที่กล่าวว่าคำเรียกสีในสำนวนไทยและจีนสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินชีวิตของคนไทยและคนจีนที่แตกต่างกันในบางด้าน เช่น พืชพรรณทางธรรมชาติขึ้นอยู่กับลักษณะทางภูมิประเทศ ภูมิอากาศ สิ่งแวดล้อมของแต่ละประเทศ เช่นเดียวกับคำว่า “ข้าว” ที่ปรากฏมากเป็นอันดับสองในสำนวนไทย และปรากฏมากเป็นอันดับสามในสำนวนจีนที่ แสดงให้เห็นว่าข้าวเป็นพืชที่เป็นอาหารหลักของคนไทยและคนจีน และการเกษตรกรรมหลักของคนไทยและคนจีนคือการปลูกข้าว คนไทยและคนจีนจึงผูกพันกับข้าวมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของพิริยา สุรขจร (2544) ที่กล่าวว่าคนจีนและคนไทยรับประทานข้าวเหมือนกัน ประเทศไทยและจีนต่างก็เป็นสังคมเกษตรกรรมและมีอาชีพเพาะปลูกข้าวเหมือนกันด้วย

คำเรียกพืชในสำนวนไทยและจีนนอกจากจะสื่อความหมายตรงแล้ว ยังสื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงความคิด ความเชื่อ และค่านิยมของสังคมไทยและจีนด้วย ทั้งนี้สำนวนอาจสื่อความหมายแตกต่างกันไปบ้าง เช่น คำว่า “ดอก” ในสำนวนจีนมักใช้ในเชิงสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายในทางบวก ขณะที่สำนวนไทยใช้ทั้งความหมายเชิงบวกและมีความหมายเชิงลบด้วย นอกจากนี้คำว่า “หญ้า” ซึ่งเป็นพืชที่พบได้ในธรรมชาติ สำนวนจีนใช้ในเชิงสัญลักษณ์สื่อความหมายแทนธรรมชาติรอบตัว สอดคล้องกับความเชื่อดั้งเดิมของชาวจีนคือลัทธิเต๋าที่เน้นการใช้ชีวิตกลมกลืนกับธรรมชาติที่เรียบง่าย (วิกิพีเดีย, 2569) ส่วนในสำนวนไทยใช้คำว่า “หญ้า” เป็นสัญลักษณ์แทนความต่ำต้อยด้อยค่า บ่งบอกถึงสิ่งที่ไม่ดี ไม่มีค่า ไร้ประโยชน์ อันเนื่องมาจากหญ้าที่อยู่เบื้องต่ำ อยู่ติดกับพื้นดิน คนและสัตว์เดินเหยียบย่ำ สอดคล้องกับที่พิริยา สุรขจร (2544) กล่าวว่า สำนวนไทยและสำนวนจีนแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมรวมถึงทัศนคติและค่านิยมต่าง ๆ ของชาวจีนและชาวไทยที่มีทั้งเหมือนกันและแตกต่างกันได้

รูปแบบของคำเรียกพืชในสำนวนไทยและสำนวนจีนพบ 3 รูปแบบเหมือนกัน ซึ่งสะท้อนความคิดการมองพืชของคนไทยและคนจีนที่เหมือนกัน คือ มองพืชเป็นแบบภาพใหญ่จากคำเรียกพืชทั่วไป มองแยกส่วนของพืชจากคำเรียกส่วนของพืช และมองเป็นประเภทหรือชนิดของพืชจากคำเรียกชนิดของพืช ทั้งนี้คำ

เรียกชนิดของพืชพบมากที่สุดทั้งในสำนวนไทยและจีน เพราะชนิดของพืชเป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวคนไทยและคนจีนมากที่สุด รวมถึงเป็นคำที่แสดงถึงลักษณะของพืชแต่ละชนิดได้ชัดเจนที่สุด ซึ่งสามารถนำมาแสดงความหมายเชิงสัญลักษณ์ของพืชผ่านสำนวนได้

ด้านความหมาย การที่สำนวนไทยและจีนมีสำนวนที่มีความหมายต่างกันจำนวนมาก นับว่าเป็นเรื่องปกติของภาษาที่จะมีสำนวนถ้อยคำที่แตกต่างกันไปตามแต่ละภาษาหรือแต่ละสังคม การที่สำนวนไทยและสำนวนจีนมีสำนวนที่มีความหมายเหมือนกันหรือคล้ายกันกันต่างหากที่เป็นสิ่งที่น่าสนใจ เพราะแสดงถึงความคิด ความเชื่อ วิถีชีวิต ค่านิยม หรือวัฒนธรรมบางอย่างที่มีร่วมกัน รวมไปถึงการใช้คำเรียกพืชเหมือนกันในสำนวนที่มีความหมายเหมือนกันหรือคล้ายกันในสำนวนไทยและสำนวนจีน ยิ่งเป็นการตอกย้ำให้เห็นว่าคนไทยและคนจีนมีวิถีชีวิต ค่านิยม ความเชื่อหรือวัฒนธรรมบางอย่างร่วมกัน เพราะนอกจากจะมีการใช้สำนวนในความหมายที่เหมือนกันหรือคล้ายกันแล้ว คำเรียกพืชที่ปรากฏในสำนวนก็ยังเป็นคำเดียวกันหรือคล้ายกันด้วย แสดงถึงการรับรู้หรือความเข้าใจบางอย่างที่มีร่วมกันระหว่างคนไทยและคนจีน หรือหากมีการหยิบยืมสำนวนบางอย่างมาใช้ร่วมกันตั้งแต่อดีตก็ยิ่งแสดงให้เห็นถึงความผูกพันหรือความสัมพันธ์อันใกล้ชิดของคนไทยและคนจีนที่แสดงออกให้เห็นจากภาษาหรือการใช้สำนวนเหล่านี้

ข้อเสนอแนะ

1. ผลการวิจัยนี้สามารถเป็นแนวทางให้แก่ผู้ที่กำลังเรียนหรือสนใจศึกษาเปรียบเทียบสำนวนไทยและสำนวนจีน เพื่อประโยชน์ในการศึกษาด้านภาษาและวัฒนธรรมต่อไป
2. ควรศึกษาเปรียบเทียบสำนวนไทยและสำนวนจีนในด้านการศึกษาเชิงประวัติ เพื่อศึกษาด้านการเปลี่ยนแปลงของสำนวนจากอดีตเปรียบเทียบกับปัจจุบัน
3. ควรศึกษาสำนวนไทยและสำนวนจีนในด้านความหมายของคำเรียกชนิดของพืช โดยจัดกลุ่มความหมาย ของคำเรียกชนิดของพืช เช่น พืชกลุ่มดอกไม้ พืชกลุ่มผัก พืชกลุ่มผลไม้ พืชกลุ่มไม้ยืนต้น

เอกสารอ้างอิง

กว่างลี หวง. (2555). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์คำยืมภาษาจีนในภาษาไทย.* (วิทยานิพนธ์ศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).

กฤตานน จุฑาเกียรติ. (2564). การศึกษาเปรียบเทียบความเหมือนของสำนวนจีนที่มีคำว่า guǐ กับสำนวนไทยที่มีคำว่าผี. *วารสารวิชาการสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ*, 7(1), 463-477.

กองส่งเสริมงานเผยแพร่พระพุทธศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2569). *ประกาศสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเรื่องพุทธประวัติ*. สืบค้นเมื่อ 21 มกราคม 2569, จาก https://dpb.onab.go.th/th/content/category/detail/id/72/iid/46

คณะบรรณาธิการพจนานุกรมสำนวนจีนฉบับสมบูรณ์. (2556). *พจนานุกรมสำนวนจีนฉบับใหญ่*. ปักกิ่ง: พาณิชย์อินเตอร์เนชันแนล.

จักรพล พิมพการ. (2549). *พจนานุกรมสำนวนไทย ฉบับนักเรียน*. กรุงเทพฯ: แสงดาว.

เจิ้ง เหว่ยลี่ และโจว เฉียน. (2559). *พจนานุกรมสำนวนจีน ฉบับใหญ่ของจีน*. ปักกิ่ง: พาณิชย์อินเตอร์เนชันแนล.

ชิมมี่ อุปรา. (2541). *การวิเคราะห์คำศัพท์และขอบข่ายความหมายที่ปรากฏในหนังสือแบบเรียนภาษาอังกฤษระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).

นววรรณ พันธุเมธา. (2568). *ภูมิปัญญาไทยในภาษา การใช้ถ้อยคำ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระใบฎีกาอนุรักษ์ อินฺทวณฺโณ. (2555). *ความแตกต่างระหว่างเถรวาทกับมหายาน*. สืบค้นเมื่อ 21 มกราคม 2569, จาก https://www.gotoknow.org/posts/501542

พิริยา สุรขจร. (2544). *สำนวนจีนและสำนวนไทยที่มีคำเกี่ยวกับสัตว์: การศึกษาเปรียบเทียบ*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

เหม่ย เหมิง. (2560). *พจนานุกรมสำนวนจีนฉบับสมบูรณ์*. ปักกิ่ง: พาณิชย์อินเตอร์เนชันแนล.

ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง. (ม.ป.ป). *จวีเจีย ปี้ยัง ซื่อเลย์ เฉวียนจี่* (สารานุกรมสิ่งใช้สอยที่จำเป็นในการครองเรือน). [เอกสารโบราณสมัยราชวงศ์หยวน]. ปักกิ่ง: จงหัวซูจวีว์.

รัชนี กำแพงแก้ว. (2557). *สำนวน สุภาษิต คำพังเพย (ฉบับพกพา)*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.

วรรณิดา ถึงแสง. (2545). *การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนจีนกับสำนวนไทยที่มีคำบอกอวัยวะ “ตา”*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

วรวรรณ คงมานุสรณ์. (2553). *รู้ถ้วนสำนวนไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.

วราลักษณ์ แซ่อึ้ง. (2550). *การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนจีนและสำนวนไทยที่มีคำเกี่ยวกับสัตว์ปีก*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

วิกิพีเดีย. (2569). *ลัทธิเต๋า*. สืบค้นเมื่อ 21 มกราคม 2569, จาก https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%A5%E0%B8%B1%E0%B8%97%E0%B8%98%E0%B8%B4%E0%B9%80%E0%B8%95%E0%B9%8B%E0%B8%B2

ศูนย์วิจัยพจนานุกรมพาณิชย์อินเตอร์เนชันแนล. (2558). *พจนานุกรมสำนวนจีนซินหัว*. ปักกิ่ง: พาณิชย์อินเตอร์เนชันแนล.

หลี่ เหมิงตี้. (2562). *การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนจีนกับสำนวนไทยที่เกี่ยวกับสี*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่).

อุดมพร อมรธรรม. (2556). *สำนวนไทย ฉบับจัดหมวดหมู่*. กรุงเทพฯ: แสงดาว.

อุรา เด่นวิภัยเลิศล้ำ. (2548). *การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนที่มีคำว่าเงินทองและของมีค่าในภาษาจีนกับในภาษาไทย*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

กลวิธีการตั้งชื่อร้านอาหารไทยในนครคุนหมิง สาธารณรัฐประชาชนจีน

Naming Strategies of Thai Restaurants in Kunming, People's Republic of China

เนตรน้ำทิพย์ ดวงมาลา* สรรพสิริ ส่งสุขรุจิโรจน์
Nednamthip Duangmala*, Sappasiri Songsukrujiroj
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*,2
Faculty Humanity and Society, Ubon Ratchathani Rajabhat University
Nednamthip.b@ubru.ac.th

Received: November 10, 2025 **Revised:** December 23, 2025 **Accepted:** February 10, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการตั้งชื่อร้านอาหารไทยในนครคุนหมิง สาธารณรัฐประชาชนจีน โดยได้เก็บรวบรวมข้อมูลรายชื่อร้านอาหารไทยในคุนหมิง จำนวนทั้งหมด 14 ชื่อ จากแอปพลิเคชัน ต้าจ้งเตี่ยนผิง（大宗点评）ในปี ค.ศ. 2025 ผลการศึกษาพบว่า มีกลวิธีการตั้งชื่อทั้งหมด 4 กลวิธี ได้แก่ 1) กลวิธีการแปล จำนวน 7 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 50 2) กลวิธีการสร้างคำขึ้นใหม่ จำนวน 3 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 21.42 3) กลวิธีการถอดเสียง จำนวน 2 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 14.29 และ 4) กลวิธีการใช้สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทย จำนวน 2 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 14.28

กลวิธีการตั้งชื่อร้านอาหารไทยในนครคุนหมิงแสดงให้เห็นว่า ร้านอาหารไทยมีความพยายามในการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นไทยโดยการตั้งชื่อร้านที่ประกอบไปด้วยคำศัพท์ที่สื่อถึงความเป็นไทยจากมุมมองของชาวจีน อาทิ จังหวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวของไทย วัตถุดิบประกอบอาหารไทย รวมถึงผลไม้ที่สามารถหาบริโภคได้โดยทั่วไปในประเทศไทย แต่กลับพบได้ยากหรือมีอยู่อย่างจำกัดในประเทศจีน

คำสำคัญ: กลวิธีการตั้งชื่อ กลวิธีการแปล ชื่อร้านอาหารภาษาจีน ชื่อร้านอาหารไทย นครคุนหมิง

Abstract

This research article aims to analyze the naming strategies of Thai restaurants in Kunming, People's Republic of China. The data consisted of 14 Thai restaurant names collected from the Dianping (大众点评) application in 2025. The findings revealed four naming strategies: 1) translation strategy, comprising 7 names (50%); 2) neologism or word-creation strategy, comprising 3 names (21.42%); 3) transliteration strategy, comprising 2 names (14.29%); and 4) the use of Thai cultural symbols, comprising 2 names (14.28%).

The naming strategies of Thai restaurants in Kunming demonstrate attempts to construct and communicate Thai identity through restaurant names containing lexical items associated with “Thainess” from the perspective of Chinese consumers. These include references to Thai tourist destinations, ingredients commonly used in Thai cuisine, and tropical fruits that are widely available in Thailand but relatively rare or limited in China.

Keywords: Naming Strategies, Translation Strategy, Chinese Restaurant Names, Thai Restaurant Names, Kunming

บทนำ

อาหารไทยถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งของชาติไทย อาหารไทยมีทั้งวัตถุดิบและรสชาติที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของไทย มีลักษณะเด่นทางท้องถิ่นที่ชัดเจน แต่ละภูมิภาคต่างมีรูปแบบเฉพาะตัวในการเลือกวัตถุดิบอาหารและวิธีการปรุงอาหาร

แนวหน้าออนไลน์ (2568) รายงานว่า “ข้อมูลทางการตลาดตอกย้ำกระแสความนิยมอาหารไทย โดยมากกว่าร้อยละ 50 ของร้านอาหารเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ราว 15,000 แห่งในจีนนั้นเสิร์ฟอาหารไทย แซงหน้าคู่แข่งอย่างอาหารเวียดนามหรืออาหารสิงคโปร์อย่างมาก ขณะเครือข่ายร้านอาหารไทยที่ได้รับความนิยมกำลังขยายตัวสู่ดินแดนใจกลางของจีนภายใต้ความช่วยเหลือจากแพลตฟอร์มการตลาดดิจิทัลและการจัดส่งอาหาร” ความนิยมดังกล่าวสะท้อนศักยภาพของอาหารไทยในฐานะ “soft power” ที่มีบทบาทสำคัญในการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและการสร้างภาพลักษณ์ประเทศไทยในระดับนานาชาติ

องค์ประกอบสำคัญหนึ่งที่ช่วยสื่อสารตัวตนของร้านอาหารไทยและดึงดูดผู้บริโภคชาวจีนคือ “ชื่อร้านอาหาร” ซึ่งทำหน้าที่ทั้งในเชิงภาษาศาสตร์และเชิงการตลาด โดยเป็นเครื่องมือในการสื่ออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ถ่ายทอดภาพจำของความเป็นไทย และสร้างการรับรู้แบรนด์ในหมู่ผู้บริโภค (Kotler & Keller, 2016) การตั้งชื่อร้านอาหารจึงมิได้เป็นเพียงการกำหนดชื่อเรียกเท่านั้น หากยังเป็นกระบวนการสร้างความหมายและคุณค่าทางสัญญะที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่นและบริบททางสังคมวัฒนธรรมในจีนควบคู่กันไปด้วย

ในบริบทข้ามวัฒนธรรม การตั้งชื่อร้านอาหารไทยในจีนมักอาศัยกลวิธีทางภาษาที่หลากหลาย เช่น การผสมผสานระหว่างภาษาไทย ภาษาจีน และภาษาอังกฤษ การถอดเสียง การแปลความหมาย หรือการใช้คำเชิงสัญลักษณ์ เพื่อให้ชื่อร้านมีความเข้าใจง่าย ดึงดูดความสนใจ และสื่อภาพลักษณ์ความเป็นไทยในมุมมองของผู้บริโภคชาวจีน (Newmark, 1988) กลวิธีดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวของผู้ประกอบการไทยในตลาดจีน

การศึกษากลวิธีทางภาษาในการตั้งชื่อร้านอาหารไทยในประเทศจีน จึงมีความน่าสนใจในการศึกษา ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ทั้งผู้ประกอบการร้านอาหารสามารถใช้เป็นแนวทางในการตั้งชื่อร้านอาหาร และเป็นการศึกษาทางภาษาศาสตร์จีนอีกแนวทางหนึ่ง รวมถึงเป็นการศึกษาข้ามวัฒนธรรมอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในการตั้งชื่อร้านอาหารไทยในนครคุนหมิง

แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับกลวิธีการตั้งชื่อร้านอาหารอาศัยแนวคิดเรื่องการแปลเป็นหลัก โดยได้ศึกษาแนวคิดของนักวิชาการที่เชี่ยวชาญด้านการแปลไว้ดังนี้

Nida (1964, อ้างถึงใน สัญฉวี สายบัว, 2560) ผู้เชี่ยวชาญด้านทฤษฎีการแปลชาวอเมริกันได้ให้ความหมายการแปลไว้ว่า “การแปลเป็นเรื่องของการถ่ายทอดความหมาย (meaning) และการถ่ายทอดรูปแบบของการเสนอความหมาย (form) ของข้อความในภาษาหนึ่งเป็นอีกภาษาหนึ่ง” นอกจากนี้ Nida (1964, อ้างถึงใน สัญฉวี สายบัว, 2560) ยังมองว่าการแปลเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ โดยกล่าวไว้ในหนังสือ Toward a Science of Translating (1964) ว่า “การแปลเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ การมองว่าการแปลเป็นเรื่องของศิลป์อย่างเดียวเป็นการมองข้ามหลักและข้ออธิบายที่มีอยู่ในการทำงานแปลทุกชนิด ซึ่งมีประโยชน์ต่อผู้ที่จะเป็นนักแปลที่ดี”

ส่วน แคทฟอร์ด (1978, อ้างถึงใน สัญฉวี สายบัว, 2560) ได้กล่าวถึงการแปลไว้ว่า “การแปล คือ การใช้ภาษาอีกภาษาหนึ่งเพื่อสื่อความหมายที่แสดงโดยภาษาเดิม ภาษาจึงเป็นเครื่องมือที่นักแปลนำมาใช้เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ดังนั้นตัวกำหนดอีกข้อหนึ่งที่จะผลิตงานแปลให้ดี คือ ความสามารถของผู้แปลในการใช้ภาษา”

อย่างไรก็ตาม ในบริบทของการตั้งชื่อร้านอาหารยังจำเป็นต้องอาศัยกลวิธีที่หลากหลายในการตั้งชื่อร้านอาหาร ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวชื่อร้านค้า พบว่า มีการศึกษาชื่อร้านค้าในประเทศไทยเป็นหลัก ดังนี้

จิรารัตน์ เกตุพุ่ม และภูเทพ ประภากร (2568) ได้สำรวจและวิเคราะห์ป้ายชื่อร้านค้าภาษาจีนในจังหวัดสิงห์บุรี ทั้งหมด 51 ร้าน โดยได้สำรวจประเภทร้านค้า และโครงสร้างร้านค้าที่นิยมใช้มากที่สุด คือ โครงสร้างแบบผสม โดยมีการใช้คำบอกชื่อคนแซ่ คำบอกกิจการ คำบอกรูปแบบองค์กรธุรกิจ คำทับเสียง คำมงคลและคำบอกสถานที่

ชานนท์ เชาว์จิรพันธุ์ และนพธร ปัจจัยคุณธรรม (2562) ได้ศึกษากลวิธีการแปลชื่อร้านค้าภาษาจีนเป็นภาษาไทยในเขตสาธร กรุงเทพมหานคร พบว่า กลวีการแปลป้ายชื่อร้านค้าภาษาจีนมี 3 กลวิธี คือ กลวิธีการตั้งชื่อใหม่ กลวิธีการทับศัพท์ และกลวิธีการแปลความเป็นแบบตรงตัว หรือการแปลแบบคำต่อคำ โดยกลวิธีการแปลนี้ต้องอาศัยความเข้าใจทั้งภาษาไทยและภาษาจีน อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงค่านิยมของภาษาถิ่นและสำเนียงถิ่น รวมถึงยังแสดงให้เห็นถึงความตั้งใจที่แท้จริงของผู้ตั้งชื่ออีกด้วย

เมชฌ สอดส่องกฤษ (2555) ได้สำรวจและศึกษาวิเคราะห์ชื่อร้านค้าภาษาจีนของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตจังหวัดอุบลราชธานี โดยได้วิเคราะห์ใน 2 ประเด็น คือ ประเด็นโครงสร้างของชื่อร้าน และความหมายของชื่อร้าน ด้านความหมาย พบว่า ชื่อร้านภาษาไทยและภาษาจีนมีความสัมพันธ์กันโดยพบว่ามีกลวิธีทางภาษาที่ปรากฏ 3 กลวิธีคือ กลวิธีการแปล การทับศัพท์ และการหาคำที่มีเสียงคล้ายกัน

การศึกษาชื่อร้านอาหารไทยมีความจำเป็นต้องศึกษาภาพลักษณ์ความเป็นไทยด้วย สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวกับภาพลักษณ์ความเป็นไทยในมุมมองของชาวจีนพบว่า เหอ ลี่นา และวีรวัฒน์ อินทรพร (2567) ได้ศึกษาเรื่อง “ภาพลักษณ์ความเป็นไทยในภาพยนตร์รักแนวท่องเที่ยวไทย” ผลการศึกษาพบว่า ภาพลักษณ์ความเป็นไทยแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) เมืองไทยเป็นเมืองที่มีภูมิทัศน์ธรรมชาติสวยงาม 2) เมืองไทยเป็นเมืองที่มีศิลปวัฒนธรรมงดงามและรุ่งเรือง และ 3) เมืองไทยเป็นเมืองที่มีประเพณีเก่าแก่และมีเสน่ห์ซึ่งสืบทอดมาจนปัจจุบัน ส่วนกลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์ความเป็นไทยในภาพยนตร์รักแนวท่องเที่ยวไทย พบ 3 กลวิธี คือ 1) กลวิธีนำเสนอผ่านฉาก 2) กลวิธีนำเสนอผ่านเสียง และ 3) กลวิธีนำเสนอผ่านโครงเรื่อง

Chen Wanjun （陈婉君，2023）ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาภาพลักษณ์ของประเทศไทยในภาพยนตร์ตลกเรื่อง *Lost in Thailand* และ *Detective Chinatow*” （《喜剧电影《泰囧》《唐人街探案》中的泰国形象研究》）ผลการศึกษาพบว่า ภาพยนตร์ทั้งสองเรื่องนำเสนอภาพลักษณ์ของประเทศไทยที่หลากหลาย ได้แก่ ภาพลักษณ์ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ภาพวิถีชีวิตไทยที่เรียบง่ายและจริงใจ ภาพลักษณ์ของชุมชนชาวจีนโพ้นทะเลที่มุ่งแสวงหาความกลมกลืน ตลอดจนการทำให้แหล่งท่องเที่ยวไทยมีลักษณะเป็นสัญญะ และการนำกิจกรรมบันเทิงเสนอในรูปแบบของความตื่นตาตื่นใจ ภาพแทนและวัฒนธรรมที่ปรากฏในภาพยนตร์ไม่เพียงเป็นการสืบทอดและเผยแพร่วัฒนธรรมไทยเท่านั้น แต่ยังเป็นการสะท้อนมิตรภาพจีน–ไทย ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความผูกพันระหว่างประชาชนของทั้งสองประเทศ พร้อมทั้งเปิดโอกาสและแนวคิดใหม่ ๆ สำหรับความร่วมมือและการเจรจาระหว่างประเทศในอนาคต

Hu Jin（胡瑾，2018）ได้ศึกษาเรื่อง “ภาพลักษณ์ประเทศไทยในภาพยนตร์ตลกจีน—กรณีศึกษาภาพยนตร์เรื่อง *Lost in Thailand*, *Detective Chinatown* และ *This Is Fate*” （《国产喜剧电影中的泰国形象 ——以《泰囧》《唐人街探案》《这就是命》为例》） เพื่อศึกษาภาพลักษณ์ของประเทศไทยในภาพยนตร์ตลกจีน โดยพิจารณาใน 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ การนำเสนอภาพลักษณ์ในเชิงสัญญะและความตื่นตาตื่นใจ การจินตนาการพื้นที่ของประเทศไทยในฐานะ “โลกแห่งความเรียบง่ายของมนุษย์” ควบคู่กับ “แดนแห่งอาชญากรรมและความมืดมน” และเหตุผลที่ภาพยนตร์ตลกจีนมักเลือกประเทศไทยเป็นฉากหลังของเรื่องราว ทั้งนี้เพื่อชี้ให้เห็นถึงคุณค่าและความหมายทางวัฒนธรรมของภาพลักษณ์ประเทศไทยที่ปรากฏในภาพยนตร์ตลกจีน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การศึกษาในไทยมักศึกษาป้ายร้านค้าเป็นหลักและศึกษาเชิงโครงสร้างภาษา ยังไม่พบการศึกษาเฉพาะชื่อร้านอาหารไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งชื่อร้านอาหารไทยในประเทศจีน ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยศึกษาการตั้งชื่อร้านอาหารไทยในเมืองคุนหมิง เนื่องจากเมืองคุนหมิงเป็นเมืองที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย รวมทั้งมีกลุ่มชาติพันธุ์ไตที่วัฒนธรรมใกล้เคียงกับวัฒนธรรมไทย กอปรกับในเมืองคุนหมิงพบร้านอาหารไทยจำนวนมาก ควรค่าแก่การศึกษา อีกทั้งการศึกษานี้จะช่วยสะท้อนให้เห็นถึงมุมมองของชาวจีนที่มีต่อภาพลักษณ์ความเป็นไทยที่สื่อผ่านวัฒนธรรมทางอาหารอีกด้วย

ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยได้สำรวจและรวบรวมชื่อร้านอาหารไทยที่ตั้งอยู่ในเฉพาะพื้นที่นครคุนหมิง มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีนจากแอปพลิเคชันรีวิวอาหารต้าจ้งเตี่ยนผิง（大众点评）โดยคัดเลือกเฉพาะร้านอาหารไทยที่ปรากฏภาษาไทยอยู่ในชื่อร้าน สามารถคัดเลือกได้ทั้งหมด 14 ร้าน ดังตารางต่อไปนี้

ลำดับ	ชื่อร้านอาหารภาษาไทย	ชื่อร้านอาหารภาษาจีน
1.	ครัวกรุงเทพ	曼谷厨房
2.	มะพร้าวเขียว	青椰
3.	ชาวประมงตัวน้อย	小小集渔
4.	มนต์เสน่ห์ไทย	泰魔力
5.	ใจเย็น ๆ ใจเย็น ๆ	曼曼来
6.	ไทยหรรษา	泰欢喜
7.	บางกอก ลิตเติ้ล เชฟ	曼谷小厨房泰国菜
8.	-	泰爽金
9.	อาหารไทยฮาลาล	吉泰
10.	ก๋วยเตี๋ยวเรือจันทร์สยาม	熹枱
11.	ของกินเล่น	孔金莲
12.	ตุ๊กตุ๊กร้านอาหารไทย	笃笃泰式餐厅
13.	อาหารช้าง อาหารไทย	象泰
14.	-	巷里有象

วิธีการศึกษา

บทความวิจัยนี้เป็นบทความวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยอาศัยงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและศึกษาด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากชื่อร้านอาหารทั้งภาษาไทยและภาษาจีนของร้านอาหารไทย ณ นครคุนหมิง มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน

ผู้วิจัยได้สำรวจและรวบรวมชื่อร้านอาหารไทยที่ตั้งอยู่ในเฉพาะพื้นที่ในนครคุนหมิง จากแอปพลิเคชันรีวิวอาหารต้าจ้งเตี่ยนผิง（大众点评）สามารถคัดเลือกได้ทั้งหมด 14 ร้าน จากนั้นนำชื่อร้านอาหารที่ได้มาวิเคราะห์หากลวิธีทางภาษาในการตั้งชื่อร้านอาหาร โดยวิเคราะห์ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงด้านภาษา วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ความเป็นไทย จากนั้นจึงสรุปและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

กลวิธีที่ปรากฏในชื่อป้ายร้านอาหารไทยพบว่ามี 4 กลวิธี ดังนี้

1. กลวิธีการแปล

Nida (1964, อ้างถึงใน สัญฉวี สายบัว, 2560) ผู้เชี่ยวชาญด้านทฤษฎีการแปลชาวอเมริกันได้ให้ความหมายการแปลไว้ว่า “การแปลเป็นเรื่องของการถ่ายทอดความหมาย (Meaning) และการถ่ายทอดรูปแบบของการเสนอความหมาย (Form) ของข้อความในภาษาหนึ่งเป็นอีกภาษาหนึ่ง”

กลวิธีการแปล หมายถึง การถ่ายทอดข้อความจากภาษาต้นฉบับไปสู่ภาษาปลายทาง โดยผู้แปลจะต้องรักษาความหมายของภาษาต้นฉบับไว้ให้มากที่สุด เพื่อให้สามารถสื่อความหมายของภาษาต้นฉบับได้อย่างครบถ้วน ถูกต้อง แม่นยำ เป็นธรรมชาติ และมีใจความสมบูรณ์ตามภาษาต้นฉบับ (เนตรน้ำทิพย์ บุดดาวงศ์ และศรัณธร สุระหาร, 2564) มีดังตารางต่อไปนี้

ลำดับ	ภาพป้ายร้านอาหาร	ชื่อร้านอาหาร ภาษาไทย	ชื่อร้านอาหารภาษาจีน
1.	 ที่มา: 大宗点评，2569	ครัวกรุงเทพ	曼谷厨房
2.	 ที่มา: 大宗点评，2569	มะพร้าวเขียว	青椰
3.	 ที่มา: 大宗点评，2569	ชาวประมงตัวน้อย	小小集渔
4.	 ที่มา: 大宗点评，2569	มนต์เสน่ห์ไทย	泰魔力

ลำดับ	ภาพป้ายร้านอาหาร	ชื่อร้านอาหาร ภาษาไทย	ชื่อร้านอาหารภาษาจีน
5.	 ที่มา: 大宗点评，2569	ใจเย็นๆ ใจเย็นๆ	曼曼来
6.	 ที่มา: 大宗点评，2569	ไทยหรรษา	泰欢喜
7.	 ที่มา: 大宗点评，2569	บางกอก ลิตเติ้ล เชฟ	曼谷小厨房泰国菜

ตัวอย่างที่ 1 ชื่อร้านอาหารที่พบคือ **“曼谷厨房 ครัวกรุงเทพ”**

จากตัวอย่างที่ 1 พบว่า ชื่อร้านนี้ใช้วิธีการแปลความหมายแบบตรงตัว โดยคำว่า “曼谷” แปลว่า กรุงเทพฯ และ “厨房” แปลว่า ครัว ร้านนี้ใช้ชื่อเมืองหลวงของไทย คือ กรุงเทพฯ มาเป็นชื่อร้าน และเพียงเพิ่มคำว่าครัวเข้าไป เป็นชื่อร้านที่ใช้กลวิธีการตั้งชื่อแบบไม่มีความซับซ้อน แต่คงไว้ซึ่งสัญลักษณ์สำคัญที่สื่อถึงความเป็นไทยในมุมมองของชาวจีนอย่างง่ายดาย นั่นคือ การใช้ชื่อเมืองหลวงของไทย

ตัวอย่างที่ 2 ชื่อร้านอาหารที่พบคือ **“青椰 泰式大排档 มะพร้าวเขียว”**

จากตัวอย่างที่ 2 พบว่า ชื่อร้านนี้ใช้วิธีการแปลความหมายแบบตรงตัวเช่นเดียวกับตัวอย่างที่ 1 โดยคำว่า “青” แปลว่า สีเขียว และ “椰” มาจากคำว่า “椰子” แปลว่า มะพร้าว “青椰” จึงแปลว่า มะพร้าวเขียว หรือ มะพร้าวอ่อน นั่นเอง การใช้ชื่อผลไม้ในเขตเมืองร้อนอย่างมะพร้าวมาตั้งเป็นชื่อร้าน สะท้อนให้เห็นว่า ในมุมมองของชาวจีนมองว่า มะพร้าวเป็นผลไม้ที่มีชื่อเสียงและหาทานได้ง่ายในไทย

อย่างไรก็ตาม การตั้งชื่อร้านว่า “มะพร้าวเขียว” ไม่ได้สะท้อนว่าร้านอาหารร้านนี้มีอาหารประเภทใด เพียงแต่คงกลิ่นไอความเป็นเมืองไทยไว้ภายใต้ชื่อผลไม้ ผู้แต่งจึงมีการเพิ่มคำอธิบายความของชื่อร้านเข้าไปเพิ่มว่า 泰式大排档 ซึ่งหมายถึง สตรีตฟูดสไตล์ไทย

ตัวอย่างที่ 3 ชื่อร้านอาหารที่พบคือ **“小小集渔 • 泰式大排档 ชาวประมงตัวน้อย”**

จากตัวอย่างที่ 3 พบว่า ชื่อร้านขึ้นต้นด้วยภาษาไทย โดยระบุเลยว่าเป็นร้านอาหารไทย และมีชื่อว่า “ชาวประมงตัวน้อย” ตามด้วยการแปลเป็นภาษาจีนด้วยคำว่า “小小集渔” หมายถึง รวมชาวประมงหรือกลุ่มคนหาปลา และขยายความด้วยภาษาจีนด้วยคำว่า “泰式大排档” แปลว่า ร้านอาหารสตรีตฟูดสไตล์ไทย ชื่อร้านอาหารร้านนี้ให้ภาพร้านอาหารไทยแบบพื้นบ้าน ทั้งยังสะท้อนว่าเป็นร้านอาหารที่เน้นอาหารทะเลอีกด้วย

ตัวอย่างที่ 4 ชื่อร้านอาหารที่พบคือ **“泰魔力 • 泰式大排档 มนต์เสน่ห์ไทย”**

จากตัวอย่างที่ 4 พบว่า ร้านตั้งชื่อโดยแปลจากภาษาไทยคำว่า “มนต์เสน่ไทย” โดยแปลเป็นภาษาจีนว่า “泰魔力” ทั้งยังเพิ่มการขยายความในภาษาจีนด้วยคำว่า “泰式大排档” แปลว่า ร้านอาหารสตรีตฟูดสไตล์ไทย เช่นเดียวกับตัวอย่างที่ 4 ชื่อนี้ใช้คำว่า “มนต์” เพื่อสร้างแรงจูงใจให้กับอาหารไทยว่าสามารถสะกดใจผู้ลิ้มลองได้ อีกทั้งคำว่า “มนต์” ยังมีกลิ่นอายของความขลัง และเป็นคำทางความเชื่อซึ่งเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและค่านิยมของไทยอีกด้วย

ตัวอย่างที่ 5 ชื่อร้านอาหารที่พบคือ **“曼曼来 ใจเย็น ๆ ใจเย็น ๆ”**

จากตัวอย่างที่ 5 พบว่า ร้านตั้งชื่อโดยการแปลจากภาษาไทยคำว่า “ใจเย็น ๆ ” โดยในภาษาจีนสามารถแปลว่า “慢慢来” หมายถึง (ทำอะไร) ค่อย ๆ ทำ หรือทำช้า ๆ ซึ่งหมายถึง ใจเย็น ๆ ได้เช่นกัน อย่างไรก็ตามในภาษาจีน ไม่ได้ใช้ตัวอักษร “慢” ตามความหมายในภาษาจีน แต่ใช้ตัวอักษร “曼” ซึ่งอาจมาจากคำว่า “曼谷” แปลว่า กรุงเทพฯ ซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศไทย เพื่อสื่อถึงสัญลักษณ์ของความเป็นไทย

ตัวอย่างที่ 6 ชื่อร้านอาหารที่พบคือ **“泰欢喜 ไทยหรรษา”**

จากตัวอย่างที่ 6 พบว่า ร้านตั้งชื่อโดยมีการแปลจากภาษาไทยคำว่า “ไทย” แปลเป็นภาษาจีนว่า “泰” และ จากภาษาไทยคำว่า “หรรษา” แปลว่าเป็นภาษาจีนว่า “欢喜” ซึ่งหมายถึง ดีอกดีใจ จะเห็นว่า การแปลคำดังกล่าวไม่ใช่การแปลแบบตรงตัว แต่เป็นการแปลโดยพยายามรักษาเสียงพยัญชนะต้นให้มีความสอดคล้องกับเสียงในภาษาไทย คือ “欢”（Huān）สอดคล้องกับ “หรร” และ “喜”（xǐ）สอดคล้องกับ “ษา”

ตัวอย่างที่ 7 ชื่อร้านอาหารที่พบคือ **“曼谷小厨泰国菜 บางกอกลิตเติ้ลเชฟ”**

จากตัวอย่างพบว่า ชื่อร้านมีการใช้ชื่อภาษาจีน คำว่า “曼谷小厨泰国菜” เกิดจากการประกอบของคำคือ “曼谷” แปลว่า กรุงเทพฯ ซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศไทย “小厨” แปลว่า พ่อครัวตัวน้อย และ “泰国菜” แปลว่า อาหารไทย โดยเป็นการแปลมาจากภาษาไทยเขียนเป็นคำอ่านของภาษาอังกฤษคำว่า “บางกอกลิตเติ้ลเชฟ” มาจากภาษาอังกฤษคำว่า “Bangkok Little Chef” ร้านนี้จึงเป็นการใช้กลวิธีการแปล

2. กลวิธีการสร้างคำขึ้นใหม่

สุประวีณ์ แสงอรุณเฉลิมสุข (2562) ได้อธิบายความหมายของการสร้างคำใหม่ไว้ว่า “การสร้างคำใหม่ถือว่าเป็นธรรมชาติของภาษาที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา โดยทั่วไปการสร้างคำใหม่มักเกิดจากการเปลี่ยนแปลงในสังคม จึงต้องการสร้างคำใหม่ขึ้นมาเพื่อใช้ให้เข้ากับสถานการณ์นั้น ๆ ซึ่งคำใหม่นี้อาจจะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงสำนวนเดิม หรือการสร้างคำใหม่ก็ได้” มีดังตารางต่อไปนี้

ลำดับ	ภาพป้ายร้านอาหาร	ชื่อร้านอาหารภาษาไทย	ชื่อร้านอาหารภาษาจีน
8	 ที่มา: 大宗点评，2569	-	泰爽金
9	 ที่มา: 大宗点评，2569	อาหารไทยฮาลาล	吉泰
10	 ที่มา: 大宗点评，2569	ก๋วยเตี๋ยวเรือจันทร์สยาม	熹枱

ตัวอย่างที่ 8 ชื่อร้านอาหารที่พบคือ “**泰爽金**”

จากตัวอย่างพบว่า ร้านได้สร้างคำขึ้นใหม่ คือชื่อ “泰爽” โดยไม่มีความหมายโดยตรงในภาษาจีน แต่หากใช้ตัวอักษรอีกตัวที่มีเสียงเดียวกันคือ “太” คำว่า “太爽” จะมีความหมายว่า “สบายจริง ๆ” หากใช้ในบริบทของการทานอาหารอาจแปลได้ว่า “ฟินมาก” หรือ “สะใจมาก” ทานแล้วให้ความรู้สึก สดชื่น โล่ง สบาย และมักใช้กับอาหารที่มีรสเผ็ด หรือ เปรี้ยว ซึ่งตรงกับรสชาติของอาหารไทย หากแต่ร้านใช้ตัวอักษร “泰” แทน “太” อาจเพื่อแสดงให้ผู้บริโภคทราบว่าร้านอาหารร้านนี้เป็นร้านอาหารไทย

ตัวอย่างที่ 9 ชื่อร้านอาหารที่พบคือ **“อาหารไทยฮาลาล 吉泰 – 东南亚清真料理”**

จากตัวอย่างพบว่า ร้านอาหารใช้ภาษาไทยในการระบุประเภทของอาหารในร้าน คือคำว่า “อาหารไทยฮาลาล” และ ขยายความเป็นภาษาจีนว่า “东南亚清真料理” แปลว่า อาหารเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และมีชื่อร้านเป็นภาษาจีนคือ “吉泰” เกิดจากคำว่า “吉” แปลว่า มงคล ผสมกับคำว่า “泰” แปลว่า ไทย

ร้านนี้ไม่มีการตั้งชื่อร้านเป็นภาษาไทย แต่มีการตั้งชื่อร้านในภาษาไทยประกอบด้วยคำว่า “泰” หรือ ไทย และเพื่อให้เกิดความเข้าใจแก่ลูกค้าได้ใช้คำอธิบายเป็นภาษาไทยว่า “อาหารไทยฮาลาล” แทน การระบุเช่นนี้ นอกจากจะสร้างความเข้าใจแก่ลูกค้าแล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงความชัดเจนของกลุ่มอาหารว่าเป็นอาหารฮาลาล คือ อาหารที่ถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม ซึ่งช่วยสนองความต้องการของกลุ่มลูกค้าชาวอิสลามในจีนอีกด้วย

ตัวอย่างที่ 10 ชื่อร้านอาหารที่พบคือ **“熹枌 – ก๋วยเตี๋ยวเรือจันทร์สยาม BOAT NOODLE”**

จากตัวอย่างพบว่า ร้านนี้ใช้กลวิธีการสร้างคำใหม่คือคำว่า “熹枌”（xīyuè）โดยเกิดจากคำว่า “熹” แปลว่า แสงอรุณ หรือ ความเจริญรุ่งเรือง และ คำว่า “枌” เป็นตัวอักษรรูปแบบศิลป์ มักใช้ในการตั้งชื่อแบรนด์ให้มีความหรูหรา ส่วนในภาษาไทยคือคำว่า “จันทร์สยาม” สื่อให้เห็นถึงภาพความเป็นไทยแบบดั้งเดิม และใช้วิธีการระบุประเภทอาหารทั้งในภาษาไทยและภาษาอังกฤษคือคำว่า “ก๋วยเตี๋ยวเรือ” และ “Boat Noodle” เพื่อสร้างความเข้าใจให้แก่ลูกค้าที่เป็นทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

3. กลวิธีการถอดเสียง

กลวิธีการถอดเสียง เป็นกระบวนการถอดเสียงจากภาษาต้นฉบับไปยังภาษาปลายทาง ซึ่งในฉบับแปลไทยจะถอดเสียงจากพยัญชนะและสัทอักษรภาษาจีนเป็นหลักจีน (ธัญนันทน์ นิธมณีรัตน และศศรักษ์ เพชรเชิดชู, 2568) มีดังตารางต่อไปนี้

ลำดับ	ภาพป้ายร้านอาหาร	ชื่อร้านอาหารภาษาไทย	ชื่อร้านอาหารภาษาจีน
11	 ที่มา: 大宗点评，2569	ของกินเล่น	孔金莲

12	 ที่มา: 大宗点评，2569	ตุ๊กตุ๊กร้านอาหารไทย	笃笃泰式餐厅

ตัวอย่างที่ 11 ชื่อร้านอาหารที่พบคือ **“孔金莲 ของกินเล่น”**

จากตัวอย่างพบว่า ร้านนี้ใช้กลวิธีการถอดเสียง โดยในภาษาไทย ใช้คำว่า “ของกินเล่น” และในภาษาจีนมีการใช้เสียงที่คล้ายคลึงกับภาษาไทย หรือถอดเสียงมาจากภาษาไทย คือคำว่า “孔金莲” อ่านว่า “ข่งจินเลียน” คำว่า “孔” หมายถึง ชื่อสกุลของจีน “金莲” หมายถึง เท้าของสตรีสมัยโบราณ (ที่ผ่านการมัดเท้า) “孔金莲” จึงไม่ได้มีความหมายโดยตรงในทางภาษาจีน หากแต่เป็นคำที่แต่งขึ้นหรือดัดแปลงขึ้นให้มีเสียงใกล้เคียงกับภาษาไทย สร้างความจำให้กับชาวจีนผ่านคำพ้องเสียงในภาษาไทย

ตัวอย่างที่ 12 ชื่อร้านอาหารที่พบคือ **“笃笃泰式餐厅 ตุ๊กตุ๊กร้านอาหารไทย”**

จากตัวอย่างพบว่า ร้านนี้มีการใช้คำทางวัฒนธรรมคือคำว่า ตุ๊กตุ๊ก โดยในภาษาจีนใช้คำว่า “笃笃” และขยายความด้วยคำว่า “泰式餐厅” หมายถึง ร้านอาหารสไตล์ไทย การใช้คำว่า ตุ๊กตุ๊ก สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า รถตุ๊กตุ๊ก เป็นสัญลักษณ์หรือภาพแทนของประเทศไทย ทั้งยังเป็น Soft power ของประเทศไทยอีกด้วย

4. กลวิธีการใช้สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทย

วัฒนธรรม หมายถึง ระบบของความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษา และค่านิยมที่ถูกถ่ายทอดภายในสังคม และมีอิทธิพลต่อรูปแบบพฤติกรรมรวมถึงการสื่อสารของสมาชิกในสังคมนั้น คำทางวัฒนธรรม (Culture Terms) เป็นคำที่สะท้อนแนวคิดเฉพาะของแต่ละวัฒนธรรม โดยมักไม่สามารถแปลความหมายได้ตรงตัว เพราะแฝงด้วยบริบททางประวัติศาสตร์และค่านิยมเชิงลึกที่หล่อหลอมสังคมนั้นมาอย่างยาวนาน (Newmark, 1988; Nida, 1964) มีดังตารางต่อไปนี้

ลำดับ	ภาพป้ายร้านอาหาร	ชื่อร้านอาหารภาษาไทย	ชื่อร้านอาหารภาษาจีน
13	 ที่มา: 大宗点评，2569	อาหารช้าง อาหารไทย	象泰
14	 ที่มา: 大宗点评，2569		巷里有象

ตัวอย่างที่ 13 ชื่อร้านอาหารที่พบคือ **“象泰 อาหารช้าง อาหารไทย”**

จากตัวอย่างพบว่า ร้านนี้ใช้กลวิธีการตั้งชื่อด้วยสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทย คือ คำว่า “象” หรือ ช้าง จากนั้นจึงขยายความด้วยภาษาจีนด้วยคำว่า “泰式料理” หมายถึง อาหารไทย และยังมีภาษาไทยแปลอยู่ตอนท้ายว่า “อาหารช้าง อาหารไทย”

จากตัวอย่างสะท้อนว่า ภาพตัวแทนของวัฒนธรรมไทยในสังคมจีนคือช้าง อย่างไรก็ตามยังสะท้อนให้เห็นว่าผู้แปลหรือผู้ตั้งชื่อร้านไม่มีทักษะทางภาษาไทยที่เพียงพอ เนื่องจากการใช้คำว่า “อาหารช้าง” อาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้ว่าเป็นอาหารของช้าง ไม่ใช่อาหารของคน

ตัวอย่างที่ 14 ชื่อร้านอาหารที่พบคือ **“巷里有像”**

จากตัวอย่างพบว่า ร้านนี้ไม่ได้มีการตั้งชื่อร้านเป็นภาษาไทย แต่ใช้ตัวอักษรภาษาไทยคำว่า “ยินดีต้อนรับ” แสดงกลิ่นอายความเป็นไทยผ่านตัวอักษร ในชื่อภาษาจีนปรากฏคำทางวัฒนธรรมคำว่า “象” หรือ ช้าง เช่นเดียวกับตัวอย่างข้างต้น โดยหากแปลเต็มตัว “巷里有象” จะแปลว่า มีช้างในตรอก จากนั้นเพื่อแสดงให้รู้ว่าชื่อนี้เป็นชื่อร้านอาหารไทย จึงมีการใช้ภาษาอังกฤษอธิบายความเพิ่มเติมด้วยคำว่า “Thai Food in Alley” แปลว่า “อาหารไทยในตรอก” แสดงให้เห็นว่าร้านนี้ยังไม่ให้ความสำคัญกับภาษาอังกฤษเพื่อสื่อสารกับชาวต่างชาติอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เพียงลูกค้าชาวจีนหรือชาวไทย

อภิปรายผล

การตั้งชื่อร้านอาหารไทยในนครคุนหมิง พบว่า มีกลวิธีการตั้งชื่อร้านอาหารไทยมีทั้งหมด 4 กลวิธี ได้แก่ 1) กลวิธีการแปล จำนวน 7 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 50 2) กลวิธีการสร้างคำขึ้นใหม่ จำนวน 3 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 21.42 3) กลวิธีการถอดเสียง จำนวน 2 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 14.29 และ 4) กลวิธีการใช้สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทย จำนวน 2 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 14.28

กลวิธีการแปลที่พบในชื่อร้านอาหารไทยเป็นการถ่ายทอดความหมายจากภาษาต้นฉบับไปสู่ภาษาปลายทาง (เนตรน้ำทิพย์ บุดดาวงศ์ และศรัณธร สุระหาร, 2564) อย่างไรก็ตาม ในกลวิธีการตั้งชื่อร้านอาหารไทยในประเทศจีนไม่ได้รักษาตัวอักษรของภาษาต้นฉบับเอาไว้ทั้งหมด หากแต่มีความพยายามรักษากลิ่นอายความเป็นไทยเอาไว้มากกว่า เช่น คำว่า “曼曼来” ที่ถูกต้องควรจะเขียนว่า “慢慢来” แต่กลับเขียนเป็น “曼曼来” โดยคำว่า “曼” มาจากคำว่า “曼谷” แปลว่า กรุงเทพมหานคร เมืองหลวงของประเทศไทยนั่นเอง ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของชานนท์ เชาว์จิรพันธุ์ และนพธร ปัจจัยคุณธรรม (2562) ที่กล่าว กลวิธีการแปลโดยการทับศัพท์ “กลวิธีการทับศัพท์เป็นกลวิธีหนึ่งที่สามารถรักษาวิธีการอ่านออกเสียงชื่อร้านค้าภาษาจีนได้อย่างคลายเคลื่องกับต้นฉบับ แต่ก็ไม่สามารถสื่อถึงความหมายของชื่อร้านค้า นับว่ากลวิธีการแปลโดยการทับศัพท์มุ่งเน้นการถ่ายทอดเฉพาะการออกเสียงโดยไม่เน้นการตีความหมายในภาษาปลายทาง”

กลวิธีการสร้างคำขึ้นใหม่ของชื่อร้านอาหารจะแตกต่างจากกลวิธีสร้างคำใหม่หรือตั้งชื่อใหม่ในบริบทอื่น ๆ กล่าวคือ การสร้างคำขึ้นใหม่ของชื่อร้านอาหารไม่จำเป็นต้องใช้การแปลจากภาษาต้นฉบับโดยสามารถสร้างคำใหม่หรือตั้งชื่อร้านขึ้นใหม่ได้เลย ในขณะที่การตั้งชื่อภาพยนตร์ไทยเป็นภาษาจีนของจินดาพร พินพงทรัพย์ (2561) ยังคงต้องมีการคำนึงถึงภาษาไทยที่เป็นภาษาต้นฉบับอยู่ ส่วน ชานนท์ เชาว์จิรพันธุ์ และ นพธร ปัจจัยคุณธรรม (2562) มองกลวิธีการตั้งชื่อร้านใหม่ว่า “ยังคงมีบางชื่อร้านค้ามีจุดประสงค์เพื่ออนุรักษ์ชื่อร้านค้าภาษาจีนดั้งเดิม หรือถ้ามีการแปลเป็นภาษาไทยแล้วไม่ได้รับความสนใจผู้แปลชื่อร้านค้าภาษาจีนจึงตั้งชื่อขึ้นใหม่ เพื่อสื่อความหมายใหม่ให้เป็นที่จดจำและเข้าใจง่ายในยุคสังคมไทยปัจจุบัน” การสร้างคำขึ้นใหม่ในบริบทของชื่อร้านอาหารไทยในจีน จึงแตกต่างจากการสร้างคำขึ้นใหม่หรือตั้งชื่อใหม่ในบริบทอื่น ๆ

กลวิธีการถอดเสียงที่พบมีทั้งคำที่คงความหมายเดิมและไม่ได้มีความหมายเดิม คำที่มีความหมายเดิมคือ คำว่า “笃笃泰式餐厅” แปลว่า “ตุ๊กตุ๊กร้านอาหารไทย” คำว่า “笃笃” ถอดเสียงมาจากคำว่า “ตุ๊กตุ๊ก” หมายถึง รถสามล้อเครื่องที่เป็นเอกลักษณ์ของประเทศไทย ส่วนคำที่ไม่ได้มีความหมายเดิมเลยคือ คำว่า “孔金莲” (kǒngjīnlián) ถอดเสียงมาจากภาษาไทยคำว่า “ของกินเล่น” หรืออาหารทานเล่นนั่นเอง มีความใกล้เคียงกับ เมชฌ สอดส่องกฤษ (2555) ที่กล่าวว่า “ชื่อร้านทั้งสองภาษาอาจมีเสียงเหมือนคล้าย หรือต่างกันก็ได้ อาจใช้วิธีการทับศัพท์ หรือหาคำที่มีเสียงใกล้เคียงกันก็ได้”

ส่วนกลวิธีการใช้สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยเป็นกลวิธีที่ค้นพบขึ้นใหม่ซึ่งสอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรม คือการแสดงเอกลักษณ์ความเป็นไทยโดยอาศัยสัญลักษณ์ความเป็นไทย คือ คำว่า “象” หรือช้างซึ่งเป็นสัตว์มงคลของไทย เพื่อแสดงต่อวัฒนธรรมต่างถิ่น

กลวิธีเหล่านี้ล้วนมีความพยายามดึงดูดความสนใจลูกค้า ผ่านการนำเสนอชื่อร้านอาหาร โดยใช้ชื่อร้านอาหารเป็นสื่อกลางในการสื่อสารให้เห็นถึงบรรยากาศของร้าน อาหารหรือรสชาติที่ลูกค้าจะสามารถสัมผัสได้ในร้าน ชื่อร้านอาหารไทยที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีภาษาและวัฒนธรรมที่แตกต่าง จึงถือเป็นความท้าทายของผู้ตั้งชื่อร้านอาหาร

ชื่อร้านอาหารไทยในนครคุนหมิงสามารถสะท้อนมุมมองของชาวจีนที่มีต่อประเทศไทย โดยชื่อร้านอาหารที่ปรากฏในการประกอบการตั้งชื่อนั้น มักจะเป็นสิ่งที่โดดเด่นและมีชื่อเสียงของไทย สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นภาพลักษณ์ของประเทศไทยที่สะท้อนผ่านมุมมองของชาวจีน กลวิธีการตั้งชื่อที่พบจึงมีประโยชน์ต่อทั้งผู้ประสงค์ตั้งชื่อร้านอาหารไทยในประเทศจีน ขณะเดียวกันสามารถสะท้อนให้เห็นภาพลักษณ์ของไทยที่มีต่อสายตาชาวจีนและควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้ที่สนใจศึกษากลวิธีการตั้งชื่อร้านอาหาร สามารถศึกษากลวิธีการตั้งชื่อร้านอาหารในภาษาอื่น ๆ ในประเทศจีน เช่น ร้านอาหารญี่ปุ่น ร้านอาหารเกาหลี ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นถึงมุมมองของชาวจีนที่มีต่อภาพลักษณ์ของร้านอาหารดังกล่าว

2. ผู้ประกอบการร้านอาหารไทยในประเทศจีน สามารถนำรูปแบบและแนวทางการตั้งชื่อร้านอาหารไปใช้ประกอบการพิจารณาการตั้งชื่อร้านอาหารไทยได้

เอกสารอ้างอิง

จิรารัตน์ เกตุพุ่ม และภูเทพ ประภากร. (2568). การศึกษาชื่อร้านค้าภาษาจีนในจังหวัดสิงห์บุรี. *วารสารจีนวิทยา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง*, 19(1), 57-77.

จินดาพร พินพงทรัพย์. (2561). กลวิธีการตั้งชื่อภาพยนต์ไทยเป็นภาษาจีน. *Verdian E-Journal, Silpakorn University*, 11(3), 1471-1491.

ชานนท์ เชาว์จิรพันธุ์ และนพธร ปัจจัยคุณธรรม. (2562). การศึกษากลวิธีการแปลชื่อร้านค้าภาษาจีนเป็นภาษาไทยในเขตสาธร กรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี*, 2(2), 54-65.

ธัญนันทน์ นิธมณีรัตน และศศรักษ์ เพชรเชิดชู. (2568). การศึกษาคำเลียนเสียงในนวนิยายจีนเรื่อง Xiao Bao Zhuang กับกลวิธีการแปลในฉบับแปลไทย. *วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการแปซิฟิค*, 11(1), 79-89.

เนตรน้ำทิพย์ บุดดาวงศ์ และศรัณธร สุระหาร. (2564). การศึกษากลวิธีการแปลชื่ออาหารไทยเป็นภาษาจีน : กรณีศึกษาร้านอาหารไทยในนครเฉิงตู สาธารณรัฐประชาชนจีน. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 12(1), 171-184.

แนวหน้าออนไลน์. (2568). *'อาหารไทย' ได้รับความนิยมใน 'จีน' จากริมถนนสู่ห้างใหญ่-เมืองหลักไปเมืองรอง*. สืบค้นเมื่อ 17 มกราคม 2569, จาก https://www.naewna.com/inter/897789

เมชฌ สอดส่องกฤษ. (2555). การสำรวจและศึกษาวิเคราะห์ชื่อร้านค้าภาษาจีนของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตจังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 8(2), 59-89.

สัญฉวี สายบัว. (2560). *หลักการแปล ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 9*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุประวีณ์ แสงอรุณเฉลิมสุข. (2562). การสร้างคำศัพท์เกี่ยวกับสัตว์ในพจนานุกรมคำใหม่ฉบับราชบัณฑิตสถาน. *วารสารราชภัฏเพชรบูรณ์สาร*, 21(2), 79-86.

เหอ ลี่นา และวีรวัฒน์ อินทรพร. (2567). ภาพลักษณ์ความเป็นไทยในภาพยนตร์รักแนวท่องเที่ยวไทย. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,* 25(1), 169-193.

Chen, W. (2023). A Study of the Image of Thailand in Comedy Films: *Lost in Thailand* and *Detective Chinatown* （《喜剧电影《泰囧》《唐人街探案》中的泰国形象研究》）. *Journal of News Research*, 14(20), 241-243.

Hu, J. (2018). The Image of Thailand in Chinese Domestic Comedy Films: A Case Study of *Lost in Thailand*, *Detective Chinatown*, and *This Is Fate* （《国产喜剧电影中的泰国形——**以《泰囧》《唐人街探案》**《这就是命》为例》）. *Journal of Culture and Education*, 34(808),147-150.

Newmark, P. (1988). *A Textbook of Translation*. New York: Prentice Hall.

Nida, E. A. (1964). *Toward a science of translating: With special reference to principles and procedures involved in Bible translating*. Brill.

Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). *Marketing management* (15th ed.). Pearson.

การวิเคราะห์มโนทัศน์ทางวัฒนธรรมจีนในแบบเรียนภาษาจีนสำหรับชาวไทย: การประยุกต์ใช้ทฤษฎีของ Adaskou, Britten และ Fahsi ในงานเขียนของเหยินจิ่งเหวิน (任景文)

An Analysis of Chinese Cultural Concepts in Chinese Language Textbooks for Thai Learners Using Adaskou, Britten, and Fahsi's Cultural Framework: A Study of Textbooks Compiled by Ren Jingwen

มาลิน หัตถกิจธาตรี วีรภัทร ภคพงศ์พันธุ์*
Malin Hattakittatree, Weerapat Pakapongpan*
สาขาวิชาภาษา คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก*,2
Department of Languages, Faculty of Business Administration & Information Technology
Rajamangala University of Technology Tawan-Ok
weerapat_pa@rmutto.ac.th*

Received: March 6, 2026 **Revised:** March 19, 2026 **Accepted:** April 10, 2026

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบสัดส่วนและพัฒนาการของมโนทัศน์ทางวัฒนธรรมในแต่ละระดับจากแบบเรียนภาษาจีนทั้ง 4 เล่ม ในชุดภาษาจีนระดับต้นและระดับกลางของเหยินจิ่งเหวินตามกรอบทฤษฎีของ Adaskou, Britten และ Fahsi ที่ประยุกต์ขึ้นโดยผู้วิจัย งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยใช้กระบวนการวิจัยทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณร่วมกัน ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการตีความเนื้อหา การนับความถี่ และการเปรียบเทียบผลการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า แบบเรียนมีเนื้อหาทางด้านวัฒนธรรมรวมจำนวนทั้งสิ้น 332 รายการ โดยเนื้อหาทางวัฒนธรรมจีนในแบบเรียนมีสัดส่วนสูงถึง 302 รายการ คิดเป็นร้อยละ 90.96 เมื่อเทียบกับวัฒนธรรมไทย 30 รายการ คิดเป็นร้อยละ 9.04 ส่วนใหญ่ของเนื้อหาอยู่ในกลุ่มมิติทางสังคมวิทยา คิดเป็นร้อยละ 43.97 สะท้อนให้เห็นว่า แบบเรียนให้ความสำคัญกับวิถีชีวิตและโครงสร้างทางสังคมเป็นหลัก ขณะที่กลุ่มมิติด้านสังคมภาษา มีเนื้อหาทางวัฒนธรรมน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 14.76 โดยกลุ่มดังกล่าวถือเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาได้อย่างถูกต้องในสถานการณ์จริง ซึ่งผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า 1) แบบเรียนให้ความสำคัญกับการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมจีนเป็นหลัก ให้ความสำคัญกับมิติการเปรียบเทียบข้ามวัฒนธรรมค่อนข้างน้อย 2) แบบเรียนมีจุดเด่นในด้านของการจัดลำดับและพัฒนาอย่างเป็นระบบตามระดับการเรียนรู้ของผู้เรียน 3) ขาดการกระจายเนื้อหามโนทัศน์ทางวัฒนธรรมจีนในแต่ละมิติและรายกลุ่มย่อย 4) แบบเรียนให้ความสำคัญกับมิติทางสังคมวิทยา ซึ่งมีบทบาทในการวางรากฐานความเข้าใจเกี่ยวกับบริบททางสังคมของภาษาจีนแก่ผู้เรียนในระยะเริ่มต้น 5) มิติด้านความหมายเชิงอรรถศาสตร์มีสัดส่วนที่เหมาะสม แต่ขาดการกระจายเนื้อหาในกลุ่มย่อย 6) แบบเรียนให้

ความสำคัญกับมิติด้านสังคมภาษาค่อนข้างน้อย ลักษณะดังกล่าวอาจส่งผลให้ผู้เรียนขาดโอกาสในการพัฒนาการใช้ภาษาในบริบทจริง

คำสำคัญ: มโนทัศน์ทางวัฒนธรรม วัฒนธรรม แบบเรียนภาษาจีนสำหรับชาวไทย ทฤษฎี Adaskou Britten และ Fahsi

Abstract

This research aims to analyze and compare the proportions and development of cultural concepts at each level presented in all 4 Chinese language textbooks in the elementary and intermediate Chinese textbook series by Ren Jingwen, based on the theoretical framework of Adaskou, Britten, and Fahsi adapted by the researcher. This study employed a mixed-methods approach by integrating both qualitative and quantitative research methods through content interpretation, frequency counting, and comparative analysis.

The findings revealed that the textbooks contained a total of 332 cultural content items. Chinese cultural content accounted for 302 items, representing 90.96%, whereas Thai cultural content accounted for 30 items, representing 9.04%. Most of the content belonged to the sociological dimension, accounting for 43.97%, reflecting that the textbooks primarily emphasized ways of life and social structures. In contrast, the sociolinguistic dimension contained the least cultural content, accounting for 14.76%. This dimension is considered an essential component enabling learners to use language appropriately in real-life situations. The findings further indicated that: 1) the textbooks primarily emphasized the transmission of Chinese culture while placing relatively limited emphasis on intercultural comparison; 2) the textbooks demonstrated strengths in systematic sequencing and progression according to learners' proficiency levels; 3) the textbooks lacked balanced distribution of Chinese cultural concepts across dimensions and subcategories; 4) the textbooks emphasized the sociological dimension, which plays an important role in establishing learners' foundational understanding of the social contexts of the Chinese language at the beginning stage; 5) the semantic dimension was represented in appropriate proportions but lacked balanced distribution across subcategories; and 6) the textbooks placed relatively limited emphasis on the sociolinguistic dimension, which may reduce learners' opportunities to develop language use in authentic contexts.

Keywords: Cultural Concepts, Culture, Chinese Language Textbooks for Thai Learners, Adaskou, Britten and Fahsi's theory

บทนำ

ภาษาเป็นเครื่องมือหลักที่มนุษย์ใช้ในการสื่อสาร ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ และอารมณ์ความรู้สึกระหว่างกัน โดยทำหน้าที่เป็นสื่อกลางที่เชื่อมโยงความคิดของบุคคลหนึ่งไปสู่อีกบุคคลหนึ่งอย่างมีความหมาย ในบริบทของโลกยุคปัจจุบันที่การติดต่อสื่อสารระหว่างประเทศขยายตัวอย่างกว้างขวาง ภาษาในฐานะเครื่องมือสำคัญของการสื่อสารมิได้ทำหน้าที่เพียงถ่ายทอดความหมายเชิงภาษาศาสตร์เท่านั้น หากแต่ยังเป็นรากฐานสำคัญของการถ่ายทอดค่านิยม ความเชื่อ ทัศนคติ ขนบธรรมเนียม ความคิด วิถีชีวิต และพัฒนาการการใช้ภาษาของผู้ใช้ภาษาถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น (Muxamadjonova & Yaqubjonova, 2025) ในกระบวนการสื่อสาร ภาษาไม่ได้สะท้อนเพียงโครงสร้างหรือความหมายตามตัวอักษรเท่านั้น หากแต่ยังสะท้อนโลกทัศน์ ระบบความคิด และอัตลักษณ์ของผู้ใช้ภาษา การเลือกใช้ถ้อยคำ สำนวน ระดับภาษา และรูปแบบการแสดงความสุภาพ ล้วนได้รับอิทธิพลจากบริบททางวัฒนธรรมทั้งสิ้น ดังนั้นการทำความเข้าใจภาษาอย่างแท้จริงจึงจำเป็นต้องพิจารณาควบคู่ไปกับความเข้าใจในวัฒนธรรมที่แฝงอยู่ในภาษา จึงเห็นได้ว่าภาษาและวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นและไม่อาจแยกออกจากกันได้ โดยภาษาเป็นทั้งผลผลิตและเครื่องมือในการสืบทอดวัฒนธรรม Amor, Tinedo-Rodríguez & Osuna-Rodríguez (2023) ขณะที่วัฒนธรรมเป็นกรอบสำคัญที่กำหนดรูปแบบ ความหมาย และการใช้ภาษาในบริบททางสังคมที่แตกต่างกัน ความสามารถในการใช้ภาษาต่างประเทศจึงไม่ควรถูกจำกัดอยู่เพียงความถูกต้องเฉพาะทางด้านไวยากรณ์หรือความคล่องแคล่วทางภาษาเท่านั้น หากยังรวมถึงความสามารถในการเข้าใจและการเคารพความแตกต่างทางวัฒนธรรมของผู้ใช้ภาษาอีกด้วย

การจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในปัจจุบันมีการพัฒนาและปรับเปลี่ยนอย่างต่อเนื่องตามบริบทของสังคมโลกและความต้องการของผู้เรียนที่หลากหลาย ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในห้องเรียน แต่ได้ขยายไปสู่รูปแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและทันสมัยมากขึ้น เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เทคโนโลยีดิจิทัลก็เข้ามามีบทบาทมากขึ้น ในด้านการสอนก็ไม่ได้เน้นเพียงโครงสร้างภาษาและคำศัพท์เท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับการบูรณาการวัฒนธรรมจีนเข้าไปในการเรียนการสอนด้วย อย่างไรก็ตาม สถาบันการศึกษาในประเทศไทยในการจัดการเรียนการสอน ยังคงอาศัยแบบเรียนที่เป็นฉบับเดิม ซึ่งมิได้มีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องให้สอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน ไม่ว่า 汉语教程 (Hanyu Jiaocheng) 新实用汉语课本 (New Practical Chinese Reader) 发展汉语 (Developing Chinese)博雅汉语 (Boya Chinese) รวมถึงแบบเรียนภาษาจีนระดับต้นและระดับกลาง ฉบับเดิมที่พิมพ์ครั้งที่ 1 ปี พ.ศ. 2546 และฉบับปรับปรุงล่าสุด พิมพ์ในช่วงปี พ.ศ. 2562 ซึ่งอาจละเลยในมิติทางวัฒนธรรมหรือขาดความทันสมัย

He Jingjing & Lv Hui (2025) ได้กล่าวว่า แบบเรียนเป็นเครื่องมือทางวัฒนธรรมและเป็นสื่อกลางระหว่างผู้เรียนกับความรู้ จะเห็นได้ว่าหากผู้เรียนมุ่งเน้นเรียนรู้ภาษาเฉพาะมิติทางภาษาศาสตร์โดยปราศจากความเข้าใจทางวัฒนธรรมตามที่แต่ละบริบททางสังคมกำหนดขึ้น อาจก่อให้เกิดความ

คลาดเคลื่อนหรือไม่บรรลุเป้าหมายในการสื่อสารและส่งผลต่อประสิทธิภาพของการสื่อสารได้ ฉะนั้น แบบเรียนมิได้ถ่ายทอดเพียงเนื้อหาทางภาษาเท่านั้น หากแต่ยังสะท้อนค่านิยม แนวคิด และภาพแทนทางวัฒนธรรมของสังคม

การเรียนการสอนภาษาจีนของประเทศไทยในปัจจุบัน ชุดแบบเรียนภาษาจีนของอาจารย์เหยินจิ่งเหวิน เป็นหนึ่งในแบบเรียนที่ได้รับความนิยมและถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายในสถาบันการศึกษาของไทย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2557), (ชนิกานต์ รัตนชัยไพศาลกุล, 2564) และแบบเรียนภาษาจีนระดับต้น 1 ยังเป็นหนังสือที่มียอดตีพิมพ์มากกว่า 120,000 เล่ม พิมพ์ซ้ำถึง 40 ครั้ง นอกจากนี้ แบบเรียนดังกล่าวยังได้รับการเรียบเรียงโดยอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญชาวจีน ซึ่งออกแบบขึ้นเพื่อผู้เรียนชาวไทยโดยเฉพาะ และมีผู้ใช้แบบเรียนดังกล่าวเป็นจำนวนมาก การศึกษาและวิเคราะห์เนื้อหาทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแบบเรียนภาษาชุดดังกล่าวจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ดังนั้น ปัญหาของงานวิจัยนี้ คือ ยังไม่ปรากฏการศึกษาวิจัยที่มุ่งเน้นประเด็นดังกล่าวโดยตรงอย่างชัดเจน ไม่ทราบความสมดุล การกระจาย และพัฒนาการในการนำเสนอมโนทัศน์ทางวัฒนธรรมจีนและไทยทั้งในด้านเนื้อหาและมิติทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการใช้ภาษาที่ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมตามบริบทสังคมจริง ครอบคลุมเนื้อหาและมีสัดส่วนทางวัฒนธรรมที่เหมาะสม สอดคล้องกับเป้าหมายของผู้เรียน โดยครอบคลุมทั้งมิติด้านสุนทรียภาพ มิติทางสังคมวิทยา มิติด้านความหมายเชิงอรรถศาสตร์ และมิติด้านสังคมภาษา

เพื่อให้ทราบถึงลักษณะการนำเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมในแบบเรียนชุดดังกล่าว เพื่อประโยชน์ในเชิงวิชาการสอดคล้องกับบริบทสังคมพหุวัฒนธรรมของผู้เรียนชาวไทยในยุคปัจจุบัน และตอบสนองต่อเป้าหมายของการเรียนการสอนภาษาจีนในยุคปัจจุบันของประเทศไทย รวมถึงการนำไปสู่แนวทางการพัฒนาและปรับปรุงแบบเรียนภาษาจีนให้มีประสิทธิภาพในอนาคต ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญดังกล่าว สนใจที่จะศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์มโนทัศน์ทางวัฒนธรรมจีนในแบบเรียนภาษาจีนสำหรับชาวไทยในงานเขียนของเหยินจิ่งเหวิน โดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีของ Adaskou, Britten และ Fahsi เนื่องจากมีความน่าเชื่อถือและสามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและวัฒนธรรมได้อย่างชัดเจน เป็นระบบ ครอบคลุม และมีมาตรฐานสากล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์มโนทัศน์ทางวัฒนธรรมจีนที่ปรากฏในแบบเรียนภาษาจีนชุดภาษาจีนระดับต้นและระดับกลางของเหยินจิ่งเหวินตามกรอบทฤษฎีของ Adaskou, Britten และ Fahsi ที่ประยุกต์ขึ้น
2. เพื่อเปรียบเทียบสัดส่วนและพัฒนาการของมโนทัศน์ทางวัฒนธรรมในแต่ละระดับจากแบบเรียนภาษาจีนทั้ง 4 เล่ม ในชุดภาษาจีนระดับต้นและระดับกลางของเหยินจิ่งเหวิน

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาการจำแนกมิติทางวัฒนธรรมเพื่อใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหาทางวัฒนธรรมเพื่อการสอนภาษาตามแนวคิดและทฤษฎีของ Adaskou, Britten และ Fahsi (1990) ในรูปแบบ SENSE จำแนกเป็นมิติ ดังนี้

1. Aesthetic sense (มิติด้านสุนทรียภาพ) วัฒนธรรมบิ๊กซี (big C) คือ วัฒนธรรมที่แสดงออกอย่างเป็นรูปธรรมหรือวัฒนธรรมที่สามารถมองเห็นได้โดยตรง ได้แก่ สื่อ ภาพยนตร์ ดนตรี (ทั้งดนตรีคลาสสิกและดนตรียอดนิยม) และวรรณกรรม ในการศึกษาวรรณกรรมมักเป็นหนึ่งในเหตุผลหลักของการเรียนการสอนภาษา ซึ่งรูปแบบวัฒนธรรมเหล่านี้ยังเป็นแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมในความหมายที่สองด้วย

2. Sociological sense (มิติทางสังคมวิทยา) วัฒนธรรมลิตเติ้ลซี (little c) คือ วัฒนธรรมเชิงนามธรรม หรือวัฒนธรรมที่ไม่สามารถมองเห็นได้โดยตรง ได้แก่ โครงสร้างและลักษณะของครอบครัว ชีวิตในบ้าน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สภาพความเป็นอยู่ การทำงานและเวลาว่าง ขนบธรรมเนียม และสถาบันต่าง ๆ

3. Semantic sense (มิติด้านความหมายเชิงอรรถศาสตร์) คือ ระบบมโนทัศน์ที่แฝงอยู่ในโครงสร้างทางภาษา ตามสมมติฐานของ Whorf–Sapir ส่งผลต่อการรับรู้และกระบวนการคิดของมนุษย์ โดยเฉพาะในขอบเขตทางอรรถศาสตร์ (Semantic Areas) เช่น อาหาร อาภรณ์ หรือสถาบันทางสังคม ซึ่งมีความแตกต่างกันไปตามบริบททางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ตัวอย่างเช่น การเข้าใจความหมายของชื่อมื้ออาหารจำเป็นต้องอาศัยการเรียนรู้วัฒนธรรมด้านเวลาของสังคมนั้น ๆ ประกอบด้วย ดังนั้น แม้จะเป็นประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเหมือนกัน แต่ลักษณะทางวัฒนธรรมในมิติสังคมวิทยาก็อาจแตกต่างกันออกไป ในขณะที่มโนทัศน์พื้นฐานที่เป็นสากล เช่น มิติเวลา สถานที่ อารมณ์ หรือลำดับชั้นของคำศัพท์ มักมีความคล้ายคลึงกันในกลุ่มผู้ใช้ภาษาเดียวกัน

4. Sociolinguistic sense (มิติด้านสังคมภาษา) คือ ความรู้พื้นฐาน ทักษะทางสังคม และทักษะอวัจนภาษา ซึ่งนอกเหนือจากความสามารถในการใช้รหัสภาษาแล้ว ยังทำให้การสื่อสารประสบความสำเร็จ ได้แก่ ความสามารถในการใช้รูปแบบภาษาที่เหมาะสมกับหน้าที่การสื่อสารต่าง ๆ ความสามารถในการใช้น้ำเสียงหรือทำนองเสียงที่เหมาะสม ความสามารถในการปฏิบัติตามบรรทัดฐานของความสุภาพ ความแตกต่างทางวัฒนธรรมของผู้เรียน รวมถึงการหลีกเลี่ยงเรื่องต้องห้าม ความตระหนักรู้ถึงขนบธรรมเนียมที่กำกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เช่น สถานภาพ หน้าที่ หรือความเหมาะสมที่มีความแตกต่างจากวัฒนธรรมของผู้เรียน ความคุ้นเคยกับรูปแบบวาทศิลป์หลักในงานเขียนประเภทต่าง ๆ เช่น จดหมายหรือข้อความในรูปแบบต่าง ๆ การกรอกแบบฟอร์ม และคำโฆษณา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดและทฤษฎีของ Adaskou, Britten และ Fahsi มาประยุกต์และกำหนดเป็นกรอบในการวิเคราะห์ โดยมีการปรับให้เหมาะสมกับบริบทของงานวิจัย จากนั้นจึงทำการจัดหมวดหมู่และจำแนกออกเป็นกลุ่มย่อย เพื่อให้สามารถอธิบายและวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างเป็นระบบและชัดเจน ดังนี้

1. Aesthetic sense (มิติด้านสุนทรียภาพ)

กลุ่มที่ 1 วัฒนธรรมและศิลปะสร้างสรรค์ (Creative Arts & Culture) งานหรือกิจกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อสะท้อนความงาม ความคิดสร้างสรรค์ อัตลักษณ์ และคุณค่าทางสังคมวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนหรือสังคม เช่น ศิลปกรรม ดนตรีและนาฏศิลป์ วรรณกรรม ภาพยนตร์และละคร งานหัตถศิลป์ รวมถึงสื่อสร้างสรรค์ร่วมสมัย เช่น ภาพยนตร์เรื่องสามก๊ก《三国》เพลงเถียนมี่มี่《甜蜜蜜》เป็นต้น

กลุ่มที่ 2 ประวัติศาสตร์และสังคมการเมือง (History & Socio-political Context) โครงสร้างทางสังคม เหตุการณ์ เรื่องราว การเมืองที่มีบทบาทในการกำหนดวิถีชีวิต ความคิด และค่านิยมของผู้คนในสังคม เช่น เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ ระบบการปกครองและอุดมการณ์ทางการเมือง บุคคลสำคัญ ความสัมพันธ์ทางอำนาจในสังคม กฎหมายและนโยบายของรัฐ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ที่สะท้อนบริบทของสังคมและการพัฒนาในแต่ละช่วงเวลา เช่น พระราชวังฤดูร้อนที่สร้างขึ้นในสมัยราชวงศ์ชิง เพื่อเป็นที่แปรพระราชฐานของพระนางซูสีไทเฮา ผู้ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่มีจิตใจและการกระทำเหี้ยมโหด

2. Sociological sense (มิติทางสังคมวิทยา)

กลุ่มที่ 1 วิถีชีวิตและโครงสร้างทางสังคม (Way of Life & Social Structure) รูปแบบการดำเนินชีวิต ความสัมพันธ์ และการจัดระเบียบของผู้คนในสังคม ที่สะท้อนผ่านชีวิตประจำวัน บทบาทและสถานะทางสังคม ครอบครัวและเครือญาติ และบรรทัดฐานทางสังคม อันเป็นกรอบที่กำหนดการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในสังคมนั้น ๆ เช่น 北方人主要还是吃面食，比如包子、饺子、馒头、面条和油条等等（คนจีนทางเหนือที่กินอาหารจำพวกแป้งเป็นอาหารหลัก เช่น ซาลาเปา เกี๊ยว หมั่นโถว บะหมี่และปาท่องโก๋ เป็นต้น) หรือ 在许多人的眼里，好像只有考上大学，特别是名牌大学才有前途 (ในสายตาของคนจำนวนมาก ราวกับว่ามีแค่การสอบติดมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงจึงจะมีอนาคต)

กลุ่มที่ 2 วัฒนธรรม ประเพณี และการทำงาน (Culture, Tradition & Work Life) แบบแผนความคิด ความเชื่อ และการปฏิบัติที่สืบทอดกันมาในสังคม รวมถึงรูปแบบการทำงานและจริยธรรมในการประกอบอาชีพ เช่น ขนบธรรมเนียมและประเพณีท้องถิ่น พิธีกรรมและเทศกาลสำคัญ ค่านิยมทางสังคม การปฏิบัติตนในที่ทำงาน วัฒนธรรมองค์กร ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงาน ตลอดจน ทัศนคติต่อการทำงาน ความรับผิดชอบ และความร่วมมือ ซึ่งสะท้อนอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของสังคมนั้นๆ เช่น 春节是中国人最重要的节日 (ตรุษจีนเป็นเทศกาลที่สำคัญที่สุดของประเทศจีน) หรือ 有不少古老的风俗习惯，南方人到现在还保留着，比如在家里供奉地主爷、过中元节等（มีขนบธรรมเนียมประเพณีโบราณจำนวนไม่น้อยที่คนจีนทางใต้ยังอนุรักษ์ไว้ เช่น การกราบไหว้ศาลเทพเจ้าแห่งเจ้าที่ ฉลองเทศกาลสารทจีน เป็นต้น)

กลุ่มที่ 3 สิ่งแวดล้อมและบริบททางภูมิศาสตร์ (Environment & Geography) ลักษณะทางธรรมชาติและสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตและวัฒนธรรมของผู้คน เช่น ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติ ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ เมืองและชนบท รวมถึงการตั้งถิ่นฐานและการใช้พื้นที่

เช่น 中国大部分地区位于温带和亚热带 (ภูมิภาคส่วนใหญ่ของประเทศจีนตั้งอยู่เขตอบอุ่นและเขตกึ่งร้อน)

กลุ่มที่ 4 ระบบการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (Political System & International รูปแบบและกลไกการปกครองของรัฐ ตลอดจนปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเทศต่าง ๆ เช่น ระบบและสถาบันทางการเมือง นโยบายสาธารณะและกฎหมาย อุดมการณ์และแนวคิดทางการเมือง ความร่วมมือและความขัดแย้งระหว่างประเทศ องค์การระหว่างประเทศ การทูต การค้า และความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจความมั่นคง เช่น 改革开放以来，中国的发展已进入一个全新的时代，经济高速增长，人民的生活迅速提高 (หลังจากการปฏิรูปและเปิดประเทศเป็นต้นมา การพัฒนาของประเทศจีนได้เข้าสู่ยุคใหม่ เศรษฐกิจเติบโตอย่างรวดเร็ว และระดับความเป็นอยู่ของประชาชนก็ดีขึ้นอย่างรวดเร็ว) 油价上涨主要有两方面的原因。首先是因为中东地区动荡不安，人们担心原油供应短缺 (น้ำมันขึ้นราคาประการแรกเพราะความไม่สงบในภูมิภาคตะวันออกกลาง ผู้คนกังวลกับการจัดหาน้ำมันดิบที่ขาดแคลน)

3. Semantic sense (มิติด้านความหมายเชิงอรรถศาสตร์)

กลุ่มที่ 1 ค่านิยม ความเชื่อ และโลกทัศน์ของสังคม(Values, Beliefs & Worldview) แนวคิดและทัศนคติร่วมที่สมาชิกในสังคมยึดถือและใช้เป็นกรอบในการมองโลกและดำเนินชีวิต เช่น ค่านิยมหลักของสังคม ความเชื่อทางศาสนาและจิตวิญญาณ ความเชื่อพื้นบ้าน บรรทัดฐานทางศีลธรรมและจริยธรรม ตลอดจนมุมมองต่อธรรมชาติ สังคม และอนาคต ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม การตัดสินใจ และการอยู่ร่วมกันของผู้คนในสังคมนั้น ๆ เช่น 女人的名字特别爱用“花“、”兰“、”美“、”丽“、和”玉“这些字 (ชื่อผู้หญิงมักนิยมจะใช้อักษร “花“、”兰“、”美“、”丽“、和” เหล่านี้ในการตั้งชื่อมากเป็นพิเศษ)

กลุ่มที่ 2 ภาษาเชิงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาชาวบ้าน (Culturally Embedded Language & Folk Wisdom) รูปแบบการใช้ภาษาที่สะท้อนวิถีคิด วัฒนธรรม และภูมิปัญญาที่สั่งสมของคนในสังคม เช่น สำนวน สุภาษิต คำพังเพย คำเปรียบเทียบและภาษิตท้องถิ่น นิทานพื้นบ้าน ตำนาน เรื่องเล่า ถ้อยคำที่แฝงคติ และเรื่องราวประสบการณ์ชีวิตความเชื่อของชุมชนที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น เช่น สำนวน 望子成龙 (คาดหวังว่าลูกจะมีอนาคตไกล)หรือคำพังเพย 活到老，学到老 (ไม่มีใครแก่เกินเรียน)

กลุ่มที่ 3 ความหมายทางภาษาในบริบทสังคม (Social Meaning of Language) ความหมายของถ้อยคำหรือการใช้ภาษาที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคม ผู้พูด ผู้ฟัง สถานการณ์ และความสัมพันธ์ระหว่างกัน เช่น ระดับภาษาและความสุภาพ การเลือกใช้คำตามบทบาทและสถานะทางสังคม ความหมายแฝง นัยยะ และการประชดเสียดสี เช่น ในระดับสื่อสารปกติสามารถใช้ 你公司 (บริษัทคุณ) แต่เมื่อสื่อสารในระดับที่สุภาพมากขึ้น สามารถเปลี่ยนมาใช้ 贵公司 ซึ่งมีความหมายเดียวกัน แต่ผู้พูดมีความสุภาพและให้เกียรติคู่สนทนามากกว่า 你公司

4. Sociolinguistic sense (มิติด้านสังคมภาษา)

กลุ่มที่ 1 การใช้ภาษาในการสื่อสาร (Language Use in Communication) การนำภาษามาใช้เพื่อถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก และข้อมูลระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสารในสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน การใช้ภาษาตามบริบทและวัตถุประสงค์การสื่อสาร การเลือกถ้อยคำ

และระดับภาษาให้เหมาะสมกับผู้ฟัง การสื่อสารทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งสะท้อนทักษะและสมรรถนะในการสื่อสารของผู้ใช้ภาษา เช่น การถามอายุเด็กมักจะใช้ 你几岁了? แต่ 你多大年纪了? ใช้สำหรับสอบถามอายุของผู้ใหญ่

กลุ่มที่ 2 มารยาทและบรรทัดฐานทางภาษา (Linguistic Etiquette & Norms) แบบแผนและข้อปฏิบัติในการใช้ภาษาที่สังคมยอมรับและคาดหวัง เช่น การใช้คำสุภาพ การใช้คำไม่สุภาพคำลงท้าย การเลือกใช้ถ้อยคำให้เหมาะสมกับสถานะและความสัมพันธ์ การใช้ถ้อยคำให้เหมาะกับกาลเทศะ การหลีกเลี่ยงคำไม่เหมาะสมหรือกระทบความรู้สึกผู้อื่น เช่น 您好 เป็นคำพูดสวัสดีที่แสดงความนอบน้อม ใช้พูดกับผู้ใหญ่หรือผู้ที่มีตำแหน่งหน้าที่สูงกว่าผู้สื่อสาร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ใช้การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ หนังสือแบบเรียนภาษาจีนที่เรียบเรียงโดยอาจารย์เหยินจิ่งเหวินซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญชาวจีน โดยแบบเรียนดังกล่าว เรียบเรียงสำหรับคนไทยโดยเฉพาะ มีจำนวนทั้งหมด 4 เล่ม แบ่งเป็นภาษาจีนระดับต้นและระดับกลาง ดังนี้ 1) แบบเรียนภาษาจีนระดับต้น 1 初级汉语 (一) 2) แบบเรียนภาษาจีนระดับต้น 2 初级汉语 (二) 3) แบบเรียนภาษาจีนระดับกลาง 1 中级汉语 (一) 4) แบบเรียนภาษาจีนระดับกลาง 2 中级汉语 (二)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้ประยุกต์สร้างและออกแบบเครื่องมือตามกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงวัฒนธรรมของ Adaskou, Britten และ Fahsi ในรูปแบบตาราง ดังตารางที่ 1 และกำหนดรูปแบบการวิเคราะห์จำแนกรายการเนื้อหาเชิงวัฒนธรรมผ่านการตั้งคำถามพร้อมกับการกำหนดกรอบเกณฑ์การพิจารณาแต่ละมิติ ดังตารางที่ 2 โดยเริ่มจากการกำหนดกรอบการจำแนกเนื้อหามโนทัศน์ทางวัฒนธรรม จากนั้นกำหนดหน่วยเนื้อหา ได้แก่ คำ วลี ประโยค เนื้อหา บทอ่านเป็นต้น และดำเนินการค้นหาเนื้อหามโนทัศน์ทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแบบเรียน จากนั้นวิเคราะห์จำแนกข้อมูลแยกหมวดหมู่และบันทึกลงตาราง โดยเครื่องมือดังกล่าวผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน โดยมีคุณสมบัติที่เกี่ยวข้องกับด้านหลักสูตร ภาษาต่างประเทศ และวัฒนธรรมจีน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้วิธีหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) พบว่าค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 จากนั้นหาค่าความน่าเชื่อถือระหว่างผู้ประเมิน (Inter-rater reliability) โดยผู้วิจัยได้นำตารางวิเคราะห์ไปทดลองใช้ กำหนดให้มีผู้วิเคราะห์ 3 ท่าน ในเนื้อหาเดียวกัน จากนั้นนำผลที่ได้เปรียบเทียบความสอดคล้อง ซึ่งพบว่าความสอดคล้องอยู่ที่ร้อยละ 90

ตารางที่ 1 ตารางตัวอย่างการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงวัฒนธรรม

แบบเรียนภาษาจีนระดับต้น 1 初级汉语 (一)									
ที่	**บทที่**	**หน้า**	**หัวเรื่อง**	**เนื้อหา**	**คำอธิบาย**	**ด้าน**	**กลุ่มที่**	**จีน/ไทย**	**หมายเหตุ**
1	2	30	ตัวบท	您好	ใช้กับผู้ที่ควรให้ความเคารพ เช่น ผู้ใหญ่ ครู หรือบุคคลที่มีสถานะสูงกว่า การเลือกใช้คำนี้ขึ้นอยู่กับ บริบททางสังคม ความสัมพันธ์ และระดับความสุภาพ	สังคมภาษา	กลุ่มที่ 2 มารยาทและบรรทัดฐานทางภาษา	จีน	

ตารางที่ 2 ตารางข้อคำถามและเกณฑ์การพิจารณาวิเคราะห์เนื้อหาเชิงวัฒนธรรม

1. Aesthetic Sense (มิติด้านสุนทรียภาพ)	**คำถาม**	สิ่งนี้เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อความงาม เป็นมรดก หรือความบันเทิง ใช่หรือไม่
	เกณฑ์การพิจารณา	เป็นชื่อผลงาน ศิลปะ วรรณคดี ดนตรี สถาปัตยกรรม หรือบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์
2. Sociological Sense (มิติทางสังคมวิทยา)	**คำถาม**	สิ่งนี้เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตปกติของผู้คนในสังคม ใช่หรือไม่
	เกณฑ์การพิจารณา	เกี่ยวข้องกับอาหาร การแต่งกาย ที่อยู่อาศัย งานอดิเรก กีฬา ครอบครัว และระเบียบสังคมทั่วไป
3. Semantic Sense (มิติด้านความหมายเชิงอรรถศาสตร์)	**คำถาม**	สิ่งนี้ต้องอาศัยการตีความหรือการทำความเข้าใจในประเด็นเรื่องของค่านิยม จึงสามารถทำความเข้าใจเนื้อหาที่สื่อสาร ใช่หรือไม่ (แปลตรงตัวไม่ได้)
	เกณฑ์การพิจารณา	เป็นสำนวน สุภาษิต คำพังเพย ความเชื่อทางศาสนา ค่านิยม หรือศัพท์ที่มีนัยแฝงพิเศษในวัฒนธรรมนั้น
4. Sociolinguistic Sense (มิติด้านสังคมภาษา)	**คำถาม**	สิ่งนี้เน้นไปที่วิธีการพูดให้เหมาะสมกับคู่สนทนาหรือสถานการณ์ ใช่หรือไม่
	เกณฑ์การพิจารณา	ระดับภาษา (ทางการ/ไม่ทางการ) เป็นคำสรรพนามตามลำดับชั้น หรือคำลงท้ายสุภาพ หรือมารยาทที่เหมาะสมสำหรับในบริบทของการสนทนาหรือสถานการณ์

3. ขั้นตอนการเก็บข้อมูล

1. ระบุส่วนที่ใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหาบทเรียนที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมจีนจากแบบเรียนภาษาจีนทั้ง 4 เล่ม ได้แก่ ตัวบท (课文) คำศัพท์ใหม่ (生词) ชื่อเฉพาะ (专名) คำอธิบายหรือหมายเหตุประกอบ (注释) แบบฝึกหัด (练习) ภาคผนวก (附录) ไวยากรณ์ (语法) การออกเสียง (发音)

2. กำหนดหน่วยเนื้อหาที่ใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหาบทเรียนที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมจีน ได้แก่ คำ วลี ประโยค เนื้อหา และบทอ่าน เป็นต้น นับเฉพาะที่ปรากฏครั้งแรก

3. วิเคราะห์เนื้อหาเชิงวัฒนธรรมจีนในแบบเรียนทั้ง 4 เล่ม โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Content Analysis) ผ่านการตั้งคำถามตามเกณฑ์ที่กำหนดว่ามีการสะท้อนวัฒนธรรมในมิติใดบ้าง ตามกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงวัฒนธรรมของ Adaskou, Britten และ Fahsi ที่ประยุกต์ขึ้นโดยผู้วิจัย

4. บันทึกข้อมูลเนื้อหาเชิงวัฒนธรรมจีนที่ปรากฏในแบบเรียนลงตารางเครื่องมือ

5. สรุปจำแนกและจัดประเภท หมวดหมู่เนื้อหาเชิงวัฒนธรรมจีนที่ปรากฏในแบบเรียน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) ใช้การตีความตามกรอบแนวคิดและทฤษฎีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงวัฒนธรรมของ Adaskou, Britten และ Fahsi ที่ประยุกต์ขึ้นโดยผู้วิจัย

2. การวิเคราะห์เชิงปริมาณ นับความถี่ (frequency) ของแต่ละมิติเพื่อเปรียบเทียบ

3. ตีความเปรียบเทียบ (Comparative Analysis) เนื้อหาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในแบบเรียน

4. สรุปและอภิปรายผล พร้อมกับเสนอแนวทางการพัฒนาแบบเรียนภาษาจีนที่ผสานวัฒนธรรมเข้ากับการเรียนรู้ภาษาในรูปแบบ SENSE สำหรับผู้เรียนชาวไทย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยการวิเคราะห์มโนทัศน์ทางวัฒนธรรมจีนในแบบเรียนชุดภาษาจีนระดับต้นและระดับกลางของเหยินจิ่งเหวินสำหรับชาวไทยจำนวน 4 เล่ม ตามทฤษฎี Adaskou, Britten และ Fahsi ที่ประยุกต์ขึ้นโดยผู้วิจัย พบว่า แบบเรียนมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับทางวัฒนธรรมจำนวนทั้งสิ้น 332 รายการ สรุปผลการวิจัย ดังนี้

ตารางที่ 3 สรุปการเปรียบเทียบรายการการกระจายของเนื้อหามโนทัศน์ทางวัฒนธรรมจีนและไทยที่ปรากฏในแบบเรียนภาษาจีนชุดภาษาจีนระดับต้นและระดับกลาง ทั้ง 4 เล่ม

รายการ	แบบเรียนภาษาจีนชุดภาษาจีนระดับต้นและระดับกลาง (4 เล่ม)			
	จีน		ไทย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. Aesthetic sense (มิติด้านสุนทรียภาพ)	49	14.76	9	2.71
2. Sociological sense (มิติทางสังคมวิทยา)	126	37.95	20	6.02
3. Semantic sense (มิติด้านความหมายเชิงอรรถศาสตร์)	78	23.49	1	0.30
4. Sociolinguistic sense (มิติด้านสังคมภาษา)	49	14.76	0	0.00
รวมจำนวน (N = 332)	**302**	**90.96**	**30**	**9.04**

จากการวิเคราะห์ ตารางที่ 3 พบว่า เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นเนื้อหาทางวัฒนธรรมจีน จำนวนทั้งสิ้น 302 รายการ คิดเป็นร้อยละ 90.96 ส่วนเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทย พบ 30 รายการ คิดเป็นร้อยละ 9.04 และรายการเนื้อหาส่วนใหญ่อยู่ในด้าน Sociological sense (มิติทางสังคมวิทยา) ทั้งจีนและไทย รวม 146 รายการ คิดเป็นร้อยละ 43.97 โดยเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทยไม่พบเนื้อหาในมิติ Sociolinguistic sense (มิติด้านสังคมภาษา) จากข้อมูลชี้ให้เห็นว่าเนื้อหาภาษาไทยถูกใช้ในลักษณะของการอธิบายหรือเสริมความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมและวิถีชีวิตของผู้ใช้ภาษา พบมากถึง 20 รายการ กล่าวโดยสรุป แบบเรียนชุดนี้มีลักษณะเด่นในการนำเสนอวัฒนธรรมผ่านการใช้ภาษาจีนเป็นหลัก โดยเฉพาะในมิติทางสังคม ขณะที่วัฒนธรรมไทยมีบทบาทจำกัดและทำหน้าที่เป็นเนื้อหาอธิบายหรือสนับสนุนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้เปรียบเทียบเสริมความเข้าใจ

ตารางที่ 4 สรุปรายการการกระจายของเนื้อหามโนทัศน์ทางวัฒนธรรมจีนที่ปรากฏในแบบเรียนภาษาจีนชุดภาษาจีนระดับต้นและระดับกลาง

รายการ	เล่ม 1		เล่ม 2		เล่ม 3		เล่ม 4	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. Aesthetic sense (มิติด้านสุนทรียภาพ)	5	1.66	22	7.28	16	5.30	6	1.99
2. Sociological sense (มิติทางสังคมวิทยา)	24	7.95	34	11.26	36	11.92	32	10.60
3. Semantic sense (มิติด้านความหมายเชิงอรรถศาสตร์)	3	0.99	12	3.97	32	10.60	31	10.26
4. Sociolinguistic sense (มิติด้านสังคมภาษา)	18	5.96	14	4.64	5	1.66	12	3.97
รวม (N=302)	**50**	**16.56**	**82**	**27.15**	**89**	**29.47**	**81**	**26.82**

จากการวิเคราะห์ ตารางที่ 4 พบว่า โดยภาพรวมรายการการกระจายของเนื้อหามโนทัศน์ทางวัฒนธรรมจีนที่ปรากฏในแบบเรียนมีการไต่ระดับจากน้อยไปหามาก และลดลงเล็กน้อยในเล่มที่ 4 ขณะที่ด้าน Sociological sense (มิติทางสังคมวิทยา) ปรากฏมากที่สุด 126 รายการ คิดเป็นร้อยละ 41.73 โดยเฉพาะในเล่ม 3 ร้อยละ 11.92 และเล่ม 2 ร้อยละ 11.26 สะท้อนให้เห็นว่าแบบเรียนเน้นการนำเสนอเนื้อหาด้านการใช้ชีวิตจริงมาเป็นแกนกลางในการเรียนรู้ หากพิจารณาพัฒนาการของเนื้อหา พบว่า เนื้อหาด้าน Semantic sense (มิติด้านความหมายเชิงอรรถศาสตร์) มีการไต่ระดับความเข้มข้นของเนื้อหาอย่างเห็นได้ชัด

ตารางที่ 5 สรุปรายการเนื้อหามโนทัศน์ทางวัฒนธรรมจีนที่ปรากฏในแบบเรียนภาษาจีนชุดภาษาจีนระดับต้นและระดับกลาง Aesthetic sense (มิติด้านสุนทรียภาพ)

ด้าน Aesthetic sense (มิติด้านสุนทรียภาพ)	เล่ม 1		เล่ม 2		เล่ม 3		เล่ม 4	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
กลุ่มที่ 1 วัฒนธรรมและศิลปะสร้างสรรค์	5	10.20	12	24.49	9	18.37	1	2.04
กลุ่มที่ 2 ประวัติศาสตร์และสังคมการเมือง	0	0.00	10	20.41	7	14.29	5	10.20
รวม (N=49)	**5**	**10.20**	**22**	**44.90**	**16**	**32.65**	**6**	**12.24**

จากการวิเคราะห์ ตารางที่ 5 พบว่า เล่ม 2 มีสัดส่วนมากที่สุด 22 รายการ ร้อยละ 44.90 และเล่ม 1 มีสัดส่วนน้อยที่สุด 5 รายการ ร้อยละ 10.20 สำหรับพัฒนาการของเนื้อหา มีการกระจายตัว ไม่มีการไต่ระดับความเข้มข้นของเนื้อหา ในส่วนของความสมดุลของเนื้อหา พบว่า มีการกระจุกตัวอยู่ที่เล่ม 2 และ เล่ม 3 คิดเป็นร้อยละ 77.55 ของรายการทั้งหมด

ตารางที่ 6 สรุปรายการเนื้อหามโนทัศน์ทางวัฒนธรรมจีนที่ปรากฏในแบบเรียนภาษาจีนชุดภาษาจีนระดับต้นและระดับกลาง ด้าน Sociological sense (มิติทางสังคมวิทยา)

ด้าน Sociological sense (มิติทางสังคมวิทยา)	เล่ม 1		เล่ม 2		เล่ม 3		เล่ม 4	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
กลุ่มที่ 1 วิถีชีวิตและโครงสร้างทางสังคม	24	19.05	30	23.81	25	19.84	26	20.63
กลุ่มที่ 2 วัฒนธรรม ประเพณี และการทำงาน	0	0.00	4	3.17	7	5.56	3	2.38
กลุ่มที่ 3 สิ่งแวดล้อมและบริบททางภูมิศาสตร์	0	0.00	0	0.00	4	3.17	0	0.00
กลุ่มที่ 4 ระบบการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ	0	0.00	0	0.00	0	0.00	3	2.38
รวม (N=126)	**24**	**19.05**	**34**	**26.98**	**36**	**28.57**	**32**	**25.40**

จากการวิเคราะห์ ตารางที่ 6 พบว่า เล่ม 3 มีสัดส่วนมากที่สุด 36 รายการ ร้อยละ 28.57 และเล่ม 1 มีสัดส่วนน้อยที่สุด 24 รายการ ร้อยละ 19.05 สำหรับพัฒนาการของเนื้อหา มีการกระจายตัวสม่ำเสมอ มีการไต่ระดับความเข้มข้นของเนื้อหาจากเล่ม 1 และลดลงเล็กน้อยใน เล่ม 4 ในส่วนของความสมดุลของเนื้อหา พบว่า มีการกระจายตัวของเนื้อหา เมื่อพิจาราณากลุ่มย่อย กลุ่มที่ 1 วิถีชีวิตและโครงสร้างทางสังคม มีจำนวนสูงที่สุด คิดเป็นร้อยละ 83.33 และตั้งแต่เล่มที่ 1-4 มีการปรากฏเนื้อหาอย่างสม่ำเสมอ ขณะที่กลุ่มที่ 4 ระบบการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ปรากฏเนื้อหาน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 2.38

ตารางที่ 7 สรุปรายการเนื้อหามโนทัศน์ทางวัฒนธรรมจีนที่ปรากฏในแบบเรียนภาษาจีนชุดภาษาจีนระดับต้นและระดับกลาง ด้าน Semantic sense (มิติด้านความหมายเชิงอรรถศาสตร์)

ด้าน Semantic sense (มิติด้านความหมายเชิงอรรถศาสตร์)	เล่ม 1		เล่ม 2		เล่ม 3		เล่ม 4	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
กลุ่มที่ 1 ค่านิยม ความเชื่อ และโลกทัศน์ของสังคม	2	2.56	1	1.28	5	6.41	8	10.26
กลุ่มที่ 2 ภาษาเชิงวัฒนธรรมและปัญญาชาวบ้าน	1	1.28	10	12.82	6	7.69	22	28.21
กลุ่มที่ 3 ความหมายทางภาษาในบริบทสังคม	0	0.00	1	1.28	21	26.92	1	1.28
รวม (N=78)	**3**	**3.85**	**12**	**15.38**	**32**	**41.03**	**31**	**39.74**

จากการวิเคราะห์ ตารางที่ 7 พบว่า เล่ม 3 มีสัดส่วนมากที่สุด 32 รายการ ร้อยละ 41.03 และเล่ม 1 มีสัดส่วนน้อยที่สุด 3 รายการ ร้อยละ 3.85 สำหรับความเข้มข้นของเนื้อหา มีการเพิ่มขึ้นในลักษณะก้าวกระโดดจากเล่ม 1 ซึ่งมีสัดส่วนในระดับที่ต่ำมาก ร้อยละ 3.85 และเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญในเล่ม 3 ร้อยละ 41.03 และเล่ม 4 ยังคงอยู่ในระดับสูงอยู่ที่ ร้อยละ 39.74 สะท้อนแนวโน้มการขยายตัวของเนื้อหาอย่างรวดเร็วในช่วงระดับกลางถึงระดับสูง ในส่วนของความสมดุลของเนื้อหา ปรากฏแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสัดส่วนเนื้อหาในลักษณะที่ไม่เป็นเชิงเส้น โดยมีทั้งการเพิ่มขึ้นและลดลงสลับกันในแต่ละเล่มอย่างมีนัยสำคัญ เช่น กลุ่มที่ 2 ภาษาเชิงวัฒนธรรมและปัญญาชาวบ้าน กลุ่มที่ 3 ความหมายทางภาษาในบริบทสังคม ขณะที่ กลุ่มที่ 1 ค่านิยม ความเชื่อ และโลกทัศน์ของสังคม ปรากฏแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นตามระดับ

ตารางที่ 8 สรุปรายการเนื้อหามโนทัศน์ทางวัฒนธรรมจีนที่ปรากฏในแบบเรียนภาษาจีนชุดภาษาจีนระดับต้นและระดับกลาง ด้าน Sociolinguistic sense (มิติด้านสังคมภาษา)

ด้าน Sociolinguistic sense (มิติด้านสังคมภาษา)	เล่ม 1		เล่ม 2		เล่ม 3		เล่ม 4	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
กลุ่มที่ 1 การใช้ภาษาในการสื่อสาร	10	20.41	6	12.24	1	2.04	0	0.00
กลุ่มที่ 2 มารยาทและบรรทัดฐานทางภาษา	8	16.33	8	16.33	4	8.16	12	24.49
รวม (N=49)	**18**	**36.73**	**14**	**28.57**	**5**	**10.20**	**12**	**24.49**

จากการวิเคราะห์ ตารางที่ 8 พบว่า เล่ม 1 มีสัดส่วนมากที่สุด 18 รายการ ร้อยละ 36.73 และเล่ม 3 มีสัดส่วนน้อยที่สุด 5 รายการ ร้อยละ 10.20 สำหรับพัฒนาการของเนื้อหา กลุ่มที่ 1 การใช้ภาษา

ในการสื่อสาร มีแนวโน้ม ลดลงอย่างต่อเนื่อง ขณะที่กลุ่มที่ 2 มารยาทและบรรทัดฐานทางภาษา มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในระยะหลัง

ตารางที่ 9 สรุปการเปรียบเทียบรายการการกระจายของเนื้อหามโนทัศน์ทางวัฒนธรรมจีนและไทยที่ปรากฏในแบบเรียนภาษาจีนชุดภาษาจีนระดับต้นและระดับกลาง

รายการ		เล่ม 1		เล่ม 2		เล่ม 3		เล่ม 4	
	ค่า	จีน	ไทย	จีน	ไทย	จีน	ไทย	จีน	ไทย
1. Aesthetic sense (มิติด้านสุนทรียภาพ)	จำนวน	5	2	22	0	16	2	6	5
	ร้อยละ	1.51	0.60	6.63	0.00	4.82	0.60	1.81	1.51
2. Sociological sense (มิติทางสังคมวิทยา)	จำนวน	24	3	34	10	36	7	32	0
	ร้อยละ	7.23	0.90	10.24	3.01	10.84	2.11	9.64	0.00
3. Semantic sense (มิติด้านความหมายเชิงอรรถศาสตร์)	จำนวน	3	0	12	0	32	1	31	0
	ร้อยละ	0.90	0.00	3.61	0.00	9.64	0.30	9.34	0.00
4. Sociolinguistic sense (มิติด้านสังคมภาษา)	จำนวน	18	0	12	0	32	1	31	0
	ร้อยละ	5.42	0.00	3.61	0.00	9.64	0.30	9.34	0.00
รวมจำนวน (N = 332)	**จำนวน**	**50**	**5**	**82**	**10**	**89**	**10**	**81**	**5**
รวมจำนวนร้อยละ (100.00)	**ร้อยละ**	**15.06**	**1.51**	**24.70**	**3.01**	**26.81**	**3.01**	**24.40**	**1.51**

จากการวิเคราะห์ ตารางที่ 9 พบว่า เนื้อหามโนทัศน์ทางวัฒนธรรมจีนมีสัดส่วนสูงกว่ามโนทัศน์ทางวัฒนธรรมไทยอย่างชัดเจนในทุกเล่ม โดยมิติที่ 1 Aesthetic sense (มิติด้านสุนทรียภาพ) พบว่า เนื้อหาวัฒนธรรมจีนมีการเพิ่มขึ้นในเล่ม 2 ก่อนจะลดลงในเล่ม 4 ขณะที่เนื้อหาวัฒนธรรมไทยมีน้อยมากและไม่ต่อเนื่อง มิติที่ 2 Sociological sense (มิติทางสังคมวิทยา) เนื้อหาวัฒนธรรมจีนมีสัดส่วนสูงและค่อนข้างสม่ำเสมอ ขณะที่เนื้อหาวัฒนธรรมไทยมีบ้างในเล่ม 2–3 และหายไปในเล่ม 4 มิติที่ 3 Semantic sense (มิติด้านความหมายเชิงอรรถศาสตร์) เนื้อหาวัฒนธรรมจีนมีการเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนในเล่ม 3–4 ขณะที่เนื้อหาวัฒนธรรมไทยแทบไม่ปรากฏ พบแต่เพียงเล่ม 3 มิติที่ 4 Sociolinguistic sense (มิติด้านสังคมภาษา) เนื้อหาวัฒนธรรมจีนมีการเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง ขณะที่เนื้อหาวัฒนธรรมไทยแทบไม่ปรากฏเช่นเดียวกันกับมิติที่ 3 จากข้อมูลสะท้อนให้เห็นว่า เนื้อหาวัฒนธรรมไทยค่อนข้างน้อย อาจส่งผลให้การเรียนรู้ขาดการเปรียบเทียบ หรือการตีความความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรม เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมแบบทางเดียว

อภิปรายผล

จากการศึกษาการวิเคราะห์มโนทัศน์ทางวัฒนธรรมจีนโดยประยุกต์ใช้ทฤษฎี Adaskou, Britten และ Fahsi ในแบบเรียนภาษาจีนระดับต้นและระดับกลางสำหรับชาวไทยของเหยินจิ่งเหวินทั้ง 4 เล่ม สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. การกระจายเนื้อหามโนทัศน์ทางวัฒนธรรมจีนและไทยในแบบเรียน

จากการศึกษา พบว่า เนื้อหาทางวัฒนธรรมจีนในแบบเรียนมีสัดส่วนสูงมาก อยู่ที่ร้อยละ 90.96 เมื่อเทียบกับวัฒนธรรมไทย ร้อยละ 9.04 จากข้อมูลสะท้อนให้เห็นว่า แบบเรียนให้ความสำคัญกับ

การถ่ายทอดทางวัฒนธรรมจีนเป็นหลัก ซึ่งอาจส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนทำให้ผู้เรียนเข้าใจในวัฒนธรรมจีนได้ดี แต่ขาดการเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของตัวผู้เรียนเอง ให้ความสำคัญกับมิติการเปรียบเทียบข้ามวัฒนธรรมค่อนข้างน้อย ส่งผลให้ผู้เรียนไม่สามารถเปรียบเทียบวัฒนธรรมที่เรียนกับวัฒนธรรมของตัวผู้เรียนเองได้อย่างลึกซึ้ง เมื่อพิจารณารายด้าน แบบเรียนให้ความสำคัญกับมิติทางสังคมวิทยา (Sociological sense) คิดเป็นร้อยละ 37.95 มากกว่ามิติด้านสังคมภาษา (Sociolinguistic sense) ร้อยละ 14.76 ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการใช้ภาษาที่ส่งผลให้ผู้เรียนเข้าใจแบบแผน ข้อปฏิบัติ มารยาทและบรรทัดฐานทางภาษาของภาษาที่เรียนควบคู่กับการเรียนรู้ในเรื่องของระบบเสียง ระบบคำและความหมายของคำ โครงสร้างประโยค ไวยากรณ์ หากผู้เรียนขาดความเข้าใจในประเด็นดังกล่าว อาจส่งผลให้ผู้เรียนไม่เข้าใจวิธีการใช้ภาษาให้เหมาะสมตามบริบทสังคมจริง เช่น การใช้ถ้อยคำให้เหมาะกับกาลเทศะ การหลีกเลี่ยงคำไม่เหมาะสมหรือกระทบความรู้สึกผู้อื่น เป็นต้น นอกจากนี้ มิติด้านความหมายเชิงอรรถศาสตร์ (Semantic Sense) มีเนื้อหาอยู่ที่ ร้อยละ 23.49 ผู้วิจัยเห็นว่าอยู่ในปริมาณที่ค่อนข้างเหมาะสม อย่างไรก็ดี ในการจัดการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษายังคงต้องให้ความสำคัญกับประเด็นดังกล่าว เนื่องจากมิติดังกล่าวต้องอาศัยการทำความเข้าใจ ไม่สามารถแปลตรงตัวได้ รวมถึงผู้เรียนจำเป็นต้องเข้าใจถึงบริบทความหมายเชิงลึก วิธีการใช้ที่เหมาะสม ความหมายแฝง นัยยะที่ปรากฏในความหมาย ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของวีรภัทร ภคพงศ์พันธุ์ (2567) ที่ศึกษาการใช้คำว่า 牛逼 ในภาษาจีนปัจจุบัน เป็นคำสแลง มีความหมายแฝง หมายถึง “สุดยอด” หากแปลตรงตัว หมายถึง “อวัยวะสืบพันธุ์ของวัวเพศเมีย” ซึ่งคำดังกล่าวเป็นคำชม หากแต่เป็นคำไม่สุภาพ และมีการใช้ในบริบทที่หลากหลาย หากผู้เรียนขาดความเข้าใจอาจส่งผลให้ผู้เรียนใช้ผิดบริบทหรือผิดความหมายได้ ดังนั้น ในการเรียนรู้ผู้สอนอาจต้องอาศัยการสอดแทรกเนื้อหาเพิ่มเติมหรือสอดแทรกในรายวิชาอื่น เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสได้เรียนรู้มากยิ่งขึ้น

เมื่อดำเนินการวิเคราะห์และเปรียบเทียบในระดับรายเล่ม สามารถสังเคราะห์เป็นประเด็นสำคัญได้ ดังต่อไปนี้

1.1 ความไม่สมดุลของการนำเสนอวัฒนธรรมจีนและไทย จากการศึกษาผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าแบบเรียนภาษาจีนดังกล่าวมีการนำเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมในลักษณะไม่สมดุล โดยวัฒนธรรมจีนมีสัดส่วนสูงอย่างต่อเนื่องในทุกเล่ม ขณะที่วัฒนธรรมไทยปรากฏในระดับที่จำกัดและไม่ครอบคลุมทุกมิติของมโนทัศน์ทางวัฒนธรรม ดังตารางที่ 9 เป็นการนำเสนอที่ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมต้นทางเป็นศูนย์กลาง ถึงแม้ว่าแบบเรียนดังกล่าวจะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมจีนในเชิงลึก แต่ในขณะเดียวกันก็มีข้อจำกัดสำคัญ คือ ลดทอนศักยภาพของผู้เรียนในการพัฒนาทักษะการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมอย่างรอบด้าน ดังนั้น ควรปรับสมดุลของเนื้อหาวัฒนธรรมให้ครอบคลุมทั้งวัฒนธรรมเป้าหมายและวัฒนธรรมของผู้เรียน สอดคล้องกับแนวคิดของ Michael Byram ที่เสนอว่า การเรียนภาษาไม่ใช่เพียงรับวัฒนธรรมต้นทางแต่ด้านเดียว และสอดคล้องกับแนวคิดของ Claire Kramsch ชี้ให้เห็นว่าการสอนภาษาแบบที่เน้นวัฒนธรรมของเจ้าของภาษาแต่เพียงด้านเดียว จะส่งผลให้เกิดข้อจำกัดในการพัฒนาความสามารถทางการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมของผู้เรียน และสอดคล้องกับความคิดเห็นของจีระรัตน์ โพธิ์กระจ่าง และกนกพร นุ่มทอง (2568) การเน้นเสนอความเข้าใจวัฒนธรรมจีนเพียงด้านเดียว อาจไม่ก่อให้เกิดมโนทัศน์ที่ชัดเจนแก่ผู้เรียน

1.2 พัฒนาการของมโนทัศน์ทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแบบเรียนตามลำดับระดับการเรียน จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า แบบเรียนภาษาจีนดังกล่าวในด้านของวัฒนธรรมจีนมีจุดเด่นในด้านของการจัดลำดับและพัฒนาความเข้มข้นของเนื้อหาอย่างเป็นระบบ โดยในระดับต้น เล่ม 1 พบว่าเนื้อหาทางวัฒนธรรมส่วนใหญ่ปรากฏในมิติ Sociological sense ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับสังคม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวิถีชีวิตของเจ้าของภาษา การนำเสนอในลักษณะดังกล่าวมีส่วนในการสร้างพื้นฐานความเข้าใจเกี่ยวกับบริบททางสังคมของภาษาจีนได้ในระยะแรกให้กับผู้เรียนเมื่อเข้าสู่ระดับที่สูงขึ้น สอดคล้องกับความคิดเห็นของ Michael Byram เน้นว่าผู้เรียนต้องเข้าใจบริบทวัฒนธรรมทางสังคมและค่านิยมก่อนจะสื่อสารได้อย่างเหมาะสม ส่วนเล่ม 2–4 พบว่า มีการเพิ่มขึ้นของมโนทัศน์ในมิติ Aesthetic sense, Semantic sense และ Sociolinguistic sense สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาจากการเรียนรู้เชิงข้อมูลไปสู่การเรียนรู้เชิงตีความ และการประยุกต์ใช้ภาษาในบริบททางสังคมจริง อย่างไรก็ดี ข้อจำกัดสำคัญของแบบเรียนชุดนี้ ในด้านวัฒนธรรมไทยมีสัดส่วนที่ต่ำและไม่ต่อเนื่องในทุกระดับ ไม่ได้รับการพัฒนาในลักษณะเดียวกันกับวัฒนธรรมจีน ซึ่งอาจส่งผลต่อการสร้างความเข้าใจในเชิงเปรียบเทียบและการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมในระยะยาว

1.3 บทบาทของ Sociological, Semantic และ Sociolinguistic sense พบว่า มีบทบาทที่แตกต่างกันในการกำหนดลักษณะและทิศทางของเนื้อหาในแบบเรียน มิติ Sociological sense มีบทบาทเป็นแกนหลักของการนำเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมในแบบเรียน โดยมีสัดส่วนสูงที่สุดในทุกเล่ม ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถสร้างพื้นฐานเป็นฐานความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบริบททางสังคม ในส่วนของมิติ Semantic sense มีความโดดเด่นมากในระดับกลาง เล่ม 3 และ เล่ม 4 ซึ่งมีบทบาทในการพัฒนาความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับความหมายที่แฝงอยู่ในภาษา สำหรับมิติ Sociolinguistic sense มีบทบาทสำคัญเชื่อมโยงระหว่างการใช้ภาษาและบริบททางสังคม เช่น ระดับภาษา ความสุภาพ หรือรูปแบบการสื่อสารในสถานการณ์ต่าง ๆ การกระจายบทบาทของมโนทัศน์ทั้งสามมิติดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าแบบเรียนมีโครงสร้างการพัฒนาที่ชัดเจนจากความรู้เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมไปสู่ความเข้าใจความหมายและ การใช้ภาษาในบริบทจริง หากแต่มิติ Sociolinguistic sense ยังคงมีสัดส่วนที่น้อยเกินไป

2. การกระจายเนื้อหามโนทัศน์ทางวัฒนธรรมจีนกลุ่มย่อย

2.1 Aesthetic sense (มิติด้านสุนทรียภาพ) จากการศึกษากระจายของมโนทัศน์ทางวัฒนธรรมจีนกลุ่มย่อยในมิติ Aesthetic sense พบว่า เนื้อหามีการกระจายไม่สม่ำเสมอในแต่ละเล่ม เน้นเฉพาะบางช่วงของระดับการเรียน และมีลักษณะเป็นการกระจุกตัวในบางระดับ สำหรับกลุ่มที่ 1 วัฒนธรรมและศิลปะสร้างสรรค์ปรากฏในทุกเล่ม แต่มีความโดดเด่นในเล่ม 2 และ 3 กลุ่มที่ 2 ประวัติศาสตร์และสังคมการเมืองไม่ปรากฏในเล่ม 1 แต่เริ่มมีบทบาทในเล่ม 2–4 จากข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าแบบเรียนนี้มีบทบาทในมิติดังกล่าวในฐานะองค์ประกอบเสริม มีลักษณะการพัฒนาที่ไม่ต่อเนื่องในทุกระดับ อาจส่งผลให้การเรียนรู้ด้านความงามของวัฒนธรรมไม่ลึกซึ้งเท่าที่ควร

2.2 Sociological sense (มิติทางสังคมวิทยา) จากการศึกษากระจายของมโนทัศน์ทางวัฒนธรรมจีนกลุ่มย่อยในมิติ Sociological sense (มิติทางสังคมวิทยา) พบว่า โดยภาพรวมเป็นแกนหลักของการนำเสนอเนื้อหาวัฒนธรรมในแบบเรียนภาษาจีนดังกล่าว เมื่อพิจารณาองค์ประกอบย่อย พบว่า

กลุ่มที่ 1 วิถีชีวิตและโครงสร้างทางสังคมมีสัดส่วนสูงที่สุดในทุกเล่ม เล่ม 1 ร้อยละ 19.05 เล่ม 2 ร้อยละ 23.81 เล่ม 3 ร้อยละ 19.84 เล่ม 4 ร้อยละ 20.63 กลุ่มที่ 2 วัฒนธรรม ประเพณี และการทำงาน เริ่มปรากฏตั้งแต่เล่ม 2 และเพิ่มขึ้นในเล่ม 3 ก่อนลดลงในเล่ม 4 กลุ่มที่ 3 สิ่งแวดล้อมและบริบททางภูมิศาสตร์ ปรากฏเฉพาะในเล่ม 3 ร้อยละ 3.17 และกลุ่มที่ 4 ระบบการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ปรากฏเฉพาะในเล่ม 4 ร้อยละ 2.38 จากข้อมูลจะเห็นว่า เล่ม 1 เน้นในเรื่องของชีวิตประจำวัน ในส่วนของเล่ม 2–3 มีการเพิ่มเติมเนื้อหาเกี่ยวกับประเพณี การทำงาน และเล่ม 4 เพิ่มเพิ่มเติมเนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ อย่างไรก็ดี การนำเสนอยังขาดความหลากหลาย ส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ที่กลุ่มที่ 1 วิถีชีวิตและโครงสร้างทางสังคม

2.3 Semantic sense (มิติด้านความหมายเชิงอรรถศาสตร์) จากการศึกษากระจายของมโนทัศน์ทางวัฒนธรรมจีนกลุ่มย่อยในมิติ Semantic sense (มิติด้านความหมายเชิงอรรถศาสตร์) พบว่า โดยภาพรวมมีสัดส่วนที่เหมาะสม แต่หากพิจารณารายกลุ่มย่อย กลุ่มที่ 1 ค่านิยม ความเชื่อ และโลกทัศน์ของสังคม มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามระดับของแบบเรียน กลุ่มที่ 2 วัฒนธรรมและภูมิปัญญาชาวบ้าน มีจำนวนสูงที่สุด โดยเฉพาะเล่ม 4 มีจำนวน 22 รายการ คิดเป็นร้อยละ 28.21 จากข้อมูลแบบเรียนมีการเน้นการสอดแทรกองค์ความรู้เกี่ยวสุภาษิต สำนวน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มที่ 3 ความหมายทางภาษาในบริบทสังคม พบว่า มีความโดดเด่นเฉพาะในเล่ม 3 สูงถึง ร้อยละ 26.92 ขณะที่เล่ม 4 ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 1.28 ซึ่งผู้เขียนอาจวางเป็นช่วงของการเรียนรู้ที่ต้องการเน้น

2.4 Sociolinguistic sense (มิติด้านสังคมภาษา) จากการศึกษากระจายของมโนทัศน์ทางวัฒนธรรมจีนกลุ่มย่อยในมิติ Sociolinguistic sense (มิติด้านสังคมภาษา) พบว่า โดยภาพรวมแล้วเนื้อหาด้านสังคมภาษามีแนวโน้มลดลงจากเล่ม 1 ไปยัง เล่ม 3 และกลับเพิ่มขึ้นในเล่ม 4 ไม่ต่อเนื่อง หากพิจารณารายกลุ่มย่อย กลุ่มที่ 1 การใช้ภาษาในการสื่อสาร มีแนวโน้มลดลงอย่างชัดเจน ลักษณะดังกล่าวอาจส่งผลให้ผู้เรียนขาดโอกาสในการพัฒนา ฝึกการใช้ภาษาในบริบทจริง ขัดกับแนวคิด Communicative Language Teaching ที่เน้นการเรียนภาษาเพื่อใช้สื่อสารในชีวิตจริง มิใช้การเรียนรู้แต่เพียงการเข้าใจกฎเกณฑ์ของภาษา กลุ่มที่ 2 มารยาทและบรรทัดฐานทางภาษา เนื้อหาค่อนข้างคงที่ในช่วงต้น และเพิ่มสูงในเล่ม 4 อยู่ที่ร้อยละ 24.49 สะท้อนให้เห็นว่า แบบเรียนยังคงให้ความสำคัญกับมารยาทและบรรทัดฐานทางภาษา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยพบว่า แบบเรียนภาษาจีนมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดทั้งภาษาและวัฒนธรรม แต่ยังมีข้อจำกัดในบางมิติทางวัฒนธรรม ดังนั้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน ผู้วิจัยจึงเสนอแนะแนวทางใน 2 ประเด็น ดังนี้

1. แนวทางการใช้แบบเรียนภาษาจีนระดับต้นและระดับกลางด้านวัฒนธรรม

1.1 ควรบูรณาการมิติทางวัฒนธรรมในการจัดการเรียนการสอนภาษา เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้ง เนื่องจากแบบเรียนภาษาจีนระดับต้นและระดับกลางมีองค์ประกอบในการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับระบบเสียง ระบบคำและความหมายของคำ โครงสร้างประโยค และไวยากรณ์เป็นหลัก

มีส่วนผสมที่เป็นความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมค่อนข้างจำกัด ประกอบกับการออกแบบแบบเรียนในด้านของวัฒนธรรมมีข้อจำกัดด้านความสมดุลและความต่อเนื่องของเนื้อ ซึ่งในการเรียนรู้ภาษาไม่ได้หมายถึงการเรียนรู้แต่เพียงคำศัพท์หรือโครงสร้างไวยากรณ์เท่านั้น แต่ยังรวมถึงการทำความเข้าใจวัฒนธรรม หากผู้เรียนเข้าใจวัฒนธรรมควบคู่ไปกับการใช้ภาษา ผู้เรียนจึงจะสามารถสื่อสารได้อย่างเหมาะสม ถูกกาลเทศะ และลดความเข้าใจผิดในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Dell Hymes (1972) ที่ชี้ให้เห็นว่าการใช้ภาษาอย่างมีประสิทธิภาพต้องคำนึงถึงบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ไม่ใช่เพียงความถูกต้องทางไวยากรณ์เท่านั้น และสอดคล้องกับแนวคิดของ Michael Byram ซึ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทั้งความรู้ ทัศนคติ และทักษะในการเข้าใจและเคารพความแตกต่างทางวัฒนธรรม

ดังนั้น ผู้ใช้แบบเรียนจึงจำเป็นต้องอาศัยความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งการเรียนรู้อื่น ๆ เพื่อเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรม รวมถึงการออกแบบหลักสูตรจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับรายวิชาที่เสริมความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรรมโดยตรงควบคู่กับการพัฒนาทักษะทางภาษา เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจวัฒนธรรรมของเจ้าของภาษาและช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีมุมมองกว้างไกล เข้าใจความหลากหลายทางสังคม และสามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ผู้สอนควรอธิบายและขยายความในประเด็นสำคัญเพิ่มเติมจากเนื้อหาในแบบเรียนเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและลึกซึ้งแก่ผู้เรียน แบบเรียนมีการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมหลากหลายประเด็น และมีการอธิบายไว้บางส่วน หรืออาจเน้นหนักไปทางกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือขาดหายไป เนื่องจากแบบเรียนเป็นหนึ่งในเครื่องมือสำคัญที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทั้งด้านภาษาและวัฒนธรรม สอดคล้องกับความคิดเห็นของอรณิศา อุรพีพัฒนพงศ์, สุรสิทธิ์ อมรวณิชศักดิ์ และวุฒิพงษ์ ประพันธมิตร (2565) ให้ความเห็นว่า แบบเรียนมิได้ทำหน้าที่เพียงถ่ายทอดความรู้ทางภาษาเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นเครื่องมือทางวัฒนธรรมในการหล่อหลอมการรับรู้ของผู้เรียนเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมจีน แบบเรียนภาษาจีนมีบทบาทสำคัญในการสร้างภาพแทนของวัฒนธรรมจีนให้แก่ผู้เรียน ดังนั้น หากผู้สอนมีการอธิบายขยายความเพิ่มเติม จะทำให้ผู้เรียนเสริมสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและลึกซึ้งมากขึ้น เช่น คำว่า 老高 (Lǎo Gāo) หรือคำว่า 小林 (Xiǎo Lín) การใช้คำว่า 老 + แซ่ (นามสกุล) หรือ 小 + แซ่ (นามสกุล) นั้น เป็นการแสดงความสนิทสนมของผู้เรียกกับผู้ถูกเรียก ในภาษาไทยหมายถึง พี่เกา (老高) / น้องหลิน (小林) ซึ่งปกติคำว่า 老 มักจะถูกแปลให้ หมายถึง “แก่หรือเก่า” ส่วนคำว่า 小 มักจะถูกแปลให้หมายถึง “เล็กหรือน้อย” ก่อน จากตัวอย่างข้างต้น เป็นคำศัพท์ที่ผู้เรียนจะได้เรียนรู้ตั้งแต่ในระดับพื้นฐานของการศึกษาภาษาจีน ซึ่งในการเรียนรู้อาจมิได้ปรากฏหรือนำเสนอโดยตรง แต่อาจเป็นการแฝงหรือสอดแทรกเข้าไปในบทเรียนแทน ดังนั้นผู้สอนควรอธิบายและขยายความให้ความสำคัญกับการสอดแทรกเนื้อหาเชิงวัฒนธรรมร่วมกับเนื้อหาที่นำเสนอโดยตรง หรือคำว่า 哪里！哪里！(nǎlǐ nǎlǐ) ซึ่งเป็นคำปฤจฉาสรรพนามที่ผู้เรียนจะได้เรียนตั้งแต่ในระดับภาษาจีนพื้นฐานแล้ว คำดังกล่าวเป็นการใช้ในกรณีที่ผู้พูดใช้พูดถ่อมตัวเมื่อได้รับคำชมจากผู้อื่น หมายถึง “ไม่หรอกครับ/ค่ะ” มิได้หมายถึง “ที่ไหน ที่ไหน” ซึ่งหากผู้เรียนมิได้เรียนรู้หรือได้รับการอธิบายเพิ่มเติมที่ถูกต้องในจุดนี้ ก็อาจทำให้การสื่อสารผิดจากเจตนารมณ์เดิมได้ ดังนั้น ภาษาและวัฒนธรรมมีความเกี่ยวข้องกัน ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ (Amor, Tinedo-Rodríguez & Osuna-Rodríguez, 2023)

จากตัวอย่างข้างต้น หากจะพิจารณาเพียงแต่คำความหมายทางภาษา โดยไม่คำนึงถึงวัฒนธรรมการใช้ภาษาในการสื่อสาร จะทำให้การสื่อสารผิดพลาด คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงเป็นอย่างมาก

1.3 ผู้ใช้แบบเรียนสามารถประยุกต์ใช้การสอดแทรกวัฒนธรรมไทยร่วมกับเนื้อหาในแบบเรียนเพื่อส่งเสริมความเข้าใจเชิงเปรียบเทียบทางวัฒนธรรมจีน แบบเรียนภาษาจีนระดับต้นและระดับกลางมีจุดเด่น คือ มีการสอดแทรกวัฒนธรรมไทย เช่น พระบรมมหาราชวัง 大皇宫 (Dàhuánggōng) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 朱拉隆功大学 (Zhūlālónggōng Dàxué) แม่น้ำเจ้าพระยา 湄南河 (Méinánhé) เป็นต้น ผู้สอนสามารถอาศัยความเข้าใจในวัฒนธรรมไทยของตัวผู้เรียนที่มีการยกตัวอย่างปรากฏในบทเรียนเปรียบเทียบหรือเทียบเคียงเพื่อใช้ในการอธิบายได้ เช่น คำว่า พระราชวังกู้กงของจีน 故宫 (Gùgōng) กับ 大皇宫 (Dàhuánggōng) หรือมหาวิทยาลัยปักกิ่ง 北京大学 (Běijīng Dàxué) เทียบเคียงกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หรือแม่น้ำ 2 สายสำคัญของจีน 长江 (Chángjiāng) และ 黄河 (Huánghé) เทียบเคียงกับแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นต้น แม้ผู้เรียนไม่มีความรู้ในวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา แต่ก็สามารถนำความรู้เดิมที่มีอยู่มาเทียบเคียงได้ สอดคล้องกับความคิดเห็นของชนิดาภา ไตรสัตยา (2555) การเรียนภาษาสามารถเรียนรู้วัฒนธรรมของเจ้าของภาษาโดยอาศัยข้อมูลวัฒนธรรมของตัวผู้เรียนมีอยู่เป็นตัวเชื่อมโยงช่วยพยุงความเข้าใจในเนื้อหาได้เป็นอย่างดี

2. แนวทางการพัฒนาและใช้แบบเรียนภาษาจีนในอนาคต

2.1 การกระจายมโนทัศน์ทางวัฒนธรรมอย่างสมดุล แบบเรียนควรนำเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมในแบบเรียนหรือสื่อการสอนภาษาให้ครอบคลุมหลากหลายมิติอย่างเหมาะสม ไม่เน้นหรือให้น้ำหนักเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งมากจนเกินไป ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถรับรู้และเข้าใจวัฒนธรรมในภาพรวมได้อย่างรอบด้านและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

2.2 การพัฒนาแบบเรียนเชิงบูรณาการวัฒนธรรม ควรปรับรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมให้มีทั้งวัฒนธรรมต้นทางและวัฒนธรรมปลายทาง ไม่ควรไม่จำกัดเฉพาะส่วนที่เป็นประเด็นสำคัญ เช่น วิถีชีวิต ค่านิยม ความเชื่อ มารยาททางสังคม ตลอดจนการใช้ภาษาในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้การเรียนรู้ภาษาเกิดความเชื่อมโยงกับบริบทของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น การปรับรูปแบบดังกล่าวไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ภาษา หากแต่ยังเป็นการพัฒนาทักษะการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมและการคิดเชิงวิพากษ์อีกด้วย

2.3 การจัดลำดับความสำคัญของวัฒนธรรมที่ปรากฏในแบบเรียนภาษาจีน การจัดลำดับความสำคัญควรเริ่มจากมโนทัศน์ทางวัฒนธรรมที่มีความใกล้ตัวและเกี่ยวข้องกับการสื่อสารในชีวิตประจำวันของผู้เรียน เช่น มารยาททางสังคม การทักทาย การใช้คำสุภาพ หรือแบบแผนพฤติกรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งอยู่ในมิติของ Sociological sense (มิติทางสังคมวิทยา) และ Sociolinguistic sense (มิติด้านสังคมภาษา) ก่อน จากนั้นจึงค่อยขยายไปสู่เนื้อหาที่มีความซับซ้อนมากขึ้น Semantic sense (มิติด้านความหมายเชิงอรรถศาสตร์) ในส่วนของ Aesthetic sense (มิติด้านสุนทรียภาพ) อาจมีการกระจายเสริมไปในแต่ละบทเพื่อเพิ่มความน่าสนใจ

2.4 การออกแบบกิจกรรมการเรียนสอนที่หลากหลายเพื่อเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรม ในการจัดการเรียนการสอนหากแบบเรียนที่ใช้มิได้ออกแบบหรือสอดแทรกเนื้อหาที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ในฐานะผู้สอนอาจเน้นการใช้ภาษาในบริบทจริง ผ่านบทบาทสมมติ การจำลองสถานการณ์ การใช้เครื่องมือ AI ในการจำลองการสนทนาในบริบทจริง หรือออกแบบกิจกรรมที่ต้องอาศัยการตีความ วิเคราะห์ เปรียบเทียบเพิ่มเติม เช่น การวิเคราะห์ความเหมือนและความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรม การตีความสำนวนหรือวลีเชิงวัฒนธรรม การอภิปรายประเด็นทางสังคม เป็นต้น หรือการใช้สื่อหรือเนื้อหาจริง เช่น คลิปวิดีโอ ข่าว บทสนทนาจริง วรรณกรรม เป็นต้น ในส่วนของหลักสูตรอาจออกแบบหลักสูตรที่มีรายวิชาที่มีเนื้อหาครอบคลุมความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม หรือส่งเสริมการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม เป็นต้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับการสำรวจความคิดเห็นและการรับรู้ของผู้เรียนต่อเนื้อหาทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแบบเรียน เพื่อใช้วิเคราะห์ระดับความเข้าใจทางภาษาและทัศนคติด้านวัฒนธรรมของผู้เรียน

2. ควรประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดด้านวัฒนธรรมที่หลากหลาย เพื่อให้การวิเคราะห์มีความครอบคลุมและสะท้อนมิติที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

3. ควรดำเนินการเปรียบเทียบกับแบบเรียนเล่มอื่น ๆ เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ความแตกต่างและจุดเด่นของเนื้อหาได้อย่างเป็นระบบและชัดเจนยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

จีระรัตน์ โพธิ์กระจ่าง, และ กนกพร นุ่มทอง. (2568). การศึกษามโนทัศน์ทางวัฒนธรรมจีนในแบบเรียนภาษาจีน ชุดเฮฮาภาษาจีน (Kuaile Hanyu ฉบับภาษาไทย). *International Chinese Language Teaching Journal (ICLTJ)*, 1.5(1), 22–38.

ชนิกานต์ รัตนชัยไพศาลกุล. (2564). การศึกษาเปรียบเทียบแบบเรียนภาษาจีนขั้นพื้นฐานในระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย. *วารสารภาษาจีนและวัฒนธรรมจีน*, 8(2), 169–194.

วีรภัทร ภคพงศ์พันธุ์. (2567). คำสแลง “牛逼” (niubi) ในภาษาจีนปัจจุบัน. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 15(1), 55–71.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2557). *แนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

อรณิศา อุรพีพัฒนพงศ์, สุรสิทธิ์ อมรวณิชศักดิ์ และวุฒิพงษ์ ประพันธมิตร. (2565). มโนทัศน์ทางขวัฒนธรรมจีนในแบบเรียนวิชาภาษาจีนชุดภาษาจีนวันละนิด. *วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 19(3), 93–110.

Adaskou, K., Britten, D., & Fahsi, B. (1990). Design decisions on the cultural content of a secondary English course for Morocco. *ELT Journal,* 44(1), 3–10.

Amor, M. I., Tinedo-Rodríguez, A.-J., & Osuna-Rodríguez, M. (2023). *The interaction between language skills and cross-cultural competences in bilingual programs*. Languages, 8(3), 181.

Byram, M. (1997). *Teaching and assessing intercultural communicative competence*. Multilingual Matters.

Byram, M. (2021). Teaching and assessing intercultural communicative competence: Revisited. Multilingual Matters.

He, J. & Lv, H. (2025). Analysis of factors influencing the use of new forms of foreign language textbooks from the perspective of sociocultural theory. *Frontiers in Education*, 10, 1670872.

Kramsch, C. (1993). *Context and culture in language teaching*. Oxford University Press.

Muxamadjonova, L. & Yaqubjonova, R. (2025). The role of language in the evolution of culture. *Modern Education and Development*, 28(6), 154–160.

ร่องรอยของภาษาเวียดนามในชุมชนโพนบก อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

The Trace of Vietnamese Language in Phon Bok Community, Muang District, Nakhon Phanom Province

พัชรพงษ์ ภูเบศรพีรวัส
Phatcharaphong Phubetpeerawat
คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม
Faculty Liberal Arts and Science Nakhon Phanom University
tom.pat@npu.ac.th

Received: December 4, 2025 **Revised:** January 20, 2026 **Accepted:** February 9, 2026

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาร่องรอยของภาษาเวียดนามแบบเก่า โดยมีขอบเขตการศึกษาเกี่ยวกับระบบเสียงและคำศัพท์ที่ยังคงหลงเหลือและใช้อยู่ในชุมชนโพนบกมาจนถึงปัจจุบันนี้ เก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการสังเกต สำรวจและบันทึกเสียงการใช้ภาษาเวียดนามในชุมชนโพนบก อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม จากชาวไทยเชื้อสายเวียดนามชุมชนโพนบกทั้งสิ้น 10 คนที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป ผลการศึกษาพบว่าชุมชนโพนบกถือเป็นชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่มีความเก่าแก่อีกแห่งหนึ่ง ของจังหวัดนครพนม ด้วยระบบของชุมชนที่เป็นระบบปิดและมีกฎชุมชนที่เข้มแข็ง จึงส่งผลให้คนในชุมชนยังคงใช้ภาษาเวียดนามในชีวิตประจำวันมาอย่างต่อเนื่องจากรุ่นสู่รุ่น อีกทั้งยังทำให้สามารถรักษาอัตลักษณ์ในภาษาเวียดนามถิ่นเอาไว้ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งอัตลักษณ์ในภาษาถิ่นภาคกลางของเวียดนาม ไม่ว่าจะเป็นในด้านระบบเสียงหรือคำศัพท์ อาทิ หน่วยเสียง /pʰ/ อันเป็นหน่วยเสียงที่ยังคงปรากฏเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุที่ใช้ภาษาเวียดนามถิ่นภาคกลางตอนบนในเขตจังหวัดเงอานและฮาติงห์ ซึ่งหน่วยเสียงนี้ยังคงปรากฏในภาษาเวียดนามที่ใช้ในชุมชนโพนบกมาจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: ภาษาเวียดนาม ภาษาถิ่นภาษาเวียดนาม นครพนม สัทวิทยา คำศัพท์ ชุมชนโพนบก

Abstract

The article aimed to investigate traces of the Old Vietnamese dialect with a focus on the phonological system and vocabulary that have been preserved in Phon Bok Community to the present. Data were collected through observation, survey, and audio recordings of Vietnamese dialect of 10 Vietnamese informants aged 50 years and above in Phon Bok Community, Mueang District, Nakhon Phanom Province. The results reveal that

Phon Bok Community is among the oldest Thai-Vietnamese communities in Nakhon Phanom Province. Due to its relatively closed social system and strong community regulations, Vietnamese has been consistently used in everyday communication and transmitted from generation to generation. This continuity allows the community to maintain the linguistic identity, especially the phonological features and vocabulary associated with the Central Vietnamese dialect. Furthermore, the phoneme /p^h/, which is commonly observed among elderly speakers of Upper Central Vietnamese in Nghe An and Ha Tinh provinces, continues to be present in the Vietnamese spoken within Phon Bok Community. Moreover, a number of archaic and dialect-specific Vietnamese words are still in use.

Keywords: Vietnamese language, Vietnamese dialect, Nakhon Phanom, Phonology, Vocabulary, Phon Bok Community

บทนำ

จังหวัดนครพนมเป็นอีกหนึ่งพื้นที่ที่มีความโดดเด่นทางด้านวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีประชากรจากหลากหลายชนเผ่าซึ่งหนึ่งในนั้นคือ “ชาวเวียดนาม” หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า “คนญวน” หรือ “คนเวียดนาม” ทั้งนี้ คนเวียดนามได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยหลายระลอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนมซึ่งถือเป็นเมืองหน้าด่านทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือระหว่างไทยและลาว ทำให้ประชากรในพื้นที่เดินทางไปมาหาสู่กันเพียงแค่ข้ามลำน้ำโขง คนเวียดนามเริ่มอพยพเข้ามาในภาคอีสานของประเทศไทยในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 และอีกส่วนหนึ่งในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 ส่วนใหญ่เป็นคนที่นับถือศาสนาคริสต์ บางส่วนนับถือศาสนาพุทธอันนัมนิกาย คนเวียดนามที่อพยพเข้ามาในช่วงนี้ถูกเรียกว่า “ญวนเก่า” (ธัญญาทิพย์ ศรีพนา และ Trinh, 2548) ต่อมาในช่วง ค.ศ. 1945-1946 ชาวเวียดนามอพยพอีกระลอกใหญ่ได้อพยพจากฝั่งลาวข้ามมายังฝั่งไทยในช่วงเหตุการณ์ “วันท่าแขกแตก” 21 เมษายน ค.ศ.1946 คนเวียดนามอพยพในระลอกหลังนี้ถูกเรียกว่า “ญวนใหม่” (ธัญญาทิพย์ ศรีพนา และ Trinh, 2548)

ในระยะแรกคนเวียดนามอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่บ้านคำเกิ้ม ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด คนเวียดนามที่อพยพเข้ามาในครั้งนี้ส่วนใหญ่เป็นคนที่นับถือศาสนาคริสต์แต่ก็มีบางส่วนที่ไม่ได้นับถือศาสนาคริสต์ ต่อมาเกิดอหิวาตกโรคระบาดทำให้คนเวียดนามที่นับถือศาสนาคริสต์อพยพไปตั้งหมู่บ้านใหม่ที่บ้านหนองแสง ตำบลหนองแสง ปัจจุบันในเขตอำเภอเมืองจังหวัดนครพนมมีชุมชนชาวเวียดนาม ทั้งสิ้น 7 ชุมชน ได้แก่ หนองแสง โพนบก วัดป่าต้นผึ้ง-ดอนโมง นาจอก นาราชควาย และด่ายเหียว แต่ละชุมชนถูกตั้งขึ้นตามภูมิลำเนาและห้วงเวลาของการอพยพเข้ามายังจังหวัดนครพนมในแต่ละรอบ บางส่วนอพยพไปยังบ้านท่าแร่ จังหวัดสกลนคร ส่วนชาวเวียดนามอพยพที่ไม่ได้นับถือศาสนาคริสต์พากันมาตั้งหมู่บ้านแห่งใหม่ที่บ้านโพนบก ต่อมาจึงแยกย้ายไปตั้งหมู่บ้านใหม่ เช่น วัดป่านาราชควาย ต้นผึ้ง-

ดอนโมง นาจอก เป็นต้น ต่อมาในเหตุการณ์ “วันท่าแขกแตก 21 เมษายน ค.ศ.1946” ชาวเวียดนามจำนวนมากได้อพยพข้ามแม่น้ำโขงจากเมืองท่าแขกเข้ามาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครพนม โดยมีคนเวียดนามเก่าให้ความช่วยเหลือในระยะแรก ต่อมาจึงรวมตัวกันและตั้งชุมชนของคนเวียดนามใหม่ขึ้นในเขตหลังวัดโอกาส (ศรีบัวบาน) จนถึงเขตวัดอรัญญิกาวาส มีชื่อว่า “ด่ายเหียว” หรืออีกชื่อเรียกว่า “หล่างเมือง-กาด” วิศรุต จินธนเสถียร และเกรียงไกร ศรีพงษ์ (2567)

ในแต่ละชุมชนของคนเวียดนามจะมีระบบการปกครองภายในที่ชัดเจน มีคณะกรรมการบริหารและมีกฎระเบียบที่เคร่งครัดเหมือนกฎหมาย ทำให้แต่ละชุมชนสามารถอนุรักษ์วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนภาษาเวียดนามไว้ได้เป็นอย่างดี ในอดีตกลุ่มคนเวียดนามเก่าจะรู้เฉพาะภาษาเวียดนามที่เขียนด้วยตัวอักษรจีนหรือที่ในภาษาเวียดนามเรียกว่า Chữ Nho/[cɯ^{32ʔ5} ɲɔ:^{33}]/จื๋อ หญอ”[1] และรู้อยู่ในวงจำกัด ในชุมชนคนเวียดนามเก่ายังไม่มีการเรียนการสอนภาษาเวียดนามที่ชัดเจน แต่ด้วยระบบชุมชนที่เข้มแข็งและเป็นระบบปิด กล่าวคือ เมื่อคนในชุมชนออกไปทำงานข้างนอกจะทำตัวกลมกลืนกับคนพื้นถิ่นให้มากที่สุดและจะไม่พูดภาษาเวียดนามนอกชุมชนเลย แต่เมื่อกลับเข้ามาในชุมชนจะพูดภาษาเวียดนามเพียงอย่างเดียว ทำให้ภาษาเวียดนามถูกใช้ในชีวิตประจำวันมาอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งถึงช่วงที่คนเวียดนามใหม่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครพนมและในอีกหลายจังหวัดในภาคอีสานของไทย ในช่วงแรกคนเวียดนามใหม่มิได้คิดว่าจะอาศัยอยู่ในไทยไปตลอดชีวิต เพียงแค่จะพักอาศัยอยู่ในประเทศไทยชั่วคราวเท่านั้น ดังนั้น เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับลูกหลานคนเวียดนามใหม่และเผยแพร่ภาษาเวียดนามโดยเฉพาะตัวอักษรแบบใหม่หรือที่เรียกกันว่า Quốc ngữ/[kuo͡k^{25} ŋɯ^{32ʔ5}]/ก๊วก หงือ[2] ให้กับคนเวียดนามเก่า จึงได้เกิดการตั้งชั้นเรียนภาษาเวียดนามในแต่ละชุมชนขึ้น โดยมีระบบการเรียนการสอนที่แบ่งเป็นระดับชั้นต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับมัธยม นอกจากนี้ ยังมีคณะครูผู้สอนที่จะต้องเดินทางไปสอนตามที่ต่าง ๆ ทั้งในจังหวัดนครพนมและจังหวัดใกล้เคียงอีกด้วย (เกรียงไกร ศรีพงษ์, 2567) อย่างไรก็ดี ระบบการเรียนการสอนภาษาเวียดนามอยู่ได้เพียงระยะหนึ่ง หลังจากที่การส่งกลับชาวเวียดนามอพยพถูกยกเลิกไปในปี ค.ศ. 1964 ทำให้ระบบการเรียนการสอนในแต่ละชุมชนก็ถูกยกเลิกตามไปด้วย เหลือไว้เพียงแต่การเรียนการสอนในครอบครัว วิศรุต จินธนเสถียร และเกรียงไกร ศรีพงษ์, (2567)

ปัจจุบันจากกระแสตื่นตัวของการเรียนภาษาประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มภาษาอาเซียน ถูกบรรจุให้เป็นตัวเลือกในการเลือกเรียนภาษาที่ 3 ของนักเรียนและนักศึกษา ส่งผลให้หลายจังหวัดในภาคอีสาน เลือกบรรจุภาษาเวียดนามไว้ในหลักสูตรภาษาต่างประเทศ (ภาษาที่ 3) ให้กับนักเรียนนักศึกษาได้เลือกเรียนตามความสนใจ อย่างไรก็ดี ถึงแม้ภาษาเวียดนามในไทยจะได้รับผลกระทบจากปัจจัยหลายอย่าง แต่ด้วยการคงอยู่ของระบบชุมชนชาวเวียดนาม ส่งผลให้ภาษาเวียดนามยังคงถูกใช้ในการสื่อสารใน

---

[1] Chữ Nho หรืออักษรจีนโบราณ หมายถึง ตัวอักษรจีนที่เวียดนามเคยนำมาใช้ในบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ก่อนที่จะมีการเปลี่ยนมาใช้ตัวอักษรลาติน

[2] Chữ Quốc ngữ หรืออักษรก๊วกหงือ หมายถึง ตัวอักษรที่เวียดนามใช้ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นตัวอักษรโรมันที่บาทหลวงชาวฝรั่งเศสชื่อ Alexandre de Rhodes ประยุกต์ใช้เพื่อบันทึกระบบเสียงในภาษาเวียดนาม และถูกพัฒนาเรื่อยมาจนกระทั่งเวียดนามประกาศให้ใช้เป็นตัวอักษรในภาษาเวียดนาม

ชีวิตประจำวันมาอย่างต่อเนื่องและยังคงรักษาอัตลักษณ์เฉพาะเอาไว้ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอัตลักษณ์ในความเป็นภาษาถิ่นในภาษาเวียดนาม ซึ่งในจังหวัดนครพนมปรากฏสำเนียงถิ่นในภาษาเวียดนามอยู่ 2 สำเนียงหลักคือ สำเนียงถิ่นเหนือและสำเนียงถิ่นกลาง (สำเนียง Nghệ Tĩnh)[3] โดยทั้ง 2 สำเนียงถิ่นเกิดจากความแตกต่างของภูมิลำเนาชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดนครพนม ซึ่งมีทั้งคนภาคกลางและภาคเหนือของเวียดนาม

ประวัติความเป็นมาของชุมชนโพนบก

ชุมชนโพนบกเป็นหนึ่งในชุมชนชาวเวียดนามแห่งแรกในพื้นที่จังหวัดนครพนม ปัจจุบันคนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในรุ่นที่ 3-6 จากคำบอกเล่าของผู้อาวุโสในชุมชนระบุว่า “บ้านโพนก่อตั้งเมื่อใดไม่มีหลักฐานปรากฏอย่างแน่ชัด แต่จากคำบอกเล่าของพ่อแม่ ปู่ย่าตายายเล่าว่าในอดีตเมื่อคราวพ่อแม่ปู่ย่าตายายอพยพมาจากอำเภอเฮืองเค จังหวัดฮาติงห์ ประเทศเวียดนาม ได้เข้ามาพักอาศัยอยู่ที่บ้านคำเกิ้ม แต่ไม่ได้นับถือคริสต์เหมือนชาวบ้านคำเกิ้ม ต่อมาเกิดโรคอหิวาระบาด ชาวบ้านเลยพากันอพยพออกจากบ้านคำเกิ้มไปตั้งหมู่บ้านใหม่ คนที่นับถือศาสนาคริสต์ไปตั้งบ้านหนองแสง คนไม่ได้นับถือคริสต์ก็มาตั้งบ้านโพนบก ได้สักระยะหนึ่งบางส่วนก็ไปตั้งหมู่บ้านใหม่ เช่น วัดป่า ต้นผึ้ง นาราชควาย นาจอก คนที่ก่อตั้งบ้านโพนบกในยุคแรกนั้นมีครอบครัวของ องถวี่-ตระกูลศิริสวัสดิ์ องเคิม-ตระกูลเจริญรัตน์ องหงิ่น-ตระกูลกุลวงศ์” (จำรัส เจริญรัตน์, 2567)

ต่อมาในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 มีชาวเวียดนามอพยพเข้ามาในเขตจังหวัดนครพนมอีกระรอก คนที่อพยพมาในช่วงนี้ส่วนใหญ่เป็นชาวเวียดนามที่มีภูมิลำเนาอยู่ที่อำเภอเฮืองเค จังหวัดฮาติงห์ และส่วนใหญ่เป็นนักปราชญ์และปัญญาชนตลอดจนชาวบ้านที่มีความรู้และเข้าร่วมกับขบวนการเคลื่อนไหว Văn Thân – Cần Vương/[van^{33} t^{h}ɤn^{33} kɤn^{32} vɯɤŋ^{33}]/วัน เทิน–เกิ่น เวือง ซึ่งเป็นขบวนการต่อต้านฝรั่งเศสโดยขุนนางในราชสำนัก ซึ่งในแต่ละพื้นที่ก็มีขบวนการย่อยคอยสนับสนุน เช่น ที่อำเภอเฮืองเค จังหวัดฮาติงห์ มีขบวนการเฮืองเค นำโดย Phan Đình Phùng/[fan^{33} diŋ^{32} fuŋ^{32}]/ฟาน ดิ่ง ฝุ่ง โดยมีประชาชนในอำเภอเฮืองเคเป็นจำนวนมากให้ความร่วมมือแต่เมื่อ Phan Đình Phùng ถึงแก่กรรมในปี ค.ศ. 1895 ส่งผลให้ขบวนการเฮืองเคอ่อนกำลังลงเป็นอย่างมากจนกระทั่งต้องพ่ายแพ้ต่อฝรั่งเศสไปในที่สุด ประชาชนชาวอำเภอเฮืองเคจำนวนมากต้องอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาในลาวและต่อมาจึงข้ามมายังฝั่งไทยตามลำดับ (เกรียงไกร ศรีพงษ์, 2567)

หากย้อนไป ในปี ค.ศ.1988 พระยามหาอำมาตย์ (หรุ่น ศรีเพ็ญ) ข้าหลวงใหญ่ และพระยาราชเสนา (ทัต ไกรฤกษ์) ข้าหลวงประจำหัวเมืองลาวตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ขอพระบรมราชานุญาตตั้งองค์บิงญวน เป็นหลวงจำนงค์บริรักษ์ เป็นนายกองเวียดนาม และนายหวา เป็นขุนพิทักษ์โยธี ปลัดกองเวียดนาม

[3] Hoàng Thị Châu (2008) แบ่งสำเนียงภาษาเวียดนามออกเป็น 3 สำเนียงหลัก คือ (1) สำเนียงถิ่นเหนือ คือสำเนียงภาษาถิ่นที่นิยมใช้ในเขตภาคเหนือของเวียดนามนับตั้งแต่เขตพื้นที่จังหวัด Thanh Hoá ขึ้นไปโดยยึดสำเนียงฮานอยเป็นสำเนียงหลัก (2) สำเนียงถิ่นกลาง คือสำเนียงภาษาถิ่นที่นิยมใช้ในเขตภาคกลางของเวียดนามตั้งแต่ภาคกลางตอนบนจนถึงภาคกลางตอนล่าง สำเนียงถิ่นกลางสามารถแยกได้หลายสำเนียงย่อย เช่น สำเนียง Nghệ Tĩnh สำเนียง Bình Trị Thiên สำเนียง Quảng Nam (3) สำเนียงถิ่นใต้ คือสำเนียงภาษาถิ่นที่นิยมใช้ในเขตภาคใต้ของเวียดนาม โดยยึดสำเนียงของนครโฮจิมินห์เป็นสำเนียงหลัก

ตั้งอยู่ที่บ้านโพนบก และบ้านนาคู แขวงเมืองนครพนม นับว่าเป็นเวียดนามที่ได้รับบรรดาศักดิ์ ชั้นประทวนสนองพระเดชพระคุณในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ (เอกสาร ร.5 12ก 40 เล่ม 20 หอจดหมายเหตุแห่งชาติ) จากข้อมูลที่ปรากฏจึงสามารถสันนิษฐานได้ว่า ชุมชนโพนบกต้องมีการก่อตั้งหมู่บ้านก่อนปี ค.ศ. 1988 อย่างแน่นอน

ระบบสังคมในชุมชนโพนบกจะมีการตั้งกลุ่มผู้อาวุโสทำหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยทุกอย่างในชุมชน กลุ่มผู้อาวุโสนี้จะออกกฎระเบียบข้อบังคับเพื่อให้ทุกคนได้ปฏิบัติตาม และเมื่อเป็นกฎหรือข้อบังคับส่วนรวมแล้ว ทุกคนในชุมชนจะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด หากไม่ปฏิบัติตามกฎของชุมชนจะได้รับบทลงโทษซึ่งมีตั้งแต่การลงโทษสถานเบาไปจนถึงลงโทษขั้นรุนแรง คือ ตัดออกจากชุมชน ในภาษาเวียดนามมีสำนวนเปรียบเปรยเกี่ยวกับกฎระเบียบที่เคร่งครัดและศักดิ์สิทธิ์ของชุมชนเอาไว้ว่า “Phép vua thua lệ làng/[fɛ:p^{25} vuo^{33} tʰuo^{33} lɛ^{31} la:ŋ^{32}]/แฟ็บ วัว ทัว เหล่ หล่าง” มีความหมายโดยรวมว่ากฎระเบียบในราชสำนักยังไม่เคร่งครัดเท่ากฎระเบียบของหมู่บ้าน ดังนั้น เมื่อมีกฎระเบียบที่ออกมาจากคณะผู้อาวุโสของชุมชนแล้ว ไม่ว่าจะเป็นเด็กเล็กหรือผู้สูงอายุล้วนแล้วแต่จะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด

หนึ่งในกฎระเบียบที่มีผลต่อการรักษาภาษาเวียดนามไว้คือ “ถ้าเข้ามาในชุมชนแล้ว ทุกคนจะต้องพูดภาษาเวียดนามเพียงอย่างเดียว ห้ามพูดภาษาไทยโดยเด็ดขาด” (จำรัส เจริญรัตน์, 2567) กฎชุมชนข้อนี้ทำให้คนในชุมชนต้องสื่อสารกันด้วยภาษาเวียดนาม หากจะกล่าวว่ากฎข้อนี้มีผลกระทบต่อชีวิตประจำวันของคนในชุมชนหรือไม่ คำตอบ คือ ไม่ได้มีผลกระทบแต่อย่างใดเนื่องจากทุกคนต่างใช้ภาษาเวียดนามในชีวิตประจำวันอยู่แล้ว ขณะเดียวกันกฎดังกล่าวยังทำให้คนในชุมชนสามารถทราบได้ในทันทีหากมีคนต่างถิ่นหรือต่างหมู่บ้านเข้ามาในชุมชน โดยอาศัยจากการใช้ภาษาของผู้ที่เข้ามาเยือน อย่างไรก็ดี เนื่องจากคนในชุมชนในรุ่นหลังต่างได้รับสัญชาติไทยและได้รับอนุญาตให้เข้ารับการศึกษาได้เช่นเดียวกับคนไทย ดังนั้น ใครที่มีสัญชาติไทยส่วนใหญ่นิยมไปเรียนหนังสือตามโรงเรียนของไทยและเมื่อสำเร็จการศึกษาก็มักประกอบอาชีพรับราชการโดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าราชการครู จากการเข้าเรียนในโรงเรียนไทยและรับราชการทำให้คนในรุ่นหลังไม่มีโอกาสได้เรียนภาษาเวียดนาม กอปรกับในยุคนั้นความสัมพันธ์ไทย-เวียดนามอยู่ในภาวะแวดระวังซึ่งกันและกัน ทำให้ทางการไทยสั่งห้ามไม่ให้มีการเรียนการสอนภาษาเวียดนาม ดังนั้น คนในชุมชนส่วนใหญ่จึงไม่ได้เรียนภาษาเวียดนาม อย่างไรก็ดี ภายในชุมชนก็ยังมีการสอนภาษาเวียดนามแบบลับ ๆ แต่ก็มีคนเรียนน้อย ชั้นเรียนภาษาเวียดนามจึงถูกยกเลิกไปโดยปริยาย กอปรกับกฎชุมชนที่เริ่มผ่อนคลายความเข้มข้นลงตามการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย ทุกวันนี้จึงสามารถกล่าวได้ว่าคนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่สามารถอ่านและเขียนภาษาเวียดนามได้ มีเพียงรุ่นผู้สูงอายุเท่านั้นที่จะพออ่านและเขียนภาษาเวียดนามได้ อย่างไรก็ดี คนในชุมชนยังสามารถสื่อสารกันด้วยภาษาเวียดนามแต่ก็ไม่ใช่ภาษาเวียดนามที่เป็นทางการและเป็นการพูดผสมคำศัพท์ระหว่างภาษาไทยและภาษาเวียดนาม

ปัจจุบัน ชุมชนโพนบกมีครอบครัวของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามประมาณ 50 ครอบครัว คนส่วนใหญ่ในชุมชนเป็นผู้สูงอายุ ขณะที่วัยรุ่นเมื่อเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มักไปเรียนต่อในระดับที่สูงกว่าที่มหาวิทยาลัยในจังหวัดอื่น ซึ่งเมื่อเรียนจบก็มักไปทำงานตามจังหวัดใหญ่ ๆ มากกว่ากลับมาทำงานที่บ้านเกิด

อาชีพส่วนใหญ่ของคนในชุมชนยังคงเป็นอาชีพรับราชการ รองลงมา คือ ค้าขาย รับจ้าง และเกษตรกรรม (ฉัตรชัย ศิริสวัสดิ์, 2567)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาระบบเสียงและคำศัพท์พื้นฐานภาษาเวียดนามของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามชุมชนโพนบก อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในหัวข้อ “ร่องรอยของภาษาเวียดนามในชุมชนโพนบก อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม” ผู้วิจัยได้ดำเนินงานตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูล ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวกับระบบเสียงและภาษาถิ่นภาษาเวียดนาม เพื่อกำหนดแนวทางในการวิจัย

2. สร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ด้วยการสร้างคำศัพท์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษา คำศัพท์ที่ใช้เป็นคำศัพท์พื้นฐานในชีวิตประจำวันมีจำนวนทั้งสิ้น 350 คำ แบ่งเป็นหมวดหมู่ ได้แก่ อวัยวะต่าง ๆ ในร่างกาย ลำดับเครือญาติ จำนวนนับ สิ่งรอบตัว อารมณ์ความรู้สึก ประโยคพื้นฐานในชีวิตประจำวัน จากนั้นจึงลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนามจากผู้บอกภาษาที่เป็นชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในชุมชนโพนบกที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป จำนวน 10 คน แบ่งเป็นเพศชาย 5 คนและเพศหญิง 5 คน โดยผู้บอกภาษาจะต้องเป็นผู้ที่สามารถพูดคุยสื่อสารได้อย่างชัดเจน ไม่มีความบกพร่องในการออกเสียง และจะต้องเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ภายในชุมชนโพนบก อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์และอัดเสียงโดยตรงจากผู้บอกภาษา

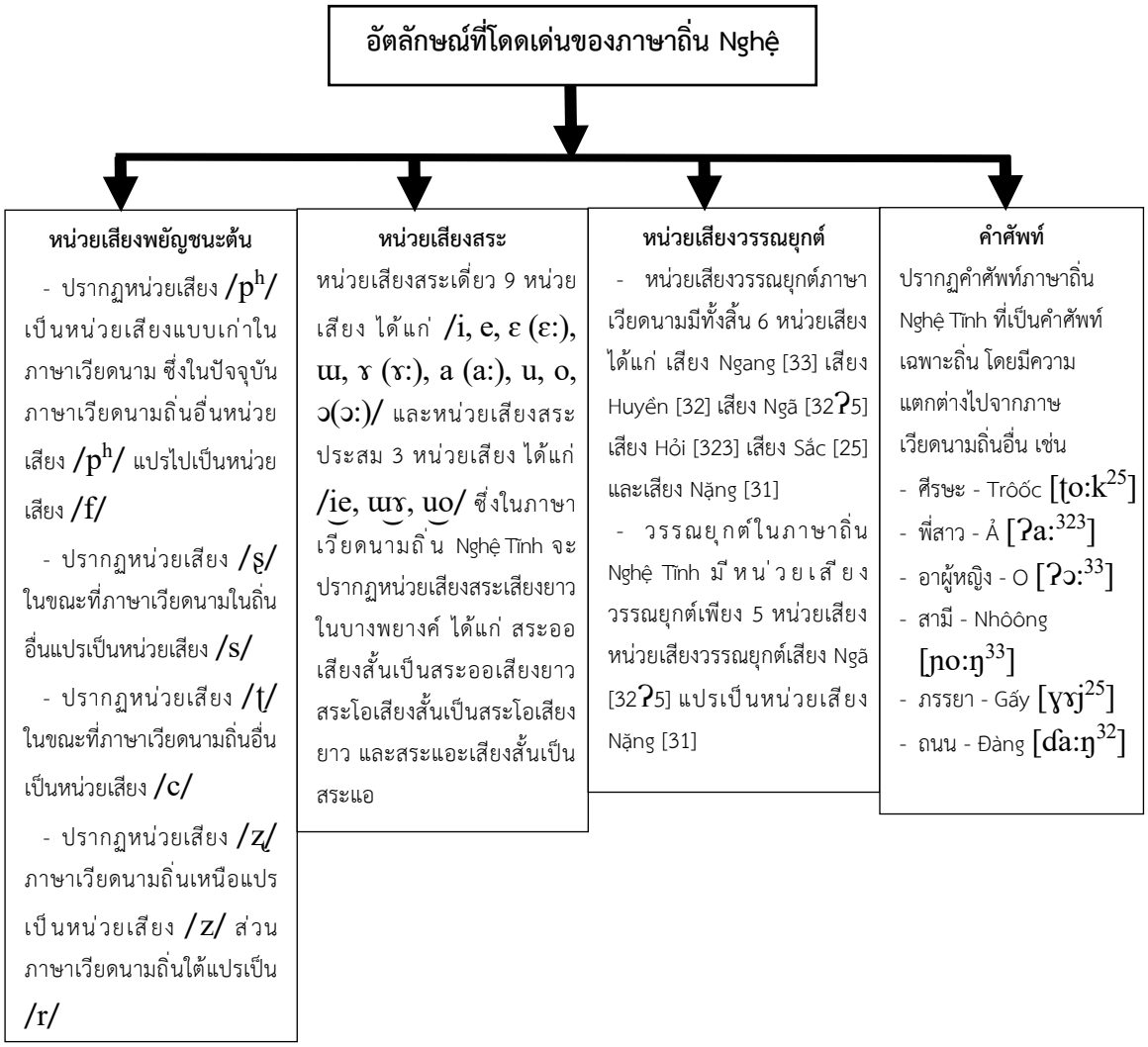
3. วิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามที่ได้มาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ตัดไฟล์เสียงที่ได้มาด้วยโปรแกรม Gold wave จากนั้นแปลงไฟล์เป็นให้เป็นไฟล์ wav ที่ระดับความถี่ 20,500 Hz. 16 bit. วิเคราะห์ไฟล์เสียงที่ตัดต่อเสร็จแล้วด้วยโปรแกรมวิเคราะห์เสียง Pratt

4. สรุปผลและอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

กรอบแนวคิด

บทความนี้มีกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ศึกษาได้จากผลการวิจัยของ Hoàng, (2008) นักภาษาศาสตร์ภาษาถิ่นภาษาเวียดนาม ตีพิมพ์ในหนังสือ Phương ngữ học tiếng Việt ซึ่งถือเป็นงานวิจัยภาษาถิ่นเวียดนามที่ได้รับการยอมรับในวงการวิชาการเวียดนาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านภาษาศาสตร์ภาษาถิ่นเวียดนาม ภายใต้กรอบแนวคิดที่ว่า ภาษาเมื่อไปอยู่ในถิ่นใหม่ ในประเทศใหม่ย่อมเกิดการแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางภาษากับภาษาในถิ่นใหม่ เกิดเป็นอัตลักษณ์เฉพาะใหม่ขึ้นมา หรือกลายเป็นภาษาในรูปแบบใหม่ขึ้น ภาษาในรูปแบบใหม่นี้จะแตกต่างจากภาษาต้นกำเนิดไปเรื่อย ๆ เนื่องจากได้รับผลกระทบจากภาษาในถิ่นที่อยู่ใหม่ (Hoàng, 2008) เนื่องจากภูมิลำเนาดั้งเดิมของบรรพบุรุษชาวไทยเชื้อสายเวียดนามชุมชนโพนบกอยู่ที่อำเภอเฮืองเค จังหวัดฮาติงห์ และอยู่ในเขตภาคกลางตอนบนซึ่งเป็นพื้นที่ใช้ภาษาเวียดนาม

สำเนียงถิ่น Nghệ Tĩnh ดังนั้น บทความวิจัยนี้จึงได้ยึดเอาอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของภาษาถิ่น Nghệ Tĩnh จากผลการวิจัยของ Hoàng, (2008) เพื่อใช้ในการเปรียบเทียบผลการวิจัยกับภาษาเวียดนามในชุมชนโพนบก อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม อัตลักษณ์ที่โดดเด่นของภาษาเวียดนามสำเนียง Nghệ Tĩnh มีดังนี้

ผลการวิจัย

1. สถานการณ์ภาษาเวียดนามในชุมชนโพนบกจากอดีตถึงปัจจุบัน

ถึงแม้ในปัจจุบันการใช้ภาษาเวียดนามเพื่อสื่อสารในชีวิตประจำวันของคนในชุมชนโพนบกจะลดน้อยลงตามยุคสมัยจนไม่ใช่ภาษาหลักที่ใช้ในการสื่อสาร แต่ก็ยังถือเป็นภาษารองที่ยังใช้คู่กับภาษาอีสานที่เป็นภาษาหลัก และเนื่องจากชุมชนโพนบกเป็นชุมชนชาวเวียดนามที่เก่าแก่ในอำเภอเมือง จังหวัดนครพนม กอปรกับชุมชนแห่งนี้ได้ผ่านกาลเวลาเริ่มจากยุคแห่งการก่อตั้งหมู่บ้าน เข้าสู่ช่วงเวลาที่รุ่งเรืองสูงสุด

จนกระทั่งถึงยุคที่เริ่มอ่อนแอลง จนกระทั่งในปัจจุบันภาษาเวียดนามในชุมชนโพนบกกำลังเข้าสู่ช่วงที่ต้องปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงอยู่ทุกช่วงขณะเพื่อความอยู่รอดของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์

ในยุคแรกเริ่มของชุมชนโพนบก ภาษาเวียดนามที่รุ่นบรรพบุรุษผู้บุกเบิกนำติดตัวมาด้วยเป็นภาษาเวียดนามสำเนียงจังหวัดฮาติงห์ การจดบันทึกข้อมูลจะใช้ตัวอักษร Chữ Nho จนกระทั่งถึงยุคที่ชุมชนโพนบกก้าวเข้าสู่ยุคที่มีความเจริญรุ่งเรืองสูงสุด มีความมั่นคงในชุมชน ชุมชนโพนบกก็ยังคงใช้ภาษาที่เป็นสำเนียงดั้งเดิมของตนและมีการบันทึกข้อมูลโดยใช้ตัวอักษร Chữ Nho ซึ่งในชุมชนโพนบกมีคนที่มีความสามารถในการอ่านเขียนตัวอักษร Chữ Nho เป็นจำนวนมาก ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากมีการสอนให้อ่านและเขียนตัวอักษร Chữ Nho ในชุมชน กอปรกับคนเวียดนามรุ่นใหม่ที่อพยพเข้ามาในช่วงต้นศตวรรษที่ 19 ยังคงมีความรู้ในการอ่านและเขียนอักษร Chữ Nho ได้อย่างดี ส่งผลให้ชุมชนโพนบกกลายเป็นชุมชนที่มีอิทธิพลในด้านความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมแบบเวียดนาม และได้รับการยอมรับ ยกย่องและยึดถือเป็นต้นแบบในด้านพิธีกรรมต่าง ๆ จากชุมชนชาวเวียดนามชุมชนอื่น อย่างไรก็ดี ด้วยความยากและต้องใช้เวลานานในการเรียนการอ่านและเขียนตัวอักษร Chữ Nho ทำให้คนที่สามารถอ่านและเขียนอักษร Chữ Nho เริ่มมีจำนวนจำกัดและลดน้อยถอยลงไปตามกาลเวลา คนในชุมชนส่วนใหญ่จึงเริ่มกลายเป็นคนที่รู้เพียงภาษาพูด ไม่สามารถอ่านและเขียนภาษาเวียดนามแบบเก่าได้

จนกระทั่งถึงช่วงการอพยพเข้ามาของคนเวียดนามอพยพรุ่นใหม่ (ค.ศ. 1945-1946) ภาษาเวียดนามในชุมชนโพนบกต้องปรับตัวกับการมีปฏิสัมพันธ์กับภาษาเวียดนามของคนเวียดนามใหม่ เนื่องจากคนเวียดนามใหม่เป็นคนที่อพยพมาจากภาคเหนือของเวียดนามเป็นส่วนใหญ่ กอปรกับคนเวียดนามใหม่ได้นำตัวอักษร Quốc ngữ ซึ่งเป็นตัวอักษรแบบใหม่ของเวียดนามเข้ามาในชุมชนเวียดนามเก่า และยิ่งไปกว่านั้น คนเวียดนามใหม่ได้สร้างระบบการเรียนการสอนภาษาเวียดนามโดยใช้ตัวอักษร Quốc ngữ ทำให้บทบาทของตัวอักษร Chữ Nho ลดน้อยถอยลงเนื่องจากคนที่รู้อักษร Chữ Nho มีน้อย กอปรกับการเรียนภาษาเวียดนามแบบใหม่สามารถเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว บทบาทของอักษร Chữ Nho จึงถูกใช้ในการประกอบพิธีกรรมการเซ่นไหว้และในงานศพเท่านั้น ถึงแม้การอพยพเข้ามาของคนเวียดนามใหม่จะมีข้อดี คือนำตัวอักษรเวียดนามแบบใหม่เข้ามาเผยแพร่ให้กับชุมชนคนเวียดนามเก่าที่ไม่รู้หนังสือได้มีโอกาสอ่านและเขียนภาษาเวียดนามแบบใหม่ได้ แต่ข้อเสียของการอพยพเข้ามาของคนเวียดนามใหม่ คือยิ่งทำให้สถานการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและเวียดนามเป็นไปอย่างตึงเครียด ทางการไทยสั่งห้ามการเรียนภาษาเวียดนามอย่างเด็ดขาด การเรียนภาษาเวียดนามจึงเป็นไปอย่างลับ ๆ ทำให้คนเวียดนามเก่าไม่สนับสนุนให้ลูกหลานเรียนภาษาเวียดนามเท่าใดนัก ในชุมชนโพนบกเองก็เช่นเดียวกัน ชั้นเรียนภาษาเวียดนามเปิดการสอนในระยะเวลา สั้น ๆ และต้องปิดตัวลงในที่สุด ส่งผลให้คนในชุมชนที่สามารถอ่านและเขียนภาษาเวียดนามมีจำนวนน้อย

เพื่อความอยู่รอดของภาษาเวียดนามในชุมชน กลุ่มผู้อาวุโสจึงได้ออกกฎบังคับให้ทุกคนพูดภาษาเวียดนามในชุมชน ห้ามพูดภาษาไทยโดยเด็ดขาด ด้วยระบบชุมชนที่เป็นชุมชนแบบปิดและปฏิเสธทุกการเชื่อมโยงจากภายนอก ทำให้คนในชุมชนรักษาภาษาเวียดนามแบบดั้งเดิมเอาไว้ได้ ตำราในพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เคยจดบันทึกด้วยตัวอักษร Chữ Nho ต่างถูกบันทึกใหม่โดยใช้ตัวอักษร Quốc ngữ แทน เนื่องจาก

คนที่อ่านและเขียนตัวอักษร Chữ Nho ได้นั้นนับวันที่มีจำนวนลดลง กอปรกับเพื่อให้พิธีกรรมต่าง ๆ ในชุมชนสามารถดำเนินต่อไปได้ ตำราต่าง ๆ จึงถูกบันทึกใหม่ทั้งหมด จำรัส เจริญรัตน์ และสุนีย์ เจริญรัตน์ (2567)

ปัจจุบัน ถึงแม้ภาษาเวียดนามในชุมชนโพนบกจะได้รับผลกระทบจากปัจจัยหลายอย่าง แต่ภาษาเวียดนามในชุมชนแห่งนี้ยังคงปรากฏอัตลักษณ์ของภาษาถิ่นภาษาเวียดนามอยู่หลายอย่าง การสื่อสารด้วยภาษาเวียดนามยังคงปรากฏในรุ่นวัยกลางคนถึงวัยชรา ขณะที่เด็ก วัยรุ่นและคนในชุมชนช่วงอายุ 20-40 ปี แทบไม่สามารถใช้ภาษาเวียดนามในการสื่อสารได้ ถึงแม้ในปัจจุบันในหลักสูตรของสถานศึกษาหลายแห่งในจังหวัดนครพนม จะบรรจุภาษาเวียดนามไว้ในหลักสูตรภาษาต่างประเทศ แต่ภาษาเวียดนามที่คนรุ่นใหม่ได้เรียนเป็นภาษาเวียดนามแบบใหม่และมีความแตกต่างกับภาษาเวียดนามในชุมชนโพนบกทั้งในด้านระบบเสียงและคำศัพท์ ทำให้คนรุ่นใหม่ถึงแม้จะเรียนภาษาเวียดนามแต่ก็ไม่ได้นำมาใช้สื่อสารในชีวิตประจำวันกับรุ่นพ่อแม่หรือปู่ย่าตายายในชุมชน

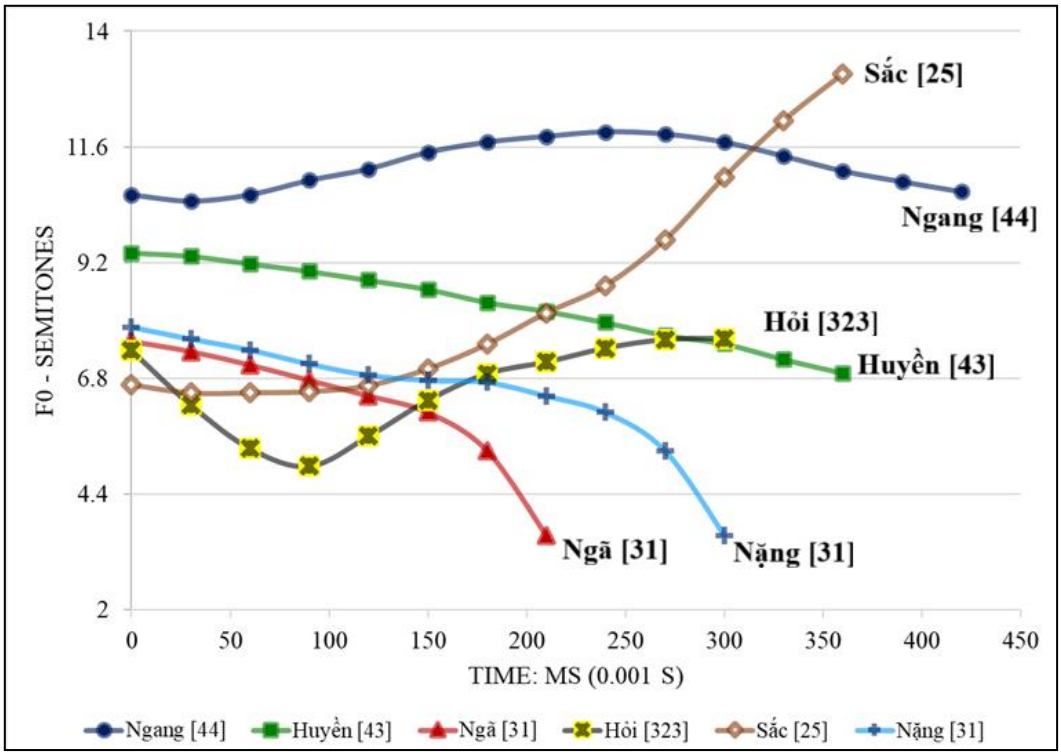
2. ระบบเสียงและคำศัพท์ในชุมชนโพนบก

2.1 ระบบเสียงภาษาเวียดนาม

จากการศึกษาระบบเสียงในภาษาเวียดนามของชุมชนโพนบก พบว่า หน่วยเสียงพยัญชนะต้นในภาษาเวียดนามมีทั้งสิ้น 22 หน่วยเสียง ได้แก่ /pʰ, ɓ, t, tʰ, ɗ, ʈ, c, k, ʔ, s, ʂ, χ, ɣ, h, l, r, m, n, ɲ, ŋ, w, j/ หน่วยเสียงตัวสะกด 8 หน่วยเสียง ได้แก่ /-p, -m, -t, -n, -k, -ŋ, -w, -j/ หน่วยเสียงสระเดี่ยว 9 หน่วยเสียง ได้แก่ /i, e, ɛ (ɛ:), ɯ, ɤ (ɤ:), a (a:), u, o(o:), ɔ(ɔ:)/ หน่วยเสียงสระประสม 3 หน่วยเสียง ได้แก่ /i͡e, ɯ͡ɤ, u͡o/ และเสียงวรรณยุกต์ 5 เสียง ได้แก่ เสียง Ngang [44] เสียง Huyền [43] เสียง Hỏi [323] เสียง Sắc [25] และเสียง Nặng [31] ไม่ปรากฏเสียง Ngã [32ʔ5] ในภาษาเวียดนามที่ชุมชนโพนบกเสียง Ngã [32ʔ5] แปรเป็นเสียง Nặng [31]

ตารางที่ 1 หน่วยเสียงพยัญชนะต้นในภาษาเวียดนามที่ชุมชนโพนบก อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

ประเภทเสียง \ ฐานกรณ์			ริมฝีปาก	ปลายลิ้น		เพดานแข็ง	เพดานอ่อน	เส้นเสียง
				ไม่ห่อลิ้น	ห่อลิ้น			
ระเบิด	มีลม		pʰ	tʰ				
	ไม่มีลม	ไม่ก้อง		t	ʈ	c	k	ʔ
		ก้อง	ɓ	ɗ				
	นาสิก		m	n		ɲ	ŋ	
เสียดแทรก	ไม่ก้อง			s	ʂ		χ	h
	ก้อง						ɣ	
ข้างลิ้น				l				
กึ่งสระ			w			j		
รัว				r				

ภาพที่ 1 หน่วยเสียงวรรณยุกต์ในภาษาเวียดนามที่ชุมชนโพนบก อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

ขณะเดียวกันระบบเสียงในภาษาเวียดนามสำเนียง Nghệ Tĩnh ซึ่งถือเป็นภูมิลำเนาดั้งเดิมของบรรพบุรุษของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามชุมชนโพนบกปรากฏหน่วยเสียงพยัญชนะต้น 23 หน่วยเสียง ได้แก่ /pʰ, ɓ, t, tʰ, ɗ, ʈ, c, k, ʔ, f, v, s, z, ʂ, j, χ, ɣ, h, l, ʐ, m, n, ɲ, ŋ/ หน่วยเสียงตัวสะกด 8 หน่วยเสียง ได้แก่ /-p, -

m, -t, -n, -k, -ŋ, -w, -j/ หน่วยเสียงสระเดี่ยว 9 หน่วยเสียง ได้แก่ /i, e, ɛ(ɛ:), ɯ, ɤ(ɤ:), a (a:), u, o(o:), ɔ(ɔ:)/ และหน่วยเสียงสระประสม 3 หน่วยเสียง ได้แก่ /i͡e, ɯ͡ɤ, u͡o/ แต่สำหรับหน่วยเสียงวรรณยุกต์ในภาษาถิ่น Nghệ Tĩnh มีหน่วยเสียงวรรณยุกต์เพียง 5 หน่วยเสียง เนื่องจากหน่วยเสียงวรรณยุกต์เสียง Ngã [32ʔ5] แปรเป็นเสียง Nặng Nặng [31] (Hoàng, 2008)

เมื่อเปรียบเทียบระบบเสียงในภาษาเวียดนามในชุมชนโพนบกกับหน่วยเสียงภาษาเวียดนามสำเนียง Nghệ Tĩnh พบทั้งหน่วยเสียงที่มีความเหมือนและความต่าง หน่วยเสียงที่มีความเหมือนกันอย่างเห็นได้ชัดในอันดับแรกคือหน่วยเสียงสระ ไม่ว่าจะเป็นภาษาเวียดนามที่ชุมชนโพนบกหรือภาษาเวียดนามสำเนียง Nghệ Tĩnh ต่างมีหน่วยเสียงสระเหมือนกัน ต่อมา คือ หน่วยเสียงตัวสะกดและวรรณยุกต์ ภาษาเวียดนามทั้ง 2 แห่งต่างมีหน่วยเสียงตัวสะกดและวรรณยุกต์เหมือนกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยเสียงวรรณยุกต์เสียง Ngã [32ʔ5] ที่แปรเป็นเสียงวรรณยุกต์ Nặng [31] อันถือเป็นอัตลักษณ์ในภาษาเวียดนามสำเนียง Nghệ Tĩnh

สำหรับหน่วยเสียงพยัญชนะของภาษาเวียดนามทั้ง 2 แห่งมีทั้งความเหมือนและความต่าง ในภาษาเวียดนามที่ชุมชนโพนบกปรากฏหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /r/ และหน่วยเสียง /w, j/ ซึ่งเป็นหน่วยเสียงพยัญชนะ กึ่งสระ ในขณะที่ภาษาเวียดนามสำเนียง Nghệ Tĩnh ไม่ปรากฏหน่วยเสียงดังกล่าว แต่ปรากฏหน่วยเสียง /ʐ, v, z/ โดยหน่วยเสียง /ʐ/ แปรเป็นหน่วยเสียง /r/ ส่วน /v/ ในสำเนียง Nghệ Tĩnh แปรเป็นหน่วยเสียง /w/ ขณะที่หน่วยเสียง /z/ แปรเป็นหน่วยเสียง /j/ ส่วนหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยเสียงอื่นในภาษาเวียดนามทั้ง 2 ถิ่นปรากฏเหมือนกัน

2.2 คำศัพท์พื้นฐานภาษาเวียดนาม

เนื่องจากภาษาเวียดนามที่ชุมชนโพนบกเป็นภาษาเวียดนามตั้งแต่ช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ถึงต้นศตวรรษที่ 20 และถึงแม้ในช่วงกลางศตวรรษที่ 20 คนเวียดนามใหม่ได้อพยพเข้ามาในจังหวัดนครพนมอีกระลอกและได้มีการสร้างระบบการเรียนการสอนภาษาเวียดนามแบบใหม่ขึ้นในชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม แต่สำหรับชุมชนโพนบกที่มีระบบชุมชนแบบปิดและปฏิเสธทุกการมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอก ทำให้ภายในชุมชนภาษาเวียดนามยังคงถูกอนุรักษ์เอาไว้ได้ ตัวอย่างเช่นคำศัพท์ในชีวิตประจำวันบางคำเป็นคำศัพท์แบบเก่าซึ่งในชุมชนโพนบกก็ยังคงใช้สื่อสารกันจนถึงทุกวันนี้ ดังปรากฏในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบคำศัพท์เบื้องต้นในภาษาเวียดนามที่ชุมชนโพนบกเทียบกับภาษาเวียดนามถิ่น Nghệ Tĩnh และภาษาเวียดนามทางการ

	ภาษาเวียดนามทางการ	**ภาษาเวียดนาม Nghệ Tĩnh**	**ภาษาเวียดนามชุมชนโพนบก**
ศีรษะ	Đầu [ɗɤw^{32}]	Trôốc [ʈo:k^{25}]	Trôốc [ʈo:k^{25}]
หัวเข่า	Đầu gối [ɗɤw^{32} ɣoj^{25}]	Trôốc gúi [ʈo:k^{25} ɣuj^{25}]	Trôốc gúi [ʈo:k^{25} ɣuj^{25}]
พ่อ	Bố, ba [ɓo:^{25}] [ɓa:^{33}]	Ba [ɓa:^{33}]	Bọ [ɓo:^{31}]

	ภาษาเวียดนามทางการ	ภาษาเวียดนาม Nghệ Tĩnh	ภาษาเวียดนามชุมชนโพนบก
พี่สาว	Chị [ci^{31}]	Ả [ʔa:^{323}]	Ả [ʔa:^{323}]
ผู้หญิงสูงอายุ	Bà [ɓa:^{32}]	Mụ [mu^{31}]	Mụ [mu^{31}]
ครูผู้ชาย	Thầy [t^{h}ɤj^{32}]	Thầy [t^{h}ɤj^{32}]	Thày [t^{h}aj^{43}]
อาหญิง	Cô [ko^{33}]	O [ʔɔ:^{33}]	O [ʔɔ:^{44}]
น้าชาย	Cậu [kɤw^{31}]	Cụ [ku^{31}]	Cụ [ku^{31}]
สามี	Chồng [coŋ^{32}]	Nhôông [ɲo:ŋ^{33}]	Nhôông [ɲo:ŋ^{44}]
ภรรยา	Vợ [vɤ:^{31}]	Gấy [ɣɤj^{25}]	Gấy [ɣɤj^{25}]
ลูกสะใภ้	Con dâu [kɔ:n^{33} zɤw^{33}]	Con du [kɔ:n^{33} ju^{33}]	Con du [kɔ:n^{44} ju^{44}]
ถนน	Đường [ɗɯɤŋ^{32}]	Đàng [ɗa:ŋ^{32}]	Đàng [ɗa:ŋ^{43}]
วันนี้	Hôm nay [hom^{33} naj^{33}]	Bựa ni [ɓɯɤ^{31} ni^{44}]	Bựa ni [ɓɯɤ^{31} ni^{44}]
พรุ่งนี้	Ngày mai [ŋaj^{32} ma:j^{33}]	Bựa mai [ɓɯɤ^{31} ma:j^{33}]	Bựa mai [ɓɯɤ^{31} ma:j^{44}]
เงิน	Tiền [tien^{32}]	Tiền / Bạc [tien^{32}] / [ɓa:k^{31}]	Bạc [ɓa:k^{31}]
น้ำ	Nước [nuok^{25}]	Nác [na:k^{25}]	Nác [na:k^{25}]
ธนาคาร	Ngân hàng [ŋɤn^{33} ha:ŋ^{32}]	Ngân hàng [ŋɤn^{33} ha:ŋ^{32}]	Nhà băng [ɲa:^{32} ɓaŋ^{44}]
โรงพยาบาล	Bệnh viện [ɓeŋ^{31} vien^{31}]	Bệnh viện [ɓeŋ^{31} vien^{31}]	Nhà thương [ɲa:^{32} t^{h}ɯɤŋ^{44}]
กระบือ	Con trâu [kɔ:n^{33} cɤw^{33}]	Con trù [kɔ:n^{33} ʈu:^{32}]	Con trù [kɔ:n^{44} ʈu:^{32}]
ห้องน้ำ	Nhà vệ sinh [ɲa:^{32} ve^{31} siŋ^{33}]	Nhà vệ sinh [ɲa:^{32} ve^{31} siŋ^{33}]	Buồng cầu [ɓuoŋ^{32} kɤw^{32}]
ตี	Đánh [ɗɛŋ^{nh32}]	Đập [ɗɤp^{31}]	Đập [ɗɤp^{31}]
เที่ยวเล่น	Đi chơi [ɗi^{33} cɤ:j^{33}]	Đi nhới [ɗi^{33} ɲɤ:j^{25}]	Đi nhới [ɗi^{44} ɲɤ:j^{25}]
ฉัน	Tôi [toj^{33}]	Tui [tuj^{33}]	Tui [tuj^{44}]
เธอ	Bạn [ɓa:n^{31}]	Mi [mi:^{33}]	Mi [mi:^{44}]
ตอนนี้คุณอยู่ที่ไหน?	Bây giờ bạn đang ở đâu? [ɓɤj^{33} zɤ:^{32} ɓa:n^{31} ɗa:ŋ^{33} ʔɤ:^{323} ɗɤw^{33}]	Giừ mi đang ở chộ mô? [jɯ^{32} mi:^{33} ɗa:ŋ^{33} ʔɤ:^{323} co^{31} mo^{33}]	Giừ mi đang ở mô? [jɯ^{32} mi:^{44} ɗa:ŋ^{44} ʔɤ:^{323} mo^{44}]
ทำอะไรอยู่?	Làm gì đấy? [la:m^{32} zi:^{32} ɗɤj^{25}]	Mần chi rứa? [mɤn^{32} ci:^{33} ʐɯɤ^{25}]	Mần chi đó? [mɤn^{32} ci:^{44} ɗɔ:^{25}]

จากตารางเปรียบเทียบคำศัพท์ข้างต้นจะเห็นได้ว่าภาษาเวียดนามที่ชุมชนโพนบกยังคงรักษาอัตลักษ์ความเป็นภาษาถิ่นสำเนียง Nghệ Tĩnh เอาไว้ได้แต่ก็มีความแตกต่างบ้างในบางคำ เช่น เงิน (Tiền)

ในภาษาเวียดนามสำเนียง Nghệ Tĩnh ไม่ได้ใช้คำว่า Bạc เพียงอย่างเดียวแต่ใช้คำว่า Tiền ซึ่งเป็นคำทางการร่วมด้วย แตกต่างจากภาษาเวียดนามในชุมชนโพนบกที่ยังคงใช้คำว่า Bạc มาจนถึงปัจจุบัน สาเหตุหนึ่งที่ทำให้ภาษาเวียดนามที่ชุมชนโพนบกยังคงใช้คำศัพท์ยุคเก่า ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากระบบชุมชนที่เป็นระบบปิดกอปรกับภาษาเวียดนามในต่างถิ่นย่อมไม่ได้รับการพัฒนาตามยุคสมัยเหมือนภาษาเวียดนามในประเทศเวียดนาม ดังนั้น จึงทำให้คำศัพท์ยุคเก่าหลายคำยังคงถูกใช้อยู่มาจนถึงปัจจุบัน เช่น nhà băng (nhân hàng–ธนาคาร), nhà thương (bệnh viện-โรงพยาบาล), buồng cầu (nhà vệ sinh-ห้องน้ำ), thày (thầy–ครูผู้ชาย) เป็นต้น

อภิปรายผล

จากการศึกษาระบบเสียง คำศัพท์และการใช้ภาษาเวียดนามในชุมชนโพนบก อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม จะเห็นได้ว่าภาษาเวียดนามในชุมชนโพนบกยังคงปรากฏอัตลักษณ์ความเป็นภาษาเวียดนามถิ่น Nghệ Tĩnh ได้อย่างชัดเจน ดังนี้

หน่วยเสียงพยัญชนะต้น /p^h/ ซึ่งเป็นหน่วยเสียงระเบิด เกิดที่ฐานกรณ์ริมฝีปาก เสียงไม่ก้อง มีลมสามารถเทียบเสียงพยัญชนะต้น “พ” หรือ “ผ” ในภาษาไทย หน่วยเสียงนี้ปรากฏในทุกคำศัพท์ที่ขึ้นต้นด้วยการเขียนด้วยพยัญชนะต้น Ph ในภาษาเวียดนาม เช่น Phan [$p^ha{:}n^{33}$], Phong [$p^hɔŋ^{33}$], Phạm [$p^ha{:}m^{31}$] เป็นต้น ซึ่งตรงตามผลการศึกษาของ Hoàng Thị Châu (2008) นักภาษาศาสตร์ภาษาถิ่นของเวียดนามที่ระบุว่า “หน่วยเสียง /p^h/ ซึ่งเป็นหน่วยเสียงแบบเก่าในภาษาเวียดนาม ซึ่งภาษาเวียดนามถิ่นอื่นหน่วยเสียง /p^h/ แปรไปเป็นหน่วยเสียง /f/ และจากผลการศึกษาภาษาเวียดนามของ Alexandre de Rhodes (1593-1660) บาทหลวงชาวฝรั่งเศสผู้คิดค้นการใช้อักษร Quốc ngữ ของเวียดนามที่ใช้มาจนถึงปัจจุบันระบุว่าหน่วยเสียง /p^h/ เป็นหน่วยเสียงที่เกิดขึ้นที่ริมฝีปากบน-ล่าง ไม่ได้เกิดจากฟันและริมฝีปากล่างซึ่งเป็นหน่วยเสียง /f/ ดังเช่นในภาษาฝรั่งเศสหรือภาษาโปรตุเกสแต่อย่างใด” (Hoàng, 2008) ดังนั้น จึงสามารถยืนยันได้อย่างชัดเจนว่า เสียง /p^h/ ในภาษาเวียดนามที่ชุมชนโพนบกเป็นหน่วยเสียงในภาษาเวียดนามแบบเก่าที่ยังคงปรากฏและถูกรักษาเอาไว้มาจนถึงทุกวันนี้ สาเหตุที่ทำให้หน่วยเสียง /p^h/ ยังคงปรากฏในระบบเสียงพยัญชนะต้นในภาษาเวียดนามที่ชุมชนโพนบกนั้น เป็นผลมาจาก ชุมชนโพนบกเป็นชุมชนปิดเอื้อต่อการรักษาอัตลักษณ์ของภาษาเวียดนามแบบเก่าเอาไว้ได้ อีกทั้งหน่วยเสียงนี้มีความคล้ายคลึงกับหน่วยเสียง “พ” ในภาษาไทย ทำให้หน่วยเสียง /p^h/ ยังคงอยู่ ซึ่งจากแนวคิดของ Hoàng Thị Châu (2008) ได้ศึกษาถึงปัจจัยดังกล่าวและสรุปได้ว่า “ภาษาเวียดนามในต่างถิ่นย่อมได้รับผลกระทบจากภาษาพื้นเมืองในแหล่งที่อยู่ใหม่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น อัตลักษณ์ที่มีความเหมือนย่อมได้รับการรักษาเอาไว้ ส่วนอัตลักษณ์ที่ต่างย่อมถูกลบเลือนไปซึ่งเป็นผลมาจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างภาษา” (Hoàng, 2008)

หน่วยเสียงพยัญชนะต้น /ʈ, ʂ / ซึ่งเป็นหน่วยเสียงในภาษาเวียดนามที่คนเวียดนามในเขตภาคกลางออกเสียงได้อย่างชัดเจนจึงถือเป็นอัตลักษณ์เฉพาะอย่างหนึ่งในภาษาถิ่นเวียดนาม Nghệ Tĩnh ถึงแม้ภาษาเวียดนามในชุมชนโพนบกจะถูกใช้ในจังหวัดนครพนมมามากกว่าหนึ่งศตวรรษ แต่หน่วยเสียงนี้ก็ไม่ได้ผิดเพี้ยนไปแต่ประการใด สาเหตุที่ทำให้หน่วยเสียงนี้ยังคงไม่เปลี่ยนแปลง ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความ

เข้มแข็งของชุมชนที่ต้องการรักษาอัตลักษณ์ทางภาษาเวียดนามเอาไว้ด้วยการออกกฎให้คนในหมู่บ้านพูดภาษาเวียดนามเท่านั้น อย่างไรก็ดี ถึงแม้จะมีกฎระเบียบที่เคร่งครัดและปฏิเสธการมีปฏิสัมพันธ์จากสังคมภายนอก จึงทำให้การเรียนรู้ทางภาษาเกิดขึ้นเฉพาะในครอบและในชุมชน จากรุ่นพ่อสู่รุ่นลูก จากรุ่นลูกสู่รุ่นหลาน จึงทำให้อัตลักษณ์ทางภาษาถูกส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นและวนเวียนอยู่ในชุมชน

การออกเสียงวรรณยุกต์เสียง Ngã [32ʔ5] แปรเป็นเสียง Nặng [31] ปรากฏการณ์นี้ถือเป็นอัตลักษณ์เฉพาะในภาษาเวียดนามถิ่น Nghệ Tĩnh ซึ่งสาเหตุที่ทำให้ปรากฏหน่วยเสียงนี้เกิดขึ้นเป็นไปในทิศทางเดียวกับหน่วยเสียงพยัญชนะในข้างต้น

อย่างไรก็ดี ถึงแม้อัตลักษณ์ในภาษาเวียดนามถิ่น Nghệ Tĩnh จะยังคงถูกรักษาเอาไว้จนถึงปัจจุบัน แต่อัตลักษณ์บางอย่างก็ถูกลบเลือนและแทนที่ด้วยอัตลักษณ์ใหม่ เช่น การปรากฏหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /r, w, j/ ซึ่งในภาษาเวียดนามถิ่น Nghệ Tĩnh ไม่ปรากฏหน่วยเหล่าเสียงนี้ แต่ปรากฏหน่วยเสียง /ʐ, v, z/ โดยภาษาเวียดนามที่ชุมชนโพนบกหน่วยเสียง /ʐ/ แปรเป็นหน่วยเสียง /r/ ขณะที่หน่วยเสียง /v/ แปรเป็นหน่วยเสียง /w/ และหน่วยเสียง /z/ แปรเป็นหน่วยเสียง /j/ สาเหตุที่ทำให้หน่วยเสียง /ʐ, v, z/ แปรเป็นหน่วยเสียง /r, w, j/ นั้นเป็นไปตามหลักแนวคิดของ Hoàng, (2008) ซึ่งได้อธิบายถึงปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงในระบบเสียงนี้ว่า “ภาษาเมื่อไปอยู่ในถิ่นใหม่ ในประเทศใหม่ย่อมเกิดการแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางภาษากับภาษาในถิ่นใหม่ เกิดเป็นอัตลักษณ์เฉพาะใหม่ขึ้นมา หรือกลายเป็นภาษาในรูปแบบใหม่ขึ้น ภาษาในรูปแบบใหม่นี้จะแตกต่างจากภาษาต้นกำเนิดไปเรื่อย ๆ เนื่องจากได้รับผลกระทบจากภาษาในถิ่นที่อยู่ใหม่” (Hoàng, 2008) และ “ภาษาเวียดนามในต่างถิ่นย่อมได้รับผลกระทบจากภาษาพื้นเมืองในแหล่งที่อยู่ใหม่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น อัตลักษณ์ที่มีความเหมือนย่อมได้รับการรักษาเอาไว้ ส่วนอัตลักษณ์ที่ต่างย่อมถูกลบเลือนไปซึ่งเป็นผลมาจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างภาษา” (Hoàng, 2008) หากวิเคราะห์ตามหลักแนวคิดดังกล่าวแล้วจะเห็นได้ว่าหน่วยเสียง /ʐ/ ในภาษาเวียดนามมีลักษณะให้เคียงเสียง /r/ ในภาษาไทย เช่นเดียวกับหน่วยเสียง /v/ ในภาษาเวียดนามที่มีความใกล้เคียงกับหน่วยเสียง /w/ ในภาษาไทย ขณะที่หน่วยเสียง /z/ ถูกแทนที่ด้วยหน่วยเสียง /j/ ซึ่งภาษาเวียดนามในต่างถิ่นย่อมมีการปฏิสัมพันธ์และได้รับผลกระทบจากภาษาไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทาง ระบบเสียงขึ้น

นอกจากร่องรอยในระบบเสียงแล้ว ระบบคำศัพท์ก็เป็นอีกหนึ่งตัวบ่งชี้ถึงร่องรอยทางภาษาในแต่ละยุค ซึ่งคำศัพท์ในภาษาเวียดนามที่ชุมชนโพนบกปรากฏคำศัพท์หลายคำที่เป็นคำศัพท์เก่าที่เคยถูกใช้งานเมื่อในอดีต แต่ด้วยภาษาย่อมมีการพัฒนาทำให้คำศัพท์มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย คำศัพท์เก่าที่ยังคงปรากฏอยู่ อาทิ bạc (เงิน), nhà thương (โรงพยาบาล), nhà băng (ธนาคาร), trôốc (ศีรษะ), buồng cầu (ห้องน้ำ) ซึ่งที่เวียดนามต่างใช้คำศัพท์ใหม่ทั้งสิ้น แต่ที่ชุมชนโพนบกยังคงปรากฏการใช้คำศัพท์เก่าเหล่านี้อยู่ สาเหตุที่ทำให้คำศัพท์เก่ายังคงปรากฏอยู่ในภาษาเวียดนามที่ชุมชนโพนบกนั้นเป็นผลมาจาก ภาษาเวียดนามที่ชุมชนโพนบกไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์และพัฒนาไปตามภาษาเวียดนามที่ประเทศเวียดนาม และการถ่ายทอดภาษาเวียดนามในชุมชนโพนบกอยู่ในรูปแบบจากรุ่นสู่รุ่น ถึงแม้จะมีครูภาษาเวียดนามรุ่นใหม่เข้ามาสอนแต่ก็สอนได้ไม่นานก็ต้องยกเลิกชั้นเรียนไป ทำให้คนในชุมชนโพนบกเป็นคนไม่รู้หนังสือ รู้เฉพาะภาษาพูด การใช้

คำศัพท์จึงอยู่ในวงจำกัดและใช้แต่คำเดิมที่ได้ยินจากรุ่นบรรพบุรุษ ส่วนคำศัพท์ใดที่ไม่รู้ก็จะใช้คำศัพท์ในภาษาไทยเข้ามาแทนที่เพื่อให้บทสนานั้นดำเนินต่อไปได้

จากผลการศึกษาร่องรอยของภาษาเวียดนามที่ชุมชนโพนบกในข้างต้น จะเห็นได้ว่าในชุมชนโพนบกยังมีการใช้ภาษาเวียดนามในชีวิตประจำวันมาจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ดี ถึงแม้คนในชุมชนจะสามารถรักษาอัตลักษณ์ในความเป็นภาษาถิ่นภาษาเวียดนามเอาไว้ได้ แต่อัตลักษณ์บางอย่างก็จะถูกปรับเปลี่ยนกลืนกลายไปตามกาลเวลาการใช้ภาษาเวียดนามของคนในชุมชนก็อยู่ในวงจำกัด ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้เฉพาะในกลุ่มวัยกลางคนและคนสูงอายุ สำหรับเด็กและวัยรุ่นแทบไม่มีความรู้และไม่สามารถใช้ภาษาเวียดนามได้เลย ในมุมมองของผู้ศึกษาเพื่อเขียนบทความนี้ จึงได้วิเคราะห์ถึงแนวโน้มของภาษาเวียดนามที่ชุมชนโพนบกในอนาคต ดังนี้ การใช้ภาษาเวียดนามของคนในชุมชนจะน้อยลง เนื่องจากในปัจจุบันคนในชุมชนที่รู้ภาษาเวียดนามและสามารถใช้ภาษาเวียดนามในการสื่อสารระหว่างกันได้นั้นมีเพียงกลุ่มวัยกลางคนจนถึงผู้สูงอายุเท่านั้น กอปรกับการใช้คำศัพท์และความยากง่ายของหัวข้อบทสนทนาก็มีผลโดยตรงต่อการใช้ภาษาเวียดนาม หากเป็นหัวข้อที่มีความเป็นเฉพาะทางและต้องแสดงความคิดเห็นในเชิงลึก คนในชุมชนมักเลือกใช้ภาษาอีสานหรือภาษาไทยในการสื่อสารมากกว่าใช้ภาษาเวียดนาม ขณะเดียวกัน วัยรุ่นยุคใหม่แทบไม่มีความรู้และไม่สามารถใช้ภาษาเวียดนามได้เลย ซึ่งบางส่วนก็จะรู้คำศัพท์ในภาษาเวียดนามบางคำเท่านั้น ดังนั้น ในอนาคตการใช้ภาษาเวียดนามเพื่อการสื่อสารกันของคนในชุมชนอาจไม่หลงเหลืออยู่เลย การใช้ภาษาเวียดนามในชุมชนโพนบกจะแปรเปลี่ยนจากการใช้เพื่อการสื่อสารเป็นใช้เพื่อเป็นเครื่องมือในการประกอบพิธีกรรมเท่านั้น เนื่องจากชุมชนโพนบกเป็นชุมชนที่ยังคงยึดติดกับความเชื่อและพิธีกรรมแบบเวียดนามอย่างเหนียวแน่น ดังนั้น เมื่อมีการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ แบบเวียดนามก็จะต้องใช้ภาษาเวียดนามในการประกอบพิธีด้วยเช่นกัน อาทิ พิธีกรรมเซ่นไหว้บรรพบุรุษ พิธีศพ เป็นต้น ซึ่งพิธีกรรมเหล่านี้จำเป็นต้องใช้ภาษาเวียดนามทั้งสิ้น ถึงแม้บางคนจะไม่รู้ภาษาเวียดนามแต่เมื่อถึงเวลาต้องประกอบพิธีใด ๆ ก็ตาม มักจะอาศัยไหว้วานคนที่รู้ภาษาเวียดนามมาช่วยเสมอ หรือไม่ก็ใช้วิธีจดภาษาเวียดนามที่ต้องใช้ในพิธีนั้น ๆ ด้วยถอดเสียงคำอ่านออกมาเป็นภาษาไทยเพื่อใช้อ่านในพิธี ดังนั้น ในอนาคตภาษาเวียดนามในชุมชนจะเป็นเพียงเครื่องมือที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมเท่านั้น ร่องรอยของภาษาเวียดนามในยุคเก่าโดยเฉพาะอัตลักษณ์ความเป็นภาษาถิ่นจะค่อย ๆ เลือนหายไป ถึงแม้การใช้ภาษาเวียดนามที่ชุมชนโพนบกในอนาคตมีแนวโน้มที่จะลดลง แต่ก็ไม่ได้หมายความจะไม่มีคนรู้ภาษาเวียดนามหลงเหลืออยู่เลย ซึ่งคนที่รู้ภาษาเวียดนามส่วนใหญ่เกิดจากการเรียนภาษาเวียดนามที่โรงเรียน มหาวิทยาลัย หรือหลักสูตรระยะสั้นต่าง ๆ ซึ่งการสอนภาษาเวียดนามในลักษณะนี้ส่วนใหญ่จะนิยมสอนด้วยสำเนียงถิ่นเหนือ (สำเนียงฮานอย) เป็นหลัก ซึ่งแตกต่างจากภาษาเวียดนามที่ชุมชนโพนบก ดังนั้น เมื่อกลับเข้ามาในชุมชนคนเหล่านี้ก็จะนำภาษาเวียดนามแบบใหม่เข้ามาด้วย ดังนั้น อัตลักษณ์บางอย่างในภาษาเวียดนามที่ยังคงหลงเหลืออยู่จะถูกลบเลือนไป เช่น หน่วยเสียง /p^h/ ซึ่งเป็นหน่วยเสียงในภาษาเวียดนามแบบเก่าจะถูกแทนที่ด้วยหน่วยเสียง /f/ เป็นต้น ไม่เพียงแต่เฉพาะหน่วยเสียงบางหน่วยเสียงจะหายไป แต่คำศัพท์เก่าบางคำจะหายไปด้วยเช่นกัน ซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้ภาษาเวียดนามแบบใหม่เข้ามาแทนที่ภาษาเวียดนามแบบเก่าในชุมชน

สรุปผลการวิจัย

ชุมชนโพนบกเป็นหนึ่งในชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ที่มีประวัติการตั้งชุมชนมายาวนานมากกว่าหนึ่งศตวรรษ ภายในชุมชนยังคงมีการใช้ภาษาเวียดนามในชีวิตประจำวันอย่างต่อเนื่อง และปรากฏร่องรอยของอัตลักษณ์ภาษาเวียดนามถิ่น Nghệ Tĩnh อันเป็นสำเนียงดั้งเดิมจากรุ่นบรรพบุรุษเมื่อครั้งอพยพมาตั้งถิ่นฐานบนผืนแผ่นดินไทยได้อย่างชัดเจนทั้งในด้านระบบเสียงและคำศัพท์ หน่วยเสียงบางหน่วยเสียงที่มีเฉพาะในภาษาเวียดนามถิ่น Nghệ Tĩnh ยังคงปรากฏในภาษาเวียดนามชุมชนโพนบก อาทิเช่น หน่วยเสียงพยัญชนะต้น /p^h, ʈ, ʂ/ หรือเสียงวรรณยุกต์ Ngã [32ʔ5] แปรเป็นเสียง Nặng [31] ซึ่งถือเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของภาษาเวียดนามถิ่นนี้ ถึงแม้กาลเวลาจะผ่านมาแล้วหลายรุ่นแต่อัตลักษณ์ดังกล่าวยังคงปรากฏในภาษาเวียดนามของคนรุ่นหลังมาจนถึงปัจจุบัน สาเหตุที่ทำให้ในชุมชนโพนบกยังคงปรากฏร่องรอยของภาษาเวียดนามดังเดิมนั้นส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจาก กฎระเบียบชุมชนที่เคร่งครัด ทำให้ชุมชนโพนบกเป็นชุมชนแบบปิด ภาษาเวียดนามในชุมชนจึงมีโอกาสน้อยที่จะได้มีปฏิสัมพันธ์กับภาษาอีสานและภาษาไทยหรือแม้กระทั่งภาษาเวียดนามจากชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามชุมชนอื่นรวมถึงภาษาเวียดนามที่ประเทศเวียดนาม อาจกล่าวได้ว่าภาษาเวียดนามในต่างถิ่นย่อมไม่ได้รับการพัฒนาไปพร้อมกับภาษาเวียดนามในประเทศเวียดนาม เนื่องด้วยข้อจำกัดด้านการติดต่อสื่อสารระหว่างประเทศข้อจำกัดในการเข้าถึงสื่อและข่าวสารต่าง ๆ ในอดีต ตลอดจนการเดินทางไปมาระหว่างประเทศในยุคนั้นไม่สะดวกอย่างเช่นในปัจจุบัน ส่งผลให้ภาษาเวียดนามในต่างถิ่นถูกตัดขาดทุกช่องทางการเชื่อมต่อกับภาษาเวียดนามในประเทศเวียดนามไปโดยปริยาย ภาษาของชาวเวียดนามอพยพจึงไม่ได้รับการอัปเดตหรือพัฒนาไปตามยุคสมัยพร้อมกับภาษาเวียดนามในประเทศเวียดนาม ซึ่งเห็นได้ชัดเจนจากในการใช้คำศัพท์แบบเก่าหลายคำในภาษาเวียดนามชุมชนโพนบกดังปรากฏในตารางที่ 2 อย่างไรก็ดี ด้วยอิทธิพลของภาษาไทยซึ่งถือเป็นภาษาแม่และภาษาหลักที่ใช้ในการสื่อสารของคนรุ่นใหม่ มีผลกระทบโดยตรงต่อการคงอยู่ของอัตลักษณ์บางอย่างของภาษาเวียดนามในชุมชนแห่งนี้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งมีทั้งลักษณะความเหมือนและความแตกต่างภาษา ลักษณะที่เหมือนกันจะช่วยให้สามารถรักษาอัตลักษณ์แบบดั้งเดิมนั้นเอาไว้ได้ ส่วนลักษณะที่แตกต่างกันมีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและแทนที่อัตลักษณ์แบบเก่าบางอย่างด้วยอัตลักษณ์แบบใหม่ส่งผลให้อัตลักษณ์แบบดั้งเดิมบางอย่างนั้นหายไป ในอนาคตภาษาเวียดนามของชุมชนโพนบกจะมีลักษณะที่แตกต่างไปจากเดิมอีกมาก อันเป็นผลมาจากการสัมผัสภาษากับปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ในยุคแห่งการสื่อสารที่ไร้พรมแดนของยุคปัจจุบันและในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

เกรียงไกร ศรีพงษ์. (2567, 25 พฤศจิกายน). ที่ปรึกษาสมาคมไทย-เวียดนาม จังหวัดนครพนม. *สัมภาษณ์*
จำรัส เจริญรัตน์. (2567, 3 ธันวาคม). *สัมภาษณ์*
ฉัตรชัย ศิริสวัสดิ์. (2567, 4 ธันวาคม). ประธานชุมชนโพนบก. *สัมภาษณ์*

ธัญญาทิพย์ ศรีพนา และ Trinh Dieu Thin. (2548). *เหวียดเกี่ยวในประเทศไทยกับความสัมพันธ์ไทย เวียดนาม*. กรุงเทพฯ: ศรีบูรณ์คอมพิวเตอร์

วิศรุต จินธนเสถียร. (2567, 25 พฤศจิกายน). อดีตนายกสมาคมไทย-เวียดนาม จังหวัดนครพนม. *สัมภาษณ์*

สุนีย์ เจริญรัตน์. (2567, 3 ธันวาคม). *สัมภาษณ์*

Hoàng, T. Ch. (2008).. *Phương ngữ học tiếng Việt*, Nxb Đại học Quốc gia Hà Nội, Hà Nội.

การพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการด้านการท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดอุบลราชธานี ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

The Collaboration Development of UBRU Students' Communicative Skills for Creating Learning Innovation in Tourism, Arts and Culture, and Local Wisdom in Ubon Ratchathani Province of UBRU

นันท์นภัส อยู่ประยงค์* วิลาสินี คำห่อ
Nannapat Yooprayong,* Wilasinee Khamhor
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*,2
Faculty of Humanities and Social Science Ubonratchathani Rajabhat University
nannapat.y@ubru.ac.th

Received: September 5, 2025 **Revised:** December 25, 2025 **Accepted:** February 13, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีจุดประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดอุบลราชธานี 2) เพื่อพัฒนาทักษะการใช้นวัตกรรมดิจิตอลในการนำเสนอข้อมูลภาษาอังกฤษด้านการท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดอุบลราชธานี 3) เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้โดยใช้นวัตกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการด้านการท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดอุบลราชธานีเป็นภาษาอังกฤษ สำหรับนักศึกษาเอกภาษาอังกฤษชั้นปีที่ 3 หลักสูตรวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ในรายวิชาการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตัวอย่างเป็นนักศึกษา หลักสูตรภาษาอังกฤษ จำนวน 50 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นการสอนแบบเชิงรุก (Active Learning Instruction) และใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) วิธีการเก็บข้อมูลเป็นการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการประเมินจากนวัตกรรมหรือวิดีโอคอนเทนต์ (Video Contents)

ผลการวิจัยพบว่า มีผลการวิจัยพบว่าถึงแม้ว่าทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารภาษาอังกฤษเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในอุบลราชธานีและทักษะดิจิทัลจะเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 แต่พบหลายปัจจัยที่ต้องต่อยอดเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักศึกษา เพื่อนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมในรูปแบบวีดีโอคอนเทนต์ รวมถึงปัญหาในการใช้นวัตกรรมดิจิตอลในการนำเสนอข้อมูลการท่องเที่ยวเป็นภาษาอังกฤษ จึงยังไม่สามารถที่จะนำมาเผยแพร่สู่สาธารณชนได้ เนื่องจากเป็นการวิจัยครั้งแรกเพื่อศึกษา

ภาพรวม และยังต้องมีการพัฒนาต่อไป อีกทั้งปัจจัยทางด้านการรับรู้ความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมที่มีผลต่อการสร้างนวัตกรรมเป็นภาษาอังกฤษสำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ

คำสำคัญ: นวัตกรรมการเรียนรู้ ทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ จังหวัดอุบลราชธานี วิดีโอคอนเทนต์

Abstract

This research aims to 1) develop English communicative skills of students related to tourism, arts and culture, and local wisdom of Ubon Ratchathani province; 2) enhance students' abilities to use digital innovations in presenting information in English about tourism, arts and culture, and local wisdom of Ubon Ratchathani province; 3) disseminate knowledge through integrated learning innovations concerning tourism, arts and culture, and local wisdom of Ubon Ratchathani province in English, specifically for third-year English major students in the Bachelor of Arts in English program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat University, in the subject “Reading English for Lifelong Learning.”

The sample group consisted of 50 students from the English major program. The research instruments included active learning instruction and focus group discussions. Data collection methods involved participant observation and assessments based on innovations or video content.

The research findings revealed that the communicative skills and the digital skills of the students under study increased from a pre-test significantly at the 0.05 level. However, there were still multiple factors that needed further development to enhance students’ English communication skills, and video content creation to be able for public dissemination, especially tourism-related information in English. Therefore, this study was mainly an initial study to explore the overall context. Further development is required. Additionally, the students’ awareness of cultural differences significantly affects the creation of English innovations targeted at international tourists.

Keywords: Learning Innovation, Communicative Skill, Ubon Ratchathani Province, Video Content

บทนำ

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 จากการศึกษาของมณี จำปาแพง, วราภรณ์ ขีดแต้ม และสุรวุธ ช้างโต ได้ศึกษาปัญหาการสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษของผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่มีต่อการให้บริการการท่องเที่ยวประเทศไทย ได้ระบุว่า ภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือสื่อสารอย่างกว้างขวางและมีบทบาทสำคัญอย่างมากในแต่ละสาขาอาชีพ โดยบุคคลที่สามารถใช้ภาษาอังกฤษได้นั้นจะได้ประโยชน์มากและมีโอกาสที่ดีในการพิจารณารับเข้าทำงาน และเลื่อนตำแหน่ง ดังนั้นผู้ที่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้นั้น จะได้เปรียบมากในการประกอบอาชีพในด้านต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะธุรกิจที่มีความเกี่ยวข้องกับชาวต่างชาติ รวมไปถึงอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและอุตสาหกรรมรวมทั้งงานบริการทั้งด้านการโรงแรม ด้านการท่องเที่ยว ด้านการประชาสัมพันธ์และการที่สามารถเข้าทำงานในองค์กรระหว่างประเทศได้อีกด้วย

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาของนาถฤทัย ทองจันทร์ (2560) ได้ระบุว่า สาเหตุที่สำคัญหนึ่งสำหรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรมในประเทศไทยนั้น บุคลากรในสายงานมีความรู้ความสามารถและทักษะในการสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษอยู่ในระดับที่ยังไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน โดยได้อ้างจากการศึกษาซึ่งสอดคล้องกับพิกุล สายดวง และชญานันท์ ปิติกรพวงเพชร (2560) ได้ระบุว่า พบปัญหาการสื่อสารภาษาอังกฤษของบุคลากรในโฮมสเตย์และประชาชนในชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวแล้ว นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่ไปเที่ยวในชุมชนได้ระบุว่ายังขาดข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวหรือการท่องเที่ยวเป็นภาษาอังกฤษเพื่อจะได้ช่วยให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติได้นำไปศึกษาก่อนตัดสินใจมาเที่ยวและมาศึกษาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน รวมถึงการทำกิจกรรมร่วมกันกับชุมชน ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษในการให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่จำเป็นจะต้องได้รับการพัฒนาต่อไปเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวต่างชาติเพื่อนักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนอีกด้วย

ในงานวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนามุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารและการบูรณาการกับทักษะการนำเสนอข้อมูลผ่านคลิปวีดีโอและสื่อดิจิตอลโซเชียลมีเดียบูรณาการความรู้ภาษาอังกฤษทางด้านการท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งยังมีงานวิจัยไม่มากนักที่มีการพัฒนานักศึกษาเอกภาษาอังกฤษให้เป็นผู้ที่สามารถถ่ายทอดข้อมูลต่าง ๆ ผ่านนวัตกรรมดิจิทัลด้านการท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดอุบลราชธานีเพื่อการเผยแพร่ออกสู่สาธารณะชน งานวิจัยนี้จึงจะเป็นงานวิจัยนำร่องที่จะศึกษาและพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษและการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษา และศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่จะมีผลต่อการสร้างนวัตกรรมในรูปแบบวิดีโอคอนเทนต์ สำหรับนักศึกษาเอกภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี โดยจังหวัดอุบลราชธานีมีประวัติศาสตร์อันยาวนานและมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญและมีความหลากหลายเนื่องจากเป็นจังหวัดที่ผสมผสานประชาชนหลายชาติพันธ์อันได้แก่ ไทย จีน ลาวและเวียดนาม จึงมีความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของจังหวัดอุบลราชธานี อีกทั้งยังมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติที่สวยงามอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดอุบลราชธานี

2. เพื่อพัฒนาทักษะการใช้นวัตกรรมดิจิตอลในการนำเสนอข้อมูลภาษาอังกฤษด้านการท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดอุบลราชธานี

3. เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้โดยใช้นวัติกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการด้านการท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดอุบลราชธานีเป็นภาษาอังกฤษ

ขอบเขตของโครงการวิจัย

นักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี จำนวน 50 คน ที่ลงเรียนรายวิชาการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในภาคการศึกษา 2/2567

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎี สมมุติฐาน และกรอบแนวคิดของโครงการวิจัย

ทฤษฎีการสอนภาษาอังกฤษที่เน้นการสื่อสาร (Communicative Language Teaching: CLT)

Pearson (2007) กล่าวว่าการสอนภาษาที่เน้นการสื่อสาร (CLT) เป็นหลักการสอนภาษา (Richards and Rodgers, 2011) ซึ่งมาจากทฤษฎีที่ว่าหลักในการสอนภาษาคือการสื่อสาร ซึ่งมีเป้าหมายให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถในการสื่อสาร หรือมีทักษะการสื่อสาร หรือกล่าวได้ว่าเป้าหมายคือผู้เรียนสามารถสื่อสารได้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตจริงที่จะเกิดขึ้นได้ในแต่ละสถานการณ์

Cambridge University ได้ระบุว่า ต้นกำเนิดของการสอนภาษาที่เน้นการสื่อสารหรือภาษาอังกฤษเรียกว่า Communicative Language Teaching: CLT ได้เกิดขึ้นมาจากการสอนภาษาอังกฤษแบบดั้งเดิมในช่วงปี ค.ศ. 1960 ซึ่งการสอนแบบดั้งเดิมจะใช้การสอนภาษาโดยฝึกภาษาจากโครงสร้างไวยากรณ์ ซึ่งได้เกิดคำถามมากมายว่าเหตุใดการสอนแบบเน้นโครงสร้างไวยากรณ์ไม่สามารถทำให้ผู้เรียนสื่อสารภาษาอังกฤษได้ นักภาษาศาสตร์ชาวอังกฤษจึงได้ศึกษาและได้เห็นว่าการสอนภาษาอังกฤษนั้นควรจะเน้นการสอนภาษาที่เน้นความคล่องในการสื่อสารในสถานการณ์ต่าง ๆ มากกว่าเน้นในเรื่องของความสามารถด้านไวยากรณ์

การสอนที่เน้นทักษะการสื่อสารมีจุดประสงค์พัฒนาความสามารถในการสื่อสารจากที่ Brandl (2008) ได้กล่าวว่าความสามารถในการแปลความหมายและพฤติกรรมที่แสดงออกมาทางสังคมที่เหมาะสม ซึ่งผู้เรียนจะต้องสามารถใช้ภาษาเป้าหมายได้ ซึ่งจะต้องประกอบไปด้วยความสามารถทั้ง 6 ด้านดังนี้

1. ความสามารถทางภาษาศาสตร์ (Linguistic competence) ประกอบไปด้วยความรู้เรื่องไวยากรณ์และคำศัพท์

2. ความรู้ทางด้านภาษาศาสตร์สังคม (Sociolinguistic competence) ประกอบด้วยความสามารถในการใช้ภาษาที่เหมาะสมกับแต่ละสถานการณ์ในสังคม

3. ความสามารถด้านการพูด (Discourse competence) ประกอบด้วยความสามารถในการเริ่มสนทนา การเข้าบทสนทนา การดำเนินการสนทนาและการจบการสนทนา

4. ความสามารถด้านกลยุทธ์การสื่อสาร (Strategic Competence) ประกอบไปด้วยความสามารถในการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถแก้ปัญหาในการสื่อสารได้ อย่างไรก็ตามการสอนแบบ CLT นี้ Brandl (2008) ได้ระบุด้วยว่าความสามารถในการสอนนั้นขึ้นอยู่กับคุณภาพของสื่อการสอนและครูต้องสามารถระบุได้ว่าอะไรที่ดีที่สุดสำหรับการจัดการเรียนการสอน

สมบัติ คชสิทธิ์ และคณะ (2560) ได้ระบุว่า การเรียนที่เน้นสมรรถนะทางการสื่อสาร (Communicative Competency) เป็นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและยังเป็นการช่วยพัฒนาทักษะอื่น ๆ อีกด้วย อันได้แก่ การคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ ทักษะการแก้ปัญหาและการทำงานร่วมกันเป็นทีม ซึ่งเป็นแนวการจัดการเรียนการสอนที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าทำให้ผู้เรียนสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้จริงและมีประสิทธิภาพมากกว่าแบบอื่น ๆ

สรุปการสอนภาษาแบบ CLT เป็นการสอนภาษาเพื่อเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะในการสื่อสารภาษาอังกฤษตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงได้อย่างคล่องตัว โดยเน้นการเรียนภาษาที่เน้นให้ผู้เรียนสื่อสารโดยใช้รูปแบบการสอนที่ไม่เน้นการแก้ไขข้อผิดพลาดทางไวยากรณ์ภาษาในทันที แต่เน้นการพูดประโยคตามแบบเจ้าของภาษาในชีวิตจริง โดยในการสอนผู้เรียนจะต้องบรรลุเป้าหมาย 6 ด้านคือ มีความรู้ด้านไวยากรณ์และคำศัพท์ที่จำเป็นในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน ความสามารถในการใช้ภาษาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ การเข้าสังคมและวัฒนธรรม มีความสามารถในการพูดได้คล่องแคล่ว และมีทักษะการสื่อสารในการตัดสินใจในการตอบรับในการสนทนาและการแสดงออกอย่างเหมาะสม ประโยชน์ที่จะได้เพิ่มเติมคือทักษะการคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์และการทำงานร่วมกันเป็นทีมซึ่งจะสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือที่จะนำมาใช้ในการดำเนินกิจกรรมในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในครั้งนี้

การเรียนรู้เชิงรุก

นักวิชาการจำนวนมากได้ให้ความหมายของการเรียนรู้เชิงรุก Meyers and Jones, Marks, Shenker, Goss & Bernstein อ้างจาก กมล โพธิเย็น (22563) ได้สรุปว่า การเรียนรู้เชิงลึกเป็นการเรียนรู้ที่สำคัญในการพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากได้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะใหม่ ๆ ในการเรียนรู้ ซึ่งเป็นความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ของผู้เรียน การสร้างสรรค์ผลงาน การทดสอบและการปรับปรุงแก้ไขผลงานร่วมกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียนและระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน การจัดการเรียนรู้เชิงลึกเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ให้โอกาสผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ ต่อกัน โดยผู้สอนมีบทบาทในการสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากกว่าที่ผู้เรียนจะได้รับความรู้จากการบรรยายเพียงอย่างเดียว การเรียนรู้เชิงรุกเป็นกระบวนการเรียนการสอนที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมกับการทำกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ตัวกิจกรรมมีการส่งเสริมหลายทักษะทั้งทักษะการคิด การสื่อสาร การนำเสนอและการใช้เทคโนโลยีมาประกอบได้อย่างเหมาะสม

กมล โพธิเย็น (2563) ได้ระบุว่า การจัดการเรียนรู้จะประกอบไปด้วย 3 ส่วนคือ

1. ปัจจัยพื้นฐาน คือ การพูดและการฟัง การเขียน การอ่าน และการสะท้อนความคิด

2. กลยุทธ์ในการเรียนรู้คือ แบ่งเป็นกลุ่มเล็ก การร่วมมือในการทำงาน การใช้กรณีศึกษา การใช้สถานการณ์จำลอง การอภิปราย การแก้ปัญหาและการเรียนบันทึกประจำวัน

3. ทรัพยากรที่ใช้ในการเรียนรู้ คือการอ่าน การมอบหมายงานการบ้าน การใช้วิทยากรภายนอกเพื่อช่วยดูการสะท้อนเรียน ร่วมผลิตองค์ความรู้ ขั้นอภิปรายสะท้อนคิดให้เห็นสถานการณ์ท้าทายขั้นกระตุ้นสนใจ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีในการสอน การเตรียมอุปกรณ์ทางการศึกษา

ในการใช้ทั้งสามองค์ประกอบจะเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการขับเคลื่อนการเรียนรู้เชิงรุก และเป็นแผนที่ที่ผู้สอนจะดำเนินการเรียนการสอนในกรอบทั้ง 3 ประการ

สรุป การเรียนรู้เชิงรุกนั้นเป็นการจัดการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนได้ร่วมมือกันทำงานเป็นกลุ่ม ร่วมคิดร่วมสะท้อนคิด ร่วมกันสร้างสรรค์ผลงานให้ออกมาได้ตอบโจทย์หรือบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ โดยผู้สอนจะต้องจัดให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการทั้ง การพูดและการฟัง การเขียน การอ่านและการสะท้อนคิด โดยจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนต่าง ๆ และพัฒนาทักษะที่สำคัญสำหรับศตวรรษที่ 21 ทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ (ในที่นี้) ทักษะการคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ การแก้ไขปัญหาร่วมกัน โดยมีวิทยากรภายนอกที่มีประสบการณ์ตรงมีส่วนร่วมในการผลิตองค์ความรู้ในด้านที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้

การทบทวนวรรณกรรม/สารสนเทศ ที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปวันรัตน์ นิกรกิตติโกศล (2559) ได้ศึกษาการพัฒนานวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษ สำหรับผู้ประกอบ การร้านขายของที่ระลึก ร้านอาหารและเครื่องดื่มที่เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ได้ให้ข้อแนะนำว่านวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษนั้นสามารถนำไปต่อยอดใช้ในการพัฒนาบุคลากรในพื้นที่ที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน และควรนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาเป็นหลักสูตรระยะสั้น เช่นการจัดการฝึกอบรม

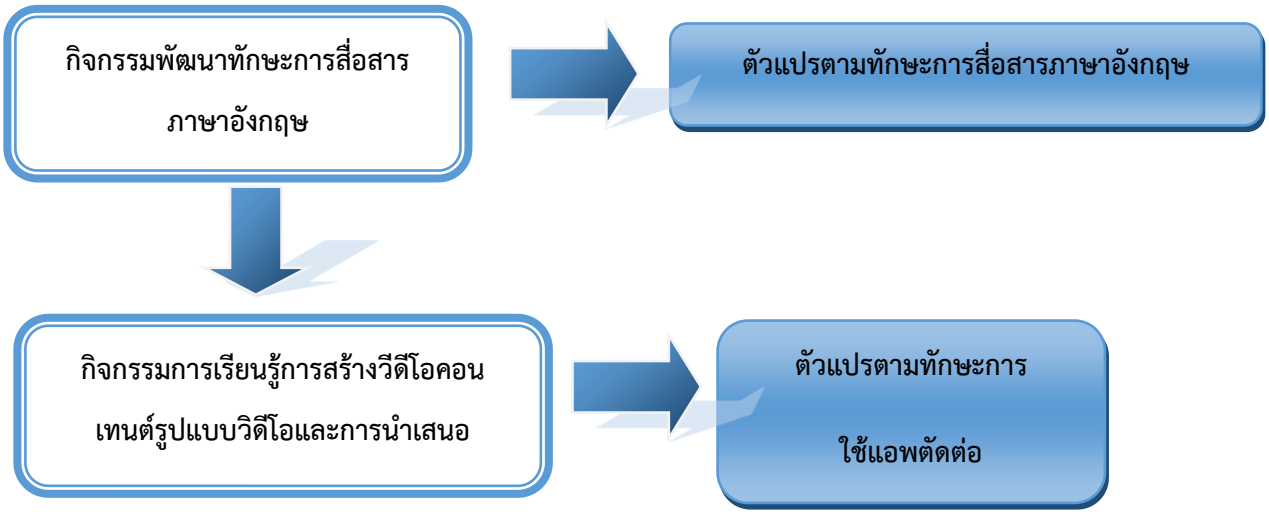
สุภาพร ดวนใหญ่ และพิกุล สายดวง (2561) ได้ศึกษาการพัฒนาทักษะด้านการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน กรณีศึกษา ชุมชนแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม บ้านปะอาว จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า นักศึกษาที่เป็นกลุ่มเป้าหมายมีพัฒนาการทางภาษาอังกฤษที่ดีขึ้น และการให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์ตรงในการลงมือปฏิบัติจัดทำวีดีทัศน์และฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเครื่องทองเหลืองบ้านปะอาวเป็นการทำให้นักศึกษามีส่วนร่วมอนุรักษณ์ และเผยแพร่ชุมชนแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อีกทั้งนักศึกษามีความสามารถที่จะจัดทำวีดีทัศน์และฐานข้อมูลเป็นภาษาอังกฤษได้

อาทินันท์ แก้วประจันทร์ และลักษณา คล้ายแก้ว (2563) ได้ศึกษาการวิจัยและสร้างสรรค์สื่อวิดีทัศน์แนวตั้งเพื่อการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวนวัตวิถี อำเภอหนองแซง จังหวัดสระบุรีพบว่า ในการทำนวัตกรรมสื่อวิดีโอเพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเป็นเรื่องที่ต้องพิถีพิถัน ต้องเป็นสื่อทันสมัย เนื้อหา

ครบถ้วน มีเสียงบรรยายน่าฟังเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้ชม ตลอดจนต้องประกอบไปด้วยประสิทธิภาพของเครื่องมือและการส่งต่อข้อมูลให้ได้กว้างขวาง

Scotland (2007) ระบุว่าความต้องการบริการที่มีคุณภาพโดยเฉพาะพนักงานการโรงแรมเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่อความต้องการในการจัดการศึกษาและจัดฝึกอบรมเพื่อผลิตทรัพยากรแรงงานที่มีคุณภาพให้กับอุตสาหกรรมโรงแรมและการท่องเที่ยว โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศจะคาดหวังจะได้รับบริการที่สามารถสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพ สรุปว่าการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษให้กับนักศึกษาร่วมกับการให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมกันในการศึกษาและออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในชุมชม ข้อมูลด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นนอกจากจะเปิดโอกาสให้ได้มีประสบการตรงในการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษโดยการลงทำผลิตวีดีทัศน์แล้วยังได้มีโอกาสที่จะใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารได้ดีขึ้นและได้เกิดประโยชน์ที่แท้จริงให้กับชุมชนอีกด้วย อนึ่งการศึกษานี้ควรได้รับการพัฒนาต่อยอดต่อไปเพื่อให้ครอบคลุมชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญและประชาชนในพื้นที่และองค์กรที่เกี่ยวข้องได้รับประยชน์ด้วยกัน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยซึ่งเป็นนักศึกษาเอกภาษาอังกฤษชั้นปีที่ 3 ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้วยการสุ่มเฉพาะเจาะจง Intact class ที่นักวิจัยเป็นผู้สอน จำนวน 1 หมู่เรียน

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาเอกสาร โดยศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ เช่น บทความ วารสาร รายงาน วิจัย หนังสือ และเว็บไซต์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

ขั้นตอนที่ 3 การออกแบบบทเรียนเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษและทักษะการตัดต่อวีดีโอเพื่อทำวีดีโอ คอนเทนต์

ขั้นตอนที่ 4 การจัดกิจกรรมในชั้นเรียนโดยครอบคลุม 3 หัวข้อ หัวข้อที่ 1 ทักษะการออกเสียงภาษาอังกฤษแบบ IPA และการนำไปใช้ฝึกปฏิบัติในการร้องเพลงคริสมาสต์ แครอล หัวข้อที่ 2 ทักษะการเขียนเพื่อสร้างเนื้อหาในการผลิตนวัตกรรมผ่านสื่อดิจิตอล หัวข้อที่ 3 ทักษะการตัดต่อวิดีโอโดยใช้บริการแอพพลิเคชันฟรี

ขั้นตอนที่ 5 สรุปกิจกรรมการอบรม

ขั้นตอนที่ 6 นำผลงานนักศึกษามาประเมิน

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลข้อมูลงานวิจัยและจัดทำรูปเล่มฉบับสมบูรณ์

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

นักศึกษาวิชาเอกภาษาอังกฤษชั้นปีที่ 3 ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต จำนวน 50 คน

วิธีการเก็บข้อมูล

flowchart TD กิจกรรมการพัฒนาการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักศึกษา
A[เริ่มต้นกิจกรรม] --> B[สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้]
B --> C[กิจกรรมการออกเสียงภาษาอังกฤษแบบ IPA]
C --> D[ร้องเพลง Christmas โดยเน้นเสียง IPA]
D --> E[ฝึกออกเสียงคำศัพท์และประโยคจากเพลง]
E --> F[กิจกรรมการเขียนคอนเทนต์ภาษาอังกฤษ]
F --> G[ผู้เรียนสร้างสรรค์เนื้อหาภาษาอังกฤษด้วยตนเอง]
G --> H[นำเสนอและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในชั้นเรียน]
H --> I[สะท้อนผลการเรียนรู้ (Reflection)]
I --> J[สิ้นสุดกิจกรรม]
flowchart TD กิจกรรมการพัฒนาทักษะดิจิทัล
A[เริ่มต้นกิจกรรม] --> B[แนะนำเป้าหมายทักษะดิจิทัล]
B --> C[กิจกรรมการสร้างสื่อด้วยแอปพลิเคชัน CapCut]
C --> D[ฝึกตัดต่อวิดีโอและใส่เอฟเฟกต์]
D --> E[กิจกรรมการฝึกการนำเสนอในห้องโสต]
E --> F[ผู้เรียนนำเสนอผลงานด้วยสื่อดิจิทัล]
F --> G[กิจกรรมการเรียนรู้อุปกรณ์ตัดต่อในห้องโสตของมหาวิทยาลัย]
G --> H[ฝึกใช้อุปกรณ์จริงและทำงานเป็นกลุ่ม]

H --> I[สะท้อนผลการเรียนรู้และอภิปรายร่วมกัน]

I --> J[สิ้นสุดกิจกรรม]

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ประเมินจากคลิปวิดีโอที่นักศึกษาได้ทำออกมา โดยวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนา และเก็บข้อมูลจากการอภิปรายกลุ่ม

แผนการดำเนินงานวิจัย (ปีที่เริ่มต้น–สิ้นสุด)

เดือน	กิจกรรม
1	ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2	ออกแบบกิจกรรมการให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องหรือที่จะเป็นประโยชน์ต่อการทำวิดีโอคอนเทนต์
3	บรรยายหัวข้อที่ 1 ทักษะการออกเสียงภาษาอังกฤษแบบ IPA และการนำไปใช้ฝึกปฏิบัติในการร้องเพลงคริสมาสต์ แครอล
4	บรรยายหัวข้อที่ 2 ทักษะการเขียนเพื่อสร้างเนื้อหาในการผลิตนวัตกรรมผ่านสื่อดิจิตอล
5	บรรยายหัวข้อที่ 3 ทักษะการตัดต่อวีดีโอโดยใช้บริการแอพพลิเคชันฟรี Capcut
6	วิเคราะห์สรุปผล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากวัตถุประสงค์การวิจัยที่จะมีขั้นการนำผลงานคลิปวีดีโอนักศึกษาออกมาเผยแพร่ ในเรื่องของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุบลราชธานีนั้น พบว่า ยังไม่ได้ถึงระดับที่สามารถนำออกมาเผยแพร่ได้ เนื่องจากงานวิจัยนี้เป็นการเริ่มต้นดำเนินการในภาพรวมก่อน จากการประเมินการทำวิดีโอคอนเทนต์ ของนักศึกษาพบปัญหาและข้อจำกัดหลายประการที่จะต้องดำเนินการพัฒนาเพิ่มเติม ในการดำเนินกิจกรรมการวิจัยโดยการอบรมให้ความรู้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 5 หน่วยการเรียนรู้โดยผู้เรียนได้ทำแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า มีทักษะการสื่อสารเพิ่มขึ้น ดังตารางข้อมูลดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติแบบ Paired Simple t-test ทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ

รายการ	N	$\bar{X}$ (Mean)	SD	t	df	Sig. (p)	สรุปผล
คะแนนก่อนเรียน (Pre-test)	50	14.82	2.95				

รายการ	N	$\bar{X}$ (Mean)	SD	t	df	Sig. (p)	สรุปผล
คะแนนหลังเรียน (Post-test)	50	20.16	2.41	**12.37**	49	**.000**	มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังเรียน ($\bar{X}$ = 20.16) สูงกว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนเรียน ($\bar{X}$ = 14.82) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t(49) = 12.37$, $p < .05$) แสดงว่า ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านทักษะการอ่านเพื่อการสื่อสารภาษาอังกฤษเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ในการดำเนินการวิจัย โดยการอบรมทักษะดิจิทัลและการสร้างวิดีโอคอนเทนต์ภาษาอังกฤษ ผู้เรียนได้ทำแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่าผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในทักษะดิจิทัลเพิ่มมากขึ้นดังข้อมูลในตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนทักษะการใช้ดิจิทัลของนักศึกษา ด้วยสถิติ Paired Sample t-test (n = 50)

การทดสอบ	ค่าเฉลี่ย (Mean)	S.D.	t	Sig.
คะแนนก่อนเรียน	13.44	1.42	100.34	.000*
คะแนนหลังเรียน	20.20	1.40		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ Paired Sample t-test พบว่า คะแนนทักษะการใช้ดิจิทัลของนักศึกษาหลังเรียน (Mean = 20.20, S.D. = 1.40) สูงกว่าก่อนเรียน (Mean = 13.44, S.D. = 1.42) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (t = 100.34, Sig. = .000) แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ส่งผลให้ทักษะการใช้ดิจิทัลของนักศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

ปัญหาที่พบจากการดำเนินงานวิจัยมีดังต่อไปนี้

ในการนำเสนอข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวโดยใช้นวัตกรรมวิดีโอคอนเทนต์ที่มีประสิทธิภาพประกอบไปด้วยหลายปัจจัยและหลายขั้นตอนในการดำเนินการ

1. ทักษะการสื่อสาร

ในการนำเสนอ นักศึกษายังไม่สามารถสื่อสารได้อย่างชัดเจนและเป็นลำดับ ทำให้ผู้ฟังไม่เข้าใจที่มาที่ไปและจุดประสงค์ของการนำเสนอ การใช้น้ำเสียงยังไม่ชัดเจน อยู่ในระดับที่ฟังยาก ยังพูดไม่

คล่องแคล่วและยังติดขัด ใช้ภาษาที่คัดมาจากแหล่งข้อมูลที่มีอยู่แล้วโดยไม่ได้เขียนขึ้นเอง และยังไม่ได้มีการประเมินกลุ่มเป้าหมาย จึงทำให้การทำวิดีโอคอนเทนต์ยังไม่น่าสนใจและดึงดูดผู้ฟัง ปัญหาหลัก ๆ ของการสื่อสารที่พบในการประเมินผลงานวิดีโอคอนเทนต์แยกออกเป็นหัวข้อได้ดังนี้

1.1 การออกเสียงผิดเนื่องจากโครงสร้างภาษาไทย

ภาษาไทยและภาษาอังกฤษมีโครงสร้างที่แตกต่างกันมา ปัญหาที่พบได้แก่

1.1.1 ไม่ออกเสียงพยัญชนะท้าย (Final Consonant) เช่นคำว่า Cat café กลายเป็น “Ca Café” IPA: /ˈkæt kæˈfeɪ/

1.1.2 เสียง “th” ออกเสียงไม่ได้ เช่น I think เป็น “tink” และมักออกเสียง /th/(θ) เป็น /t/ หรือ /s/ IPA: /aɪ θɪŋk/

1.1.3 เติมเสียงสระโดยไม่จำเป็น (Epenthesis) เช่น You can travel by “busa.” /bus/ IPA: /juː kæn ˈtrævəl baɪ bʌs/

1.1.4 เสียง r และ l สับสน เช่น You can eat it with “lice” /rice/. IPA: /juː kæn iːt ɪt wɪð raɪs/ You can walk along this “load” /road/ IPA: /juː kæn wɔːk əˈlɒŋ ðɪs roʊd/ สิ่งเหล่านี้ทำให้เข้าใจผิดหรือดูไม่เป็นธรรมชาติ โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายเป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ

1.2 ความไม่มั่นใจในการพูด

1.2.1 พูดเบา ติด ๆ ขัด ๆ หรือหลีกเลี่ยงคำที่ออกเสียงยาก

1.2.2 พูดเร็วเกินไป ส่งผลให้การพูดผิดเพี้ยน

1.2.3 ผู้ชมฟังไม่ทันหรือไม่เข้าใจ

1.3 น้ำเสียงและจังหวะไม่เหมือนเจ้าของภาษา

1.3.1 พูดเป็นจังหวะภาษาไทย (monotone) ซึ่งต่างจากภาษาอังกฤษที่มีจังหวะเน้นพยางค์ (stress) และจังหวะสูงต่ำ (intonation)

1.3.2 ทำให้ฟังดูไม่เป็นธรรมชาติ หรือเหมือนการอ่านท่องจำ

1.4 การอ่านผิดคำศัพท์ที่คุ้นในภาษาเขียน

1.4.1 คำศัพท์ที่ไม่ออกเสียงตามที่เขียน เช่น You can eat salmon “แซลม่อน” salad “ซาหลัด” at Toast and I café. ซึ่งต้องอ่านว่า /แซ-เมิน/ และ /ซา-เหลิด/ IPA: /ˈsæləd/ IPA: /juː kæn iːt ˈsæmən/

1.5 ขาดการฝึกออกเสียงอย่างต่อเนื่อง

1.5.1 มีการซ้อมอ่านไม่เพียงพอก่อนอัด เป็นไปได้ว่าไม่ได้เช็คคำอ่าน เลยไม่รู้ว่าผิดตรงไหน

1.5.2 ใช้วิธีจำคำพูดจากการอ่าน มากกว่าการฟัง-พูดจริง

1.6 ความท้าทายเรื่องการบรรยาย (Voice-over/Narration)

1.6.1 การออกเสียงไม่ชัด โดยเฉพาะคำเฉพาะทาง เช่น ชื่อสถานที่ วัฒนธรรม หรือศัพท์เฉพาะ เช่น Pha Taem is located in Khong-jiem District อ่านคำว่า ผาแต้ม แต่ไม่ได้บอกว่าเป็น National Park

1.6.2 การอ้างถึงคำเฉพาะที่มีมีคำอธิบายเช่นการอ้างถึงวัฒนธรรมหรือบริบทเฉพาะถิ่นไม่ได้บอกความเป็นมา

1.6.3 เนื้อหาไม่น่าสนใจในมุมของนักท่องเที่ยว เนื่องจากบางสถานที่อาจพิเศษสำหรับตัวนักศึกษา แต่ไม่ใช่สำหรับนักท่องเที่ยวส่วนมาก แต่ข้อดีคือเผื่อนักท่องเที่ยวบางคนอาจจะสนใจ

2. คุณภาพของเนื้อหายังไม่เพียงพอ หรือไม่ชัดเจน

2.1 ข้อมูลไม่ครบถ้วนหรือคลุมเครือ เช่น ไม่บอกวิธีเดินทาง ค่าใช้จ่าย หรือช่วงเวลาที่ควรไป

2.2 การอธิบายไม่ดึงดูดหรือเข้าไม่ถึงจุดเด่น เช่น ไม่เล่าความเป็นมา วัฒนธรรม ไม่บอกถึงความรู้สึกที่ควรสัมผัส

2.3 ไม่เปรียบเทียบกับประสบการณ์สากลที่ผู้ชมที่เป็นนักท่องเที่ยวเคยได้เจอ

2.4 การแปลหรือคัดลอกเนื้อหาโดยไม่ปรับให้เข้ากับผู้ชมทำให้ขาดความน่าสนใจ

2.5 หากคัดลอกเนื้อหามาแปลโดยไม่เข้าใจจริง จะเสี่ยงต่อการให้ข้อมูลผิดและสื่อความหมายคลาดเคลื่อน ยิ่งเป็นข้อมูลท่องเที่ยว อาจทำให้ผู้ชมหรือกลุ่มนักท่องเที่ยวเข้าใจผิดเกี่ยวกับสถานที่วัฒนธรรมหรือข้อควรระวังต่าง ๆ

2.6 อาจเสี่ยงต่อการถูกจัดว่าเป็น “spam content” บน YouTube หรือ Google

3. การใช้สื่อมัลติมีเดีย

ผู้นำเสนอทุกคนมีทักษะในการตัดต่อ ออกแบบ นำเสนอภาพและวิดีโอ มีทักษะการออกแบบสื่อ แต่อย่างไรก็ตามหลาย ๆ ผลงานนั้นไม่ได้มีการถ่ายภาพเอง คัดลองภาพจากอินเตอร์เน็ตมาทำเนื้อหาโดยไม่ใส่เครดิตภาพที่นำมา ซึ่งเป็นปัญหาหนึ่งในการนำสู่การเผยแพร่ อย่างไรก็ตามนักศึกษามีความสามารถในการใช้สื่อและทำวิดีโออย่างคล่องแคล่วและเกิดปัญหาขัดข้องน้อยมาก จนได้ผลงานที่นำมาส่ง และมีปัญหาอื่น ๆ ดังนี้

3.1 การใส่คำบรรยาย (Subtitles) ส่วนใหญ่ผลงานที่ออกมาไม่มีการใส่คำบรรยายภาษาอังกฤษ ดังนั้นเวลานักศึกษานำเสนอจึงยากในการฟังให้เข้าใจ หากออกเสียงไม่ถูกต้อง บางงานฟังไม่รู้เรื่องเลย

3.2 เสียงพูด เสียงบรรยายเบา ชัดไม่พอให้ได้ยินว่าพูดคำว่าอะไรบ้าง จึงทำให้งานออกมายังไม่ได้คุณภาพ

3.3 การออกแบบภาพประกอบหรืออินโฟกราฟฟิกช่วยอธิบายเนื้อหา ส่วนใหญ่จะคัดภาพมาจากอินเทอร์เน็ตโดยไม่ใส่เครดิตให้ภาพ แต่บางผลงานนักศึกษาตัดต่อวิดีโอเองและไปสถานที่จริงก็มีที่น่าสนใจ แต่อาจมีปัญหาด้านอื่น ๆ ซึ่งทำให้ภาพรวมยังไม่ถึงขั้นที่จะนำมาเผยแพร่สู่สาธารณะได้

4. ปัญหาด้านความน่าสนใจของคอนเทนต์

แข่งขันกับช่องต่างชาติที่มีประสบการณ์สูง ด้านการผลิต เทคนิคการเล่าเรื่องและการเข้าถึงสถานที่

5. ขาดการการวิเคราะห์ผู้ฟัง

เนื่องจากผลงานส่วนใหญ่ ไม่ได้มีการเขียนเนื้อหาขึ้นมาเอง จึงไม่ได้ใช้ในระดับภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันให้คนส่วนใหญ่ได้เข้าใจ แต่มีการใช้ภาษาที่คัดข้อมูลมาจากแหล่งอื่นมาใช้ในการนำเสนอ จึงทำให้วิดีโอคอนเทนต์การเป็นผู้นำเสนอที่ดี ควรมีคุณสมบัติเหล่านี้ เพื่อการนำเสนอที่มีประสิทธิภาพ น่าสนใจ บรรลุเป้าหมาย และสร้างความประทับใจให้กับผู้ฟัง ซึ่งนอกจากนี้ท่านผู้อ่านยังสามาถทำการฝึกซ้อมการนำเสนออย่างสม่ำเสมอ จับเวลา ปรับแก้ให้ลงตัว หรือฝึกพูดต่อหน้าคนอื่นร่วมด้วย

6. การเตรียมตัวและการวางแผน

ในขั้นของการนำเสนอวิดีโอคอนเทนต์ พบว่า นักศึกษาไม่ได้มีการเตรียมตัวและวางแผนที่เพียงพอจะให้การนำเสนอออกมาราบรื่น ยังมีการฝึกซ้อมไม่สม่ำเสมอและพอเพียง ไม่มีการจับเวลา ปรับแก้จนกว่าจะลงตัว แต่ใช้การอัดเลยหรือมีการซ้อมก่อนเล็กน้อย

7. ความมั่นใจและเชื่อมั่น

นักศึกษาผู้นำเสนอวิดีโอคอนเทนต์ยังไม่มั่นใจในการออกเสียงภาษาอังกฤษตามข้อมูลที่ได้จัดเตรียมไว้ หากมีการเตรียมตัวมาแล้ว นักศึกษาจะนำเสนอด้วยน้ำเสียงที่มั่นคงและส่งถึงผู้ฟังซึ่งมีจำนวนน้อย นักศึกษายังไม่มั่นใจในการเข้ากล้อง ยังคงมีแต่น้ำเสียงที่คลุมเครือและภาพบางคนยังติดการอ่านอยู่และไม่เป็นธรรมชาติ

8. การเตรียมตัวและการวางแผน

ในขั้นของการนำเสนอวิดีโอคอนเทนต์ พบว่า นักศึกษาไม่ได้มีการเตรียมตัวและวางแผนที่เพียงพอจะให้การนำเสนอออกมาราบรื่น ยังมีการฝึกซ้อมไม่สม่ำเสมอและพอเพียง ไม่มีการจับเวลา ปรับแก้จนกว่าจะลงตัว

9. ขาดความมีเอกลักษณ์

9.1 ด้านการแต่งกายในการนำเสนอไม่เหมาะสมในการทำวิดีโอคอนเทนต์ นักศึกษายังไม่คำนึงถึงการแต่งกายให้เหมาะสมหรือภาพพื้นหลังในการถ่ายทำ บางคนถ่ายทำในห้องนอน บางคนใส่ชุดที่ไม่เหมาะสมและไม่เข้ากับบริบทในการนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบวีดีโอคอนเทนต์

9.2 บริบทวัฒนธรรม บางเรื่องราวบางคำอธิบายที่คนไทยเข้าใจดี อาจต้องปรับให้มีการอธิบายเพิ่มสำหรับคนต่างชาติ

9.3 การเลือกสถานที่และมุมมอง ไม่ค่อยเน้นสิ่งที่น่าสนใจในสายตาต่างชาติ ไม่ใช่แค่สายตาคนไทย

9.4 ต้องพิจารณารูปแบบของแพลตฟอร์มว่าผู้ชมต่างชาติชอบรูปแบบไหน เช่น vlog รีวิว สารคดี เบา ๆ ความยาวควรให้เหมาะสมสำหรับจะเผยแพร่ในแต่ละแพลตฟอร์ม

10. ปัญหาด้านลิขสิทธิ์

10.1 การคัดลอกเนื้อหาจากเว็บไซต์ หนังสือ บทความหรือวิดีโอของคนอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต ดูได้จากการลักษณะการนำเสนอที่ยังใช้เป็นการอ่านและการใช้ภาษาที่เป็นทางการ ข้อนี้สำคัญมาก หากเจ้าของลิขสิทธิ์ร้องเรียนการทำวิดีโอคอนเทนต์ยังต้องพิจารณาการเข้าถึงและการแข่งขันด้วย จะต้องทำให้ถึงมาตรฐานหรือสูงกว่าที่ชาวต่างชาติมาทำคอนเทนต์ท่องเที่ยว ซึ่งถ้าหากมีคุณภาพไม่พอการโปรโมทก็จะลำบาก อย่างไรก็ตามหลังจากที่ได้มีการทำชิ้นงานออกมาก็ได้มีการทำการอภิปรายกลุ่มถึงแนวทางในการแก้ไขและพัฒนางานมีแนวทางการพัฒนาดังต่อไปนี้

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาการสื่อสารภาษาอังกฤษนั้นยังไม่ครอบคุลม จะต้องมีการจัดกิจกรรมให้ครบในทุกด้านของการสื่อสาร ซึ่งประกอบไปด้วย 5 ด้านคือ ความสามารถทางภาษาสามารถใช้ระบบภาษาได้อย่างถูกต้อง เช่น การออกเสียงแบบ IPA การเลือกใช้คำศัพท์ การใช้ไวยากรณ์ในการเขียนหรือนำเสนอ ความสามารถด้านสังคมภาษาคือใช้ภาษาสื่อสารให้เหมาะกับบริบทสังคมและวัฒนธรรม ความสามารถทางการเชื่อมความให้มีการจัดลำดับความคิดในบทสนทนาและเนื้อหาที่นำเสนอ การใช้ท่าทางหรือภาษากายช่วยสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และการใช้ภาษาสื่อสารให้ถูกต้องตามจุดประสงค์ เช่น การแนะนำร้านอาหารหรือแหล่งท่องเที่ยว ควรใช้ภาษาเชิญชวนอย่างไรให้นักท่องเที่ยวต่างชาติสนใจและเข้าใจจุดประสงค์ที่ต้องการสื่อความหมาย ซึ่งในการศึกษานี้เป็นการศึกษาและวิจัยนำร่องสำหรับงานวิจัยในศาสตร์เดียวกันนี้ได้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาต่อไป ส่วนทักษะดิจิทัลนั้นนักศึกษามีพื้นฐานความรู้ในด้านการใช้แอพพลิเคชันตัดต่อดีแต่ยังไม่ได้ระดับมาตรฐาน และยังมีองค์ความรู้อื่น ๆ ที่สำคัญนอกจากจะใช้งานเป็น ได้แก่ความตระหนักรู้ของลิขสิทธิ์และการอ้างอิงข้อมูล รูปภาพที่หามาประกอบจากแหล่งต่าง ๆ บุคลิกภาพ การแต่งกาย สถานที่ในการออกกล้องเพื่อการนำเสนอ อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการนำเสนอนั้นมีความพร้อมแตกต่างกัน จึงทำให้ไม่เป็นไปในแนวเดียวกัน ดังนั้นจึงควรเพิ่มเติมองค์ความรู้ต่าง ๆ นี้เข้าไปในการพัฒนานวัตกรรมการนำเสนอข้อมูลการท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คลอบคลุมและรอบด้านจนสามารถผลิตผลงานที่เป็นมาตรฐานที่จะสามารถนำมาเผยแพร่ได้

สรุปผลการวิจัย

จากการอภิปรายกลุ่มในชั้นเรียนนักศึกษาได้ให้คำแนะนำในเรื่องของการเพิ่มรายวิชาเกี่ยวกับการทำนวัตกรรมดิจิทัลและการพัฒนาบุคลิกภาพเพื่อออกสื่อ และการพัฒนาด้านการเข้าสังคมต่างวัฒนธรรม เช่น การเข้าสังคมและวัฒนธรรมกับประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ วิชาภาษาอังกฤษเพื่อเข้าสังคม วิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อดิจิทัล และควรให้มีการพัฒนางานวิจัยนี้จนได้ผลงานที่มีมาตรฐานและคุณภาพสูงเพื่อการนำเสนอผลงานของนักศึกษาวิชาเอกภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ข้อเสนอแนะเพื่องานวิจัยครั้งต่อไป

1. งานวิจัยถือเป็นการศึกษาในเบื้องต้น โดยเน้นให้เห็นถึงภาพรวมในการพัฒนานักศึกษาให้มีความสามารถทั้งทางด้านการใช้ภาษาอังกฤษและการใช้เครื่องมือดิจิทัล การวิจัยต่อไปควรมีการศึกษาต่อยอดในอนาคตเพื่อประโยชน์ของนักศึกษาสูงสุด

2. ควรมีการทำวิจัยเพื่อพัฒนานักศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือดิจิทัลหรือแอปพลิเคชันต่าง ๆ ที่ทันสมัย ให้นักศึกษาได้รู้เท่าทันเทคโนโลยีรวมถึงมีจรรยาบรรณในการสร้างสรรค์ผลงานในลักษณะของการทำวีดีโอคอนเทนต์ เพื่อนำไปสู่การเผยแพร่ต่อสาธารณชน

3. ควรมีการทำวิจัยแบบลงพื้นที่จริงในชุมชนเพื่อสร้างความตระหนักรู้ถึงทรัพยากรการท่องเที่ยวและ ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับนักศึกษาที่จะสร้างสรรค์นวัตกรรมและใช้เครื่องมือดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

กมล โพธิเย็น. (2563). *Active Learning : การจัดการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21*. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2568, จาก https://so02.tcithaijo.org/index.php/suedujournal/article/download/251020/169152/

พิกุล สายดวง และชญานันท์ ปิติกรพวงเพชร. (2560). *การศึกษาความต้องการในการใช้ภาษาอังกฤษ เพื่อใช้ในการสื่อสารทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ของกลุ่มอาชีพท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ กรณีศึกษาชุมชนบ้านซะซอม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี*. สืบค้นเมื่อ 22 มีนาคม 2568, จาก https://so01.tcithaijo.org/index.php/humanjubru/article/download/210354/14559

สุภาพร ดวนใหญ่ และพิกุล สายดวง. (2561). *ได้ศึกษาการพัฒนาทักษะด้านการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน กรณีศึกษา ชุมชนแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านปะอาว จังหวัดอุบลราชธานี*. สืบค้นเมื่อ 2 เมษายน 2568, จาก http://ojs.mbu.ac.th/index.php/edj/article/view/296/208

นาถฤทัย ทองจันทร์. (2560). *ศึกษาการพัฒนาบทเรียนสร้างเสริมความสามารถด้านการฟัง-พูดภาษาอังกฤษเพื่อการโรงแรมสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการโรงแรมสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการโรงแรม วิทยาลัยอาชีวศึกษานครปฐม*. สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2568, จาก http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/bitstream/123456789/1788/1/56254312.pdf

ปวันรัตน์ นิกรกิตติโกศล. (2559). *การพัฒนานวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษ สำหรับผู้ประกอบการร้านขายของที่ระลึก ร้านอาหารและเครื่องดื่มที่เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี*. สืบค้นเมื่อ 28 เมษายน 2568, จาก http://www.ar.or.th/ImageData/Magazine/10042/DL_10257.pdf?t=636432160758577602

สมบัติ คชสิทธิ์, จันทนี อินทรสูต และธนกร สุวรรณพฤฒิ. (2560). *การจัด การเรียนรู้ภาษาอังกฤษให้กับผู้เรียนยุค THAILAND 4.0. วารสารวไลอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์),* 5(2), 75-185.

อาทินันท์ แก้วประจันทร์ และลักษณา คล้ายแก้ว. (2563). *การวิจัยและสร้างสรรค์สื่อวิดีทัศน์แนวตั้งเพื่อการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวนวัตวิถี อำเภอหนองแซง จังหวัดสระบุรี. การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 15 ปีการศึกษา 2563. มหาวิทยาลัยรังสิต.* สืบค้นเมื่อ 6 พฤษภาคม 2568, จาก https://share.google/colJs2N3SuoATCRhN

BRANDL, K. (2008). *Principles of Communicative Language Teaching and Task-Based Instruction.*In: Communicative Language Teaching in Action: Putting Principles to Work. Pearson

Pearson. (2007). *Principles of Communicative Language Teaching and Task-Based Instruction.* Retrieved 19 April 2025, from https://www.pearsonhighered.com/assets/samplechapter/0/1/3/1/0131579061.pdf

Richard, J. & Rodgers, T. (2011). Communicative Language Teaching.Published online by Cambridge University.

Scotland, M. (2007). Higher Education Program Curricula Models in Tourism and Hospitality Education: A Review of the Literature. *"Hospitality and Tourism Educator.* 9(1), 801-807.

การเลือกและการปรับใช้คำยืมภาษาต่างประเทศในบทเพลงเทิดพระเกียรติอีสาน: การประกวดวงดนตรีพื้นบ้านโปงลาง กรมพลศึกษา

The Selection and Adaptation of Foreign Loanwords in Isan Royal Tribute Songs: A Case Study of the Pong Lang Traditional Music Competition by the Department of Physical Education

ธนพล สกลสุนทรเทพา สุดายงค์
Thanapolne Sakolsundaradeba Sudayongk
นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Ph.D. Student in Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University
Thanapee333@gmail.com

Received: November 11, 2025 **Revised:** February 3, 2026 **Accepted:** February 17, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเลือกและปรับใช้คำยืมภาษาต่างประเทศในบทเพลงเทิดพระเกียรติอีสาน การประกวดดนตรีพื้นบ้านวงโปงลาง กรมพลศึกษา ระหว่าง พ.ศ. 2565-2567 จำนวน 30 เพลง ที่เผยแพร่ทางช่องยูทูบ (YouTube) ซึ่งประพันธ์ขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติและถวายพระพรสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ผลการศึกษาพบทั้งหมด 4 ประเด็น ได้แก่ 1) คำยืมจากภาษาบาลี-สันสกฤต ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือหลักในการสร้างภาษาให้มีความเป็นทางการและศักดิ์สิทธิ์ แบ่งตามหน้าที่ทางภาษาได้ 5 หมวดหมู่ คือ พระนามและอิสริยยศ พระบารมีและคุณูปการ การแสดงความเคารพ คำมงคลและคำอวยพร คำศัพท์เฉพาะทางศาสนา 2) คำยืมจากภาษาขอมโบราณ มีบทบาทเสริมสร้างความเป็นราชสำนัก ปรากฏในรูปของราชาศัพท์มาตรฐาน 3) การผสมผสานภาษาต่างประเทศกับภาษาอีสาน การสร้างเสียงประสานและสัมผัส โดยใช้เทคนิคการเล่นเสียงพยัญชนะและสระ การแทรกคาถาบาลีโดยตรง ในบางช่วงของเพลงเพื่อเพิ่มความขลังและศักดิ์สิทธิ์ การสร้างคำใหม่ จากการผสมผสานภาษาต่างประเทศกับภาษาไทย 4) การเปลี่ยนแปลงของเสียงและความหมาย พบทั้งหมด 2 ประเภท ได้แก่ ด้านเสียง คือ การตัดเสียง การเปลี่ยนเสียง ส่วนด้านความหมาย คือ ความหมายแบบย้ายที่ และความหมายแบบกว้างออก

แม้จะมีโครงสร้างทางภาษาและฉันทลักษณ์หลักเป็นภาษาอีสานในรูปแบบต่าง ๆ แต่ผู้ประพันธ์ได้เลือกสรรและผสมผสานคำยืมภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะคำจากภาษาบาลีและสันสกฤต เข้ามาปรับใช้อย่างมีนัยสำคัญเพื่อทำหน้าที่เป็นกลไกทางภาษา (Linguistic Mechanism) ในการสร้างความศักดิ์สิทธิ์ (Sacralization) และยกระดับภาษา (Linguistic Elevation) ให้มีความสง่างามและเหมาะสมกับบริบทแห่ง

ราชสำนัก แสดงให้เห็นถึงความสามารถของภาษาถิ่นในการหลอมรวมองค์ประกอบทางภาษาชั้นสูงเพื่อรับใช้เป้าประสงค์ทางวัฒนธรรมได้อย่างกลมกลืน

คำสำคัญ: คำยืมภาษาต่างประเทศ ภาษาอีสาน บทเพลงเทิดพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ

Abstract

This research is a qualitative study aiming to investigate the selection and adaptation of loanwords from foreign languages in Isan royal tribute songs presented in the Pong Lang Folk Music Competition organized by the Department of Physical Education between the years 2022 and 2024 (B.E. 2565–2567). The data included 30 songs published on YouTube, composed to honor Her Majesty Queen Sirikit The Queen Mother. The study identified four main findings: 1) Loanwords from Pali-Sanskrit: These words serve as the primary linguistic tool for establishing formality and sacrality in the language. They are categorized into five functional groups: royal names and titles, majesty and benevolence, expressions of reverence, auspicious and blessing terms, and specialized religious vocabulary. 2) Loanwords from Old Khmer: These words play a role in enhancing the courtly nature of the language, appearing in the form of standard royal vocabulary. 3) The Integration of Foreign Languages with Isan: This includes techniques such as the creation of phonetic harmony and rhyme using alliteration and assonance (playing with consonant and vowel sounds), the direct insertion of Pali incantations in certain parts of the songs to increase mystique and sacredness, and the formation of new words through the fusion of foreign languages with Thai. 4) Phonetic and Semantic Changes: 2 main types were found: 4.1) Phonetic Changes: Clipping (omission of sounds) and sound shifts. 4.2) Semantic Changes: Meaning and semantic broadening.

Although the core linguistic structure and versification remain in various forms of the Isan dialect, the composers meticulously selected and integrated foreign loanwords, especially those from Pali and Sanskrit, adapting them significantly. These loanwords function as a linguistic mechanism to achieve sacralization and linguistic elevation, making the language elegant and appropriate for the royal context. This demonstrates the capability of a local dialect to harmoniously integrate high-status linguistic elements to serve cultural objectives.

Keywords: Foreign Loanwords, Isan dialect, Royal Tribute Songs, Her Majesty Queen Sirikit

บทนำ

ดนตรีพื้นบ้านอีสานมิได้เป็นเพียงศิลปะการแสดงที่สะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงพลวัตและความซับซ้อนทางภาษาในสังคมไทยร่วมสมัย โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาบทเพลงเทิดพระเกียรติที่ใช้ในการประกวดวงโปงลาง ซึ่งเป็นเวทีที่ผู้ประพันธ์ได้แสดงให้เห็นถึงความประณีตและความสร้างสรรค์ในการใช้ภาษาเพื่อถวายความเคารพต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ปรากฏการณ์นี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Ferguson (1959) เกี่ยวกับภาวะทวิภาษณ์ (Diglossia) ที่เกิดขึ้นในสังคมที่มีการใช้ภาษาหลายระดับในบริบทที่แตกต่างกัน

การใช้คำยืมจากภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาบาลี-สันสกฤตและภาษาเขมรโบราณในบริบทของเพลงพื้นบ้านอีสานเป็นปรากฏการณ์ที่น่าสนใจทางภาษาศาสตร์สังคม เนื่องจากสะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานระหว่างองค์ประกอบภาษาชั้นสูง (High variety) ที่มีความเป็นทางการและศักดิ์สิทธิ์ เข้ากับภาษาถิ่น (Low variety) เป็นกันเองและใกล้ชิด ดังที่ Haugen (1953) ได้อธิบายถึงกระบวนการยืมคำ (Borrowing) ว่าเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อมีการสัมผัสระหว่างภาษาต่าง ๆ และมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เข้ากับระบบภาษาผู้รับ การนำคำยืมเหล่านี้มาใช้ในบทเพลงเทิดพระเกียรติไม่ได้เป็นการหยิบยืมมาใช้อย่างตรงไปตรงมา แต่เป็นกระบวนการที่มีการปรับเปลี่ยนและดัดแปลงทั้งในด้านเสียง (Phonological adaptation) และความหมาย (Semantic change) เพื่อให้เข้ากับบริบททางภาษา ฉันทลักษณ์ และวัฒนธรรมของภาคอีสาน การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้สอดคล้องกับทฤษฎีของ Weinreich (1953) ที่เสนอว่าการสัมผัสภาษามักส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางภาษาที่สะท้อนถึงความต้องการและบริบททางสังคมของผู้ใช้ภาษาพื้นบ้านโดยปรานี วงษ์เทศ (2525) กล่าวว่า เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความเก่าแก่สืบทอดมาจากปากต่อปากกันเรื่อยมาหลายชั่วอายุคน โดยอาศัยการจดจำ ไม่มีต้นกำเนิดที่แน่ชัด ลักษณะเด่นของพื้นบ้าน คือ ความเรียบง่ายและมีลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น ความเรียบง่ายนั้นปรากฏอยู่ในรูปแบบของภาษา คำกลอนทำนองร้อง ภาษาที่ใช้เป็นภาษาพูดธรรมดา เป็นคำกลอนง่าย ๆ แฝงคติแง่คิด หรือเป็นคำคมใช่โต้คารมกันระหว่างหญิงชาย วัฒนธรรมเพลงพื้นบ้าน ยังสามารถก่อให้เกิดรายได้เพื่อเลี้ยงชีพ หรือเพื่อแลกกับการดำรงชีวิต คือ เป็นอาชีพสำรองในเทศกาลที่เกิดขึ้นได้อีกด้วย ส่วนเพลงพื้นบ้านอีสาน นิพินธ์ สุวรรณรงค์ (2553) กล่าวว่า ใช้ภาษาท้องถิ่นอีสานปะปนภาษาภาคกลาง และสำเนียงการเอื้อนเสียง ลีลา สำเนียง แม้ว่าจะใช้เครื่องดนตรีสากลบรรเลงเพลงลูกทุ่งอีสานแต่สำเนียงก็จะปรากฏออกมาเป็นทำนองพื้นบ้านอีสาน โดยใช้เครื่องดนตรีสากลประกอบเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน เพื่อให้เห็นบรรยากาศท้องถิ่นตามคำร้อง ทำนอง และ สำเนียงเพลงพื้นบ้านอีสาน

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง กระทรวงวัฒนธรรม (2563) กล่าวว่าพระองค์ทรงมุ่งมั่นปฏิบัติพระราชกรณียกิจนานัปการ เพื่อแบ่งเบาพระราชภาระของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในการอุปถัมภ์บำรุงพสกนิกรให้มีความอยู่ดีกินดี มีสุขภาพอนามัยแข็งแรง มีการศึกษา มีความสามารถในการประกอบอาชีพการงาน มีความรักชาติบ้านเมือง และทรงปลูกฝังความนิยมในศิลปวัฒนธรรมประจำชาติ ทรงดูแลรอบด้านไปจนถึง

สภาพแวดล้อมและอนุรักษ์สรรพสิ่ง พระมหากรุณาธิคุณนี้ไม่เลือกเพศ ผิวพรรณ และชาติวรรณะใด ๆ แม้ราษฎรในประเทศเพื่อนบ้านที่หนีร้อนมาพึ่งเย็นในประเทศไทยก็ได้อาศัยพระบรมโพธิสมภารนี้ด้วย

การศึกษาบทเพลงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ที่ใช้ในการประกวดดนตรีพื้นบ้านอีสานวงโปงลาง กรมพลศึกษา โดยมุ่งเน้นการการศึกษาการเลือกและการปรับใช้คำยืมภาษาต่างประเทศ เพื่อทำความเข้าใจถึงกลไกทางภาษาที่ผู้ประพันธ์ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณค่าทั้งในด้านศิลปะและความหมายทางสังคม และการปรับใช้ดังกล่าวสะท้อนถึงอะไรในด้านภาษาศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาภาษาศาสตร์สังคม วรรณกรรมพื้นบ้าน การรักษาและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของไทยต่อไป

พระผู้เสด็จสู่สวรรคาลัย ธ สถิตในดวงใจตราบนิจนิรันดร์ ด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นอันหาที่สุดมิได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการเลือกและปรับใช้คำยืมภาษาต่างประเทศที่ปรากฏในบทเพลงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง การประกวดดนตรีพื้นบ้านอีสานวงโปงลาง กรมพลศึกษา

ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาจากคำร้องของบทเพลงเทิดพระเกียรติวงโปงลาง ที่ผ่านเข้ารอบชิงชนะเลิศ ในการประกวดดนตรีพื้นบ้านวงโปงลาง กรมพลศึกษา รุ่นอายุไม่เกิน 19 ปี และรุ่นอายุไม่เกิน 25 ปี ประจำปี 2565-2567 รวมทั้งสิ้น 30 บทเพลง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาการเลือกใช้และการปรับใช้คำยืมภาษาต่างประเทศในบทเพลงเทิดพระเกียรติอีสาน ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง โดยใช้วิธีการดังต่อไปนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล

1.1 รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง

1.2 รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับดนตรีพื้นบ้านอีสาน บทเพลงเทิดพระเกียรติ และการใช้คำยืมภาษาต่างประเทศ

1.3 รวบรวมคำร้องเนื้อเพลงดนตรีพื้นบ้านอีสานวงโปงลางที่ผ่านเข้ารอบชิงชนะเลิศในกรประกวดดนตรีพื้นบ้านวงโปงลาง กรมพลศึกษา ระหว่าง พ.ศ. 2565-2567 ทั้งหมดจำนวน 30 บทเพลง

จากสูจิบัตรการประกวด คำบรรยายแทนเสียง (Captions) ข้อความจากกล่องแสดงความคิดเห็นของผู้ประพันธ์ และคำอธิบายใต้ วีดิทัศน์ ในช่องทางยูทูบ (YouTube)

2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์นี้ใช้ข้อมูล จากเอกสารเนื้อเพลงเทิดพระเกียรติภาษาอีสานที่ได้รวบรวมมาข้างต้น โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

2.1 รวบรวมและจำแนกคำศัพท์ โดยมีการคัดแยกคำศัพท์ที่คาดว่าเป็นคำยืมจากภาษาต่างประเทศออกจากคำศัพท์อีสานพื้นถิ่น ในบทเพลงเทิดพระเกียรติ

2.2 สืบรากศัพท์ (Etymological Analysis) จำแนกคำยืมตามภาษาต้นทาง ได้แก่ บาลี-สันสกฤต ขอม และภาษาอื่น ๆ ที่ปรากฏในบทเพลงเทิดพระเกียรติ

2.3 วิเคราะห์เชิงบริบท (Contextual Analysis) ศึกษาหน้าที่และความหมายของคำยืมที่ปรากฏในบริบทของแต่ละบทเพลง เพื่อทำความเข้าใจเจตนาของผู้ประพันธ์ ขนบของการขับร้อง การแสดง การใช้คำที่มีเสียงและความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทในบทเพลงเทิดพระเกียรติ

3. ขั้นนำเสนอผลการวิจัย

นำเสนอผลการวิจัยโดยเรียบเรียงผลการวิจัย สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะโดยนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์เนื้อเพลงเทิดพระเกียรติทั้งหมด พบทั้งการเลือกใช้และปรับใช้คำยืมภาษาต่างประเทศอย่างเด่นชัด โดยสามารถจำแนกและอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. คำยืมภาษาบาลี-สันสกฤต: เครื่องมือสำคัญในการสร้างภาษาชั้นสูง

การใช้คำยืมภาษาบาลี-สันสกฤต มีความถี่ในการปรากฏสูงที่สุด และทำหน้าที่เป็นเครื่องมือหลักในการสร้างภาษาให้มีความเป็นทางการและศักดิ์สิทธิ์ โดยปรากฏในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

ตารางที่ 1 วิเคราะห์หมวดหมู่คำศัพท์คำยืมภาษาบาลี-สันสกฤตที่ปรากฏในบทเพลงเทิดพระเกียรติสูงที่สุด

หน้าที่ทางภาษา	ตัวอย่างคำศัพท์ที่ปรากฏ	รากศัพท์และคำอธิบาย
พระนามและอิสริยยศ	พระพันวสา สิริกิติ์ ราชินี ราชชนนี ศรีนคร มาตา	คำราชาศัพท์มาตรฐานที่แทรกอยู่ในประโยคภาษาอีสานเพื่อบ่งบอกสถานะ
พระบารมีและคุณูปการ	พระบารมี พระการุญ กรุณา มหาการุณย์ บุญญา บุญผลา	คำนามที่แสดงคุณธรรมขั้นสูง แทนคำอีสาน เช่น ความใจดี ผลบุญ
การแสดงความเคารพ	ประณต วันทา สักการะ บูชา อภิวันท์ อาศิรวาท	คำกริยาที่ถูกเลือกใช้แทนคำอีสานพื้นถิ่น เช่น ไหว้ นบ ในท่อนที่ต้องการความขลัง

หน้าที่ทางภาษา	ตัวอย่างคำศัพท์ที่ปรากฏ	รากศัพท์และคำอธิบาย
คำมงคลและคำอวยพร	มงคล ศุภศรี เทียรฆา นิรันดร์ เกษม สวัสดี พรชัย	คำอวยพรที่เป็นแบบแผน เพื่อให้สอดคล้องกับธรรมเนียมการถวายพระพร
คำศัพท์เฉพาะทางศาสนา	เทวา อินทรา พระพุทธ ปรโลก ธรณี สุเมรุ พระพรหม นาคา	คำที่เชื่อมโยงพระบารมีเข้ากับคติความเชื่อทางศาสนาและจักรวาลวิทยา

จากการศึกษา พบว่า ผู้ประพันธ์มักใช้คำยืมเหล่านี้ในวรรคขึ้นต้น หรือวรรคสรุปของบทกลอน เพื่อทำให้บทเพลงมีความเป็นทางการก่อนจะดำเนินเรื่องด้วยภาษาอีสานที่เรียบง่ายกว่า หรือเพื่อสรุปจบปิดท้ายอย่างสง่างาม

2. คำยืมภาษาเขมร: การเชื่อมโยงกับราชสำนัก

แม้ภาษาเขมร จะไม่ได้ปรากฏเด่นชัดเท่าภาษาบาลี-สันสกฤต แต่คำศัพท์ที่รับอิทธิพลจากภาษาเขมรก็ปรากฏอยู่และทำหน้าที่เสริมสร้างความเป็นราชสำนัก ดังที่ ฉลวย มงคล (2545) กล่าวว่า เนื่องจากไทยรับเอารูปแบบการปกครองของเขมรโบราณมาใช้โดยยกย่องกษัตริย์เป็นเทพเจ้าตามลัทธิเทวราชย์ของเขมร จึงทำให้มีคำราชาศัพท์ใช้อย่างเขมรด้วย ดังที่ผู้ประพันธ์เลือกใช้ เช่น เสด็จ สมเด็จ ถวาย ทูล ทรง ดำเนิน ดังตัวอย่าง

*...**เสด็จ**ทั่วแดนดินถิ่นดอย* *ลำบากไม่น้อยพระองค์**ทรง**ไป*
งดงามผ้าไหม *คู่ถิ่นอีสานแดนไพร...*
...แล้วข้ายอยื่นน้อม *ถวายตั้ง**ทูลถวาย***
พระพันปีหลวงแม่ไทย *ศรีวิไลงามย้อย...*

(สินไซ, 2565)

...ท่านเอย มวลมหาประชานี้ *บารมีได้เย็นซุ่ม*
*ย้อนพระแม่**ทรง**การุณย์* ***ทรง**เกื้อหนุนผองชาวศิลป์*
ท่านเอย น้ำพระทัยบ่สุดสิ้น ***ทรง**ถวิลปวงประชา*
***ทรง**อาทรเหลือนับคณา* ***ดำเนิน**มาบ่มีแป้ว*
ท่านเอย ทางกันดารบ่สุดเส้น *ใต้ฮ่มเย็นเพิ่งบารมี*
*องค์**สมเด็จ**พระพันปี* *ชนนีสยามเอย..*

(เพชรพลาญชัย, 2566)

ซึ่งคำศัพท์ที่ปรากฏในบทเพลงเทิดพระเกียรติเหล่านี้ เป็นส่วนหนึ่งของราชาศัพท์มาตรฐานที่ถูกนำมาใช้ในภาษาอีสานโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปคำ

ส่วนการปรับใช้ภาษาต่างประเทศในบทเพลงเทิดพระเกียรติอีสาน โดยสามารถจำแนกและอภิปรายผล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3. การผสมผสานภาษาต่างประเทศอย่างกลมกลืนกับภาษาอีสานในบทเพลงเทิดพระเกียรติ

การผสมผสานภาษาต่างประเทศ ลงในบทเพลงเทิดพระเกียรติอีสานเป็นสิ่งที่น่าสนใจที่สุด คือ กลวิธีการผสานคำศัพท์เหล่านี้เข้ากับโครงสร้างบริบท วลี กลุ่มคำ ประโยค และฉันทลักษณ์ของภาษาอีสานได้อย่างลงตัว ดังตัวอย่าง เช่น

ประณต**นิ้วนบ**ยั้ง* *กวมกั้ง**เกล้ากระหม่อม
***อศิรวาทวันทา**น้อม* *จอมเจ้าพระพันปี*
ฝูงข้าลีลาย้าย ***ยรยาตร**บาดนี้...*

(ออนซอนอีสาน, 2565)

ปริโยสาส์น**สิ้นสุดสั่งดั่ง**ประสงค์ *ว่าแล้วลงลีลา**นาฏ**นวยยวยย้าย*
*คัน**หัตถา**ไหว้**ศิโรราบ**ขาบว่า* *พระบุญญาพระพันปีหลวงเจ้าปกเหง้าเผ่าไทย*

(ออนซอนอีสาน, 2566)

จากตัวอย่างบทเพลงที่ยกมาข้างต้น มีการใช้คำผสมผสานเช่นคำว่า *ประณต* (บาลี) ควบคู่กับ *นบ* (อีสาน) และ *เกล้ากระหม่อม* (ราชาศัพท์) ในประโยคเดียว เป็นการผสมผสานกันอย่างสละสลวยทั้งในด้านความหมาย ซึ่งเป็นคำซ้อน และในด้านเสียงโดยมีการเล่นเสียงพยัญชนะ คือ *ณต-นิ้ว-นบ กวม-กั้ง-กระ* สาส์น-สิ้น-สุด-สั่ง แล้ว-ลง-ลี-ลา การเล่นเสียงสระ เช่น สั่ง-ดั่ง นวย-ยวย ราบ-ขาบ ตามการออกเสียงในภาษาอีสาน

นอกจากนี้ยังปรากฏการใช้คำภาษาบาลีล้วนในบทเพลงบางช่วง ดังตัวอย่าง เช่น

...เทวราชา สุกฺกเทโว นีลวณฺโณ นีลวตฺถิโก อุสวาหนำ
กตฺวา จกฺกวาฬานุยนฺโต อุตฺตรทิสาย ฐิตโกว ตำ นมามิหำ...

(ออนซอนอีสาน, 2565)

...สมนฺตา จกฺกวาเฬสุ ***สพฺพเทวา มหิทฺธิกา***
มหายสา มหาเตชา ***สุณนฺตุ สุนฺทรำ กถำ***
ปรมราชมาตา ยา ***สิริกิตฺตีติ วิสฺสุตา***
ปุญฺญาธิการสมฺปนฺนา ***สิริสมฺปตฺติสำยุตา***
สพฺเพ เทวา มเหสกฺขา ***เหนฺตุสฺสา ชยมงฺคลำ***
ปรมา ราชินี นาถา ***ฑีฆายุกา นิรามยา***
วณฺณูเปตา พลูเปตา ***สุขิตา โหตุ สพฺพทา***
วรา กิตฺติ ยสคฺโค จ ***ปญฺญายนฺตุ นิรนฺตรำ ฯ ...***

(อรรคฮาตสี, 2567)

จากเนื้อเพลงท่วงทำนองการสูตรขวัญ การสวดแหล่ ด้วยการสวดคาถาบาลี แทรกเข้ามาโดยตรง ซึ่งเป็นประเพณีการเรียกขวัญ และเป็นการอัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพิ่มความเข้มขลังให้กับบทเพลงเทิดพระเกียรติอีสานที่ผสมผสานความเชื่อพุทธ-พราหมณ์ได้อย่างดี

อีกทั้งยังปรากฏการนำคำภาษาต่างประเทศมาสร้างคำที่มีความหมายใหม่ หรือความหมายที่ตรงกับคำที่ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อสาร เช่น

*...**อศิรนาฏกรรม*** *ระบำเทิดองค์พระ**พันวสา***
ประโคมเสียงตุริยา *บรรเลงสักการ์น้อมสดุดี...*
(ผดุงนารี, 2567)

...สัตว์ใหญ่น้อยมาฮ่วมพรถวย *อวยพระพรให้อยู่เย็นเข็ญภัยให้หายฮ้อน*
*วาดหางฟ้อน**มัจฉาทอง**งามยิ่ง* ***มัจฉาเงิน**ดีดดิ้งต่อยต้องผ่องงาม...*
(มูนมังฝั่งน้ำโขง, 2565)

จากบทเพลงที่ยกมาข้างต้น พบการสร้างคำ *อศิรนาฏกรรม* เป็นการสร้างคำใหม่โดยนำคำสันสกฤต (อาศิรวาท+นาฏกรรม) เป็นการร่ายรำที่มุ่งอวยพร *พันวสา* เป็นการสร้างโดยการใช้คำไทยกับภาษาบาลี *พันวสา* มาจากคำว่า พระพันปี คือ (พัน+วสา) และ *มัจฉาทอง มัจฉาเงิน* เป็นการสร้างคำโดยการใช้บาลี กับภาษาไทย (มัจฉา+เงิน, มัจฉา+ทอง) หรือ ปลาเงิน ปลาทอง มาใช้ในบริบทของการแสดงเพื่อเทิดพระเกียรตินั้นเอง

4. การเปลี่ยนแปลงของเสียงและความหมาย: การปรับใช้ภาษาต่างประเทศในบทเพลงเทิดพระเกียรติ

จากการศึกษาบทเพลงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ในการประกวดดนตรีพื้นบ้านอีสานวงโปงลาง กรมพลศึกษา พบการเปลี่ยนแปลงทั้งหมด 2 ด้าน คือ การเปลี่ยนแปลงด้านเสียงและความหมาย ดังนี้

4.1 การเปลี่ยนแปลงด้านเสียง

4.1.1 การตัดเสียง ในที่นี้ศิริวรรณ ประสพสุข (2560) กล่าวว่าเป็นการตัดจำนวนพยางค์ของคำที่ยืมมาให้น้อยลงกว่าเดิมโดยวิธีการตัดเสียง พบได้บ่อยในการใช้ชีวิตประจำวัน เพราะต้องการความรวดเร็วในการสื่อสาร และในการประพันธ์ เนื่องจากต้องการความสละสลวยและความไพเราะคล้องจอง ตัวอย่าง เช่น

...ยินนั่นแหล่วนั่นนา *พระองค์ดับทุกข์ฮ้อนนั่นคือ**พระกรณี***
บ้านเมืองดีดั่งแดนอมรฟ้า *บารมีค้ำแดนไทยจั่งได้ห่ม*
ถวายบังคมพระจอมฟ้า *ปวงทวยข้าส่งพระพร...*
(ดอกชงโค, 2565)

*...เทพพระท่อนไท้อยู่ก้ำฝ่าย**วดึงสา** เสด็จลงมาโฮมพื้นแผ่นสยาม*
พาทีฟ้อนมยุรากวยเกิ่ง ว่าแล้วขับเสพย์ซ้องป้องตุ้มบารมี...
(ดอกชงโค, 2565)

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้น พบคำว่า *พระกรณี* และ *วดึงสา* จากบริบทของบทเพลงเทิดพระเกียรติสามารถสรุปได้ว่า คำว่า พระกรณี มาจาก พระราชกรณียกิจ ส่วน วดึงสา ตัดเสียงมาจากคำว่า ดาวดึงส์ หรือ ดาวดึงสา เนื่องจากขนบการแสดง การขับร้อง บริบทและฉันทลักษณ์ทางคำประพันธ์ ทำให้ผู้ประพันธ์ต้องตัดทอนเสียงลงเพื่อความงามทางภาษา และท่วงทำนองที่ผู้สร้างสรรค์ประพันธ์ขึ้น ให้เกิดความไพเราะของการขับร้อง

4.1.2 การเปลี่ยนเสียงหรือการย้ายเสียง คือ การที่เสียงกลายจากเสียงหนึ่งเป็นอีกเสียงหนึ่ง แต่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงของความหมาย การเปลี่ยนเสียงในบทเพลงเทิดพระเกียรติภาษาอีสานพบทั้งหมด 2 เสียง คือ หน่วยของเสียงพยัญนะและสระ ดังตัวอย่างเช่น

...กราบ แทบเบื้องยุคลบาท นวยนาถองค์สิริกิติ์วิศิษฎ์สมัย
*ข้าน้อย โปงลางสินไซ น้อมก้มเกศ ตุ้มเขตทวยไทย ซาบซึ้ง**พระมัย**...*
(สินไซ, 2565)

...ยอระยกย้ายหย่าง สองพระหัตถ์แปลงทาง
*สร้างโครงการวางไว้ **พระมัย**เตื้องต่อประชา...*
(ศิลป์อีสาน, 2565)

จากบทเพลงข้างต้น การเปลี่ยนพยัญชนะตามบริบทการใช้คำ คำว่า พระมัย ในที่นี้หมายถึงคำว่า พระทัย ดังตัวอย่าง *ซาบซึ้งพระมัย* หมายถึง ซาบซึ้งดวงใจ และ *พระมัยเตื้องต่อประชา* การเอาใจใส่ต่อประชา

นอกจากนี้ยังปรากฏการเปลี่ยนเสียงสระเป็นจำนวนมาก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

...ศรี ๆ สิทธิชัยมังคลาอาคม พรหมวิหารสถานดวงอันวิเศษ
*อันเป็นเหตุแห่งสัตว์ทั้งหลายได้ตั้งอยู่ สุข**เกษิม**เติมครองพระบรมโพธิสัตว์เจ้า...*
(ศิลป์อีสาน, 2566)

*...สิริกิติ์พระพันปีอยู่**เกษิม**ชมชื่น ว่าแล้วเสียงครื่น ๆ จั่งสิสูตรเอิ้นขวัญ*
ว่ามาเยอขวัญเอ้ย ขอให้ขวัญคืนมาในมื้อนี้วันนี้ น้อมแล้วว่า สาธุ สาธุ สาธุ เทอญ...
(ขุญหาญอีสานศิลป์, 2565)

*...มาลาค้อมสิ**ถวย**น้อมค่อมผกา วาดแขนอ่อนก่วยมือกวมเกล้า*
***ถวย**มิ่งเหง้าพระพันปีผู้ยิ่งใหญ่บ่ เคยไลไพร่ฟ้าแม่นแยงหล้าบ่ถอย...*
(มูนมังฝั่งน้ำโขง, 2565)

*...ขึ้นเคียงข้าง คู่พระขวัญพระองค์แม่ สมพระเกียรติยิ่งล้น ทวยข้าแต่ง**ถวย***
*แล้วข้ายอยื่นน้อม **ถวย**ตั้งทูล**ถวาย** พระพันปีหลวงแม่ไทย ศรีวิไลงามย้อย...*

(สินไซ, 2565)

...เชิญขวัญคืนบ่อนแล้วถวายพระพรแด่องค์มาตา
*ให้เนาสุขีเป็นศรีมิ่งหล้าคู่ปวงประชา**เทียรฆา**ยืนยง*
น้อมวอนขอพรจากฟ้าประโลมลง
สมข้าป่าวอ้อนประสงค์ขอพระองค์ทรงพระเจริญ...

(ขุนหาญอีสานศิลป์, 2565)

*...ยืนมั่นหมื่นพันวสา จง**เทียรฆา**สถาพร*
โยยิ่งมิ่งเมืองนคร ว่าอยู่ดีถ่อน ทรงพระเจริญ...

(มูนมังฝั่งน้ำโขง, 2566)

...ดุษฎีปิติน้อมประชากรทุกเหล่า น้อมประณตใส่เกล้าระลึกไว้สู่วัน
*กาลดิถียามนี้วันมงคลอันประเสริฐ **บรบวรณ์**แล้วญาแม่แก้วเหล่าประชา...*

(สินไซ, 2566)

*...**บรบวร**ควรค้อมคู่สู่อัน ครบคอบพร้อมถ้วนดีล้วนคู่สู่อัน*
พากันยัวรยาตรย้วยนวยนายมางัน จั่งได้แอ่ละแอ่นฟ้อนโหย่ย้อนว่าใส่กัน...

(อรรคฮาตสี, 2566)

จากตัวอย่างบทประพันธ์ที่ยกมาข้างต้น พบคำว่า *เกษิม* มาจากคำว่า เกษม *ถวย* มาจากคำว่า ถวาย *เทียรฆา* มาจากคำว่า ทีฆา *บรบวร* หรือ *บรบวรณ์* มาจากคำว่า บริบูรณ์ เมื่อวิเคราะห์ตามบริบทและรูปคำ

4.2 การเปลี่ยนแปลงความหมาย

4.2.1 การเปลี่ยนแปลงความหมายแบบย้ายที่ คือ การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำเดิมที่มีความหมายอย่างหนึ่ง แต่เมื่อนำไปใช้ ความหมายจะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่น

*...ก้มกราบฝ่าละอองธุลีพระบาทพระแม่ไทย นำน้อม**มโนมัย**บังคมไท้วงศ์จักรี*
เกล้ากระหม่อมทั้งหลายชุลีไหว้สดุดี เอ้แต่งบายศรีงามล้วนคู่สุยาม...

(กาฬสินธุ์พิทยาสรรพ์, 2565)

จากข้อความที่ยกมา คำว่า *มโนมัย* ราชบัณฑิตยสถาน (2554) กล่าวว่า ในความหมายที่ 1) เป็นคำวิเศษณ์ หมายถึง สำเร็จ ใช้กับ ม้า หมายความว่า ม้าที่ใช้ขับขี่รวดเร็วได้ดังใจ 2) เป็นคำนาม ใช้ในบทประพันธ์ หมายถึง ม้า เช่น ครั้นถึงจึงสั่งข้าไท เร่งผูกมโนมัยที่เคยขี่ แต่จากบทเพลงที่ยกมาตามบริบทคำว่า *มโนมัย* หมายถึง จิตใจ ดวงใจ *นำน้อมมโนมัยบังคมไท้วงศ์จักรี* หมายถึง การน้อมดวงใจแสดงความเคารพต่อราชวงศ์จักรี

อีกทั้งคำว่า *ขมา* ที่มีการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบย้ายที่ เช่น

*...วอนอินทราทูล**ขมา**อายุยืนร้อยปี ขององค์มหาราชินียืนหมื่นปีพระชนม์ให้สุขสราญ*
องค์พระพันปีทรงให้ส่วงหทัย ผลานำส่งมานำผองไทยแนวฮ้ายให้ไกลพลัน...

(มูนมังฝั่งน้ำโขง, 2565)

*...จั่งสิเผยคำกลอนอ่อนและหวาน ต้านสักการ์กราบ**ขมา**พระชนนี*
สรรเสริญบุญญาซ้องส่าบารมี ในกาลบัดนี้บรบวรถ้วนถี่...

(ขุนหาญอีสานศิลป์, 2565)

คำว่า ขมา ราชบัณฑิตยสถาน (2554) เป็นคำนาม หมายถึง ความอดกลั้น ไม่ถือโทษ และการยกโทษให้เมื่ออีกฝ่ายหนึ่งยอมรับผิด ส่วนที่เป็นคำกริยา หมายถึง กล่าวคำขอโทษ นอกจากนี้ พจนานุกรมอีสาน อีสานร้อยแปด (2568) กล่าวว่า ขมา ขอขมา สมา หรือ สมมา หมายถึง ขอโทษ ขอขมาลาโทษ แต่เมื่อดูตามบริบทในบทเพลงเทิดพระเกียรติข้างต้น เป็นการแสดงออกในเชิงการแสดงความเคารพ มากว่าเป็นการขอโทษ คือ *ต้านสักการ์กราบขมาพระชนนี* และอีกนัยหนึ่งเป็นการขอพร เช่น *วอนอินทราทูลขมาอายุยืนร้อย* เป็นต้น

4.2.2 การเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออก คือ คำเดิมสื่อความหมายในภาษาได้น้อยอย่าง แต่เมื่อนำมาใช้ความหมายของคำนั้นจะเพิ่มมากขึ้นหลายอย่าง โดยยังคงความหมายในภาษาเดิมอยู่ และเพิ่มความหมายลงไป ดังตัวอย่าง

*...โอ่นอ เฮียมอศิรวาทน้อม ค้อมลงใส่องค์**รัมภา***
ถวยพระพรพระมาตา แนวล้ำค่าดอกขวัญเจ้า...

(เพชรชื่นชม, 2567)

*...ฮ้องป่าวแถนทั่วหล้า สุร**รัมภา**ธาตรี*
สมแม้นมิ่งพระราชินี แต่งปั้นปุนแปง...

(บุญวัฒนา, 2567)

จากตัวอย่างข้างต้น คำว่า *รัมภา* ราชบัณฑิตยสถาน (2554) หมายถึง นางฟ้า และ กล้วย แต่ในบทเพลงเทิดพระเกียรติที่ยกมานี้ มีความหมายทั้งที่หมายถึง นางฟ้า คือ *ฮ้องป่าวแถนทั่วหล้าสุรรัมภาธาตรี* หมายถึง การร้องป่าวถึงเทพเทวดานางฟ้าทั่วสากลโลก นอกจากนี้ ยังมีความที่หมายถึง สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง นั้นคือ *เฮียมอศิรวาทน้อมค้อมลงใส่องค์รัมภา* หมายถึง เราขออวยพรแด่องค์พระพันปี อีกทั้งยังปรากฏความหมายแบบกว้างออกอื่น ๆ อีก เช่น

...เสียบแซมซ้อนมาลาหอมกลิ่น เปื้องป้ายปื้น แก่งพระกร
*ว่าละวอนวานไหว้ พระแม่ไท้**มหิศร**...*

(ออนซอนอีสาน, 2567)

...น้อมกราบแทบบาทบงสุ์ พระองค์ผู้ทรงบวร
*ดวงใจทั่วไทยนคร**มหิศร**แห่งสมัย เฉลิมพระชนมพรรษา*
ปวงข้าน้อมนำถวาย แม่หลวงมิ่งปวงชาวไทย ขอน้อมพรชัยราชสดุดี...

(ศิลป์อีสาน, 2566)

คำว่า *มหิศร* ราชบัณฑิตยสถาน (2554) เป็นคำนาม เลือนมาจาก มเหศวร หมายถึง พระศิวะ หรือพระเจ้าแผ่นดิน ปรากฏคำที่มีความหมายดังกล่าว คือ *พระแม่ไท้มหิศร* ซึ่งหมายถึง แม่ของพระเจ้าแผ่นดิน หรือพระราชชนนีพันปีหลวงนั้นเอง ส่วนอีกบท *ดวงใจทั่วไทยนครมหิศรแห่งสมัย* เป็นคำที่ไม่เข้ากับบริบท ของความหมายผู้เป็นใหญ่แห่งแผ่นดินหรือยุคสมัย จึงเป็นอีกคำที่มีความหมายเพิ่มมากขึ้น

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า ปรากฏการณ์นี้สะท้อนภาวะทวิภาษณ์ (Diglossia) ในระดับคำศัพท์ ซึ่งภาษาไทยและภาษาถิ่น มีชุดคำศัพท์ 2 ระดับ คือ ระดับสูง (H-variety) ที่มียืมจากบาลี-สันสกฤต สำหรับเรื่องที่เป็นทางการ และ ระดับพื้นถิ่น (L-variety) สำหรับการสื่อสารทั่วไป ในบทเพลงเทิดพระเกียรติเหล่านี้ ผู้ประพันธ์ได้สลับใช้คำศัพท์ทั้งสองระดับเพื่อสร้างมิติทางภาษาที่หลากหลาย

อีกทั้งการปรับใช้คำยืมในบทเพลงเทิดพระเกียรติวงโปงลางอีสานไม่ได้เป็นเพียงการหยิบยืมคำมาใช้อย่างตรง ๆ แต่เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ทางภาษา ที่มีการดัดแปลงทั้งด้านเสียงและความหมายหรือตามบริบทสังคมที่เปลี่ยนไป เพื่อให้เกิดความไพเราะ กลมกลืนกับสำเนียงและฉันทลักษณ์แบบอีสาน และที่สำคัญ คือ เพื่อยกระดับเนื้อหาของเพลงให้สามารถสื่อถึงการเทิดทูน สรรเสริญ และถวายพระพรได้อย่างสมพระเกียรติสูงสุด แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาและชั้นเชิงทางวรรณศิลป์ของผู้ประพันธ์เพลงพื้นบ้านได้อย่างน่าชื่นชม

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์เนื้อเพลงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ในการประกวดดนตรีพื้นบ้านอีสานวงโปงลาง พบการใช้และการปรับใช้คำยืมภาษาต่างประเทศอย่างเด่นชัด โดยการใช้แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ

1. คำยืมจากภาษาบาลีและสันสกฤต มีความถี่การปรากฏสูงที่สุด ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือหลักในการสร้างภาษาให้มีความเป็นทางการและศักดิ์สิทธิ์ แบ่งตามหน้าที่ทางภาษาได้ 5 หมวดหมู่ ได้แก่ พระนามและอิสริยยศ พระบารมีและคุณูปการ การแสดงความเคารพ คำมงคลและคำอวยพร คำศัพท์เฉพาะทางศาสนา

2. คำยืมจากภาษาขอมโบราณ มีบทบาทเสริมสร้างความเป็นราชสำนัก แม้จะไม่เด่นชัดเท่าบาลี-สันสกฤต ปรากฏในรูปของราชาศัพท์มาตรฐาน เช่น เสด็จ สมเด็จ ถวาย ทูล ทรง ดำเนิน

ส่วนการปรับใช้ภาษาต่างประเทศในบทเพลงเทิดพระเกียรติปรากฏ 2 ลักษณะ คือ

1. การผสมผสานภาษาต่างประเทศกับภาษาอีสาน การผสมผสานอย่างกลมกลืน ทั้งในระดับคำวลี และประโยค การสร้างเสียงประสานและสัมผัส โดยใช้เทคนิคการเล่นเสียงพยัญชนะและสระ การแทรก

คาถาบาลีโดยตรง ในบางช่วงของเพลงเพื่อเพิ่มความขลังและศักดิ์สิทธิ์ การสร้างคำใหม่ จากการผสมผสานภาษาต่างประเทศกับภาษาไทย

2. การเปลี่ยนแปลงของเสียงและความหมาย พบทั้งหมด 2 ประเด็น ได้แก่ ด้านเสียง คือ การตัดเสียง เช่น พระกรณี จาก พระราชกรณียกิจ การเปลี่ยนเสียง เช่น พระมัย จาก พระทัย เกษิม จาก เกษม ส่วนด้านความหมาย คือ ความหมายแบบย้ายที่ เช่น มโนมัย จาก ม้า เป็น จิตใจ ขมา จาก ขอโทษ เป็น แสดงความเคารพ และความหมายแบบกว้างออก เช่น รัมภา จาก นางฟ้า ขยายไปหมายถึงสมเด็จพระนางเจ้าฯ

ดังนั้นการวิเคราะห์บทเพลงเทิดพระเกียรติภาษาอีสานเผยให้เห็นพลวัตทางภาษาที่น่าสนใจ คำยืมภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาบาลีและสันสกฤต มิได้เป็นเพียงเครื่องประดับทางภาษา แต่เป็นกลไกสำคัญที่ผู้ประพันธ์ใช้เพื่อสร้างความสง่างาม ความศักดิ์สิทธิ์ และเชื่อมโยงวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้ากับวัฒนธรรมแห่งชาติได้อย่างมีศิลปะ ปรากฏการณ์นี้ตอกย้ำให้เห็นว่าภาษาถิ่นของไทยมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวเพื่อรับใช้เป้าประสงค์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลาย เป็นมรดกทางปัญญาที่สะท้อนการอยู่ร่วมกันของภาษาและวัฒนธรรมที่แตกต่างในสังคมไทยได้อย่างงดงาม

อภิปรายผล

การเลือกและการปรับใช้คำยืมภาษาต่างประเทศในบทเพลงเทิดพระเกียรติภาษาอีสานสามารถอภิปรายได้ใน 3 ประเด็นหลัก ได้แก่

1. กลไกการสร้างความศักดิ์สิทธิ์ (Sacralization Mechanism) การเลือกใช้คำบาลี-สันสกฤต ซึ่งเป็นภาษาที่ผูกพันกับศาสนาและวรรณคดีชั้นสูง เป็นการเพิ่มความขลังและความศักดิ์สิทธิ์ให้แก่บทเพลง ทำให้เนื้อหามีความสมพระเกียรติในมาตรฐานเดียวกับวัฒนธรรมราชสำนักส่วนกลาง

2. การยกระดับสถานะของภาษาถิ่น (Elevation of Local Dialect) การที่ภาษาอีสานสามารถรองรับและผสมผสานคำศัพท์ชั้นสูงได้อย่างลงตัว เป็นการแสดงศักยภาพของภาษาถิ่นว่าไม่ได้จำกัดอยู่แค่การสื่อสารในชีวิตประจำวัน แต่ยังสามารถใช้ในบริบทที่เป็นทางการและสุนทรียะขั้นสูงได้

3. การแสดงอัตลักษณ์ซ้อนทับ (Layered Identity) บทเพลงเหล่านี้คือภาพสะท้อนอัตลักษณ์ของคนอีสานที่แสดงออกถึงความเป็นคนท้องถิ่น ผ่านภาษาและท่วงทำนอง ขณะเดียวกันก็แสดงความเป็นพสกนิกรไทย ที่มีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นศูนย์กลางของชาติผ่านการใช้คำศัพท์และราชาศัพท์ตามแบบแผน

โดยสอดคล้องกับสุวัฒชัย คชเพต ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำ กล่าวว่า ความหมายของคำเป็นส่วนของภาษาที่มีการเปลี่ยนแปลงได้ เพราะความหมายของคำไม่ได้มีเพียงความหมายเดียว จึงทำให้เกิดความหมายใหม่ขึ้นมาเมื่อเทียบกับความหมายเดิม บทความนี้จึงเสนอ 2 ประเด็น ได้แก่ 1) สาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมาย และ 2) ผลที่เกิดขึ้นบางประการเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมายในคำภาษาไทยโดยพิจารณาเปรียบเทียบความหมายใหม่ที่เกิดขึ้นกับความหมายเดิม พบว่า สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงความหมายมาจาก 6 สาเหตุ คือ 1) สาเหตุทางด้านภาษา

2) สาเหตุด้านประวัติศาสตร์และความก้าวหน้าทางวิทยาการ 3) สาเหตุทางด้านสังคม 4) สาเหตุทางจิตวิทยา 5) สาเหตุจากอิทธิพลจากภาษาต่างประเทศและ 6) สาเหตุจากความจำเป็นที่จะต้องมีชื่อใหม่ ส่วนผลที่เกิดขึ้นบางประการเมื่อเปลี่ยนแปลงความหมายในคำ พบว่า มี 2 ด้าน คือ 1) ผลที่เกิดกับขอบเขตของการเปลี่ยนแปลงทางความหมายได้แก่ ความหมายแคบลงและความหมายกว้างออก โดยมีปัจจัยด้านเวลาเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความหมาย นอกจากนี้ ขอบเขตของการเปลี่ยนแปลงความหมายยังเกิดการขยายออกด้วยการใช้ในเชิงเปรียบเทียบที่เรียกว่า “การขยายความหมายเชิงอุปลักษณ์” 2) ผลที่เกิดกับการเปลี่ยนแปลงในการประเมินทางความหมาย ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงบวกและเชิงลบ โดยเฉพาะความหมายเชิงลบเกิดจากคำศัพท์นั้นมีความหมายไม่สุภาพหรือแย่ลงกว่าเดิม ซึ่งอาจทำให้คำศัพท์นั้นกลายเป็นคำต้องห้าม

กล่าวคือ ในบริบททางสังคมและจิตวิทยาในการกำหนดความหมาย (Social and Psychological Drivers) ของสาเหตุการเปลี่ยนแปลงความหมายมาจากด้านสังคมและจิตวิทยา ซึ่งเชื่อมโยงโดยตรงกับ “กลไกการสร้างความศักดิ์สิทธิ์” พบว่า เมื่อคำยืมบาลี-สันสกฤตถูกนำมาใช้ในภาษาอีสานเพื่อเทิดพระเกียรติ พลังทางจิตวิทยาของคำเหล่านั้น ซึ่งเดิมอาจหมายถึงความเชื่อทางศาสนา ได้ถูกปรับเปลี่ยนให้กลายเป็นเครื่องมือสร้างความขลัง และสมพระเกียรติ โดยเป็นผลผลิตของการเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงประเมินในทางบวก (Amelioration) เพื่อตอบสนองความต้องการทางสังคมที่ต้องการแสดงความจงรักภักดี ส่วนการขยายขอบเขตความหมายเชิงอุปลักษณ์และอัตลักษณ์ (Metaphorical Extension) การขยายความหมายเชิงอุปลักษณ์ และการที่ความหมายกว้างออก ซึ่งสอดคล้องกับ การแสดงอัตลักษณ์ซ้อนทับ โดยคำศัพท์ที่ใช้ในบทเพลงไม่ใช่เพียงแค่การเรียกชื่อ (Denotation) แต่เป็นการใช้ในเชิงเปรียบเทียบหรือสัญลักษณ์ (Connotation) เพื่อเชื่อมโยงความเป็นท้องถิ่น เข้ากับศูนย์กลางของชาติ การที่ภาษาอีสานหยิบยืมคำชั้นสูงมาใช้ ไม่ได้ทำให้ความหมายของภาษาถิ่นแคบลง แต่เป็นกว้างออกในเชิงศักยภาพ (Functional Expansion) ทำให้ภาษาถิ่นมีพื้นที่ยืนในมิติของรัฐพิธีและศิลปะชั้นสูง อีกทั้งด้านอิทธิพลจากต่างภาษาและความจำเป็นของชื่อใหม่ (Foreign Influence and Need for New Terms) อิทธิพลจากภาษาต่างประเทศ และความจำเป็นที่ต้องมีชื่อใหม่ เป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลง ในบริบทของบทเพลงเทิดพระเกียรติ ภาษาอีสานดั้งเดิมอาจไม่มีชุดคำศัพท์ (Lexicon) ที่เพียงพอต่อการอธิบายแนวคิดเรื่อง "ทศพิธราชธรรม" หรือ "บารมี" ในระดับราชาศัพท์ การรับอิทธิพลจากภาษาบาลี-สันสกฤต ซึ่งถือเป็นภาษาต่างประเทศในเชิงโครงสร้างจึงเป็นความจำเป็นในการยกระดับสถานะของภาษาถิ่น เพื่อให้มีชุดคำศัพท์ใหม่ที่สามารถรองรับสุนทรียศาสตร์ที่ซับซ้อนขึ้นได้

ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้จึงชี้ให้เห็นว่าบทเพลงเทิดพระเกียรติในบริบทดนตรีพื้นบ้านอีสานเป็นพื้นที่สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถของภาษาในการปรับตัวและสร้างสรรค์เพื่อตอบสนองต่อความต้องการทางสุนทรียศาสตร์และวัฒนธรรม ซึ่งสมควรได้รับการศึกษาและอนุรักษ์เป็นมรดกทางภูมิปัญญาของชาติต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงวัฒนธรรม. (2563). *สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรรมราชชนนีพันปีหลวง*. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์.

ไก่ทอด โปรดักชั่น. (2565). *เทิดพระเกียรติ | วงโปงลางกาฬสินธุ์พิทยาสรรพ์*. สืบค้นเมื่อ 27 สิงหาคม 2565, จาก https://youtu.be/Cief7OsjfIo?si=vD82tGolT6C_1tGD.

———————. (2565). *เทิดพระเกียรติ | วงโปงลางขุนหาญอีสานศิลป์*. สืบค้นเมื่อ 27 สิงหาคม 2565, จาก https://youtu.be/WM2as0K5_6U?si=4z9cfKRQP1r6gG6j.

———————. (2565). *เทิดพระเกียรติ | วงโปงลางดอกซงโค*. สืบค้นเมื่อ 27 สิงหาคม 2565, จาก https://youtu.be/cSpnOorqNRk?si=Oaxko1gYYZPqfNuh.

———————. (2565). *เทิดพระเกียรติ | วงโปงลางมูนมังฝั่งน้ำโขง*. สืบค้นเมื่อ 27 สิงหาคม 2565, จาก https://youtu.be/K7Ri_ZM7X20?si=RbaelPABx703dVpY.

———————. (2565). *เทิดพระเกียรติ | วงโปงลางศิลป์อีสาน*. สืบค้นเมื่อ 27 สิงหาคม 2565, จาก https://youtu.be/O3g-sR6M5O0?si=KZpmC8e3n7fnI1k-.

———————. (2565). *เทิดพระเกียรติ | วงโปงลางสินไซ*. สืบค้นเมื่อ 27 สิงหาคม 2565, จาก https://youtu.be/kkGzj6-9NXE?si=v8aAJcj13bzHid7t.

———————. (2565). *เทิดพระเกียรติ | วงโปงลางออนซอนอีสาน*. สืบค้นเมื่อ 27 สิงหาคม 2565, จาก https://youtu.be/AkneVjCFKcw?si=whtnBptS_0lPSY1J.

———————. (2566). *เทิดพระเกียรติ (วงโปงลางเพชรพลาญชัย)*. สืบค้นเมื่อ 27 สิงหาคม 2566, จาก https://youtu.be/oJWJI5muAXM?si=1QRNCRK1J4-3VSlj.

———————. (2566). *เทิดพระเกียรติ (วงโปงลางมูนมังฝั่งน้ำโขง)*. สืบค้นเมื่อ 27 สิงหาคม 2566, จาก https://youtu.be/wHhzMLY6dP0?si=OM0jYv2VG-BblY1k.

———————. (2566). *เทิดพระเกียรติ (วงโปงลางศิลป์อีสาน)*. สืบค้นเมื่อ 27 สิงหาคม 2566, จาก https://youtu.be/hhQinj3RlPw?si=kp_Oxi-T0r5NgDMp.

———————. (2566). *เทิดพระเกียรติ (วงโปงลางอรรคฮาตสี)*. สืบค้นเมื่อ 19 สิงหาคม 2566, จาก https://youtu.be/wXPINq5IsVQ?si=76d3UgWxVKEBcGlq.

———————. (2566). *เทิดพระเกียรติ (วงโปงลางออนซอนอีสาน)*. สืบค้นเมื่อ 19 สิงหาคม 2566, จาก https://youtu.be/wetC9SSmFDQ?si=WsuABBQSzmvogBrI.

———————. (2567). *เทิดพระเกียรติ - วงโปงลางบุญวัฒนา*. สืบค้นเมื่อ 27 สิงหาคม 2567, จาก https://youtu.be/pSLEFBmpJBs?si=GuhB8tRWNO8AXs2N.

———————. (2567). *เทิดพระเกียรติ - วงโปงลางผดุงนารี*. สืบค้นเมื่อ 27 สิงหาคม 2567, จาก https://youtu.be/-w_uTfCeXZQ?si=FXBTa_7MoXwm9Kb9.

ไก่ทอด โปรดักชั่น. (2566). *เทิดพระเกียรติ (วงโปงลางสินไซ)*. สืบค้นเมื่อ 19 สิงหาคม 2566, จาก https://youtu.be/WaFeSkUKefk?si=S4XohuFkOtoaLfyp.

_____. (2567). *เทิดพระเกียรติ - วงโปงลางเพชรชื่นชม.* สืบค้นเมื่อ 27 สิงหาคม 2567, จาก https://youtu.be/nLmo4UrzgYs?si=wAEZudjH4TltmzJB.

_____. (2567). *เทิดพระเกียรติ - วงโปงลางอรรคฮาตสี*. สืบค้นเมื่อ 27 สิงหาคม 2567, จาก https://youtu.be/gxiq1n3JOT8?si=WpWrdb79ZYFwMKLX.

_____. (2567). *เทิดพระเกียรติ (รางวัลชนะเลิศ) - วงโปงลางออนซอนอีสาน*. สืบค้นเมื่อ 27 สิงหาคม 2567, จาก https://youtu.be/WYlidBZaDiA?si=5TdqFlP4VQ5JvgYO.

ฉลวย มงคล. (2545). *ภาษาเขมร*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

นิพินธุ์ สุวรรณรงค์. (2553). *การพัฒนารูปแบบการประพันธ์เพลงลูกทุ่งอีสาน.* มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ปรานี วงษ์เทศ. (2525). *พื้นบ้านพื้นเมือง.* กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์

ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554.* กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

ศิริวรรณ ประสพสุข. (2560). *ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย.* อุบลราชธานี: สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

อีสานร้อยแปด. (2568). *พจนานุกรมอีสาน.* htts://esan108.com/dict/#gsc.tab=0

Ferguson, C. A. (1959). *Diglossia.* Word, 15(2), 325-340.

Haugen, E. (1953). *The Norwegian Language in America: A Study in Bilingual Behavior.* Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Weinreich, U. (1953). *Languages in Contact: Findings and Problems.* New York: Linguistic Circle of New York.

กลวิธีการบรรเลงระนาดเอกเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม ของครูนัฐพงศ์ โสวัตร ตามแนวทางครูประสิทธิ์ ถาวร (ศิลปินแห่งชาติ)

The Ranat Ek Performance Practice in the Piece, Khake Lop Buri Thao, Bang Kho-Laem of Khru Natthaphong Sowat based on Performance Style of Khru Prasit Thawon (National Artist of Thailand)

นพนรรจ์ แย้มบุญมี* บำรุง พาทยกุล ดุษฎี มีป้อม

Nopphanan Yambhunmee*, Bumrung Phattayakul, Dussadee Meepom

สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์*

Program in music, Faculty of Music and Drama, Bunditpatanasilpa Institute

ดร., อาจารย์ที่ปรึกษาหลักวิทยานิพนธ์ สาขาดุริยางคศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์[2]

Dr., Doctoral Thesis Advisor, Bunditpatanasilpa Institute

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมวิทยานิพนธ์[3]

Assistant Professor Dr., Dr., Doctoral Thesis Co-Advisor, Bunditpatanasilpa Institute

Nopphanan.y@fda.bpi.ac.th

Received: December 11, 2025 **Revised:** February 10, 2026 **Accepted:** February 10,2026

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ วิเคราะห์โครงสร้างลักษณะทำนองและจังหวะของเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม และวิเคราะห์กลวิธีและกลอน การบรรเลงระนาดเอกเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม ของครูนัฐพงศ์ โสวัตร ตามแนวทางครูประสิทธิ์ ถาวร (ศิลปินแห่งชาติ) ผลการวิจัยพบดังนี้

ผลการวิจัยพบว่า ประวัติเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลมพบว่า เพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม หลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เป็นผู้ประพันธ์ทำนองในอัตราจังหวะสามชั้น ต่อมาครูประสิทธิ์ ถาวร ได้ประพันธ์ทำนองในอัตราจังหวะสองชั้นและอัตราจังหวะชั้นเดียวเพิ่มเติมจนครบเถา ในการบรรเลงเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม จากรายการแสดงศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ ครั้งที่ 343 วันศุกร์ที่ 26 มิถุนายน 2529 มีผู้อยู่ในวงบรรเลงทั้งหมด 8 ท่าน โดยครูนัฐพงศ์ โสวัตร เป็นผู้บรรเลงระนาดเอกในครั้งนั้น ควบคุมวงโดยครูประสิทธิ์ ถาวร ท่านให้ความสำคัญในเรื่องความไพเราะของเพลงเป็นสำคัญ โดยมุ่งเน้นกระบวนการฝึกบรรเลงระนาดเอกเป็นพิเศษ เนื่องจากทางเพลงนี้มีความยากในการบรรเลง ดังนั้นผู้ที่จะบรรเลงเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลมได้นั้นจะต้องมีพื้นฐานที่ดี มีพละกำลัง อีกทั้งต้องมีไหวพริบ ที่ดี โครงสร้างลักษณะของเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม เป็นเพลงประเภททยอย หน้าทับสองไม้ลูกโยน บันไดเสียงที่อยู่ในระดับเสียง ทางนอก ทางใน และทางเพียงออล่าง กลวิธีและสำนวนกลอนระนาดเอกที่ปรากฏประกอบด้วย

พบกลวิธีทั้งหมด 8 วิธีการ ได้แก่ การตีสะบัด การตีสะเดาะ การตีขยี้ การตีรัว การตีกวาด การตีไขว้มือ การตีปริบ และกลวิธีพิเศษเฉพาะ และพบสำนวนกลอน ทั้งหมด 5 สำนวน ได้แก่ กลอนไต่ลวด กลอนร้อยลูกโซ่ กลอนเดินตะเข็บ กลอนย้อนตะเข็บ และกลอนสับ

คำสำคัญ: ระนาดเอก แขกลพบุรีเถา บางคอแหลม นัฐพงศ์ โสวัตร ประสิทธิ์ ถาวร

Abstract

This study aimed to analyze the melodic and rhythmic structures of Khake Lop Buri Thao in the Bang Kho-Laem style and to analyze the performance techniques and melodic idioms employed in the Ranat Ek performance of Khake Lop Buri Thao in the Bang Kho-Laem style by Kru Natthaphong Sowat, following the musical approach of Kru Prasit Thawon (National Artist). The findings revealed the following:

The study found that Khake Lop Buri Thao in the Bang Kho-Laem style was originally composed in the three-tier rhythmic level by Luang Pradit Phairoh (Sorn Silapabanleng). Later, Kru Prasit Thawon composed additional melodies in the two-tier and single-tier rhythmic levels, thereby completing the full thao form. The performance of Khake Lop Buri Thao in the Bang Kho-Laem style examined in this study was presented at the 343rd performance of the Bangkok Bank Music Center on Friday, June 26, 1986, featuring a total of eight ensemble performers. Kru Natthaphong Sowat performed the Ranat Ek on that occasion under the direction of Kru Prasit Thawon. He placed particular emphasis on the melodic beauty of the composition and focused extensively on the training process for Ranat Ek performance, as this musical style is highly demanding. Therefore, performers of Khake Lop Buri Thao in the Bang Kho-Laem style must possess strong foundational skills, physical endurance, and sharp musical intuition. The structural characteristics of Khake Lop Buri Thao in the Bang Kho-Laem style classify it as a thayoi composition accompanied by the Na Thap Song Mai Luk Yon rhythmic pattern, utilizing tonal levels in thang nok, thang nai, and thang phiang o lang. The Ranat Ek performance techniques identified consisted of eight techniques: ti sabat, ti sadoh, ti khayi, ti rua, ti kwat, cross-hand striking, ti prib, and other specialized techniques. In addition, five melodic idiomatic styles were identified: klon tai luat, klon roi luk so, klon doentakheb, klon yon takheb, and klon sap.

Keywords: Ranat Ek, Khake Lop Buri Thao, Bang Kho-Laem, Natthaphong Sowat, Prasit Thawon

บทนำ

แขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม เป็นเพลงประเภททยอยหน้าทับสองไม้ลูกโยนที่ใช้วงปี่พาทย์เสภาในการบรรเลง โดยในยุคของหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ในช่วงนั้นการประชันวงปี่พาทย์ ตามวังตามสำนัก ค่อนข้างเป็นที่นิยม และหนึ่งในเพลงที่วงวังบางคอแหลมนำมาใช้ประชันก็คือ เพลงแขกลพบุรี สามชั้น ทางบางคอแหลม ซึ่งหลังจากนั้นก็ถือได้ว่าเป็นเพลงที่นิยมนำมาประชันกันจนถึงปัจจุบันนี้ เดิมหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ได้ประพันธ์เพลงแขกลพบุรี ทางบางคอแหลม ขึ้นมาเพียงแค่อัตราจังหวะสามชั้น ต่อมาครูประสิทธิ์ ถาวร (ศิลปินแห่งชาติ) ได้นำทำนองเพลงอัตราจังหวะ สามชั้น มาตัดทอนเป็นทำนองอัตราจังหวะสองชั้น และชั้นเดียว จนครบเป็นเพลงเถา

ครูประสิทธ์ ถาวร (ศิลปินแห่งชาติ) ได้นำเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม มาปรับวงเพื่อบรรเลงในรายการแสดงศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ ครั้งที่ 343 วันศุกร์ที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2529 โดยครูนัฐพงศ์ โสวัตร เป็นผู้บรรเลงระนาดเอกในครั้งนั้น ซึ่งการบรรเลงระนาดเอกเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลมนี้มีสำนวนกลอนและกลวิธีในการบรรเลงระนาดเอกมากมาย ซึ่งทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจและมีความประสงค์ที่จะศึกษาเรื่องกลวิธีการบรรเลงระนาดเอกเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม ของครูนัฐพงศ์ โสวัตร ตามแนวทางครูประสิทธิ์ ถาวร (ศิลปินแห่งชาติ)

จากข้อความข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญและเห็นประโยชน์ ของเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม เป็นอย่างมาก ซึ่งตัวเพลงนั้นเป็นเพลงที่แต่งขึ้นมาโดยเฉพาะเจาะจงในวงบางคอแหลม ทั้งนี้เมื่อได้ดูจากวีดิทัศน์การบรรเลงของครูนัฐพงศ์ โสวัตร จากศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ แล้วนั้น ในเพลงมีกลเม็ดเด็ดพรายต่าง ๆ ที่ปรับวงโดยครูประสิทธิ์ ถาวร (ศิลปินแห่งชาติ) ผู้เป็นลูกศิษย์ของหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ที่ผู้วิจัยไม่เคยเห็นในเพลงไหนมาก่อน ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับเพลงอื่น ๆ ได้นอกจากนั้นยังสามารถนำความรู้ที่ได้จากการทำวิจัย ไปใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอนดนตรีไทย ทั้งในสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ และสถาบันการศึกษาอื่น ๆ หรือหน่วยงานต่าง ๆ ได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างลักษณะทำนองและจังหวะของเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม
2. เพื่อวิเคราะห์กลวิธีและกลอน การบรรเลงระนาดเอกเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลมของครูนัฐพงศ์ โสวัตร ตามแนวทางครูประสิทธิ์ ถาวร (ศิลปินแห่งชาติ)

ขอบเขตจากการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษากลวิธีการบรรเลงระนาดเอกเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม ของครูนัฐพงศ์ โสวัตร ตามแนวทางครูประสิทธิ์ ถาวร (ศิลปินแห่งชาติ) จากวีดิทัศน์รายการแสดงศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ ครั้งที่ 343 วันศุกร์ที่ 26 มิถุนายน 2529

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรม วีดิทัศน์ การสัมภาษณ์ และการพรรณนาวิเคราะห์ โดยมีขั้นตอนในการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลวรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วีดิทัศน์ และลงพื้นที่สัมภาษณ์ ผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์และผู้ที่เกี่ยวข้อง

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำแนกออกเป็น 3 กลุ่มดังนี้

2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้บรรเลงเพลงแขกลพบุรีเถา ทางบางคอแหลม จากการควบคุมวงโดยครูประสิทธิ์ ถาวรจากรายการแสดงศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ ครั้งที่ 343 วันศุกร์ที่ 26 มิถุนายน 2529 เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับการปรับวงของครูประสิทธิ์ ถาวร ในการบรรเลงเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม ที่ใช้บรรเลงในรายการแสดงศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ ครั้งที่ 343 วันศุกร์ที่ 26 มิถุนายน พุทธศักราช 2529

2.2 กลุ่มผู้ที่มีความสามารถทางด้านดนตรีไทยที่ได้รับการถ่ายทอดเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม จากครูนัฐพงศ์ โสวัตร เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการฝึกบรรเลงระนาดเอกเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม โดยได้รับการถ่ายทอดจากครูนัฐพงศ์ โสวัตร ตามแนวทางครูประสิทธิ์ ถาวร (ศิลปินแห่งชาติ)

2.3 กลุ่มผู้ที่มีความรู้ทางด้านดนตรีไทยทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ และมีผลงานเกี่ยวกับดนตรีไทยเป็นที่ยอมรับของบุคคลในวงการดนตรีไทย เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับโครงสร้างลักษณะทำนองและบริบทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเพลงเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวมรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ วีดิทัศน์ และจากการสัมภาษณ์เพื่อให้งานวิจัยมีข้อมูลที่มีความถูกต้องตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 3 วิธี ดังนี้

3.1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม โดยเอกสารที่ผู้วิจัยได้ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลได้จากห้องสมุดศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ หอสมุดแห่งชาติ หอสมุดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นต้น ซึ่งในการศึกษาเรื่องกลวิธีการบรรเลงระนาดเอกเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม ของครูนัฐพงศ์ โสวัตร ตามแนวทางการปรับวงโดยครูประสิทธิ์ ถาวร (ศิลปินแห่งชาติ) ผู้วิจัยได้แบ่งข้อมูลเป็น 2 ส่วนตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

3.1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับโครงสร้างลักษณะทำนองและจังหวะของเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม

3.1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับกลวิธีและกลอน การบรรเลงระนาดเอกเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม ของครูนัฐพงศ์ โสวัตร ตามแนวทางครูประสิทธิ์ ถาวร (ศิลปินแห่งชาติ)

3.2 ศึกษาจากวีดิทัศน์ รายการแสดงศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ ครั้งที่ 343 วันศุกร์ที่ 26 มิถุนายน 2529

3.3 การสัมภาษณ์ โดยใช้รูปแบบการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (Formal Interview) คือ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยผู้วิจัยได้บันทึกข้อมูลลงเครื่องบันทึกเสียงพร้อมทั้งจดบันทึกไปพร้อมกัน

4. การตรวจสอบข้อมูล

งานวิจัย เรื่อง กลวิธีการบรรเลงระนาดเอกเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม ของครูนัฐพงศ์ โสวัตร ตามแนวทางครูประสิทธิ์ ถาวร (ศิลปินแห่งชาติ) ใช้การศึกษาค้นคว้าข้อมูลชั้นปฐมภูมิและ ข้อมูลทุติยภูมิ หรือเอกสารที่เคยปรากฏมาแล้วนั้น ทั้งนี้ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยพิจารณาจากแหล่งที่มาของข้อมูลว่ามีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด จากนั้นผู้วิจัยจะนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จัดกระทำเป็นตัวโน้ตแล้ว มาตรวจสอบความถูกต้อง โดยให้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจสอบ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้รับการตรวจสอบแล้วมาวิเคราะห์ โดยแยกวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างลักษณะทำนองและจังหวะของเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม 2) เพื่อวิเคราะห์กลวิธีและกลอน การบรรเลงระนาดเอกเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม ของครูนัฐพงศ์ โสวัตร ตามแนวทางครูประสิทธิ์ ถาวร (ศิลปินแห่งชาติ) โดยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีการวิเคราะห์ดนตรีไทยและทฤษฎีดุริยางค์ไทยในการวิเคราะห์ข้อมูล และวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ใช้ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์และทฤษฎีดุริยางค์ไทยในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 จัดกลุ่มเอกสารข้อมูลที่จะวิเคราะห์ออกเป็นกลุ่มข้อมูลต่าง ๆ

5.2 นำข้อมูลจากการจัดกลุ่มเอกสารมาทำการวิเคราะห์เนื้อหา สรุปประเด็นที่เกี่ยวข้อง

5.3 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ วีดิทัศน์การบรรเลงเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม จากรายการแสดงศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ ครั้งที่ 343 วันศุกร์ที่ 26 มิถุนายน 2529

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง กลวิธีการบรรเลงระนาดเอกเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลมของครูนัฐพงศ์ โสวัตร ตามแนวทางการปรับวงโดยครูประสิทธิ์ ถาวร (ศิลปินแห่งชาติ) ผู้วิจัยได้เลือกเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบชนิดที่มีโครงสร้าง และเครื่องมือตรวจสอบคุณภาพงานวิจัย

ผลการวิจัย

กลวิธีการบรรเลงระนาดเอกเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลมของครูนัฐพงศ์ โสวัตร ตามแนวทางการปรับวงโดยครูประสิทธิ์ ถาวร (ศิลปินแห่งชาติ) ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ทั้งหมด 2 ประการคือ 1) วิเคราะห์โครงสร้างลักษณะทำนองและจังหวะของเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม 2) เพื่อวิเคราะห์กลวิธีและกลอนการบรรเลงระนาดเอกเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม ของครูนัฐพงศ์ โสวัตร ตามแนวทางครูประสิทธิ์ ถาวร (ศิลปินแห่งชาติ) โดยมีผลการวิจัยดังนี้

1. วิเคราะห์โครงสร้างลักษณะทำนองและจังหวะของเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม โดยจะวิเคราะห์โครงสร้างเพลง ซึ่งประกอบไปด้วย ประวัติความเป็นมาของเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม จังหวะ ลักษณะทำนองและบันไดเสียง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 เพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม เดิมเป็นเพลงประเภทหยอยหน้าทับสองไม้ลูกโยน อัตราจังหวะสองชั้น เป็นทำนองเก่า พบในเพลงเรื่องแขกมอญ และเพลงเรื่องแขกโอด ต่อมาครูช้อย สุนทรวาทิน ได้นำมาขยายเป็นอัตราจังหวะ สามชั้น ทางแรก ซึ่งมีเสียงโยนเพียงเสียงเดียวคือ เสียงเร โดยนำเพลงสโนน้อยมาต่อท้ายเพลงแขกลพบุรีในเที่ยวกลับ จากนั้นหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ได้นำเพลงนี้ มาประพันธ์ทำนองใหม่เรียกว่า แขกลพบุรี สามชั้น ทางบางคอแหลม ซึ่งมีความแตกต่างจากทำนองแขกลพบุรีทางครูช้อย สุนทรวาทิน คือ การนำเพลงสโนน้อย มาไว้ในส่วนท้ายของเที่ยวแรก ได้มีการนำสำเนียงแขกมาแทรกไว้ในเที่ยวกลับเพื่อให้ทำนองมีความสนุกสนานมากยิ่งขึ้น และได้เพิ่มเสียงโยนขึ้นมาอีก 1 เสียง คือ เสียงฟา รวมโยนเป็นทั้งหมดสองเสียง ภายหลังครูประสิทธิ์ ถาวร (ศิลปินแห่งชาติ) ได้นำแขกลพบุรี สามชั้น ทางบางคอแหลม มาตัดเป็นอัตราจังหวะสองชั้น และชั้นเดียว จบครบเป็นเพลงเถา ในฐานะที่ครูประสิทธิ์ ถาวร (ศิลปินแห่งชาติ) เป็นลูกศิษย์ของ หลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เพื่อเป็นการให้เกียรติเชิดชูครูของท่าน จึงได้ยกส่วนที่ประพันธ์ ให้ไปรวมกับ สามชั้น ของหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ซึ่งเรียกกันมาจนถึงปัจจุบันว่า เพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม

1.2 จังหวะที่ใช้บรรเลงเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม ใช้หน้าทับสองไม้ และหน้าทับแขก (ช่วงสำนวนที่เป็นสำเนียงแขก) โดยเครื่องหนังที่ใช้กำกับจังหวะคือ กลองแขก ซึ่งจะบรรเลงตามทำนองเพลงเป็นหลัก

1.3 เพลงแขกลพบุรี เถา ทางคอแหลม มีลักษณะทำนองที่เป็นลูกโยน อยู่ในกลุ่มบันไดเสียง โด ซึ่งตรงกับระดับเสียงทางนอก กลุ่มบันไดเสียง ซอล ซึ่งตรงกับระดับเสียงทางใน และกลุ่มของบันไดเสียง ฟา ซึ่งตรงกับระดับเสียงเพียงออล่าง

2. วิเคราะห์กลวิธีและสำนวนกลอน การบรรเลงระนาดเอกเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม ของครูนัฐพงศ์ โสวัตร ตามแนวทางครูประสิทธิ์ ถาวร (ศิลปินแห่งชาติ)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลกลวิธีและสำนวนกลอนการบรรเลงระนาดเอก เพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลมของครูนัฐพงศ์ โสวัตร ตามแนวทางครูประสิทธิ์ ถาวร (ศิลปินแห่งชาติ) ผู้วิจัยได้ค้นพบกลวิธีการบรรเลงระนาดเอกนั้น ผู้วิจัยพบทั้งหมด 8 กลวิธี ได้แก่ การตีสะบัด การตีสะเดาะ การตีรัว การตีกวาด การตีปริบ การตีขยี้ การตีไขว้มือ และกลวิธีพิเศษเฉพาะ นอกจากนั้นยังพบสำนวนกลอนทั้งหมด 5 สำนวนกลอน โดยจะบรรเลงกลอนทั้งหมด 48 ครั้ง โดยสำนวนกลอนที่พบ ได้แก่ กลอนไต่ลวด กลอนร้อยลูกโซ่ กลอนย้อนตะเข็บ กลอนเดินตะเข็บ และกลอนสับ สามารถอธิบายได้ดังนี้

2.1 กลวิธีที่พบในการบรรเลงระนาดเอก เพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลมของครูนัฐพงศ์ โสวัตร ตามแนวทางครูประสิทธิ์ ถาวร (ศิลปินแห่งชาติ) จากการวิเคราะห์ผู้วิจัยพบกลวิธีในการบรรเลงระนาดเอก

เพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลมของครูนัฐพงศ์ โสวัตร ตามแนวทางครูประสิทธิ์ ถาวร (ศิลปินแห่งชาติ) นอกจากการตีเก็บ และตีกรอ ที่เป็นการตีระนาดขั้นพื้นฐาน ทั้งหมด 8 กลวิธี รายละเอียดดังนี้

1) การตีสะบัด การสะบัด คือการเพิ่มพยางค์เสียงจาก 2 พยางค์เสียงให้เป็น 3 พยางค์เสียงในอัตราจังหวะ 2 พยางค์เสียง เพื่อให้ทำนองเพลงนั้น ๆ มีความเข้มข้น หรือเป็นการเน้นทำนองเพลง พบทั้งหมด 36 ครั้ง โดยผู้วิจัยสามารถจำแนกการสะบัดที่พบทั้งหมดได้ดังนี้

- **การสะบัดขึ้นเรียงเสียง** คือการบรรเลง 3 พยางค์ 3 เสียง โดยการตีทั้ง 3 เสียงนั้นจะเรียงต่อกัน ไม่มีการข้ามเสียงใด ๆ ทั้งสิ้น และมีการเคลื่อนที่จากเสียงต่ำไปหาเสียงสูง เสียงที่ออกมานั้นจะเรียงติดกันพบ 1 ครั้ง ในอัตราจังหวะสองชั้น เที่ยวแรก ประโยคที่ 25 วรรคที่ 2 วลีที่ 1 ห้องที่ 1

ซ ฟ ม ร	ซ ฟ ม ร	ซ ฟ ม ร	ซ ฟ ม ร	- - ดรม	- ซ - ล	- - - ด	- - - ร
ซ ฟ ม ร	ซ ฟ ม ร	ซ ฟ ม ร	ซ ฟ ม ร	- - ดรม	- ซ - ล	- - - ด	- - - ร

- **การสะบัดลงเรียงเสียง** คือการบรรเลง 3 พยางค์ 3 เสียง โดยการตีทั้ง 3 เสียงนั้นจะเรียงต่อกัน ไม่มีการข้ามเสียงใด ๆ ทั้งสิ้น และมีการเคลื่อนที่จากเสียงสูงไปหาเสียงต่ำ เสียงที่ออกมานั้นจะเรียงติดกันพบ 12 ครั้ง ยกตัวอย่าง เช่น อัตราจังหวะสามชั้น เที่ยวแรก ประโยคที่ 1 ห้องที่ 7

- - มรทท	- ล - ซ	- ร ร ซ	- ลซล - ท	- ล - ร	- ล - ท	ทลซ ล ท	ซลทดรม-ร
- - มรท	- ล - ซ	- ร ล ซ	- ลซล - ท	- ล - ร	- ล - ท	ทลซ ล ท	ซลทดรม-ร

- **การสะบัดลงข้ามเสียง** คือ การบรรเลง 3 พยางค์ 3 เสียง โดยมีการข้ามพยางค์ใดพยางค์หนึ่งและมีการเคลื่อนที่จากเสียงสูงไปหาเสียงต่ำดังนั้นในการสะบัดข้ามเสียงนั้นเสียงที่ออกมาจะมิได้เรียงกันทั้งหมดจะต้องมีเสียงใดเสียงหนึ่งที่ถูกข้ามไปจากกลุ่มพบ 2 ครั้ง ยกตัวอย่าง เช่น อัตราจังหวะสามชั้น เที่ยวแรก ประโยคที่ 1 ห้องที่ 1

- - มรทท	- ล - ซ	- ร ร ซ	- ลซล - ท	- ล - ร	- ล - ท	ทลซ ล ท	ซลทดรม-ร
- - มรท	- ล - ซ	- ร ล ซ	- ลซล - ท	- ล - ร	- ล - ท	ทลซ ล ท	ซลทดรม-ร

- **การสะบัดสองเสียง** คือการบรรเลง 3 พยางค์ด้วยเสียง 2 เสียง บรรเลงสลับกันไปมาโดยพยางค์เสียงที่ 1 ซ้ำกับพยางค์เสียงที่ 3 พบ 2 ครั้ง ยกตัวอย่าง เช่น อัตราจังหวะสามชั้น เที่ยวแรก ประโยคที่ 1 ห้องที่ 4

- - มรทท	- ล - ซ	- ร ร ซ	- ลซล - ท	- ล - ร	- ล - ท	ทลซ ล ท	ซลทดรม-ร
- - มรท	- ล - ซ	- ร ล ซ	- ลซล - ท	- ล - ร	- ล - ท	ทลซ ล ท	ซลทดรม-ร

- **การสะบัดเฉี่ยว** คือการตีสะบัดสลับมือ โดยใช้มือขวาตี 2 พยางค์ ใช้มือซ้ายตี 1 พยางค์ พบ 19 ครั้ง ยกตัวอย่าง เช่น อัตราจังหวะสามชั้น เที่ยวแรก ประโยคที่ 27 ห้องที่ 2

- - - -	- - มร-	รด- ลซ -	- - - ฟ	- - - -	- - - ฟ	- - - -	- ฟ - -
- - - -	- - - ด	- ล - ฟ	- - - ฟ	- - - -	- - - -	- - - ฟ	- ฟ - -

2) การตีสะเดาะ คือ การตีสะบัดยืนเสียง 3 พยางค์ ห่างเท่า ๆ กันด้วยความเร็วโดยยืนเสียงเพียงเสียงเดียวพบทั้งหมด 13 ครั้ง โดยจำแนกได้ 2 ลักษณะดังนี้

- **สะเดาะคู่แปด** คือ การตีสะบัดยืนเสียงคู่แปด 3 พยางค์ ห่างเท่า ๆ กันด้วยความเร็วพบทั้งหมด 11 ครั้ง ยกตัวอย่าง เช่น อัตราจังหวะสามชั้น เที่ยวแรก ประโยคที่ 2 ห้องที่ 4

- ด ร ม	ร ซ ำ ร ม	ร ด ร ม	มมม ฟ ฟ ซ	ล ำ ฟ ซ ำ ล	ด ำ ล ซ ำ ฟ	ซ ำ ล ซ ำ ฟ	ฟ ฟ ฟ ฟ ม ร
- ด ฺ ร ฺ ม ฺ	ร ฺ ซ ร ฺ ม ฺ	ร ฺ ด ฺ ร ฺ ม ฺ	ม ฺ ม ฺ ม ฺ ฟ ซ	ล ฟ ซ ล	ด ำ ล ซ ฟ	ซ ล ซ ฟ	ฟ ฟ ฟ ม ฺ ร ฺ

- **สะเดาะสลับมือ** คือ การตียืนเสียง 3 พยางค์ โดยใช้มือขวาตี 2 พยางค์ มือซ้ายตี 1 พยางค์ พบทั้งหมด 2 ครั้ง ยกตัวอย่าง เช่น อัตราจังหวะสองชั้น เที่ยวหลัง ประโยคที่ 12 ห้องที่ 1

-ดด ด ด	ด ด ร ม	ร ม ซ ำ ด	- - - ด ำ	ท ล - -	ซ - ซ ล	ท ล - ล	ร ำ - ท ด ำ
ด – ซ -	ซ - ล ท	ล ท ร ซ	- ด - ด	- - ซ ร	- ร - -	- - ซ -	- ล - -

3) การตีรัว คือ วิธีบรรเลงที่ทำเสียงหลาย ๆ พยางค์ให้เสียงสั้นและถี่ที่สุด เครื่องดนตรีประเภทตีใช้ไม้ตีสลับกันสองมือโดยเร็ว การรัวที่พบมีลักษณะดังนี้พบทั้งหมด 104 ครั้ง สามารถจำแนกลักษณะการรัวได้ดังนี้

- **รัวลูกเดียว** คือ การตีรัวยืนเสียงที่เสียงใดเสียงหนึ่ง พบทั้งหมด 56 ครั้ง ยกตัวอย่าง เช่น อัตราจังหวะสามชั้น เที่ยวหลัง ประโยคที่ 11 ห้องที่ 1

ล ำ ซ ำ - -	ด ำ ล ำ - -	ล ำ ซ ำ - -	ล ำ ฟ ำ - -	ล ำ ซ ำ - -	ล ำ ฟ ำ - -	ซ ำ ม - -	ฟ ำ ร - -
- ซ ำ - -	- - ล ำ - -	- ซ ำ - -	- ฟ ำ - -	- ซ ำ - -	- ฟ ำ - -	- ม - -	- ร - -

- **รัวกระทบ** ใช้มือซ้ายเฉี่ยวคู่สี่ในเสียงแรกแล้วตีสลับมือโดยให้มือซ้ายลงก่อนมือขวาบนลูกเดียวกันพบทั้งหมด 27 ครั้ง ยกตัวอย่าง เช่น อัตราจังหวะสามชั้น เที่ยวแรก ประโยคที่ 59 ห้องที่ 1

ซ ร - -	ซ ร - -	ซ ร - -	ซ ล - -	ท ำ ล ำ ซ ำ ร	- - ซ ำ ล ำ	ท ำ ล ำ ซ ำ ล ำ	ท ำ ด ำ - -
-ลร - -	-ลร - -	-ลร - -	- ล - -	ท ล ซ ร ฺ	- - ซ ล	ท ล ซ ล	ท ด - -

- **รัวกรุบ** คือการตีรัวโดยกดหัวไม้ตีบังคับให้เสียงสั้นลงอย่างฉับพลันในช่วงเริ่มต้น พบทั้งหมด 14 ครั้ง ยกตัวอย่าง เช่น อัตราจังหวะสามชั้น เที่ยวแรก ประโยคที่ 59 ห้องที่ 4

ซ ร - -	ซ ร - -	ซ ร - -	ซ ล - -	ท ล ซ ร	- - ซ ล	ท ล ซ ล	ท ด - -
-ลร - -	-ลร - -	-ลร - -	- ล - -	ท ล ซ ร	- - ซ ล	ท ล ซ ล	ท ด - -

- **รัวขึ้น** คือ การตีรัวจากเสียงต่ำไปหาเสียงสูงโดยเคลื่อนที่จากเสียงหนึ่งไปอีกเสียงหนึ่ง พบทั้งหมด 2 ครั้ง ยกตัวอย่าง เช่น อัตราจังหวะสามชั้น เที่ยวแรก ประโยคที่ 26 วรรคที่ 2 ห้องที่ 2 ถึงห้องที่ 4

ด ร ด ล	ด ล ซ ฟ	ด ร ม ฟ	ม ฟ ซ ร	ดทลซฟมรด	ทลซฟ - ฟ	- - - -	- - - ฟ
ด ร ด ล	ด ล ซ ฟ	ด ร ม ฟ	ม ฟ ซ ร	ดทลซฟมรด	ทลซฟ – ฟ	- - - -	- - - ฟ

- **รัวเคลื่อนที่เร็ว** คือ รัวเคลื่อนที่เร็ว (รัวรูด) จากเสียงหนึ่งไปอีกเสียงหนึ่ง พบทั้งหมด 5 ครั้ง ยกตัวอย่าง เช่น อัตราจังหวะสามชั้น เที่ยวหลัง ประโยคที่ 42 วรรคที่ 2 ห้องที่ 2 ถึงห้องที่ 3

- - - -	- - - ร	- - - -	ม ร ด ดล	- - ด ซ	- - ด ล	ซ ฟ ซ ล	ซ ฟ ม ร
- - - -	- ร - ร	- - - -	- - - มล	- - - รซ	- - - มล	ซ ฟ ซ ล	ซ ฟ มลร

4) การตีขยี้ คือการเพิ่มพยางค์เสียงของการบรรเลงให้ถี่ขึ้นเป็นอีกหนึ่งเท่าตัว คือจาก 4 พยางค์เป็น 8 พยางค์ ในอัตราจังหวะ 4 พยางค์ เพื่อให้ทำนองเพลงมีความโลดโผน มีความน่าสนใจมากขึ้นและอวดความสามารถของผู้บรรเลง การขยี้ในเพลงพบทั้งหมด 7 ครั้ง ยกตัวอย่าง เช่น อัตราจังหวะสามชั้น เที่ยวแรก ประโยคที่ 1 ห้องที่ 8

- - มรทท	- ล - ซ	- ร ร ซ	- ลซล - ท	- ล - ร	- ล - ท	ทลซ ล ท	ซลทดรม-ร
- - มรท	- ล - ซ	- ร ล ซ	- ลซล - ท	- ล - ร	- ล - ท	ทลซ ล ท	ซลทดรม-ร

5) การตีกวาด คือการใช้ไม้ระนาดระจากเสียงหนึ่งไปยังเสียงหนึ่งโดยเร็วหรือช้าไปบนผืนระนาด โดยการตีกวาดที่พบมีลักษณะดังนี้พบทั้งหมด 62 ครั้ง สามารถจำแนกลักษณะการตีกวาดได้ดังนี้

- **กวาดขึ้น** พบทั้งหมด 44 ครั้ง ยกตัวอย่าง เช่น อัตราจังหวะสามชั้น เที่ยวแรก ประโยคที่ 17 ห้องที่ 1

- - - ร	- ร - ด	- - - ท	- - - ด	-รด - -	- ท - ด	ร ด ท ด	-มร - -
- ร - -	- ร - ด	- - - ท	- - - ด	-รด - -	- ท - ด	ร ด ท ด	-มร - -

- **กวาดลง** พบทั้งหมด 12 ครั้ง ยกตัวอย่าง เช่น อัตราจังหวะสามชั้น เที่ยวแรก ประโยคที่ 27 ห้องที่ 6

- - - -	- - มร-	รด- ลซ -	- - - ฟ	- - - -	- - - ฟ	- - - -	- ฟ - -
- - - -	- - - ด	- ล - ฟ	- - - ฟ	- - - -	- - - -	- - - ฟ	- ฟ - -

- กวาดไขว้มือ พบทั้งหมด 6 ครั้ง ยกตัวอย่าง เช่น อัตราจังหวะสามชั้น เที่ยวหลัง ประโยคที่ 69 ห้องที่ 1

- ด – ดๆ	- ด - ด	- ด ร ม	ร ด ร ม	ร ด ร ม	ร ม ซ ด	- - - ดๆ	- ด – ด
- ดๆ – ด	- - - ซ	- ดฺ รฺ มฺ	รฺ ดฺ รฺ มฺ	รฺ ดฺ รฺ มฺ	รฺ มฺ ซ ดฺ	- ด - ด	- - - ซ

6) การตีปริบ คือ มีวิธีการบรรเลงเช่นเดียวกับการตีกรอ แต่กดไม้ให้สั่นสะเทือนมีน้อยที่สุดและห้ามเสียง โดยกดหัวไม้ที่เสียงสุดท้าย พบทั้งหมด 12 ครั้ง ยกตัวอย่าง เช่น อัตราจังหวะสามชั้น เที่ยวแรก ประโยคที่ 11 ห้องที่ 1

ด ร - ฟ์ม	ซ์ฟ์ – ซ์	ฟ์ ม์ ฟ์ -	ล์ซ์ ท์ล์ -ซ์	ฟ์ ซ์ - ฟ์	ม ฟ์ - ม	ร ม - ร	ด ร - -
ดฺ รฺ - ฟมฺ	ซฟ – ซ	ฟ ม ฟ -	ลซ ทล -ซ	ฟ ซ - ฟ	มฺ ฟ - มฺ	รฺ มฺ - รฺ	ดฺ รฺ - -

7) การตีกลวิธีพิเศษเฉพาะ เป็นการบรรเลงระนาดเอกที่คล้ายกับการรัวกระทบ แต่เป็นการรัวที่เฉี่ยวมือซ้ายคู่สี่ และมือขวาคู่สาม ก่อนที่จะมาเจอกันที่ลูกเสียงหลักที่เป็นลูกตก พบในลูกออกภาษาของเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม พบทั้งหมด 32 ครั้ง ยกตัวอย่าง เช่น อัตราจังหวะสามชั้น เที่ยวหลัง ประโยคที่ 54 ห้องที่ 1

ซ์ ร - -	ซ์ ร - -	ซ์ ร - -	ซ์ ด - -	ซ์ ด - -	ซ์ ด - -	ซ์ ด - -	ซ์ ร - -
ล ร - -	ล ร - -	ล ร - -	ซ ด - -	ซ ด - -	ซ ด - -	ซ ด - -	ล ร - -

สรุปได้ว่า

กลวิธีการในการบรรเลงระนาดเอกเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม มีทั้งหมด 8 วิธีการ ได้แก่ การตีสะบัด การตีสะเดาะ การตีรัว การตีขยี้ การตีกวาด การตีไขว้มือ การตีปริบ และกลวิธีพิเศษเฉพาะ โดยผู้วิจัยจะแสดงปริมาณกลวิธีการที่พบในเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม ดังต่อไปนี้

การตีสะบัด	พบทั้งหมด	36	ครั้ง	คิดเป็นเปอร์เซ็นต์เท่ากับ	13.28 %
การตีสะเดาะ	พบทั้งหมด	14	ครั้ง	คิดเป็นเปอร์เซ็นต์เท่ากับ	5.16 %
การตีรัว	พบทั้งหมด	108	ครั้ง	คิดเป็นเปอร์เซ็นต์เท่ากับ	39.85 %

การตีขยี้	พบทั้งหมด 7	ครั้ง	คิดเป็นเปอร์เซ็นต์เท่ากับ	2.58 %
การตีกวาด	พบทั้งหมด 56	ครั้ง	คิดเป็นเปอร์เซ็นต์เท่ากับ	20.66 %
การตีไขว้มือ	พบทั้งหมด 6	ครั้ง	คิดเป็นเปอร์เซ็นต์เท่ากับ	2.21 %
การตีปริบ	พบทั้งหมด 12	ครั้ง	คิดเป็นเปอร์เซ็นต์เท่ากับ	4.42 %
กลวิธีพิเศษเฉพาะ	พบทั้งหมด 32	ครั้ง	คิดเป็นเปอร์เซ็นต์เท่ากับ	11.80 %

2.2 สำนวนกลอนที่พบในการบรรเลงระนาดเอก เพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลมของครูนัฐพงศ์ โสวัตร ตามแนวทางครูประสิทธิ์ ถาวร (ศิลปินแห่งชาติ)

1) กลอนไต่ลวด กลอนไต่ลวด หมายถึง เป็นกลอนระนาดเอกที่มีลักษณะการดำเนินทำนองที่ไล่เรียงเสียงกันไปเป็นส่วนใหญ่ หรือเดินทำนองเป็นเส้นทางเดียวทั้งไปและกลับ ดังเปรียบได้กับการเดินบนเส้นลวดเส้นเดียว ที่ต้องเคร่งครัดระเบียบการเดินให้คงเส้นคงวาเพราะมีเพียงเส้นลวดเส้นเดียวที่สามารถเดินไปและเดินกลับได้ ยกตัวอย่าง เช่น อัตราจังหวะสามชั้น เที่ยวแรก ประโยคที่ 63

ทำนองหลัก

- รำ -ท	- ล - -	ซ ซ - -	ล ล - ท	- รำ - มำ	- รำ - -	ท ท - -	ล ล - ซ
- ร -ท	- ล̣ - ซ̣	- - - ล̣	- - - ท̣	- ร - ม	- ร - ท̣	- - - ล̣	- - - ซ̣

ทำนองระนาดเอก

รำ มำ รำ ทำ	**รำ ทำ ลำ ซำ**	**ร ม ฟ ซำ**	**ฟ ซำ ลำ ทำ**	**รำ มำ รำ ดำ**	**ทำ ลำ ซำ ม**	**ทำ ลำ ซำ ม**	**- ซำ - -**
ร ม ร ท	**ร ท ล ซ**	**ร̣ ม̣ ฟ ซ**	**ฟ ซ ล ท**	**ร ม ร ด**	**ท ล ซ ม̣**	**ท ล ซ ม̣**	**- ซ - -**

สำนวนกลอนที่ใช้ในประโยคที่ 63 นี้เป็นลักษณะการบรรเลงเชื่อมต่อจากการตีเหลื่อมที่เป็นลักษณะการดำเนินทำนองแบบบังคับทาง โดยในประโยคนี้ผู้ประพันธ์ได้ใช้ทำนองหลักเป็นในลักษณะของการดำเนินทำนองทางพื้น เปิดโอกาสให้ระนาดเอกแปรทำนองโดยลักษณะการแปรทำนองนั้นเป็นลักษณะของกลอนไต่ลวดที่สอดคล้องกันและตัดลงในห้องสุดท้าย เพื่อจะดำเนินกลวิธีการตีเหลื่อมในทำนองบังคับทางต่อไป

2) กลอนร้อยลูกโซ่ กลอนร้อยลูกโซ่ หมายถึง เป็นกลอนระนาดเอกที่มีลักษณะการดำเนินทำนองที่เกี่ยวพันกันเป็นข้อ ๆ คล้ายโซ่ต่อเนื่องกันไปในทุกวลีจนจบประโยค ยกตัวอย่าง เช่น อัตราจังหวะสามชั้น เที่ยวหลัง ประโยคที่ 65 วรรคที่ 1

ทำนองหลัก

- - ซ ล	ดำ ล - -	ซ ล - -	ซ ม - -	- - ท̣ -	- - ม -	- - - ด	- - ร ม
- ม - -	- - ซ ม	- - ซ ม	- - ร ด	- - -ล̣ซ̣	- - -รด	- ซ̣ - -	- ด - -

ทำนองระนาดเอก

ซ ำ ม ซ ำ ล	**ด ำ ล ำ ซ ำ ม**	**ล ำ ซ ำ ม ร**	**ซ ำ ม ร ด**	ท ซ ล ท	ด ล ท ด	ซ ล ท ด	ร ม - -
ซ ม̣ ซ ล	**ด ล ซ ม̣**	**ล ซ ม̣ ร̣**	**ซ ม̣ ร̣ ด̣**	ท̣ ซ̣ ล̣ ท̣	ด̣ ล̣ ท̣ ด̣	ซ̣ ล̣ ท̣ ด̣	ร̣ ม̣ - -

ลักษณะวิธีการบรรเลงและสำนวนกลอนเที่ยวหลัง ประโยคที่ 65 วรรคที่ 1 เป็นการบรรเลงกลอนร้อยลูกโซ่ ที่บรรเลงต่อจากสำนวนบังคับทาง ในลักษณะถาม-ตอบ ในวลีที่ 1 และ 2 ของวรรค สอดคล้องกันคล้ายลูกโซ่ ทำให้เกิดความไพเราะ

3) กลอนเดินตะเข็บ กลอนเดินตะเข็บหรือม้วนตะเข็บ หมายถึง เป็นกลอนระนาดเอกที่มีลักษณะการดำเนินทำนองม้วนไปข้างหน้าในวรรคหน้าของประโยคเพลง ส่วนวรรคหลัง ห้องแรกก็จะดำเนินทำนองม้วนกลับไปห้องต่อไป โดยไล่เรียงเสียงลงไปจนจบวรรค ยกตัวอย่าง เช่น อัตราจังหวะสามชั้น เที่ยวหลัง ประโยคที่ 65 วรรคที่ 2

ทำนองหลัก

- - ซ ล	ด ำ ล - -	ซ ล - -	ซ ม - -	- - ท̣ -	- - ม -	- - - ด	- - ร ม
- ม - -	- - ซ ม	- - ซ ม	- - ร ด	- - -ล̣ซ̣	- - -รด	- ซ̣ - -	- ด - -

ทำนองระนาดเอก

ซ ำ ม ซ ำ ล	ด ำ ล ำ ซ ำ ม	ล ำ ซ ำ ม ร	ซ ำ ม ร ด	**ท ซ ล ท**	**ด ล ท ด**	**ซ ล ท ด**	**ร ม - -**
ซ ม̣ ซ ล	ด ล ซ ม̣	ล ซ ม̣ ร̣	ซ ม̣ ร̣ ด̣	**ท̣ ซ̣ ล̣ ท̣**	**ด̣ ล̣ ท̣ ด̣**	**ซ̣ ล̣ ท̣ ด̣**	**ร̣ ม̣ - -**

สำนวนกลอนที่ใช้เป็นลักษณะของกลอนเดินตะเข็บ โดยการเคลื่อนที่ของทำนองนั้นจะสังเกตจากการเคลื่อนทำนองของกลุ่มเสียงที่เป็นการเคลื่อนที่แบบม้วนขึ้นไปเรื่อย ๆ ก่อนที่จะเรียงขึ้น และตัดจบในครึ่งห้องสุดท้ายของวรรคที่ 2 เพื่อส่งเข้าการตีเหลื่อมในประโยคถัดไป

4) กลอนย้อนตะเข็บ กลอนย้อนตะเข็บ หมายถึง เป็นกลอนระนาดเอกที่มีลักษณะการดำเนินทานองในวรรคแรก คล้ายกลอนม้วนตะเข็บไปทางด้านหน้า แต่ต่างกันที่มีการดำเนินกลอนย้อนที่วรรคหลังม้วนกลับลงทุกห้อง จนครบวรรค ยกตัวอย่าง เช่น อัตราจังหวะสามชั้น เที่ยวหลังประโยคที่ 90 วรรคที่ 1

ทำนองหลัก

- - - ม̣	- ม̣ - ร̣	- - - ด̣	- - - ซ̣	- - - ล̣	- - - ท̣	- - - ด̣	- - - ร̣
- ม - -	- - - ร	- - - ด	- - - ซ̣	- - - ล̣	- - - ท̣	- - - ด	- - - ร

ทำนองระนาดเอก

ซ ำ ล ำ ท ซ ำ	**ล ำ ท ด ำ ร ำ**	**ด ำ ท ด ำ ร ำ**	**- ด ำ - ซ ำ**	- ร ร ซ ำ	- ล ำ - ท ำ	ล ำ ซ ำ ล ำ ท ำ	- ด ำ - ร ำ
ซ ล ท ซ	**ล ท ด ร**	**ด ท ด ร**	**- ด - ซ**	- ร̣ ล ซ	- ล - ท	ล ซ ล ท	- ด - ร

สำนวนกลอนที่ใช้เป็นลักษณะของกลอนย้อนตะเข็บ โดยการเคลื่อนที่ของทำนองนั้นจะสังเกตจากการเคลื่อนทำนองของกลุ่มเสียงที่เป็นการเคลื่อนที่แบบวิถีขึ้นไปเรื่อย ๆ ก่อนที่จะเรียงขึ้น และตัดจบในครึ่งห้องสุดท้ายของวรรคที่ 2 เพื่อเตรียมการทอดแนวส่งเข้าการร้องต่อไป

5) กลอนสับ กลอนสับ หมายถึง เป็นกลอนระนาดเอกที่มีลักษณะการตีซ้ำเสียงเข้าชุดกัน โดยมากจะถูกนำมาใช้ในช่วงต้นเพลงและช่วงที่มีทำนองฆ้องห่าง ๆ หรือการบรรเลงซ้ำเสียงย้ำทำนองหลัก ยกตัวอย่าง เช่น อัตราจังหวะชั้นเดียว เที่ยวแรก ประโยคที่ 7 วรรคที่ 1

ทำนองหลัก

- ล – ล	- ซ - ซ	- ซ - ซ	- ฟ - ฟ	- - - ฟ	- - ซ -	- - ด ร	- - ม ฟ
- - ซ -	- - ฟ -	- - ฟ -	- - ม -	- - ด -	ม ร - ด	- ซ - -	ด ร - -

ทำนองระนาดเอก

ล ล ซ ล	ซ ซ ฟ ซ	ซ ซ ฟ ซ	ฟ ฟ ม ฟ	ฟ ฟ ด ฟ	ม ร ซ ด	ด ซ ด ร	ด ร ม ฟ
ล ล ซ ล	ซ ซ ฟ ซ	ซ ซ ฟ ซ	ฟ ฟ ม ฟ	ฟ ฟ ด ฟ	ม ร ซ ด	ด ซ ด ร	ด ร ม ฟ

สำนวนกลอนที่ใช้เป็นลักษณะของกลอนสับที่บรรเลงต่อมาจากกลอนไต่ลวดในประโยคก่อนหน้าโดยจะบรรเลงกระสวนเดิมแล้วเปลี่ยนเสียงตามลูกตกไปเรื่อย ๆ จนจบวรรค เพื่อให้สอดคล้องกับประโยคถัดไป

จากการวิเคราะห์ข้างต้นผู้วิจัยสามารถสรุปสำนวนกลอนที่ปรากฏในการบรรเลงระนาดเอกเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม ของครูนัฐพงศ์ โสวัตร ตามแนวทางครูประสิทธิ์ ถาวร (ศิลปินแห่งชาติ) พบทั้งหมด 5 สำนวนกลอน โดยสำนวนกลอนที่ปรากฏมากที่สุดตามลำดับคือ กลอนสับพบ 14 ทำนอง กลอนไต่ลวดพบ 10 ทำนอง กลอนร้อยลูกโซ่พบ 2 ทำนอง กลอนเดินตะเข็บและกลอนย้อนตะเข็บพบเป็นจำนวนเท่ากัน คือ สำนวนกลอนละ 1 ทำนอง

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องกลวิธีการบรรเลงระนาดเอกเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม ของครูนัฐพงศ์ โสวัตร ตามแนวทางครูประสิทธิ์ ถาวร (ศิลปินแห่งชาติ) พบว่า

1. โครงสร้างลักษณะทำนองและจังหวะเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม เป็นเพลงประเภทเพลงทยอยสองไม้ลูกโยน เดิมอัตราจังหวะสองชั้น หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ได้นำเพลงนี้มาประพันธ์ต่อจากครูช้อย สุนทรวาทิน เรียกว่า แขกลพบุรีสามชั้น ทางบางคอแหลม ได้นำเพลงโสนน้อยมาไว้ในส่วนท้ายของเที่ยวแรก และมีการนำสำเนียงแขกมาแทรกไว้ในเที่ยวกลับ อีกทั้งได้เพิ่มเสียงโยนขึ้นมาอีก 1 เสียง คือ เสียงฟา จากเดิมมีลูกโยนเสียง เร เพียงเสียงเดียว ภายหลังครูประสิทธิ์ ถาวร (ศิลปินแห่งชาติ) ได้นำ มาตัดเป็นอัตราจังหวะสองชั้นและชั้นเดียวจนครบเป็นเพลงเถา ใช้หน้าทับสองไม้ และหน้าทับแขก พบลูกตกหลักด้วยกันทั้งหมด 7 เสียง โดย คือ เสียง โด เร มี ฟา ซอล ลา และเสียง ที โดยผู้วิจัยพบตกที่พบในเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม ดังต่อไปนี้คือ เสียง โด, เสียง เร, เสียง มี, เสียง ฟา, เสียง, เสียง ลา และเสียง ที โดยมีระดับบันไดเสียง

ทั้งหมด 3 บันไดเสียง คือ บันไดเสียง โด ตรงกับระดับเสียงทางนอก บันไดเสียง ซอล ตรงกับระดับเสียงทางใน และบันไดเสียงเสียง ฟา ตรงกับระดับเสียงเพียงออล่าง

2. กลวิธีการในการบรรเลงระนาดเอกเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม ของครูนัฐพงศ์ โสวัตร ตามแนวทางครูประสิทธิ์ ถาวร (ศิลปินแห่งชาติ) พบว่ามีกลวิธีทั้งหมด 8 วิธีการ ได้แก่ การตีสะบัด การตีสะเดาะ การตีขยี้ การตีรัว การตีกวาด การตีไขว้มือ การตีปริบ และกลวิธีพิเศษเฉพาะ พบกลวิธีการตีรัวมากที่สุด 108 ครั้ง และพบสำนวนกลอนทั้งหมด 5 สำนวนกลอน ได้แก่ กลอนไต่ลวด กลอนร้อยลูกโซ่ กลอนเดินตะเข็บ กลอนย้อนตะเข็บ และกลอนสับ โดยในเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม สำนวนกลอนที่พบมากที่สุดคือ กลอนสับ เนื่องจากเป็นสำนวนที่มีลักษณะตีย้ำเสียงเดิมตามทำนองหลัก ซึ่งส่วนมากมักจะพบในอัตราจังหวะชั้นเดียว เพราะกลอนสับนั้นสามารถช่วยเพิ่มความเร็วของแนวให้กับการบรรเลงในวง

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์โครงสร้างลักษณะทำนองและจังหวะเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม พบว่า ลักษณะของเพลงเป็นเพลงประเภทเพลงทยอยสองไม้ลูกโยน เดิมเป็นเพลงสองชั้น ต่อมาครูช้อย สุนทรวาทิน นำมาขยายเป็นอัตราจังหวะสามชั้น และจากนั้นหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ได้ประพันธ์ในอัตราจังหวะสามชั้นขึ้นมาให้กับวงบางคอแหลม เกิดเป็นเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม (ณรงค์ชัย ปิฎกรัชต์, 2557) ต่อมาครูประสิทธิ์ ถาวร (ศิลปินแห่งชาติ) ได้ถอดแบบจากอัตราจังหวะสามชั้น ตัดทอนลงเป็นอัตราจังหวะสองชั้นและอัตราจังหวะชั้นเดียว ครบเป็นเพลงเถา (สิริชัยชาญ ฟักจำรูญ, 2568) มีการเพิ่มเสียงโยนขึ้นมาอีกหนึ่งเสียง จากเดิมมีเพียงเสียง เร เสียงเดียว ได้เพิ่มเสียง ฟา ขึ้นมา โดยหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ได้แปลงเสียงโยนให้มีเสียงฟาเพิ่มเข้ามา ซึ่งเป็นมิติที่แปลกใหม่ในยุคนั้น (ไชยยะ ทางมีศรี, 2568) โดยลูกโยนเสียงฟา อยู่ในอัตราจังหวะสามชั้น เที่ยวแรก ประโยคที่ 27 โดยเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม ในอัตราจังหวะสามชั้นมีทั้งหมด 75 ประโยค โดยเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม จะมีการเพิ่มเพลงโสนน้อยเข้ามาในช่วงท้ายของอัตราจังหวะสามชั้นเที่ยวแรก (ฐิระพล น้อยนิตย์, 2568) ส่วนในอัตราจังหวะสามชั้นเที่ยวกลับ จะมีการออกสำนวนที่เป็นสำเนียงแขก ซึ่งหน้าทับจะเปลี่ยนไปตามลักษณะของสำนวนนั้น ๆ

จากการวิเคราะห์กลวิธีการในการบรรเลงระนาดเอกเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม ของครูนัฐพงศ์ โสวัตร ตามแนวทางครูประสิทธิ์ ถาวร (ศิลปินแห่งชาติ) ผู้วิจัยได้นำกลวิธีการตีระนาดเอกที่ได้ศึกษากลวิธีการบรรเลงระนาดเอกโดยพบหลักทั้งหมด 16 กลวิธี (สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2544) จากนั้นนำมาวิเคราะห์ พบว่า ในเพลงแขกลพบุรีเถา ทางบางคอแหลม มีทั้งหมด 7 กลวิธี ได้แก่ การตีสะบัด การตีสะเดาะ การตีขยี้ การตีรัว การตีกวาด การตีไขว้มือ การตีปริบ และนอกจากนั้นได้พบวิธีพิเศษเฉพาะเพิ่มมาอีก 1 กลวิธีรวมเป็น 8 กลวิธี โดยโดยพบกลวิธีการตีรัวมากที่สุด เฉลี่ยได้เท่ากับร้อยละ 39.85 ซึ่งในการตีรัวทำให้ทำนองมีความโดดเด่น เพื่อให้เกิดความเร้าใจ อีกทั้งเป็นการเพิ่มสีสันให้กับทำนองให้มีความไพเราะมากยิ่งขึ้น ตามที่ผู้ปรับต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ของสงัด ภูเขาทอง ที่กล่าวไว้ว่า “ดนตรีเป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางสุนทรียะ ดนตรีจึงทำให้เกิดความรู้สึกถึงความงามและความไพเราะที่มีคุณค่าของดนตรี ดนตรีใช่ว่าจะสัมผัสได้ทางการมองเห็นเท่านั้น แต่ยังสัมผัสได้ในทางการรับฟัง”(สงัด ภูเขาทอง, 2539)

นอกจากนั้นยังพบกลวิธีพิเศษที่มีเฉพาะในเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม จะพบในอัตราจังหวะสามชั้นเที่ยวกลับ ในช่วงสำนวนที่เป็นสำเนียงแขก ลักษณะการตีจะเป็นคล้ายกับการตีรัวและการตีกรอ ให้รู้สึกถึงสำเนียงความเป็นแขก โดยผู้บรรเลงระดนาดเอกต้องมีความคล่องตัวในการบรรเลงเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นกลวิธีที่มีมากกว่าหนึ่งกลวิธีในการตีต่อเนื่องกัน จึงเรียกได้ว่ากลวิธีพิเศษเฉพาะนี้เป็นกลวิธีที่มีเอกลักษณ์เฉพาะที่ครูประสิทธิ์ ถาวรได้ประพันธ์ไว้ในเพลงนี้เท่านั้น โดยบรรเลงระนาดในทางนี้มีลูกพิเศษบางช่วงที่ใช้เทคนิคเฉพาะช่วงสำเนียงแขก ซึ่งต้องอาศัยไหวพริบและกำลังในการตี (ศักดิ์ชัย ลัดดาอ่อน, 2568) เพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม มีด้วยกันทั้งหมด 5 สำนวนกลอน ได้แก่ กลอนไต่ลวด กลอนร้อยลูกโซ่ กลอนเดินตะเข็บ กลอนย้อนตะเข็บ และกลอนสับ (กณพ กิ้มเฉี้ยง, 2563) โดยพบสำนวนกลอนสับมากที่สุดเฉลี่ยได้เท่ากับร้อยละ 50 ซึ่งหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) และครูประสิทธิ์ ถาวร ได้ทำสำนวนกลอนระนาดเอก โดยยึดตามทำนองหลักเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีดุริยางค์ไทยของบุษกร สำโรงทอง ที่กล่าวไว้ว่า “เครื่องดนตรีกับเสียงมีความสัมพันธ์กัน ต้องดำเนินทำนองให้กลมกลืนกับทำนองหลัก มีสัมผัสและเหมาะสมกับเพลง” (บุษกร สำโรงทอง, 2539)

ข้อเสนอแนะ

จากงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เห็นบริบทที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับเพลงแขกลพบุรี เถา ทางบางคอแหลม จากการวิเคราะห์โครงสร้างเพลงและได้เข้าใจถึงลักษณะของเพลงทยอยที่สามารถปรับเปลี่ยนจังหวะและหน้าทับไปตามเพลงเพื่อความสนุกสนานนอกจากนั้นแล้วยังได้กลวิธีพิเศษเฉพาะที่ช่วยเพิ่มกลเม็ดเด็ดพรายให้กับผู้บรรเลงระนาด และยังสามารถนำไปศึกษาต่อยอดในด้านการบรรเลงระนาดเอกในเพลงอื่น ๆ ได้อีกด้วย ทั้งนี้ยังได้เล็งเห็นถึงการประพันธ์เพลงที่มีความสอดคล้อง ถอดแบบจาก สามชั้น เป็นอัตราจังหวะสองชั้น และชั้นเดียว สามารถนำไปต่อยอดในการสร้างสรรค์เพลงในระดับต่อไปได้

เอกสารอ้างอิง

กณพ กิ้มเฉี้ยง. (2563). *การสร้างสรรค์สำนวนเพลงสำหรับการบรรเลงระนาดเอกไม้นวม*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.

ไชยยะ ทางมีศรี. (2568, 8 ธันวาคม). ผู้เชี่ยวชาญด้านดุริยางคศิลป์ คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. *สัมภาษณ์*.

ฐิระพล น้อยนิตย์. (2568, 6 ธันวาคม). ข้าราชการบำนาญวิทยาลัยนาฏศิลป สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. *สัมภาษณ์*.

ณรงค์ชัย ปิฎกรัชต์. (2557). *สารานุกรมเพลงไทย*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.

บุษกร สำโรงทอง. (2539). *การดำเนินทำนองของเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

ศักดิ์ชัย ลัดดาอ่อน. (2568, 7 ธันวาคม). ข้าราชการบำนาญสำนักการสังคีต กรมศิลปากร. *สัมภาษณ์*.

สงัด ภูเขาทอง. (2539). *การดนตรีไทยและทางเข้าสู่ดนตรีไทย*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.

สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย. (2544). *เกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยและการประเมิน*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

สิริชัยชาญ ฟักจำรูญ. (2568, 6 ธันวาคม). ศิลปินแห่งชาติ. *สัมภาษณ์*.

จากภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่อัตลักษณ์แห่งชาติและสากล: วิเคราะห์บทบาทผู้นำทางวัฒนธรรมและยุทธศาสตร์การส่งเสริมผ้าไทยในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถพระบรมราชชนนีพันปีหลวง

From Local Wisdom to National and Global Identity: An Analysis of Cultural Leadership Roles and Strategies in Promoting Thai Textiles of Her Majesty Queen Sirikit The Queen Mother

กำจร แซ่เจียง* อุรารมย์ จันทมาลา

Kamjorn Saecheong*, Ourarom Chantamala

คณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*,2

Faculty of Fine-Applied Arts and Cultural Science, Mahasarakham University

jornbook@gmail.com

Received: January 12, 2026 **Revised:** February 6, 2026 **Accepted:** February 24, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถพระบรมราชชนนีพันปีหลวง ในฐานะผู้นำทางวัฒนธรรมและยุทธศาสตร์การส่งเสริมผ้าไทยจากภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่อัตลักษณ์แห่งชาติและสากล โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจผ่าน 3 ยุทธศาสตร์หลัก ได้แก่ (1) ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจ ทรงเปลี่ยนสถานะราษฎรจาก “ผู้รอรับความช่วยเหลือ” สู่การเป็น “ช่างฝีมือที่พึ่งพาตนเองได้” ผ่านการก่อตั้งมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพฯ (2) ยุทธศาสตร์อัตลักษณ์ ทรงสร้างสรรค์และกำหนดให้ "ชุดไทยพระราชนิยม" เป็นเครื่องแต่งกายประจำชาติที่มีแบบแผนอย่างเป็นทางการสำหรับการแต่งกายของสตรีไทย และ (3) ยุทธศาสตร์สากล ทรงใช้การทูตวัฒนธรรมและการร่วมมือกับแฟชั่นดีไซเนอร์ระดับโลกเพื่อยกระดับผ้าไทยสู่แฟชั่นชั้นสูง ความสำเร็จนี้สะท้อนถึง พระปรีชาสามารถในการใช้ซอฟต์พาวเวอร์ (Soft Power) ผสานภูมิปัญญาดั้งเดิมเข้ากับความทันสมัย สร้างความภาคภูมิใจในรากเหง้าทางวัฒนธรรมและยกระดับคุณภาพชีวิตของราษฎรอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ผ้าไทย ชุดไทยพระราชนิยม ผู้นำทางวัฒนธรรม อัตลักษณ์แห่งชาติ มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพฯ

Abstract

This research article aims to analyze the role of Her Majesty Queen Sirikit The Queen Mother as a cultural leader and the strategies employed in promoting Thai textiles from local wisdom to national and international identity. The study adopted a qualitative research approach through content analysis of documents and historical evidence. The findings revealed that Her Majesty carried out royal initiatives through 3 major strategies: (1) the economic strategy transformed citizens from “recipients of assistance” into “self-reliant artisans” through the establishment of the SUPPORT Foundation; (2) the identity strategy led to the creation and formal designation of the “Royal Thai Dress” as the national costume and official attire for Thai women; and (3) the international strategy employed cultural diplomacy and collaboration with world-renowned fashion designers to elevate Thai textiles into the realm of haute couture. These achievements reflect Her Majesty’s vision in utilizing soft power to integrate traditional wisdom with modernity, fostering pride in cultural roots while sustainably improving the quality of life of the Thai people.

Keywords: Thai Textiles, Royal Thai Dress, Cultural Leadership, National Identity, SUPPORT Foundation

บทนำ

เครื่องแต่งกายมิใช่เป็นเพียงปัจจัยสี่ในการดำรงชีพ หากแต่เป็น “สัญญะ” ทางวัฒนธรรมที่สะท้อนบริบททางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และค่านิยมของยุคสมัย ในหน้าประวัติศาสตร์ไทย วัฒนธรรมการแต่งกายมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญจากการรับอิทธิพลตะวันตก โดยเฉพาะในช่วงรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 เพื่อแสดงความเป็น "อารยประเทศ" ให้รอดพ้นจากลัทธิล่าอาณานิคม (กรมศิลปากร, 2525) เกิดการเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบและวัฒนธรรมการแต่งกายครั้งสำคัญ คือ “การแต่งอย่างฝรั่ง” หรือ “การแต่งกายแบบสากล” ส่งผลให้รูปแบบการแต่งกายดั้งเดิมและภูมิปัญญาผ้าไทยค่อย ๆ เลือนหายไปจากวิถีชีวิตประจำวัน สภาวการณ์ดังกล่าวทวีความรุนแรงขึ้นเมื่อกระแสโลกาภิวัตน์และวัฒนธรรมแฟชั่นตะวันตกเข้ามามีบทบาทในสังคมไทย ส่งผลให้ภูมิปัญญาผ้าไทยและกรรมวิธีการทอแบบโบราณเสี่ยงต่อการสูญหายไปพร้อมกับคนรุ่นเก่า (ณัฐปิยะ อิสสระสงคราม, 2545)

จุดเปลี่ยนทางประวัติศาสตร์ครั้งสำคัญของการฟื้นฟูภูมิปัญญาผ้าไทยเกิดขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จ พระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เมื่อสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง โดยเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรในถิ่นทุรกันดาร โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทรงทอดพระเนตรเห็นความงดงามของ "ผ้าไหมมัดหมี่"

ที่ชาวบ้านสวมใส่รับเสด็จ ซึ่งเป็นผ้าที่ทอใช้กันเองในครัวเรือน ด้วยสายพระเนตรอันยาวไกล (Vision) ของความเป็นผู้นำ ทรงเล็งเห็นว่าหัตถศิลป์เหล่านี้คือมรดกทางภูมิปัญญาที่ล้ำค่าและสามารถสร้างรายได้เสริมให้แก่ราษฎรที่ยากจนได้ จึงทรงมีพระราชดำริให้ส่งเสริมการทอผ้าไหมและผ้าฝ้ายขึ้นอย่างจริงจัง ก่อเกิดเป็น "มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ" ในเวลาต่อมา (มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพ ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ, 2543)

อย่างไรก็ตาม การจะฟื้นฟูภูมิปัญญาผ้าไทยให้กลับมามีชีวิตในกระแสธารของโลกสมัยใหม่จำเป็นต้องมียุทธศาสตร์ที่มากกว่าการอนุรักษ์แบบดั้งเดิม คือ การสร้าง "พื้นที่ทางสังคม" ให้ผ้าไทยได้รับการยอมรับ งานวิจัยนี้มุ่งวิเคราะห์บทบาทของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ในฐานะ "ผู้นำทางวัฒนธรรม" ที่ทรงใช้พระปรีชาสามารถในการสร้างสรรค์ "ชุดไทยพระราชนิยม" ให้กลายเป็นเครื่องแต่งกายประจำชาติ และวิเคราะห์ยุทธศาสตร์การส่งเสริมผ้าไทยจากระดับท้องถิ่นสู่การยอมรับในระดับสากล ผ่านกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพจากเอกสารและหลักฐานทางประวัติศาสตร์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วิเคราะห์บทบาทผู้นำทางวัฒนธรรมและยุทธศาสตร์การส่งเสริมผ้าไทยในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง

กรอบแนวคิด

1. แนวคิดเรื่องบทบาทและผู้นำทางวัฒนธรรม (Role and Cultural Leadership)

ในทางสังคมวิทยา "บทบาท" (Role) คือ พฤติกรรมที่บุคคลกระทำตามสถานภาพหรือตำแหน่งทางสังคม ซึ่งอาจเป็นไปตามความคาดหวังของสังคม (Role Expectation) หรือบทบาทที่กระทำจริง (Role Performance) (สุพัตรา สุภาพ, 2538) ในบริบทนี้ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจที่ก้าวข้ามกรอบจารีตประเพณีดั้งเดิมของการเป็น "สมเด็จพระราชินี" สู่การเป็น "ผู้นำการพัฒนา" (Development Leader) และ "ผู้นำทางแฟชั่น" (Fashion Leader)

แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำระบุว่า ผู้นำที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์ (Vision) และสามารถสร้างแรงบันดาลใจ (Inspiration) ให้ผู้ตามปฏิบัติภารกิจจนบรรลุเป้าหมาย (เกรียงศักดิ์ สุวรรณวัจน์, 2549; เรวัตร์ ชาตรีวิศิษฏ์ และคณะ, 2554) ในบริบทนี้ พระองค์ทรงใช้สถานภาพทางสังคมที่สูงสุด (Upper Class Theory) ในการเป็นต้นแบบ (Role Model) ฉลองพระองค์ด้วยผ้าไทยและชุดไทยพระราชนิยมในทุกโอกาส ซึ่งสะท้อนถึงกลไกการทำงานของ ทฤษฎีการแพร่กระจายจากชนชั้นสูงลงสู่มวลชน (Trickle-down Theory) ตามแนวคิดของ Troxell (1978) ที่ว่าด้วยการส่งผ่านกระแสความนิยมจากชนชั้นสูงลงสู่มวลชน ก่อให้เกิดการยอมรับในวงกว้างและเปลี่ยนทัศนคติที่ว่าผ้าไทยเป็นของล้าสมัย ให้กลายเป็นสัญลักษณ์ของความสง่างามและทันสมัย

2. การสร้างอัตลักษณ์แห่งชาติผ่านเครื่องแต่งกาย (National Identity Construction) แนวคิดเรื่อง "ชุดไทยพระราชนิยม" ถือเป็นนวัตกรรมทางวัฒนธรรม (Cultural Innovation) ที่สำคัญ พระองค์ทรงตระหนักว่าประเทศไทยขาด "เครื่องแต่งกายประจำชาติ" ที่ชัดเจนสำหรับสตรีในยุคสมัยใหม่ จึงโปรดเกล้าฯ ให้มีการศึกษาค้นคว้าเครื่องแต่งกายสตรีไทยในอดีตและประยุกต์ให้เหมาะสมกับกาลเทศะ สร้างสรรค์เป็นชุดไทยพระราชนิยม 8 แบบ ได้แก่ ชุดไทยเรือนต้น ชุดไทยจิตรลดา ชุดไทยอมรินทร์ ชุดไทยบรมพิมาน ชุดไทยจักรี ชุดไทยจักรพรรดิ ชุดไทยดุสิต และชุดไทยศิวาลัย การสร้างแบบแผนนี้เปรียบเสมือนการสร้างอัตลักษณ์แห่งชาติ (National Identity Construction) ทำให้สตรีไทยมีเครื่องแต่งกายที่แสดงออกถึงรากเหง้าทางวัฒนธรรมอย่างภาคภูมิใจในเวทีโลก (สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ, 2549)

3. แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) การส่งเสริมผ้าไทยของพระองค์มิได้มุ่งเน้นเพียงมิติทางวัฒนธรรม แต่สัมพันธ์กับทฤษฎีการพัฒนาที่มุ่งยกระดับคุณภาพชีวิต (Quality of Life) ของราษฎร ทรงใช้กุศโลบาย "ขาดทุนคือกำไร" ในการรับซื้อผ้าจากชาวบ้านในราคาสูงกว่าท้องตลาด เพื่อจูงใจให้ชาวบ้านหันมาทอผ้าเป็นอาชีพเสริม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยึดมนุษย์เป็นศูนย์กลาง และการอนุรักษ์ภูมิปัญญาให้ดำรงอยู่คู่กับวิถีชีวิตชุมชน (สนธยา พลศรี, 2545)

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มุ่งเน้นการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกผ่านกระบวนการทางประวัติศาสตร์และสังคมวิทยา โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

แหล่งข้อมูล

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลัก โดยคัดเลือกเอกสารที่มีความน่าเชื่อถือและเกี่ยวข้องโดยตรงกับพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจ ประกอบด้วย

1. เอกสารชั้นต้น ประมวลข่าวพระราชสำนัก พระราชดำรัส พระราชนิพนธ์ บันทึกส่วนพระองค์ และ บทสัมภาษณ์บุคคลใกล้ชิดที่ถวายงานในโครงการศิลปาชีพ

2. เอกสารชั้นรอง หนังสือเฉลิมพระเกียรติ หนังสือของกรมศิลปากร งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง

3. สื่อบันทึกเหตุการณ์ ภาพถ่ายฝีพระหัตถ์ ภาพยนตร์ส่วนพระองค์ และข่าวจากสื่อสิ่งพิมพ์ทั้งในและต่างประเทศที่บันทึกเหตุการณ์การเสด็จฯ เยือนต่างประเทศและการทรงงานในพื้นที่ต่าง ๆ

การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมุ่งเน้นข้อมูลที่สะท้อนถึง "จุดเปลี่ยน" ทางความคิดเรื่องผ้าไทย และ "กระบวนการ" ในการส่งเสริมของพระองค์ ข้อมูลที่ได้จะถูกนำมาจัดหมวดหมู่ (Categorizing) ตามกรอบเวลาและประเด็นศึกษา จากนั้นใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของพระองค์กับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมการแต่งกายของสังคมไทย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยและสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับพระราชกรณียกิจในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ผู้วิจัยพบว่ากระบวนการรื้อฟื้นและพัฒนาผ้าทอพื้นเมืองของไทยมิได้เกิดขึ้นอย่างไร้ทิศทาง หากแต่เป็นการดำเนินงานผ่าน "ยุทธศาสตร์" ที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบและบูรณาการ เชื่อมโยงมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมเข้าด้วยกันอย่างเหมาะสม ผลการวิจัยสามารถจำแนกออกเป็น 3 ยุทธศาสตร์หลักที่เป็นหัวใจสำคัญของการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

1. ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจ (Economic Strategy) ที่มีการเปลี่ยนสถานะราษฎรจาก “ผู้รอรับความช่วยเหลือ” สู่การเป็น “ช่างฝีมือที่พึ่งพาตนเองได้” และการก่อตั้งมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพฯ

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ปฐมบทแห่งการฟื้นฟูภูมิปัญญาผ้าไทยมิได้มีจุดกำเนิดจากกระแสนิยมทางแฟชั่น หากแต่ถือกำเนิดท่ามกลาง “วิกฤตความยากจน” และ "ภัยพิบัติ" ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง จึงมีลักษณะเป็น "เศรษฐศาสตร์เชิงมนุษยธรรม" ที่มุ่งเน้นการสร้างศักยภาพให้แก่ราษฎร (Empowerment) เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

ปฐมบทแห่งการเปลี่ยนแปลง ณ อำเภอนาหว้า พ.ศ. 2513

จุดเปลี่ยนสำคัญทางประวัติศาสตร์เกิดขึ้นในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2513 เมื่อพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถพระบรมราชชนนีพันปีหลวง เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรผู้ประสบอุทกภัย ณ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม ท่ามกลางความทุกข์ยากของราษฎร พระองค์ทรงสังเกตเห็น "ทุนทางวัฒนธรรม" ที่ซ่อนเร้นอยู่ นั่นคือ "ผ้าไหมมัดหมี่" ที่หญิงชาวบ้านนุ่งมารับเสด็จ ซึ่งมีความงดงาม

วิจิตรบรรจงและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น แม้ว่าเสื้อผ้าส่วนอื่นจะเก่าคร่ำคร่าก็ตาม จากเหตุการณ์ดังกล่าว พระองค์ทรงมีพระราชดำริว่า "การแจกของบรรเทาทุกข์เป็นเพียงการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า แต่การสร้างอาชีพ คือ การแก้ปัญหาที่ยั่งยืน" จึงทรงเริ่มต้นยุทธศาสตร์ด้วยการ "รับซื้อ" ผ้าไหมจากชาวบ้านในราคาสูงกว่าท้องตลาด เพื่อจูงใจให้ชาวบ้านเห็น "มูลค่า" ในฝีมือของตนเอง การกระทำนี้เป็นการเปลี่ยนสถานะราษฎรจาก “ผู้รอรับความช่วยเหลือ” สู่การเป็น “ช่างฝีมือที่พึ่งพาตนเองได้” มีศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจในตนเอง

กระบวนการเปลี่ยนผ่านทางอาชีพ

ยุทธศาสตร์สำคัญ คือ การเปลี่ยนวิถีการผลิตจาก "เพื่อใช้สอยในครัวเรือน" (Domestic Use) สู่ "เพื่อการพาณิชย์" (Commercial Use) โดยไม่ทำลายวิถีชีวิตดั้งเดิม พระองค์ทรงส่งเสริมให้ชาวบ้านใช้เวลาว่างจากการเกษตรมาทอผ้าเป็นอาชีพเสริม โดยมีการจัดตั้งกลุ่มทอผ้ากลุ่มแรกขึ้นที่บ้านนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม กระบวนการนี้ต้องอาศัยการปรับเปลี่ยนทัศนคติของชาวบ้านที่เดิมมองว่าผ้าทอพื้นเมืองของไทยเป็นของล้าสมัย ให้เกิดความภาคภูมิใจและมั่นใจว่าผ้าของตนสามารถขายได้จริง

การก่อตั้งมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพฯ

ผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานในระยะแรกส่งผลให้เกิดการขยายผลอย่างเป็นรูปธรรม กระทั่งในวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2519 จึงได้มีการจัดตั้ง “มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพพิเศษในพระบรมราชินูปถัมภ์” ขึ้นเพื่อเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนภารกิจอย่างเป็นระบบ (ต่อมาคือ มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ) มูลนิธิฯ ทำหน้าที่เป็น "สถาบัน" (Institution) ที่รองรับยุทธศาสตร์เศรษฐกิจนี้อย่างครบวงจร ตั้งแต่การจัดหาวัตถุดิบ การให้ความรู้ การควบคุมคุณภาพ ไปจนถึงการหาตลาดจำหน่าย การดำเนินงานของมูลนิธิฯ ได้เปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจชนบท โดยทำให้รายได้จากการทอผ้าซึ่งเคยเป็นเพียงรายได้เสริม กลายเป็นรายได้หลักที่หล่อเลี้ยงครอบครัวเกษตรกรนับแสนรายทั่วประเทศ และช่วยลดปัญหาการอพยพย้ายถิ่นฐานของคนในชนบทเข้าสู่เมืองใหญ่ ทำให้สถาบันครอบครัวในท้องถิ่นมีความเข้มแข็งขึ้น

2. ยุทธศาสตร์อัตลักษณ์ (Identity Strategy) ในการสร้างสรรค์ "ชุดไทยพระราชนิยม" ในขณะที่ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจมุ่งเน้นการสร้าง "สินค้า" (ผ้าไทย) จากฐานราก ยุทธศาสตร์อัตลักษณ์มุ่งเน้นการสร้าง "รูปแบบ" ที่มีแบบแผนและเป็นอัตลักษณ์แห่งชาติ เพื่อรองรับการใช้งานในระดับสากล ผลการวิจัยพบว่า "ชุดไทยพระราชนิยม" มิใช่สิ่งที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ แต่เป็น "นวัตกรรมทางวัฒนธรรม" ที่ผ่านการวิจัยและพัฒนาอย่างเป็นระบบ

บริบทและความจำเป็น

ก่อนปี พ.ศ. 2503 ประเทศไทยไม่มี "เครื่องแต่งกายประจำชาติ" ที่เป็นแบบแผนชัดเจนสำหรับสตรี การแต่งกายในงานพิธีการมักอิงตามแฟชั่นตะวันตก เมื่อมีหมายกำหนดการจะเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกาและประเทศในยุโรปอย่างเป็นทางการ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงตระหนักว่าจำเป็นต้องมีเครื่องแต่งกายที่แสดงถึง "ความเป็นไทย" เพื่อเป็นเกียรติภูมิของชาติ เฉกเช่นชุดกิโมโนของญี่ปุ่น หรือชุดส่าหรีของอินเดีย

กระบวนการวิจัยและพัฒนา

พระองค์ทรงโปรดเกล้าฯ ให้มีการค้นคว้าการแต่งกายสตรีไทยตั้งแต่โบราณกาลจนถึงปัจจุบัน และทรงนำมาประยุกต์ใหม่ ทรงมีพระราชเสาวนีย์ให้ หม่อมหลวงมณีรัตน์ บุนนาค นางสนองพระโอษฐ์ ไปพบกับอาจารย์ผู้ใหญ่ เช่น ศาสตราจารย์ พระยาอนุมานราชธน ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณีไทย และ อาจารย์สมศรี สุกุมลนันทน์ ผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องแต่งกายและเป็นอาจารย์สอนที่วิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพในขณะนั้น เพื่อพิจารณาความเหมาะสม หลังจากการออกแบบเพื่อทูลเกล้าฯ ถวายให้ทรงเลือก คุณไพเราะ พงษ์เจริญ ได้ตัดฉลองพระองค์องค์แรกถวาย ต่อจากนั้น คุณหญิงอุไร ลืออำรุง ได้นำแบบที่ทรงเลือกไว้มาตัดถวายเพื่อทรงในโอกาสต่าง ๆ และโปรดเกล้าฯ ให้ท่านหญิงมณีรัตน์ บุนนาค คิดตั้งชื่อให้เหมาะสมเพื่อเป็นแบบฉบับประจำชาติต่อไป

ภาพที่ 2 ชุดไทยพระราชนิยม 8 แบบ
ที่มา: ระเบียบสำนักพระราชวังที่เกี่ยวกับข้าราชการและประชาชน (ปีย์ มาลากุล, 2511)

ชุดไทยพระราชนิยม 8 แบบ

ผลจากการศึกษาของคณะทำงานได้นำเสนอชุดไทยพระราชนิยม 8 แบบ ซึ่งครอบคลุมการใช้งานในทุกกาลเทศะ ดังแสดงในภาพที่ 1 (เรียงลำดับจากซ้ายไปขวา และบนลงล่าง)

1) ชุดไทยเรือนต้น ชุดลำลอง เสื้อแขนสามส่วน คอกลม ผ่าอก นุ่งซิ่นป้าย เหมาะสำหรับงานที่ไม่เป็นทางการ เช่น งานทำบุญ หรืองานกฐิน

2) ชุดไทยจิตรลดา ชุดพิธีการกลางวัน เสื้อแขนยาว คอกลมมีขอบตั้ง ผ่าอก นุ่งซิ่นป้าย เหมาะสำหรับงานพระราชพิธีต่าง ๆ หรืองานที่ผู้ชายแต่งเต็มยศ

3) ชุดไทยอมรินทร์ ชุดพิธีการตอนค่ำ คล้ายชุดไทยจิตรลดาแต่ใช้ผ้าและเครื่องประดับที่หรูหรากว่า เหมาะสำหรับงานเลี้ยงรับรอง หรือวันที่ไม่ต้องประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์

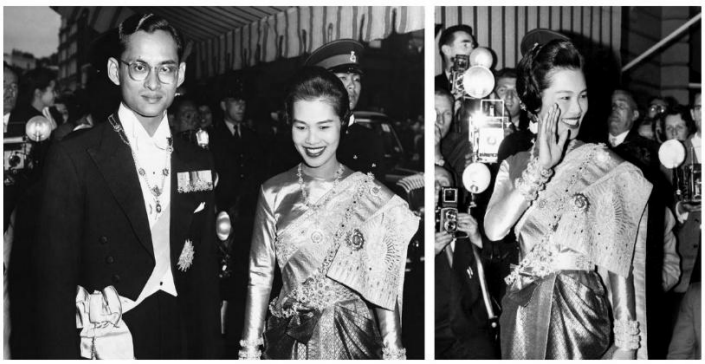
4) ชุดไทยบรมพิมาน ชุดพิธีการเต็มยศตอนค่ำ เสื้อแขนยาว คอกลมมีขอบตั้ง ผ่าหลัง เย็บติดกับชิ่นจีบหน้านางมีชายพก คาดเข็มขัด เหมาะสำหรับงานพระราชพิธีหรือรับเสด็จ

5) ชุดไทยจักรี ชุดราตรีแบบไทย ห่มสไบเฉียง เปิดไหล่ข้างหนึ่ง นุ่งชิ่นจีบหน้านางมีชายพก คาดเข็มขัด เหมาะสำหรับงานราตรีสโมสรที่สวยงามวิจิตร

6) ชุดไทยดุสิต ชุดราตรีคอกว้าง ไม่มีแขน ปักตกแต่งงดงาม นุ่งชิ่นจีบหน้านางมีชายพก คาดเข็มขัด เหมาะสำหรับงานพิธีเต็มยศที่ต้องสวมสายสะพาย

7) ชุดไทยจักรพรรดิ ชุดพิธีการเต็มยศชั้นสูง ห่มสไบ 2 ชั้น (สไบจีบรองใน สไบปักทับนอก) นุ่งชิ่นจีบหน้านางมีชายพก เหมาะสำหรับงานพระราชพิธีที่ยิ่งใหญ่

8) ชุดไทยศิวาลัย ชุดพิธีการเต็มยศ คล้ายชุดไทยบรมพิมานแต่ห่มสไบปักทับเสื้อ เหมาะสำหรับงานพิธีที่ต้องการความสง่างามและมีอากาศเย็น

ภาพที่ 3 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เสด็จฯ เยือนสหราชอาณาจักร ทรงฉลองพระองค์ด้วยชุดไทยศิวาลัยห่มสไบ เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2503
ที่มา: (Gelty Images, 1960)

การสร้างสรรค์ชุดไทยพระราชนิยม ทั้ง 8 แบบนี้ ถือเป็น “การสร้างแบบแผน” ให้กับการแต่งกายของสตรีไทย และเป็น “การสร้างอัตลักษณ์แห่งชาติ” ส่งผลให้เกิดการฟื้นฟูภูมิปัญญาผ้าไทย เกิดภาพลักษณ์ความสง่างามและเอกลักษณ์ความเป็นไทยในระดับสากล ทำให้คนรุ่นใหม่ตระหนักถึงคุณค่าของผ้าไทย เกิดการต่อยอดประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการทำงาน รวมถึงส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น และยังเป็นการรักษาภูมิปัญญาไทยให้คงอยู่สืบไป สร้างความภูมิใจในชาติ และการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมแฟชั่นไทย

3. ยุทธศาสตร์สากล (Global Positioning Strategy) ของการทูตวัฒนธรรมและการยกระดับสู่สากลเมื่อมี "สินค้า" (ผ้าไทย) และ "รูปแบบ" (ชุดไทยพระราชนิยม) แล้ว ยุทธศาสตร์ขั้นสุดท้ายคือการสร้าง "ตลาด" และ "การยอมรับ" ในระดับสากล ซึ่งสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงใช้พระองค์เองเป็น **"สื่อ" (Medium)** ในการสื่อสาร โดยทรงทำหน้าที่เป็น **"สื่อบุคคลที่มี**

ชีวิต" (Living Medium) ในการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ เพื่อเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ความเป็นสากล ทรงเป็น **"ผู้นำแฟชั่น"** และ **"ต้นแบบ"** ที่ทรงอิทธิพลที่สุดในการสร้างกระแสความนิยมผ้าไทย การที่ทรงฉลองพระองค์ที่ตัดเย็บจากผ้าทอพื้นเมืองของราษฎรในทุกโอกาส นับเป็น **"การสื่อสารผ่านการกระทำ" (Communication through Action)** ที่ทรงพลัง ทำให้เกิดการเจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาท เกิดเป็นค่านิยมใหม่ที่มองว่าการแต่งกายด้วยผ้าไทยนั้นงดงาม ทันสมัย และเป็นการแสดงออกถึงความรักชาติ นอกจากนี้พระองค์ยังทรงนำผลิตภัณฑ์ศิลปาชีพฯ ไปจัดแสดงและเผยแพร่ในเวทีโลก ทั้งการจัดนิทรรศการและแฟชั่นโชว์ในเมืองสำคัญต่าง ๆ เช่น สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส และญี่ปุ่น เป็นต้น (สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ, 2549)

ภาพที่ 4 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เสด็จฯ ทอดพระเนตรการแสดงแบบเสื้อ ณ ห้องเสื้อบัลแมง กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2503
ที่มา: (Agenee Franee-Presse, nd)

ความร่วมมือกับแฟชั่นดีไซเนอร์ระดับโลก (Collaboration with World-Class Fashion Designer)

เพื่อที่จะทลายกำแพงความรับรู้เดิมที่มองว่าผ้าไทยเป็นของพื้นบ้าน พระองค์ทรงตัดสินพระทัยเลือก ปิแอร์ บัลแมง (Pierre Balmain) แฟชั่นดีไซเนอร์ชาวฝรั่งเศส ให้เป็นผู้ดูแลการตัดเย็บฉลองพระองค์สำหรับการ เสด็จฯ เยือนต่างประเทศ การตัดสินใจนี้ถือเป็นกุศโลบายที่ชาญฉลาดอย่างยิ่ง เพราะเป็นการนำผ้าไหมไทยเข้าสู่กระบวนการผลิตแบบแฟชั่นชั้นสูง หรือที่เรียกว่า "แฟชั่นโอต์กูตูร์" (Haute Couture) ซึ่งเป็นมาตรฐานสูงสุดของโลกแฟชั่น ทำให้ผ้าไหมไทยได้รับการยอมรับในเรื่องคุณภาพและความเหมาะสมในการตัดเย็บเป็นแฟชั่นชั้นสูงที่สง่างามและทันสมัย

การเสด็จฯ เยือนต่างประเทศ ถือเป็นการก้าวเข้าสู่เวทีรันเวย์ระดับโลก (State Visit as Global Runway)

ในการเสด็จฯ เยือนสหรัฐอเมริกาและยุโรปในปี พ.ศ. 2503 และปีต่อ ๆ มา พระองค์ทรงฉลองพระองค์ด้วยชุดไทยพระราชนิยมสลับกับชุดสากลที่ตัดเย็บด้วยผ้าไหมไทย ผลลัพธ์ที่ได้คือปรากฏการณ์

ความตื่นตัวในวงการแฟชั่นโลก พระสิริโฉมและความงดงามของฉลองพระองค์ได้รับการเผยแพร่ผ่านสื่อชั้นนำ เช่น นิตยสาร Vogue และ *Time* ทรงได้รับการยกย่องอย่างสูงในฐานะสตรีที่แต่งกายดีที่สุดในโลก (Top of Best Dressed List) ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อภาพลักษณ์ของผ้าไทย ที่เปลี่ยนจาก "ผ้าทอพื้นเมือง" กลายเป็น "สินค้าแฟชั่นชั้นสูง" ที่สตรีทั่วโลกปรารถนา

news.google.com/newspapers?nid=1144&dat=19650102&id=esEbAAAAIBAJ&sjid=M0BEAAAAIBAJ&pg=7454,495562

The Pittsburgh Press - Jan 2, 1965 Browse this newspaper » Browse all newspapers »

Page 50 of 119

Queen Sirikit At Top Of Best Dressed List

QUEEN SIRIKIT | MRS. KENNEDY | MRS. PAUL MELLON | CHARLOTTE FORD | MRS. BLAIR | DINA MERRILL

By FREDERICK M. WINSHIP

NEW YORK, Jan. 2 (UPI) - Queen Sirikit of Thailand, 33-year-old mother of four, topped the list of the world's best dressed women today, followed closely by Mrs. John F. Kennedy.

Mrs. Lyndon B. Johnson did not make the 1964 listing based on the ballots of 2000 fashion authorities, socialites and celebrities. Nor did any member of the British royal family for the first time since 1933.

Mrs. Kennedy returned to the list after a year's absence out of courtesy to her mourning period. Her mother-in-law, Mrs. Joseph P. Kennedy, made the list for the first time and was ranked third, followed by a close family friend, Mrs. Charles Wrightsman of Palm Beach and the former First Lady's sister, Princess Lee Radziwill of London.

The others who achieved fashion fame, in order of listing, were Dina Merrill, Mrs. Gloria Vanderbilt Cooper, Mrs. Alfred Gwynne Vanderbilt, Mrs. William McCormick Blair Jr. of Chicago, wife of the U. S. ambassador to the Philippines, Mrs. Paul Mellon of the Pittsburgh banking family, Mrs. Alfred Bloomingdale of Beverly Hills, whose husband heads the Diners Club, and sisters Anne and Charlotte Ford, daughters of automotive tycoon Henry Ford II.

Queen Sirikit, petite wife of King Phumiphon Aduldet, is the first Oriental ever to head the list. As befits a great-great-granddaughter of Anna's western-minded King of Siam, her wardrobe includes native gowns of gorgeous Thai silks as well as smart western clothes designed by Balmain of Paris.

Fashion leaders realized that they had been missing a winner when Queen Sirikit appeared day after day in stunning clothes on her recent tour of Europe and America and when she outshone European royalty at the wedding of the Greek Crown Prince. She had appeared on the list only once before, in 1961.

Dropped from the list this year were Queen Farah of Iran, Baroness Heinrich von Thyssen-Bornemisza of Switzerland, and Princess Alexandra of Kent (Mrs. Angus Ogilvy).

The ballot counting committee said Princess Alexandra and her cousin, Princess Margaret, as well as Princesses Paola and Liliane of Belgium polled "an impressive number of votes" but not enough to place them on the list. Queen Elizabeth II, Princess Marina of Kent and the Duchess of Windsor are all in the permanent "Fashion Hall of Fame."

Five women on the 1963 list were elevated to the permanent listing to honor them for perennial good taste and make room for new blood at the same time.

The five were Mrs. Loel Guinness of the Irish brewing family, who headed last year's list, Mrs. David K. E. Bruce, wife of the U. S. Ambassador to Great Britain, Mrs. Walther Moreira Salles, wife of a former Brazilian diplomat, Mrs. T. Charlton Henry of Philadelphia, and Rosalind Russell.

The committee said the late President Kennedy's widow and mother are "inspiring examples of perfect taste in dress."

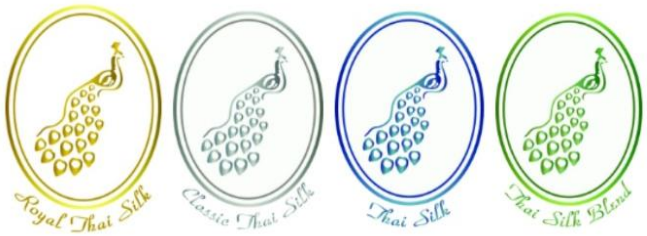
"Their decision not to wear deep mourning over a long period reflected the same sense of discipline and contemporary dignity which the late President always displayed," it said.

ภาพที่ 5 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงได้รับการยกย่องอย่างสูงในฐานะสตรีที่แต่งกายดีที่สุดในโลก ในปี พ.ศ. 2507 ข่าวจากหนังสือพิมพ์ The Pittsburgh Press ฉบับวันที่ 2 มกราคม 2508

ที่มา: (Winship, 1965)

การสร้างมาตรฐานคุณภาพ "ตรานกยูงพระราชทาน"

เพื่อรักษาชื่อเสียงและความยั่งยืนในตลาดสากล พระองค์ทรงเล็งเห็นปัญหาเรื่องการปลอมปนผ้าไหม จึงทรงพระราชทานเครื่องหมายรับรองผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทย “ตรานกยูงพระราชทาน” โดยแบ่งเป็น 4 ระดับ (สีทอง สีเงิน สีน้ำเงิน และสีเขียว) ตามกรรมวิธีการผลิตและวัตถุดิบ ปัจจุบันได้จดทะเบียนเป็นเครื่องหมายรับรองผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทยในต่างประเทศแล้วกว่า 35 ประเทศ ได้แก่ กลุ่มประเทศสหภาพยุโรป จำนวน 27 ประเทศ รวมถึง จีน นอร์เวย์ ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย สหรัฐอเมริกา สิงคโปร์ อังกฤษ อินเดีย และ ฮ่องกง นี่คือยุทธศาสตร์การประกันคุณภาพ (Quality Assurance) ที่สร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคทั่วโลก และเป็นการปกป้องภูมิปัญญาดั้งเดิมไม่ให้ถูกกลืนหายไปกับกระแสอุตสาหกรรม

ภาพที่ 6 เครื่องหมายรับรองผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทย “ตรานกยูงพระราชทาน”
ที่มา: (ประทีป มีศิลป์, 2552)

ตารางที่ 1 สรุปยุทธศาสตร์การส่งเสริมผ้าไทยในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง (Strategic Framework for Thai Textile Promotion of Her Majesty Queen Sirikit The Queen Mother)

ยุทธศาสตร์ (Strategy)	วัตถุประสงค์และกลไกการขับเคลื่อน (Objectives and Driving Mechanisms)	แนวคิดและผลลัพธ์เชิงประจักษ์ (Concepts and Empirical Outcomes)
1. ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจ (Economic Strategy)	**วัตถุประสงค์** • **การเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment)** • **เปลี่ยนสถานะราษฎร** จาก "ผู้รอรับความช่วยเหลือ" สู่ "ช่างฝีมือที่พึ่งพาตนเองได้" **กลไกการขับเคลื่อน** • **ก่อตั้งมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพฯ** เพื่อบริหารจัดการครบวงจร • **รับซื้อผลผลิตราคาสูงกว่าท้องตลาด** ทรงใช้กุศโลบาย "ขาดทุนคือกำไร" • **เปลี่ยนวิถีการผลิต** จาก “เพื่อใช้สอยในครัวเรือน” สู่ "เพื่อการพาณิชย์"	**แนวคิด** • **การพัฒนาที่ยึดมนุษย์เป็นศูนย์กลาง (Human-Centric Development)** • **เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals)** **ผลลัพธ์เชิงประจักษ์** • ราษฎรมีอาชีพเสริมและรายได้ที่มั่นคง • ลดการย้ายถิ่นฐานเข้าสู่เมือง • สถาบันครอบครัวในชนบทเข้มแข็งขึ้น
2. ยุทธศาสตร์อัตลักษณ์ (Identity Strategy)	**วัตถุประสงค์** • **การสร้างสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Invention)** • **นำเสนอ "เครื่องแต่งกายประจำชาติ"** ที่มีแบบแผนและสง่างาม **กลไกการขับเคลื่อน** • **การวิจัยและพัฒนา** ศึกษาเครื่องแต่งกายในประวัติศาสตร์และประยุกต์ใหม่ • **การสร้างแบบแผน** ชุดไทยพระราชนิยม 8 แบบ สำหรับวาระโอกาสต่าง ๆ • **การสร้างบรรทัดฐาน** กำหนดธรรมเนียมปฏิบัติในการสวมใส่ในงานราชพิธี	**แนวคิด** • **การสร้างอัตลักษณ์แห่งชาติ (National Identity Construction)** • **นวัตกรรมทางวัฒนธรรม (Cultural Innovation)** **ผลลัพธ์เชิงประจักษ์** • สตรีไทยมีเครื่องแต่งกายประจำชาติที่เป็นแบบแผน (National Dress Code) • เกิดความภาคภูมิใจในรากเหง้าทางวัฒนธรรม • ฟื้นฟูการใช้ผ้าไทยในวิถีชีวิตสมัยใหม่

3. ยุทธศาสตร์สากล (Global Positioning Strategy)	**วัตถุประสงค์** • **การวางตำแหน่งสินค้าในตลาดโลก (Global Positioning)** • **สร้าง "ตลาด" และ "การยอมรับ"** ในระดับสากล ให้ผ้าไทยเป็นสินค้าแฟชั่นชั้นสูง (Haute Couture) **กลไกการขับเคลื่อน** • **ต้นแบบ** ทรงทำหน้าที่เป็น "สื่อบุคคลที่มีชีวิต" (Living Medium) สื่อสารผ่านการฉลองพระองค์ • **ร่วมมือกับแฟชั่นดีไซเนอร์ระดับโลก** ยกระดับผ้าไทยสู่แฟชั่นชั้นสูง (Haute Couture) • **การทูตวัฒนธรรม** ใช้การเสด็จฯ เยือนต่างประเทศเป็นเวทีรันเวย์ระดับโลก • **การประกันคุณภาพ** สร้างตราสัญลักษณ์ "นกยูงพระราชทาน"	**แนวคิด** • **การใช้ซอฟต์พาวเวอร์ (Soft Power)** • **ทฤษฎีการแพร่กระจายจากชนชั้นสูงลงสู่มวลชน (Trickle-down Theory)** • **สากลนิยม (Cosmopolitanism)** **ผลลัพธ์เชิงประจักษ์** • ผ้าไทยได้รับการยอมรับในวงการแฟชั่นระดับโลก • ทรงได้รับการยกย่องเป็นสตรีที่แต่งกายดีที่สุดในโลก • สร้างมูลค่าเพิ่มให้ผ้าไทยจากสินค้าพื้นเมืองสู่สินค้าหรูหรา (Luxury Goods)

โดยสรุปผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ความสำเร็จอันเป็นรูปธรรมในการฟื้นฟูภูมิปัญญาผ้าไทยของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง มิได้เกิดจากเพียงมิติใดมิติหนึ่ง หากแต่เป็นผลลัพธ์จากการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ทั้ง 3 ด้านอย่างสอดประสานกัน ตั้งแต่การสร้างรากฐานทางเศรษฐกิจที่เข้มแข็งจาก ฐานราก การสร้างสรรค์ชุดไทยพระราชนิยมเพื่อสร้างอัตลักษณ์ที่ชัดเจน ไปจนถึงการยกระดับสู่สากลด้วยกุศโลบายทางการทูตวัฒนธรรม ส่งผลให้ผ้าไทยก้าวข้ามขีดจำกัดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น สู่การเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าที่ได้รับการยอมรับและยกย่องในระดับสากลอย่างสง่างามและยั่งยืน

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์บทบาทและยุทธศาสตร์ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ในการส่งเสริมผ้าไทยและการสร้างสรรค์ชุดไทยพระราชนิยม ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นถึงพลวัตของความเป็น "ผู้นำทางวัฒนธรรม" (Cultural Leadership) ที่มีความลึกซึ้งและซับซ้อนเกินกว่ากรอบของผู้นำสตรีตามจารีตประเพณี โดยสามารถอภิปรายผลตามกรอบแนวคิดทฤษฎีได้ใน 2 มิติสำคัญ ดังนี้

1. มิติผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Leader) จากการสงเคราะห์สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

ผลการวิจัยยืนยันว่า พระองค์ทรงปฏิบัติตนในฐานะ "ผู้นำการเปลี่ยนแปลง" ที่กล้าหาญในการรื้อถอนโครงสร้างความคิดเดิมที่มองงานหัตถกรรมว่าเป็นเพียง "งานหัตถกรรมในครัวเรือน" (Domestic Craft) ให้กลายเป็น "อุตสาหกรรมสร้างสรรค์" (Creative Industry) ระดับประเทศ พระองค์ทรงเล็งเห็น

ศักยภาพที่ซ่อนเร้น (Latent Potential) ในภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรงใช้สถานภาพทางสังคมของพระองค์ในการส่งเสริมศิลปาชีพและเปิดตลาดจำหน่ายใหม่ให้กับผ้าไทย

ความสำเร็จของมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพฯ มิได้จำกัดอยู่เพียงการสร้างรายได้ หากแต่เป็นการสร้าง “กระบวนทัศน์ใหม่” (New Paradigm) ในการพัฒนาชนบทที่ยึดหลัก “การระเบิดจากข้างใน” มุ่งเน้นให้ราษฎรสามารถพึ่งพาตนเองได้ด้วยศักดิ์ศรีแห่งภูมิปัญญา มิใช่การรอรับการสงเคราะห์เพียงอย่างเดียว แนวทางนี้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ที่ประชาคมโลกเพิ่งหันมาตื่นตัวในภายหลัง ทว่าพระองค์ทรงริเริ่มวางรากฐานมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 สะท้อนถึงวิสัยทัศน์ที่ก้าวล้ำนำสมัยและกว้างไกลอย่างแท้จริง

ความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ของสหประชาชาติในหลายด้าน ดังนี้ (United Nations General Assembly, 2015)

เป้าหมายที่ 1: ขจัดความยากจน พระองค์ทรงส่งเสริมการทอผ้าในท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อสร้างรายได้เสริมให้กับประชาชน โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท ซึ่งช่วยลดปัญหาความยากจนและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

เป้าหมายที่ 5: ความเท่าเทียมทางเพศ การทอผ้าเป็นอาชีพที่ผู้หญิงมีบทบาทสำคัญ ซึ่งพระองค์ทรงสนับสนุนให้ผู้หญิงมีโอกาสในการสร้างรายได้และมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจของครอบครัวและชุมชน

เป้าหมายที่ 8: การจ้างงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ พระองค์ทรงส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอให้มีคุณภาพและมาตรฐาน เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและเพิ่มโอกาสในการจำหน่ายทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งส่งผลให้เกิดการจ้างงานและกระตุ้นการเติบโตทางเศรษฐกิจในชุมชนท้องถิ่น

เป้าหมายที่ 12: แผนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน พระองค์ทรงสนับสนุนการใช้เทคนิคการทอผ้าแบบดั้งเดิม ซึ่งเป็นกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ การผลิตผ้าทอในท้องถิ่นยังช่วยลดการพึ่งพาการผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ซึ่งมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากกว่า

เป้าหมายที่ 15: การใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน พระองค์ทรงส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน เช่น การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การย้อมสีธรรมชาติ จากพืชพรรณท้องถิ่น เป็นการช่วยรักษาและฟื้นฟูระบบนิเวศบนบก

ภาพที่ 7 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงฉลองพระองค์ที่ตัดเย็บจากผ้าแพรวากาฬสินธุ์ เมื่อครั้งเสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมราษฎรชาวภูไท บ้านโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2525
ที่มา: (สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ, 2563)

2. มิติผู้นำแฟชั่น (Fashion Leader) สู่การสร้างบรรทัดฐานทางความงามใหม่

ในฐานะ "ผู้นำแฟชั่น" พระองค์ทรงประยุกต์ใช้กลยุทธ์ทางจิตวิทยาสังคมที่สอดรับกับทฤษฎีการแพร่กระจายจากชนชั้นสูงลงสู่มวลชน (Trickle-down Theory) ของ Troxell (1978) อย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ การเลือกทรงฉลองพระองค์ด้วยผ้าไหมมัดหมี่ในวาระสำคัญระดับนานาชาติ ถือเป็นการส่ง "สารเชิงสัญลักษณ์" เพื่อสร้างบรรทัดฐานใหม่ว่าผ้าทอพื้นเมืองจากอัตลักษณ์ที่เคยถูกด้อยค่านั้นเป็นสิ่งสูงค่าในฐานะเครื่องแต่งกายของชนชั้นนำ การดำเนินการดังกล่าวส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนค่านิยมและการทลายกำแพงทางชนชั้นที่ผูกติดกับวัฒนธรรมตะวันตก (Westernization) กระตุ้นให้สาธารณชนเกิดกระแสการบริโภคตามแบบอย่างด้วยความภาคภูมิใจ นอกจากนี้ การบูรณาการร่วมกับแฟชั่นดีไซเนอร์ระดับโลกยังสะท้อนถึงแนวคิดสากลนิยม (Cosmopolitanism) ที่ผสานอัตลักษณ์ผ้าไทยเข้ากับแฟชั่นตะวันตกได้อย่างลงตัว ส่งผลให้ชุดไทยพระราชนิยมและแฟชั่นผ้าไทยยกระดับจากเครื่องแต่งกายแนวอนุรักษ์สู่ “แฟชั่นชั้นสูง” (Haute Couture) ที่มีความร่วมสมัยและเป็นที่ยอมรับในระดับสากล

ผลการศึกษาเรื่องยุทธศาสตร์การส่งเสริมผ้าไทยในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง สะท้อนให้เห็นกระบวนการเปลี่ยนผ่านทุนทางวัฒนธรรมสู่อัตลักษณ์แห่งชาติและสากล เมื่อนำผลการศึกษามาสังเคราะห์ร่วมกับองค์ความรู้ทางวิชาการร่วมสมัย สามารถอภิปรายประเด็นที่มีนัยสำคัญเชิงลึกเพิ่มเติม ดังนี้

1. การก้าวข้ามวัฏจักรแฟชั่น (Transcending Fashion Cycles) สู่อัตลักษณ์ที่ยั่งยืน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า "ยุทธศาสตร์อัตลักษณ์" ในการสร้างสรรค์ชุดไทยพระราชนิยม คือการสร้างบรรทัดฐานใหม่ให้แก่การแต่งกายของสตรีไทย ซึ่งสอดรับกับข้อค้นพบของ Saecheong & Chantamala (2025) ที่วิเคราะห์ว่าพระราชกรณียกิจนี้มิใช่เพียงการสร้างกระแสนิยมชั่วคราว (Fashion Trend) หากแต่เป็นการสร้าง “ขนบธรรมเนียมการแต่งกาย" ที่ช่วยให้ผ้าไทยสามารถ "ก้าวข้ามวัฏจักรแฟชั่น" (Transcending Fashion

Cycles) ซึ่งโดยปกติมักเกิดขึ้นและเสื่อมความนิยมลงอย่างรวดเร็ว การที่ทรงกำหนดให้ชุดไทยพระราชนิยมมีระเบียบแบบแผนในการสวมใส่เหมาะสมตามวาระโอกาสนั้น ส่งผลให้ผ้าไทยมีสถานะเป็นความงามที่อยู่เหนือกาลเวลา (Timelessness) และกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติอย่างแท้จริง

2. นวัตกรรมทางวัฒนธรรมและการสร้างมูลค่าใหม่ (Cultural Innovation & Value Creation) ในมิติของ "ยุทธศาสตร์สากล" การวิจัยพบว่าพระองค์ทรงให้ความสำคัญกับการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมควบคู่กับการรักษาคุณภาพ ประเด็นนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phukrongpet & Daovisan (2025) ซึ่งศึกษาความสำเร็จของผ้าไหมย้อมสีธรรมชาติ โดยชี้ให้เห็นว่า "มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้" (Intangible Cultural Heritage) เป็นปัจจัยขับเคลื่อนนวัตกรรม (Innovation) ที่สำคัญที่สุด การส่งเสริมให้ใช้วัตถุดิบธรรมชาติและภูมิปัญญาดั้งเดิมจึงเป็นรากฐานที่สร้างคุณค่าให้แก่ผ้าไทยในตลาดโลกยุคใหม่ที่ต้องการความยั่งยืน นอกจากนี้ แนวทางดังกล่าวยังสอดรับกับข้อเสนอของ Charungkiattikul & Joneurairatana (2021) ที่ระบุว่า การฟื้นฟูสิ่งทอไทยในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องสร้าง "คุณค่าใหม่" (New Value) ให้กับวัสดุท้องถิ่น ผ่าน "การปฏิบัติทางศิลปะ" (Art Practice) ซึ่งตรงกับพระราชกรณียกิจที่ทรงส่งเสริมการออกแบบลวดลายใหม่และการร่วมมือกับแฟชั่นดีไซเนอร์ระดับโลก เพื่อนำเสนอ ผ้าไทยในบริบทของงานศิลปะที่สวมใส่ได้

3. ความยั่งยืนผ่านกระบวนการจัดการที่เป็นระบบ (Systematic Sustainability) ในส่วนของ "ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจ" ผ่านการดำเนินงานของมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพฯ ผลการวิจัยยืนยันว่าความสำเร็จเกิดจากการบริหารจัดการที่ครบวงจร ซึ่งสนับสนุนข้อเสนอของ Chai-Arayalert et al. (2021) ที่ระบุว่าการอนุรักษ์หัตถศิลป์พื้นเมืองให้ยั่งยืนต้องอาศัย "กระบวนการที่เป็นระบบ" (Systematic Approach) ครอบคลุมทั้งการจัดการองค์ความรู้ การถ่ายทอดเทคโนโลยี และการบริหารห่วงโซ่อุปทาน การดำเนินงานของมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพฯ ที่พระองค์ทรงริเริ่มจึงนับเป็นต้นแบบของการจัดการที่เป็นระบบ ซึ่งช่วยป้องกันการสูญหายของภูมิปัญญาและหล่อเลี้ยงเศรษฐกิจชุมชนได้อย่างแท้จริง

โดยสรุป ยุทธศาสตร์ทั้ง 3 ด้านของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง มิใช่เพียงพระราชกรณียกิจด้านการกุศลสงเคราะห์ แต่เป็น "นวัตกรรมทางสังคม" (Social Innovation) ที่บูรณาการการสร้างอัตลักษณ์ การสร้างมูลค่าเพิ่ม และการจัดการที่เป็นระบบเข้าด้วยกัน ซึ่งได้รับการยืนยันความถูกต้องผ่านแนวคิดและงานวิจัยในระดับสากล

ภาพที่ 8 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงฉลองพระองค์ตัดเย็บจาก ผ้าไหมมัดหมี่ลายโคมห้าและผ้ากำมะหยี่ ออกแบบโดยห้องเสื้อบัลแมง ในงานพระราชทานเลี้ยงอาหารค่ำและการแสดงแบบของห้องเสื้อบัลแมงบนเรือโอเรียนเต็ลควีน เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2528
ที่มา: (Vogve Thailand, 2019)

การวิเคราะห์บทบาทของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ผ่านกรอบแนวคิดผู้นำทางวัฒนธรรมและยุทธศาสตร์การส่งเสริมผ้าไทยชี้ให้เห็นว่า พระองค์ทรงมิได้เป็นเพียงผู้ "อนุรักษ์" ที่หยุดเวลาไว้ในอดีต แต่ทรงเป็น "นักนวัตกรรมทางวัฒนธรรม" (Cultural Innovator) ผู้ยิ่งใหญ่ กระบวนการทำงานของพระองค์เริ่มจากการมองเห็นคุณค่าในภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) ที่ถูกละเลย นำมาผ่านกระบวนการจัดการและออกแบบ (Design & Management) เพื่อสร้างแบบแผน (Dress Code) ให้กับการแต่งกายของสตรีไทย และนำเสนอสู่เวทีโลก (Global Presentation) ด้วยกลยุทธ์การทูตวัฒนธรรมที่แยบยล

ผ้าไทย และ ชุดไทยพระราชนิยมทั้ง 8 แบบ คือพยานวัตถุแห่งความสำเร็จในการผสาน "ความเป็นไทย" เข้ากับ "ความทันสมัย" (Modernity) ได้อย่างลงตัว สร้างอัตลักษณ์แห่งชาติที่คนไทยภาคภูมิใจและชาวโลกให้การยอมรับ บทบาทของพระองค์จึงเป็นแบบอย่างของการใช้ซอฟต์พาวเวอร์ (Soft Power) ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ประสบความสำเร็จและยั่งยืนที่สุดกรณีหนึ่งในประวัติศาสตร์ร่วมสมัย

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาลวดลายผ้าไทยให้มีความร่วมสมัย เพื่อขยายตลาดสู่คนรุ่นใหม่โดยยึดแนวพระราชดำริในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาดั้งเดิม

2. ควรมีบทเรียนการทรงงานของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ในฐานะต้นแบบการบริหารจัดการวัฒนธรรม (Cultural Management) เพื่อประยุกต์ใช้กับงานหัตถกรรมแขนงอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. (2525). *สมุดภาพวิวัฒนาการการแต่งกายสมัยรัตนโกสินทร์*. กรุงเทพฯ: กองจดหมายเหตุแห่งชาติ.

เกรียงศักดิ์ สุวรรณวัจน์. (2549). *รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุขององค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำของหัวหน้ากลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา.* (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร).

ณัฐปิยะ อิสสระสงคราม. (2545). *การเปลี่ยนแปลงการแต่งกายของคนไทย รัชสมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2411-2453).* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).

ประทีป มีศิลป์. (2552). *ไหมไทย สายใยแห่งแผ่นดิน.* กรุงเทพฯ: สถาบันหม่อนไหมแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ.

ปีย์ มาลากุล, ม.ล. (2511). *ระเบียบสำนักพระราชวังที่เกี่ยวกับข้าราชการและประชาชน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระจันทร์.

มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพ ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ. (2543). *มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ*. กรุงเทพฯ: ด่านสุทธาการพิมพ์.

เรวัตร์ ชาตรีวิศิษฏ์ และคณะ. (2554). *Strategic management: การจัดการเชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดีการพิมพ์.

สนธยา พลศรี. (2545). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ. (2563). *แผ่นพับเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ 12 สิงหาคม 2526,* สืบค้นเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2563, จาก https://oer.learn.in.th/search_detail/result/186984

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ. (2549). *รัตนราชินีศรีประเทศ*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

สุพัตรา สุภาพ. (2538). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

Agence France-Presse. (n.d.). *The legacy and devotion of Queen Sirikit live on in the hearts of Thais.* Thai PBS World. Retrieved 25 October 2025, from https://world.thaipbs.or.th/detail/ the-legacy-and-devotion-of-queen-sirikit-live-on-in-the-hearts-of-thais/59312

Chai-Arayalert, S., Suttapong, K., & Kong-Rithi, W. (2021). Systematic approach to preservation of cultural handicrafts: Case study on fabrics hand-woven in Thailand. *Cogent Business & Management*, 8(1), Article 1872889. https://doi.org/10.1080/23311975.2021.1872889

Charungkiattikul, S., & Joneurairatana, E. (2021). A revival for Thailand's textile traditions: New value for local materials (Eri silk) through art practice. *Textile: Cloth and Culture*, 19(3), 340–353. https://doi.org/10.1080/14759756.2021.1914957

Getty Images. (1960). *Thai royal state visit to Britain* [Photograph]. Retrieved 10 November 2022, from https://www.gettyimages.com/photos/sirikit-1960

Phukrongpet, P., & Daovisan, H. (2025). Innovative plant-dyed silk textiles: Does intangible cultural heritage matter? A trajectory equifinality model. *Heritage*, 8(9), Article 360. https://doi.org/10.3390/heritage8090360

Saecheong, K., & Chantamala, O. (2025). Transcending the fashion cycle: The contribution of Queen Sirikit to the development of Thai female costume. *International Journal of Fashion Studies*, 12(1), 101–121. https://doi.org/10.1386/infs_00120_1

Troxell, M. D. (1978). *Fashion merchandising*. (2nd ed.). NewYork: McGraw-Hill.

United Nations General Assembly. (2015). *Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development (*A/RES/70/1). Retrieved 10 November 2022, from https://docs.un.org/en/A/RES/70/1

Vogue Thailand. (2019). *Queen Sirikit's iconic dresses*. Retrieved 10 November 2022, from https://vogue.co.th/beauty/article/queensirikitsiconicdresses

Winship, F. M. (1965, January 2). Queen Sirikit at top of best dressed list. *The Pittsburgh Press*. Retrieved 10 November 2022, from https://news.google.com/newspapers

การแสดง แสง สี เสียง ในเทศกาลเที่ยวพิมาย : องค์ประกอบนาฏกรรมในพื้นที่มรดกวัฒนธรรม

Light And Sound Performance In The Phimai Tourism Festival : The Dramatic Elements In A Cultural Heritage Space

ชนกนาฏ วรแสน* ขวัญแก้ว ประสานพานิช

Chanoknat Worasaen*, Kwankaew Prasanpanich

นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏยศิลป์ไทย

คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*

Student, Master of Arts, Thai Dance, Faculty of Fine and Applied Arts,

Chulalongkorn University

อาจารย์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย[2]

Lecturer, Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University

Cworasaen@gmail.com

Received: February 10, 2026 **Revised:** April 2, 2026 **Accepted:** April 20, 2026

บทคัดย่อ

การแสดงแสง สี เสียง เป็นรูปแบบการแสดงร่วมสมัยที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทย โดยเฉพาะการจัดแสดงในพื้นที่โบราณสถานและแหล่งมรดกวัฒนธรรม บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการแสดงแสง สี เสียง ในงานเทศกาลเที่ยวพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา นาฏกรรมร่วมสมัยที่ผสานองค์ประกอบทางนาฏยศิลป์เข้ากับบริบททางประวัติศาสตร์และพื้นที่สถาปัตยกรรมโบราณ โดยการวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ จากการศึกษาจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์องค์ประกอบของนาฏกรรม ได้แก่ เนื้อหาและโครงสร้างการแสดง การเคลื่อนไหวและท่าทาง การใช้พื้นที่การแสดง เครื่องแต่งกาย เทคนิคแสง เสียงและดนตรีประกอบ ผู้แสดง และผู้ชม ผลการศึกษาพบว่า การแสดงแสง สี เสียง ในงานเทศกาลเที่ยวพิมาย มีลักษณะเป็นนาฏกรรมแบบศิลปะการแสดงเฉพาะที่ (Site Specific Performance) ที่ใช้พื้นที่ปราสาทหินพิมายเป็นเวทีการแสดง ถ่ายทอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมผ่านการจัดวางองค์ประกอบทางนาฏศิลป์อย่างเป็นระบบ ส่งผลให้เป็นสื่อทางศิลปะ รวมทั้งเป็นเครื่องมือสร้างประสบการณ์ทางสุนทรียะ และความรู้ให้แก่ผู้ชม นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงบทบาทของนาฏกรรมในการเสริมคุณค่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมในบริบทสังคมร่วมสมัย

คำสำคัญ: การแสดงแสง สี เสียง นาฏกรรม งานเทศกาลเที่ยวพิมาย การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พื้นที่มรดกทางวัฒนธรรม

Abstract

A light and sound performance is a form of contemporary performance art that has gained widespread popularity within the context of cultural tourism in Thailand, particularly performances staged at historical sites and cultural heritage locations. This research article aimed to study the characteristics of light and sound performances presented during the Phimai Festival in Phimai District, Nakhon Ratchasima Province, as a form of contemporary dance drama integrating performing arts elements with historical contexts and ancient architectural spaces. The study employed a qualitative research methodology through documentary research and related studies, with emphasis on analyzing the components of the performance, including content and performance structure, movement and gestures, use of performance space, costumes, lighting and sound techniques, musical accompaniment, performers, and audience.

The findings revealed that the light and sound performances at the Phimai Festival can be characterized as site-specific performances utilizing the Phimai Historical Park as the performance stage. The performances conveyed historical and cultural narratives through systematically organized elements of performing arts. As a result, the performances functioned not only as artistic media but also as tools for creating aesthetic experiences and providing knowledge to audiences. Furthermore, the study demonstrated the role of dance drama in enhancing the value of cultural tourism and preserving cultural heritage within the context of contemporary society.

Keywords: Light and Sound Performance, Dance-Drama, Phimai Tourism Festival, Cultural Tourism, Cultural Heritage Site

บทนำ

การสร้างสรรค์นาฏกรรมแบบศิลปะการแสดงเฉพาะที่ (Site Specific Performance) เป็นแนวคิดจัดแสดงในสถานที่ต่าง ๆ ที่ไม่ใช่โรงละคร ให้กลายเป็นสถานที่สำหรับการแสดง นอกเหนือไปจากการแสดงในโรงละครแบบปกติ ซึ่งสิ่งแวดล้อมหรือทางสถาปัตยกรรม ถือเป็นสิ่งกระตุ้นในการแสดง โดยพื้นที่ไม่ได้ทำหน้าที่เป็นเพียงฉากหลัง แต่เป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีบทบาทในการสร้างความหมายและกำหนดรูปแบบของการแสดง ประกอบไปด้วย 2 ประการ ได้แก่ การใช้สถานที่ (Site) และพื้นที่ (Space) ซึ่งมีลักษณะเฉพาะตัว (Specificity) หากมีการเคลื่อนย้ายการแสดงออกจากบริบทเดิม อาจเป็นสิ่งที่ทำให้การแสดงขาดความสมบูรณ์ โดยมีความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของช่องว่าง (จิรายุทธ พนมรักษ์,

2559) ชี้ให้เห็นว่า ศิลปะการแสดงเฉพาะที่ เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ที่ใช้บริบทของสถานที่เป็นตัวกำหนดรูปแบบของการแสดง ไม่ว่าจะเป็นการเคลื่อนไหว โครงสร้างการแสดง หรือ วิธีนำเสนอการแสดง

การแสดงแสง สี เสียง เป็นรูปแบบการแสดงศิลปะร่วมสมัยที่มีบทบาทสำคัญในกิจกรรมการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมของประเทศไทย โดยมักจัดขึ้นในพื้นที่โบราณสถานหรือแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ความเชื่อ และอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ผ่านการผสมผสานระหว่างเทคโนโลยี แสง เสียง และศิลปะการแสดง การแสดงลักษณะดังกล่าวไม่ได้เป็นเพียงการนำเสนอข้อมูลทางประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่เป็นการสร้างสุนทรียะ (Aesthetic) ให้แก่ผู้ชม ผ่านกระบวนการแสดงที่มีลักษณะเป็นนาฏกรรม (Dance-Drama) ในบริบทสังคมร่วมสมัย

งานเทศกาลเที่ยวพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา เป็นหนึ่งในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีการจัดการแสดงแสง สี เสียง ณ อุทยานประวัติศาสตร์พิมาย ซึ่งเป็นโบราณสถานสำคัญที่สะท้อนอิทธิพลวัฒนธรรมขอมโบราณ การแสดงแสง สี เสียง ในงาน ถ่ายทอดเรื่องราวประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของพื้นที่ ผ่านการจัดวางองค์ประกอบการแสดงอย่างเป็นระบบ ทั้งด้านการเคลื่อนไหวของผู้แสดง การใช้แสงและเสียง การจัดพื้นที่ และการสื่อสารกับผู้ชม

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยตระหนักถึงคุณค่าด้านศิลปกรรมในการถ่ายทอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ผ่านการแสดงแสง สี เสียง ทั้งยังเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ความรู้ และพัฒนาการรวมไปถึงวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของอำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความเป็นมา ตลอดจนศึกษารูปแบบการแสดงแสง สี เสียง โดยเน้นการวิเคราะห์องค์ประกอบของนาฏกรรมที่ปรากฏการแสดง เพื่อให้ทราบถึงบทบาทของศิลปะการแสดงในการสร้างความหมายและคุณค่าทางวัฒนธรรมในบริบทพื้นที่มรดกวัฒนธรรม ตลอดจนเพื่ออนุรักษ์ ส่งเสริม ฟื้นฟูให้เป็นแหล่งประวัติศาสตร์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษารูปแบบ และวิเคราะห์องค์ประกอบนาฏกรรม การแสดง แสง สี เสียง ในงานเทศกาลเที่ยวพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้วิธีการสืบค้นข้อมูล โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์เป็นสำคัญ โดยผู้วิจัยได้กำหนดแนวทาง ขั้นตอนและวิธีการศึกษา ซึ่งมีขั้นตอน ได้ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร

ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร และงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1.1 หนังสือและตำราทางด้านนาฏยศิลป์และการแสดง

1.2 หนังสือที่เกี่ยวข้องกับการแสดง แสง สี เสียง

1.3 บทความวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการแสดง แสง สี เสียง

1.4 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานเทศกาลท่องเที่ยวพิมาย

1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแสดงแสง สี เสียง และการแสดงเชิงวัฒนธรรม

1.6 สื่อออนไลน์

2. การสัมภาษณ์

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านวิชาการ และทางด้านการแสดง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการแสดงแสง สี เสียง โดยมีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ ต้องเป็นบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการแสดงแสง สี เสียง อย่างน้อย 8 ปี เป็นสำคัญ โดยมีจำนวนทั้งหมด 8 คน แบ่งได้เป็น

2.1 สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการแสดงแสง สี เสียง จำนวน 2 คน

2.2 สัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการแสดงแสง สี เสียง ในอำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 6 คน

3. การสังเกตการณ์

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากการชมและสังเกตการแสดงแสง สี เสียง ในงานเทศกาลเที่ยวพิมาย โดยใช้วิธีการสังเกตการณ์ ดังนี้

3.1 การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยเข้าร่วมการจัดงานการแสดงแสง สี เสียง และเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางคณะผู้จัดได้จัดขึ้น นอกจากนี้ผู้วิจัยสังเกตการณ์จากกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดแสดงภายในงาน เพื่อนำไปเป็นข้อมูลที่ได้จากประสบการณ์ตรง

3.2 การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบการแสดง รวมถึงองค์ประกอบการแสดงในส่วนต่าง ๆ ของการแสดง เป็นการสังเกตการณ์จากการชมสื่อวีดิทัศน์การแสดงแสง สี เสียง เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทำให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย

ผลการวิจัย

การแสดงแสง สี เสียง ในงานเทศกาลเที่ยวพิมาย เป็นนาฏกรรมร่วมสมัยในพื้นที่มรดกวัฒนธรรม โดยมีการจัดวางองค์ประกอบการแสดงอย่างเป็นระบบ เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ท้องถิ่นมีองค์ประกอบนาฏกรรมหลัก ได้แก่ เนื้อหาและโครงสร้างการแสดง การเคลื่อนไหวและท่าทาง การใช้พื้นที่การแสดง เครื่องแต่งกาย เทคนิคแสง เสียงและดนตรีประกอบ ผู้แสดง และผู้ชม

เนื้อหาและโครงสร้างการแสดง

เนื้อหาการแสดงแสง สี เสียง ในงานเทศกาลเที่ยวพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา มักมีโครงสร้างแบบลำดับเหตุการณ์ (chronological narrative) โดยอาศัยข้อมูลทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับปราสาทหินพิมาย อิทธิพลวัฒนธรรมขอม และความสัมพันธ์ของพื้นที่พิมายกับอาณาจักรโบราณ ในลุ่มแม่น้ำมูล โครงสร้าง การแสดงแบ่งออกเป็นช่วงตอน (scene) ที่ชัดเจน โดยการแสดงแบ่งออกได้เป็น 5 องก์ ได้แก่

องก์ที่ 1 อุบัติบรรพชีวิน

เป็นการบอกเล่าถึงการกำเนิดของมนุษยชาติและการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ลุ่มน้ำมูล ย้อนไปราว 2,500 -3,000 ปี โดยเริ่มจากยุคก่อนประวัติศาสตร์ นำเสนอชุมชนโบราณ “บ้านส่วย” ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของพิมาย ในยุคสำริดและยุคเหล็ก การเล่าเรื่องเน้นความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ ซึ่งเป็นแหล่งผลิตเกลือและเหล็ก นักแสดงถ่ายทอดวิถีชีวิตดั้งเดิม เช่น การทำเกษตรกรรม การเลี้ยงสัตว์ และจุดเด่นคือการนำเสนอ ภาชนะดินเผาแบบพิมายดำ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ทางโบราณคดีของพื้นที่นี้ ผ่านการเคลื่อนไหวที่สะท้อนถึงการปั้นและการใช้ชีวิตที่ผูกพันกับดินและน้ำ

องก์ที่ 2 วิถีความเชื่อของบรรพชน

การเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ยุคประวัติศาสตร์ (พุทธศตวรรษที่ 12-16) และการรับวัฒนธรรมทวารวดี โดยมีการเน้นความเชื่อที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ แบ่งเป็น 2 ส่วนหลัก คือ

1. ความเชื่อเรื่องผีและพิธีกรรมพื้นบ้าน เป็นการเสี่ยงทายเพื่อความอยู่รอด เช่น พิธีดึงครกดึงสาก เพื่อพยากรณ์ปริมาณน้ำฝนและการทำนา

2. ศิลปะการต่อสู้ การแสดงมวยโบราณ ของชายชาตรี เป็นการแสดงเพื่อแสดงความแข็งแกร่งและการป้องกันชุมชน

การแสดงในองก์ที่ 2 มีลักษณะสนุกสนานและคึกคัก ใช้ดนตรีพื้นบ้านที่มีจังหวะสนุกสนาน สลับกับการร่ายรำของฝ่ายหญิงที่อ่อนช้อยในพิธีกรรมบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์

องก์ที่ 3 ศรัทธากษัตริย์นครราเรือง

การอุบัติของลัทธิเทวราชา และการก่อสร้างปราสาทหินพิมาย เป็นการเล่าถึงความเชื่อว่ากษัตริย์คืออวตารของเทพเจ้า นำเสนอเทพเจ้าสูงสุดคือ องค์ตรีมูรติ ประกอบด้วย พระพรหม (ผู้สร้าง) พระศิวะ (ผู้ทำลายและเยียวยา) และพระนารายณ์ (ผู้รักษา) พร้อมพระชายาของแต่ละพระองค์ มีการเอ่ยถึงพระนามกษัตริย์สำคัญที่ปรากฏอยู่ในจารึก เช่น พระเจ้าชัยวีรวรมัน (ผู้เริ่มกัลปนาที่ดินถวายเทพเจ้า) พระเจ้าชัยวรมันที่ 6 (ต้นราชวงศ์มหิธร ปุระ ผู้สร้างปราสาทประธาน) และพระเจ้าธรณินทรวรมันที่ 1 การแสดงในองก์ที่ 3 จะเน้นความสง่างาม สูงศักดิ์ ใช้กระบวนท่ารำที่สื่อถึงพลังอำนาจและการเคลื่อนไหวของเทพเจ้าบนสรวงสวรรค์

องก์ที่ 4 จรัสเรืองนาฏการศรีวิมายะ

การบอกเล่าถึงความเจริญรุ่งเรือง ทางวัฒนธรรมในช่วงนี้เป็นการบรรยายถึง ภาพจำหลักขบวนแห่อัญเชิญพระพุทธรูป ปางนาคปรก กมรเตงและนานาสิ่งของมงคล ข้าราชบริพารร่วมเดินขบวนแบกสิ่งของบูชาต่าง ๆ เป็นการเล่าถึงยุคสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 และตำนานจากภาพจำหลัก คือ เรื่องของความรักและการเสียสละ การเล่าเรื่อง พระนางชัยราชเทวี ที่ทรงบำเพ็ญตบะ รอคอยพระราชสวามี จนพระนางอินทรเทวี ชี้ทางธรรมให้เข้าสู่พุทธศาสนา พระราชกรณียกิจ การเล่าเรื่องการสร้างอโรคยาศาล (โรงพยาบาล) และธรรมศาล (บ้านมีไฟ) เพราะทุกข์ของราษฎร คือทุกข์ของพระองค์ วรรณกรรมและตำนานการจำลองภาพจำหลักบนหน้าบันปราสาท เช่น เรื่องรามายณะ ตอนนาคบาศและการกวนเกษียรสมุทร

เพื่อผลิตน้ำอมฤต องก์ที่ 4 เป็นองก์ที่มีการใช้เทคนิคแสงสีสูงสุดมีการแสดงระบำอัปสรา และการร่ายรำที่ถ่ายทอดอารมณ์ของความทุกข์และการบรรลุธรรม

องก์ที่ 5 พระบารมีสถิตฟ้า คู่แผ่นดินวิมายปุระ

การบอกเล่าถึงการสืบทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมสู่ปัจจุบัน ในช่วงนี้จะเป็นการเล่าเรื่องราวของอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย ตั้งแต่กรมศิลปากรร่วมมือกันกับรัฐบาลฝรั่งเศส เข้ามาบูรณะและจัดตั้งโครงการอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย สื่อถึงความสุข ความเจริญรุ่งเรืองในปัจจุบัน การคืนสู่ความรุ่งเรืองในปัจจุบันและการบูรณะมรดกโลก เป็นการเล่าถึงการเสื่อมสลายตามกาลเวลาและการกลับมา นิรมิตใหม่โดยกรมศิลปากร ในปี พ.ศ. 2507-2512 ด้วยเทคนิคอนันติโลซิส (Anastylosis) ร่วมกับฝรั่งเศส และการแสดงในปี 2568 ได้มีช่วงการแสดงที่นำเสนอถึงความผูกพันกับสถาบันกษัตริย์ โดยนำเสนอบันทึกเหตุการณ์ประวัติศาสตร์เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 2498 ที่ในหลวงรัชกาลที่ 9 และพระบรมราชชนนีพันปีหลวง ได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมชมปราสาทหินพิมาย และการแสดงเฉลิมพระเกียรติ เพื่อแสดงความไว้อาลัยและน้อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณ และคำมั่นสัญญาของชาวพิมายในการสืบสานอารยธรรมสืบไป ในองก์ที่ 5 มีการแสดงขบวนแห่พุทธบูชาอันยิ่งใหญ่ และระบำรำฟ้อนถวายเป็นพุทธบูชา ปิดท้ายด้วยความภาคภูมิในมรดกของชาติ

ลักษณะดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดนาฏกรรมที่เน้นการใช้การแสดงเป็นสื่อเล่าเรื่อง (Narrative Performance) โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาบทสนทนาเป็นหลัก แต่มีการใช้ภาพ การเคลื่อนไหว แสง และเสียงเป็นเครื่องมือที่ช่วยสื่อความหมาย ทำให้ผู้ชมสามารถรับรู้เนื้อหาได้ผ่านประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสและอารมณ์ โดยไม่ต้องใช้เพียงจินตนาการของตนเพียงอย่างเดียว

การเคลื่อนไหวและท่าทาง

การเคลื่อนไหวและท่าทางเป็นหัวใจสำคัญของนาฏกรรม เนื่องจากเป็นภาษากายที่ใช้ถ่ายทอดความหมาย อารมณ์ และโครงเรื่อง โดยไม่ต้องพึ่งพาภาษาพูด การออกแบบการเคลื่อนไหว จึงต้องมีการคำนึงถึงความชัดเจนและความสัมพันธ์กับบริบทของการแสดง

การเคลื่อนไหวของผู้แสดงในการแสดง แสง สี เสียง ในงานเทศกาลเที่ยวพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา มีลักษณะเป็นการผสมผสานระหว่างนาฏศิลป์ไทย นาฏศิลป์ที่ได้รับอิทธิพลจากขอม นาฏศิลป์พื้นบ้าน และนาฏศิลป์ร่วมสมัย ท่าทางของผู้แสดงมักเน้นความสง่างาม ความมั่นคง ความศักดิ์สิทธิ์ตามบท ของการแสดงในฉากนั้น ๆ ที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ปราสาทหินพิมาย

ท่าทางในการแสดงแสง สี เสียง ในงานเทศกาลเที่ยวพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา มีการเน้นในเรื่องของการเคลื่อนไหว ความต่อเนื่อง และการออกแบบท่าทางให้ผู้ชมสามารถมองเห็นได้จากระยะไกล ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของการแสดงกลางแจ้ง อีกทั้งมีการใช้ท่าทางเชิงสัญลักษณ์ เช่น การยกมือ การเคลื่อนไหวแขนในแนวโค้ง การเคลื่อนไหวเป็นหมู่ (Group Movement) โดยการเคลื่อนไหวดังกล่าวไม่เพียงทำหน้าที่ประกอบเนื้อเรื่อง แต่ยังช่วยสร้างบรรยากาศและอารมณ์ร่วมของการแสดง ทำให้ผู้ชมรับรู้ถึงความสวยงาม ความยิ่งใหญ่ และคุณค่าทางวัฒนธรรม

การใช้พื้นที่ในการแสดง

การใช้พื้นที่การแสดง ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของงานนาฏกรรม ในการแสดงแสง สี เสียง เนื่องจากไม่ได้ทำหน้าที่เป็นเพียงฉากหลัง แต่เป็นส่วนหนึ่งของการเล่าเรื่องและการสร้างความหมายทางวัฒนธรรมในงานเทศกาลเที่ยวพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา การใช้ปราสาทหินพิมายเป็นพื้นที่หลักของการแสดง ทำให้การแสดงมีลักษณะเป็นศิลปะการแสดงเฉพาะที่ (Site-Specific Performance) โดยพื้นที่ทางสถาปัตยกรรมไม่ได้เป็นเพียงฉากหลัง แต่มีบทบาทในการกำหนดรูปแบบ การเคลื่อนไหวการจัดตำแหน่งของผู้แสดง ทั้งแนวลึก แนวกว้าง และระดับสูงต่ำของพื้นที่ และการรับรู้ของผู้ชม

การจัดวางตำแหน่งผู้แสดงในระดับต่าง ๆ ของพื้นที่ เช่น บริเวณลานด้านหน้า บันได หรือแนวสถาปัตยกรรม ทำให้เกิดมิติทางสายตาและความลึกของการแสดง โดยพื้นที่ถือเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความหมาย การเคลื่อนไหวและท่าทางของผู้แสดงจึงสัมพันธ์กับบริบทของโบราณสถาน

ภาพที่ 1 เครื่องแต่งกายของนางจิตเทวี และนักแสดงระบำภีมปุระ

เครื่องแต่งกาย

เครื่องแต่งกายในการแสดงแสง สี เสียง ทำหน้าที่เป็นองค์ประกอบนาฏกรรมที่ช่วยสร้างภาพแทนของยุคสมัย อัตลักษณ์ และสถานะของตัวละคร โดยไม่จำเป็นต้องใช้คำอธิบายหรือคำบรรยายถึงการแต่งกาย การออกแบบเครื่องแต่งกายจึงต้องคำนึกถึงการสื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์ควบคู่ไปกับความงามทางสุนทรียะ

ในการแสดงแสง สี เสียง ในงานเทศกาลเที่ยวพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา เครื่องแต่งกายมักได้รับแรงบันดาลใจมาจากศิลปกรรม และหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏอยู่ในประติมากรรมและภาพสลักบนปราสาทหินพิมาย ซึ่งสามารถช่วยเชื่อมโยงการแสดงเข้ากับบริบทของพื้นที่มรดกวัฒนธรรมโดยตรง

จากที่ได้กล่าวไปข้างต้น ผู้ที่รับผิดชอบในการดูแลเครื่องแต่งกายในการจัดการแสดงได้ทำการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับบทและเนื้อหาการแสดง และได้ศึกษาเกี่ยวกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับภาพจำหลักของปราสาทหินพิมาย การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการแต่งกายตามชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การศึกษาจากรูปปั้นประติมากรรมที่ปรากฏอยู่ใน

ปราสาทหินพิมาย เป็นต้น จากนั้นได้มีการกำหนดรูปแบบการแต่งกายของนักแสดง การสร้างสรรค์จากจินตนาการของผู้ออกแบบ ผสมผสานกับข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ การปรับให้มีความเหมาะสมกับการเคลื่อนไหว เสริมภาพลักษณ์ของตัวละคร รวมถึงออกแบบให้เหมาะสมกับบทบาทและเนื้อเรื่องของแต่ละฉาก เครื่องแต่งกาย การแสดงแสง สี เสียง ในงานเทศกาลพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา นั้นจึงไม่ได้เป็นเพียงแค่เครื่องแต่งกายสำหรับนุ่งห่มหรือเพื่อความสวยงามเท่านั้น แต่ยัง ทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ทางนาฏกรรมที่ช่วยเล่าเรื่องควบคู่ไปกับองค์ประกอบอื่น ๆ

ภาพที่ 2 เครื่องแต่งกายของนางจิตเทวีและนักแสดงระบำภีมปุระ

ภาพที่ 3 การแต่งกายของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 พระนางอินทรเทวี พระนางศรีชัยราชเทวี และคนเชิญพระกลด

เทคนิคแสง

เทคนิคแสง ในการแสดง แสง สี เสียง ในงานเทศกาลเที่ยวพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ทำให้การแสดงมีความยิ่งใหญ่อลังการ การออกแบบแสงใช้เพื่อเน้นสถาปัตยกรรมของปราสาทหินพิมาย ควบคู่กับการกำหนดอารมณ์ของแต่ละช่วงการแสดง เช่น การใช้แสงโทนอุ่น เพื่อสื่อถึงความศักดิ์สิทธิ์ ความเจริญรุ่งเรือง และช่วยขยายความหมายของฉากการแสดง การเปลี่ยนสีและความเข้มของแสงช่วยแบ่งช่วงเวลาและลำดับเหตุการณ์ของการแสดงจริงอย่างชัดเจน ตลอดจนมีการนำเทคนิคต่าง ๆ มาใช้เพิ่มเติม ไม่ว่าจะเป็นระบบเทคนิคพิเศษ (Video Mapping) การสร้างน้ำพุ และการจุดดอกไม้ไฟประกอบการแสดง เพื่อให้การแสดงมีความสวยงามและมีความสมจริงมากยิ่งขึ้น และแสงยังทำงานร่วมกับการเคลื่อนไหวของผู้แสดง ทั้งการเน้นจุดสายตาให้กับผู้ชมว่าควรที่จะให้ความสนใจ (Focus) กับฉากหรือพื้นที่ใดของการแสดงเป็นหลัก อีกทั้งยังช่วยขับเน้นท่าทางและสร้างจุดสนใจในพื้นที่กว้าง การออกแบบแสงจึงเป็นองค์ประกอบของนาฏกรรมที่ช่วยเชื่อมโยงภาพ เสียง และการเคลื่อนไหวของผู้แสดงเข้าไว้ด้วยกันอย่างเป็นระบบ ผลการวิเคราะห์ทั้ง 5 องก์ พบรูปแบบการใช้แสงและสีที่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญดังนี้

องก์ที่ 1 ซึ่งนำเสนอบรรยากาศยุคก่อนประวัติศาสตร์ มีการใช้เทคนิค Low Key Lighting ร่วมกับไฟ Par LED ที่ให้แสงสลัวจากด้านหลัง เพื่อสร้างเงาร่างนักแสดงบนพื้นหลังมืด โดยจับคู่กับสีโทนเย็นทั้งสีน้ำเงินและสีเขียวขุ่น ซึ่งสื่อถึงความชื้นของลุ่มน้ำมูลและความเก่าแก่ที่ถูกห่อหุ้มไว้ด้วยกาลเวลา

ความมืดที่ถูกควบคุมอย่างตั้งใจนี้ไม่ใช่ความว่างเปล่า แต่เป็นภาษาของแสงที่ใช้บอกเล่าว่าสิ่งที่กำลังจะปรากฏนั้นลึกและเก่าแก่เพียงใด

ภาพที่ 4 การแสดงแสง สี เสียง ชุด“นิรมิตกรรม อารยธรรมแห่งศรัทธา วิจิตรลีลาวิมายะนาฏการ” องก์ที่ 1 อุบัติบรรพชีวิน

องก์ที่ 2 ปรับโทนอารมณ์ขึ้นอย่างชัดเจนด้วยการใช้ Wash Light สีส้มและสีเหลืองให้ความรู้สึกอบอุ่นและมีชีวิตชีวา ขณะที่ Follow Light ถูกนำมาใช้ติดตามการเคลื่อนไหวของนักมวยโบราณเพื่อเน้นจังหวะ การปะทะและสรีระที่ทรงพลัง สีโทนร้อนในฉากนี้ทำหน้าที่มากกว่าการสร้างความสวยงาม เพราะยังสื่อถึงพลังและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับเนื้อหาที่ต้องการแสดงถึงวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ท้องถิ่น

ภาพที่ 5 การแสดงแสง สี เสียง ชุด“นิรมิตกรรม อารยธรรมแห่งศรัทธา วิจิตรลีลาวิมายะนาฏการ” องก์ที่ 2 อุบัติบรรพชีวิน

องก์ที่ 3 เป็นฉากที่แสดงถึงความยิ่งใหญ่ของปราสาทหินพิมายในฐานะศูนย์กลางอำนาจและความศักดิ์สิทธิ์ การใช้เทคนิค Up Lighting ที่ส่องแสงจากฐานขึ้นสู่ยอดปรางค์ประธาน ช่วยขยายความรู้สึกถึงขนาดและความสง่างามของสถาปัตยกรรม ควบคู่กับ Moving Head ที่ฉายลำแสงสีขาวตัดขึ้นสู่ท้องฟ้ามืดเสมือนสายใยเชื่อมระหว่างโลกมนุษย์และสรวงสวรรค์ สีม่วงและสีแดงที่ใช้ในฉากนี้เป็นสีที่มีนัยยะทางสัญลักษณ์ที่ชัดเจน ทั้งสื่อถึงอำนาจของกษัตริย์และความศักดิ์สิทธิ์ของเทพเจ้าในคติความเชื่อของขอม

ภาพที่ 6 การแสดงแสง สี เสียง ชุด“นิรมิตกรรม อารยธรรมแห่งศรัทธา วิจิตรลีลา วิมายะนาฏการ” องก์ที่ 3 ศรัทธากษัตริย์นครราเรือง

องก์ที่ 4 แสดงให้เห็นการใช้แสงและสีในฐานะเครื่องมือเล่าเรื่องที่ซับซ้อนที่สุดในการแสดงชุดนี้ การฉาย Gobo Projection ลวดลายลงบนผิวปราสาทหินพิมายในฉากกวนเกษียรสมุทร แสดงให้เห็นว่าโบราณสถานมิได้เป็นเพียงฉากหลัง แต่กลายเป็นพื้นผิวการแสดงที่มีชีวิต นอกจากนี้ยังมีการใช้ Strobe Light สร้างความตื่นเต้นในฉากนาคบาศ ที่โดดเด่นที่สุดคือการออกแบบสีตามอารมณ์ตัวละคร เมื่อนางชัยราชเทวีเศร้าโศก แสงดรอปลงเป็นสีน้ำเงินหม่น จากนั้นเปลี่ยนเป็นสีทองสว่างในขณะที่ตัวละครบรรลุธรรม การเปลี่ยนสีดังกล่าวทำหน้าที่เสมือนบทพูดภายในที่ผู้ชมอ่านได้จากแสง โดยไม่ต้องพึ่งคำบรรยาย

ภาพที่ 7 การแสดงแสง สี เสียง ชุด“นิรมิตกรรม อารยธรรมแห่งศรัทธา วิจิตรลีลา วิมายะนาฏการ” องก์ที่ 4 อุบัติบรรพชีวิน

องก์ที่ 5 ปิดการแสดงด้วยเทคนิค Floodlighting ที่สาดแสงสว่างไปทั่วบริเวณปราสาทหินพิมาย ซึ่งให้ผลทางอารมณ์แตกต่างจากฉากก่อนหน้าโดยสิ้นเชิง ความสว่างที่แผ่กระจายไปทุกทิศสื่อถึงความเจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุดและการเฉลิมฉลอง สีเหลืองทองและสีขาวที่เป็นสีหลักของฉากนี้ยังแฝงนัยยะของพระพุทธศาสนา ทั้งความบริสุทธิ์และพระบารมี ทำให้การปิดการแสดงมีมิติทางจิตวิญญาณมากกว่าการสรุปเนื้อเรื่องเพียงอย่างเดียว

ภาพที่ 8 การแสดงแสง สี เสียง ชุด“นิรมิตกรรม อารยธรรมแห่งศรัทธา วิจิตรลีลา วิมายะนาฏการ” องก์ที่ 5 พระบารมีสถิตฟ้า คู่แผ่นดินวิมายะปุระ

จากการวิเคราะห์ทั้ง 5 ฉากจะเห็นได้ว่า แสงและสีในการแสดงชุดนี้ทำงานในฐานะ "ภาษาทางการแสดง" ที่มีระบบและเจตนาชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นการใช้สีโทนเย็นเพื่อย้อนกาลเวลา สีโทนร้อนเพื่อปลุกพลังชีวิต หรือการเปลี่ยนแปลงสีตามสภาวะอารมณ์ของตัวละคร ล้วนสะท้อนให้เห็นว่าการออกแบบแสงและสีมิใช่การตกแต่งเพิ่มเติม หากเป็นองค์ประกอบนาฏกรรมที่แบกรับความหมายและทำให้พื้นที่มรดกวัฒนธรรมอย่างอุทยานประวัติศาสตร์พิมายกลายเป็นเวทีการแสดงที่มีชีวิตและมีเรื่องราวในตัวเอง แสงทำหน้าที่ทั้งในเชิงสุนทรียะและการเล่าเรื่อง โดยช่วยกำหนดจุดสนใจของผู้ชม (Focus) และเสริมการเคลื่อนไหวของผู้แสดงให้มีพลังทางอารมณ์มากยิ่งขึ้น

เสียงและดนตรีประกอบ

การใช้เสียงในพื้นที่เปิดต้องคำนึงถึงการกระจายเสียงและการรับรู้ของผู้ชมจำนวนมาก เสียงจึงมักจะถูกออกแบบให้มีความชัดเจนและมีจังหวะทำนอง ที่สอดคล้องกับการเคลื่อนไหว และเทคนิคแสง สี เพื่อสร้างประสบการณ์การรับชมที่สมบูรณ์ให้แก่ผู้ชม

เสียงและดนตรีประกอบในการแสดง แสง สี เสียง ในงานเทศกาลเที่ยวพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา มีบทบาทในการสร้างบรรยากาศและเชื่อมโยงอารมณ์ของผู้ชมกับเนื้อหา การใช้ดนตรีที่ผสมผสานระหว่างดนตรีไทย ดนตรีพื้นถิ่นอีสาน ดนตรีร่วมสมัย เพื่อสร้างบรรยากาศที่เชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบัน เสียงประกอบ เช่น เสียงธรรมชาติหรือเสียงที่สร้างขึ้น ปรับปรุงขึ้นโดยมนุษย์ (Sound Effect) ถูกนำมาใช้เพื่อสร้างมิติทางอารมณ์และเพิ่มความสมจริงให้กับการแสดง โดยเสียงเหล่านี้จะช่วยทำให้การรับรู้ของผู้ชม และช่วยทำให้การแสดงของผู้แสดง มีความสมจริงมากยิ่งขึ้น เสียงบรรยาย (narration) ทำหน้าที่เสริมความเข้มข้นด้านเนื้อเรื่อง เนื้อหา ในขณะที่ดนตรีและเสียงประกอบ ช่วยขับเน้นการเคลื่อนไหวของผู้แสดง ทำให้การแสดงมีลักษณะเป็นนาฏกรรมที่ใช้หลายประสาทสัมผัสร่วมกัน (multisensory performance)

ผู้แสดง

ในการแสดง แสง สี เสียง ผู้แสดง คือ ผู้ที่สื่อสารและถ่ายทอดเนื้อเรื่องให้แก่ผู้ชมผ่านร่างกายการเคลื่อนไหว และท่าทางที่สอดคล้องกับองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น แสง เสียง และพื้นที่การแสดง การเคลื่อนไหว

และท่าทางของผู้แสดงยังสะท้อนถึงโครงสร้างทางวัฒนธรรมและการตีความประวัติศาสตร์ที่ผู้กำกับต้องการนำเสนอ เทคนิคเหล่านี้ ช่วยสร้างความต่อเนื่องของเรื่องและเชื่อมโยงผู้ชมกับเรื่องราวที่ถ่ายทอดผ่านการแสดงด้วยประสาทสัมผัสหลายรูปแบบ ในบริบทการแสดงแสง สี เสียง ในงานเทศกาลเที่ยวพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ผู้แสดงไม่ได้เป็นตัวละคร ที่แยกออกจากบริบท แต่การเคลื่อนไหวและท่าทางเป็นส่วนหนึ่งของการตีความสถานที่และประวัติศาสตร์ของปราสาทหินพิมาย ผู้กำกับได้คัดเลือกผู้แสดงหลักที่มีทักษะและประสบการณ์ทางด้านการแสดงเป็นอย่างดี และได้คัดเลือกนักเรียนจากโรงเรียนต่าง ๆ ในอำเภอ มาแสดงเป็นนักแสดงสมทบ

นอกจากนี้บทบาทของผู้แสดง แสดงให้เห็นว่าผู้แสดงนั้นมีส่วนที่ทำให้เนื้อเรื่องและอารมณ์ของการแสดงมีความสอดคล้องและต่อเนื่อง ด้วยเหตุนี้ ผู้แสดงในการแสดงแสง สี เสียง ในงานเทศกาลเที่ยวพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา มีบทบาทสำคัญทั้งในเชิงสัญลักษณ์และในแง่ของการสื่อสาร โดยการเคลื่อนไหว ท่าทาง และการตีความผ่านร่างกายของผู้แสดง จะเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างบริบททางสุนทรียะและความสัมพันธ์ เชิงประสาทสัมผัสที่ส่งผลต่อการรับรู้ของผู้ชม

ผู้ชม

บทบาทของผู้ชมในการแสดงแสง สี เสียง มีความสำคัญในด้านหลายมิติ โดยเฉพาะ ในกรณีของการแสดงที่เป็นศิลปะการแสดงเฉพาะที่ (site-specific performance) ซึ่งการมีอยู่ของผู้ชมมีผลต่อวิธีที่การแสดงถูกตีความและรับรู้ การจัดตำแหน่งผู้ชมในพื้นที่การแสดงไม่ใช่เพียงการจัดที่นั่ง แต่เป็นกระบวนการออกแบบประสบการณ์ให้ผู้ชมมีปฏิสัมพันธ์กับผู้แสดงและพื้นที่อย่างเป็นองค์รวม ทั้งการรับรู้ภาพ แสง และเสียง ผู้ชมมีส่วนร่วมผ่านการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสและความทรงจำที่ถูกกระตุ้นจากแสงและเสียง ซึ่งทำให้พื้นที่การแสดง กลายเป็นพื้นที่ที่มีความหมาย ที่ผู้ชมมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของสถานที่นั้น ๆ

สำหรับการแสดงแสง สี เสียง ในงานเทศกาลเที่ยวพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ผู้ชมไม่ได้เป็นเพียงผู้รับสาร แต่มีบทบาทในการสร้างประสบการณ์ทางสุนทรียะ ผู้ชมถูกจัดวางที่นั่งในตำแหน่งที่สามารถสัมผัสแสงและเสียงโดยตรง ช่วยทำให้ผู้ชมได้มีส่วนร่วม และสร้างประสบการณ์ร่วมไปพร้อมกับการชมการแสดง ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของนาฏกรรมในบริบทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัย เรื่อง การแสดงแสง สี เสียง ในงานเทศกาลเที่ยวพิมาย : องค์ประกอบของนาฏกรรมในพื้นที่มรดกวัฒนธรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและวิเคราะห์องค์ประกอบนาฏกรรมของการแสดงแสง สี เสียง ในงานเทศกาลเที่ยวพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า การแสดงดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ในฐานะนาฏกรรมร่วมสมัยในพื้นที่มรดกวัฒนธรรม ซึ่งมีการจัดวางองค์ประกอบการแสดงอย่างเป็นระบบ และสัมพันธ์กับบริบททางประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม ประติมากรรม และอัตลักษณ์ท้องถิ่นของอำเภอพิมายได้อย่างชัดเจน

ในด้านเนื้อหาและโครงสร้างการแสดง ผู้วิจัยพบว่า การแสดงใช้โครงสร้างแบบลำดับเหตุการณ์ (Chronological Narrative) โดยอาศัยข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ความเชื่อ และหลักฐานทางโบราณคดีของพื้นที่อำเภอพิมายเป็นแกนหลัก การแบ่งการแสดงออกเป็น 5 องก์ ช่วยทำให้ผู้ชมสามารถรับรู้พัฒนาการของพื้นที่โบราณสถานแห่งนี้ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันอย่างเป็นลำดับ ส่งผลให้การแสดงมีความชัดเจนในด้านของการเล่าเรื่องและสะท้อนการใช้การแสดงเป็นสื่อทางวัฒนธรรม เพื่อถ่ายทอดประวัติศาสตร์และคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่น

ในด้านการเคลื่อนไหวและท่าทาง ผู้วิจัยพบว่า การแสดงมีลักษณะการผสมผสานนาฏศิลป์หลายรูปแบบ ได้แก่ นาฏศิลป์ไทย นาฏศิลป์ที่ได้รับอิทธิพลจากขอม นาฏศิลป์พื้นบ้านอีสาน และนาฏศิลป์ร่วมสมัย การเคลื่อนไหวของผู้แสดงถูกออกแบบให้มีความสง่างาม ชัดเจน ผู้ชมสามารถมองเห็นได้จากระยะไกล ซึ่งเหมาะกับบริบทของการแสดงกลางแจ้งในพื้นที่ขนาดใหญ่ การใช้ท่าทางเชิงสัญลักษณ์และการเคลื่อนไหวเป็นหมู่ ด้วยคนจำนวนมากช่วยสร้างพลังทางอารมณ์และเสริมความยิ่งใหญ่ของการแสดง

ในด้านการใช้พื้นที่การแสดง ผู้วิจัยพบว่า พื้นที่ของปราสาทหินพิมายไม่ได้ทำหน้าที่เป็นเพียงฉากหลังในการแสดงเท่านั้น แต่เป็นองค์ประกอบหลักในการสร้างความหมายของการแสดง การจัดวางตำแหน่งผู้แสดงในระดับต่าง ๆ ของพื้นที่ เช่น ลานด้านหน้า บันได และโครงสร้างสถาปัตยกรรม ช่วยสร้างมิติทางสายตาและความลึกของ การแสดง ลักษณะดังกล่าวสะท้อนแนวคิดของศิลปะการแสดงเฉพาะที่ถือว่าการเคลื่อนไหวและการจัดองค์ประกอบการแสดง ต้องสัมพันธ์กับบริบทของสถานที่อย่างใกล้ชิด

ในด้านเครื่องแต่งกาย ผู้วิจัยพบว่า เครื่องแต่งกายทำหน้าที่เป็นองค์ประกอบนาฏกรรมที่ช่วยสื่อสารถึงยุคสมัย อัตลักษณ์ และสถานะของตัวละคร โดยอาศัยแรงบันดาลใจจากหลักฐานทางศิลปกรรมประติมากรรมที่ปรากฏในปราสาทหินพิมาย และเอกสารทางประวัติศาสตร์ การออกแบบเครื่องแต่งกายเป็นผลมาจากการศึกษาข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ควบคู่กับจินตนาการของผู้ออกแบบ และมีการปรับเครื่องแต่งกายให้เหมาะสมกับการเคลื่อนไหวบริบทของการแสดงกลางแจ้ง และปรับให้เหมาะสมกับผู้แสดง ทำให้เครื่องกายไม่ได้เป็นเพียงเครื่องนุ่งห่ม แต่เป็นองค์ประกอบที่ช่วยเล่าเรื่อง ทำให้เหมาะสมกับบทบาทของตัวละครและบทของการแสดง และเสริมความหมายทางนาฏกรรม

ในด้านเทคนิคแสง ผู้วิจัยพบว่า แสงมีบทบาทสำคัญทั้งในเชิงสุนทรียะและการเล่าเรื่อง การออกแบบแสงช่วยขับเน้นสถาปัตยกรรมของปราสาทหินพิมาย และกำหนดอารมณ์ของการแสดงในแต่ละช่วง การใช้แสงโทนอุ่นและโทนเข้ม รวมถึงเทคนิคพิเศษ เช่น Video Mapping น้ำพุ และดอกไม้ไฟ ควบคู่กับการเลือกใช้สีอย่างมีนัยยะ ทั้งสีโทนเย็นเพื่อสื่อถึงกาลเวลาและความลึกลับ สีโทนร้อนเพื่อแสดงพลังและความมีชีวิต รวมถึงการเปลี่ยนแปลงของสีตามสภาวะอารมณ์ของตัวละคร ช่วยเพิ่มความยิ่งใหญ่อลังการความสมจริงของการแสดง และแสงยังทำหน้าที่กำหนดจุดสนใจของผู้ชม รวมทั้งช่วยเสริมพลังทางอารมณ์ให้กับการเคลื่อนไหวของผู้แสดง

ในด้านเสียงและดนตรีประกอบ ผู้วิจัยพบว่า เสียงและดนตรีมีบทบาทในการสร้างบรรยากาศและเชื่อมโยงอารมณ์ของผู้ชมเข่ากับเนื้อหาของการแสดง การผสมผสานดนตรีไทย ดนตรีพื้นถิ่นอีสาน และดนตรีร่วมสมัยช่วยเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบัน เสียงบรรยายและเสียงที่สร้างขึ้น ปรับปรุงขึ้นโดยมนุษย์ (Sound

Effect) ช่วยเสริมความเข้าใจในเนื้อเรื่องและเพิ่มมิติทางอารมณ์ให้กับผู้ชม ทำให้การแสดงมีลักษณะเป็นนาฏกรรมที่ใช้ประสาทสัมผัสหลายด้านร่วมกัน

ในด้านผู้แสดง ผู้วิจัยพบว่า ผู้แสดงมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดเนื้อเรื่อง และอารมณ์ของการแสดงผ่านร่างกาย การเคลื่อนไหว สีหน้าและท่าทาง ผู้แสดงไม่ได้เป็นเพียงแค่ตัวละครในเรื่อง แต่เป็นผู้ตีความประวัติศาสตร์และพื้นที่ของปราสาทหินพิมายผ่านนาฏกรรม การคัดเลือกผู้แสดงที่มีทักษะและการมีส่วนร่วมของผู้คนในพื้นที่อำเภอพิมาย สะท้อนการเชื่อมโยงการแสดงกับชุมชมท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นในการจัดการแสดง

ในด้านผู้ชม ผู้วิจัยพบว่า ผู้ชมมีบทบาทสำคัญในฐานะส่วนหนึ่งของประสบการณ์การแสดง การจัดตำแหน่ง ที่นั่งของผู้ชมและการออกแบบประสบการณ์รับชม ทำให้ผู้ชมมีส่วนร่วมทางอารมณ์และประสาทสัมผัส ผู้ชมไม่ได้เป็นเพียงแค่ผู้รับสาร แต่มีบทบาทในการสร้างความหมายร่วมกับการแสดง ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของนาฏกรรมในบริบทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

อภิปรายผล

ผู้วิจัยได้อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การแสดงแสง สี เสียง ในงานเทศกาลเที่ยวพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา มีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดนาฏกรรมร่วมสมัยที่มองการแสดงเป็นกระบวนการสื่อสารเชิงสุนทรียะในบริบทเฉพาะพื้นที่ ผลการวิจัยสอดคล้องกับเอกสารวิชาการของนักวิชาการหลายท่านที่ชี้ว่าการแสดงในพื้นที่มรดกวัฒนธรรม ควรให้ความสำคัญกับองค์ประกอบนาฏกรรมและการเชื่อมโยงองค์ประกอบเข้าไว้ด้วยกัน

จากผลการศึกษาผู้วิจัยพบว่า เนื้อหาและโครงสร้างการแสดงแสง สี เสียง ในงานเทศกาลเที่ยวพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา มีการจัดลำดับเหตุการณ์อย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการเล่าถึง พื้นหลังทางประวัติศาสตร์ ความเชื่อ และพัฒนาการของพื้นที่ ก่อนจะนำไปสู่ฉากที่สะท้อนความเจริญรุ่งเรืองของอารยธรรมขอม และส่งท้ายด้วยการเชื่อมโยงคุณค่าทางวัฒนธรรมมาจนถึงปัจจุบัน ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของอาคม สงเคราะห์ (2549) ในหนังสือเรื่อง องค์ประกอบนาฏศิลป์ไทย ที่กล่าวว่าโครงสร้างการแสดงนาฏศิลป์ควรทำหน้าที่เป็นกรอบในการเล่าเรื่อง เพื่อให้ผู้ชมสามารถรับรู้สาระสำคัญได้อย่างเป็นลำดับ เกิดความเข้าใจร่วมกันตลอดการแสดง และสอดคล้องกับแนวคิดของสุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2557) ในหนังสือเรื่อง หลักการแสดงนาฏยศิลป์ปริทรรศน์ ที่เสนอว่าโครงสร้างการแสดงนาฏยศิลป์ควรดำเนินไปอย่างมีลำดับขั้น เพื่อให้ผู้ชมรับรู้สาระสำคัญและเกิดความเข้าใจร่วมกันตลอดการแสดง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธีรตา นุ่มเจริญ (2565) ที่ศึกษาการสร้างสรรค์การแสดงประกอบแสง สี เสียง ชุด "เมืองปุราณทวารวดี" พบว่า การจัดโครงสร้างเนื้อหาการแสดงที่มีความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างเป็นลำดับ ส่งผลให้ผู้ชมเกิดความเข้าใจเรื่องราวและเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ของพื้นที่ได้อย่างชัดเจน ในมุมมองของผู้วิจัย การจัดโครงสร้างในลักษณะนี้ช่วยให้การแสดงแสง สี เสียง ทำหน้าที่เป็นการเล่าเรื่องทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมที่มีความชัดเจน และสื่อสารกับผู้ชมได้อย่างมีประสิทธิภาพใน

มุมมองของผู้วิจัย การจัดโครงสร้างในลักษณะนี้ ช่วยให้การแสดงแสง สี เสียง ทำหน้าที่เป็นการเล่าเรื่องทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ที่มีความชัดเจนและสื่อสารกับผู้ชมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การเคลื่อนไหวของผู้แสดงในการแสดง แสง สี เสียง ในงานเทศกาลเที่ยวพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา มีลักษณะการประยุกต์ท่าทางจากนาฏศิลป์ไทย นาฏศิลป์ที่ได้รับอิทธิพลจากขอม นาฏศิลป์พื้นบ้านอีสาน และนาฏศิลป์ร่วมสมัยที่เน้นพลังและจังหวะของร่างกาย โดยผู้แสดงมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดเนื้อเรื่อง และอารมณ์ของการแสดงผ่านร่างกาย การเคลื่อนไหว สีหน้าและท่าทาง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสุรพล ดวงแข (2554) ในหนังสือเรื่อง นาฏศิลป์ไทย: รูปแบบ ความหมาย และการสื่อสารทางวัฒนธรรม ที่กล่าวว่า ร่างกายของผู้แสดงเป็นภาษาทางศิลปะที่สามารถถ่ายทอดความหมาย อารมณ์ และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมได้ อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของสุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2557) ในหนังสือเรื่อง หลักการแสดงนาฏยศิลป์ปริทรรศน์ ที่ระบุว่าร่างกายของผู้แสดงเป็นภาษาทางศิลปะที่ถ่ายทอดความหมาย อารมณ์ และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมได้อย่างตรงไปตรงมา ยิ่งไปกว่านั้น คฑาวุธ มาป้อง, ศุภกร ฉลองภาค และทรรณรต ทับแย้ม. (2567) ในบทความวิจัยเรื่อง นาฏศิลป์ร่วมสมัยในการแสดงแสง สี เสียง สื่อผสม งานประเพณี "สมมาน้ำ คืนเพ็งเส็งประทีป" จังหวัดร้อยเอ็ด ก็พบในทำนองเดียวกันว่า การประยุกต์ท่าทางนาฏศิลป์ร่วมสมัย ในบริบทประเพณีท้องถิ่น ช่วยให้ผู้ชมเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและสำนึกท้องถิ่นได้อย่างลึกซึ้ง ผู้วิจัยเห็นว่าการใช้ร่างกายในการสื่อสารดังกล่าวช่วยให้ผู้ชมรับรู้เนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น และสะท้อนแนวคิดนาฏกรรมร่วมสมัยที่ให้ความสำคัญกับร่างกายในฐานะเครื่องมือของการเล่าเรื่อง

การใช้พื้นที่ปราสาทหินพิมายเป็นพื้นที่หลักของการแสดง แสง สี เสียง ในงานเทศกาลเที่ยวพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา มีการจัดองค์ประกอบผู้แสดงในระดับต่าง ๆ ของพื้นที่ ส่งผลให้ผู้แสดงต้องทำการเคลื่อนไหวให้สัมพันธ์กับโครงสร้างของสถาปัตยกรรม สอดคล้องกับการศึกษาของจิรายุทธ พนมรักษ์ (2559) ในงานวิจัยเรื่อง การถ่ายทอดแนวความคิดด้านการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยประเภทศิลปะการแสดงเต้นรำเฉพาะที่ พื้นที่มีบทบาทเชิงกำหนดให้การเคลื่อนไหวของผู้แสดงมีความเกี่ยวพันกับสถานที่อย่างลึกซึ้ง และทำให้ผู้ชมรับรู้ความหมายทางวัฒนธรรมของสถานที่ผ่านการแสดง และสอดคล้องกับแนวคิดของจุรีรัตน์ จงพานิช (2560) ในงานวิจัยเรื่อง พื้นที่การแสดงกับการสร้างความหมายทางวัฒนธรรมในงานนาฏศิลป์ ที่กล่าวว่า พื้นที่การแสดงในแหล่งมรดกวัฒนธรรมเป็นพื้นที่เชิงความหมาย ที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของผู้ชม และยังสอดคล้องกับวรุธ วงษ์อิน และปัทมาวดี ชาญสุวรรณ (2567) ในบทความวิจัยเรื่อง เรือมอัป สรา : อัตลักษณ์นาฏกรรม การสร้างพลังอำนาจละมุน เพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์และการท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งพบว่าการออกแบบนาฏกรรมให้สัมพันธ์กับโครงสร้างโบราณสถานช่วยยึดโยงอัตลักษณ์ท้องถิ่นและกระตุ้นการรับรู้คุณค่ามรดกวัฒนธรรมในผู้ชม ผู้วิจัยเห็นว่า การออกแบบการแสดงให้สอดคล้องกับพื้นที่โบราณสถานช่วยเสริมให้การเล่าเรื่องมีความสมจริงและมีพลังทางสุนทรียะตลอดจนทำให้ผู้ชมรับรู้คุณค่าของสถานที่ในฐานะพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรม ที่ยังคงอยู่ในปัจจุบัน

เครื่องแต่งกายในการแสดง แสง สี เสียง ในงานเทศกาลเที่ยวพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม โดยอ้างอิงจากหลักฐานทาง

ประวัติศาสตร์และประติมากรรมที่ปรากฏอยู่ในปราสาทหินพิมาย ผสมผสานกับจินตนาการของผู้ออกแบบ มีการปรับให้เหมาะสมการแสดงร่วมสมัย สอดคล้องกับแนวคิดของสุรพล ดวงแข (2554) ในหนังสือเรื่อง นาฏศิลป์ไทย: รูปแบบ ความหมาย และการสื่อสารทางวัฒนธรรม ที่กล่าวว่า เครื่องแต่งกายในนาฏศิลป์ไม่เพียงทำหน้าที่เป็นเครื่องประดับร่างกายของผู้แสดง แต่ยังเป็นสื่อทางวัฒนธรรมที่สะท้อนสถานะ อัตลักษณ์ และบริบททางสังคมของเรื่องราวที่นำเสนอ นอกจากนี้ลักษณะของการแต่งกายที่มีความวิจิตร และการเลือกใช้สีที่สอดคล้องกับยุคสมัย ยังสอดคล้องกับแนวคิดของอาคม สงเคราะห์ (2549) ในหนังสือเรื่อง องค์ประกอบนาฏศิลป์ไทย ที่กล่าวว่า เครื่องแต่งกายนาฏศิลป์ทำหน้าที่เชื่อมโยงผู้ชมกับโลกของการแสดง โดยช่วยเพิ่มจินตภาพของช่วงเวลาและสถานที่ ทำให้ผู้ชมสามารถเข้าใจเนื้อหาและอารมณ์ของการแสดงได้อย่างชัดเจน อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของสุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2557) ในหนังสือเรื่อง หลักการแสดงนาฏยศิลป์ปริทรรศน์ ที่กล่าวว่า เครื่องแต่งกายในนาฏศิลป์ไม่เพียงทำหน้าที่ตกแต่งร่างกายผู้แสดง แต่ยังเป็นสื่อทางวัฒนธรรมที่สะท้อนสถานะ อัตลักษณ์ และบริบททางสังคมของเรื่องราว ทั้งนี้ยังสอดรับกับงานของวรุธ วงษ์อิน และปัทมาวดี ชาญสุวรรณ (2567) ในบทความวิจัย เรื่อง เรือมอัปสรา : อัตลักษณ์นาฏกรรม การสร้างพลังอำนาจละมุน เพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์และการท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์ ที่ชี้ว่าในบริบทการแสดงบนพื้นที่โบราณสถานขอม เครื่องแต่งกายที่ออกแบบอ้างอิงโบราณคติมีอิทธิพลโดยตรงต่อสุนทรียศาสตร์และการรับรู้อัตลักษณ์ของผู้ชม ผู้วิจัยเห็นว่า เครื่องแต่งกาย ในการแสดงแสง สี เสียง ในงานเทศกาลเที่ยวพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ไม่ได้ทำหน้าที่เพียงเป็นเครื่องนุ่งห่ม ตกแต่งผู้แสดง แต่เป็นองค์ประกอบสำคัญ ที่ทำงานร่วมกับการเคลื่อนไหวและท่าทาง แสง เสียงและดนตรีประกอบ เพื่อสร้างภาพรวมของนาฏกรรมที่มี ความยิ่งใหญ่อลังการ และสื่อสารคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เทคนิคแสงในการแสดง แสง สี เสียง ในงานเทศกาลเที่ยวพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ถูกออกแบบให้สอดคล้องกับอารมณ์และเนื้อหาในแต่ละฉากอย่างมีระบบ โดยมีการใช้แสงเพื่อเน้นสถาปัตยกรรม กำหนดจุดสนใจ และเสริมพลังทางด้านอารมณ์ของการเคลื่อนไหว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอาคม สงเคราะห์ (2549) ในหนังสือเรื่อง องค์ประกอบนาฏศิลป์ไทย ที่กล่าวว่า แสงเป็นองค์ประกอบหนึ่งของนาฏกรรม ไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือด้านเทคนิคอดคล้องกับแนวคิดของ Gillette (2012) ในหนังสือเรื่อง การออกแบบและการผลิตทางการละคร: บทนำสู่การออกแบบและสร้างฉาก แสง เสียง เครื่องแต่งกาย และการแต่งหน้าที่จำแนกหน้าที่ของแสงเวทีออกเป็น ทัศนวิสัย (Visibility) อารมณ์ (Mood) จุดสนใจ (Focus) และ การถ่ายทอดเรื่องราว (Storytelling) ซึ่งพบว่าในการแสดงชุดนี้แสงทำหน้าที่ครบถ้วนทั้งสี่ประการ โดยเฉพาะการเปลี่ยนสีตามสภาวะอารมณ์ตัวละครในฉากที่ 4 ที่ใช้สีน้ำเงินหม่นเมื่อตัวละครเศร้า และสีทองสว่างเมื่อบรรลุธรรม ซึ่งสะท้อนแนวคิดของ Elliot (2015) ในบทความเรื่อง สีและการทำงานทางจิตวิทยา: การทบทวนแนวคิดเชิงทฤษฎีและงานวิจัยเชิงประจักษ์ ที่ยืนยันว่าสีโทนเย็นกระตุ้นสภาวะสงบ ขณะที่สีโทนอุ่นกระตุ้นพลังงานและความตื่นตัว นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานของ (Chen et al., 2025) ในบทความเรื่อง การสำรวจบทบาทของแสงเวทีเสมือนสามมิติในการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ ที่พบว่าในการแสดงสมัยใหม่ แสงทำหน้าที่เป็น "สื่ออารมณ์" ที่สามารถนำพาผู้ชมเข้าสู่ความหมาย

เชิงสัญลักษณ์ของการแสดงได้โดยไม่ต้องพึ่งคำบรรยาย ผู้วิจัยเห็นว่าการใช้แสงและสีในลักษณะดังกล่าวช่วยให้การเล่าเรื่องมีมิติและทำให้ผู้ชมเชื่อมโยงอารมณ์กับการแสดงได้อย่างลึกซึ้ง

เสียงและดนตรีประกอบในการแสดง แสง สี เสียง ในงานเทศกาลเที่ยวพิมาย มีการผสานดนตรีไทยดนตรีพื้นถิ่นอีสานและดนตรีร่วมสมัยเข้าด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของมนตรี ตราโมท (2538) ในหนังสือเรื่อง ดนตรีไทย ที่กล่าวว่าดนตรีมีบทบาทสำคัญในการกำหนดอารมณ์ จังหวะ และบรรยากาศของการแสดง และนอกจากช่วยสร้างบรรยากาศแล้ว ยังช่วยในเรื่องของการนำเสนออัตลักษณ์ทางดนตรีของภูมิภาคได้อย่างชัดเจน และทำให้การแสดงแสง สี เสียง กลายเป็นสื่อที่สะท้อนพื้นที่และชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสุภาวดี ศรีทอง (2562) ที่ได้วิจัยเรื่อง การแสดงแสง สี เสียงกับการถ่ายทอดอัตลักษณ์ท้องถิ่น ซึ่งพบว่า การแสดงแสง สี เสียงในบริบทไทย ไม่ได้เป็นเพียงเทคนิคหรือความบันเทิงเท่านั้น แต่มีบทบาทในการขยายการรับรู้เชิงวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ท้องถิ่น ผ่านการใช้องค์ประกอบนาฏกรรมที่สะท้อนรากฐานทางวัฒนธรรมของพื้นที่ และสอดคล้องกับงานวิจัยของคฑาวุธ มาป้อง ศุภกร ฉลองภาค, และทรรณรต ทับแย้ม. (2567) ในงานวิจัยเรื่อง การแสดงแสง สี เสียง สื่อผสมงานประเพณีสมมาน้ำร้อยเอ็ด พบว่าการผสมผสานดนตรีท้องถิ่นเข้ากับดนตรีร่วมสมัยมีบทบาทสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ทางเสียงของพื้นที่ ทำให้การแสดงไม่ได้เป็นเพียงการบันเทิง แต่กลายเป็นสื่อสะท้อนวัฒนธรรมและชุมชนท้องถิ่น ในทำนองเดียวกัน ธีรตา นุ่มเจริญ (2565) ในงานวิจัยเรื่อง การสร้างสรรค์การแสดงประกอบแสง สี เสียง ชุด "เมืองปุราณทวารวดี" ก็พบว่าการเลือกใช้ดนตรีที่มีรากฐานจากพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ช่วยให้การแสดงแสง สี เสียง มีความลึกทางวัฒนธรรมมากกว่าการแสดงทั่วไป ผู้วิจัยเห็นว่าดนตรีในการแสดงชุดนี้ไม่ได้ทำหน้าที่เพียงให้จังหวะหรือสร้างบรรยากาศ แต่เป็นองค์ประกอบที่ช่วยผลักดันการรับรู้เชิงวัฒนธรรมและตอกย้ำอัตลักษณ์ของอำเภอพิมายในฐานะพื้นที่อารยธรรมขอมที่ยังมีชีวิต

ผู้แสดงในการแสดง แสง สี เสียง ในงานเทศกาลเที่ยวพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ต้องอาศัยทั้งทักษะทางด้านนาฏศิลป์และความสามารถในการแสดงในพื้นที่ขนาดใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสุรพล ดวงแข (2554) หนังสือเรื่อง นาฏศิลป์ไทย: รูปแบบ ความหมาย และการสื่อสารทางวัฒนธรรม ที่กล่าวว่า ผู้แสดงเป็นผู้ถ่ายทอดสาระสำคัญของนาฏกรรมจากบทการแสดง สู่ผู้ชมโดยตรง อีกทั้งยังสอดคล้องแนวคิดของสุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2557) ที่กล่าวว่าผู้แสดงเป็นผู้ถ่ายทอดสาระสำคัญของนาฏกรรมจากบทการแสดงสู่ผู้ชมโดยตรง และสอดคล้องกับที่ (Chen et al., 2025) ในบทความเรื่อง การสำรวจบทบาทของแสงเวทีเสมือนสามมิติในการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างผู้แสดงกับแสงในการแสดงร่วมสมัยเป็น "ตรรกะสร้างสรรค์" ที่แสงกำกับการเคลื่อนไหวและผู้แสดงตอบสนองต่อแสง ซึ่งต้องการความเชี่ยวชาญทางร่างกายสูง ผู้วิจัยเห็นว่า ความพร้อมและความเข้าใจในบทบาทของผู้แสดงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การแสดงสามารถสื่อสารเนื้อหาและอารมณ์ได้ดียิ่งขึ้น และในส่วนของผู้ชมในการแสดงแสง สี เสียง ไม่ได้มีบทบาทเป็นเพียงแค่ผู้รับสาร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสมชาย ปรีชาศิลปกุล (2552) บทความเรื่องศิลปะการแสดงกับประสบการณ์ของผู้ชม ที่กล่าวว่า ประสบการณ์ของผู้ชม ถือเป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการแสดง และสอดคล้องกับที่คฑาวุธ มาป้อง, ศุภกร ฉลองภาค, และทรรณรต ทับแย้ม. (2567) พบว่าการแสดงแสง สี เสียง ในพื้นที่มรดกวัฒนธรรมช่วยสร้างสำนึกร่วมและประสบการณ์

ทางวัฒนธรรมให้กับผู้ชมทุกกลุ่ม ผู้วิจัยเห็นว่าการออกแบบการแสดงให้สอดคล้องกับบริบทของผู้ชมหลากหลายกลุ่ม ช่วยให้การแสดงสามารถสื่อสารคุณค่าทางวัฒนธรรมได้อย่างกว้างขวางและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

คฑาวุธ มาป้อง, ศุภกร ฉลองภาค, และทรรณรต ทับแย้ม. (2567). นาฏศิลป์ร่วมสมัยในการแสดงแสง สี เสียง สื่อผสม งานประเพณี "สมมาน้ำ คืนเพ็งเส็งประทีป" จังหวัดร้อยเอ็ด. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 9(9), 1062–1076.

จิรายุทธ พนมรักษ์. (2560). การถ่ายทอดแนวความคิดด้านการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยประเภทศิลปะการแสดงเต้นรำเฉพาะที่ ของศาตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี. *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ,* 20(1), 97-108.

จุรีรัตน์ จงพานิช. (2560). การออกแบบการแสดงในพื้นที่มรดกวัฒนธรรม. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์,* 12(2), 85-102.

ธีรตา นุ่มเจริญ. (2565). การสร้างสรรค์การแสดงประกอบแสง สี เสียง ชุด "เมืองปุราณทวารวดี เรื่องเล่าวิถีชนดงละคร". *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 7(6), 18–28.

มนตรี ตราโมท. (2538). *ดนตรีไทย.* กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

วรุธ วงษ์อิน, และปัทมาวดี ชาญสุวรรณ. (2567). เรือมอัปสรา : อัตลักษณ์นาฏกรรม การสร้างพลังอำนาจละมุน เพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์และการท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารวิจัยและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 19(1), 45–60.

สมชาย ปรีชาศิลปกุล. (2552). ศิลปะการแสดงกับประสบการณ์ของผู้ชม. วารสาร*มนุษยศาสตร์*, 6(1), 1-18.

สุภาวดี ศรีทอง. (2562). การแสดงแสง สี เสียงกับการถ่ายทอดอัตลักษณ์ท้องถิ่น. *วารสารศิลปะการแสดง*, 8(1), 25-36.

สุรพล ดวงแข. (2554). *นาฏศิลป์ไทย: รูปแบบ ความหมาย และการสื่อสารทางวัฒนธรรม.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2557). *หลักการแสดงนาฏยศิลป์ปริทรรศน์.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อาคม สงเคราะห์. (2549). *องค์ประกอบนาฏศิลป์ไทย.* กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

Chen, Y. et al. (2025). *Exploring the role of 3D virtual stage lighting in dance creation. Journal of Creative Arts and Cognition*. Retrieved 27 December 2025, from https://atripress.org/index.php/jcac/article/download/288/207/925

Elliot, A. J. (2015). Color and psychological functioning: A review of theoretical and empirical work. *Frontiers in Psychology*, 6,(368). 210-220. Retrieved 28 December 2025, from https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.00368

การส่งเสริมศักยภาพของหน่วยงานภาครัฐผ่านการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน อำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี

Promoting the Potential of Government Agencies through Upgrading Community Products: Lao Suea Kok District, Ubon Ratchathani Province

สุมิตรชา ซาเสน* สุทธิพงษ์ สุทธิลักษมุนีกุล สุรพล ซาเสน ปรีดี ทุมเมฆ
Sumitcha Sasen*, Sutthipong Sutthilukmunikul, Surapon Sasen, Predee Thummek
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*2,3,4
Faculty of Humanities and Social Sciences Ubon Ratchathani Rajabhat University
sutthi21512151@gmail.com

Received: September 30, 2025 **Revised:** December 25, 2025 **Accepted:** January 26, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาท ประเมินบทบาท และเสนอแนวทางส่งเสริมศักยภาพหน่วยงานภาครัฐในการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนตำบลโพนเมืองและตำบลหนองบก อำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน เก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่าง 120 คน (ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ 45 คน ผู้ประกอบการ 60 คน และผู้นำชุมชน 15 คน) ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นใช้การแบ่งกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา การวิเคราะห์ช่องว่าง การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์เชิงลึก 20 คน วิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงอุปนัย ผลการวิจัยพบว่า 1) บทบาทหน่วยงานภาครัฐประกอบด้วย ด้านการผลิต 6 องค์ประกอบ ด้านการตลาด 4 องค์ประกอบ และด้านการบริหารจัดการ 8 องค์ประกอบ แต่ยังขาดการบูรณาการและประสานงานที่มีประสิทธิภาพ 2) การประเมินบทบาทพบว่า ด้านการผลิตอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.95) ด้านการตลาดระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.89) และด้านการบริหารจัดการระดับน้อย ($\bar{X}$ = 2.35) แสดงความไม่สมดุลชัดเจน การวิเคราะห์ช่องว่างที่ทำให้ควรปรับปรุง คือ ด้านการบริหารจัดการสูงสุด (Gap = 2.14) รองลงมาด้านการตลาด (Gap = 1.52) และด้านการผลิต (Gap = 0.56) อีกทั้งปัญหาสำคัญคือขาดการติดตามประเมินผลต่อเนื่อง (80%) ขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงาน (75%) และขาดช่องทางจำหน่ายยั่งยืน (70%) และ 3) แนวทางส่งเสริมควรสร้างความสมดุลทั้ง 3 ด้าน โดยพัฒนา ด้านการผลิต (Production Aspect) ด้านการตลาด (Marketing Aspect) และด้านการบริหารจัดการ (Management Aspect)

คำสำคัญ: การส่งเสริมศักยภาพ หน่วยงานภาครัฐ ผลิตภัณฑ์ชุมชน การยกระดับ การบริหารจัดการ

Abstract

This research aimed to examine, evaluate, and propose strategies for enhancing government agency potential in promoting community products in Phonmueang and Nongbok sub-districts, Lao Sueya Kok District, Ubon Ratchathani Province. Quantitative data were collected from 120 stratified samples (45 government executives and officials, 60 entrepreneurs, and 15 community leaders) and analyzed using descriptive and inferential statistics. Qualitative data were obtained through in-depth interviews with 20 key informants and analyzed using inductive content analysis.

The findings revealed: 1) Government roles comprised production (6 components), marketing (4 components), and management (8 components), but lacked effective integration and coordination. 2) Role evaluation showed production at high level ($\bar{X}$ = 3.95, S.D. = 0.68), marketing at moderate level ($\bar{X}$ = 2.89, S.D. = 0.74), and management at low level ($\bar{X}$ = 2.35, S.D. = 0.81), indicating clear imbalance. Gap analysis identified management with the highest gap (Gap = 2.14), followed by marketing (Gap = 1.52) and production (Gap = 0.56). Critical issues included lack of continuous monitoring and evaluation (80%), poor inter-agency coordination (75%), and absence of sustainable distribution channels (70%). 3) Enhancement strategies should balance all three dimensions by developing management (establishing accounting-finance consultation centers, outcome-based evaluation systems, entrepreneur networks), marketing (permanent distribution centers, online platforms, private sector networks, brand development), and operational integration (steering committees, integrated databases, clear action plans).

Keywords: Promoting the Potential, Government Agencies, Community Products, Upgrading, Management

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580 มุ่งเน้นให้ประชากรในประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน สามารถสร้างรายได้สร้างความเจริญและคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับชุมชน สังคมด้วยทุนมนุษย์ ทุนภูมิปัญญา ทุนทรัพยากรธรรมชาติ ทุนสิ่งแวดล้อม (กีรติญา สอนเนย์และจิราพัทธ์ แก้วศรีทอง, 2565) กรอบยุทธศาสตร์ชาติประกอบด้วยวิสัยทัศน์ "ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนเป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง" โดยการพัฒนาที่สามารถสร้างความเจริญ สร้างรายได้และคุณภาพชีวิตของประชาชนให้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เศรษฐกิจฐานรากเป็นระบบเศรษฐกิจของชุมชน

ท้องถิ่นที่สามารถพึ่งตนเองภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (พระครูพิพัฒนสุตคุณ และคณะ, 2566) เป็นการพัฒนาและกระจายรายได้ เพื่อวางรากฐานที่มั่นคงให้กับเศรษฐกิจ ส่งเสริมเศรษฐกิจระดับชุมชนและท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งและมีศักยภาพในการแข่งขัน ซึ่งจะทำให้เกิดการยกระดับมาตรฐานการครองชีพและความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนให้ดียิ่งขึ้น การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนโดยการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อให้เกิดความสามารถด้านการแข่งขัน จำเป็นต้องรวมกันและก่อตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน กลุ่มต่าง ๆ ที่สำคัญผู้สนับสนุนที่ทำให้เกิดการพัฒนาดังกล่าวได้คือ หน่วยงานภาครัฐ ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาล หน่วยงานส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยหน่วยงานภาครัฐต้องทำงานเชิงบูรณาการ กล่าวคือ ทำงานร่วมกันมีการแลกเปลี่ยนข้อมูล มีการติดต่อสื่อสารประสานงานกับภาคีเครือข่าย

อำเภอเหล่าเสือโก้กเป็นอำเภอที่มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนมาอย่างยาวนาน ผ่านการสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐไม่ว่าจะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอ และจังหวัด รวมทั้งยังเป็นเขตพื้นที่บริการของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี มีผลิตภัณฑ์ชุมชนที่น่าสนใจหลายอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตตำบลโพนเมือง และตำบลหนองบก มีจำนวนหมู่บ้านรวมกันถึง 30 หมู่บ้าน แม้มีการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทภาครัฐในการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนเพิ่มขึ้น (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ และคณะ, 2563; สมพร เทพสิทธา, 2565) แต่การศึกษาส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเฉพาะมิติใดมิติหนึ่ง ยังขาดการศึกษาแบบองค์รวมที่ครอบคลุมทุกมิติอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ยังขาดการใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) ที่ให้ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพอย่างครบถ้วน (Creswell & Plano, 2018) การวิจัยนี้มีความสำคัญในการเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการโดยศึกษาบทบาทภาครัฐอย่างครบวงจร ครอบคลุมด้านการผลิต การตลาด และการบริหารจัดการ โดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานแบบอธิบายเชิงลำดับ ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนากลไกการทำงานแบบบูรณาการส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของหน่วยงานภาครัฐในการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน ตำบลโพนเมืองและตำบลหนองบก อำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี

2 .เพื่อประเมินบทบาทของหน่วยงานภาครัฐในการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน ตำบลโพนเมืองและตำบลหนองบก อำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี

3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมศักยภาพของหน่วยงานภาครัฐผ่านการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน ตำบลโพนเมือง และตำบลหนองบก อำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เปนการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยใช้กลยุทธ์แบบอธิบายเชิงลำดับ (Sequential Explanatory Strategy) (Creswell & Plano, 2018) โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังตอไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1: ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนในตำบลโพนเมืองและตำบลหนองบก อำเภอเหล่าเสือโก้ก จำนวน 72 คน ประกอบด้วย สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ 8 คน องค์การบริหารส่วนตำบล 2 แห่ง 26 คน สำนักงานเกษตรอำเภอ 12 คน หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง 32 คน

กลุ่มที่ 2: ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ชุมชนที่จดทะเบียนในพื้นที่ศึกษา จำนวน 156 ราย

กลุ่มที่ 3: ผู้นำชุมชน (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน) จำนวน 45 คน

กลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงปริมาณ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Cochran (1977) จากประชากร 273 คน ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และค่าความคาดเคลื่อน ±0.05 ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 120 คนใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นโดยใช้ การแบ่งกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วน (Proportionate Stratified Random Sampling) ได้แก่ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ 42 คน ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ชุมชน จำนวน 91 คน และผู้นำชุมชน จำนวน 27 คน

การวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่ 10 คน ผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ 5 คน ผู้นำชุมชนและผู้นำกลุ่มอาชีพ 5 คน รวมทั้งสิ้น 20 คน คัดเลือกโดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามเกณฑ์การคัดเข้า (Inclusion Criteria) โดยมีคุณสมบัติ คือ 1) มีประสบการณ์ในการทำงานหรือประกอบการเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างน้อย 3 ปี 2) มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจหรือดำเนินงานด้านการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน 3) ยินดีให้ข้อมูลและสามารถสื่อสารได้ดี เกณฑ์การคัดออก (Exclusion Criteria) ผู้ที่มีประสบการณ์น้อยกว่า 3 ปี ไม่มีบทบาทในการตัดสินใจด้านการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน ไม่สามารถสื่อสารหรือให้สัมภาษณ์ได้อย่างต่อเนื่อง และไม่ยินยอมให้ข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

1. แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่พัฒนาจากการทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิดการวิจัย แบ่งออกเป็น 4 ส่วนหลัก ประกอบด้วยข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบคำถามเกี่ยวกับบทบาทของหน่วยงานภาครัฐใน 3 ด้าน (การผลิต การตลาด และการบริหารจัดการ) การประเมินประสิทธิภาพการดำเนินงาน และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่าของ Likert (1932) 5 ระดับในการวัดความคิดเห็น

2. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview Guide) จากการทบทวนวรรณกรรมและผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ แบ่งออกเป็น 5 ส่วน 1) ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์ 2) บทบาทของหน่วยงานภาครัฐทั้ง 3 ด้าน 4) การประเมินประสิทธิภาพ 5) แนวทางการพัฒนา

การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 2 ประเภท คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ดำเนินการสร้างโดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. แบบสอบถาม (Questionnaire)

1.1 ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับบทบาทของหน่วยงานภาครัฐในการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อให้ได้กรอบแนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับประเด็นคำถามของแบบสอบถาม แล้วนำข้อมูลที่ได้มาประมวลกำหนดโครงสร้างของเครื่องมือ

1.2 สร้างแบบสอบถามบทบาทของหน่วยงานภาครัฐในการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน จำนวน 3 ชุด สำหรับกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ชุมชน และผู้นำชุมชน

1.3 นำแบบสอบถามทั้ง 3 ชุดเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อประเมินความสอดคล้องของข้อคำถามกับจุดประสงค์ที่ต้องการทราบ และหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60-1.00 แสดงว่าข้อคำถามในแบบสอบถามมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา มีความสอดคล้องและเป็นไปตามวัตถุประสงค์สามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้ (Turner & Carlson, 2003) โดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป

1.4 นำแบบสอบถามมาปรับปรุงให้สมบูรณ์ แล้วหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.85 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.70 แสดงว่าแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือสูงและสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายได้ (Cronbach, 1951; Nunnally & Bernstein, 1994)

1.5 นำเครื่องมือที่ได้ไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ชุมชน และผู้นำชุมชน ในพื้นที่ตำบลโพนเมืองและตำบลหนองบก อำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี

2. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview Guide)

2.1 ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อกำหนดกรอบและประเด็นคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก

2.2 สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อศึกษาบทบาทของหน่วยงานภาครัฐในการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน

2.3 นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความเหมาะสมของภาษาและประเด็นคำถาม

2.4 นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงให้สมบูรณ์ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และตรวจสอบความน่าเชื่อถือด้วยเทคนิคการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) ทั้งการตรวจสอบแหล่งข้อมูล (Data Triangulation) การตรวจสอบวิธีการ (Methodological Triangulation) และการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ (Investigator Triangulation)

2.5 นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 ท่าน ในพื้นที่ตำบลโพนเมืองและตำบลหนองบก อำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

ดำเนินการเป็น 2 ระยะ ระยะที่ 1 เป็นการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม รวม 160 ชุด โดยให้เวลาตอบประมาณ 20-30 นาทีและเก็บคืนในวันเดียวกัน ระยะที่ 2 เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบรายบุคคลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 20 คน ใช้เวลาสัมภาษณ์ประมาณ 45-60 นาทีต่อคน มีการบันทึกเสียงและภาพพร้อมถอดเทปบันทึกภายใน 3 วันหลังการสัมภาษณ์ นอกจากนี้ยังมีการศึกษาเอกสารและข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารราชการ แผนพัฒนา รายงานการประชุม สถิติต่าง ๆ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเว็บไซต์ของหน่วยงานภาครัฐ

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล แบบผสมผสาน (Mixed Methods Analysis)

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณในงานวิจัยนี้ใช้ 1) สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อนำมาศึกษาบทบาทของหน่วยงานภาครัฐทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการผลิต การตลาดและการบริหารจัดการ รวมทั้งประเมินประสิทธิภาพการดำเนินงาน โดยอาศัยเกณฑ์แปลผล 5 ระดับตามแนวคิดของ Best (1977) และ Likert (1932) ซึ่งแบ่งเป็น ระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.21–5.00) ระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.41–4.20) ระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.61–3.40) ระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.81–2.60) และระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1.00–1.80) 2) และใช้สถิติเชิงอนุมานคือ การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way Analysis of Variance: One-way ANOVA) เพื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่าง 3 กลุ่มอิสระ (เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผู้ประกอบการ และผู้นำชุมชน) ในการประเมินบทบาทของหน่วยงานภาครัฐในแต่ละด้าน ทั้งนี้ยังมีการจัดลำดับความสำคัญและการวิเคราะห์ช่องว่างของการให้บริการเพื่อสะท้อนถึงจุดแข็งและประเด็นที่ต้องพัฒนาเพิ่มเติมอย่างเป็นระบบ

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต และการศึกษาเอกสาร โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) 5 ขั้นตอน คือ 1) การเตรียมข้อมูล 2) การลดทอนข้อมูลด้วยการกำหนดรหัสและจัดหมวดหมู่ 3) การ 4) นำเสนอข้อมูลด้วยตารางและแผนผัง 5) การสรุปผลและยืนยันข้อสรุป รวมถึงการสังเคราะห์แนวทางเสริมสร้างศักยภาพ โดยเชื่อมโยงกับแนวคิดและทฤษฎีที่

เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อเสนอเชิงนโยบายที่เหมาะสม และการตรวจสอบความน่าเชื่อถือด้วยการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) การตรวจสอบข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูล (Member Checking) และการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ (Peer Review)

3. การบูรณาการข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพใช้กลยุทธ์ Explanatory Sequential Design (Creswell & Plano Clark, 2018) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) การเชื่อมโยงผลการวิเคราะห์ 2) การสร้างความหมายโดยใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพอธิบายผลเชิงปริมาณ 3) การผสานข้อมูลด้วยการสร้างตารางเปรียบเทียบ และ 4) การพัฒนาข้อเสนอแนะที่เป็นรูปธรรมและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง โดยจัดลำดับความสำคัญตามความเร่งด่วน ความเป็นไปได้ และผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดต่อการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนของตำบลโพนเมืองและตำบลหนองบก อำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี อย่างยั่งยืน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา คือค่าเฉลี่ย (Mean) ร้อยละ และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(Standard Deviation) และสถิติเชิงอนุมานคือ การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way Analysis of Variance: One-way ANOVA) และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมศักยภาพหน่วยงานภาครัฐผ่านการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน อำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี ได้ดำเนินการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสำรวจความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยผลการวิจัยสามารถแบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. บทบาทของหน่วยงานภาครัฐในการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน

จากการวิเคราะห์เอกสาร การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่าหน่วยงานภาครัฐในตำบลโพนเมืองและตำบลหนองบก อำเภอเหล่าเสือโก้ก มีบทบาทในการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนที่สามารถจำแนกออกเป็น 3 ด้านหลัก สอดคล้องกับกรอบแนวคิดการวิจัยที่พัฒนาจากทฤษฎีบทบาทภาครัฐ (Murphy, Woods, Black, & McManus, 2011; Stiglitz, 2000) และทฤษฎีเครือข่ายการจัดการภาครัฐ (Klijn & Koppenjan, 2016) ดังนี้

1.1 ด้านการผลิต (Production Aspect) บทบาทภาครัฐด้านการผลิตประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) การจัดหาแหล่งวัตถุดิบเพื่อรองรับปริมาณการผลิตที่เพิ่มขึ้น โดยเชื่อมโยงกับเกษตรกรผู้ปลูกในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียง (2) การส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดผ่านการศึกษาตลาดเบื้องต้นและการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ (3) การจัดฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพด้านการผลิตโดยจัดหลักสูตรอย่างต่อเนื่องเฉลี่ย 4-6 ครั้งต่อปี (4) การให้ความรู้และคำแนะนำเกี่ยวกับมาตรฐานสินค้า

และผลิตภัณฑ์ชุมชน เช่น มาตรฐาน GMP และ อย. (5) การให้ความรู้ด้านเทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน และ (6) การช่วยพัฒนาเครื่องมือ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีการผลิต จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า หน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทหลักในด้านการผลิต ได้แก่ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ สำนักงานเกษตรอำเภอ และองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมีการทำงานร่วมกันในลักษณะของเครือข่าย (network) แต่ยังขาดการประสานงานอย่างเป็นระบบ

1.2 ด้านการตลาด (Marketing Aspect) บทบาทภาครัฐด้านการตลาดประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) การส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ เช่น การจัดตลาดนัดชุมชน การจัดมหกรรมผลิตภัณฑ์ชุมชน (2) การแนะนำตลาดใหม่ ๆ ให้กับผู้ประกอบการ ผ่านการเชื่อมโยงกับร้านค้าปลีก โรงแรม และร้านอาหาร (3) การสนับสนุนการออกงานแสดงสินค้าในระดับจังหวัดและระดับภูมิภาค และ (4) การให้คำปรึกษาด้านการตลาดอื่น ๆ เช่น การกำหนดราคา การออกแบบบรรจุภัณฑ์ ผลการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ 5 ราย พบว่า การสนับสนุนด้านการตลาดยังขาดความต่อเนื่องและยังไม่ครอบคลุมถึงการสร้างช่องทางการจำหน่ายที่ยั่งยืน ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ยังคงพึ่งพาตลาดในพื้นที่และตลาดนัดที่จัดโดยหน่วยงานภาครัฐเป็นหลัก การเข้าถึงตลาดออนไลน์และตลาดในเมืองใหญ่ยังมีข้อจำกัด ดังคำให้สัมภาษณ์ของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์จากผ้าทอที่ว่า "เทศบาลช่วยให้ได้ไปออกงานแสดงสินค้าที่อุบลฯ ปีละ 2-3 ครั้ง ขายได้ดี แต่พอกลับมาก็ไม่มีช่องทางขายต่อ ลูกค้าที่ได้มาก็ติดต่อไม่ต่อเนื่อง ถ้ามีร้านจำหน่ายถาวรหรือขายออนไลน์ได้จะดีมาก" การวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิจากสถิติการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนในพื้นที่ พบว่า ช่องทางการจำหน่ายหลักยังคงเป็นการขายในงานแสดงสินค้า (45%) การขายในพื้นที่ (30%) และการขายให้กับพ่อค้าคนกลาง (25%) ส่วนการขายผ่านช่องทางออนไลน์หรือร้านค้าในเมืองใหญ่ยังมีสัดส่วนน้อยมาก (ไม่เกิน 5%)

1.3 ด้านการบริหารจัดการ (Management Aspect) บทบาทภาครัฐด้านการบริหารจัดการประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) การให้คำปรึกษาด้านการบริหารจัดการทั่วไป (2) การให้คำปรึกษาด้านการบัญชีและการเงิน (3) การให้คำแนะนำในการจัดทำงบประมาณรายรับ-รายจ่าย (4) การสนับสนุนเงินทุนในการดำเนินงาน ผ่านกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีและกองทุนหมู่บ้าน (5) การให้คำปรึกษาด้านแหล่งทุนอื่น ๆ เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (6) การจัดกิจกรรม/โครงการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ (7) การส่งเสริมการสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการ และ (8) การติดตามประเมินผลการดำเนินงาน จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ด้านการบริหารจัดการเป็นด้านที่หน่วยงานภาครัฐให้ความสำคัญน้อยที่สุด โดยเฉพาะการให้คำปรึกษาด้านการบัญชีและการเงินที่ยังไม่เป็นระบบ การสนับสนุนการสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการที่ยังไม่มีประสิทธิภาพ และการติดตามประเมินผลที่ยังไม่ต่อเนื่อง ดังคำให้สัมภาษณ์ของผู้นำกลุ่มอาชีพท่านหนึ่งที่ว่า "อยากมีคนมาช่วยดูเรื่องบัญชีให้ เพราะเราทำไม่เป็น บางทีก็งง ไม่รู้ว่ากำไรขาดทุนแท้ ๆ เท่าไหร่ เจ้าหน้าที่มาดูก็แค่ถามว่าขายได้เท่าไหร่ แต่ไม่ได้ช่วยดูรายละเอียด"

2. การประเมินบทบาทหน่วยงานภาครัฐในการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน การประเมินบทบาทของหน่วยงานภาครัฐดำเนินการโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง 120 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารและ

เจ้าหน้าที่ภาครัฐ 45 คน ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ชุมชน 60 คน และผู้นำชุมชน 15 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสถิติอนุมาน ผลการประเมินสามารถนำเสนอได้ดังนี้

2.1 ระดับบทบาทของหน่วยงานภาครัฐในแต่ละด้าน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับบทบาทของหน่วยงานภาครัฐในด้านการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน (n = 120)

ด้านการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ด้านการผลิต	3.95	0.68	มาก
ด้านการตลาด	2.89	0.74	ปานกลาง
ด้านการบริหารจัดการ	2.35	0.81	น้อย
ภาพรวม	**3.06**	**0.61**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า หน่วยงานภาครัฐมีบทบาทในด้านการผลิตอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.95, S.D. = 0.68) รองลงมาคือ ด้านการตลาดอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.89, S.D. = 0.74) และด้านการบริหารจัดการอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 2.35, S.D. = 0.81) โดยภาพรวมบทบาทของหน่วยงานภาครัฐอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.06, S.D. = 0.61)

2.2 การวิเคราะห์บทบาทรายองค์ประกอบในแต่ละด้าน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์บทบาทหน่วยงานภาครัฐด้านการผลิตรายองค์ประกอบ (n = 120)

องค์ประกอบด้านการผลิต	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
การฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพด้านการผลิต	4.28	0.62	มากที่สุด
การให้ความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานสินค้า	4.15	0.71	มาก
การส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์	3.89	0.68	มาก
การจัดหาแหล่งวัตถุดิบ	3.76	0.79	มาก
การให้ความรู้ด้านเทคโนโลยีการผลิต	3.42	0.85	ปานกลาง
การพัฒนาเครื่องมืออุปกรณ์	3.21	0.91	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยรวม	**3.95**	**0.68**	**มาก**

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า หน่วยงานภาครัฐมีบทบาทสูงสุดในด้านการฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพการผลิต ($\bar{X}$ = 4.28, S.D. = 0.62) และการให้ความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานสินค้า ($\bar{X}$ = 4.15, S.D. = 0.71) ซึ่งอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ขณะที่การให้ความรู้ด้านเทคโนโลยีการผลิต ($\bar{X}$ = 3.42, S.D. = 0.85) และการพัฒนาเครื่องมืออุปกรณ์ ($\bar{X}$ = 3.21, S.D. = 0.91) มีบทบาทในระดับปานกลาง สะท้อนว่าการสนับสนุนยังเน้นที่การอบรมและความรู้มาตรฐาน มากกว่าด้านเทคโนโลยีและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทภาครัฐจำแนกตามกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถาม (n = 120)

ด้านการส่งเสริม	เจ้าหน้าที่ภาครัฐ (n = 45)		ผู้ประกอบการ (n = 60)		ผู้นำชุมชน (n = 15)		F	p
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
ด้านการผลิต	4.15	0.58	3.82	0.71	3.93	0.65	3.89*	.023
ด้านการตลาด	3.12	0.68	2.71	0.76	2.87	0.71	4.52*	.013
ด้านการบริหารจัดการ	2.68	0.75	2.15	0.82	2.33	0.79	6.21**	.003

หมายเหตุ: * p < .05, ** p < .01

จากตารางที่ 3 พบว่า จากตารางที่ 3 พบว่า ความคิดเห็นต่อบทบาทของหน่วยงานภาครัฐในการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนระหว่างกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามทั้ง 3 กลุ่ม (เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผู้ประกอบการและผู้นำชุมชน) มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกด้าน ได้แก่ **ด้านการผลิต** (F = 3.89, p < .05), **ด้านการตลาด** (F = 4.52, p < .05) และ **ด้านการบริหารจัดการ** (F = 6.21, p < .01)

2.3 ปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ร้อยละของประเภทปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน (n = 120)

ประเภทปัญหา	ความถี่	ร้อยละ
1. ขาดการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง	96	80.00
2. ขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงาน	90	75.00
3. ขาดช่องทางการจำหน่ายที่ยั่งยืน	84	70.00
4. ขาดความรู้ด้านการบัญชีและการเงิน	72	60.00
5. ขาดการสนับสนุนด้านเทคโนโลยี	66	55.00
6. ขาดแคลนแหล่งเงินทุน	60	50.00
7. ขาดการพัฒนาบรรจุภัณฑ์	54	45.00

จากตารางที่ 4 แสดงร้อยละปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน พบว่า ปัญหาสำคัญที่สุดคือการขาดการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง (80.00%) รองลงมาคือการขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงาน (75.00%) และการขาดช่องทางการจำหน่ายที่ยั่งยืน (70.00%) ขณะที่ปัญหาด้านความรู้การบัญชีการเงิน (60.00%) และการสนับสนุนเทคโนโลยี (55.00%) อยู่ในลำดับรอง การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกสนับสนุนผลการสำรวจดังกล่าว โดยผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ระบุว่า การขาดการติดตามประเมินผลที่ต่อเนื่องทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ทันท่วงที และการขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานส่งผลให้เกิดความซ้ำซ้อนและช่องว่างในการให้บริการ

2.4 การวิเคราะห์ช่องว่าง (Gap Analysis) ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์ช่องว่างระหว่างความคาดหวังและการปฏิบัติจริงของหน่วยงานภาครัฐในการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน (n = 75)

ด้านการส่งเสริม	ความคาดหวัง ($\bar{X}_1$)	การปฏิบัติจริง ($\bar{X}_2$)	ช่องว่าง ($\bar{X}_1$-$\bar{X}_2$)	ลำดับความจำเป็น ในการปรับปรุง
ด้านการบริหารจัดการ	4.35	2.21	2.14	1
ด้านการตลาด	4.28	2.76	1.52	2
ด้านการผลิต	4.42	3.86	0.56	3

หมายเหตุ: n = 75 (ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ชุมชน 60 คน และผู้นำชุมชน 15 คน)

จากตารางที่ 5 พบว่า มีช่องว่างระหว่างความคาดหวังและการปฏิบัติจริงของหน่วยงานภาครัฐในการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนทุกด้าน โดยด้านการบริหารจัดการมีช่องว่างสูงสุด (2.14 คะแนน) รองลงมาคือด้านการตลาด (1.52 คะแนน) และด้านการผลิต (0.56 คะแนน)

3. แนวทางการส่งเสริมศักยภาพหน่วยงานภาครัฐผ่านการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน จากการวิเคราะห์ข้อมูลและการสังเคราะห์ผลการศึกษา ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการส่งเสริมศักยภาพหน่วยงานภาครัฐผ่านการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

3.1 แนวทางด้านการผลิต แม้ว่าด้านการผลิตจะเป็นด้านที่หน่วยงานภาครัฐมีบทบาทสูงสุด แต่ยังมีจุดที่ต้องปรับปรุง โดยเฉพาะการสนับสนุนด้านเทคโนโลยีและการพัฒนาเครื่องมืออุปกรณ์ ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน รวมทั้งการสร้างความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาและภาคเอกชนในการถ่ายทอดเทคโนโลยี

3.2 แนวทางด้านการตลาด การส่งเสริมด้านการตลาดต้องมุ่งเน้นการสร้างช่องทางการจำหน่ายที่หลากหลายและยั่งยืน โดยหน่วยงานภาครัฐควรจัดตั้งศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน พัฒนาแพลตฟอร์มการขายออนไลน์ และสร้างเครือข่ายการจำหน่ายที่เชื่อมโยงกับตลาดในระดับภูมิภาคและระดับชาติ รวมทั้งการส่งเสริมการสร้างแบรนด์ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีเอกลักษณ์

3.3 แนวทางด้านการบริหารจัดการ เนื่องจากด้านการบริหารจัดการเป็นด้านที่มีบทบาทต่ำที่สุด หน่วยงานภาครัฐควรให้ความสำคัญและปรับปรุงการดำเนินงานในด้านนี้ โดยการจัดตั้งหน่วยให้คำปรึกษาด้านการบัญชีและการเงิน การพัฒนาระบบติดตามประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ การส่งเสริมการสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการ และการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่นำเสนอข้างต้น สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

1. บทบาทของหน่วยงานภาครัฐในการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า หน่วยงานภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 3 ด้านหลัก ได้แก่ การผลิต การตลาด และการบริหารจัดการ โดยมีการดำเนินงานตั้งแต่การจัดหาวัตถุดิบ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การฝึกอบรม การพัฒนามาตรฐาน ตลอดจนการสนับสนุนด้านการตลาดและการบริหารจัดการ อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดที่สำคัญ คือ การขาดการบูรณาการและการประสานงานระหว่างหน่วยงาน ส่งผลให้การดำเนินงานมีลักษณะเป็นแบบแยกส่วน (fragmented approach) ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของระบบราชการไทยที่แต่ละหน่วยงานมักมุ่งเน้นบทบาทตามภารกิจของตนเอง โดยขาดการแลกเปลี่ยนข้อมูลและการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับแนวคิดของ Murphy, Woods, Black และ McManus (2011) ที่ชี้ให้เห็นว่าบทบาททั่วไปของรัฐในการพัฒนาเศรษฐกิจควรครอบคลุมการจัดเตรียมโครงสร้างพื้นฐาน การกำหนดนโยบายและกฎระเบียบ ตลอดจนการจัดให้มีมาตรการแก้ไขปัญหา ซึ่งสะท้อนบทบาทด้านการผลิต การตลาด และการบริหารจัดการ เช่นเดียวกับแนวคิดของStiglitz (2000) ที่เน้นย้ำว่ารัฐมีหน้าที่ในการสนับสนุนการเติบโตทางเศรษฐกิจผ่านการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน การส่งเสริมนวัตกรรม และการกระตุ้นการลงทุน ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดเครือข่ายการจัดการภาครัฐของ Klijn และ Koppenjan (2016) ที่ให้ความสำคัญกับการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานในลักษณะเครือข่าย ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานศึกษาของลักษมี เสือแปน (2555) และ สุชาดา ศรีเชื้อ และคณะ (2558) ที่ชี้ให้เห็นว่ากลุ่มอาชีพหรือผลิตภัณฑ์ชุมชนมีความจำเป็นต้องพึ่งพิงบทบาทของหน่วยงานภาครัฐในด้านการจัดหาทุน ความรู้การผลิต และการบริหารจัดการ อย่างไรก็ดี ข้อค้นพบในครั้งนี้แตกต่างจากการวิจัยของนิกร ผัสดี (2555) ที่ระบุว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถใช้กระบวนการประชาคมเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและเครือข่ายการตลาดอย่างชัดเจน แสดงให้เห็นว่าบริบทของพื้นที่และศักยภาพของหน่วยงานท้องถิ่นมีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของรัฐในระดับชุมชน

2. การประเมินบทบาทของหน่วยงานภาครัฐในการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า บทบาทด้านการผลิตอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.95) ขณะที่ด้านการตลาดอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.89) และด้านการบริหารจัดการอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 2.35) สะท้อนถึงความไม่สมดุลในการดำเนินงาน อีกทั้งยังพบช่องว่างในการรับรู้ (perception gap) ระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับผู้ประกอบการและชุมชน โดยเฉพาะด้านการบริหารจัดการที่มีช่องว่างสูงสุด (Gap = 2.14) สะท้อนแนวโน้มการพัฒนาที่มุ่งเน้นด้านอุปทาน (supply-side) มากกว่าอุปสงค์ (demand-side) กล่าวคือ รัฐมุ่งเสริมสร้างศักยภาพการผลิต แต่ให้ความสำคัญน้อยกว่าต่อการสร้างความสามารถในการแข่งขันและการพัฒนาอย่างยั่งยืน ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิดเครือข่ายการจัดการภาครัฐของ Klijn และ Koppenjan (2016) และแนวคิด New Public Governance ของ Rhodes (2017) ที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการ ตลอดจนแนวคิด Results-Based Management (RBM) ที่มุ่งให้ความสำคัญกับผลลัพธ์มากกว่ากระบวนการ สอดคล้องกับผลการวิจัยของสุชาดา ศรีเชื้อ และคณะ (2558) ธิติยา ทองเกิน (2564) และ จิตรกร กุลธวัช (2563) ที่พบว่าปัญหาสำคัญของวิสาหกิจชุมชนคือข้อจำกัดด้านการบริหารจัดการ โดยเฉพาะความรู้ด้านการบัญชี การเงิน และการสร้างเครือข่าย ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเติบโตและความยั่งยืนของชุมชน เช่นเดียวกับข้อเสนอของ DCED (2017) และ Narayan, Pritchett และ Kapoor

(2009) ที่เห็นว่าการพัฒนาชุมชนฐานรากจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนอย่างครบวงจร โดยเฉพาะการเข้าถึงตลาดและการจัดการทางการเงิน

3. แนวทางการส่งเสริมศักยภาพของหน่วยงานภาครัฐผ่านการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า หน่วยงานภาครัฐควรมุ่งเน้นการสร้างสมดุลในทั้ง 3 ด้าน โดยเฉพาะการยกระดับบทบาทด้านการบริหารจัดการและการตลาดให้สอดคล้องกับการผลิตที่มีอยู่แล้ว แนวทางสำคัญได้แก่ การจัดตั้งหน่วยให้คำปรึกษาด้านการบัญชีและการเงิน การพัฒนาช่องทางการตลาดดิจิทัล การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการพัฒนาระบบติดตามประเมินผล แนวทางดังกล่าวสะท้อนความเข้าใจต่อหลักการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืนที่ต้องการการสนับสนุนแบบองค์รวม (holistic approach) และสอดคล้องกับแนวคิดเครือข่ายการจัดการภาครัฐ (Klijn & Koppenjan, 2016) แนวคิด New Public Management และ Results-Based Management ตลอดจนแนวคิด Public-Private-People Partnership (4P) ที่ให้ความสำคัญกับการทำงานแบบบูรณาการและการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน ข้อเสนอแนวทางเหล่านี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสุมณฑา สุภาวิมล (2566) ชุติพงศ์ คงสันเทียะ และชฎล นาคใหม่ (2566) สิริกาญจน์ ทวีพิธานันท์ และคณะ (2566) ตลอดจนการศึกษาของ Donovan และคณะ (2015), World Bank (2016) และ ILO (2018) ที่เน้นความสำคัญของการบูรณาการการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนในทุกมิติ ทั้งด้านการผลิต การตลาด และการบริหารจัดการ เพื่อสร้างความยั่งยืนและความสามารถในการแข่งขัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 ควรเน้นการพัฒนาด้านการบริหารจัดการโดยจัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาด้านการบัญชี-การเงิน พัฒนาระบบติดตามประเมินผลแบบเน้นผลลัพธ์ สร้างเครือข่ายผู้ประกอบการ และจัดทำคู่มือการบริหารจัดการที่เข้าใจง่าย การพัฒนาด้านการตลาดโดยจัดตั้งศูนย์จำหน่ายถาวร พัฒนาแพลตฟอร์มขายออนไลน์ สร้างเครือข่ายกับภาคเอกชน จัดกิจกรรมส่งเสริมการตลาดอย่างต่อเนื่อง และพัฒนาแบรนด์ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีเอกลักษณ์

1.2 สถาบันการศึกษาควรพัฒนาหลักสูตรระยะสั้นและจัดตั้งศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจชุมชน

1.3 ผู้ประกอบการพัฒนาทักษะด้านการบัญชี-การเงินและเปิดรับเทคโนโลยีใหม่ ๆ โดยเฉพาะการตลาดดิจิทัล

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการสำเร็จในการพัฒนาศักยภาพหน่วยงานภาครัฐผ่านการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน

2.2 ควรศึกษาการพัฒนารูปแบบการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

เอกสารอ้างอิง

กีรติญา สอนเนย์ และจิราพัทธ์ แก้วศรีทอง. (2565). รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากภูมิปัญญาผ้าทอท้องถิ่นเชิงพาณิชย์. *วารสารศิลปะการจัดการ*, *7*(1), 45-62.

จิตรกร กุลธวัช. (2563). การสร้างมูลค่าเพิ่มจากผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นผ่านการบูรณาการทรัพยากรชุมชน. *วารสารวิจัยการพัฒนาเศรษฐกิจ*, 15(2), 45-62.

ชุติพงศ์ คงสันเทียะ และชฎล นาคใหม่. (2566). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจ BCG: กรณีวิสาหกิจชุมชนแปรรูปกล้วย ตำบลนางิ้ว อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย. *วารสารการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก*, 18(2), 67-84.

ธิติยา ทองเกิน. (2564). การพัฒนาศักยภาพการประกอบธุรกิจชุมชนและการพึ่งพาอาศัยบึงบอระเพ็ดอย่างยั่งยืน. *วารสารวิจัยเศรษฐกิจชุมชน*, *9*(1), 23-39.

นิกร ผัสดี. (2555). การส่งเสริมกลุ่มอาชีพราษฎรขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง. *วารสารบริหารท้องถิ่น*, 5(2), 112-128.

พระครูพิพัฒนสุตคุณ และคณะ. (2566). การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร. *วารสารวิจัยวิชาการ*, *6*(6), 112-128.

ลักษมี เสือแปน. (2555). ความสำเร็จของการพัฒนากลุ่มอาชีพและความเชื่อมโยงกับการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษา กลุ่มอาชีพสตรีแปรรูปผลิตภัณฑ์กล้วยน้ำว่า บ้านเขาสะพายแรง ตำบลสนามแย อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี. *วารสารพัฒนาชุมชน*, 8(1), 89-105.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ และคณะ. (2563). การพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม. *วารสารการจัดการธุรกิจชุมชน,* 14(3), 78-94.

สมพร เทพสิทธา. (2565). แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อความยั่งยืน. *วารสารพัฒนาสังคมและชุมชน*, 10(2), 45-60.

สิริกาญจน์ ทวีพิธานันท์ และคณะ. (2566). การศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์และส่งเสริมการตลาดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฝรั่งอินทรีย์ (บ้านตะครอ) เพื่อขยายตลาดไปสู่กลุ่มเป้าหมายใหม่. *วารสารวิจัยและพัฒนา*, 13(1), 78-95.

สุชาดา ศรีเชื้อ และคณะ. (2558). บทบาทของหน่วยงานภาครัฐในการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน (OTOP) ของจังหวัดสงขลา เพื่อสนับสนุนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 8(2), 45-62.

สุมณฑา สุภาวิมล. (2566). การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเชิงพุทธ. *วารสารพุทธศาสตร์ประยุกต์*, 12(1), 134-149.

Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2018). Designing and conducting mixed methods research (3rd ed.). SAGE Publications.

Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. Psychometrika, 16(3), 297-334.

DCED. (2017). The DCED standard for measuring results in private sector development: Control points and compliance criteria (Version VIII). Donor Committee for Enterprise Development. Retrieved 30 September 2025, from https://www.enterprise-development.org

Donovan, J., Franzel, S., Cunha, M., Gyau, A., & Mithöfer, D. (2015). Guides for value chain development: A comparative review. *Journal of Agribusiness in Developing and Emerging Economies*, 5(1), 2-23. https://doi.org/10.1108/JADEE-07-2013-0025

ILO. (2018). *Women and men in the informal economy: A statistical picture* (3rd ed.). International Labour Organization. Retrieved 30 September 2025, from https://www.ilo.org

Klijn, E. H., & Koppenjan, J. (2016) . *Governance networks in the public sector*. Routledge.
Murphy, C., Woods, M., Black, N., & McManus, C. (2011). Government roles in economic development. *Public Administration Review*, 71(3), 423-438.

Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitudes. Archives of Psychology, 22(140), 5-55.

Murphy, C., Woods, M., Black, N., & McManus, C. (2011). Government roles in economic development. *Public Administration Review*, 71(3), 423-438.

Nunnally, J. C., & Bernstein, I. H. (1994). Psychometric theory (3rd ed.). McGraw-Hill.

Narayan, D., Pritchett, L., & Kapoor, S. (2009). Moving out of poverty: Success from the bottom up (Vol. 2). Palgrave Macmillan and World Bank.

Rhodes, R. A. W. (2017). *Understanding governance: Policy networks, governance, reflexivity and accountability*. Open University Press.

Stiglitz, J. E. (2000). *Economics of the public sector* (3rd ed.). W.W. Norton & Company.

Turner, R. C., & Carlson, L. (2003). Indexes of item-objective congruence for multidimensional items. *International Journal of Testing*, 3(2), 163-171. https://doi.org/10.1207/S15327574IJT0302_5

World Bank. (2016). *World development report 2016: Digital dividend*s. The World Bank Group. https://doi.org/10.1596/978-1-4648-0671-1

ความต้องการด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

Needs for Elderly Welfare Provision of Hanpho Subdistrict Administrative Organization, Khaochaison District, Phatthalung Province

ณัฐณิชา ศรียา* กนิษฐา เหลาะเหม สุริยะ ทองชนะ อิศรานุวัฒน์ เกตุศรี ศดานนท์ วัตตธรรม

Natnicha Sriya*, Kanittha Lohhem, Suriya Thongchana, Issaranuwat Ketsri, Sadanon Wattatham

นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา*,2,3,4

Student, Bachelor of Public Administration, Faculty of Humanities and Social Sciences, Songkhla Rajabhat University

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา5

Department of Public Administration, Faculty of Humanities and Social Sciences, Songkhla Rajabhat University

sadanon.wa@skru.ac.th

Received: January 30, 2026 **Revised:** February 23, 2026 **Accepted:** March 6, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับความต้องการด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์ และ 2) เพื่อเปรียบเทียบระดับความต้องการด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ จำนวน 330 คน และใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยมีค่าความเชื่อมั่น .94 แล้ววิเคราะห์การแจกแจงค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับความต้องการด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในภาพรวม ผู้สูงอายุมีความต้องการด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีความต้องการด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ ด้านสุขภาพอนามัยมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการบริการทางสังคมทั่วไป ด้านการมีงานทำและรายได้ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านนันทนาการ ด้านกระบวนการยุติธรรม และด้านการศึกษา ตามลำดับ และ 2) ผลการเปรียบเทียบระดับความต้องการด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้สูงอายุที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ มีความต้องการด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสถิติที่ระดับ .01 และ .001 ส่วนผู้สูงอายุที่มีสถานภาพต่างกัน มีความต้องการด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุไม่แตกต่างกัน ซึ่งทางองค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์สามารถ

นำผลการวิจัยไปใช้ในการจัดทำหรือปรับปรุงแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยเฉพาะแผนด้านสวัสดิการสังคม เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุในพื้นที่อย่างแท้จริง

คำสำคัญ: ความต้องการ สวัสดิการสังคม ผู้สูงอายุ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดพัทลุง

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the level of needs for elderly welfare provision of Tambon Hanpho Administrative Organization and 2) to compare the level of needs for elderly welfare provision of Hanpho Administrative Organization. The work was a quantitative research, classified by personal factors. The sample consisted of 330 elderly residents in the area. A five-point Likert scale questionnaire with a reliability coefficient of .94 was employed. Data were analyzed using frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, t-test, and one-way analysis of variance (ANOVA).

The findings revealed that 1) overall, the level of needs for elderly welfare provision was at a high level. Considering individual aspects, the highest need was in health services, followed by general social services, employment and income, housing, recreation, the justice system, and education, respectively. 2) The comparison of needs for elderly welfare provision classified by personal factors showed that differences in gender, age, educational level, occupation, and income had statistically significant differences in their needs at the .01 and .001 levels. However, elderly people with different marital status showed no significant differences in their needs for elderly welfare provision. Hanpho Administrative Organization can utilize these findings to develop or improve local development plans, particularly regarding social welfare plans, to effectively address the actual needs of the elderly residents.

Keywords: Needs, Social Welfare, Elderly, Local Government Organizations, Phatthalung Province

บทนำ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นองค์กรภาครัฐที่รับการถ่ายโอนภารกิจด้านการจัดบริการสาธารณะแก่ชุมชน รวมทั้งภารกิจเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กสตรี ผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาส ในพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริการสาธารณะไว้หลายด้าน โดยเฉพาะด้านการสังคมสงเคราะห์และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชราและผู้ด้อยโอกาสเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะเพื่อประชาชนในท้องถิ่นของตน (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2546) การพัฒนาคุณภาพชีวิตจึงเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นเรื่องเร่งด่วนที่ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรรีบดำเนินการ เพื่อเป็นการรองรับสังคมสูงอายุของไทยที่จะต้องเผชิญกับปัญหาความยากจน การถูกทอดทิ้ง การเป็นผู้ป่วยที่ไม่ได้รับการดูแลและก่อให้เกิดปัญหาภาระด้านงบประมาณในการดูแลผู้สูงอายุ หรือไม่มีระบบดูแลและการให้ความช่วยเหลือการคุ้มครอง และการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงขาดการบูรณาการ จึงส่งผลให้รัฐบาลไม่สามารถดูแลผู้สูงอายุได้อย่างทั่วถึง ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นหน่วยงานสำคัญที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน จึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุได้อย่างใกล้ชิดมากที่สุด (ปาริฉัตร พันธุ์ภักดี, 2564) โดยที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องตระหนักและให้ความสำคัญกับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดเพื่อให้คุณภาพและประสิทธิภาพการจัดสวัสดิการและการให้บริการด้านต่าง ๆ แก่ผู้สูงอายุเป็นมาตรฐานเดียวกัน

ดังนั้น การเข้าสู่สังคมสูงวัย (Population aging) อย่างมีคุณภาพ จึงต้องสร้างความมั่นคงทางการเงิน ลดความยากจน และตอบโจทย์ความต้องการพื้นฐานของผู้สูงอายุ ทั้งการขยายประกันสุขภาพและประกันสังคมให้ครอบคลุมผู้เกษียณและผู้ทำงานในกลุ่มอาชีพอิสระ รวมถึงค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพเพิ่มขึ้น จึงจำเป็นต้องมีระบบคุ้มครองทางสังคมที่บูรณาการร่วมกัน Balagopal and Ponnusamy (2025) นอกจากนี้ ด้วยอัตราการเติบโตของประชากรสูงอายุ อาจส่งผลต่อการดูแลหรือความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว คนรุ่นใหม่ต้องทำงานหรือย้ายถิ่นฐาน ซึ่งทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวลดลงและไม่สามารถดูแลผู้สูงอายุได้ รวมถึงผู้สูงอายุยังขาดการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐและขาดข้อมูลข่าวสาร ภาคราชการและเอกชนจึงควรร่วมมือกันแก้ปัญหานี้ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ (Khamngae et al., 2014)

องค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง เป็นหน่วยงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เนื่องจากคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุถือเป็นสิ่งสำคัญ ด้วยเพราะผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ทำคุณประโยชน์ต่อสังคมมาก่อน และเป็นแบบอย่างสำคัญในการถ่ายทอดวัฒนธรรม ประเพณีสู่คนรุ่นหลัง (องค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์, 2568) ดังนั้น หากคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุไม่ดี ก็จะส่งผลกระทบกับทุกภาคส่วนของสังคม เริ่มจากชีวิตครอบครัวไม่มีความสุข ไม่มีเวลาเพียงพอในการดูแล หรือเกิดปัญหาภายในชุมชน ชุมชนไม่เข้มแข็ง ไม่มีความสามัคคี ปัญหาครอบครัวที่ไม่มั่นคง ปัญหาผู้สูงอายุที่ไม่มีคนดูแล และถูกทอดทิ้ง จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา (ศันสนีย์ โอถาวรวงษ์, 2565)

ปัจจุบัน องค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์ มีผู้สูงอายุจำนวน 1,828 คน คิดเป็นร้อยละ 26.84 ของประชากรทั้งหมดที่มีจำนวน 6,811 คน และ มีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว (องค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์, 2568) จำนวนผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์ที่สูงขึ้นทำให้ส่งผลกระทบทางด้านสังคมเศรษฐกิจ รัฐจึงต้องรับภาระในเรื่องของการดูแลผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น เพื่อตอบสนองความ

จำเป็นพื้นฐานของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึง เหมาะสม เป็นธรรม ทั้งในด้านการศึกษา ด้านสุขภาพอนามัย ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการทำงานและการมีรายได้ ด้านนันทนาการ ด้านกระบวนการยุติธรรม และด้านบริการทางสังคมทั่วไป (พ.ร.บ.ส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546) โดยองค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์ ได้จัดให้มีการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ ครบทุกด้าน ตามที่รัฐบาลกำหนดให้จัดสวัสดิการให้ แต่ปัจจุบันมีการเพิ่มของประชากรผู้สูงอายุมากขึ้นทุก ๆ ปี ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์ เกิดข้อจำกัดในการดำเนินให้ครบถ้วนทุกด้าน ยังคงมีในส่วนของสวัสดิการเบี้ยยังชีพที่สามารถจัดให้ได้อย่างทั่วถึงตามความต้องการ และโครงการแข่งกีฬาผู้สูงอายุประจำปีที่ยังดำเนินการอยู่ แต่อาจจะไม่ครอบคลุมทุกหมู่บ้าน รวมทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์ ยังขาดข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ และยังไม่มีการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการสวัสดิการของผู้สูงอายุอย่างชัดเจน จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อเตรียมความพร้อมในการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุได้อย่างแท้จริง

จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการศึกษาความต้องการด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง อันจะทำให้ทราบถึงการดำเนินงานการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุครอบคลุมในด้านการศึกษา ด้านสุขภาพอนามัย ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการงานและการมีรายได้ ด้านนันทนาการ ด้านกระบวนการยุติธรรม และด้านบริการทางสังคมทั่วไป เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความต้องการด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความต้องการด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

สมมติฐานการวิจัย

1. ผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ที่มีเพศต่างกัน ส่งผลต่อความต้องการสวัสดิการที่แตกต่างกัน
2. ผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ที่มีอายุต่างกัน ส่งผลต่อความต้องการสวัสดิการที่แตกต่างกัน
3. ผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ที่มีสถานภาพต่างกัน ส่งผลต่อความต้องการสวัสดิการที่แตกต่างกัน
4. ผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน ส่งผลต่อความต้องการสวัสดิการที่แตกต่างกัน

5. ผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ที่มีอาชีพต่างกัน ส่งผลต่อความต้องการสวัสดิการที่แตกต่างกัน

6. ผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน ส่งผลต่อความต้องการสวัสดิการที่แตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง มีดังนี้

ประชากร ได้แก่ ผู้ที่มีอายุ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์ จำนวน 1,929 คน จากนั้นกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (sample size) โดยกำหนดค่าความเชื่อมั่นที่ 95% และมีค่าความคลาดเคลื่อนไม่เกิน 5% (e=0.05) ด้วยสูตรคำนวณของ Yamane (1967) จากประชากรผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์ จำนวน 1,828 คน โดยได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 330 คน จากนั้นผู้วิจัยได้เลือกวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิตามสัดส่วน (proportional stratified random sampling) โดยจำแนกออกเป็น 12 หมู่บ้าน และใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (sample random sampling ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผู้สูงอายุและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยจำแนกตามหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ผู้สูงอายุ (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
1	วังหลาม	196	36
2	บ้านไทยรัฐ	202	37
3	ต้นโดน	169	31
4	บ้านพลู	123	22
5	บ้านใหญ่	75	14
6	แหลมดิน	153	28
7	ม่วงงาม	167	30
8	คลองขุด	110	20
9	โคกเค็ด	222	40
10	นาดอน	135	25
11	ป่าแหลม	101	18
12	สะทัง	157	29
	รวม	**1,828**	**330**

ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์ (2568)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม (questionnaire) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงตามเนื้อหา (content validity) ด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างแบบสอบถามกับจุดประสงค์ (Item-Object Congruence: IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พบว่า ทุกข้อคำถามจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ มีค่าดัชนีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ เท่ากับ 0.50-1.00 จากนั้น นำแบบสอบถามไปวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่าของ Cronbach (α-coefficient) ด้วยการนำไปทดลองใช้ (try out) กับผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลใกล้เคียง จำนวน 30 คน ผลที่ได้เท่ากับ .94 จึงสามารถนำค่าที่ได้ไปใช้เก็บข้อมูลต่อไป

สำหรับแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน 2) เป็นคำถามเกี่ยวข้องกับความต้องการด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์ ประกอบด้วย ด้านการศึกษา ด้านสุขภาพอนามัย ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการงานและการมีรายได้ ด้านนันทนาการ ด้านกระบวนการยุติธรรม และด้านบริการทางสังคมทั่วไป โดยข้อคำถามได้พัฒนามาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องภายใต้กรอบแนวคิดทฤษฎี จากนั้นนำไปกำหนดเป็นนิยามศัพท์เฉพาะของงานวิจัย ได้สร้างข้อคำถามให้สอดคล้องกับขอบเขตงานวิจัยในด้านการจัดสวัสดิการสังคมทั้ง 7 ด้าน ซึ่งเป็นคำถามแบบประเมินค่า (rating scale) โดยแบ่งคะแนนเป็น 5 ระดับ ตั้งแต่ระดับน้อยที่สุด ไปจนถึงระดับมากที่สุด และผู้วิจัยได้แปลความหมายด้วยวิธีการใช้ค่าเฉลี่ย 5 ระดับ ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.21-5.00 หมายถึง ความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 3.41-4.20 หมายถึง ความต้องการอยู่ในระดับมาก
คะแนนเฉลี่ย 2.61-3.40 หมายถึง ความต้องการอยู่ในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 1.81-2.60 หมายถึง ความต้องการอยู่ในระดับน้อย
คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.80 หมายถึง ความต้องการอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บและรวบรวมข้อมูลดำเนินการตามขั้นตอน ได้แก่ ผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลในการวิจัยถึงองค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์ จากนั้นนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจคุณภาพแล้ว เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูงอายุ จำนวน 330 ชุด โดยนักวิจัยได้มีวิธีการอ่านข้อความหรือทำความเข้าใจในข้อคำถาม รวมถึงทวนสอบความถูกต้องของคำตอบกับกลุ่มผู้สูงอายุที่มีข้อจำกัดในการอ่าน และตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์ของคำตอบในแบบสอบถามจนครบตามจำนวน และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยวิธีทางสถิติต่อไป

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ผลทางสถิติด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ดังนี้

4.1 สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้การแจกแจงค่าความถี่หรือจำนวน (Frequency) และร้อยละ (Percentage) และใช้

วิเคราะห์ความต้องการด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์ โดยคำนวณค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.)

4.2 สถิติเชิงอ้างอิง (Inferential Statistics) ใช้วิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งส่งผลต่อความต้องการด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์ โดยการทดสอบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มที่มีความเป็นอิสระต่อกัน (ค่า t) ได้แก่ เพศ และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way ANOVA) (ค่า F) สำหรับข้อมูลที่จำแนกมากกว่า 2 กลุ่ม ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้สูงอายุ เพื่อทดสอบค่าความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ค่า sig.) และหากพบความแตกต่างจะใช้สถิติ LSD (Least Significant Different) ในการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง จำนวน 185 คน คิดเป็นร้อยละ 56.06 มีอายุ 80 ปีขึ้นไป จำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 39.39 มีสถานภาพสมรส จำนวน 165 คน คิดเป็นร้อยละ 50 มีระดับการศึกษาในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า จำนวน 244 คน คิดเป็นร้อยละ 73.94 ประกอบอาชีพเกษตรกร จำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 30 และมีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท จำนวน 164 คน คิดเป็นร้อยละ 49.70

2. ระดับความต้องการด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์

ระดับความต้องการด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์ ผู้วิจัยได้นำเสนอ 7 ประเด็น ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านสุขภาพ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการมีงานทำและการมีรายได้ ด้านนันทนาการด้านกระบวนการยุติธรรม และด้านบริการทางสังคมทั่วไป ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ระดับความต้องการด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์

(n=330)

ความต้องการด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความต้องการ
ด้านการศึกษา	2.93	.65	ปานกลาง
ด้านสุขภาพอนามัย	3.68	.75	มาก
ด้านที่อยู่อาศัย	3.35	.77	มาก
ด้านการมีงานทำและการมีรายได้	3.50	.63	มาก
ด้านนันทนาการ	3.31	.75	ปานกลาง
ด้านกระบวนการยุติธรรม	2.96	.96	ปานกลาง
ด้านบริการทางสังคมทั่วไป	3.62	.81	มาก
รวม	**3.41**	**.51**	**มาก**

จากตารางที่ 2 ระดับความต้องการด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์ ในภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=3.41,S.D.=.51) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงตามระดับความต้องการจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านสุขภาพอนามัย มีระดับความต้องการมาก ($\bar{X}$=3.68,S.D.=.75) รองลงมา คือ ด้านการบริการทางสังคมทั่วไป มีระดับความต้องการมาก ($\bar{X}$=3.62,S.D.=.81) ด้านการมีงานทำและรายได้ มีระดับความต้องการมาก ($\bar{X}$=3.50,S.D.=.63) ด้านที่อยู่อาศัย มีระดับความต้องการมาก ($\bar{X}$=3.35,S.D.=.77) ด้านนันทนาการ มีระดับความต้องการมาก ($\bar{X}$=3.31,S.D.=.75) ด้านกระบวนการยุติธรรม มีระดับความต้องการปานกลาง ($\bar{X}$=2.96,S.D.=.96) และด้านการศึกษา มีระดับความต้องการปานกลาง ($\bar{X}$=2.93,S.D.=.65) ตามลำดับ

3. การเปรียบเทียบระดับความต้องการด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

การเปรียบเทียบระดับความต้องการด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ โดยนำเสนอ 7 ประเด็น ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านสุขภาพ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการมีงานทำและการมีรายได้ ด้านนันทนาการด้านกระบวนการยุติธรรม และด้านบริการทางสังคมทั่วไป ดังตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบระดับความต้องการด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

(n=330)

ปัจจัยส่วนบุคคล		n	$\bar{X}$	S.D.	t/F	Sig.	เปรียบเทียบรายคู่ที่แตกต่าง
เพศ	ชาย	145	4.18	.34	2.79	.006**	1) ชาย > หญิง
	หญิง	185	4.03	.53			
อายุ	60-69 ปี	97	4.21	.30	5.81	.003**	1) 60-69 ปี > 70-79 ปี 2) 60-69 ปี > 80 ปีขึ้นไป 3) 70-79 ปี < 80 ปีขึ้นไป
	70-79 ปี	103	3.99	.57			
	80 ปีขึ้นไป	130	4.09	.45			
สถานภาพ	โสด	13	4.29	.29	.83	.479	-
	สมรส/อยู่ด้วยกัน	165	4.10	.48			
	หม้าย	132	4.08	.47			
	หย่าร้าง	20	4.10	.33			
ระดับการศึกษา	ไม่ได้ศึกษา	21	4.22	.31	4.08	.001***	1) ไม่ได้ศึกษา > ประถมศึกษา 2) ไม่ได้ศึกษา < มัธยมศึกษา
	ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	244	4.04	.50			
	มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	11	4.32	.22			
	อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	12	4.16	.31			

ปัจจัยส่วนบุคคล		n	$\bar{X}$	S.D.	t/F	Sig.	เปรียบเทียบรายคู่ที่แตกต่าง
	ปริญญาตรี	6	3.87	.36			3) ไม่ได้ศึกษา > อนุปริญญา 4) ไม่ได้ศึกษา > ปริญญาตรี 5) ไม่ได้ศึกษา < ปริญญาโท
	ปริญญาโทหรือสูงกว่า	36	4.34	.14			
อาชีพ	รับจ้าง/อาชีพอิสระ	45	4.02	.53	6.92	.000***	1) รับจ้าง/อาชีพอิสระ < เกษตรกร 2) รับจ้าง/อาชีพอิสระ < ว่างงาน/ไม่ได้ประกอบอาชีพ 3) ค้าขาย < เกษตรกร 4) ค้าขาย < ว่างงาน/ไม่ได้ประกอบอาชีพ
	ค้าขาย	44	3.83	.59			
	นายจ้าง/ผู้ประกอบการ	19	4.43	.22			
	เกษตรกร	99	4.13	.45			
	ข้าราชการบำนาญ	42	4.26	.25			
	ว่างงาน/ไม่ได้ประกอบอาชีพ	81	4.08	.40			
รายได้ต่อเดือน	ต่ำกว่า 5,000 บาท	164	3.93	.55	16.06	.000***	1) ต่ำกว่า 5,000 บาท < 5,001-15,000 บาท 2) 5,001-15,000 บาท < 25,001 บาทขึ้นไป 3) 15,001-25,000 บาท > 25,001 บาทขึ้นไป
	5,001-15,000 บาท	120	4.26	.27			
	15,001-25,000 บาท	14	4.28	.22			
	25,001 บาทขึ้นไป	32	4.27	.26			

**p<.01, ***p<.001

จากตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบระดับความต้องการด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า

1. ผู้สูงอายุที่มีเพศต่างกัน มีความต้องการด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสถิติที่ระดับ .01 โดยเพศชายมีระดับความต้องการสูงกว่าเพศหญิง

2. ผู้สูงอายุที่มีอายุต่างกัน มีความต้องการด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า 1) ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60-69 ปี มีความต้องการสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุ 70-79 ปี 2) ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60-69 ปี มีความต้องการสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไป และ 3) ผู้สูงอายุที่มีอายุ 70-79 ปี มีความต้องการต่ำกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไป

3. ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพต่างกัน มีความต้องการด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุไม่แตกต่างกัน

4. ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความต้องการด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสถิติที่ระดับ .001 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า 1) ผู้สูงอายุที่ไม่ได้ศึกษามีความต้องการสูงกว่า

ผู้สูงอายุที่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา 2) ผู้สูงอายุที่ไม่ได้ศึกษามีความต้องการต่ำกว่าผู้สูงอายุที่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา 3) ผู้สูงอายุที่ไม่ได้ศึกษามีความต้องการสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีการศึกษาในระดับอนุปริญญา 4) ผู้สูงอายุที่ไม่ได้ศึกษามีความต้องการสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี และ 5) ผู้สูงอายุที่ไม่ได้ศึกษามีความต้องการต่ำกว่าผู้สูงอายุที่มีการศึกษาในระดับปริญญาโท

5. ผู้สูงอายุที่มีอาชีพต่างกัน มีความต้องการด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสถิติที่ระดับ .001 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า 1) ผู้สูงอายุที่มีอาชีพรับจ้าง/อาชีพอิสระมีความต้องการต่ำกว่าผู้สูงอายุที่มีอาชีพเกษตรกร 2) ผู้สูงอายุที่มีอาชีพรับจ้าง/อาชีพอิสระมีความต้องการต่ำกว่าผู้สูงอายุที่ว่างงาน/ไม่ได้ประกอบอาชีพ 3) ผู้สูงอายุที่มีอาชีพค้าขายมีความต้องการต่ำกว่าผู้สูงอายุที่มีอาชีพเกษตรกร และ 4) ผู้สูงอายุที่มีค้าขายมีความต้องการต่ำกว่าผู้สูงอายุที่ว่างงาน/ไม่ได้ประกอบอาชีพ

6. ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความต้องการด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสถิติที่ระดับ .001 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า 1) ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท มีความต้องการสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่อเดือน 5,001-15,000 บาท 2) ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 5,001-15,000 บาท มีความต้องการต่ำกว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่อเดือน 25,001 บาทขึ้นไป และ 3) ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 15,001-25,000 บาท มีความต้องการสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่อเดือน 25,001 บาทขึ้นไป

สรุปได้ว่า ยอมรับสมมติฐานที่ว่า ผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ต่างกัน ส่งผลต่อความต้องการสวัสดิการที่แตกต่างกัน และปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ว่า ผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ที่มีสถานภาพต่างกัน ส่งผลต่อความต้องการสวัสดิการที่ไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

ผู้วิจัยได้อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ระดับความต้องการด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์

ระดับความต้องการด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์ โดยภาพรวมทั้ง 7 ด้าน ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุต้องการให้องค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์จัดสวัสดิการผู้สูงอายุให้แก่ตนเอง อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ปัจจุบันผู้สูงอายุมีความรู้ ความเข้าใจและตระหนักในสิทธิของตนมากขึ้น จึงแสดงออกถึงความต้องการสวัสดิการสังคมในระดับมากอย่างชัดเจน ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหน่วยงานใกล้ชิดประชาชน และสามารถตอบสนองความต้องการได้จริง จึงคาดหวังให้มีการจัดสวัสดิการอย่างครอบคลุม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการได้รับสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการบริการทางสังคมทั่วไป ด้านการมีงานทำและรายได้ ด้านที่อยู่อาศัย และด้านนันทนาการ ส่วนด้านกระบวนการยุติธรรม และด้านการศึกษา มีความต้องการได้รับสวัสดิการสังคมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมณฑิตา ศรีพล (2562) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ กรณีศึกษา

ชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลท่าช้าง อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา พบว่า การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ โดยรวมอยู่ในระดับสูง และสอดคล้องกับงานวิจัยของศศิวิมล กองทรัพย์เจริญ (2563) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตตำบลตาสิทธิ์ อำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวม ผู้สูงอายุมีความต้องการสวัสดิการอยู่ในระดับมาก อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Manoppo (2016) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ความต้องการของผู้สูงอายุและสวัสดิการของผู้สูงอายุในบ้านพักคนชรา Bethania Lembean Airlanded ผลการศึกษา พบว่า ภาครัฐต้องตระหนักถึงความต้องการและการดูแลผู้สูงอายุมากขึ้น เพื่อเพิ่มสวัสดิการของผู้สูงอายุในวัยชรา

2. การเปรียบเทียบระดับความต้องการด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ผู้สูงอายุที่มีเพศต่างกัน มีความต้องการสวัสดิการแตกต่างกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุเพศหญิงจะมีแนวโน้มต้องการสวัสดิการมากกว่าเพศชาย อันเนื่องมาจากอายุยืนกว่า รายได้น้อยกว่า ด้วยบริบทของ อบต. หานโพธิ์ ที่มีความเป็นสังคมชนบท ซึ่งส่วนใหญ่เพศชายจะเป็นหัวหน้าครอบครัวและหารายได้หลักให้ครอบครัว ทำให้เพศหญิงมีบทบาทในครอบครัวน้อยกว่า แต่การออกแบบสวัสดิการไม่ควรเน้นที่เพศเพียงอย่างเดียว ควรคำนึงถึงบริบทชีวิตของแต่ละคน เช่น รายได้ สุขภาพ ความพิการ หรือสภาพครอบครัว เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมและเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวีรยุทธ คำแก้ว และราเชนทร์ นพณัฐวงศกร (2564) ที่ได้ศึกษาเรื่องความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้สูงอายุที่มีเพศต่างกัน มีความต้องการสวัสดิการสังคมแตกต่างกัน

2.2 ผู้สูงอายุที่มีอายุต่างกัน มีความต้องการสวัสดิการแตกต่างกัน เห็นได้ชัดเจนว่า ผู้สูงอายุแม้จะอยู่ในกลุ่มเดียวกันตามเกณฑ์อายุ 60 ปีขึ้นไป แต่ความต้องการด้านสวัสดิการแตกต่างกันตามช่วงวัยทั้งในด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ดังนั้น อบต.หานโพธิ์ ควรจัดสวัสดิการในรูปแบบ “จำแนกตามกลุ่มอายุ” เพื่อให้ตรงกับความต้องการจริง และส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้อย่างยั่งยืน อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของปาริฉัตร พันธุ์ภักดี (2564) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุที่มีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลตะคร้ำเอน อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ผู้สูงอายุที่มีอายุแตกต่างกัน มีความต้องการสวัสดิการของผู้สูงอายุแตกต่างกัน

2.3 ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพต่างกัน มีความต้องการสวัสดิการไม่แตกต่างกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าไม่ว่าผู้สูงอายุจะมีสถานภาพไหน ทั้งโสด และสมรส ก็มีความต้องการสวัสดิการผู้สูงอายุไม่แตกต่างกัน ซึ่ง อบต.หานโพธิ์ ไม่ได้มีการจัดกิจกรรมโดยแยกตามสถานภาพ ดังนั้น การออกแบบสวัสดิการ ควรปรับตามทุกสถานภาพ เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเปราะบางได้อย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจาตุรงค์ จันทะชารี และคณะ (2562) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลบางบัวทอง อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี พบว่า ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพต่างกัน มีความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุไม่แตกต่างกันในทุกด้าน

2.4 ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความต้องการสวัสดิการแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความแตกต่างกันจำนวน 5 ด้าน คือ ด้านการศึกษา ด้านสุขภาพอนามัย ด้านที่อยู่

อาศัย ด้านการงานและการมีรายได้ และด้านบริการทางสังคมทั่วไป แสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูง ซึ่งในพื้นที่ อบต.หานโพธิ์ มีสัดส่วนไม่สูงมากนัก มักมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและบริการสาธารณะมากกว่า สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและใช้เทคโนโลยีในการติดต่อกับหน่วยงานภาครัฐได้ดี จึงมีแนวโน้มที่จะต้องการสวัสดิการที่มีคุณภาพ มีทางเลือก และยืดหยุ่น เช่น บริการสุขภาพที่ทันสมัย การเรียนรู้ตลอดชีวิต หรือกิจกรรมสร้างสรรค์ในชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากบุคคลกลุ่มนี้มักมีความคาดหวังต่อคุณภาพชีวิตสูง ต้องการความสะดวกสบาย ความอิสระ และความภาคภูมิใจในการใช้ชีวิตบั้นปลาย ในทางกลับกัน ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่ำ ซึ่งมีสัดส่วนค่อนข้างมากกว่าในพื้นที่ อบต.หานโพธิ์ มักประสบปัญหาในการเข้าถึงบริการของรัฐ ขาดความเข้าใจในสิทธิขั้นพื้นฐานของตน และไม่สามารถติดต่อหรือใช้ระบบราชการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ความต้องการของกลุ่มนี้มุ่งเน้นไปที่สวัสดิการพื้นฐาน เช่น เบี้ยยังชีพรายเดือน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวีรยุทธ คำแก้ว และราเชนทร์ นพณัฐวงศกร (2564) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร พบว่าผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความต้องการสวัสดิการสังคมแตกต่างกัน

2.5 ผู้สูงอายุที่มีอาชีพต่างกัน มีความต้องการสวัสดิการแตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุในพื้นที่ อบต.หานโพธิ์ ที่เคยประกอบอาชีพในระบบราชการหรือแรงงานประจำ เช่น ข้าราชการ ครู พนักงานรัฐวิสาหกิจ หรือบริษัทเอกชนที่มีระบบสวัสดิการ มักมีเงินบำนาญหรือกองทุนสำรองเลี้ยงชีพรองรับหลังเกษียณ มีประกันสุขภาพ และอาจเข้าถึงบริการสาธารณสุขในโรงพยาบาลของรัฐโดยไม่ต้องรับภาระค่าใช้จ่ายมากนัก ความต้องการสวัสดิการของกลุ่มนี้จึงเน้นไปที่ คุณภาพของบริการ การอำนวยความสะดวก การดูแลเฉพาะด้าน เช่น การฟื้นฟูสุขภาพ หรือกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพในชุมชน มากกว่าการช่วยเหลือในเชิงรายได้ ในทางกลับกัน ผู้สูงอายุที่เคยประกอบอาชีพอิสระหรือแรงงานนอกระบบในพื้นที่ อบต.หานโพธิ์ เช่น เกษตรกร พ่อค้าแม่ค้า รับจ้างทั่วไป มักไม่มีระบบบำเหน็จบำนาญหรือประกันสังคมรองรับหลังเกษียณ ส่งผลให้ต้องพึ่งพารายได้จากลูกหลานหรือสวัสดิการของรัฐมากกว่า กลุ่มนี้จึงมีความต้องการสวัสดิการด้านรายได้พื้นฐาน เช่น เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ หรือการสนับสนุนด้านอาหารและที่อยู่อาศัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปาริฉัตร พันธุ์ภักดี (2564) ที่ได้ศึกษาเรื่องความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ที่มีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลตะคร้ำเอน อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ผู้สูงอายุที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีความต้องการสวัสดิการของผู้สูงอายุแตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Febrianti et al. (2022) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยกำหนดสวัสดิการผู้สูงอายุในประเทศอินโดนีเซีย พบว่า แรงงานหรือการมีงานทำเป็นตัวชี้วัดในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุได้

2.6 ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความต้องการสวัสดิการแตกต่างกันเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความแตกต่างกันจำนวน 6 ด้าน คือ ด้านการศึกษา ด้านสุขภาพอนามัย ด้านที่อยู่อาศัย ด้านนันทนาการ ด้านกระบวนการยุติธรรม และด้านบริการทางสังคมทั่วไป แสดงให้เห็นว่า กลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่ อบต.หานโพธิ์ ที่มีรายได้ต่อเดือนน้อยหรือไม่มีรายได้ประจำ มักต้องเผชิญกับภาวะความไม่มั่นคงในชีวิต ความเปราะบางทางเศรษฐกิจ และข้อจำกัดในการเข้าถึงบริการพื้นฐาน ความต้องการสวัสดิการของกลุ่มนี้จึงเน้นหนักไปที่การสนับสนุนด้านรายได้ เช่น เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ รวมถึงการ

เข้าถึงสิทธิโดยที่ไม่ต้องมีภาระเอกสารหรือค่าเดินทาง ในทางตรงกันข้าม ผู้สูงอายุในพื้นที่ อบต.หานโพธิ์ที่มีรายได้ต่อเดือนปานกลางถึงสูง เช่น ผู้ที่ได้รับบำนาญ หรือมีเงินออม สามารถพึ่งพาตนเองในระดับหนึ่ง ความต้องการสวัสดิการของกลุ่มนี้จึงไม่เน้นที่ความช่วยเหลือพื้นฐาน แต่ให้ความสำคัญกับคุณภาพของบริการ เช่น การรักษาพยาบาลที่มีมาตรฐานสูง การเข้าถึงสถานพยาบาลเอกชน การดูแลระยะยาวที่มีทางเลือก และกิจกรรมทางสังคมที่ส่งเสริมในคุณภาพชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Shen Li and Tanui, (2012) ที่ได้ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตและระบบสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุสำหรับผู้สูงอายุในชนบทในประเทศจีน พบว่า ผู้สูงอายุที่มีอายุมากกว่า 80 ปี ต้องการการดูแลสุขภาพและค่ารักษาพยาบาลเป็นพิเศษ แต่กลับได้รับการสนับสนุนเงินเพียงเล็กน้อยและมาตรฐานการครองชีพค่อนข้างต่ำ ขาดรายได้ และมีความสามารถในการดูแลตนเองลดลงเรื่อย ๆ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hou, chen and Lao. (2020) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่เพื่อจัดบริการสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุที่มีอายุมากจะรับรู้ในด้านสวัสดิการได้ดีในด้านรายได้ ผู้สูงอายุที่ยังพอที่จะประกอบอาชีพได้จะให้ความสำคัญกับค่าครองชีพและบริการสวัสดิการสังคม

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะจากการวิจัย ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 องค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการจัดทำหรือปรับปรุงแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยเฉพาะแผนด้านสวัสดิการสังคม เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุในพื้นที่อย่างแท้จริง ทั้งในด้านการส่งเสริมสุขภาพ การบริการพื้นฐาน และการสนับสนุนด้านรายได้ โดยทางด้านสุขภาพที่มีผลความต้องการมากที่สุด ทาง อบต. ควรจัดตั้งศูนย์ดูแลผู้สูงอายุกลางวัน (Day Care) หรือระบบอาสาสมัครบริบาลในชุมชนที่เข้มข้นขึ้น และทางด้านการศึกษาที่มีผลความต้องการน้อยที่สุด ซึ่งทาง อบต. ควรปรับรูปแบบการเรียนรู้ที่เข้ากับวิถีชีวิตของผู้สูงอายุ แทนการศึกษาในระบบ เช่น การเติมความรู้ผ่านศิลปวัฒนธรรมประจำถิ่นเช่น หนังตะลุง มโนราห์ เป็นต้น

1.2 องค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์ สามารถนำผลการเปรียบเทียบความแตกต่างจำแนกปัจจัยส่วนบุคคลไปใช้พัฒนาเครื่องมือประเมินความต้องการสวัสดิการในแต่ละกลุ่ม รวมถึงองค์กรที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลวิจัยไปออกแบบแนวทางการสำรวจความต้องการเชิงลึกถึงปัจจัยส่วนบุคคลในแต่ละคน เช่น แบบสอบถามประจำปี เพื่อปรับปรุงบริการและนโยบายให้สอดคล้องกับความต้องการและเกิดผลอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาครั้งต่อไป ควรใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและลึกซึ้ง ทั้งการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ หรือการวิเคราะห์เชิงปริมาณด้วยสถิติวิเคราะห์พหุคูณ (Multiple Regression) เพื่อศึกษาว่าปัจจัยใดมีอิทธิพลต่อความต้องการมากที่สุด จะให้ผลลัพธ์ที่มีคุณค่ามากกว่าการเปรียบเทียบความแตกต่างรายปัจจัยเพียงอย่างเดียว และเข้าใจเหตุผลเบื้องหลังความต้องการสวัสดิการที่แตกต่างกันของแต่ละกลุ่มให้ชัดเจนขึ้น

2.2 การศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นร่วมด้วย เพื่อให้ผลการวิจัยมีความหลากหลายและสามารถเปรียบเทียบข้ามพื้นที่ได้ ทั้งตำบลหรืออำเภออื่นในจังหวัดเดียวกันหรือจังหวัดใกล้เคียง เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม และโครงสร้างชุมชนที่อาจส่งผลต่อความต้องการสวัสดิการผู้สูงอายุได้

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2546). *พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542.* สืบค้นเมื่อ 8 ตุลาคม 2568, จาก https://www.dla.go.th.

จาตุรงค์ จันทะชารี, เสาวนารถ เล็กเลอสินธุ์ และดวงตา สราญรมย์. (2562). ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลบางบัวทอง อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี. *วารสารการจัดการและการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี,* 6(2), 121-139.

ปาริฉัตร พันธุ์ภักดี. (2564). *ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุที่มีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลตะคร้ำเอน อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี.* (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร).

พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546. (2546, 22 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา.* เล่มที่ 120. ตอนพิเศษ 34 ง. หน้า 1-16.

มณฑิตา ศรีพล. (2562). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ กรณีศึกษาชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลท่าช้าง อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา.* (วิทยานิพนธ์ศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยทักษิณ).

วีรยุทธ คำแก้ว และราเชนทร์ นพณัฐวงศกร. (2564). ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุเขตสัมพันธวงศ์กรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์,* 21(1), 15-28.

ศศิวิมล กองทรัพย์เจริญ. (2563). *ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตตำบลตาสิทธิ์ อำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง.* (งานนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา).

ศันสนีย์ โอถาวรวงษ์. (2565). *คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหัวกุญแจ อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี.* (งานนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา).

องค์การบริหารส่วนตำบลหานโพธิ์. (2568). *ข้อมูลพื้นฐาน.* สืบค้นเมื่อ 8 มีนาคม 2568, จาก https://hanpho.go.th

Balagopal, G., & Ponnusamy, R. (2025). Introduction: Pensions and social protection for the elderly. In *Handbook of Aging, Health and Public Policy*. Springer, Singapore. https://doi.org/ 10.1007/978-981-16-1914-4_21-1

Febrianti, R., Rahayu, H. C., Zulfahmi, Z., Sugiarti, D., & Purnama, R. (2022). The effect of changes in sources of state revenue from foreign exchange reserves: An analysis study in Indonesia. *Proceeding of The International Seminar on Business Economics Social Science and Technology (ISBEST), 3(2023),* 234-239.

Hou, ZP., Chen, ZF., & Luo, YZ. (2020). Applying big data analysis to discuss the elderly social welfare service use condition and the relevant factors. *Revista de cercetare si interventie sociala*, 68, 55-63.

Khamngae, S., Boonleaing, S., Bungchan, N. & Promsaka Na Sakolnakorn, T. (2014). Social welfare needs and policies for elderly people in Thailand: A case study in Pitsanulok community. *Asian Social Science,* 10(12), 142-148.

Manoppo, I. (2016). The need of the elderly and their welfare in their old age in Panti Werdha Bethania Lembean Airmadidi. *Journal of International Scholars Conference - ALLIED HEALTH,* 1(5), 185-194.

Shen, S., Li, F., & Tanui, J. K. (2012). Quality of life and old age social welfare system for the rural elderly in China. *Ageing International,* 37(3), 285–299.

Yamane, T. (1967). *Statistics: An Introductory Analysis.* (2nd ed.). New York: Harper and Row.

การมีส่วนร่วมของราษฎรในการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 (อุบลราชธานี) อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว

People, s Participation in resolving land problems in Conservation Forest Area, Protected Area Regional Office 9 (Ubon Ratchathani) Phu Sa Dok Bua National Park

อรุณ สีทา* ไพศาล พากเพียร รัตนะ ปัญญาภา

Aroon Seeta*, Paisan Phakphian, Rattana Panyapa

หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*

Master of Arts Program in Social Science for Development Ubon Ratchathani Rajaphat University

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี[2]

Faculty of Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat University

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี[3]

Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University

aroonseeta@gmail.com

Received: September 18, 2025 **Revised:** November 18, 2025 **Accepted:** January 29, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของราษฎรในการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว ตัวอย่าง คือ ราษฎร จำนวน 285 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ และการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์ข้อมูลคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. การมีส่วนร่วมของราษฎรในการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง 2. แนวทางในการแก้ไขปัญหา ประกอบด้วย (1) ลดขั้นตอนในการดำเนินการและอนุญาตเพื่ออำนวยความสะดวกให้ราษฎรในพื้นที่เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของราษฎร (2) ปรับปรุงระเบียบข้อบังคับในการขออนุญาตทำประโยชน์ในพื้นที่ถือครอง (3) ส่งเสริมอาชีพของเกษตรกร (4) พื้นที่ตรวจยึดจับกุมดำเนินคดีควรพิจารณาดำเนินการ ในลักษณะประนีประนอม (5) ราษฎรที่ได้รับสิทธิทำกินสามารถเปลี่ยนสิทธิครอบครองนอกจากทายาทได้ (6) ออกเอกสารรับรองสิทธิของราษฎรเพื่อจะใช้เป็นหลักประกันในการทำเกษตรหรือเพื่อขึ้นทะเบียนกับหน่วยงานรัฐเพื่อรับเงินช่วยเหลือกรณีเกิดภัยพิบัติ (7) การแก้ปัญหาให้เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายด้วยการไกล่เกลี่ย (8) ควรกำหนดแนวเขตความกว้างของถนนในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติเป็นมาตรฐาน (9) พื้นที่ทับซ้อนกับ ส.ป.ก. ควรได้รับสิทธิ์ในการใช้ประโยชน์

จากที่ดิน (10) เจ้าหน้าที่ควรเข้าใจชุมชนเกี่ยวกับการเก็บหาของป่าเพื่อป้องกันการสูญพันธุ์ของพืชและสัตว์ในพื้นที่

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม แก้ไขปัญหาที่ดิน ป่าอนุรักษ์ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว

Abstract

The purpose of this study is to 1) examine how people participate in resolving land issues in the conservation forest area and 2) to investigate best practices for resolving land issues in the conservation forest region of Phu Sa Dok Bua National Park. Through stratified random sampling and selective selection, the samples were 15 key informants and 285 individuals. Questionnaires and interview forms were the research instruments. Frequency, percentage, mean, standard deviation, and qualitative data analysis by content analysis were the statistics employed for data analysis.

The research findings were as follows. 1. Overall, public participation in resolving land issues in conservation forest areas was at a moderate level. 2. The guidelines for problem-solving consisted of: (1) Reducing procedural steps and simplifying the approval process to facilitate local residents and improve their quality of life; (2) Revising regulations and rules concerning applications for land-use permits in occupied areas; (3) Promoting occupational opportunities for farmers; and (4) Areas subject to seizure, arrest, and legal prosecution should be handled with a conciliatory approach; (5) Citizens granted land-use rights should be allowed to transfer possession rights to persons other than their heirs; and (6) Rights certification documents should be issued to citizens so they may use them as collateral for agricultural purposes or for registration with government agencies to receive financial assistance in cases of natural disasters ; (7) Problem-solving efforts should emphasize participation from all stakeholders through mediation; (8) Standardized road width boundaries should be established within national park areas; (9) Areas overlapping with Agricultural Land Reform Office (ALRO) zones should be granted land-use rights; and (10) Officials should develop a better understanding of local communities regarding the collection of forest products in order to prevent the extinction of plants and animals in the area.

Keyword: Participation, land issues, Protected forests, Protected Area Regional Office 9, Phu Sa Dok Bua National Park

บทนำ

ปัญหาข้อขัดแย้งและข้อพิพาทเกี่ยวกับที่ดินทำกินของชาวบ้านเป็นปัญหาที่สะสมมายาวนานและส่งผลกระทบกับคนจำนวนมาก เนื่องจากประชากรกลุ่มใหญ่ของประเทศประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปัญหาเกี่ยวกับที่ดิน มีทั้งปัญหาความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานของรัฐกับประชาชน นายทุนกับประชาชน และระหว่างประชาชนด้วยกันเอง การบริหารจัดการที่ดินตามแนวทางของภาครัฐนั้นได้ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของประชาชน ประชาชนจึงได้รวมตัวกันเป็นกลุ่มภาคประชาชนและพัฒนาไปเป็นองค์กรภาคประชาชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน เสนอแนวทางในการบริหารจัดการที่ดินและเรียกร้องให้หน่วยงานภาครัฐลงมาดำเนินการแก้ไขปญหาจากการบริหารจัดการที่ดิน แต่ไม่ได้รับการแก้ไขปญหาการบริหารจัดการที่ดินและแก้ไขปญหาความความขัดแย้งด้านที่ดิน ประกอบกับการดำเนินการของภาครัฐมุ่งบังคับใช้กฎหมายและการดำเนินการตามนโยบาย ซึ่งแนวทางในการบริหารจัดการที่ดินและแก้ไขปญหาจากการบริหารจัดการที่ดินของภาครัฐจึงไม่สอดคลองกับสภาพความเป็นจริงและความตองการของประชาชนในพื้นที่ ตลอดจนแนวทางและรูปแบบการดำเนินงานของภาครัฐขาดการคำนึงถึงบริบทของพื้นที่ จึงไม่สามารถดำเนินการแก้ไขปญหาจากการบริหารจัดการที่ดินและแก้ไขปญหาที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ได้อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปญหาที่ดินทำกินได้อย่างยั่งยืน ภาครัฐจึงควรมีแนวทางเชิงนโยบายในการแก้ไขปญหาด้วยการให้ความสำคัญกับสภาพความเป็นจริงของบริบทพื้นที่ หลักแห่งวิถี และกระบวนการมีสวนร่วมของประชาชนในการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการที่ดินและความขัดแย้งด้านที่ดินบนพื้นฐานของคนอยู่ร่วมกับผืนป่าอย่างสมดุล นำไปสู่การแก้ไขปญหาจากการบริหารจัดการที่ดินและความขัดแย้งด้านที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษอย่างยั่งยืน

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เป็นหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบในปัญหาการทับซ้อนของที่ดินทำกินของเกษตรกรกับพื้นที่อันจะต้องสงวนและอนุรักษ์ไว้เพื่อประโยชน์ของประชาชนทั้งประเทศด้วยการเร่งปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ปัญหาการทับซ้อนของที่ดินทำกินกับพื้นที่ป่าอนุรักษ์เพิ่มมากขึ้น จึงจำเป็นต้องปรับปรุงกฎหมายเหล่านี้ให้เท่าทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน ภายหลังการประกาศใช้ พ.ร.บ. อุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 (ฉบับใหม่) ซึ่งได้รับการปรับปรุงให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันและได้ประกาศบังคับใช้ไปเมื่อปลายปี พ.ศ. 2562 โดยเน้นสาระสำคัญของพระราชบัญญัติกฎหมายใหม่ มาตรา 64 แห่ง พรบ.อุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 และมาตรา 121 แห่ง พรบ. สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 กำหนดให้กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช สำรวจการถือครองที่ดินของประชาชนที่อยู่อาศัยหรือทำกินในเขตอุทยานแห่งชาติเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า หรือเขตห้ามล่าสัตว์ป่า แต่ละแห่ง ให้แล้วเสร็จภายใน 240 วัน นับตั้งแต่กฎหมายประกาศใช้ หลังจากนั้นรัฐบาลต้องมีนโยบายในการช่วยเหลือประชาชนที่ไม่มีที่ดินทำกินผ่านการตราเป็นพระราชกฤษฎีกา สำหรับประชาชนที่จะได้รับความช่วยเหลือตามพระราชกฤษฎีกา มาตรา 64 และมาตรา 121 ดังกล่าววางหลักเกณฑ์ไว้ว่า

จะต้องเป็นบุคคลที่ไม่มีที่ดินทำกิน และอยู่อาศัยตามกรอบเวลาตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 หรือคำสั่ง คสช. ที่ 66/2557 กล่าวคือ ประชาชนที่จะได้รับอนุญาตก็ต่อเมื่ออยู่อาศัยหรือทำกินในพื้นที่ก่อนวันที่ 30 มิถุนายน 2541 หรือก่อนคำสั่ง คสช. ที่ 66/2557 (ลงวันที่ 17 มิถุนายน 2557) โดยชุมชนที่อาศัยในพื้นที่จะไม่มีสิทธิในที่ดินนั้น หากแต่สามารถอยู่อาศัยทำกินได้ตามกรอบที่กฎหมายกำหนด ปัจจุบันกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ได้ดำเนินการสำรวจการถือครองที่ดินของราษฎรในเขตป่าอนุรักษ์เพื่อให้ได้เขตบริหารเพื่อการอนุรักษ์ตามที่กฎหมายกำหนด ในพื้นที่ 227 ป่าอนุรักษ์ มีราษฎรถือครองที่ดินจำนวน 316,560 ราย 468,256 แปลง เนื้อที่ประมาณ 4,273,726 ไร่ ก่อนนำเสนอเพื่อตราเป็นพระราชกฤษฎีกา อันจะเป็นเครื่องมือยืนยันให้ราษฎรเห็นว่าสามารถแก้ไขปัญหาที่ดินที่เป็นปัญหาที่มีความขัดแย้งในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่มีมาอย่างยาวนานให้สำเร็จได้ตามกฎหมายที่กำหนด เป็นที่ยอมรับในการให้ราษฎรสามารถใช้ประโยชน์อย่างเกื้อกูลธรรมชาติในพื้นที่ที่เหมาะสมอย่างยั่งยืน และที่สำคัญต้องร่วมดูแลรักษาป่าในพื้นที่ที่เหลือมิให้มีการบุกรุกเพิ่มเติมอีกต่อไป (กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2565)

สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 (อุบลราชธานี) เป็นหน่วยงานในสังกัดกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรในพื้นที่ป่าไม้และการจัดการพื้นที่ป่า อนุรักษ์ งานสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า งานด้านนันทนาการ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในอุทยานแห่งชาติ งานจัดการไฟป่า งานป้องกันและปราบปรามการบุกรุกทำลายในพื้นที่อนุรักษ์ งานเกี่ยวกับการศึกษาและวิจัยเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ และงานด้านการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ โดยมีพื้นที่ป่าอนุรักษ์อยู่ในความรับผิดชอบครอบคลุมพื้นที่ใน 6 จังหวัด คือ อุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ อำนาจเจริญ มุกดาหาร และยโสธร ประกอบด้วย อุทยานแห่งชาติ จำนวน 6 แห่ง คือ อุทยานแห่งชาติเขาพระวิหาร อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย อุทยานแห่งชาติแก่งตะนะ อุทยานแห่งชาติผาแต้ม อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว และอุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า จำนวน 6 แห่ง คือ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยทับทัน-ห้วยสำราญ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยศาลา เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าพนมดงรัก เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าบุณฑริก-ยอดมน และเขตรักษาพันธุ์ สัตว์ป่าภูสีฐาน และวนอุทยาน จำนวน 5 แห่ง คือ วนอุทยานน้ำตกผาหลวงวนอุทยานป่าสนหนองคู วนอุทยานพนมสวาย วนอุทยานภูสิงห์-ภูผาผึ้ง และวนอุทยานดงบังอี่ รวมพื้นที่ป่าอนุรักษ์ทั้งหมด จำนวน 2,281,542.67 ไร่ (สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 (อุบลราชธานี), 2565)

การปฏิบัติงานด้านการสำรวจถือครองที่ดินของราษฎรในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ยึดหลักการและแนวทางการปฏิบัติงานตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาการครอบครองที่ดินของราษฎรในพื้นที่ป่าไม้ โดยได้ดำเนินการสำรวจการถือครองที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541-2547 หลังจากนั้นมีการสำรวจการครอบครองที่ดินของราษฎรในพื้นที่ป่าอนุรักษ์เพิ่มเติมอีกหลายครั้ง (กรณีตกสำรวจการครอบครองที่ดิน) ในช่วงปี พ.ศ. 2552-2560 โดยใช้ภาพถ่ายออร์โธสี (ภาพถ่ายทางอากาศ) ที่ถ่ายภาพเมื่อปี พ.ศ. 2545-2546 ตรวจสอบร่องรอยการทำประโยชน์ที่ดินกรณีตกสำรวจการครอบครองที่ดิน ประกอบการพิจารณาตรวจพิสูจน์สภาพการทำประโยชน์เพื่อป้องกัน การแผ้วถางพื้นที่ใหม่และการสวมสิทธิ์การครอบครอง ในห้วงระยะเวลาตั้งแต่เริ่มมีการสำรวจการถือครองที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ พ.ศ. 2541-2560 เป็นระยะเวลากว่า 20 ปี สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 (อุบลราชธานี) ได้ทำการสำรวจการ

ถือครองที่ดินของราษฎรครบทุกรายทุกแปลง ทุกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ในสังกัดทั้ง 12 แห่ง มีราษฎรที่เข้าทำการสำรวจการถือครองที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 จำนวน 8,153 ราย 9,851 แปลง เนื้อที่ 90,841.25 ไร่ (สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 (อุบลราชธานี), 2565)

ต่อมาภายหลังจากที่คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2561 เห็นชอบในหลักการตามมติคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.) ในการประชุมครั้งที่ 2/2561 ที่มีมติเห็นชอบพื้นที่เป้าหมายและกรอบมาตรการแก้ไขปัญหาการอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ป่าไม้ (ทุกประเภท) โดยพื้นที่กลุ่มที่ 4 เป็นชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ซึ่งการสำรวจการถือครองที่ดินของราษฎรในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ในสังกัดสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 (อุบลราชธานี) ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2561 มีราษฎรเข้าทำการสำรวจการถือครองที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ จำนวน 11,770 ราย 14,437 แปลง เนื้อที่ 112,087.44 ไร่ (สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 (อุบลราชธานี), 2565)

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่า การแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ในสังกัดสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 (อุบลราชธานี) พิจารณาจากผลการสำรวจการครอบครองที่ดินของราษฎรในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 มีราษฎรที่เข้าร่วมการสำรวจการถือครองที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ จำนวน 8,153 ราย 9,851 แปลง เนื้อที่ 90,841.25 ไร่ เมื่อเปรียบเทียบกับผลการสำรวจการครอบครองที่ดินของราษฎรในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2561 มีราษฎรที่เข้าร่วมการสำรวจการถือครองที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ จำนวน 11,770 ราย 14,437 แปลง เนื้อที่ 112,087.44 ไร่ พบว่า จำนวนเนื้อที่เพิ่มขึ้น 21,246.19 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 23.39 หากนับระยะเวลาตั้งแต่มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 และมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2561 ซึ่งรวมระยะเวลาประมาณ 20 ปี ส่งผลให้รัฐต้องสูญเสียพื้นที่ป่าอนุรักษ์เป็นจำนวน 112,087.44 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 5.05 ของพื้นที่ป่าอนุรักษ์ทั้งหมดในสังกัดสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 (อุบลราชธานี) ดังนั้นจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาการมีส่วนร่วมของราษฎรในการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ และแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนางาน การจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์ การคุ้มครองดูแลพื้นที่ป่าอนุรักษ์ และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไขปัญหาด้านที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ รวมถึงข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของราษฎรในการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ ที่ 9 (อุบลราชธานี) อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว
2. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่องนี้เป็นวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) ทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประชากรและตัวอย่าง ประชากร คือ ราษฎรที่มีที่อยู่อาศัยหรือที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ในเขตอุทยานแห่งชาติ ภูสระดอกบัว ท้องที่จังหวัดยโสธร จำนวน 1,083 คน แบ่งเป็น บ้านทานตะวัน หมู่ที่ 12 จำนวน 1 คน บ้านช่องเม็ก หมู่ที่ 16 จำนวน 16 คน บ้านหนองแคนน้อย หมู่ที่ 13 จำนวน 312 คน บ้านหนองแคนน้อย หมู่ที่ 19 จำนวน 132 คน บ้านหนองแคนน้อย หมู่ที่ 7 จำนวน 3 คน บ้านหนองแคน หมู่ที่ 3 จำนวน 10 คน บ้านน้อมเกล้า หมู่ที่ 11 จำนวน 107 คน และบ้านน้อมเกล้า หมู่ที่ 17 จำนวน 502 คน ตัวอย่าง คือ ราษฎรที่มีที่อยู่อาศัยหรือที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ในเขตอุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว ท้องที่จังหวัดยโสธร จำนวน 285 คน ซึ่งใช้วิธีการหาค่าจากตารางขนาดตัวอย่างประชากรของ Krejcie and Morgan (1970) การสุ่มตัวอย่างใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ แบ่งเป็นบ้านทานตะวัน หมู่ที่ 12 จำนวน 1 คน บ้านช่องเม็ก หมู่ที่ 16 จำนวน 4 คน บ้านหนองแคนน้อย หมู่ที่ 13 จำนวน 82 คน บ้านหนองแคนน้อย หมู่ที่ 19 จำนวน 34 คน บ้านหนองแคนน้อย หมู่ที่ 7 จำนวน 1 คน บ้านหนองแคน หมู่ที่ 3 จำนวน 3 คน บ้านน้อมเกล้า หมู่ที่ 11 จำนวน 28 คน และบ้านน้อมเกล้า หมู่ที่ 17 จำนวน 132 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้แทนภาคประชาชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในการสำรวจการครอบครองที่ดิน ซึ่งใช้สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งเป็นคณะทำงานสำรวจการครอบครองระดับพื้นที่ ที่แต่งตั้งโดยผู้ว่าราชการจังหวัด ดังนี้ กำนันท้องที่ 1 คน ผู้ใหญ่บ้านท้องที่ จำนวนหมู่บ้านละ 1 คน รวม 8 คน ผู้แทนภาคประชาชน 2 คน เจ้าหน้าที่หน่วยงานพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ประกอบด้วย หัวหน้าพื้นที่ป่าอนุรักษ์และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน จำนวน 2 คน ผู้อำนวยการส่วนที่ผู้อำนวยการสำนักบริหารพื้นที่ป่าอนุรักษ์แต่งตั้ง ซึ่งทำหน้าที่หัวหน้าคณะทำงานสำรวจการครอบครองระดับพื้นที่ จำนวน 1 คน และเจ้าหน้าที่ส่วนฟื้นฟูพื้นที่อนุรักษ์ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 (อุบลราชธานี) จำนวน 1 คน

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างราษฎรที่มีที่อยู่อาศัยหรือที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ในเขตอุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว ท้องที่จังหวัดยโสธร

ลำดับ	หมู่บ้าน	ประชากร (คน)	ตัวอย่าง (คน)
1	บ้านทานตะวัน หมู่ที่ 12	1	1
2	บ้านช่องเม็ก หมู่ที่ 16	16	4
3	บ้านหนองแคนน้อย หมู่ที่ 13	312	82
4	บ้านหนองแคนน้อย หมู่ที่ 19	132	34
5	บ้านหนองแคนน้อย หมู่ที่ 7	3	1
6	บ้านหนองแคน หมู่ที่ 3	10	3
7	บ้านน้อมเกล้า หมู่ที่ 11	107	28
8	บ้านน้อมเกล้า หมู่ที่ 17	502	132
รวม		**1,083**	**285**

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎรใน การแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 (อุบลราชธานี) อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว ท้องที่จังหวัดยโสธร

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง สัมภาษณ์ การมีส่วนร่วมของราษฎรในการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 (อุบลราชธานี) อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว ท้องที่จังหวัดยโสธร โดยมีประเด็นสัมภาษณ์กำหนดคำถามไว้ล่วงหน้าและให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ทั้ง 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการวางแผนการปฏิบัติงานโครงการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 2) ด้านการดำเนินการปฏิบัติงานการสำรวจและรังวัดแปลงที่ดิน 3) ด้านการบริหารจัดการที่ดินและรับผลประโยชน์ 4) ด้านการติดตามประเมินผลโครงการ โดยทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) รวมจำนวน 15 คน

3. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ มีขั้นตอนในการสร้างดังนี้

3.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องการศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ จากนั้นนำมากำหนดกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย กำหนดนิยามและเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์

3.2 สร้างแบบสอบถามและสัมภาษณ์เกี่ยวกับการศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.3 ตรวจสอบคุณภาพของเนื้อหาของแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ว่าครอบคลุมวัตถุประสงค์หรือไม่ โดยนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ค่าความสอดคล้อง (IOC) และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) แล้วนำมาปรับปรุงเนื้อหาตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นนำแบบสอบถามมาหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์ Alpha ของ Cronbach Alpha Coefficient ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่น โดยภาพรวมทั้งหมดที่ .85

3.4 นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ได้ปรับปรุงเนื้อหาตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญไปเก็บรวบรวมข้อมูล

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยเลือกใช้สถิติในการวิเคราะห์เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะของข้อมูลและตอบวัตถุประสงค์ ดังนี้

4.1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ และรายได้ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าความถี่ และค่าร้อยละ

4.2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 (อุบลราชธานี) อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว ท้องที่จังหวัดยโสธร ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

4.3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมของราษฎรในการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 (อุบลราชธานี) อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว ท้องที่จังหวัดยโสธร (Open ended Question) โดยจะทำการวิเคราะห์เป็นความเรียง

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 285 คน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 144 คน คิดเป็นร้อยละ 50.5 มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 111 คน คิดเป็นร้อยละ 38.9 มีสถานภาพสมรส จำนวน 222 คน คิดเป็นร้อยละ 77.9 มีสมาชิกในครอบครัว จำนวน 4 คน จำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 34.7 มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาจำนวน 171 คน คิดเป็นร้อยละ 60.0 ประกอบอาชีพเกษตรกร จำนวน 237 คน คิดเป็นร้อยละ 83.2 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท จำนวน 224 คน คิดเป็นร้อยละ 78.6 ครอบครองที่ดินจำนวน 1 แปลง จำนวน 256 คน คิดเป็นร้อยละ 89.8 โดยส่วนใหญ่มีจำนวนการครอบครองที่ดิน 1-10 ไร่ จำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 43.8 มีการทำประโยชน์ในที่ดินในส่วนของการทำไร่มันสำปะหลัง จำนวน 239 คน คิดเป็นร้อยละ 62.8 โดยที่ส่วนใหญ่มีระยะเวลาการครอบครองที่ดิน 16-25 ปี จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 37.2 มีระยะห่างจากบ้านถึงแปลงที่ดิน 1-5 กิโลเมตร จำนวน 210 คน คิดเป็นร้อยละ 73.6 ส่วนใหญ่ไม่มีแปลงที่ดินที่อยู่นอกพื้นที่อุทยาน จำนวน 274 คน คิดเป็นร้อยละ 96.1

1. การมีส่วนร่วมของราษฎรในการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 (อุบลราชธานี) อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว ท้องที่จังหวัดยโสธร โดยภาพรวม ราษฎรมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการดำเนินการปฏิบัติงานการสำรวจและรังวัดแปลงที่ดิน อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการบริหารจัดการที่ดินและรับผลประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่ด้านการวางแผนการปฏิบัติงานโครงการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์และด้านการติดตามประเมินผลโครงการอยู่ในระดับน้อย

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการแก้ไข ปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่า อนุรักษ์ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 (อุบลราชธานี) อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว ท้องที่จังหวัดยโสธร โดยภาพรวม

การมีส่วนร่วมของราษฎรในการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ฯ	$\bar{X}$	**S.D.**	**ระดับการมีส่วนร่วม**
1. ด้านการวางแผนการปฏิบัติงานโครงการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์	2.46	.42	น้อย
2. ด้านการดำเนินการปฏิบัติงาน การสำรวจและรังวัดแปลงที่ดิน	3.61	.91	มาก
3. ด้านการบริหารจัดการที่ดิน และรับผลประโยชน์	2.99	.75	ปานกลาง
4. ด้านการติดตามประเมินผลโครงการ	2.40	.39	น้อย
รวม	**2.87**	**.62**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 2 พบว่า การมีส่วนร่วมของราษฎรในการแก้ไข ปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 (อุบลราชธานี) อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว โดยภาพรวม ราษฎรมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ =2.87, S.D.=.62) เมื่อพิจารณาตามรายด้านพบว่า การมีส่วนร่วมของราษฎรในการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ด้านการดำเนินการปฏิบัติงาน การสำรวจและรังวัดแปลงที่ดินอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.61, S.D.=.91) ด้านการบริหารจัดการที่ดิน และรับผลประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ =2.99, S.D.=.75) ขณะที่ด้านการวางแผนการปฏิบัติงานโครงการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ($\overline{X}$ =2.46, S.D.=.42) และด้านการติดตามประเมินผลโครงการอยู่ในระดับน้อย ($\overline{X}$ =2.40, S.D.= .39) โดยพิจารณาตามรายด้าน ได้ดังนี้

1.1 ด้านการวางแผนการปฏิบัติงานโครงการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ โดยภาพรวมราษฎรมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ด้านการวางแผนการปฏิบัติงานโครงการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ อยู่ในระดับน้อย โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า การมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุมวางแผน การปฏิบัติงานโครงการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ การประชุมหมู่บ้านร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อชี้แจงประเด็นปัญหาด้านที่ดินในพื้นที่และการแก้ไขปัญหาการครอบครองที่ดินในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว การประชุมประชาคมหมู่บ้านในการรับรู้ รับทราบ ปรึกษา หารือ เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างพื้นที่ทำกินกับพื้นที่ป่าอนุรักษ์ และการลงประชามติ หรือออกเสียงในการขอใช้พื้นที่ทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว อยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์แนวทางการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ กระบวนการการกำหนดแนวเขตที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ และการเสนอแนวทางในเรื่องการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย

1.2 ด้านการดำเนินการปฏิบัติงานการสำรวจและรังวัดแปลงที่ดิน โดยภาพรวมราษฎรมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ด้านการดำเนินการปฏิบัติงานการสำรวจและรังวัดแปลงที่ดินอยู่ในระดับมาก โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า การมีส่วนร่วมในการแจ้งสำรวจการครอบครองที่ดินของท่านในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ภูสระดอกบัว การร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในการเดินสำรวจ และรังวัดแปลงที่ดินของท่านในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ภูสระดอกบัว และการตรวจสอบคุณสมบัติ และรับรองสิทธิ์การครอบครองที่ดินในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัวอยู่ในระดับมาก ส่วนการประชุมชี้แจง เพื่อรับรู้ รับทราบ แนวทางในการดำเนินงานสำรวจรังวัดแปลงที่ดิน ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว การรับรู้ รับทราบ การประกาศกำหนดการสำรวจการครอบครองที่ดิน และระยะเวลาการสำรวจการครอบครองที่ดินในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว และการติดต่อสื่อสารในด้านการปฏิบัติงานกับทางราชการ ด้วยตัวเอง หรือผ่านทางผู้นำชุมชนได้โดยสะดวก รวดเร็ว และเป็นกันเอง การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง

1.3 ด้านการบริหารจัดการที่ดินและรับผลประโยชน์ โดยภาพรวมราษฎรมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ด้านการบริหารจัดการที่ดินและรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับปานกลาง โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากโครงการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์อยู่ในระดับมาก ส่วนการตรวจสอบรายชื่อผู้ครอบครองที่ดิน กับข้อมูลรายชื่อทะเบียนผู้ถือครองที่ดิน

ตามมติ ครม. 30 มิถุนายน. 2541 การเข้าร่วมประชุมการบริหารจัดการที่ดินในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว เพื่อให้เกิดประโยชน์กับประชาชน การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดินในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว เพื่อนำไปสู่การใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์การรับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว ด้านการบริหารจัดการที่ดินเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ และการร่วมกันปฏิบัติตามขั้นตอนกระบวนการพิสูจน์สิทธิเพื่อแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว อยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่การตรวจสอบร่องรอยการทำประโยชน์แปลงที่ดินกับภาพถ่ายทางอากาศ (ออร์โธสี) ปี 2545-2546 และภาพถ่ายดาวเทียม ปี 2557 และการการสร้างเครือข่ายภาคประชาชนในการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ เพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์ การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย

1.4 ด้านการติดตามประเมินผลโครงการโดยภาพรวม ราษฎรมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ด้านการติดตามประเมินผลโครงการอยู่ในระดับน้อย โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว พบว่า การมีส่วนร่วมในการติดตามการดำเนินงาน การกำหนดแนวเขตที่ดินทำกินในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว และการติดตามตรวจสอบรายชื่อราษฎรในหมู่บ้านของท่านที่ได้รับการบริหารจัดการที่ดินในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว อยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่การประเมินผลโครงการ การแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว การติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในการดำเนินโครงการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว และการตรวจสอบการปฏิบัติงานตามแผนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย

1.5 ข้อเสนอแนะ ปัญหาอุปสรรค หรือแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์อุทยานแห่งชาติ ภูสระดอกบัว โดยผู้ให้สัมภาษณ์ และตัวอย่าง สรุปได้ดังนี้

1.5.1. แนวทางแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ยังขาดความชัดเจน มีขั้นตอนที่ต้องปฏิบัติมาก หลักเกณฑ์ในการพิจารณาตัวบุคคลผู้ครอบครองที่เป็นผู้ยากไร้ ผู้มีรายได้น้อย และผู้ไร้ที่ดินทำกินยังไม่ชัดเจน ขั้นตอนการจัดทำเอกสารยังค่อนข้างยุ่งยาก นอกจากนี้ ถึงแม้ว่าพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 จะมีผลใช้บังคับ แล้วแต่การพิจารณาออกกฎหมายลำดับรอง ประกอบพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 ยังคงล่าช้าไม่เสร็จสิ้น และยังไม่มีผลในการใช้บังคับการพิจารณาคุณสมบัติราษฎรที่จะได้รับความช่วยเหลือให้เข้าทำประโยชน์ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ตลอดจนหลักเกณฑ์การอยู่อาศัยทำกินในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ เงื่อนไขต่าง ๆ ในการใช้ประโยชน์ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ยังขาดความชัดเจนในการให้ถือปฏิบัติจำเป็นต้องรอให้การออกกฎหมายลำดับรองเสร็จสิ้นก่อน จึงจะสามารถดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปได้

1.5.2. การขออนุญาตเพื่อเข้าดำเนินการจัดทำสิ่งอำนายความสะดวกขั้นพื้นฐานในพื้นที่ทำกินที่อยู่ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ การขออนุญาตทำประโยชน์ในพื้นที่ถือครองเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น นอกเหนือจากการทำการเกษตรเชิงเดี่ยว เช่นขุดสระ บ่อบาดาล ถนนสัญจรเข้าที่ทำกิน การติดตั้งไฟฟ้า การทำปศุสัตว์ หรือการสร้างสิ่งปลูกสร้างถาวรในพื้นที่ทำได้ค่อนข้างยาก เนื่องจากปัจจุบันระเบียบทางข้อกฎหมายกำหนดว่าต้องได้รับความเห็นชอบจากอธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชเท่านั้น จึงเห็นควรให้ลด

ขั้นตอนในการดำเนินการและอนุญาต เพื่ออำนวยความสะดวกให้ราษฎรในพื้นที่และเป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของราษฎร

1.5.3. รัฐควรมีการส่งเสริมอาชีพของเกษตรกรที่ทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ เช่น การเพาะพันธุ์ปลา การเลี้ยงสัตว์ ปลูกพืชผักสวนครัว ปศุสัตว์ในพื้นที่ เพื่อเป็นอาชีพเสริม พื้นที่ตรวจยึดจับกุมดำเนินคดีควรพิจารณาดำเนินการในลักษณะประนีประนอมโดยปล่อยให้พื้นที่นั้นฟื้นคืนสภาพเป็นป่าในอนาคตเพื่อลดความขัดแย้ง หรืออาจนำพื้นที่ดังกล่าวมาจัดสรรให้แก่ผู้ยากไร้ โดยต้องผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการหมู่บ้านเสียก่อน

1.5.4. ระยะเวลาในการสำรวจรังวัดค่อนข้างจำกัด เจ้าหน้าที่สำรวจรังวัดต้องทำงานแข่งกับเวลาซึ่งอาจส่งผลให้ข้อมูลการสำรวจรังวัดอาจเกิดความคลาดเคลื่อนได้ หรือมีบางส่วนตกสำรวจการครอบครองทำให้ราษฎรเสียสิทธิในที่ดินทำกินนั้นได้ ราษฎรที่ได้รับสิทธิทำกินแล้ว ควรให้สามารถเปลี่ยนสิทธิครอบครองทำกินนอกจากทายาทได้ โดยต้องได้รับการรับรองจากคณะกรรมการชุมชนเพื่อป้องกันไม่ให้นายทุนเข้าครอบครอง ควรมีการออกเอกสารรับรองสิทธิ์ของราษฎรเป็นของตนเอง เพื่อจะใช้เป็นหลักประกันในการทำเกษตร หรืออาจจะใช้เพื่อนำใบขึ้นทะเบียนเกษตรกับหน่วยงานของรัฐเพื่อรับเงินช่วยเหลือกรณีเกิดภัยพิบัติ

1.5.5. ที่พักสงฆ์ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ควรอนุญาตให้อยู่ร่วมกันต่อไปโดยไม่ผลักดันออก เพราะเป็นผลดีต่อชุมชนและเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ พื้นที่ทับซ้อนกับ ส.ป.ก. (ที่ได้รับการรับรองจาก ส.ป.ก. แล้ว) ควรได้รับสิทธิ์เต็มที่ในการใช้ประโยชน์จากที่ดิน

1.5.6. เจ้าหน้าที่ควรทำความเข้าใจกับชุมชนเกี่ยวกับการเก็บหาของป่า เพื่อเป็นการป้องกันการสูญพันธุ์ของพืชและสัตว์ในพื้นที่ ควรหมั่นออกพื้นที่เพื่อประสานงานกับชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันเกี่ยวกับระเบียบข้อบังคับในการใช้ประโยชน์จากที่ดิน

1.5.7. รัฐควรมีโครงการขุดเจาะบ่อบาดาล ให้กับเกษตรกร และจัดให้มีไฟฟ้าเข้าสู่พื้นที่การเกษตรในเขตอุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว ควรจัดสรรงบประมาณในการปรับปรุงถนนทางเข้าสู่พื้นที่ทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์เพื่อการเกษตร เนื่องจากถนนทรุดโทรมและการสัญจรเป็นไปอย่างลำบาก

2. แนวทางในการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว ผู้วิจัยได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้แทนภาคประชาชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในการสำรวจการครอบครองที่ดิน รวมจำนวน 15 คน ผลการวิจัยจำแนกเป็นรายด้าน ได้ดังนี้

2.1 ด้านการวางแผนการปฏิบัติงานโครงการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ สรุปได้ดังนี้

2.1.1 ศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืชได้กำหนดไว้ให้มีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ ประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เพื่อออกคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการและคณะทำงานตามแนวทางที่กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช กำหนด จัดประชุมคณะทำงานฯ คณะกรรมการฯ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อชี้แจงหลักเกณฑ์ แนวทางการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ และแนวทางการปฏิบัติงานให้มีความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกัน

2.1.2. จัดเตรียมความพร้อมของหน่วยงานในการออกปฏิบัติงาน ได้แก่ อัตรากำลังเจ้าหน้าที่ยานพาหนะ วัสดุอุปกรณ์ ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน ให้เพียงพอกับการปฏิบัติงาน คณะทำงานฯ โดยหัวหน้าอุทยาน

แห่งชาติ ประสานงานหน่วยงานในพื้นที่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และราษฎรผู้ถือครองที่ดิน เพื่อร่วมกันปฏิบัติงานในพื้นที่จริงตามกำหนดนัดหมายตามประกาศ

2.1.3. เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานลงพื้นที่เพื่อรับทราบปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ร่วมกับราษฎรในประเด็นที่สำคัญ ๆ รวมถึงการชี้แจงแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกัน เพื่อให้ราษฎรในพื้นที่เป้าหมายเตรียมความพร้อมก่อนการสำรวจรังวัดพื้นที่ต่อไป

2.2 ด้านการดำเนินการปฏิบัติงานการสำรวจและรังวัดแปลงที่ดิน

อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว เป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามกฎหมายในสังกัดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช การดำเนินการสำรวจรังวัดแปลงที่ดินของราษฎรหรือดำเนินการใด ๆ ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ จะต้องคำนึงถึงระเบียบ กฎหมาย และแนวทางปฏิบัติที่ทางราชการได้กำหนดไว้ การสำรวจรังวัดแปลงที่ดินของราษฎรในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัวเป็นขั้นตอนหนึ่งที่มีความสำคัญในการแก้ไขปัญหาที่ดินในเขตป่าอนุรักษ์ตามแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืชกำหนด จะดำเนินการในรูปคณะทำงานที่แต่งตั้งโดยผู้ว่าราชการจังหวัด โดยพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในขั้นตอน การปฏิบัติ ข้อกำหนด ระเบียบกฎหมายตลอดทั้งแนวทางปฏิบัติที่ทางราชการได้กำหนดเป็นกรอบการดำเนินงานอย่างถ่องแท้ เนื่องจากเป็นการดำเนินงานในที่ดินของรัฐซึ่งมีกฎหมายควบคุมโดยเฉพาะ รวมทั้งเครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงานสำรวจรังวัดแปลงที่ดินจะต้องมีความถูกต้องเป็นที่ยอมรับของราษฎรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ปัจจุบันการสำรวจรังวัดแปลงที่ดินจะนิยมใช้เครื่องหาพิกัดจากดาวเทียม (GPS) เป็นเครื่องมือในการสำรวจรังวัดซึ่งมีความสะดวกรวดเร็วและมีความถูกต้องแม่นยำสูง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ขึ้นอยู่กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเองว่าจะมีความละเอียดรอบคอบ ในการปฏิบัติงานแค่ไหน มีความใส่ใจในงานที่ทำ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความละเอียดถูกต้องมากน้อยเพียงใด จากการศึกษาพบว่าการดำเนินการปฏิบัติงานการสำรวจและรังวัดแปลงที่ดินของราษฎรจะสำเร็จลุล่วงไปได้ จะต้องได้รับความร่วมมือจากราษฎรที่ถือครองที่ดินที่เข้าร่วมโครงการฯ ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตลอดทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังตัวอย่างบทสัมภาษณ์ สรุปได้ดังนี้

2.2.1. ออกประกาศกำหนดระยะเวลาการสำรวจการครอบครองที่ดินของราษฎร ในเขตอุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว ให้ราษฎรที่มีพื้นที่ทำกินหรือที่อยู่อาศัยภายในเขตอุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว ทำการแจ้งการครอบครองที่ดินต่อเจ้าหน้าที่ เพื่อร่วมสำรวจการครอบครองที่ดินตามตารางกำหนดนัดหมายแนบท้ายประกาศ และนำไปปิดไว้ ณ ที่ว่าการอำเภอ ที่ทำการกำนัน ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน ที่ทำการเทศบาลตำบลหรือองค์การบริหารส่วนตำบล และที่เปิดเผยเห็นได้โดยง่ายภายในหมู่บ้านท้องที่นั้น รวมทั้งที่ทำการป่าอนุรักษ์และหน่วยพิทักษ์ป่าของป่าอนุรักษ์นั้น

2.2.2. ประชุมชี้แจงราษฎรในพื้นที่เป้าหมายเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติงานสำรวจรังวัดแปลงที่ดิน ขั้นตอนการปฏิบัติงานสำรวจรังวัด ตามแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ และหลักเกณฑ์เงื่อนไข กฎหมาย ระเบียบของทางราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงทำความเข้าใจในเรื่องแนวเขตอุทยานแห่งชาติ ให้เกิดความชัดเจนในพื้นที่ทับซ้อน

2.2.3 กำหนดระยะเวลาในการออกปฏิบัติงานสำรวจรังวัดให้เหมาะสมกับพื้นที่ตามจำนวนราษฎร ที่อยู่อาศัยในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว โดยสามารถแจ้งการสำรวจกรณีตกสำรวจยื่นได้เรื่อย ๆ จนกว่าจะครบกำหนดระยะเวลาการสำรวจการครอบครองที่ดินของราษฎร กำหนดระยะเวลาสถานที่นัดหมายในการแจ้ง การครอบครองที่ดินให้มีความเหมาะสม

2.2.4 การสำรวจรังวัดแปลงที่ดิน ให้รังวัดเป็นกลุ่ม ๆ โดยการแบ่งโซน และรังวัดแบบเรียงแปลงครอบคลุมทุกแปลงเพื่อมิให้มีการตกหล่น โดยในการรังวัดแปลงที่ดินทุกแปลงให้มีเจ้าของแปลงร่วมกับผู้นำชุมชนหรือผู้แทนร่วมปฏิบัติงานทุกครั้งเพื่อป้องกันความผิดพลาดของรูปแปลงที่ดิน และตรงกับเจ้าของแปลง เมื่อสำรวจการครอบครองที่ดินเรียบร้อยควรมีการแจ้งรายชื่อผู้ที่ได้รับการสำรวจกับผู้นำชุมชนเพื่อตรวจสอบรายชื่อตกหล่น

2.3 ด้านการบริหารจัดการที่ดินและรับผลประโยชน์

การแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ หลักการจัดการพื้นที่เพื่อให้คงเจตนารมณ์ของการกำหนดกฎหมายเกี่ยวกับพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ ชุมชนที่จะได้รับการพิจารณาต้องเป็นชุมชนที่อยู่อาศัยอยู่ในพื้นที่เดิม จะไม่มีการจัดที่ดินให้แก่บุคคลภายนอกพื้นที่ มีการกำหนดขอบเขตพื้นที่ทำกินที่เป็นที่ยอมรับร่วมกัน เป็นการให้สิทธิทำกินไม่ได้ให้เป็นเอกสารสิทธิ แนวทางในการจัดการพื้นที่ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การสำรวจครอบครองที่ดิน และการบริหารจัดการพื้นที่ เพื่อให้ได้ข้อตกลงแนวเขตบริหารเพื่อการอนุรักษ์ที่เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายในรูปแบบของการประชาคมของชุมชน คณะทำงานและคณะกรรมการที่แต่งตั้งโดยผู้ว่าราชการจังหวัด ดำเนินการ 2 ระดับ คือ 1) คณะทำงานสำรวจการครอบครองที่ดินระดับพื้นที่ เพื่อร่วมกับชุมชนในการสำรวจและบริหารจัดการพื้นที่ร่วมกัน 2) คณะกรรมการพิจารณาผลการสำรวจการครอบครองที่ดินระดับสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ เพื่อตรวจสอบผล การดำเนินการและแก้ไขปัญหาจากผลการดำเนินงานของคณะทำงานฯ ระดับพื้นที่ โดยนำผลการสำรวจข้อมูลตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 และการตรวจสอบผู้ครอบครองที่เป็นผู้ยากไร้ ผู้มีรายได้น้อย และผู้ไร้ที่ดินทำกิน ซึ่งได้อาศัยอยู่ในพื้นที่เดิมนั้น ตามคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 66/2567 ลงวันที่ 17 มิถุนายน 2557 มาตรวจสอบร่วมกับราษฎร เพื่อจัดระเบียบการครอบครองที่ดินและกำหนดให้เป็นเขตบริหารเพื่อการอนุรักษ์ จากการศึกษาพบว่า การดำเนินการดังกล่าวเป็นการเตรียมความพร้อมของชุมชน ในการพิจารณาอนุญาต ซึ่งกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสามารถนำแนวเขตบริหารเพื่อการอนุรักษ์มาจัดทำ เป็นโครงการเกี่ยวกับการอนุรักษ์และดูแลทรัพยากรธรรมชาติภายในเขตอุทยานแห่งชาติ เพื่อช่วยเหลือราษฎรที่ไม่มีที่ดินทำกิน ที่ได้อยู่อาศัยหรือทำกินในอุทยานแห่งชาติมาก่อน ตามความในมาตรา 64 แห่ง พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 เสนอคณะรัฐมนตรี เพื่อให้ความเห็นชอบ โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกามีระยะเวลาการบังคับใช้คราวละไม่เกิน 20 ปี สรุปได้ดังนี้

2.3.1 การตรวจสอบคุณสมบัติและรับรองสิทธิ์การครอบครองที่ดิน ให้ทำความเข้าใจในรายละเอียด หลักเกณฑ์ ตามแนวทางที่กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กำหนด ให้มีความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกัน โดยเปิดโอกาสให้ราษฎรในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนการดำเนินการให้มากที่สุด

2.3.2. การตรวจสอบร่องรอยการทำประโยชน์ ควรให้ผู้นำชุมชนในท้องที่เข้าร่วมการตรวจสอบสภาพการทำประโยชน์กับภาพถ่ายทางอากาศเป็นรายแปลง รวมถึงการตรวจสอบรายชื่อผู้ครอบครองที่ดิน เพื่อป้องกันการตกหล่น และการซื้อขายเปลี่ยนมือ

2.3.3. การจัดการประชุมพิจารณาผลการสำรวจการครอบครองที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์และรับรองสิทธิ ควรจัดประชุมเป็นรายหมู่บ้าน และเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนที่สนใจเข้าร่วมรับฟังด้วย แจ้งผลการพิจารณาให้ผู้นำชุมชน และประชาชนได้รับทราบ รวมถึงหลักเกณฑ์เงื่อนไขการทำประโยชน์และแจ้งการทำประโยชน์ที่ดินเพื่อให้เกิด ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ และให้รายงานความคืบหน้าของการดำเนินการโครงการให้ผู้นำชุมชนได้รับทราบเป็นประจำทุกปี

2.3.4. ในระหว่างการจัดทำโครงการ หากได้รับการรับรองสิทธิแล้วควรมีเอกสารแสดงการครอบครองและอยู่อาศัยในพื้นที่ป่าอนุรักษ์มอบให้กับผู้ครอบครองที่ดินไว้เป็นหลักฐาน เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการอยู่อาศัย และทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ และให้สามารถนำเอกสารนี้ไปขึ้นทะเบียนเกษตรกรกับหน่วยงานอื่นของรัฐได้แต่มิให้ซื้อขายเปลี่ยนมือ

2.4 ด้านการติดตามและประเมินผล

2.4.1. เปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชนและประชาชนได้เข้าถึงข้อมูลด้านการสำรวจการครอบครองที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ และเป็นข้อมูลที่เปิดเผย แจ้งรายชื่อราษฎรมีสิทธิในแปลงที่ดินให้ผู้นำชุมชนได้รับทราบ

2.4.2. เจ้าหน้าที่ควรลงพื้นที่เพื่อพบปะและพูดคุยกับราษฎรที่ได้รับการสำรวจการครอบครองที่ดิน เพื่อรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ปัญหาอุปสรรคและความพึงพอใจ นำข้อมูลมาวิเคราะห์สรุปผลดำเนินงานในรูปแบบรายงาน โดยระบุถึงความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการปรับปรุง นำเสนอรายงานต่อผู้บริหารหรือคณะกรรมการที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนเหล่านี้จะช่วยให้การติดตามและประเมินผลเป็นไปอย่างครบถ้วน และสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพตามเป้าหมายที่วางไว้

อภิปรายผล

1. การมีส่วนร่วมของราษฎรในการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 (อุบลราชธานี) อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว ท้องที่จังหวัดยโสธร พบว่า การมีส่วนร่วมของราษฎรในการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของกมลวรรณ ฝักฝ่าย และคณะ (2566) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรที่มีการถือครองที่ดินในอุทยานแห่งชาติ เวียงโกศัย อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ พบว่า ราษฎรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับการศึกษาของพระอธิการสมคิด กตปุญโญ (2563) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนใน การบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ในเขตอุทยานแห่งชาติตาดโตน ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และไม่สอดคล้องกับการศึกษาของพิทยา สะศรีสังข์ (2564) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของ

ประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติ ลำน้ำกกโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริม รวมทั้งการปรับกิจกรรมให้เหมาะสม สร้างโอกาส และสร้างแรงจูงใจให้ราษฎรมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ทั้งในรูปแบบคณะทำงาน คณะกรรมการชุมชน ที่ครอบคลุมทั้งด้านการวางแผนการปฏิบัติงานโครงการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ด้านการดำเนินการปฏิบัติงาน ด้านการบริหารจัดการที่ดิน และรับผลประโยชน์ และ ด้านการติดตามประเมินผลโครงการ เพื่อการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ตรงตามวัตถุประสงค์และเกิดความยั่งยืน ลดข้อขัดแย้งของภาครัฐและภาคประชาชนในพื้นที่

2. แนวทางในการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 (อุบลราชธานี) อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว ท้องที่จังหวัดยโสธร จากผลการการศึกษาพบว่า กระบวนการดำเนินการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ตามแนวทางของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กำหนด มีขั้นตอนในการดำเนินการจำนวนมาก และระยะเวลาในการดำเนินการสำรวจรังวัดค่อนข้างจำกัด (240 วัน หลังจาก พ.ร.บ. อุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 มีผลบังคับใช้) หลักเกณฑ์ในการพิจารณาตัวบุคคลผู้ครอบครองที่เป็นผู้ยากไร้ ผู้มีรายได้น้อย และผู้ไร้ที่ดินทำกินยังไม่ชัดเจน นอกจากนี้การพิจารณาออกกฎหมายลำดับรอง ประกอบพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 ยังคงล่าช้าไม่เสร็จสิ้น และยัง ไม่มีผลในการใช้บังคับการพิจารณาคุณสมบัติราษฎรที่จะได้รับความช่วยเหลือให้เข้าทำประโยชน์ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ตลอดจนหลักเกณฑ์การอยู่อาศัยทำกินในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ เงื่อนไขต่าง ๆ ในการใช้ประโยชน์ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ยังขาดความชัดเจนในการให้ถือปฏิบัติ จำเป็นต้องรอให้การออกกฎหมายลำดับรองเสร็จสิ้นก่อนจึงจะสามารถดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปได้ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าควรลดขั้นตอนในการปฏิบัติงาน เพื่ออำนวยความสะดวกให้ราษฎรและเป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของราษฎรในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ โดยต้องให้ราษฎรหรือประชาชนในพื้นที่เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการวางแผนการปฏิบัติงาน การดำเนินการปฏิบัติงานการสำรวจและรังวัดแปลงที่ดิน การบริหารจัดการที่ดินและรับผลประโยชน์ และการติดตามและประเมินผล เพื่อให้สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของราษฎรจริง ๆ มิให้มีการบุกรุกพื้นที่ป่าอนุรักษ์เพิ่มเติมออกไปอีก และเพื่อเป็นการรักษาพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ที่เหลืออยู่ให้คงอยู่สืบไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ดินของราษฎรในเขตป่าอนุรักษ์ อุทยานแห่งชาติขุนน่าน (สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 13 (แพร่), ม.ป.ป.) ที่มีการดำเนินงานพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 มาตรา 64 โดยยึดหลักการเป็นชุมชนเดิมในเขตป่าอนุรักษ์ ไม่เป็นการจัดที่ดินให้บุคคลภายนอกพื้นที่ มีการกำหนดแนวเขตที่เป็นที่ยอมรับร่วมกัน และเป็นการให้สิทธิทำกิน ไม่ให้เอกสารสิทธิ์ โดยการประชุมคณะทำงานสำรวจการครอบครองที่ดินระดับพื้นที่ ชี้แจงรายละเอียดและทำความเข้าใจกับคณะทำงานสำรวจการครอบครองที่ดินระดับพื้นที่ ดำเนินการประกาศกำหนดระยะเวลาการสำรวจการครอบครองที่ดินของราษฎรในเขตอุทยาน แห่งชาติขุนน่าน (โดยคณะทำงานสำรวจการครอบครองที่ดินระดับพื้นที่ ร่วมกับชุมชน) และดำเนินการรับแจ้งและสำรวจการครอบครองที่ดิน ตามแบบสำรวจ การครอบครองที่ดิน (อส.2) ส่งผลให้อุทยานแห่งชาติขุนน่าน ส่วนราชการ และชุมชน มีการร่วมมือกันจัดการและดูแลรักษาพื้นที่ อนุรักษ์เป็นการบูรณาการเพื่อให้ประชาชนชุมชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

จากการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 (อุบลราชธานี) อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว ท้องที่จังหวัดยโสธร พบว่า ด้านการวางแผนการปฏิบัติงานโครงการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ และด้านการติดตามประเมินผลโครงการโดยภาพรวม อยู่ในระดับน้อย ดังนั้นจึงควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสร้างแรงจูงในในการแสดงบทบาทและการมีส่วนร่วมของราษฎรในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ในการวางแผนและการประเมินผลโครงการที่มากขึ้น เพื่อการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสม ต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยถึงการส่งเสริมการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน ผลกระทบและแนวทางแก้ไข ปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ในการบริหารจัดการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 (อุบลราชธานี) อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว ท้องที่จังหวัดยโสธร

2.2 ควรศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของประชาชน หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรเอกชนในท้องที่ เพื่อให้ทราบถึงบทบาทการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ของแต่ละภาคส่วน

2.3 ควรศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของเยาวชนในท้องที่ เพื่อให้ทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของกลุ่มเป้าหมายรุ่นต่อไปที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

กมลวรรณ ฝักฝ่าย และคณะ. (2566). การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรที่มีการถือครองที่ดินในอุทยานแห่งชาติเวียงโกศัย อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่. *วารสารวนศาสตร์ไทย.* 42(1), 72-73.

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. (2565). *รู้หรือไม่มาตรา 64 แห่งพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2562 ให้อะไรกับประชาชน.* สืบค้นเมื่อ 8 สิงหาคม 2566. จาก, http://news.dnp.go.th/news/20118.

พระอธิการสมคิด กตปุญโญ. (2563). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ในเขตอุทยานแห่งชาติตาดโตน ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ. *วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ.* 3(2), 22-32.

พิทยา สะศรีสังข์. (2564). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก.* (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช).

สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 (อุบลราชธานี). (2565). *แนวทางการแก้ไขปัญหาที่ดินของราษฎรในเขตป่าอนุรักษ์ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2561 กรณีศึกษาป่าอนุรักษ์ในสังกัดสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 (อุบลราชธานี) จำนวน 12 แห่ง.* อุบลราชธานี: สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 (อุบลราชธานี),

สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 13 (แพร่). (ม.ป.ป.) *แนวทางการแก้ไขปัญหาที่ดินของราษฎรในเขตป่าอนุรักษ์อุทยานแห่งชาติขุนน่าน.* น่าน: สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 13 (แพร่).

Krejcie, R.V. & Morgan, D.W. (1970) Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*. 30, 607-610.

บทบาทของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งในการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการออกเสียงประชามติ พ.ศ. 2569

The Role of the Election Commission of Thailand in Communication for Promoting Public Participation in the 2026 Referendum

จำนง ศรีสงคราม* วิทยาธร ท่อแก้ว กรกช ขันธบุญ
Jamnong Srisongkram,* Wittayatorn Tokeaw, Korrakoch Kantaboon
สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช*,2,3
School of Communication Arts Sukhothai Tamatha Open University
j.srisongkram@vcargo.co.th

Received: February 3, 2026 **Revised:** March 13, 2026 **Accepted:** April 21, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทของการสื่อสารในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการออกเสียงประชามติภายใต้ระบอบประชาธิปไตย โดยประชามติเป็นกลไกสำคัญของประชาธิปไตยทางตรงที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในฐานะผู้ทรงอำนาจอธิปไตยมีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่อประเด็นสาธารณะสำคัญ ดังนั้น การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญของการมีส่วนร่วมอย่างมีข้อมูล (Informed Participation) บทความใช้แนวทางการวิเคราะห์เชิงแนวคิด (Conceptual Analysis) ร่วมกับการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ภายใต้กรอบทฤษฎีการสื่อสารทางการเมือง แนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนา และหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยนำกรอบดังกล่าวมาวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งในการจัดการออกเสียงประชามติ พ.ศ. 2569 ในฐานะกรณีศึกษา เพื่ออธิบายบทบาทของการสื่อสารในแต่ละช่วงของกระบวนการอย่างเป็นระบบ ผลการศึกษานำเสนอกรอบการสื่อสารแบบผสมผสาน 7 ON ได้แก่ ON AIR, ON LINE, ON PRINT, ON HAND, ON GROUND, ON SITE และ ON DEMAND ผู้เขียนได้ทำการสังเคราะห์กรอบแนวคิดดังกล่าวจากการศึกษาแผนการสื่อสารและสื่อประชาสัมพันธ์ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ควบคู่กับวงจรการสื่อสาร 6 ระยะ ได้แก่ 1) การเตรียมการและวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย 2) การให้ข้อมูลและสร้างความตระหนัก 3) การสื่อสารด้านการลงทะเบียน 4) การเปิดพื้นที่แสดงความคิดเห็น 5) การส่งเสริมการใช้สิทธิ และ 6) การติดตามและประเมินผลการวิเคราะห์ชี้ว่าการสื่อสารในแต่ละระยะมีบทบาทเชิงหน้าที่ที่แตกต่างและเชื่อมโยงกัน ตั้งแต่การสร้างฐานความรู้การกระตุ้นการมีส่วนร่วมเชิงพฤติกรรม ไปจนถึงการเสริมสร้างความเชื่อมั่นและความชอบธรรมของกระบวนการข้อค้นพบสำคัญคือ การสื่อสารทำหน้าที่เป็นกลไกเชิงหน้าที่ (Functional Mechanism) ในการลดความไม่สมดุลของข้อมูล (Information Asymmetry) สร้างพื้นที่สาธารณะ (Public Sphere) และเสริมสร้างความชอบธรรมของกระบวนการประชามติ สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของการสื่อสารในฐานะโครงสร้างพื้นฐานของประชาธิปไตยทางตรง

คำสำคัญ: การสื่อสารทางการเมือง การมีส่วนร่วมของประชาชน การออกเสียงประชามติ การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

Abstract

This academic article aims to analyze the role of communication in promoting public participation in referendum voting under a democratic system. A referendum is regarded as a significant mechanism of direct democracy that enables citizens, as sovereign power holders, to participate in decision-making on important public issues. Therefore, effective communication is considered an essential condition for informed participation. The article employed conceptual analysis together with documentary research under the frameworks of political communication theory, communication for development, and principles of public participation. These frameworks were applied to analyze the communication processes of the Election Commission Office in organizing the 2026 referendum as a case study in order to systematically explain the role of communication throughout each stage of the process. The findings proposed an integrated communication framework known as the “7 ON” model ได้แก่ ON AIR, ON LINE, ON PRINT, ON HAND, ON GROUND, ON SITE, and ON DEMAND. The author synthesized this conceptual framework through the study of communication plans and public relations media of the Election Commission Office alongside the 6-stage communication cycle ได้แก่ (1) preparation and target group analysis, (2) information dissemination and awareness building, (3) voter registration communication, (4) creating spaces for public opinion expression, (5) promoting voter participation, and (6) monitoring and evaluation. The analysis indicated that communication at each stage performed different yet interconnected functional roles, ranging from building foundational knowledge and stimulating behavioral participation to strengthening public trust and the legitimacy of the referendum process. A key finding was that communication functions as a functional mechanism in reducing information asymmetry, creating a public sphere, and enhancing the legitimacy of the referendum process. This reflects the role of communication as an infrastructure of direct democracy.

Keywords: Political Communication, Public Participation, Referendum Voting, Participatory Communication

บทนำ

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยตั้งอยู่บนหลักการที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย โดยการมีส่วนร่วมทางการเมืองถือเป็นตัวชี้วัดสำคัญของพัฒนาการประชาธิปไตย โดยเฉพาะการออกเสียงประชามติ ซึ่งเป็นกลไกของประชาธิปไตยทางตรงที่เปิดโอกาสให้ประชาชนตัดสินใจในประเด็นสาธารณะ อย่างไรก็ตาม ประสิทธิผลของประชามติมิได้ขึ้นอยู่เพียงการลงคะแนน แต่ขึ้นอยู่กับกระบวนการสื่อสารที่ทำให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลอย่างถูกต้องครบถ้วน และสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี การสื่อสารจึงมีบทบาทเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่เชื่อมโยงรัฐกับประชาชน และส่งผลต่อคุณภาพการมีส่วนร่วมและความชอบธรรมของกระบวนการ

ในบริบทประเทศไทย การออกเสียงประชามติ พ.ศ. 2569 เป็นกรณีศึกษาสำคัญที่สะท้อนการใช้การสื่อสารเชิงกลยุทธ์ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน อย่างไรก็ดี งานศึกษาที่ผ่านมามักมุ่งอธิบายกิจกรรมหรือเครื่องมือสื่อสารในลักษณะเชิงพรรณนา ขณะที่ยังขาดการวิเคราะห์ บทบาทของการสื่อสาร ในฐานะกลไกเชิงหน้าที่ที่ส่งผลต่อการรับรู้ พฤติกรรม และการยอมรับของประชาชน

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทของการสื่อสารในฐานะกลไกที่ส่งผลต่อ 1) การรับรู้และความเข้าใจ 2) การตัดสินใจเข้าร่วม และ 3) ความชอบธรรมของกระบวนการประชามติ โดยใช้แนวทางการวิเคราะห์เชิงแนวคิดร่วมกับการวิเคราะห์เอกสาร ภายใต้กรอบทฤษฎีการสื่อสารทางการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งนี้ บทบาทของการสื่อสาร ถูกนิยามเป็นผลเชิงหน้าที่ของกระบวนการสื่อสารที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและการยอมรับของประชาชน ผลการศึกษามีส่วนช่วยเติมเต็มช่องว่างองค์ความรู้ และเสนอแนวทางเชิงนโยบายสำหรับการออกแบบการสื่อสารของรัฐเพื่อยกระดับการมีส่วนร่วมและความน่าเชื่อถือของกระบวนการประชาธิปไตยในอนาคต

แนวคิดการสื่อสาร

การสื่อสารเป็นปัจจัยพื้นฐานของการดำรงชีวิตและเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาสังคมในทุกระดับ ในทางสังคมศาสตร์ การสื่อสาร หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และความคิดเห็น ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารผ่านช่องทางที่หลากหลาย โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมและก่อให้เกิดการตอบสนองตามวัตถุประสงค์ (ประสงค์ บูรพงศ์, 2561) ลักษณะสำคัญของการสื่อสารมิได้เป็นเพียงการส่งข้อมูลทางเดียว หากแต่เป็นกระบวนการเชิงปฏิสัมพันธ์ (Interactive Process) ที่มีการสะท้อนกลับ (Feedback) ซึ่งช่วยเสริมสร้างความชัดเจนและความเข้าใจของสาร แนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนาและการมีส่วนร่วมจึงเน้นการสื่อสารแบบสองทางที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนา (ประสงค์ บูรพงศ์, 2561)

ในมิติทางการเมือง การสื่อสารทำหน้าที่เป็นกลไกเชื่อมโยงระหว่างรัฐกับประชาชน ส่งผลต่อการก่อรูปความคิดเห็นสาธารณะ การกำหนดวาระทางการเมือง (Agenda Setting) และการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการทางการเมือง เช่น การเลือกตั้งและการออกเสียงประชามติ (ประสงค์ บูรพงศ์,

2561) ในประเทศไทย หน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ได้ใช้การสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของประชาชน ผ่านการประชาสัมพันธ์และกิจกรรมสื่อสารสาธารณะ เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างมีคุณภาพในระบอบประชาธิปไตย (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2569)

การสื่อสารกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

การสื่อสารมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคม โดยเฉพาะในบริบทการพัฒนาทางการเมือง แนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนาได้เปลี่ยนจากกรอบความทันสมัยนิยม (Modernization Paradigm) ที่เน้นการสื่อสารแบบบนลงล่าง (Top–Down Communication) ไปสู่แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) ซึ่งมุ่งเน้นการสนทนา การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียม เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลและร่วมตัดสินใจในประเด็นสาธารณะ การสื่อสารจึงมิใช่เพียงเครื่องมือถ่ายทอดข้อมูล แต่เป็นกลไกในการเสริมสร้างอำนาจ (Empowerment) และการเรียนรู้ร่วมกันในสังคม ทั้งนี้ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยการออกแบบที่เหมาะสมกับบริบทของผู้รับสาร การใช้ช่องทางที่หลากหลาย การเปิดรับข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) และการส่งเสริมการสื่อสารสองทาง ดังนั้น หน่วยงานรัฐและผู้นำองค์กรจำเป็นต้องจัดการระบบการสื่อสารให้เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง เพื่อสนับสนุนการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน

แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) ได้รับการอธิบายโดย Servaes, (1996) ซึ่งเสนอองค์ประกอบสำคัญของการมีส่วนร่วมไว้ 3 ประการ ได้แก่

1. การเข้าถึงสื่อ (Access) หมายถึง สิทธิของประชาชนในการเข้าถึงสื่อที่ให้บริการสาธารณะ สิทธิในการเลือกรับข่าวสาร และสิทธิในการมีส่วนร่วมในการผลิตเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง รวมถึงการมีช่องทางในการแสดงความคิดเห็นต่อเนื้อหาต่าง ๆ

2. การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การที่ประชาชนสามารถเข้าไปมีบทบาทในระบบการสื่อสารในทุกระดับและทุกขั้นตอน ทั้งในกระบวนการผลิต การบริหารจัดการ และการวางแผนระบบการสื่อสารของสังคม

3. การจัดการด้วยตนเอง (Self–Management) หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนหรือชุมชนมีอำนาจและสิทธิในการตัดสินใจด้วยตนเอง ซึ่งถือเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมในระดับสูงสุด

ทั้งสามองค์ประกอบดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมมิได้จำกัดอยู่เพียงการเปิดโอกาสให้ประชาชนรับฟังข้อมูล หากแต่เป็นการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีอำนาจในการกำหนดทิศทางของกระบวนการสื่อสารและการตัดสินใจทางสังคมอย่างแท้จริง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองโดยประชาชนและเพื่อประชาชน โดยมีหลักการสำคัญคือการยอมรับว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย บทบาททางการเมืองของประชาชนจึง

เป็นหัวใจของระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมทางการเมืองเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางการเมือง การกำหนดนโยบายสาธารณะ และกระบวนการตัดสินใจของรัฐ อีกทั้งยังเป็นตัวชี้วัดระดับพัฒนาการทางการเมืองของประเทศในระบอบประชาธิปไตย ประเทศที่มีพัฒนาการประชาธิปไตยในระดับมั่นคงมักกำหนดให้ประชาชนทุกกลุ่มมีสิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามกฎหมายและทำให้สิทธิดังกล่าวเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมในทุกมิติของกระบวนการทางการเมือง (ศรัณยุ หมั้นทรัพย์, 2550)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองสามารถจำแนกได้เป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ การมีส่วนร่วมทางตรงและการมีส่วนร่วมทางอ้อม

1. การมีส่วนร่วมทางตรง หมายถึง การที่ประชาชนใช้อำนาจอธิปไตยด้วยตนเองในการกำหนดทิศทางของรัฐ เช่น การทำหน้าที่เป็นสภาประชาชน หรือการออกเสียงประชามติในประเด็นสำคัญของประเทศ เนื่องจากอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้จึงสะท้อนหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยที่ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎเกณฑ์และกฎหมายของสังคม

2. การมีส่วนร่วมทางอ้อม หมายถึง การที่ประชาชนเลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่บริหารประเทศทั้งฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติแทนตน เนื่องจากในทางปฏิบัติประชาชนมีจำนวนมากเกินกว่าจะเข้ามาทำหน้าที่ปกครองโดยตรงทั้งหมด ระบบผู้แทนจึงเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้การบริหารประเทศสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในบริบทสากลจึงหมายถึงการที่ประชาชนเข้าไปมีบทบาททั้งในรูปแบบทางตรงและทางอ้อม (ศรัณยุ หมั้นทรัพย์, 2550)

ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดกลไกส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนทั้งในรูปแบบตัวแทนและทางตรง ได้แก่ การเลือกตั้ง การจัดตั้งองค์กรอิสระเพื่อตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ตลอดจนการรับรองสิทธิสำคัญ เช่น การรับฟังความคิดเห็นสาธารณะ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของรัฐ การเข้าชื่อเสนอกฎหมาย การออกเสียงประชามติ และการเข้าชื่อเสนอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 50,000 คน (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560) บทบัญญัติดังกล่าวสะท้อนโครงสร้างทางกฎหมายที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาประชาธิปไตยให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2569)

เมื่อพิจารณากลไกการมีส่วนร่วม พบว่าการมีส่วนร่วมทางตรงมีบทบาทสำคัญต่อการสะท้อนเจตจำนงของประชาชนในฐานะผู้ทรงอำนาจอธิปไตย โดยเฉพาะ การออกเสียงประชามติ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในระบอบประชาธิปไตยสมัยใหม่ ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนตัดสินใจในประเด็นสาธารณะที่มีผลต่อโครงสร้างทางการเมือง กฎหมาย และทิศทางการพัฒนาประเทศ (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และชาย ไชยชิต, 2563) ดังนั้น การวิเคราะห์บทบาทของการสื่อสารในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการออกเสียงประชามติจำเป็นต้องพิจารณาแนวคิดเกี่ยวกับประชามติทั้งด้านความหมาย หลักการ และพัฒนาการ ภายใต้กรอบประชาธิปไตยทางตรงสมัยใหม่

แนวคิดเกี่ยวกับการออกเสียงประชามติ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมิได้จำกัดอยู่เพียงการใช้สิทธิเลือกตั้งเท่านั้น หากยังรวมถึงกลไกทางกฎหมายที่เปิดโอกาสให้ประชาชนใช้อำนาจอธิปไตยโดยตรง ซึ่งหนึ่งในกลไกสำคัญดังกล่าวคือการออกเสียงประชามติ อันเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ตัดสินใจกำหนดทิศทางของประเทศในประเด็นสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อประโยชน์สาธารณะและต่อประชาชนในฐานะ ผู้ทรงอำนาจอธิปไตยสูงสุดในระบอบประชาธิปไตย

คำว่า การออกเสียงประชามติ (Referendum) มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินคำว่า ad referendum ซึ่งหมายถึง การนำมาให้สัตยาบัน สะท้อนแนวคิดว่ารัฐคืนอำนาจการตัดสินใจในเรื่องสำคัญให้แก่ประชาชน โดยขอความเห็นชอบจากประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตย กลไกดังกล่าวตั้งอยู่บนหลัก ประชาธิปไตยทางตรงสมัยใหม่ (Modern Direct Democracy) และทำหน้าที่เป็นเครื่องมือของการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงภายใต้กรอบของ ประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy) (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และชาย ไชยชิต, 2563)

ลักษณะสำคัญของการออกเสียงประชามติ คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ตัดสินใจในประเด็นที่ถูกกำหนดเป็นคำถาม โดยมีคำตอบเพียงสองทางเลือก ได้แก่ เห็นชอบ (Yes/Approve/Agree) หรือไม่เห็นชอบ (No/Reject/Disagree) เพื่อแสดงเจตนารมณ์ในการให้คำปรึกษาหารือหรือวินิจฉัยชี้ขาดในประเด็นสาธารณะที่มีความสำคัญ เช่น การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ การเสนอร่างกฎหมาย การเข้าเป็นสมาชิกองค์การระหว่างประเทศ การตรากฎหมายสำคัญของรัฐสภา หรือการทำสนธิสัญญาระหว่างประเทศ เป็นต้น

นอกจากนี้ การออกเสียงประชามติยังมีบทบาทเป็นกลไกในการถ่วงดุลอำนาจขององค์กรหรือสถาบันตัวแทนของประชาชนเพื่อป้องกันมิให้การตัดสินใจในเรื่องสำคัญดำเนินไปโดยปราศจากการรับฟังเสียงของประชาชนอย่างแท้จริง อันเป็นการตอกย้ำหลักการพื้นฐานที่ว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน

หลักการสำคัญของการออกเสียงประชามติ

หลักการสำคัญของการออกเสียงประชามติที่จะเป็นฐานรองรับความชอบธรรม ประกอบด้วย 1) ต้องเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและส่งผลกระทบต่อประโยชน์ได้เสียของประชาชนหรือประเทศชาติ 2) ต้องไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ 3) ต้องไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย 4) ต้องไม่เป็นการออกเสียงเกี่ยวกับตัวบุคคลหรือคณะบุคคลโดยเฉพาะ 5) ข้อความคำถามต้องกระชับชัดเจน และเพียงพอให้ผู้มีสิทธิออกเสียงสามารถตัดสินใจได้ 6) ต้องเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรีและเสมอภาค 7) การลงคะแนนต้องเป็นอิสระปราศจากการบีบบังคับ 8) ต้องสามารถตรวจสอบได้อย่างอิสระ 9) องค์กรผู้จัดต้องมีความเป็นอิสระ เป็นกลาง สุจริต และเที่ยงธรรม 10) ต้องมีการเผยแพร่ข้อมูลความรู้ ความเข้าใจอย่างเพียงพอ ไม่เลือกปฏิบัติ และไม่ชี้นำ และ 11) ต้องกำหนดผลของประชามติให้ชัดเจนว่าเป็นผลผูกพันหรือให้คำปรึกษา

ดังนั้น การออกเสียงประชามติจึงเป็นกลไกที่สะท้อน เจตจำนงทั่วไป (General Will) ของประชาชน ในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตย ซึ่งมีความประสงค์กำหนดทิศทางทางการเมืองและการปกครองอันจะส่งผลต่อวิถีชีวิตของประชาชนและโครงสร้างทางอำนาจในอนาคต อย่างไรก็ดีการสะท้อนเจตจำนงที่แท้จริงจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารที่ครบถ้วนถูกต้องและรอบด้าน คำถามต้องมีความชัดเจนและฝ่ายเห็นด้วยและไม่เห็นด้วยต้องมีเสรีภาพในการรณรงค์โดยปราศจากการปิดกั้นจากรัฐ

กรอบกฎหมายเกี่ยวกับการออกเสียงประชามติของประเทศไทย

พระราชบัญญัติว่าด้วยการออกเสียงประชามติ พ.ศ. 2564 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2568 กำหนดให้ คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) มีหน้าที่จัดและควบคุมดูแลการออกเสียงให้เป็นไปโดยสุจริต เสรี เสมอภาค และ ชอบด้วยกฎหมาย โดยกำหนดกรณีที่สามารถจัดให้มีประชามติได้ ได้แก่

1. กรณีแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ
2. กรณีคณะรัฐมนตรีเห็นสมควร
3. กรณีกฎหมายกำหนดให้ต้องจัดให้มีประชามติ
4. กรณีรัฐสภามีมติเห็นสมควรและแจ้งให้คณะรัฐมนตรีดำเนินการ
5. กรณีประชาชนไม่น้อยกว่า 50,000 คนเข้าชื่อเสนอ

ทั้งนี้ ไม่อาจจัดประชามติในเรื่องที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญรับรองไว้ เมื่อคณะรัฐมนตรีเห็นชอบให้จัดทำประชามติ นายกรัฐมนตรีต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดวันออกเสียงโดยหารือร่วมกับ กกต. และกรอบระยะเวลาในการจัดประชามติเพื่อแก้ไขรัฐธรรมนูญกำหนดให้ ไม่เร็วกว่า 90 วัน และไม่ช้ากว่า 120 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งจากประธานรัฐสภาและอาจจัดวันเดียวกับการเลือกตั้งทั่วไปหรือการเลือกตั้งท้องถิ่นได้ภายใต้เงื่อนไขตามที่กฎหมายกำหนด เมื่อประกาศกำหนดวันออกเสียงแล้ว กกต. ต้องเผยแพร่กระบวนการ ขั้นตอน และจัดให้มีการแสดงความคิดเห็นอย่างรอบด้านและเท่าเทียมผ่านสื่อสาธารณะ โดยประชาชน พรรคการเมือง และองค์กรต่าง ๆ มีสิทธิรณรงค์ได้อย่างเสรี เสมอภาค และเท่าเทียมกัน

กระบวนการจัดทำข้อมูลประกอบการตัดสินใจ

หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบในเรื่องที่จะจัดประชามติ ต้องจัดทำข้อมูลส่งให้ กกต. ไม่น้อยกว่า 15 วันก่อนประกาศ โดยอย่างน้อยต้องมีรายละเอียด ได้แก่

1. ชื่อเรื่องและเหตุผลความจำเป็น
2. สาระสำคัญของเรื่อง
3. ขั้นตอนและระยะเวลาดำเนินการ
4. ประมาณการค่าใช้จ่ายและแหล่งงบประมาณ
5. ผลกระทบ ประโยชน์ได้เสีย และมาตรการเยียวยา พร้อมสรุปข้อดีข้อเสียเปรียบเทียบและให้ กกต. เผยแพร่ข้อมูลดังกล่าวต่อสาธารณะโดยทั่วถึง

หลักเกณฑ์การออกเสียงและคุณสมบัติผู้มีสิทธิ

การออกเสียงประชามติ ใช้เขตจังหวัดเป็นเขตออกเสียง ลงคะแนนโดยตรงและลับ ผลประชามติถือเสียงข้างมาก โดยคะแนน เห็นด้วย หรือ ไม่เห็นด้วย ต้องมากกว่าช่องไม่แสดงความคิดเห็น

ผู้มีสิทธิออกเสียงต้อง

1. มีสัญชาติไทย (กรณีแปลงสัญชาติต้องได้มาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี)
2. มีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีในวันออกเสียง
3. มีชื่อในทะเบียนบ้านในเขตออกเสียงไม่น้อยกว่า 90 วัน
4. ไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช
5. ไม่ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง
6. ไม่ถูกคุมขังโดยหมายศาล
7. ไม่วิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

กรณีไม่ไปใช้สิทธิและไม่แจ้งเหตุอันสมควร จะถูกจำกัดสิทธิทางการเมืองบางประการเป็นเวลา 2 ปี เช่น การสมัครรับเลือกตั้ง การดำรงตำแหน่งทางการเมือง และการเข้าชื่อเสนอประชามติ

การออกเสียงประชามติของประเทศไทย ปี 2569

การออกเสียงประชามติครั้งนี้เป็นครั้งแรกของประเทศไทยที่กำหนดให้มีพร้อมกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วไป เมื่อวันอาทิตย์ที่ 8 กุมภาพันธ์ 2569 ครอบคลุมทั้งเขตออกเสียงนอกเขตและนอกราชอาณาจักร สะท้อนการบูรณาการประชาธิปไตยทางตรงกับประชาธิปไตยแบบตัวแทนอย่างชัดเจน

1. ชื่อเรื่องและเหตุผลความจำเป็น

ชื่อเรื่อง การออกเสียงประชามติเพื่อให้ความเห็นชอบการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ โดยมีคำถามว่า*ท่านเห็นชอบว่าสมควรมีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่หรือไม่*

คำถามกระชับ ชัดเจน และเปิดโอกาสให้ประชาชนเลือก เห็นชอบ หรือ ไม่เห็นชอบ (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และชาย ไชยชิต, 2563)

เหตุผลความจำเป็น เป็นไปตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 18/2568 ลงวันที่ 10 กันยายน 2568 ที่กำหนดให้รัฐสภาสามารถริเริ่มจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ได้ แต่ต้องให้ประชาชนออกเสียงประชามติเพื่อให้ความเห็นชอบก่อน โดยมี 3 ขั้นตอน ดังนี้

1) ออกเสียงสอบถามความเห็นว่าควรมีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่หรือไม่
2) ออกเสียงให้ความเห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมและการเพิ่มหมวด 15/1
3) ออกเสียงประชามติหลังจัดทำร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่เพื่อให้ประชาชนตัดสินใจทั้งฉบับ

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับคำแถลงนโยบายคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2568 ที่เน้นการรับฟังเสียงประชาชนและสร้างการมีส่วนร่วม

2. สาระสำคัญของกิจการประชามติ

การแก้ไขรัฐธรรมนูญตามมาตรา 256 เป็นการมอบอำนาจจากประชาชนผู้ทรงอำนาจเดิมให้รัฐสภาดำเนินการภายใต้กรอบที่กำหนด แม้ว่ามาตรานี้ไม่ได้ให้อำนาจรัฐสภาโดยตรงในการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ แต่การเพิ่มหมวด 15/1 ทำให้สามารถกำหนดกลไกและกระบวนการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ได้อย่างเป็นประชาธิปไตย ซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อรัฐธรรมนูญฉบับเดิมที่ผ่านประชามติจากประชาชน

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 18/2568 ยังกำหนดลำดับขั้นตอนที่ต้องปฏิบัติตาม ทำให้คณะรัฐมนตรีดำเนิน การจัดประชามติในประเด็นแรกเพื่อสอบถามความเห็นของประชาชน ตามหลักประชาธิปไตยทางตรงและคืนอำนาจ การตัดสินใจแก่ประชาชนเจ้าของอำนาจอธิปไตย

3. ขั้นตอนและระยะเวลาในการดำเนินกิจการประชามติ ปี 2569

การดำเนินการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ดำเนินตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 18/2568 และผลผูกพันตามมาตรา 211 วรรคสี่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 โดยจัดให้มีประชามติ 3 ครั้ง ดังนี้

ตารางที่ 1 ขั้นตอนและผลลัพธ์ของการออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญ ปี 2569

ครั้ง	วัตถุประสงค์	ผลลัพธ์	หมายเหตุ
1	สอบถามประชาชนว่า ท่านเห็นชอบสู่รัฐธรรมนูญฉบับใหม่หรือไม่	ไม่เห็นชอบ ยุติกระบวนการ เห็นชอบ เสนอร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม (หมวด 15/1)	ขั้นตอนแรกก่อนการเสนอร่างรัฐธรรมนูญ
2	ออกเสียงให้ความเห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม (หมวด 15/1)	ไม่เห็นชอบ ยุติการจัดทำรัฐธรรมนูญใหม่ เห็นชอบ ดำเนินการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่	ก่อนนำร่างขึ้นทูลเกล้าฯ
3	ออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ทั้งฉบับ	ไม่เห็นชอบ รัฐธรรมนูญเดิมยังใช้ต่อ เห็นชอบ นำร่างขึ้นทูลเกล้าฯ และประกาศใช้	ขั้นตอนสุดท้าย หลังรัฐสภาพิจารณาเสร็จ

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2569

จากตารางที่ 1 กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการออกเสียงประชามติ พ.ศ. 2569 ถูกออกแบบอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมระยะก่อนระหว่างและภายหลังวันออกเสียง โดยมุ่งเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และความตระหนักในสิทธิทางการเมือง อันเป็นฐานของความชอบธรรมของกระบวนการ ในระยะเตรียมการมีการวิเคราะห์ผู้มีสิทธิออกเสียงและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งเชิงประชากรศาสตร์และเชิงพฤติกรรม เพื่อนำไปสู่การกำหนดกลยุทธ์การออกแบบสารและการเลือกช่องทางสื่อสารที่เหมาะสมกับความหลากหลายของกลุ่มเป้าหมาย ต่อมาในระยะการให้ข้อมูลและสร้างความ

ตระหนัก มีการใช้สื่อหลากหลายรูปแบบควบคู่กับการสื่อสารสองทาง เพื่อส่งเสริมการรับรู้และการมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง รวมถึงการสื่อสารเกี่ยวกับการลงทะเบียนออกเสียงนอกเขตและนอกราชอาณาจักรที่เน้นความถูกต้องและทันเวลา ขณะเดียวกันการเปิดพื้นที่แสดงความคิดเห็นภายใต้หลักความเป็นกลางและความโปร่งใส ตลอดจนการสื่อสารเชิงปฏิบัติการในวันออกเสียง และการรายงานผลพร้อมติดตามประเมินผลภายหลังการออกเสียง ล้วนเป็นกลไกที่สนับสนุนความสุจริต เที่ยงธรรม และความไว้วางใจต่อผลประชามติ โดยสะท้อนการบูรณาการการสื่อสารเชิงกลยุทธ์กับหลักความเสมอภาคและความโปร่งใสในระบอบประชาธิปไตย

4. ประมาณการค่าใช้จ่าย

1) งบประมาณทั้งหมด 112,469,600 บาท

2) ครอบคลุมบริหารจัดการหน่วยออกเสียง พิมพ์บัตร ประชาสัมพันธ์ ฝึกอบรมเจ้าหน้าที่และอำนวยความสะดวกผู้มีสิทธิในและนอกราชอาณาจักร

3) ความสำคัญแสดงความคุ้มค่า โปร่งใส และรับผิดชอบต่อสาธารณะ

5. ประโยชน์และผลกระทบ

ข้อดี

1) คืนอำนาจการตัดสินใจสูงสุดแก่ประชาชน

2) แก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างของรัฐธรรมนูญได้อย่างเป็นระบบ

ข้อเสีย

1) อาจเกิดความขัดแย้งทางการเมืองสูงขึ้น

2) ภาระงบประมาณสูงกว่าการแก้ไขเพิ่มเติมรายมาตรา

มาตรการรองรับ

1) เผยแพร่ข้อมูลครบถ้วน รอบด้าน และไม่ชี้นำ

2) เปิดพื้นที่ให้ทุกฝ่ายแสดงความคิดเห็นเสรี เสมอภาค

3) มีกลไกกำกับดูแลความโปร่งใสของงบประมาณและกระบวนการ

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในเชิงวิเคราะห์ กลยุทธ์การสื่อสารแบบผสมผสาน 7 ON ร่วมกับกระบวนการสื่อสาร 6 ระยะ สามารถนำมาใช้เป็นกลไกสำคัญในการลดทอนความเสี่ยงของความขัดแย้งทางการเมืองและการบิดเบือนข้อมูลในกระบวนการออกเสียงประชามติได้ โดยเฉพาะในบริบทของสื่อสังคมออนไลน์ที่มีการแพร่กระจายของข่าวปลอม (Misinformation) อย่างรวดเร็ว

ในมิติของการจัดการข้อมูลข่าวสาร กลยุทธ์ ON AIR และ ON PRINT ซึ่งเป็นสื่อกระแสหลักที่มีความน่าเชื่อถือ สามารถทำหน้าที่เป็นแหล่งข้อมูลอ้างอิงที่ถูกต้อง เพื่อถ่วงดุลข้อมูลที่คลาดเคลื่อนจากสื่อออนไลน์ ขณะที่ ON LINE และ ON DEMAND สามารถใช้เป็นช่องทางในการชี้แจงข้อเท็จจริงอย่างทันท่วงที (Real-time Communication) เพื่อลดการแพร่กระจายของข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง

นอกจากนี้ ในมิติของการเข้าถึงกลุ่มประชาชนที่มีข้อจำกัดด้านเทคโนโลยี เช่น ผู้สูงอายุหรือกลุ่มเปราะบางกลยุทธ์ ON GROUND และ ON HAND มีบทบาทสำคัญในการนำข้อมูลข่าวสารลงสู่ระดับพื้นที่

ผ่านกิจกรรมสื่อสารในชุมชนหรือการแจกจ่ายเอกสาร ซึ่งช่วยลดช่องว่างทางดิจิทัล (Digital Divide) และทำให้ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างเท่าเทียม

เมื่อเชื่อมโยงกับกระบวนการสื่อสาร 6 ระยะ จะเห็นได้ว่าการออกแบบการสื่อสารอย่างเป็นระบบตั้งแต่การวางแผน การผลิตสาร การเผยแพร่ ไปจนถึงการประเมินผลและการรับข้อมูลย้อนกลับ สามารถช่วยให้การสื่อสารมีความต่อเนื่อง โปร่งใส และลดความคลาดเคลื่อนของข้อมูล ซึ่งมีส่วนสำคัญในการบรรเทาความตึงเครียดทางการเมืองและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างสร้างสรรค์

6. ขั้นตอนการออกเสียงประชามติ ณ วันลงคะแนน (8 ก.พ. 2569 เวลา 08.00–17.00 น.)

1) แสดงตนขอใช้สิทธิ ยื่นหลักฐาน แสดงลำดับตามบัญชีรายชื่อ ลงลายมือชื่อหรือพิมพ์นิ้วมือ

2) รับบัตรออกเสียง ลงชื่อที่ต้นขั้วบัตร รับบัตร 1 ใบ พร้อมหลักฐานคืน

3) เข้าคูหาออกเสียง ทำเครื่องหมายกากบาท (X) เพียงช่องเดียว (เห็นชอบ/ไม่เห็นชอบ/ไม่แสดงความคิดเห็น) พับบัตรตามรอยพับ

4) หย่อนบัตร หย่อนบัตรในหีบด้วยตนเอง ออกตามทางที่กำหนด

ภาพที่ 1 ตัวอย่างด้านหน้าและด้านในของบัตรออกเสียงประชามติแบบประเด็นเดียว

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง.

ตัวอย่างด้านหน้าและด้านในของบัตรออกเสียงประชามติแบบประเด็นเดียวสะท้อนหลักการออกแบบสารเชิงสถาบันที่มุ่งคุ้มครองความชัดเจน ความเป็นกลาง และความเข้าใจได้ของผู้มีสิทธิออกเสียง โดยด้านหน้าของบัตรทำหน้าที่เป็นส่วนแสดงอัตลักษณ์ทางราชการและองค์ประกอบรับรองความถูกต้องของเอกสาร เพื่อยืนยันความเป็นทางการและความน่าเชื่อถือของกระบวนการ ขณะที่ด้านในของบัตรเป็นพื้นที่สื่อสารสาระสำคัญของคำถามประชามติและตัวเลือกในการออกเสียง ซึ่งจัดวางในลักษณะที่กระชับชัดเจนและไม่ชี้นำ การจัดลำดับข้อความ ขนาดตัวอักษร การเว้นระยะ และตำแหน่งช่องทำเครื่องหมาย ล้วนเป็นองค์ประกอบเชิงออกแบบที่ส่งผลต่อการรับรู้และการตัดสินใจของผู้มีสิทธิออกเสียง ดังนั้นโครงสร้างของบัตรทั้งสองด้านจึงมิได้มีเพียงมิติทางกายภาพ หากแต่เป็นกลไกทางการสื่อสารที่สนับสนุนหลักความเสมอภาค ความโปร่งใส และความสุจริตเที่ยงธรรมของกระบวนการประชามติโดยรวม

การสื่อสารเพื่อรณรงค์การออกเสียงประชามติ ปี 2569 ของสำนักงาน กกต.

การออกเสียงประชามติในวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2569 นับเป็นเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองของประเทศไทย เพราะเป็นครั้งแรกที่ประชาชนได้ใช้สิทธิของตนในฐานะ ผู้มีอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญ โดยมีโอกาสตัดสินใจว่าจะเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบต่อร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการออกเสียงประชามติที่กำหนดให้สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) เผยแพร่กระบวนการและขั้นตอนการออกเสียงให้ผู้มีสิทธิออกเสียงรับทราบอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม รวมถึงจัดให้มีการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาการออกเสียงประชามติผ่านสื่อวิทยุ โทรทัศน์ และสื่อสาธารณะอื่น ๆ อย่างรอบด้าน

สำนักงาน กกต. จึงใช้การสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญในการรณรงค์ให้ประชาชนได้รับรู้เข้าใจอย่างถูกต้องโดยทั่วถึง รวดเร็ว และตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของตน กระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างรอบด้านและไปใช้สิทธิออกเสียงประชามติอย่างสุจริต เสรี เสมอภาค และชอบด้วยกฎหมาย โดยมีกลยุทธ์การสื่อสารและกิจกรรมดังนี้

1. กิจกรรมการรณรงค์ออกเสียงประชามติ (Big Day) โดยบูรณาการร่วมกับส่วนราชการในพื้นที่และเครือข่ายพลเมือง เช่น ผู้นำชุมชน อสม. ศส.ปชต. ดีเจประชาธิปไตย ลูกเสือ อาสา กกต. และจิตอาสา รด. เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในระดับชุมชน

2. จัดให้มีการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อมวลชน โดยเฉพาะสถานีวิทยุและโทรทัศน์ เพื่อให้ข้อมูลครบถ้วนรอบด้าน

3. กิจกรรมสร้างการตระหนักรู้ในการออกเสียงประชามติ เช่น โครงการ ชวนคนรุ่นใหม่ร่วมกำหนดอนาคตประเทศ เพื่อกระตุ้นให้เยาวชนเข้าใจและมีส่วนร่วม

4. เวทีพรรคการเมือง จัดเวทีให้พรรคการเมืองแสดงจุดยืนเกี่ยวกับความสมควรของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่

5. ประชุมเชิงปฏิบัติการเสริมสร้างวิทยากร ฝึกอบรมบุคลากรให้สามารถเผยแพร่กระบวนการออกเสียงประชามติอย่างถูกต้อง

6. ความร่วมมือกับแพลตฟอร์มสื่อดิจิทัล เช่น Google, Facebook, Meta, LINE, TikTok, YouTube, Twitter, เว็บไซต์ www.ect.go.th, แอปพลิเคชัน SMART VOTE และสายด่วน 1444 เพื่อประชาสัมพันธ์ข้อมูลสำคัญ เช่น ขั้นตอนการออกเสียง ประโยชน์และข้อเสียของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ การลงทะเบียนออกเสียงประชามตินอกเขต และการออกเสียงนอกราชอาณาจักร โดยใช้สื่อที่กระชับ เข้าใจง่าย มีภาพประกอบ และสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างรวดเร็ว

7. การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์หลากหลายรูปแบบ รวมทั้งสปอต สารคดี โปสเตอร์ แผ่นพับ และสื่อผ่านช่องทาง 7 ON ได้แก่ ON AIR (โทรทัศน์), ON LINE (สื่อออนไลน์), ON PRINT (สิ่งพิมพ์), ON HAND (แผ่นพับ/ใบปลิว), ON GROUND (กิจกรรม), ON SITE (การอบรม), และ ON DEMAND (อบรมผ่านสื่อออนไลน์) โดยผู้เขียนได้ทำการสังเคราะห์กรอบแนวคิดดังกล่าวจากการศึกษาแผนการสื่อสารและสื่อประชาสัมพันธ์ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2569)

8. มาตรการจูงใจผู้มีสิทธิออกเสียง จัดทำโล่รางวัล ประกาศเกียรติคุณ หรือประกาศนียบัตรให้กับเขตเลือกตั้งที่มีผู้มาใช้สิทธิออกเสียงประชามติมากที่สุด และมีบัตรเสียต่ำสุด เพื่อกระตุ้นการแข่งขันเชิงสร้างสรรค์และเสริมแรงทางสังคมให้เกิดการมีส่วนร่วม

ทั้งนี้ การสื่อสารรณรงค์การออกเสียงประชามติของสำนักงาน กกต. เป็นการผสมผสานระหว่างการออกแบบสาร การใช้กิจกรรมสาธารณะและสื่อผสมผสาน รวมถึงการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล เพื่อให้ครอบคลุมผู้มีสิทธิออกเสียงทุกกลุ่มและทุกพื้นที่ ทั้งภายในและภายนอกราชอาณาจักร ดังภาพที่ 2 เพื่อเตรียมความ พร้อมสำหรับการออกเสียงประชามติในวันที่ 8 ก.พ. 69

รูปภาพการรณรงค์ประชาสัมพันธ์การออกเสียงประชามติ ปี 2569 ของสำนักงาน กกต.

ภาพที่ 2 กิจกรรมรณรงค์และสื่อประชาสัมพันธ์เชิงรุกของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.)
ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2569

กระบวนการจัดการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการออกเสียงประชามติ ปี 2569

ภายใต้กรอบ แนวคิดเกี่ยวกับการออกเสียงประชามติ ซึ่งมุ่งเน้นหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน มีความเสมอภาคในการเข้าถึงข้อมูล และความชอบธรรมของกระบวนการตัดสินใจสาธารณะ การสื่อสารจึง

มิได้เป็นเพียงเครื่องมือเผยแพร่ข้อมูล หากแต่เป็น กลไกเชิงกระบวนการ (Process-Oriented Mechanism) ที่ทำหน้าที่สร้างความรู้ความเข้าใจ และความตระหนักรู้ในสิทธิและหน้าที่ของประชาชน อันเป็นรากฐานของความเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยของประชาชน (Popular Sovereignty) การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการออกเสียงประชามติ ผู้เขียนเห็นว่าควรถูกออกแบบเป็น กระบวนการจัดการสื่อสาร (Communication Management Process) ที่เชื่อมโยงต่อเนื่องกันทั้งในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังการออกเสียงประชามติ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 2 กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการออกเสียงประชามติ ปี 2569

เมื่อพิจารณาความเชื่อมโยงระหว่างกรอบการสื่อสารแบบผสมผสาน 7 ON กับกระบวนการสื่อสาร 6 ระยะ พบว่าทั้งสองแนวคิดมีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง โดยกรอบ 7 ON ทำหน้าที่เป็นมิติของช่องทางการสื่อสาร (communication channels) ที่ขยายการเข้าถึงข้อมูลของประชาชนอย่างครอบคลุม ขณะที่กระบวนการสื่อสาร 6 ระยะทำหน้าที่เป็นมิติของกระบวนการ (communication process) ที่กำหนดลำดับขั้นของการสื่อสารอย่างเป็นระบบการบูรณาการทั้งสองแนวคิดจึงทำให้การออกแบบการสื่อสารมีทั้งความครอบคลุมด้านช่องทางและความต่อเนื่องด้านกระบวนการ อันเอื้อต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกช่วงของประชามติ ตั้งแต่การรับรู้ข้อมูล การทำความเข้าใจ การแสดงความคิดเห็น ไปจนถึงการตัดสินใจใช้สิทธิออกเสียงอย่างมีคุณภาพ

ขั้นตอน	วัตถุประสงค์หลัก	กิจกรรม/สื่อที่ใช้	ประเด็นสำคัญ
1. เตรียมการและวิเคราะห์ผู้มีสิทธิ	ระบุกลุ่มเป้าหมายและความต้องการด้านข้อมูล	การวิเคราะห์เชิงประชากร-ศาสตร์และพฤติกรรม	กำหนดกลยุทธ์ออกแบบสารและเลือกช่องทางสื่อให้ครอบคลุมทุกกลุ่ม
2. สื่อสารให้ข้อมูลและสร้างความตระหนัก	เพิ่มความรู้ความเข้าใจและกระตุ้นการมีส่วนร่วม	สื่อบุคคล/กลุ่มบุคคล, สื่อกิจกรรม, สื่อดั้งเดิม, สื่อดิจิทัล	ใช้การสื่อสารสองทางและมีส่วนร่วม (Participatory) เพื่อเพิ่ม Awareness, Understanding และ Engagement
3. สื่อสารเพื่อการลงทะเบียนนอกเขต	ให้ประชาชนตรวจสอบสิทธิและลงทะเบียนถูกต้อง	ช่องทางลงทะเบียนด้วยตนเอง, ไปรษณีย์, ออนไลน์	เน้นความถูกต้อง ทันเวลา และชัดเจนของขั้นตอน (Procedural Clarity)
4. สื่อสารเพื่อแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี	เปิดโอกาสให้ประชาชนรับข้อมูลครบถ้วนและตัดสินใจได้อย่างอิสระ	เวทีสาธารณะ, ช่องทางออนไลน์, กิจกรรมรณรงค์	ยึดหลักความเป็นกลางของรัฐ, Transparency, Non-directive, Misinformation Control
5. สื่อสารในวันออกเสียงประชามติ	ให้ผู้มีสิทธิออกเสียงปฏิบัติอย่างถูกต้องและครบถ้วน	การประชาสัมพันธ์ขั้นตอน, ข้อควรปฏิบัติ, ข้อห้ามและบทกำหนดโทษ	เน้น Operational Communication, กระชับ, ชัดเจน, ปราศจากแรงกดดัน

ขั้นตอน	วัตถุประสงค์หลัก	กิจกรรม/สื่อที่ใช้	ประเด็นสำคัญ
6. สื่อสารเพื่อติดตามและประเมินผล	สร้างความเชื่อมั่นต่อผลการออกเสียง และเสริมความชอบธรรม	รายงานความคืบหน้าการออกเสียง, การนับคะแนน, เปิดโอกาสสังเกตการณ์	ส่งเสริม Transparency, Accountability, Public Trust, และ Popular Sovereignty

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2569)

จากตารางที่ 2 กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการออกเสียงประชามติ ปี 2569 มีลักษณะเป็นกระบวนการเชิงระบบ ที่ดำเนินการเป็นลำดับขั้น ครอบคลุมระยะก่อนระหว่างและหลังวันออกเสียง โดยแต่ละระยะมีวัตถุประสงค์และกลยุทธ์ที่สอดคล้องกันในเชิงโครงสร้าง สามารถอธิบายได้ในฐานะ วงจรการมีส่วนร่วม (Participation Cycle) ซึ่งประกอบด้วยบทบาทเชิงหน้าที่ (Functional Roles) ที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ

ในระยะต้น มุ่งวิเคราะห์กลุ่มผู้มีสิทธิออกเสียงและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียผ่านการจำแนกเชิงประชากรศาสตร์และพฤติกรรม เพื่อใช้เป็นฐานในการออกแบบสารและเลือกช่องทางการสื่อสารอย่างเหมาะสม อันเป็นการสร้าง ฐานความรู้ (Cognitive Foundation) สำหรับการมีส่วนร่วมอย่างมีข้อมูล

ระยะการให้ข้อมูลและสร้างความตระหนัก ใช้การสื่อสารแบบบูรณาการและสองทาง เพื่อเพิ่มการรับรู้และพัฒนาไปสู่การมีส่วนร่วมเชิงทัศนคติ (Attitudinal Engagement) ขณะที่ระยะการสื่อสารเกี่ยวกับการลงทะเบียน มุ่งเน้นความถูกต้องและความชัดเจนของขั้นตอน (Procedural Communication) เพื่อคุ้มครองสิทธิและส่งเสริมการมีส่วนร่วมเชิงพฤติกรรม (Behavioral Engagement) ในขั้นการเปิดพื้นที่แสดงความคิดเห็น กระบวนการสื่อสารยึดหลักความเป็นกลาง โปร่งใส และไม่ชี้นำ โดยจัดให้มีพื้นที่สาธารณะ (Public Sphere) เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อันเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความชอบธรรมของกระบวนการ ขณะที่การสื่อสารในวันออกเสียงมุ่งเน้นความถูกต้องตามกฎหมาย (Behavioral Accuracy) และระยะติดตามผลเน้นการเปิดเผยข้อมูลเพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความชอบธรรม (Trust and Legitimacy) กระบวนการทั้งหกขั้นสะท้อนการบูรณาการหลักความเสมอภาค ความโปร่งใส และความชอบธรรมเข้ากับการสื่อสารเชิงกลยุทธ์อย่างเป็นระบบ โดยชี้ให้เห็นว่าการสื่อสารเป็นกลไกเชิงหน้าที่ที่ส่งผลต่อความรู้ พฤติกรรม และการยอมรับของประชาชน

โดยสรุป บทบาทของการสื่อสารสามารถอธิบายได้ใน 3 มิติ ได้แก่ 1) มิติข้อมูลข่าวสาร 2) มิติการมีส่วนร่วม และ 3) มิติความชอบธรรม ซึ่งสะท้อนว่าการสื่อสารเป็นโครงสร้างพื้นฐานของประชาธิปไตยทางตรง มิใช่เพียงเครื่องมือของรัฐ

บทสรุป

บทความนี้เสนอว่าบทบาทของการสื่อสารในกระบวนการออกเสียงประชามติควรถูกทำความเข้าใจในฐานะกลไกเชิงหน้าที่ ที่เชื่อมโยงโครงสร้างการสื่อสารของรัฐกับพฤติกรรมและการตัดสินใจของประชาชน มิใช่เพียงเครื่องมือเผยแพร่ข้อมูล การวิเคราะห์ภายใต้กรอบทฤษฎีการสื่อสารทางการเมือง และ

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมชี้ให้เห็นว่า การสื่อสารส่งผลใน 3 มิติหลัก ได้แก่ 1) การก่อรูปความรู้และความเข้าใจ (Cognitive Dimension) 2) การกำหนดระดับการมีส่วนร่วมเชิงพฤติกรรม (Behavioral Dimension) และ 3) การสร้างหรือบั่นทอนความชอบธรรมของกระบวนการ (Legitimacy Dimension)

การประยุกต์กรอบ 7 ON และวงจรการสื่อสาร 6 ระยะกับกรณีของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง พบว่า แม้โครงสร้างการสื่อสารมีความครอบคลุมและเป็นระบบ แต่ยังมีข้อจำกัดเชิงบทบาท กล่าวคือยังคงเป็นการสื่อสารแบบบนลงล่าง ที่เน้นการให้ข้อมูลและการรณรงค์ มากกว่าการเปิดพื้นที่โต้ตอบอย่างแท้จริง ส่งผลให้การมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับการรับรู้และการปฏิบัติตาม มากกว่าการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ (Deliberative Participation) ข้อค้นพบนี้ชี้ว่า การเพิ่มช่องทางหรือปริมาณสื่อไม่เพียงพอ หากไม่ปรับ ลักษณะของกระบวนการสื่อสาร โดยเฉพาะการสร้างพื้นที่สาธารณะ (Public Sphere) ที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนอย่างเสรี เท่าเทียม และไม่ถูกครอบงำ อันเป็นแกนของแนวคิด participatory communication

ในเชิงองค์ความรู้ บทความนี้เสนอกรอบวิเคราะห์ที่เชื่อมโยง รูปแบบการสื่อสาร (Communication Modes) กับผลลัพธ์เชิงหน้าที่ (Functional Outcomes) อย่างเป็นระบบ และชี้ว่าการสื่อสารอาจทั้งเสริมสร้างหรือจำกัดการมี ส่วนร่วม ขึ้นอยู่กับการออกแบบและบริบทเชิงอำนาจ ในเชิงนโยบาย ควร 1) ส่งเสริมการสื่อสารสองทางในทุกระยะ 2) พัฒนากลไกการแลกเปลี่ยนและตรวจสอบข้อมูลอย่างอิสระ และ 3) ลดลักษณะสั่งการจากส่วนกลาง เพื่อยกระดับสู่การมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย (Meaningful Participation) อันเป็นฐานของความชอบธรรมและความยั่งยืนของประชาธิปไตย

เอกสารอ้างอิง

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และชาย ไชยชิต. (2563). การออกเสียงประชามติ : กระบวนการประชาธิปไตยทางตรงสมัยใหม่. วารสาร*สถาบันพระปกเกล้า, 7*(3), 111-125.

ประสงค์ บูรพงศ์. (2561). *กระบวนการสื่อสารทางการเมืองผ่านเฟซบุ๊กของกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จ การแห่งชาติ (นปช.): กรณีศึกษาการแสดงเจตนาไม่รับร่างรัฐธรรมนูญฉบับประชามติ พ.ศ. 2559*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา).

ศรัณยุ หมั้นทรัพย์. (2550). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง: ฐานรากของการเมืองภาคพลเมือง. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, 6(2), 101–115.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2569). *ข้อมูลเกี่ยวกับการออกเสียงประชามติเพื่อให้ความเห็นชอบการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้ง.

พระราชบัญญัติว่าด้วยการออกเสียงประชามติ พ.ศ. 2564 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2568.รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560.

Servaes, J. (Ed.). (1996). *Communication for development and social change*. SAGE/UNESCO.

การพัฒนานโยบายค่าแรงขั้นต่ำเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานไทย

Public Policy Development of Minimum Wage Policy to Improve Thai Labors' Quality of Life

นลพรรณ วุฒิช่วย
Nollapan Wutichuay
นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต แขนงวิชารัฐประศาสนศาสตร์ สาขาวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
Student, Doctor of Philosophy in Public Administration, School of Management Science
Sukhothai Thammathirat Open University
Nollapanwutichuay26@gmail.com

Received: January 17, 2026 **Revised:** February 19, 2026 **Accepted:** March 11, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งวิเคราะห์การพัฒนานโยบายสาธารณะด้านค่าแรงขั้นต่ำของประเทศไทยในฐานะเครื่องมือเชิงนโยบายที่มีบทบาทสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตแรงงานไทย โดยอาศัยการทบทวนเอกสารและสังเคราะห์แนวคิดเชิงรัฐประศาสนศาสตร์ควบคู่กับมิติทางเศรษฐกิจและสังคม ผลการวิเคราะห์พบว่า นโยบายค่าแรงขั้นต่ำของไทยมีลักษณะเป็นรูปแบบผสมผสาน โดยใช้แนวทางการปรับนโยบายแบบค่อยเป็นค่อยไปเพื่อลดผลกระทบต่อเศรษฐกิจและการจ้างงาน ขณะเดียวกันยังอาศัยกลไกการกำกับดูแลแบบมีส่วนร่วมผ่านคณะกรรมการค่าจ้างแบบไตรภาคี ซึ่งเปิดโอกาสให้รัฐ นายจ้าง และผู้แทนแรงงาน เข้ามามีบทบาทในการกำหนดอัตราค่าแรงขั้นต่ำร่วมกัน นโยบายดังกล่าวสะท้อนพลวัตการต่อรองของกลุ่มผลประโยชน์และการนำข้อมูลเชิงประจักษ์มาใช้เพื่อเพิ่มความชอบธรรมและความสมดุลระหว่างความเป็นไปได้ทางเศรษฐกิจกับความยุติธรรมทางสังคม

ในช่วงปี พ.ศ. 2566–2568 การปรับค่าแรงขั้นต่ำมีเป้าหมายรองรับค่าครองชีพที่เพิ่มสูงขึ้นและลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ของแรงงาน อย่างไรก็ตาม บทความชี้ให้เห็นข้อจำกัดเชิงโครงสร้างที่ยังคงดำรงอยู่ได้ ได้แก่ ความไม่สอดคล้องระหว่างอัตราค่าแรงขั้นต่ำกับค่าครองชีพที่แท้จริงในแต่ละพื้นที่ ความเสี่ยงต่อภาระต้นทุนของผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม รวมถึงการที่แรงงานนอกระบบจำนวนมากยังไม่ได้รับประโยชน์โดยตรงจากนโยบายนี้ ทั้งนี้ บทความใช้ประเทศมาเลเซียเป็นกรณีอ้างอิงเชิงนโยบายเพื่อสกัดบทเรียนด้านโครงสร้างกฎหมาย กลไกการทบทวนอัตราค่าแรง และการเชื่อมโยงค่าจ้างกับผลิตภาพแรงงาน ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาระบบค่าแรงขั้นต่ำของไทยให้มีความต่อเนื่อง โปร่งใส และยั่งยืนยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การพัฒนานโยบายสาธารณะ ค่าแรงขั้นต่ำ คุณภาพชีวิตแรงงาน แรงงานไทย

Abstract

This academic article aimed to analyze the development of Thailand's public policy on minimum wage as a policy instrument playing a significant role in improving the quality of life of Thai workers. The study employed document review and synthesis of public administration concepts alongside economic and social dimensions. The analysis revealed that Thailand's minimum wage policy adopts a hybrid approach by applying incremental policy adjustments in order to minimize impacts on the economy and employment. At the same time, the policy relies on a participatory governance mechanism through a tripartite wage committee, which allows the government, employers, and labor representatives to jointly participate in determining minimum wage rates. This policy reflects the dynamics of interest-group bargaining and the use of empirical evidence to enhance legitimacy and balance between economic feasibility and social justice.

During the period of 2023–2025, minimum wage adjustments were intended to accommodate the rising cost of living and reduce income inequality among workers. However, the article points out several persistent structural limitations, including inconsistencies between minimum wage rates and actual living costs in different areas, risks of increasing cost burdens on small and medium-sized enterprises, and the fact that a large number of informal workers have not directly benefited from this policy. In addition, Malaysia was employed as a comparative policy reference to extract lessons regarding legal structures, wage review mechanisms, and the linkage between wages and labor productivity. These lessons may be adapted to improve Thailand's minimum wage system in terms of continuity, transparency, and sustainability.

Keywords: Public Policy Development, Minimum Wage, Quality of Life, Thai Labor

บทนำ

แรงงานเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีบทบาทสำคัญต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศ โดย “คุณภาพชีวิตแรงงาน” เชื่อมโยงกับผลิตภาพแรงงาน ความสามารถในการแข่งขัน และเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ–สังคมในระยะยาว (OECD, 2015; World Bank, 2020) ภายใต้บริบทดังกล่าว “ค่าแรงขั้นต่ำ”

จึงถูกใช้เป็นเครื่องมือเชิงนโยบายสาธารณะเพื่อสร้างหลักประกันรายได้ขั้นต่ำ ป้องกันการเอารัดเอาเปรียบ และส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคม โดยองค์กรแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization: ILO) เสนอให้การกำหนดอัตราคำนึงถึงความต้องการของแรงงาน ค่าครองชีพ ระดับค่าจ้าง ผลิตภาพแรงงาน และสภาพเศรษฐกิจโดยรวม เพื่อให้การคุ้มครองแรงงานเกิดขึ้นได้จริงควบคู่กับเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ (ILO, 1970; ILO, 2016)

อย่างไรก็ตาม การกำหนดและปรับอัตราค่าแรงขั้นต่ำของประเทศไทยยังเผชิญความท้าทายเชิงโครงสร้าง ทั้งความแตกต่างของค่าครองชีพระหว่างพื้นที่ ข้อจำกัดด้านต้นทุนของผู้ประกอบการโดยเฉพาะวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) และความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ที่ยังเป็นประเด็นสำคัญ (Neumark & Wascher, 2008; World Bank, 2020) นอกจากนี้ โครงสร้างตลาดแรงงานไทยยังมีแรงงานนอกระบบจำนวนมาก ทำให้ความครอบคลุมของนโยบายค่าแรงขั้นต่ำไม่เท่ากัน โดยข้อมูลล่าสุดระบุว่าแรงงานนอกระบบมีสัดส่วนร้อยละ 52.3ของผู้มีงานทำ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2566) และยังมีแรงงานข้ามชาติในระดับสูงซึ่งสัมพันธ์กับประสิทธิผลของการบังคับใช้และความเป็นธรรมในตลาดแรงงาน (United Nations Network on Migration, 2024)

ในช่วงปี พ.ศ. 2566–2568 ประเด็นค่าแรงขั้นต่ำถูกผลักขึ้นเป็นวาระสาธารณะจากแรงกดดันด้านค่าครองชีพและความคาดหวังต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตแรงงาน โดยการปรับอัตรามีความต่อเนื่องและอยู่ในช่วงประมาณ 328–400 บาทต่อวันตามพื้นที่ สะท้อนความตึงตัวระหว่าง “ความเป็นไปได้ทางเศรษฐกิจ” กับ “ความเป็นธรรมทางสังคม” ในการกำหนดนโยบาย (ILO, 2016; World Bank, 2020)

ดังนั้น บทความนี้มุ่ง 1) วิเคราะห์พัฒนาการและกลไกการบริหารนโยบายค่าแรงขั้นต่ำของประเทศไทยในฐานะเครื่องมือยกระดับคุณภาพชีวิตแรงงาน 2) สังเคราะห์ข้อจำกัดเชิงโครงสร้างที่ทำให้ผลของนโยบายเกิดขึ้นไม่เท่ากันระหว่างกลุ่มแรงงาน และ 3) เสนอแนวทางพัฒนาระบบค่าแรงขั้นต่ำให้มีความต่อเนื่อง โปร่งใส และยั่งยืน โดยใช้ประเทศมาเลเซียเป็นกรณีอ้างอิงเพื่อสกัดบทเรียนด้านโครงสร้างกฎหมาย กลไกการทบทวนอัตรา และแนวทางยกระดับการกำกับดูแลนโยบายให้เกิดผลในทางปฏิบัติ (ILO, 2016; World Bank, 2020)

ความเป็นมาของนโยบาย “ค่าแรงขั้นต่ำ”

แนวคิดเรื่อง “ค่าแรงขั้นต่ำ” เป็นนโยบายสาธารณะด้านแรงงานที่มีบทบาทสำคัญต่อการคุ้มครองแรงงานและเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจ โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อสร้างหลักประกันรายได้ขั้นต่ำให้แก่แรงงาน ป้องกันการถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้าง และส่งเสริมการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีของแรงงาน โดยเฉพาะแรงงานที่มีอำนาจต่อรองต่ำ แนวคิดดังกล่าวมีรากฐานจากหลักความยุติธรรมทางสังคมและแนวคิดการคุ้มครองแรงงาน ซึ่งมองว่ารัฐควรมีบทบาทในการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในตลาดแรงงานเพื่อแก้ไขความไม่สมดุลของอำนาจระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง (Stigler, 1946; Neumark & Wascher, 2008)

พัฒนาการแนวคิดค่าแรงขั้นต่ำเริ่มปรากฏอย่างเป็นรูปธรรมในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 ภายใต้บริบทของการปฏิวัติอุตสาหกรรม ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตจากระบบเกษตรกรรมไปสู่ระบบโรงงานอุตสาหกรรม การขยายตัวของภาคการผลิตส่งผลให้แรงงานจำนวนมากเข้าสู่ตลาดแรงงานในเมือง

แต่กลับเผชิญสภาพการทำงานที่ไม่ปลอดภัย ชั่วโมงการทำงานยาวนาน และค่าจ้างไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ โดยเฉพาะแรงงานหญิงและแรงงานเด็ก สถานการณ์ดังกล่าวนำไปสู่การคเลื่อนไหวของขบวนการแรงงานและการเรียกร้องให้รัฐเข้ามามีบทบาทในการกำหนดมาตรฐานค่าจ้างขั้นต่ำเพื่อคุ้มครองแรงงานจากการถูกเอารัดเอาเปรียบ (Neumark & Wascher, 2008)

ในช่วงเวลาเดียวกัน แนวคิดเรื่อง “ค่าจ้างเพื่อการดำรงชีพ” (Living wage) ได้รับความสนใจมากขึ้น โดยเสนอว่าค่าจ้างของแรงงานควรเพียงพอสำหรับการครอบคลุมค่าใช้จ่ายพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย และการดูแลครอบครัว แนวคิดดังกล่าวกลายเป็นฐานทางศีลธรรมและเชิงนโยบายที่สนับสนุนการกำหนดค่าแรงขั้นต่ำในหลายประเทศ (OECD, 2015)

ในเชิงประวัติศาสตร์ ประเทศที่เริ่มนำระบบค่าแรงขั้นต่ำมาใช้ในเชิงกฎหมายเป็นกลุ่มแรก ได้แก่ ประเทศในภูมิภาคโอเชียเนียและยุโรป โดยนิวซีแลนด์ได้ประกาศใช้กฎหมายว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและอนุญาโตตุลาการอุตสาหกรรมในปี ค.ศ. 1894 เพื่อกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำในบางอุตสาหกรรม ต่อมารัฐวิกตอเรียของออสเตรเลียได้จัดตั้งคณะกรรมการค่าจ้าง (Wage Boards) ในปี ค.ศ. 1896 เพื่อแก้ไขปัญหาค่าจ้างที่ไม่เป็นธรรมในอุตสาหกรรมที่มีการเอารัดเอาเปรียบสูง และในปี ค.ศ. 1909 สหราชอาณาจักรได้ออกกฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการการค้า (Trade Boards Act) เพื่อคุ้มครองแรงงานในอุตสาหกรรมที่มีค่าจ้างต่ำ ซึ่งแนวทางดังกล่าวได้กลายเป็นต้นแบบให้ประเทศอื่นนำไปปรับใช้ (ILO, 2016)

แนวคิดค่าแรงขั้นต่ำได้รับการยกระดับเป็นมาตรฐานสากลผ่านองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization: ILO) โดยในปี ค.ศ. 1928 ได้มีการรับรองอนุสัญญาว่าด้วยกลไกการกำหนดค่าแรงขั้นต่ำ (Minimum Wage–Fixing Machinery Convention) และต่อมาได้พัฒนาเป็นอนุสัญญาเป็นอนุสัญญาว่าด้วยการกำหนดค่าแรงขั้นต่ำ ค.ศ. 1970 ซึ่งกำหนดหลักการให้ประเทศสมาชิกพิจารณาปัจจัยด้านความต้องการของแรงงานและครอบครัว ค่าครองชีพ ระดับค่าจ้างโดยทั่วไป ผลิตภาพแรงงาน และสภาพเศรษฐกิจโดยรวมในการกำหนดอัตราค่าแรงขั้นต่ำ อนุสัญญาฉบับดังกล่าวมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้ประเทศต่าง ๆ จัดตั้งระบบค่าแรงขั้นต่ำอย่างเป็นระบบและมีความชอบธรรมเชิงนโยบาย (ILO, 1970)

สำหรับประเทศไทย แนวคิดเรื่องค่าแรงขั้นต่ำเริ่มมีความชัดเจนมากขึ้นในทศวรรษ 2510–2520 ภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจจากภาคเกษตรกรรมไปสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการ การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมดึงดูดแรงงานจากชนบทเข้าสู่เขตเมือง ส่งผลให้เกิดปัญหาค่าจ้างต่ำและสภาพการทำงานที่ไม่เป็นธรรม เพื่อรับมือกับปัญหาดังกล่าว ประเทศไทยเริ่มนำแนวคิดการกำหนดค่าแรงขั้นต่ำมาใช้เป็นเครื่องมือในการคุ้มครองแรงงาน โดยอาศัยกรอบแนวคิดและหลักการขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ ซึ่งประเทศไทยเป็นประเทศสมาชิก (กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน, 2567)

การประกาศใช้ค่าแรงขั้นต่ำครั้งแรกของประเทศไทยเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2524 โดยคณะกรรมการค่าจ้างได้กำหนดอัตราค่าแรงขั้นต่ำในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลในอัตรา 48 บาทต่อวัน การกำหนดอัตราดังกล่าวพิจารณาจากปัจจัยด้านค่าครองชีพ ผลิตภาพแรงงาน และความสามารถในการจ่ายของนายจ้าง และในระยะแรกยังจำกัดขอบเขตการบังคับใช้ในบางพื้นที่ ก่อนจะขยายความครอบคลุมไปทั่วประเทศในเวลาต่อมา (กระทรวงแรงงาน, 2566)

ในช่วงทศวรรษ 2530–2540 การปรับอัตราค่าแรงขั้นต่ำมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไปตามอัตราเงินเฟ้อและการเติบโตทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม วิกฤตเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 ส่งผลให้การปรับค่าแรงขั้นต่ำชะลอตัวลง สะท้อนข้อจำกัดด้านเสถียรภาพเศรษฐกิจและความสามารถในการจ่ายของภาคธุรกิจ (World Bank, 2020)

จุดเปลี่ยนสำคัญเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2555 เมื่อมีการกำหนดอัตราค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาทต่อวัน และขยายเป็นอัตราเดียวทั่วประเทศในเวลาต่อมา นโยบายดังกล่าวมุ่งลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิตแรงงาน อย่างไรก็ตาม มีข้อถกเถียงเกี่ยวกับผลกระทบต่อภาคธุรกิจ โดยเฉพาะวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Neumark & Wascher, 2008; World Bank, 2016)

ภายหลังปี พ.ศ. 2560 ประเทศไทยกลับมาใช้ระบบหลายอัตราตามจังหวัดอีกครั้ง เพื่อสะท้อนความแตกต่างของโครงสร้างเศรษฐกิจในแต่ละพื้นที่ และลดแรงกระทบต่อผู้ประกอบการในพื้นที่ที่มีผลิตภาพต่ำกว่า แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการของ ILO ที่เสนอให้การกำหนดค่าแรงขั้นต่ำคำนึงถึงบริบททางเศรษฐกิจและผลิตภาพควบคู่กัน (ILO, 1970; ILO, 2016)

ในช่วงปี พ.ศ. 2566–2568 คณะกรรมการค่าจ้างได้ปรับอัตราค่าแรงขั้นต่ำอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดอัตราอยู่ในช่วง 328–400 บาทต่อวัน ขึ้นอยู่กับพื้นที่ ซึ่งสะท้อนความพยายามของรัฐในการตอบสนองต่อค่าครองชีพที่เพิ่มสูงขึ้นและแรงกดดันทางเศรษฐกิจภายหลังการฟื้นตัวจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (ประกาศคณะกรรมการค่าจ้าง ฉบับที่ 12, 2566; ฉบับที่ 13, 2567)

เมื่อพิจารณาในภาพรวม พัฒนาการของอัตราค่าแรงขั้นต่ำของไทยสะท้อนลักษณะการกำหนดนโยบายแบบปรับตัวตามบริบท (Adaptive Policy Adjustment) มากกว่าการดำเนินการภายใต้รอบการทบทวนที่ตายตัว ความไม่สม่ำเสมอดังกล่าวมีนัยสำคัญต่อความคาดการณ์ได้ของระบบ และเป็นประเด็นที่ต้องพิจารณาในการพัฒนานโยบายให้มีความต่อเนื่อง โปร่งใส และยั่งยืนในระยะยาว (OECD, 2015)

เพื่อให้เห็นภาพการพัฒนาการเชิงโครงสร้างดังกล่าวอย่างชัดเจน สามารถสรุปการเปลี่ยนแปลงสำคัญของอัตราค่าแรงขั้นต่ำของประเทศไทยได้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 พัฒนาการอัตราค่าแรงขั้นต่ำของประเทศไทยในเชิงโครงสร้างนโยบาย

ช่วงเวลา	รูปแบบ	อัตราค่าแรง (บาท/วัน)	ลักษณะเชิงนโยบาย
พ.ศ. 2524	เริ่มใช้ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล	48	วางรากฐานระบบค่าแรงขั้นต่ำ
ทศวรรษ 2530-2540	หลายอัตราตามพื้นที่	ปรับเพิ่มแบบค่อยเป็นค่อยไป	การปรับเชิงค่อยเป็นค่อยไป
พ.ศ. 2555	อัตราเดียวทั้งประเทศ	300	การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง

หลัง พ.ศ. 2560	กลับมาใช้หลายอัตรา ตามจังหวัด	แตกต่างตาม พื้นที่	การปรับตัวตามบริบท
พ.ศ. 2566–2568	หลายอัตราตามพื้นที่	328–400	การตอบสนองต่อเงินเฟ้อและการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ

นโยบาย “ค่าแรงขั้นต่ำ” มีผลต่อ “คุณภาพชีวิตแรงงาน” อย่างไร

นโยบาย “ค่าแรงขั้นต่ำ” เป็นเครื่องมือเชิงนโยบายสาธารณะที่รัฐใช้กำหนด “มาตรฐานรายได้ขั้นต่ำ” เพื่อคุ้มครองแรงงานจากค่าจ้างต่ำเกินควร ลดการเอารัดเอาเปรียบ และเสริมความเป็นธรรมในตลาดแรงงาน โดยมาตรฐานสากลขององค์การแรงงานระหว่างประเทศชี้ว่า การกำหนดระดับค่าแรงขั้นต่ำควรพิจารณาทั้งความต้องการของแรงงานและครอบครัว ค่าครองชีพ ระดับค่าจ้างทั่วไป ผลิตภาพแรงงาน และเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ–การจ้างงาน เพื่อให้การคุ้มครองแรงงานเกิดขึ้นได้จริงโดยไม่บั่นทอนเสถียรภาพเศรษฐกิจ (ILO, 1970; ILO, 2016)

เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่าง “ค่าแรงขั้นต่ำ” กับ “คุณภาพชีวิตแรงงาน” อย่างเป็นระบบ ควรพิจารณาผ่านกลไกเชื่อมโยงอย่างน้อย 2 มิติหลัก ได้แก่ **มิติเศรษฐกิจ** และ **มิติสังคม**

ในมิติเศรษฐกิจ ค่าแรงขั้นต่ำทำงานผ่านห่วงโซ่เชิงกลไกจาก “มาตรฐานค่าจ้างขั้นต่ำ” ไปสู่ “รายได้จริง” และ “กำลังซื้อ” ของครัวเรือนแรงงาน กล่าวคือ เมื่อค่าแรงขั้นต่ำถูกกำหนดและบังคับใช้อย่างมีประสิทธิผล รายได้จากการทำงานของแรงงานค่าจ้างขั้นต่ำจะเพิ่มขึ้น ทำให้รายได้จริง (Real Wage) ดีขึ้น หากการปรับอัตราทันต่อเงินเฟ้อและค่าครองชีพ และช่วยเพิ่มกำลังซื้อในการครอบคลุมค่าใช้จ่ายจำเป็น เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย การเดินทางและสาธารณูปโภค จากนั้นผลลัพธ์จะเชื่อมต่อไปยัง “ความมั่นคงทางการเงิน” ของครัวเรือนแรงงานผ่านความสามารถในการจัดการภาระหนี้สิน การมีเงินสำรอง และการรับมือความเสี่ยง เช่น รายได้สะดุดหรือเหตุฉุกเฉิน (ILO, 2016; World Bank, 2020)

ในมิติสังคม ค่าแรงขั้นต่ำเชื่อมโยงกับคุณภาพชีวิตผ่านบทบาทด้าน “ความเป็นธรรม” และ “การลดความเหลื่อมล้ำ” เพราะเป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่ช่วยยับยั้งค่าจ้างต่ำเกินควรและสร้างกรอบความคาดหวังด้านสิทธิพื้นฐานในโลกของการทำงาน ส่งผลให้แรงงานฐานล่างมีโอกาสได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรมมากขึ้น และช่วยลดช่องว่างรายได้ในระดับหนึ่งภายใต้เงื่อนไขที่เหมาะสม (Freeman, 1996; ILO, 2016) พร้อมกันนี้ รายได้ที่เพียงพอและคาดการณ์ได้ยังสัมพันธ์กับ “การเข้าถึงโอกาสบริการพื้นฐาน” ของครัวเรือนแรงงาน เช่น สุขภาพ การศึกษา และการคุ้มครองทางสังคม ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของคุณภาพชีวิตในระยะยาว อย่างไรก็ดี ผลลัพธ์เชิงสังคมจะเกิดขึ้นได้มากน้อยขึ้นกับความครอบคลุมของนโยบายและประสิทธิผลการบังคับใช้ในทางปฏิบัติ (ILO, 2016; World Bank, 2020)

ภายใต้กรอบกลไกดังกล่าว ผลของนโยบายค่าแรงขั้นต่ำจะปรากฏ “ต่างระดับ” ตามสถานะของแรงงานในตลาดแรงงาน ดังนี้

1. แรงงานในระบบ เป็นกลุ่มที่ได้รับผลโดยตรงมากที่สุด เพราะอยู่ภายใต้การกำหนดอัตราและการกำกับดูแลตามกฎหมาย เมื่อมีการปฏิบัติตามค่าแรงขั้นต่ำ รายได้จากการทำงานย่อมเพิ่มขึ้น ส่งผลต่อ

รายได้จริง กำลังซื้อ และความมั่นคงทางการเงินอย่างชัดเจน โดยเฉพาะแรงงานค่าจ้างต่ำที่มีอำนาจต่อรองจำกัด ในมิติสังคม ค่าแรงขั้นต่ำช่วยยกระดับมาตรฐานความเป็นธรรมและลดการจ่ายค่าจ้างต่ำเกินควร และอาจมีผลช่วยลดความเหลื่อมล้ำ ด้านค่าจ้างในระดับหนึ่ง หากการบังคับใช้มีประสิทธิผล (ILO, 2016; Freeman, 1996)

2. แรงงานนอกระบบ มักได้รับผล “ทางอ้อม” มากกว่าทางตรง เนื่องจากแรงงานนอกระบบจำนวนมากอยู่นอกขอบเขตการคุ้มครองตามกฎหมายแรงงานหรือไม่ได้รับความมั่นคงจากงานในระดับเดียวกับแรงงานในระบบ โดยข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติระบุว่า ปี 2566 แรงงานนอกระบบคิดเป็นร้อยละ 52.3 ของผู้มีงานทำ ซึ่งสะท้อนข้อจำกัดเชิงโครงสร้างด้านความครอบคลุมของนโยบายค่าแรงขั้นต่ำต่อคุณภาพชีวิตแรงงานไทยในภาพรวม (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2566) อย่างไรก็ดี ค่าแรงขั้นต่ำอาจทำหน้าที่เป็น “มาตรฐานอ้างอิง” ในการต่อรองค่าจ้างบางประเภท และอาจส่งผลต่อแรงงานนอกระบบผ่านการปรับตัวของตลาดแรงงานในเศรษฐกิจที่มีภาคไม่เป็นทางการขนาดใหญ่ ซึ่งงานสังเคราะห์ของธนาคารโลกชี้ว่า ผลของค่าแรงขั้นต่ำในประเทศกำลังพัฒนามีความแตกต่างสูงและขึ้นกับบริบทการบังคับใช้และการปฏิบัติตามกฎหมาย (World Bank, 2020)

3. แรงงานข้ามชาติ เป็นกลุ่มที่เชื่อมโยงกับประสิทธิผลของนโยบายค่าแรงขั้นต่ำอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในภาคการจ้างงานที่ใช้แรงงานเข้มข้น ค่าแรงขั้นต่ำจึงมีความหมายทั้งในฐานะ “เส้นคุ้มครองรายได้” และ “ตัวชี้วัดความเป็นธรรมของการบังคับใช้” เพราะแรงงานกลุ่มนี้มักมีข้อจำกัดด้านภาษา สถานะ และอำนาจต่อรอง ทำให้เสี่ยงต่อการได้รับค่าจ้างต่ำกว่ามาตรฐานหรือเงื่อนไขการจ้างงานที่ไม่เป็นธรรม หากการคุ้มครองและ การบังคับใช้ไม่ทั่วถึง ซึ่งจะกระทบทั้งมิติเศรษฐกิจ (รายได้จริง/กำลังซื้อ) และมิติสังคม (ศักดิ์ศรี ความมั่นคง และความเสมอภาคในการปฏิบัติ) (ILO, 2016; United Nations Network on Migration, 2024)

แม้นโยบายค่าแรงขั้นต่ำมีศักยภาพในการยกระดับคุณภาพชีวิตแรงงานผ่านกลไกด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นระบบ แต่ผลลัพธ์จะเกิดขึ้นต่างระดับตามสถานะของแรงงานและความครอบคลุมของการบังคับใช้ โดยเฉพาะในบริบทไทยที่มีแรงงานนอกระบบสัดส่วนสูงและพึ่งพาแรงงานข้ามชาติในหลายภาคเศรษฐกิจ จึงยิ่งสะท้อนความจำเป็นของการพัฒนานโยบายให้ครอบคลุม โปร่งใส และมีประสิทธิผลในทางปฏิบัติ (ILO, 2016; สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2566; World Bank, 2020)

ทบทวนนโยบาย “ค่าแรงขั้นต่ำ” ของประเทศไทยที่ผ่านมา

การทบทวนนโยบาย “ค่าแรงขั้นต่ำ” ของประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2566–2568 ในบทความนี้มุ่งอธิบาย “พลวัตเชิงนโยบาย” มากกว่าการเรียงเหตุการณ์การปรับอัตรา โดยใช้กรอบมอง 4 มิติ ได้แก่ 1) กลไกไตรภาคีและคุณภาพกระบวนการตัดสินใจ 2) จังหวะเวลาและรูปแบบการทบทวนอัตรา 3) ผลกระทบต่อแรงงาน ธุรกิจและเศรษฐกิจมหภาค และ 4) ข้อจำกัดเชิงโครงสร้างที่ทำให้ผลลัพธ์ด้านคุณภาพชีวิตไม่เท่ากันระหว่างกลุ่มแรงงาน (ILO, 2016; World Bank, 2020)

ในเชิงสถาบัน ประเทศไทยกำหนดอัตราค่าแรงขั้นต่ำผ่าน “คณะกรรมการค่าจ้าง” ซึ่งเป็นกลไกไตรภาคีที่มีผู้แทนภาครัฐ นายจ้าง และแรงงานร่วมพิจารณา ก่อนประกาศอัตราออกมาในรูป “ประกาศ

คณะกรรมการค่าจ้าง” เพื่อใช้บังคับตามพื้นที่ (ILO, 2016; กระทรวงแรงงาน, 2566; กระทรวงแรงงาน) กลไกนี้ช่วยเพิ่มความชอบธรรมผ่านการถ่วงดุลผลประโยชน์ อย่างไรก็ดี รอบทบทวนของไทยโดยภาพรวมมีความยืดหยุ่นตามบริบทมากกว่ารอบตายตัว ทำให้การปรับอัตรามักเกิดเมื่อมีแรงกดดันด้านค่าครองชีพ เงินเฟ้อ ภาวะเศรษฐกิจ หรือแรงกดดันทางสังคม–การเมือง ส่งผลให้ความคาดการณ์ได้ของระบบแตกต่างกันในแต่ละช่วง (ILO, 2016; World Bank, 2020)

เมื่อพิจารณาพัฒนาการรายปี **ปี พ.ศ. 2566** มีการปรับอัตราใหม่ให้มีผลตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2566 โดยกำหนด “หลายอัตราตามพื้นที่” ช่วงประมาณ 328–354 บาทต่อวัน เพื่อสะท้อนค่าครองชีพและศักยภาพเศรษฐกิจรายจังหวัด/พื้นที่ (ประกาศคณะกรรมการค่าจ้าง, 2566) การปรับครั้งนี้เป็นแบบค่อยเป็นค่อยไปเพื่อลดแรงกระแทกต่อภาคธุรกิจหลังเศรษฐกิจฟื้นตัวจากโควิด-19 อย่างไรก็ตาม ผลต่อคุณภาพชีวิตขึ้นกับ “รายได้จริง” หากเงินเฟ้อและค่าครองชีพเพิ่มเร็ว รายได้จริงอาจเพิ่มขึ้นจำกัด (ILO, 2016)

ปี พ.ศ. 2567 บริบทการเมืองหลังการเลือกตั้งทำให้ค่าแรงขั้นต่ำกลับมาเป็นวาระเชิงนโยบาย มีการสื่อสารเป้าหมายปรับขึ้น “400 บาท” ภายใต้กรอบเวลาค่อนข้างเร่งรัด สะท้อนแรงกดดันทางการเมืองและความคาดหวังของสังคม (Buchanan & Tullock, 1962) แต่การผลักดันเผชิญแรงต้านจากภาคธุรกิจโดยเฉพาะ SMEs และอุตสาหกรรมใช้แรงงานเข้มข้น ส่งผลให้เวทีไตรภาคีต้องหาจุดสมดุลระหว่างความเป็นธรรมของแรงงานกับข้อจำกัดด้านต้นทุนและการแข่งขัน ซึ่งเป็นผลลัพธ์เชิงประนีประนอมตามกรอบ Public Choice (Buchanan & Tullock, 1962; ILO, 2016)

ปี พ.ศ. 2568 มีการประกาศอัตราใหม่ให้มีผลตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2568 และยังคง “หลายอัตรา ตามพื้นที่” ช่วงประมาณ 337–400 บาทต่อวัน (ประกาศคณะกรรมการค่าจ้าง ฉบับที่ 13, 2567) โดยพื้นที่เศรษฐกิจหลักบางแห่งได้ 400 บาท ขณะที่พื้นที่อื่นต่ำกว่าเพื่อสะท้อนความแตกต่างด้านค่าครองชีพและโครงสร้างเศรษฐกิจ แนวทางนี้สะท้อนความพยายามรักษาดุลยภาพระหว่างเป้าหมายเชิงนโยบายกับข้อจำกัดเชิงปฏิบัติ โดยเฉพาะการลดแรงกระแทกต่อผู้ประกอบการรายย่อยและพื้นที่ผลิตภาพต่ำกว่า (Lindblom, 1959; ILO, 2016)

ในด้านผลกระทบ การปรับค่าแรงขั้นต่ำโดยรวมเอื้อต่อแรงงานในระบบ โดยเฉพาะแรงงานค่าจ้างต่ำในพื้นที่ที่ปรับสูงกว่า แต่ผลต่อคุณภาพชีวิตยังขึ้นกับรายได้จริงและค่าครองชีพ (ILO, 2016) ขณะเดียวกันความต่างของอัตรารายพื้นที่อาจกระตุ้นการเคลื่อนย้ายแรงงานและทำให้บางพื้นที่ตึงตัวในบางช่วง (World Bank, 2020) ด้านธุรกิจ โดยเฉพาะ SMEs อาจปรับตัวด้วยการลดการจ้างงานประจำ เพิ่มการจ้างงานชั่วคราว หรือเร่งใช้เทคโนโลยี แม้เพิ่มผลิตภาพระยะยาว แต่ระยะสั้นอาจกระทบแรงงานทักษะต่ำและเพิ่มความไม่มั่นคงของรูปแบบการจ้างงาน (Neumark & Wascher, 2008; World Bank, 2020) ในระดับมหภาค รายได้ที่เพิ่มขึ้นอาจกระตุ้นอุปสงค์ภายในประเทศ แต่หากต้นทุนส่งผ่านไปยังราคาในกิจการใช้แรงงานเข้มข้นก็อาจเพิ่มแรงกดดันเงินเฟ้อ และหากการเพิ่มค่าแรงไม่เดินควบคู่กับผลิตภาพ ต้นทุนที่สูงขึ้นอาจกระทบความสามารถแข่งขัน (ILO, 2016; World Bank, 2020)

ในด้านสังคม ค่าแรงขั้นต่ำมีนัยด้านความยุติธรรมทางสังคมและลดความเหลื่อมล้ำในระดับหนึ่งผ่านการยกระดับรายได้ขั้นต่ำของแรงงานฐานล่าง (ILO, 2016; Freeman, 1996) อย่างไรก็ดี ข้อจำกัดสำคัญคือ

“ความครอบคลุม” เพราะแรงงานนอกระบบมีสัดส่วนสูง โดยปี 2566 อยู่ที่ร้อยละ 52.3 ของผู้มีงานทำ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2566) จึงทำให้การยกระดับคุณภาพชีวิต “ทั้งประเทศ” ไม่สามารถพึ่งพาเครื่องมือค่าแรงขั้นต่ำเพียงอย่างเดียวได้ ดังนั้น บทความนี้จึงถือว่าแรงงานนอกระบบเป็นข้อจำกัดด้านความครอบคลุมของนโยบาย และเป็นผลกระทบทางอ้อม มากกว่ากลุ่มเป้าหมายโดยตรงของมาตรการค่าแรงขั้นต่ำ

โดยสรุปเชิงกลไก พัฒนาการช่วงปี 2566–2568 แสดงให้เห็นการปรับแบบค่อยเป็นค่อยไป (incremental) และการใช้อัตราตามพื้นที่เพื่อลดแรงกระแทก (Lindblom, 1959) ขณะเดียวกัน เวทีไตรภาคีช่วยสร้างความชอบธรรม แต่ผลลัพธ์จำนวนมากยังเป็นจุดสมดุลเชิงประนีประนอมระหว่างค่าครองชีพของแรงงานกับข้อจำกัดด้านต้นทุนและการแข่งขันของธุรกิจ โดยเด่นชัดในช่วงที่ค่าแรงถูกยกระดับเป็นวาระเชิงการเมืองและสังคม (Buchanan & Tullock, 1962; ILO, 2016) ภายใต้เงื่อนไขดังกล่าว ผลต่อคุณภาพชีวิตจะเห็นชัดเมื่อรายได้จริงเพิ่มขึ้นจริง มิฉะนั้นแม้ตัวเลขค่าแรงเพิ่มขึ้น ผลเชิงคุณภาพชีวิตอาจยังจำกัดภายใต้ค่าครองชีพที่เพิ่มขึ้นและโครงสร้างตลาดแรงงานที่มีแรงงานนอกระบบจำนวนมาก (ILO, 2016; สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2566; World Bank, 2020)

กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องสำหรับการวิเคราะห์นโยบายค่าแรงขั้นต่ำ

นโยบาย “ค่าแรงขั้นต่ำ” เป็นนโยบายสาธารณะที่อยู่บนจุดตัดของเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม เนื่องจากเกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายฝ่าย ทั้งแรงงาน นายจ้าง และรัฐ อีกทั้งการกำหนดอัตราค่าจ้างเป็นทั้ง “มาตรการคุ้มครองทางสังคม” และ “เครื่องมือกำกับตลาดแรงงาน” ที่ต้องสร้างดุลยภาพระหว่างการยกระดับรายได้ขั้นต่ำของแรงงานกับข้อจำกัดด้านต้นทุนและความสามารถในการแข่งขันของภาคธุรกิจ (ILO, 1970; ILO, 2016; World Bank, 2020) ดังนั้น การวิเคราะห์นโยบายค่าแรงขั้นต่ำในบทความนี้จึงใช้กรอบคิดทางรัฐประศาสนศาสตร์ 4 ชุด ได้แก่ 1) Incrementalism 2) Participatory/Tripartite Governance 3) Public Choice และ 4) Evidence-Based Policy เพื่ออธิบายทั้ง “ตรรกะการตัดสินใจ” และ “พลวัตของกระบวนการกำหนดนโยบาย” ที่เกิดขึ้นจริง

ประการแรก **แนวคิด Incrementalism** เสนอว่า การตัดสินใจเชิงนโยบายในโลกจริงมักเป็นการ “ปรับจากฐานเดิมทีละน้อย” ภายใต้ข้อจำกัดด้านข้อมูล เวลา ความไม่แน่นอน และแรงต้านจากกลุ่มผลประโยชน์ ทำให้ผู้กำหนดนโยบายมักเลือกทางเลือกที่ “เป็นไปได้และยอมรับได้” มากกว่าทางเลือกที่ดีที่สุดในเชิงอุดมคติ (Lindblom, 1959) เมื่อนำมาใช้กับนโยบายค่าแรงขั้นต่ำ กรอบนี้ช่วยอธิบายลักษณะการปรับอัตราที่เกิดแบบค่อยเป็นค่อยไปและ/หรือใช้การแบ่งอัตราตามพื้นที่ เพื่อจำกัดแรงกระแทกต่อผู้ประกอบการและการจ้างงาน โดยเฉพาะในภาคธุรกิจที่ใช้แรงงานเข้มข้น

ประการที่สอง **แนวคิด Participatory/Tripartite Governance** เน้นว่าการกำกับดูแลนโยบายที่มีความขัดแย้งเชิงผลประโยชน์สูงควรเปิดพื้นที่ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย ภายใต้กติกาที่ชัดเจน โปร่งใส และรับผิดรับชอบ (Ansell & Gash, 2008) ในกรณีค่าแรงขั้นต่ำ “กลไกไตรภาคี” ที่ประกอบด้วยตัวแทนรัฐ นายจ้าง และแรงงาน จึงเป็นโครงสร้างสำคัญในการสร้างความชอบธรรมและ

จัดการความขัดแย้ง โดยสอดคล้องกับหลักการของ ILO ที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการกำหนดอัตราที่มีส่วนร่วมและคำนึงถึงบริบทเศรษฐกิจ–สังคมอย่างรอบด้าน (ILO, 1970; ILO, 2016)

ประการที่สาม **แนวคิด Public Choice** อธิบายว่าการตัดสินใจเชิงนโยบายมิได้เกิดจากเหตุผลเพื่อประโยชน์สาธารณะเพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นผลของแรงจูงใจและการคำนวณต้นทุน–ผลประโยชน์ของผู้เล่นในระบบ (เช่น นักการเมือง ข้าราชการ กลุ่มผลประโยชน์) ภายใต้กติกาและข้อจำกัดที่มีอยู่ (Buchanan & Tullock, 1962) เมื่อนำมาอธิบายนโยบายค่าแรงขั้นต่ำ กรอบนี้ทำให้เห็นพลวัตการต่อรองระหว่างฝ่ายแรงงานที่มุ่งให้ค่าจ้างสอดคล้องค่าครองชีพ กับฝ่ายนายจ้างที่กังวลต้นทุนและความสามารถในการแข่งขัน โดยข้อยุติมักออกมาเป็น “การประนีประนอม” เพื่อให้ยอมรับร่วมกันได้ นอกจากนี้ Public Choice ยังเปิดพื้นที่ให้วิเคราะห์ “บทบาทของฝ่ายการเมือง” เมื่อค่าแรงขั้นต่ำถูกยกระดับเป็นวาระสาธารณะหรือถูกใช้เป็นนโยบายหาเสียง ซึ่งมีผลต่อจังหวะเวลาและกรอบการตัดสินใจเชิงนโยบายตามบริบท (Buchanan & Tullock, 1962)

ประการที่สี่ **แนวคิด Evidence-Based Policy** เน้นการใช้ข้อมูลและหลักฐานเชิงประจักษ์ที่น่าเชื่อถือมาเป็นฐานประกอบการตัดสินใจ เพื่อลดอคติ เพิ่มความโปร่งใส และยกระดับความน่าเชื่อถือของนโยบาย (Head, 2008) สำหรับค่าแรงขั้นต่ำ แนวทางสากลเสนอให้พิจารณาปัจจัยสำคัญ เช่น ความต้องการของแรงงานและครอบครัว ค่าครองชีพ ระดับค่าจ้างโดยทั่วไป ผลิตภาพแรงงาน และสภาพเศรษฐกิจและการจ้างงาน (ILO, 1970; ILO, 2016) กรอบนี้จึงช่วยให้ตรวจสอบได้ว่า “หลักฐานชุดใด” ถูกใช้เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ และมีข้อจำกัดใดในการใช้ข้อมูลจริง เช่น ความทันเวลา ความแตกต่างรายพื้นที่ และการตีความข้อมูลในเวทีไตรภาคี

ทั้งนี้ บทความกำหนด “เงื่อนไขเชิงโครงสร้าง” ที่ต้องพิจารณาควบคู่กับกรอบทฤษฎี ได้แก่ สัดส่วนแรงงานนอกระบบที่มีจำนวนมาก ทำให้ผลของค่าแรงขั้นต่ำส่งผลโดยตรงต่อแรงงานในระบบเป็นหลัก ขณะที่แรงงานนอกระบบได้รับผลทางอ้อมมากกว่า (World Bank, 2020) โดยในเนื้อหาที่ใช้ Benchmark ได้ระบุความสำคัญของแรงงานนอกระบบและแรงงานข้ามชาติไว้ชัดเจนว่าไทยมีสัดส่วนแรงงานนอกระบบสูงและพึ่งพาแรงงานต่างด้าวจำนวนมาก ดังนั้น ในบทความนี้จึงถือว่า “แรงงานนอกระบบ” เป็น ข้อจำกัดด้านความครอบคลุมของนโยบาย และเป็นผลกระทบทางอ้อม มากกว่ากลุ่มเป้าหมายโดยตรงของมาตรการค่าแรงขั้นต่ำ

เพื่อทำให้กรอบทฤษฎีทั้ง 4 ชุด “นำไปใช้วิเคราะห์ได้จริง” ส่วนถัดไปจึงสังเคราะห์เป็นกรอบการวิเคราะห์เชิงกลไกและเชิงคำถาม เพื่อใช้ทบทวนพัฒนาการนโยบายค่าแรงขั้นต่ำของไทยและใช้ Benchmark มาเลเซียอย่างเป็นระบบต่อไป

ประเทศมาเลเซีย : Benchmarking ในเรื่องการกำหนดและการบริหารนโยบาย “ค่าแรงขั้นต่ำ”

การนำ “มาเลเซีย” มาเป็นกรณี Benchmark ในบทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบเชิงสถาบันและเชิงนโยบาย โดยเน้น “กติกา กระบวนการ และกลไกการบริหาร” มากกว่าการเทียบตัวเลขอัตราค่าแรงเพียงอย่างเดียว เนื่องจากการออกแบบระบบกำหนดค่าแรงขั้นต่ำมีผลต่อความต่อเนื่อง

ความคาดการณ์ได้ และระดับการปฏิบัติตามของนโยบายในทางปฏิบัติ (ILO, 2016; World Bank, 2020) มาเลเซียมีความเหมาะสมในฐานะกรณีเปรียบเทียบกับไทย เพราะมีความใกล้เคียงด้านโครงสร้างเศรษฐกิจและตลาดแรงงานหลายประการ และใช้กลไกเชิงสถาบันที่มีองค์ประกอบคล้ายกัน แต่มีความต่างบางด้านที่ทำให้สกัด “บทเรียนเชิงระบบ” ได้ชัดขึ้น

ประการแรก ทั้งไทยและมาเลเซียต่างมีกฎหมายระดับชาติเป็นกรอบกำหนดและบังคับใช้นโยบายค่าแรงขั้นต่ำ โดยไทยอาศัยพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 และกลไกคณะกรรมการค่าจ้าง ขณะที่มาเลเซียมีกฎหมายเฉพาะด้าน คือ National Wages Consultative Council Act 2011 ซึ่งกำหนดโครงสร้าง อำนาจหน้าที่และขั้นตอนการกำหนดอัตราอย่างเป็นระบบ (Government of Malaysia, 2011)

ประการที่สอง ทั้งสองประเทศใช้โครงสร้างการตัดสินใจแบบไตรภาคี ซึ่งมีรัฐ นายจ้าง และแรงงานร่วมพิจารณาเพื่อสร้างความสมดุลของผลประโยชน์และเพิ่มความชอบธรรมเชิงกระบวนการ (ILO, 2016)

ประการที่สาม ปัจจัยที่ใช้ประกอบการพิจารณากำหนดอัตรามีความคล้ายกัน โดยอ้างอิงค่าครองชีพ ผลิตภาพแรงงาน ความสามารถในการจ่ายของนายจ้าง และสภาพเศรษฐกิจ/การจ้างงาน เพื่อให้การปรับค่าจ้างมีเหตุผลเชิงเศรษฐกิจและสอดคล้องกับบริบทจริง (ILO, 1970; ILO, 2016) ประการที่สี่ รูปแบบการปรับอัตราเป็นลักษณะ “การพิจารณาเป็นรอบ” โดยมาเลเซียมีกรอบการทบทวนเป็นรอบที่ชัดกว่า ขณะที่ไทยในทางปฏิบัติมีความยืดหยุ่นตามบริบทมากกว่า ส่งผลต่อความคาดการณ์ได้ของระบบและการวางแผนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ยิ่งไปกว่านั้น บริบทตลาดแรงงานของสองประเทศยังมีความคล้ายคลึงในประเด็นเชิงโครงสร้างที่สำคัญต่อประสิทธิผลของค่าแรงขั้นต่ำ ได้แก่ 1) สัดส่วนแรงงานนอกระบบที่สูง และ 2) การพึ่งพาแรงงานข้ามชาติในภาคเศรษฐกิจบางประเภท ในเนื้อหาที่ใช้ Benchmark ระบุว่าไทยมีสัดส่วนแรงงานนอกระบบสูงและมาเลเซียก็มีแรงงานนอกระบบในสัดส่วนมากเช่นกัน ขณะเดียวกัน ทั้งสองประเทศพึ่งพาแรงงานต่างด้าวจำนวนมาก โดยไทยมีแรงงานต่างด้าวรวมกว่า 3 ล้านคน และมาเลเซียมีแรงงานต่างด้าวประมาณ 2–2.2 ล้านคน ประเด็นนี้มีนัยต่อการ Benchmark เพราะทำให้การประเมินความเป็นธรรมและประสิทธิผลของค่าแรงขั้นต่ำต้องมองถึง “การบังคับใช้ที่ครอบคลุม” และ “การเข้าถึงกลไกคุ้มครอง” ของแรงงานกลุ่มเปราะบางด้วย ไม่ใช่เพียงการมีอัตราตามกฎหมาย

อย่างไรก็ดี มาเลเซียมีจุดเด่นบางประการที่สามารถเป็นบทเรียนให้ไทยได้ชัดเจน โดยเฉพาะ 1) การมีกฎหมายเฉพาะด้านและโครงสร้างการบริหารที่กำหนดบทบาท/กระบวนการไว้อย่างเป็นระบบผ่าน National Wages Consultative Council Act 2011 (Act 732) (JTKSM, 2011) 2) การกำหนดกรอบการทบทวนอัตราที่มีความแน่นอนมากขึ้น (เช่น หลักการทบทวนอย่างน้อยทุก 2 ปีตามกรอบกฎหมาย) ซึ่งช่วยเพิ่มความคาดการณ์ได้ของระบบ (JTKSM, 2011; ILO, 2016) 3) การให้ความสำคัญกับฐานข้อมูลและการวิเคราะห์เชิงเศรษฐกิจเพื่อประกอบการตัดสินใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางสากลที่เน้นการกำหนดค่าแรงขั้นต่ำบนฐานหลักฐานด้านค่าครองชีพ ผลิตภาพ และเงื่อนไขเศรษฐกิจ–การจ้างงาน (ILO, 2016; World Bank, 2020) และ 4) การสื่อสารนโยบายและแนวทางการบังคับใช้ที่ชัดเจน โดยตัวอย่างเช่นการกำหนด

รายละเอียดและช่วงเวลาการมีผลบังคับใช้ใน Minimum Wages Order 2024 ที่ช่วยให้ผู้ประกอบการและแรงงานเตรียมตัวและปฏิบัติตามได้ดีขึ้น (Skrine, 2024)

เพื่อให้เห็นภาพการเปรียบเทียบเชิงสถาบันและเชิงนโยบายอย่างชัดเจน บทความจึงสรุปประเด็นสำคัญระหว่างไทยและมาเลเซียในตารางที่ 2 ก่อนนำไปสกัดเป็นบทเรียนและข้อเสนอเชิงนโยบายในหัวข้อถัดไป

ตารางที่ 2 ตารางเปรียบเทียบนโยบายค่าแรงขั้นต่ำไทย–มาเลเซีย (เชิงสถาบันและเชิงนโยบาย)

ประเด็นเปรียบเทียบ	ไทย	มาเลเซีย
1) ฐานกฎหมาย	พ.ร.บ.คุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 และกลไกคณะกรรมการค่าจ้าง	กฎหมายเฉพาะ National Wages Consultative Council Act 2011 (Act 732)
2) องค์กร/กลไกกำหนดอัตรา	คณะกรรมการค่าจ้าง (แนวทางไตรภาคี)	National Wages Consultative Council (แนวทางไตรภาคีตามกฎหมายเฉพาะ)
3) รอบทบทวนอัตรา	มีลักษณะยืดหยุ่นตามบริบท (ความคาดการณ์ได้ไม่สม่ำเสมอในบางช่วง)	กำหนดให้ทบทวนอย่างน้อยทุก 2 ปีตามกรอบ Act 732
4) โครงสร้างอัตรา/ความแตกต่างรายพื้นที่	หลายอัตราตามจังหวัด/พื้นที่ (สะท้อนค่าครองชีพ แต่เกิดความต่างรายพื้นที่สูง)	มีแนวโน้มใช้อัตราที่ใกล้เคียงกันทั่วประเทศ (ลดความต่างรายพื้นที่)
5) ฐานข้อมูล/หลักฐานประกอบ	ใช้ข้อมูลจากหลายหน่วยงาน แต่การสื่อสารเหตุผลประกอบอัตราต่อสาธารณะอาจไม่สม่ำเสมอ	มีระบบรวบรวม/วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสนับสนุนการกำหนดอัตราอย่างเป็นระบบมากกว่า
6) การจัดการช่วงเปลี่ยนผ่าน	ปรับอัตราแล้วประกาศใช้ตามกำหนดเวลา (การช่วยเหลือผู้ประกอบการขึ้นกับมาตรการแต่ละช่วง)	มีการกำหนดแนวทาง/คู่มือและการกำหนดช่วงบังคับใช้ตามคำสั่งขั้นต่ำบางฉบับ
7) ความครอบคลุมเชิงโครงสร้าง	ได้ผลโดยตรงกับแรงงานในระบบเป็นหลัก; แรงงานนอกระบบจำนวนมากได้ผลทางอ้อม/เป็นข้อจำกัด	เผชิญข้อจำกัดเชิงโครงสร้างคล้ายกัน (สัดส่วนแรงงานนอกระบบยังสูง)
8) มิติแรงงานข้ามชาติและความเป็นธรรมของการบังคับใช้	ไทยพึ่งพาแรงงานต่างด้าวรวมกว่า 3 ล้านคน จึงต้องเน้นการบังคับใช้ที่ครอบคลุมและเข้าถึงสิทธิ	มีแรงงานต่างด้าวระดับ 2–2.2 ล้านคน ประเด็นการกำกับดูแลและการเข้าถึงสิทธิยังสำคัญ

จากตารางที่ 1 จะเห็นว่า “บทเรียนเชิงสถาบัน” ที่เด่นสำหรับไทย คือการเพิ่มความคาดการณ์ได้ของระบบ (ผ่านรอบทบทวนที่ชัดเจน) การยกระดับการใช้หลักฐานและการสื่อสารเหตุผลประกอบอัตรา

รวมถึงการออกแบบช่วงเปลี่ยนผ่านให้ลดแรงกระแทกต่อผู้ประกอบการ ทั้งหมดนี้เป็นฐานให้พัฒนาเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายในหัวข้อถัดไป

การพัฒนานโยบาย “ค่าแรงขั้นต่ำ” เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานในประเทศไทย

การยกระดับคุณภาพชีวิตแรงงานด้วยนโยบายค่าแรงขั้นต่ำจำเป็นต้องดำเนินไปภายใต้เป้าหมายคู่ คือ 1) การคุ้มครองแรงงานให้มีมาตรฐานรายได้ขั้นต่ำที่สอดคล้องกับค่าครองชีพ และ 2) การคงเสถียรภาพเศรษฐกิจและความสามารถในการแข่งขันของภาคธุรกิจ โดยเฉพาะ SMEs และอุตสาหกรรมใช้แรงงานเข้มข้น (ILO, 2016; World Bank, 2020) เมื่อเชื่อมกับกรอบทฤษฎี 4 ชุดและบทเรียนจากมาเลเซีย แนวทางพัฒนานโยบายของไทยควรมุ่งเสริม “กติกา กระบวนการ และฐานข้อมูล” เพื่อให้ผลลัพธ์เชิงคุณภาพชีวิตเกิดขึ้นจริงและลดความผันผวนทางการเมือง–เศรษฐกิจที่กระทบความคาดการณ์ได้ของระบบ

ประการแรก ไทยควรกำหนด “รอบทบทวนค่าแรงขั้นต่ำที่แน่นอนและโปร่งใส” พร้อมการสื่อสารล่วงหน้า เพื่อเพิ่มความคาดการณ์ได้ของระบบและยกระดับคุณภาพการมีส่วนร่วมในเวทีไตรภาคี แนวทางนี้สอดคล้องกับ Evidence-Based Policy และ Participatory/Tripartite Governance เพราะทำให้การหารือสามารถตั้งอยู่บนฐานข้อมูลร่วม ลดความคลุมเครือของเหตุผลประกอบอัตรา และช่วยให้ผู้ประกอบการวางแผนปรับตัวได้ (Head, 2008; Ansell & Gash, 2008)

ประการที่สอง ไทยควรพัฒนา “การเชื่อมโยงค่าจ้างกับผลิตภาพ” แบบค่อยเป็นค่อยไป (Incremental) โดยเริ่มจากการกำหนดตัวชี้วัดผลิตภาพรายสาขา/รายพื้นที่ที่ใช้ประกอบการทบทวนอัตรา เพื่อให้การปรับค่าแรงไม่ถูกมองเป็นเพียงภาระต้นทุน แต่เป็นกลไกจูงใจให้เกิดการลงทุนเพิ่มประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของ ILO ที่ให้คำนึงถึงผลิตภาพและเงื่อนไขเศรษฐกิจ/การจ้างงานควบคู่กับค่าครองชีพ (ILO, 1970; ILO, 2016) และยังสอดรับกับกรอบ Incrementalism ที่เสนอให้ปรับจากฐานเดิมอย่างระมัดระวังเพื่อลดความเสี่ยงเชิงนโยบาย (Lindblom, 1959)

ประการที่สาม ไทยควรทบทวนโครงสร้างอัตรา “รายจังหวัด” ให้ลดความเหลื่อมล้ำระหว่างพื้นที่ โดยพิจารณาแนวทางการจัดกลุ่มเป็นโซน/ภูมิภาค หรือกำหนดช่วงความต่างที่เหมาะสม เพื่อลดแรงจูงใจการเคลื่อนย้ายแรงงานที่ผิดสมดุลและลดความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ ในขณะที่ยังคงใช้ข้อมูลค่าครองชีพและศักยภาพเศรษฐกิจรายพื้นที่ประกอบการตัดสินใจ (ILO, 2016; World Bank, 2020)

ประการที่สี่ ไทยควรยกระดับระบบข้อมูลและการสื่อสารสาธารณะให้เข้มแข็งขึ้น โดยจัดทำ “ชุดข้อมูลมาตรฐาน” ที่ใช้ในการกำหนดอัตรา (เช่น ค่าครองชีพ ผลิตภาพ การจ้างงาน) พร้อมเผยแพร่เหตุผลประกอบอัตราอย่างเป็นระบบ เพื่อเสริมความชอบธรรมและลดความขัดแย้งเชิงการรับรู้ (Perception Gap) ระหว่างฝ่ายแรงงานและนายจ้าง อันเป็นการเสริมทั้ง Evidence-Based Policy และคุณภาพของเวทีไตรภาคี (Head, 2008; ILO, 2016)

ประการที่ห้า ในมิติความเป็นธรรมและความครอบคลุม ไทยจำเป็นต้องชี้กรอบบทความให้ชัดว่าค่าแรงขั้นต่ำส่งผลโดยตรงต่อ “แรงงานในระบบ” เป็นหลัก ขณะที่แรงงานนอกระบบจำนวนมากได้รับผลทางอ้อม ดังนั้น หากต้องการยกระดับคุณภาพชีวิตแรงงาน “ในภาพรวมประเทศ” ต้องมีมาตรการคู่ขนาน (เช่น การคุ้มครองทางสังคม การเข้าถึงสิทธิ/ข้อมูล การลดภาระค่าครองชีพ) ควบคู่กับการปรับค่าแรงขั้นต่ำ

นอกจากนี้ ในบริบทที่ไทยพึ่งพาแรงงานข้ามชาติในระดับสูง การทำให้นโยบายมีผลจริงยังต้องเน้นการบังคับใช้ที่เท่าเทียม การเข้าถึงข้อมูลสิทธิ และการเข้าถึงกลไกร้องเรียน/คุ้มครอง เพื่อให้ค่าแรงขั้นต่ำทำหน้าที่เป็น “เส้นคุ้มครองรายได้” อย่างมีประสิทธิผลต่อแรงงานกลุ่มเปราะบาง

กล่าวโดยสรุป บทเรียนจากมาเลเซียช่วยชี้ว่า การยกระดับประสิทธิผลของค่าแรงขั้นต่ำไม่ได้ขึ้นกับตัวเลขอัตราเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นกับ “การออกแบบระบบ” ได้แก่ รอบทบทวนที่คาดการณ์ได้ การใช้หลักฐานเชิงประจักษ์และการสื่อสารที่โปร่งใส และการจัดการช่วงเปลี่ยนผ่าน ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้กับไทยภายใต้กรอบ Incrementalism, Participatory/Tripartite Governance, Public Choice และ Evidence-Based Policy เพื่อเพิ่มความชอบธรรม ลดความผันผวน และทำให้ผลลัพธ์ด้านคุณภาพชีวิตแรงงานเกิดขึ้นได้จริงมากขึ้น

บทสรุป

บทความนี้วิเคราะห์การพัฒนานโยบาย “ค่าแรงขั้นต่ำ” ของประเทศไทยในฐานะเครื่องมือเชิงนโยบายสาธารณะเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตแรงงาน โดยยืนยันว่า “ค่าแรงขั้นต่ำ” ไม่ได้เป็นเพียงการกำหนดตัวเลขค่าจ้าง แต่เป็นผลลัพธ์ของกระบวนการเชิงสถาบันที่ต้องสร้างดุลยภาพระหว่างการคุ้มครองแรงงานกับความสามารถในการแข่งขันของภาคธุรกิจภายใต้เงื่อนไขเศรษฐกิจและการจ้างงานที่เปลี่ยนแปลง (ILO, 1970; ILO, 2016; World Bank, 2020) การทบทวนนโยบายไทยช่วงปี พ.ศ. 2566–2568 สะท้อนการกำหนดอัตราผ่านกลไกไตรภาคี การปรับอัตราแบบค่อยเป็นค่อยไปและจำแนกตามพื้นที่ และความพยายามประคองรายได้จริงของแรงงานท่ามกลางค่าครองชีพที่เพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันยังปรากฏความท้าทายด้านความคาดการณ์ได้ของรอบทบทวนและความตึงเครียดเชิงผลประโยชน์ระหว่างแรงงานกับนายจ้าง โดยเฉพาะในภาคธุรกิจที่ใช้แรงงานเข้มข้นและ SMEs (ILO, 2016; World Bank, 2020)

เมื่อเชื่อมกับกรอบทฤษฎี 4 ชุด บทความพบว่า (1) การปรับแบบค่อยเป็นค่อยไปและการใช้อัตราตามพื้นที่สะท้อนตรรกะ Incrementalism ในการจำกัดแรงกระแทกและจัดการความเสี่ยงเชิงนโยบาย (Lindblom, 1959) (2) กลไกไตรภาคีทำหน้าที่เพิ่มความชอบธรรม แต่ “คุณภาพกระบวนการ” ขึ้นกับความสมดุลของข้อมูลและความโปร่งใสของเหตุผลประกอบอัตรา (Ansell & Gash, 2008; ILO, 2016) (3) พลวัตการต่อรองและแรงจูงใจของผู้เล่น รวมถึงแรงกดดันทางการเมือง–สังคม ทำให้นโยบายค่าแรงขั้นต่ำมักลงเอยด้วยผลลัพธ์เชิงประนีประนอมตามกรอบ Public Choice (Buchanan & Tullock, 1962) และ (4) การตัดสินใจที่สอดคล้องหลักการสากลจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลค่าครองชีพ ผลิตภาพ และสภาพเศรษฐกิจ/การจ้างงานเป็นฐานอย่างแท้จริงตามแนวคิด Evidence-Based Policy (Head, 2008; ILO, 1970; ILO, 2016) โดยข้อจำกัดสำคัญที่ทำให้ผลลัพธ์ด้านคุณภาพชีวิตเกิดขึ้นไม่เท่ากัน คือความครอบคลุมของนโยบาย เนื่องจากแรงงานนอกระบบมีสัดส่วนสูง ทำให้ผลของค่าแรงขั้นต่ำส่งผลโดยตรงต่อแรงงานในระบบเป็นหลัก ขณะที่แรงงานนอกระบบได้รับผลทางอ้อมมากกว่า (ILO, 2016; World Bank, 2020)

ในส่วน Benchmarking มาเลเซีย บทความชี้ให้เห็นบทเรียนเชิงสถาบันที่สามารถนำไปปรับใช้ได้ โดยเฉพาะการมีกติกาการทบทวนขั้นต่ำที่ชัดเจนตามกฎหมาย และการออกแบบการบังคับใช้ที่ช่วยให้ระบบ

มีความคาดการณ์ได้และลดแรงกระแทกต่อผู้ประกอบการ ซึ่งสะท้อนว่า “ประสิทธิผลของค่าแรงขั้นต่ำ” ขึ้นกับการออกแบบระบบและการกำกับดูแล ไม่ใช่เพียงระดับตัวเลขอัตราเท่านั้น (ILO, 2016; World Bank, 2020)

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

เพื่อให้สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์และวัตถุประสงค์ของบทความ ข้อเสนอแนะจึงเสนอเป็น “ชุดมาตรการเชิงสถาบัน” ที่ทำให้ค่าแรงขั้นต่ำทำหน้าที่เป็นเครื่องมือยกระดับคุณภาพชีวิตแรงงานได้จริงภายใต้ข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจและความสามารถในการแข่งขัน ดังนี้

1. กำหนดกรอบรอบทบทวนและประกาศล่วงหน้าอย่างเป็นระบบ ควรกำหนดกรอบเวลาการทบทวนให้ชัดขึ้นและสื่อสารล่วงหน้า เพื่อลดความไม่แน่นอนของแรงงานและนายจ้าง โดยเฉพาะ SMEs และทำให้เวทีไตรภาคีเตรียมข้อมูล/ข้อเสนอได้อย่างมีคุณภาพ ส่งผลให้การตัดสินใจมีความต่อเนื่องและยอมรับได้มากขึ้น (ILO, 2016; World Bank, 2020)

2. ใช้การบังคับใช้แบบเป็นระยะเมื่อปรับขึ้นกระทบกว้าง หากการปรับอัตรามีผลกระทบสูง ควรพิจารณาการบังคับใช้แบบเป็นระยะตามขนาดกิจการ/บางภาคส่วน/ช่วงเวลา เพื่อลดแรงต้าน เพิ่ม compliance และจำกัดผลลบต่อการจ้างงานในระยะสั้น ขณะเดียวกันยังรักษาเป้าหมายการยกระดับรายได้ขั้นต่ำ (World Bank, 2020)

3. เชื่อมโยงค่าจ้างกับผลิตภาพแบบค่อยเป็นค่อยไป ควรพัฒนาตัวชี้วัดผลิตภาพรายสาขา/รายพื้นที่และใช้ประกอบการทบทวนอัตรา เพื่อให้การปรับค่าแรงมีเหตุผลเชิงเศรษฐกิจ ลดข้อโต้แย้งเชิงต้นทุน และสนับสนุนการยกระดับทักษะ/ประสิทธิภาพการผลิตควบคู่กับการขึ้นค่าแรง (ILO, 1970; ILO, 2016)

4. จำกัดช่วงความต่างของอัตราโดยยังสะท้อนค่าครองชีพ ควรพิจารณาปรับโครงสร้างอัตราให้ลดความต่างระหว่างพื้นที่ (เช่น โซน/ภูมิภาค หรือกำหนดเพดานช่วงต่าง) เพื่อเพิ่มเสถียรภาพตลาดแรงงาน ลดแรงจูงใจย้ายถิ่นที่ผิดสมดุล และลดความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ โดยยังคงใช้หลักฐานค่าครองชีพรองรับ (ILO, 2016; World Bank, 2020)

5. ยกระดับระบบข้อมูลและเหตุผลประกอบอัตราให้เป็น evidence-based ควรจัดทำชุดข้อมูลมาตรฐาน (ค่าครองชีพ ผลิตภาพ การจ้างงาน) และเผยแพร่เหตุผลประกอบอัตราอย่างเป็นระบบ เพื่อเพิ่มความชอบธรรม ลดความขัดแย้งเชิงการรับรู้ และทำให้เวทีไตรภาคีถกเถียงบนฐานข้อมูลร่วมกันได้มากขึ้น (Head, 2008; ILO, 2016)

6. มาตรการคู่ขนานสำหรับแรงงานนอกระบบ เนื่องจากแรงงานนอกระบบเป็นข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของนโยบายค่าแรงขั้นต่ำโดยตรง จึงควรมีมาตรการเสริมด้านการคุ้มครองทางสังคมและการเข้าถึงข้อมูลสิทธิ เพื่อลดช่องว่างความคุ้มครองและทำให้การยกระดับคุณภาพชีวิตเกิดในภาพรวม ไม่กระจุกเฉพาะแรงงานในระบบ (ILO, 2016; World Bank, 2020)

7. ให้ความสำคัญกับแรงงานข้ามชาติและกลุ่มเปราะบาง ควรยกระดับการบังคับใช้ให้เท่าเทียม เพิ่มการเข้าถึงข้อมูลสิทธิและกลไกร้องเรียน/คุ้มครอง (เช่น ช่องทางหลายภาษา) เพื่อให้ค่าแรงขั้นต่ำเป็น “เส้นคุ้มครองรายได้ขั้นต่ำ” ที่เกิดผลจริงต่อแรงงานกลุ่มเปราะบาง (ILO, 2016)

ข้อเสนอแนะทั้งหมดมุ่งพัฒนา “ระบบ” มากกว่าการเน้นเพิ่มอัตราเพียงด้านเดียว ผ่านการทำให้กติกาทบทวนคาดการณ์ได้ การตัดสินใจโปร่งใสอิงหลักฐาน การจัดการช่วงเปลี่ยนผ่าน และการลดข้อจำกัดด้านความครอบคลุม เพื่อให้ค่าแรงขั้นต่ำทำหน้าที่เป็นเครื่องมือยกระดับคุณภาพชีวิตแรงงานไทยได้อย่างมีประสิทธิผลและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน. (2567). *พัฒนาการนโยบายค่าแรงขั้นต่ำของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: กระทรวงแรงงาน

กระทรวงแรงงาน. (2566). *รายงานการพิจารณาปรับอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ*. (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: กระทรวงแรงงาน

ประกาศคณะกรรมการค่าจ้าง เรื่อง อัตราค่าจ้างขั้นต่ำ (ฉบับที่ 12). (2566, 8 ธันวาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 140 ตอนพิเศษ 315 ง. น.1-5.

ประกาศคณะกรรมการค่าจ้าง เรื่อง อัตราค่าจ้างขั้นต่ำ (ฉบับที่ 13). (2567, 24 ธันวาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 141 ตอนพิเศษ 284 ง. น. 1–4.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2566). *การสำรวจแรงงานนอกระบบ พ.ศ. 2566*. สืบค้นเมื่อ 22 กุมภาพันธ์ 2569, จาก https://www.nso.go.th/nsoweb/storage/survey_detail/2023/20231218155504_43190.pdf

Ansell, C., & Gash, A. (2008). Collaborative governance in theory and practice. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 18(4), 543–571.

Buchanan, J. M. & Tullock, G. (1962). T*he calculus of consent: Logical foundations of constitutional democracy*. Ann Arbor: University of Michigan Press

Freeman, R. B. (1996). “The Minimum Wage as a Redistributive Tool.” *The Economic Journal*, 106(436), 639–649.

Government of Malaysia. (2011). *National Wages Consultative Council Act 2011*. Act 732.

Head, B. W. (2008). Three lenses of evidence-based policy. *Australian Journal of Public Administration*, 67(1), 1–11.

International Labour Organization (ILO). (1928). *Minimum Wage-Fixing Machinery Convention, 1928 (No. 26)*. Geneva: ILO.

International Labour Organization (ILO). (1970). *Minimum Wage Fixing Convention, 1970 (No. 131)*. Geneva: ILO.

International Labour Organization. (2016). *Minimum wage policy guide*. Retrieved 10 August 2025, from https://www.ilo.org/global/topics/wages/minimum-wages/lang--en/index.htm

Jabatan Tenaga Kerja Semenanjung Malaysia. (2011). *National Wages Consultative Council Act 2011 (Act 732)*. Retrieved 28 February 2026, from https://jtksm.mohr.gov.my/sites/default/files/2023-03/3.%20National%20Wages%20Consultative%20Council%20Act%202011.pdf

Lindblom, C. E. (1959). The science of "muddling through". *Public Administration Review*, 19(2), 79–88.

Neumark, D., & Wascher, W. (2008). *Minimum Wages*. Cambridge, MA: MIT Press.

OECD. (2015). *In It Together: Why Less Inequality Benefits All*. Paris: OECD Publishing.

Skrine. (2024). *Minimum Wages Order 2024 gazetted*. Retrieved 28 February 2026, from https://www.skrine.com/insights/alerts/december-2024/minimum-wages-order-2024-gazetted

Stigler, G. J. (1946). The economics of minimum wage legislation. *American Economic Review, 36*(3), 358–365

United Nations Network on Migration. (2024). *Thailand migration report 2024*. Retrieved 22 February 2026, from https://thailand.iom.int/sites/g/files/tmzbdl1371/files/documents/2024-12/thailand-migration-report-2024.pdf

World Bank. (2016). *Thailand economic monitor: Aging society and economy.* Bangkok: World Bank.

World Bank. (2020). *Balancing Protection and Productivity : Minimum Wages in Developing Countries.* Washington, DC: World Bank.

ปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จในการดำเนินโครงการนวัตกรรมท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้รางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี

The key Success Factors in Implementation of Local Innovation Projects of Sub-district Administrative Organizations Awarded for Good Governance

จามรี บุษย์ชญานนท์* นราธิป ศรีราม นพพล อัคฮาด

Jamaree Butjayanon*, Narathip Sriram, Noppon Akahat

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช*

Master of Public Administration Program, School of Management Science, Sukhothai Thammathirat Open University

สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช[2,3]

School of Management Science, Sukhothai Thammathirat Open University

Jameeree1979@gmail.com

Received: December 26, 2025 **Revised:** February 4, 2026 **Accepted:** February 12,2026

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาลักษณะและสาระสำคัญของโครงการนวัตกรรม 2) วิเคราะห์ปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ในการดำเนินโครงการ และ 3) เสนอแนวทางในการพัฒนาต่อยอดโครงการนวัตกรรมของ อบต. ที่ได้รับรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีการบริหารจัดการที่ดี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากร คือ อบต. ที่ได้รับรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 จำนวน 22 แห่ง ตัวอย่างคือ อบต. ได้รับรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 รางวัลที่ 1, 2 และ 3 จำนวน 7 แห่ง กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือ คือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง การสัมภาษณ์เชิงลึก รวม 21 คน การวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปอุปนัย ผลการวิจัยพบว่า 1) นวัตกรรมของ อบต. ที่ได้รับรางวัลดโดยรวมมีลักษณะที่เป็นสิ่งใหม่และเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไปหรือปรับปรุงต่อยอดจากนวัตกรรมเดิม สาระสำคัญของนวัตกรรมมีที่มาจากปัญหาในท้องถิ่น และการดำเนินการโดยอาศัยทรัพยากรและการมีส่วนร่วมจากประชาชน และนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการจัดบริการสาธารณะ 2) ปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จเฉพาะที่สำคัญคือ การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การแก้ปัญหาได้ตรงจุดและตรงกับความต้องการของประชาชน ผู้นำมีวิสัยทัศน์ ความสอดคล้องของนวัตกรรมกับสภาพปัญหาในพื้นที่ และประชาชนรับผลเชิงประจักษ์ และ 3) แนวทางในการพัฒนาต่อยอดโครงการนวัตกรรม คือ ควรดำเนินการนำปัญหาหรืออัตลักษณ์ของท้องถิ่นและทรัพยากร

ท้องถิ่นมาต่อยอดและพัฒนานวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างรายได้ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนบนพื้นฐานของการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: โครงการนวัตกรรมท้องถิ่น รางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี องค์การบริหารส่วนตำบล ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

Abstract

This aims to 1) study the characteristics and essence of innovation projects, to 2) analyze the critical success factors in implementation of local innovation projects of sub-district administrative organizations awarded for Good Governance in the fiscal year 2023, and to 3) propose guidelines for further development of local innovation projects of sub-district administrative organizations awarded for Good Governance in the fiscal year 2023. This research employed a qualitative approach. The population included 22 sub-district administrative organizations awarded for Good Governance in the fiscal year 2023, and the samples were seven sub-district administrative organizations awarded first, second, and third place for Good Governance in the fiscal year 2023 selected by purposive sampling. Semi-structured interviews were used as the research tool for collecting data through in-depth interviews. The collected data were analyzed using content analysis and analytic induction. The research findings revealed that 1) the innovation characteristics of sub-district administrative organizations awarded for Good Governance were novel and changed gradually, or based on the existing innovation. The essence of the innovation consisted of local problems as the rationale for innovation, utilizing local resources and public participation, and improving efficiency of public service for public benefits using digital technology. 2) Critical success factors in implementation of local innovation projects of sub-district administrative organizations awarded for Good Governance included involvement of all relevant parties, ability to address the root cause in line with public needs, leaders' vision, coherence of the innovation with the contextual problems in the area, and empirical positive impacts on public. 3) Guidelines for further development of local innovation projects should be creating innovation upon local problems or identities to generate revenue and improve quality of life for the public on the basis of ongoing application of digital technology.

Keywords: Local Innovation Projects, Good Governance Award for Local Administrative Organizations, Sub-district Administrative Organization, The key Success Factors

บทนำ

การปกครองท้องถิ่น เป็นการปกครองที่รัฐบาลกลางให้อำนาจ หรือกระจายอำนาจไปให้หน่วยการปกครองท้องถิ่น เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีอำนาจในการปกครองร่วมกันทั้งหมด หรือเพียงบางส่วนในการบริหารท้องถิ่น โดยให้มีองค์กรอันมิได้เป็นส่วนหนึ่งของรัฐบาลกลาง มีอำนาจในการตัดสินใจและบริหารงานภายในท้องถิ่นในเขตอำนาจของตน (Daniel Wit, 1967 อ้างถึงในโกวิทย์ พวงงาม, 2552) การปกครองท้องถิ่นที่เป็นสากล มีอยู่ 2 ระบบใหญ่ (ชำนาญ จันทร์เรือง, 2555) คือ 1) ระบบแองโกลแซกซัน (Anglo-Saxon System) เป็นการปกครองท้องถิ่นอันยาวนานของอังกฤษ โดยท้องถิ่นยังคงสงวนอำนาจของท้องถิ่นเอาไว้โดยมอบอำนาจบางประการให้ส่วนกลางดำเนินการเท่าที่จำเป็นเท่านั้น จึงเป็นแบบอย่างของการปกครองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น มีลักษณะเด่น คือ การมีอำนาจปกครองตนเองและความเป็นอิสระของท้องถิ่น ประเทศที่ใช้การปกครองระบบนี้ เช่น สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ อินเดีย ปากีสถาน เป็นต้น 2) ระบบคอนติเนนตัล (Continental System) เป็นระบบในทวีปยุโรป เน้นหลักการรวมอำนาจและเอกภาพแห่งรัฐ โดยถือว่ารัฐบาลมีอำนาจเต็มในการปกครองและบริหารประเทศ ส่วนการปกครองท้องถิ่นเกิดจากการกระจายอำนาจของรัฐบาล โดยรัฐบาลมอบหมายอำนาจบางประการให้แก่ท้องถิ่น ดังนั้นท้องถิ่นจะมีอำนาจในการปกครองตนเองและมีความอิสระมากน้อยเพียงใดจึงขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐบาลเป็นหลักและเป็นผู้กำหนดรูปแบบ ประเทศที่ใช้ระบบนี้จะมีการใช้อำนาจบริหารโดยใช้หลักการรวมอำนาจปกครอง การแบ่งอำนาจปกครองและการกระจายอำนาจปกครองไปพร้อม ๆ กัน ประเทศที่ใช้การปกครองแบบนี้คือ ฝรั่งเศส สเปน อิตาลี เป็นต้น ระบบนี้มีการจัดระเบียบการปกครองและบริหารท้องถิ่นค่อนข้างจะเป็นระบบที่ชัดเจน มีความเป็นเอกรูป (Uniformity) คือจัดแบบเดียวกันทั่วทั้งประเทศ (จิรวัฒน์ เมธาสุทธิรัตน์, 2564) การปกครองท้องถิ่นของไทยเราที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน พบว่าได้มีการใช้รูปแบบการปกครองท้องถิ่นโดยใช้ระบบคอนติเนนตัลที่อำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองท้องถิ่นจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับส่วนกลางที่จะ กระจายอำนาจลงมาให้ (ชำนาญ จันทร์เรือง, 2555) ส่วนลักษณะด้านพื้นที่ในความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะเป็นพื้นที่ที่ผสมกลมกลืนกับชุมชนท้องถิ่น อยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นจะสะท้อนถึงพื้นฐานของความเป็นชุมชนท้องถิ่น สอดคล้องกับขนาดและการขยายตัวของชุมชนส่วนภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมี 2 ลักษณะคือ ภารกิจซึ่งเป็นบริการสาธารณะขนาดเล็กหรือมุ่งตอบสนองความต้องการภายในชุมชนหนึ่ง ๆ เป็นสำคัญ และภารกิจที่มีขนาดใหญ่ครอบคลุมพื้นที่การให้บริการในหลายชุมชน (สถาบันพระปกเกล้า, 2547) ประเทศไทยในปัจจุบันได้มีกฎหมายกำหนดให้หน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นมี 2 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบทั่วไป ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติให้เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นขนาดเล็กหรือระดับล่าง ที่มีอำนาจหน้าที่ในการให้บริการสาธารณะต่าง ๆ ภายในเขตพื้นที่รับผิดชอบ และ 2) รูปแบบพิเศษ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา ซึ่งตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติให้เมืองพัทยามีฐานะเป็นหน่วย

การปกครองท้องถิ่นขนาดเล็กหรือระดับล่าง อำนาจหน้าที่ของเมืองพัทยาจึงเทียบเท่ากับเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล (สันต์ชัย รัตนะขวัญ, 2560) ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีภารกิจหน้าที่ที่เป็นบริการสาธารณะขนาดเล็ก มุ่งตอบสนองความต้องการภายในขอบเขตของตัวเองเป็นสำคัญ มีการให้บริการสาธารณะที่ไม่ยุ่งยากไม่ซับซ้อน ในกรณีประเทศไทย คือ เทศบาลเมืองพัทยา และองค์การบริหารส่วนตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับตำบลที่ราชการจัดตั้งขึ้น โดยมีลักษณะของการมอบอำนาจให้ประชาชนปกครองกันเอง ให้ช่วยกันคิดริเริ่ม หรือตัดสินปัญหาต่าง ๆ เป็นลักษณะของการกระจายอำนาจ (Decentralization) ทำให้เกิดมีการปกครองตนเอง และความเป็นอิสระในการบริหารงานแต่ก็ยังอยู่ใต้การควบคุมกำกับดูแลของรัฐตามสมควร กำหนดให้ ฝ่ายนิติบัญญัติเป็นองค์ประกอบที่แสดงให้เห็นลักษณะของการปกครองตนเอง โดยให้ราษฎรเลือกผู้แทนของตน เข้าไปกำหนดนโยบายการบริหารงานในท้องถิ่น ส่วนฝ่ายบริหารเป็นผู้รับนโยบายฝ่ายนิติบัญญัติมาปฏิบัติให้เป็นผลสำเร็จ อาจพบลักษณะที่มีองค์การที่เป็นนิติบุคคล มีการเลือกตั้งเจ้าหน้าที่เข้ามาบริหารงาน และมีการบริหารอย่างอิสระ โดยรัฐเข้าควบคุมเพียงส่วนน้อย มีเงินเป็นค่าใช้จ่ายในการบริหารงานเอง โดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 มาตรา 70 ได้จัดระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล สุขาภิบาล และราชการส่วนท้องถิ่นอื่นตามที่มีกฎหมายกำหนดนั่นคือ กรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา ในปี พ.ศ. 2537 มีท้องถิ่นเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งรูปแบบคือ องค์การบริหารส่วนตำบล (ชูวงศ์ ฉายะบุตร, 2539) เพื่อให้เป็นองค์กรที่ทำงานอย่างใกล้ชิดใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด และทำหน้าที่แทนรัฐบาลกลางในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม ดังนั้น การที่หมู่บ้าน ตำบลจะได้รับการพัฒนาที่ดีในด้านต่าง ๆ ดังกล่าว อาจจะขึ้นอยู่กับการดำเนินงานหรือดำเนินโครงการต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นนั้น ๆ อันเป็นผลจากการบริหารจัดการที่ดีในองค์การบริหารส่วนตำบลทางราชการเล็งเห็นความสำคัญใน เรื่องนี้ จึงได้จัดให้มีโครงการประกวดเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดีขององค์กรขึ้น คือ รางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 มีองค์การบริหารส่วนตำบลได้รางวัลดังกล่าว จำนวน 7 แห่ง ได้แก่ 1) องค์การบริหารส่วนตำบลปางหมู อำเภอแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้ดำเนินโครงการศูนย์นวัตกรรมท้องถิ่นปางหมูอัจฉริยะ (Pangmu Local Smart Innovation Center) 2) องค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขาม อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี ได้ดำเนินโครงการนวัตกรรมสนับสนุนธนาคารน้ำ (ธนาคารน้ำเพื่อชีวิต) 3) องค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้ดำเนินโครงการ“โนราท่าข้าม” รากเหง้าวิถีถิ่นอัตลักษณ์งานศิลป์ร่วมสืบสานมรดกโลก 4) องค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ได้ดำเนินโครงการป่าหุ่งดิจิทัล (PAHUNG DIJITAL) 5) องค์การบริหารส่วนตำบลนาทราย อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ได้ดำเนินโครงการเยือนถิ่น 3 ครูบา พัฒนาแหล่งเรียนรู้ เปิดประตูนวัตกรรมนำสู่เมืองยั่งยืน (Learning Community Center for Local Innovation to be Nasai Resilience City) 6) องค์การบริหารส่วนตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ได้ดำเนินโครงการสนับสนุนการแก้ไขปัญหาแนวเขตที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยชนบท ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ และ 7) องค์การ

บริหารส่วนตำบลวังทอง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร ได้ดำเนินโครงการติดตั้งไฟฟ้าสาธารณะพลังงานแสงอาทิตย์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

องค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้รับรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 และโครงการนวัตกรรมท้องถิ่นและประเภทของนวัตกรรม รวมถึงประเภทรางวัลต่าง ๆ ที่ได้รับรางวัล ดังแสดงในตารางที่ 1–2

ตารางที่ 1 โครงการนวัตกรรมท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล ที่ได้รับรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีการบริหารจัดการที่ดี และประเภทของนวัตกรรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566

โครงการนวัตกรรมท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้รับรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566			
ลำดับ	**ชื่อโครงการนวัตกรรม**	**ประเภทของนวัตกรรม**	**ประเภทรางวัล**
1	ศูนย์นวัตกรรมท้องถิ่นปางหมูอัจฉริยะ (Pangmu Local Smart Innovation Center)	ด้านการเพิ่มประสิทธิผลการบริหาร	รางวัลดีเลิศ รางวัลที่ 3
	นวัตกรรมสนับสนุนธนาคารน้ำ (ธนาคารน้ำเพื่อชีวิต)	ด้านการมีน้ำสะอาดและการสุขาภิบาล	รางวัลโดดเด่น รางวัลที่ 1
3	“โนราท่าข้าม” รากเหง้าวิถีถิ่นอัตลักษณ์งานศิลป์ร่วมสืบสานมรดกโลก	ด้านการพัฒนาเมืองและชุมชนอย่างยั่งยืน	รางวัลโดดเด่น รางวัลที่ 2
4	ป่าหุ่งดิจิทัล (PAHUNG DIGITAL)	ด้านการเพิ่มประสิทธิผลการบริหาร	รางวัลโดดเด่น รางวัลที่ 3
5	เยือนถิ่น 3 ครูบา พัฒนาแหล่งเรียนรู้ เปิดประตูนวัตกรรม นำสู่เมืองยั่งยืน (Learning Community Center for Local Innovation to be Nasai Resilience City)	ด้านการพัฒนาเมืองและชุมชนอย่างยั่งยืน	รางวัลทั่วไป รางวัลที่ 1
6	สนับสนุนการแก้ไขปัญหาแนวเขตที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยชนบท ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่	ด้านการส่งเสริมและบริการที่เสมอภาคทางเพศและทุกช่วงวัย	รางวัลทั่วไป รางวัลที่ 2
7	ติดตั้งไฟฟ้าสาธารณะพลังงานแสงอาทิตย์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565	ด้านการพัฒนาเมืองและชุมชนอย่างยั่งยืน	รางวัลทั่วไป รางวัลที่ 3
รวม	**7 โครงการนวัตกรรม**		

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี https://odloc.go.th.

จากตารางที่ 1 พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้รับรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 จำนวนรวมทั้งหมด 7 แห่ง จำแนกตามประเภทของนวัตกรรม ด้านการพัฒนาเมืองและชุมชนอย่างยั่งยืน จำนวน 3 โครงการ ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพ จำนวน 2 โครงการ ด้านการมีน้ำสะอาดและการสุขาภิบาล จำนวน 1 โครงการ และด้านการส่งเสริมและบริการที่เสมอภาคทางเพศและทุกช่วงวัย จำนวน 1 โครงการ

ตารางที่ 2 องค์การบริหารส่วนตำบล ที่ได้รับรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีการบริหารจัดการที่ดี และประเภทรางวัลต่าง ๆ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566

องค์การบริหารส่วนตำบลที่มีการบริหารจัดการที่ดี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566			
ลำดับ	**ชื่อองค์การบริหารส่วนตำบล**	**สถานที่ตั้ง**	**ประเภทรางวัล**
1	องค์การบริหารส่วนตำบลปางหมู	อำเภอแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน	รางวัลดีเลิศ รางวัลที่ 3
2	องค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขาม	อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี	รางวัลโดดเด่น รางวัลที่ 1
3	องค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม	อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา	รางวัลโดดเด่น รางวัลที่ 2
4	องค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง	อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย	รางวัลโดดเด่น รางวัลที่ 3
5	องค์การบริหารส่วนตำบลนาทราย	อำเภอสี้ จังหวัดลำพูน	รางวัลทั่วไป รางวัลที่ 1
6	องค์การบริหารส่วนตำบลแม่วิน	อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่	รางวัลทั่วไป รางวัลที่ 2
7	องค์การบริหารส่วนตำบลวังทอง	อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร	รางวัลทั่วไป รางวัลที่ 3
รวม	**7 แห่ง**		

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานปลัดสำนัก นายกรัฐมนตรี https://odloc.go.th.

จากตารางที่ 2 พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้รับรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดีประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 จำนวนรวมทั้งหมด 7 แห่ง จำแนกเป็นรางวัลประเภทดีเลิศจำนวน 1แห่ง ส่วนรางวัลประเภทโดดเด่น จำนวน 3 แห่ง และรางวัลทั่วไป จำนวน 3 แห่ง

การพิจารณาให้องค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 7 แห่ง ได้รับรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดีนั้น ส่วนหนึ่งเป็นผลของความสำเร็จในการดำเนินโครงการนวัตกรรมท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลด้วย การดำเนินโครงการนวัตกรรมท้องถิ่นจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะโครงการนี้เป็นเงื่อนไขส่วนหนึ่งที่มีการกำหนดการให้คะแนนในกรณีที่องค์การบริหารส่วนตำบล ส่งองค์กรของตนเข้ารับการพิจารณาในการเข้ารับรางวัล “องค์การบริหารส่วนตำบลที่มีการบริหารจัดการที่ดี” อันเนื่องมาจากนวัตกรรม คือ ความคิด การปฏิบัติ หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ ที่ยังไม่เคยมีใช้มาก่อน หรือเป็นการพัฒนาดัดแปลงมาจากของเดิมที่มีอยู่แล้ว ให้ทันสมัยและใช้ได้ผลดียิ่งขึ้นเมื่อนำนวัตกรรมมาใช้จะช่วยให้การทำงานนั้นได้ผลดีมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงกว่าเดิม (นิรันดร ไชยสัจ, 2551) การนำ “นวัตกรรม” มาร่วมกับการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้า โดยเป็นการดำเนินการใด ๆ อันเกิดจากความคิด การปฏิบัติ หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ ที่ยังไม่เคยมีใช้มาก่อน หรือเป็นการพัฒนาดัดแปลงมาจากของเดิมที่มีอยู่แล้ว ให้ทันสมัยและใช้ได้ผลดียิ่งขึ้น เมื่อนำนวัตกรรมมาใช้ในท้องถิ่นจึงเกิด “นวัตกรรมท้องถิ่น” อันมีส่วนช่วยให้การทำงานในท้องถิ่นนั้น ๆ ได้ผลดีมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงกว่าเดิม โดยผลจากการดำเนินโครงการนวัตกรรมท้องถิ่นที่มีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนในการ

ยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชน เป็นการนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ อันเป็นเป้าหมายสำคัญของการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในเรื่อง ปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จในการดำเนินโครงการนวัตกรรมท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้รางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี เพื่อศึกษาลักษณะและสาระสำคัญของโครงการนวัตกรรม ปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จ และแนวทางในการพัฒนาต่อยอดโครงการนวัตกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้รับรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีการบริหารจัดการที่ดี เพื่อเป็นประโยชน์ต่อองค์การบริหารส่วนตำบลใดที่ต้องการปรับปรุง พัฒนา และดำเนินโครงการนวัตกรรม ตามแบบอย่างเพื่อการต่อยอด ทั้งนี้อาจเพิ่มโอกาสในการนำองค์กรเข้าสู่การประเมินเพื่อรับรางวัลดังกล่าวในอนาคต ตลอดจนส่งผลต่อความเจริญก้าวหน้าและการพัฒนาประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะและสาระสำคัญของโครงการนวัตกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้รับรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีการบริหารจัดการที่ดี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จขององค์การบริหารส่วนตำบลในการดำเนินโครงการนวัตกรรมที่ได้รับรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีการบริหารจัดการที่ดี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566
3. เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาต่อยอดโครงการนวัตกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้รับรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นวิธีการศึกษาค้นคว้าที่เกิดจากการได้ข้อมูล ข้อเท็จจริงตามเหตุการณ์ที่ปรากฏในการดำเนินโครงการนวัตกรรม เป็นข้อมูลเชิงคุณลักษณะ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ของข้อมูล ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น มีการตีความ แยกแยะ และค้นหาข้อสรุปเกี่ยวกับลักษณะต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ รวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริงด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structures Interview) โดยผู้ศึกษาจะเตรียมประเด็นไว้แบบกว้าง ๆ และจะเพิ่มเติมประเด็นในการซักถามเมื่อต้องการได้ข้อมูลในเชิงลึกเพิ่มขึ้น รูปแบบการสัมภาษณ์ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล มีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบเจาะจงกลุ่ม การจดบันทึกและเครื่องบันทึกเสียง และการศึกษาจากเอกสารและวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Research)

กลุ่มเป้าหมาย

ในการศึกษาครั้งนี้ ประชากรคือองค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้รับรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 จำนวน 22 แห่ง (รางวัลที่ 1, 2, 3 และรางวัลชมเชย) ตัวอย่างคือองค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้รับรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 รางวัลที่ 1, 2, และ 3 จำนวน 7 แห่ง โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key

Informant) ซึ่งเป็นบุคลกรในองค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้รับรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ที่ได้รับมอบหมายเพื่อเป็นตัวแทนองค์กรเผยแพร่สารสนเทศเกี่ยวกับองค์กรและงานโครงการต่าง ๆ ขององค์กรในงาน “ประกาศรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566” กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักได้มาโดยแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non-Probability Sample) ด้วยวิธีเจาะจง (Purposive Sampling) แห่งละ 3 คน รวมจำนวน 21 คน องค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้รับรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 จำนวน 7 แห่ง มีรายชื่อองค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้รับรางวัล เรียงตามลำดับรางวัลที่ได้รับคือ รางวัลดีเลิศ รางวัลที่ 3, รางวัลโดดเด่น รางวัลที่ 1, 2, 3, และรางวัลทั่วไป รางวัลที่ 1, 2, 3 ดังนี้ 1) องค์การบริหารส่วนตำบลปางหมู อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน 2) องค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขาม อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี 3) องค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 4) องค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย 5) องค์การบริหารส่วนตำบลนาทราย อำเภอสี้ จังหวัดลำพูน 6) องค์การบริหารส่วนตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ และ 7) องค์การบริหารส่วนตำบลวังทอง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้ที่ทราบข้อมูลเป็นอย่างดีเกี่ยวกับการที่องค์กรประสบความสำเร็จในการได้รับรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 เป็นตัวแทนองค์กรที่ได้รับมอบหมายให้มีบทบาทหน้าที่มาเป็นผู้ที่มาเผยแพร่ข้อมูลขององค์กรในงานโดยตรง

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เรื่องปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จในการดำเนินโครงการนวัตกรรมท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้รางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี

การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เรื่องปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จในการดำเนินโครงการนวัตกรรมท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้รางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี มีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิด และกรอบเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา 2) จัดทำแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยผู้ศึกษาได้กำหนดประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์กับผู้เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่ได้รับมอบหมายจากองค์กรอย่างกว้าง ๆ และสามารถใช้เป็นแนวทางในการพูดคุย เพื่อให้ได้รายละเอียดของข้อมูลที่น่าสนใจจากรูปแบบการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล เป็นการถามเจาะลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างละเอียดถี่ถ้วน ที่เป็นความรู้ข้อมูลแบบฝังลึก ประสบการณ์ หรือมุมมองของผู้ให้สัมภาษณ์เป็นรายบุคคล มีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบเจาะจงกลุ่ม การจดบันทึกและเครื่องบันทึกเสียง 3) การทดสอบเครื่องมือ ดำเนินการดังนี้คือ 3.1) การทดสอบความเที่ยงตรง โดยนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการสร้างเครื่องมือ เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหา

ความครบถ้วนตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ 3.2) นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิได้ตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสัมภาษณ์แล้ว พบว่า แบบสัมภาษณ์มีความเที่ยงตรงของเนื้อหาและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ 3.3) นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาและได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว นำมาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์นำไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายตัวอย่างจำนวนหนึ่ง และนำผลการศึกษาให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบพิจารณา และปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้จริง 3.4) นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบแล้วไปใช้กับผู้เป็นตัวแทนองค์กรในการให้ข้อมูลหลักที่กำหนดไว้

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย

ผู้ศึกษาได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคลของผู้ให้ข้อมูลหลัก ด้วยรูปแบบการจดบันทึกและบันทึกเสียง มาจำแนก การจัดข้อมูลให้เป็นระเบียบโดยใช้วิธีการเชื่อมโยงกับประเด็นคำถาม ทำการตรวจสอบข้อมูล จัดประเภทข้อมูล วิเคราะห์ค้นหาแบบแผน และการตีความข้อมูลที่ผู้ศึกษาได้รวบรวมมา เพื่อให้เข้าใจในความหมายเกี่ยวข้องกับประเด็นคำถาม โดยอาศัยวัตถุประสงค์ของการวิจัยและกรอบแนวคิดเป็นแนวทางพิจารณา การศึกษานี้ ได้ใช้การวิธีการพรรณนา การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และการวิเคราะห์แบบอุปนัย เป็นวิธีวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้คือ การเก็บรวบรวมข้อมูล รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคลของผู้ให้ข้อมูลหลัก แล้วทำการจัดระเบียบข้อมูลเป็นหมวดหมู่โดยใช้การอธิบายเชิงพรรณนา หลังจากจัดข้อมูลให้เป็นระเบียบแล้วทำการหาข้อสรุปและตรวจสอบความหมายจากข้อมูลที่ได้แสดงไว้ ซึ่งผู้ศึกษาต้องนำข้อมูลทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา จากนั้นทำการตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น บริบทขององค์กร ขุมชนการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ การทำงานในองค์กร การดำเนินโครงการนวัตกรรม ฯลฯ โดยใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย

ผลการวิจัย

ปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จในการดำเนินโครงการนวัตกรรมท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้รางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี มีวัตถุประสงค์คือ ศึกษาลักษณะและสาระสำคัญของโครงการ วิเคราะห์ปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จขององค์การบริหารส่วนตำบลในการดำเนินโครงการ และเสนอแนวทางในการพัฒนาต่อยอดโครงการนวัตกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้รับรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีการบริหารจัดการที่ดี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาดังนี้

1. ลักษณะและสาระสำคัญของโครงการนวัตกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้รับรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีการบริหารจัดการที่ดี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 สรุปลักษณะเด่นโดยรวม แบ่งได้ 2 ลักษณะใหญ่ ๆ ผลการศึกษาพบว่า

1.1 ลักษณะเด่นชัดโดยทั่วไป ในที่นี้หมายความถึง ลักษณะและสารสำคัญของโครงการที่มีความคล้ายคลึง หรือใกล้เคียงกันหรือเหมือนกันทั้ง 7 โครงการ โดยผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร

ที่เกี่ยวข้องแล้วสรุปได้ถึงลักษณะเด่นโดยรวม ของโครงการนวัตกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้รับรางวัลดังนี้ คือ ผลิตผลของนวัตกรรมที่เกิดขึ้นมีผลลัพธ์เป็นแบบใหม่และหรือเป็นรูปธรรม การได้ใช้และหรือเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม โครงการมีลักษณะความยั่งยืนต่อเนื่องใช้ประโยชน์ได้อย่างสูงสุดตลอดไป ประชาชนมีส่วนร่วมคิดร่วมทำร่วมใช้ วัตถุประสงค์ของโครงการสอดคล้องกับสภาพปัญหาของชุมชนท้องถิ่น ลดความได้เปรียบ เสียเปรียบ ลดความ เหลื่อมล้ำ ลดช่องว่าง สร้างความเสมอภาค ความเท่าเทียมกันทางสังคมโดยรวม มุ่งเน้นความสำคัญในการแก้ปัญหาในชุมชน ประชาชนได้รับผลเชิงประจักษ์ ความโปร่งใส เปิดเผย สามารถตรวจสอบได้ มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ มีการสื่อสารประชาสัมพันธ์ รับความรู้ ถ่ายทอด เกิดการเรียนรู้ ความเป็นอยู่ของประชาชนมีสภาพดีมากยิ่งขึ้น มีความร่วมมือระหว่างองค์กรของรัฐและประชาชน ใช้ความรู้และความสามารถหลากหลายสาขา หลายด้าน เป็นโครงการต้นแบบได้เป็นอย่างดี มีการทำงานอย่างมีขั้นตอน มีระเบียบแบบแผนชัดเจน แก้ปัญหาได้ตรงกับความต้องการของประชาชน มีการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดการบริการประชาชนได้ครอบคลุมทั่วถึงและหรือค่อนข้างทั่วถึงทุกพื้นที่ในชุมชน และมีการต่อยอดและหรือพัฒนาทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น

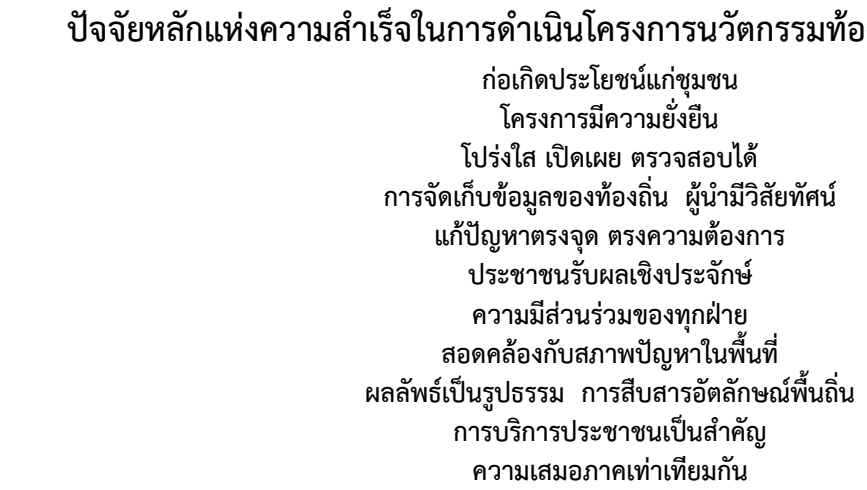
1.2 ลักษณะโดดเด่นที่น่าสนใจ ในที่นี้หมายถึง ลักษณะและสารสำคัญของโครงการที่มีความไม่เหมือนหรือแตกต่างจากโครงการอื่น ๆ อย่างเด่นชัด ตามความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลัก จากการสัมภาษณ์จำนวน 21 คน ในองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 7 แห่งในทั้งหมด 7 โครงการนวัตกรรมท้องถิ่นที่ได้รับรางวัล ผู้วิจัยพบว่า ลักษณะโดดเด่นที่น่าสนใจคือ รับผิดชอบให้ความยุติธรรมความชอบธรรมต่อทรัพย์สินที่ถือครองโดยประชาชน มีการบูรณาการความรู้ด้านหัตกรรมมาช่วยต่อยอดเสริมอาชีพสร้างรายได้ เจ้าหน้าที่ประจำระดับปฏิบัติการในหน่วยงานเป็นผู้ริเริ่มโครงการ ความคุ้มค่าคุ้มทุนประหยัดงบประมาณอย่างต่อเนื่องยาวนาน ยกระดับความเป็นอยู่ในแง่ความปลอดภัยของประชาชนในชุมชน มีการทำงานในลักษณะเชิงรุก การสืบสานอัตลักษณ์พื้นถิ่น และเน้นคลุมพื้นที่ที่อาจเกิดอันตราย

2. ปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จขององค์การบริหารส่วนตำบลในการดำเนินโครงการนวัตกรรมที่ได้รับรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีการบริหารจัดการที่ดี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 จำนวน 7 แห่ง ผู้วิจัยแบ่งปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จเป็นสองกลุ่มคือ ปัจจัยหลักที่สำคัญและปัจจัยหลักที่สำคัญรองลงมา พบว่า

2.1 ปัจจัยหลักที่สำคัญมีจำนวน 5 ปัจจัย คือ 1) ความมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย 2) การแก้ปัญหาได้ตรงจุดและตรงกับความต้องการของประชาชน 3) ผู้นำมีวิสัยทัศน์ 4) ความสอดคล้องกับสภาพปัญหาในพื้นที่ 5) ประชาชนรับผลเชิงประจักษ์

2.2 ปัจจัยหลักที่สำคัญรองลงมามีจำนวน 8 ปัจจัยคือ 1) ความโปร่งใส เปิดเผย ตรวจสอบได้ 2) การบริการประชาชนเป็นสำคัญ 3) ผลลัพธ์เป็นรูปธรรม 4) โครงการมีความยั่งยืน 5) การก่อเกิดประโยชน์แก่ชุมชน 6) การจัดดำเนินการเก็บข้อมูลด้านต่าง ๆ ของท้องถิ่นชุมชนเพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจในการมุ่งแก้ปัญหาการบริหารจัดการ 7) ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน และ 8) การสืบสานอัตลักษณ์พื้นถิ่น

สรุปภาพรวมเกี่ยวกับปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จในการดำเนินโครงการโดยภาพรวม 13 ปัจจัย โดยนับรวมทั้งปัจจัยหลักที่สำคัญและปัจจัยหลักที่สำคัญรองลงมาขององค์การบริหารส่วนตำบลในการดำเนินโครงการนวัตกรรมท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้รับรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ผู้วิจัยนำเสนอแสดงปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จโดยการนำจำนวนความถี่ที่ถูกกล่าวถึงประเด็นหัวข้อปัจจัยแห่งความสำเร็จ นำเข้าโปรแกรม Mentimeter ข้อความตัวอักษรในภาพจะมีขนาดใหญ่ขึ้นตามจำนวนที่เพิ่มขึ้นของความถี่ที่ถูกกล่าวถึง ดังภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 ปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จโดยภาพรวมขององค์การบริหารส่วนตำบลในการดำเนินโครงการนวัตกรรมท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้รับรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดีประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2566

3. แนวทางในการพัฒนาต่อยอดโครงการนวัตกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้รับรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีการบริหารจัดการที่ดี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 พบว่าควรพิจารณาในด้านต่าง ๆ คือ ความเป็นอยู่ของประชาชน การแก้ปัญหาของประชาชนในชุมชน การส่งเสริมเอกลักษณ์ของชุมชน การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีใหม่ทันสมัย การท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชน การใช้ประโยชน์จากพลังงานธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่ชุมชน และการสื่อสารการถ่ายทอดเทคโนโลยี กล่าวโดยสรุปแนวทางในการพัฒนาต่อยอดโครงการนวัตกรรม คือ ควรดำเนินการนำปัญหาหรืออัตลักษณ์ของท้องถิ่นและทรัพยากรท้องถิ่นมาต่อยอดและพัฒนานวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างรายได้ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนบนพื้นฐานของการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่องปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จในการดำเนินโครงการนวัตกรรมท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้รางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี ผู้วิจัยอภิปรายผล ดังนี้

ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะและสาระสำคัญของโครงการนวัตกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้รับรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีการบริหารจัดการที่ดี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 สรุปได้ 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ ลักษณะเด่นชัดโดยทั่วไป เป็นลักษณะของโครงการที่มีคล้ายหรือใกล้เคียงกันหรือเหมือนกัน และลักษณะโดดเด่นที่น่าสนใจ เป็นลักษณะของโครงการที่ไม่เหมือนหรือแตกต่างจากโครงการอื่น ๆ อย่างเด่นชัด ในประเด็นลักษณะโครงการนวัตกรรมเด่นชัดโดยทั่วไป พบว่า โครงการมีลักษณะเป็นต้นแบบ มีวัตถุประสงค์สอดคล้องกับสภาพปัญหาของชุมชนท้องถิ่น มีผลลัพธ์เป็นสิ่งใหม่ มีประโยชน์ต่อส่วนรวม มีความต่อเนื่องยั่งยืน ประชาชนร่วมคิดร่วมทำร่วมใช้ สร้างความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ประชาชนได้รับผลเชิงประจักษ์ มีความโปร่งใสเปิดเผยตรวจสอบได้ มีการนำเทคโนโลยีทันสมัยมาใช้ มีการติดต่อสื่อสารรับความรู้ถ่ายทอดเกิดการเรียนรู้ มีความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจากหลาย ๆ หน่วยงานหลาย ๆ ฝ่าย หลากหลายสาขาความรู้ มีการทำงานแบบเชิงบูรณาการ แก้ปัญหาในชุมชนที่ได้รับความเดือดร้อนเร่งด่วน เน้นการบริการครอบคลุมทุกคนทุกพื้นที่ ครอบคลุมหลาย ๆ ภารกิจทางสังคม และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ ที่ผลการวิจัยเป็นนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้ดำเนินโครงการนวัตกรรมและผู้เกี่ยวข้องต่างยึดถือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับประชาชนเป็นหลัก สร้างให้เกิดลักษณะเด่นชัดของโครงการนวัตกรรม โดยรวมดังกล่าวโดยมุ่งเน้นการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน โดยเฉพาะอันดับแรกพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่มุ่งแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเร่งด่วนที่แก้ไขสำเร็จแล้วประชาชนประจักษ์ในความเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ส่วนในประเด็นที่โครงการมีลักษณะโดดเด่นที่น่าสนใจ พบว่า ลักษณะของโครงการที่ไม่เหมือนหรือแตกต่างจากโครงการอื่น ๆ อย่างเด่นชัด ทำให้เกิดความโดดเด่นคือ รับผิดชอบให้ความยุติธรรม ความชอบธรรมต่อทรัพย์สินที่ถือครองโดยประชาชน มีการบูรณาการความรู้ด้านหัตกรรมมาช่วยต่อยอดเสริมอาชีพสร้างรายได้ เจ้าหน้าที่ประจำระดับปฏิบัติการในหน่วยงานเป็นผู้ริเริ่มโครงการ ความคุ้มค่าคุ้มทุนประหยัดงบประมาณอย่างต่อเนื่องยาวนาน ยกระดับความเป็นอยู่ในแง่ความปลอดภัยของประชาชนในชุมชน มีการทำงานในลักษณะเชิงรุก การสืบสานอัตลักษณ์พื้นถิ่น และเน้นคลุมพื้นที่ที่อาจเกิดอันตราย ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่า องค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่บริหารจัดการและหน้าที่ความรับผิดชอบโดยตรงต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบ ดังนั้นการจะคิดวางแผนดำเนินโครงการนวัตกรรม จึงมีเป้าประสงค์ให้เกิดประโยชน์ต่อการยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้นมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ภายใต้งบประมาณและข้อจำกัดต่าง ๆ จึงให้ความสำคัญกับการศึกษาลักษณะข้อมูลพื้นฐาน รวมทั้งปัญหาในชุมชน และหยิบยกลักษณะเด่น หรือปัญหาเร่งด่วน หรืออาชีพตลอดจนทรัพยากรต่าง ๆ ที่โดดเด่นที่มีอยู่เป็นทุนเดิมในชุมชน ที่โดดเด่นไม่เหมือนชุมชนพื้นที่อื่น ๆ และโดยกรอบของโครงการที่จะดำเนินการต้องมีลักษณะเป็นนวัตกรรมมาเกี่ยวข้องเป็นสำคัญ ดังนั้น การดำเนินโครงการต่าง ๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้รับรางวัล ส่วนใหญ่ล้วนคำนึงถึง ลักษณะเฉพาะตัวอัตลักษณ์เฉพาะพื้นที่ชุมชน โดยจะต้องใช้ความรู้ทางเทคโนโลยี และเครื่องมือที่ทันสมัย ตลอดจนใช้ระบบการสื่อสาร การเผยแพร่ข้อมูลโดยอาศัยช่องทางอินเทอร์เน็ต มาประยุกต์ในการสร้างฐานข้อมูลของชุมชนแล้วใช้ฐานข้อมูลนั้น ๆ ต่อยอดในการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ให้มีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างชัดเจนต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน จึงเป็น

ลักษณะเด่นชัดร่วมกับลักษณะโดดเด่นที่น่าสนใจ ส่งเสริมให้มีผลทำให้ของโครงการนวัตกรรมได้รับรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี

ปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จขององค์การบริหารส่วนตำบลในการดำเนินโครงการที่ถูกกล่าวถึงไปในแนวทางเดียวกันมากที่สุดคือ ความมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย การแก้ปัญหาได้ตรงจุดและตรงกับความต้องการของประชาชน ผู้นำมีวิสัยทัศน์ ความสอดคล้องกับสภาพปัญหาในพื้นที่ ประชาชนรับผลเชิงประจักษ์ อาจเป็นเพราะว่า ความมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายอย่างครบวงจรของประชาชนคือ ได้ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมใช้ประโยชน์ ทำให้ประชาชนได้รับผลกระทบเชิงประจักษ์โดยตรง มีผลในการยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ เห็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนในการส่งเสริมการประกอบอาชีพของประชาชน อีกทั้งการได้ความริเริ่มโครงการโดยองค์กรของรัฐ อาจทำให้ได้รับทราบความห่วงใย ความสนใจในความเดือนร้อน ชีวิตความเป็นอยู่ เป็นช่องทางให้ประชาชนเล็งเห็นความจริงใจจากทางภาครัฐ ก่อให้เกิดความเต็มใจให้ความร่วมมือ ร่วมเสียสละเวลาอันมีค่าในการทำสัมมาชีพ มีส่วนเสริมให้การดำเนินโครงการให้ประสบผลสำเร็จคือได้รับความร่วมมืออย่างดีจากประชาชน และการได้รับความร่วมมือจากทางภาคเอกชน อาจมีผลให้เกิดความสมบูรณ์ ครบถ้วนของกระบวนการขั้นตอนในการดำเนินโครงการ ก่อให้เกิดความครอบคลุมอย่างหลากหลายในแง่การนำความรู้ทางเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทันสมัย วัสดุอุปกรณ์ที่ใหม่ ทันสมัย รวมทั้งบุคลากรจากเอกชนที่ได้ร่วมถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์กับนักวิชาการ ส่งผลในการร่วมคิด ร่วมทำที่มีประสิทธิภาพ จากนั้นก่อให้เกิดการร่วมใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่ายั่งยืน ผลการวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับการวิจัยของวนิดา คุณรอด (2563) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาเมืองไปสู่เมืองที่ยั่งยืน: กรณีศึกษาบทเรียนความสำเร็จของเทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนาเทศบาลตำบลเกาะคาไปสู่เมืองที่ยั่งยืน รวมถึงการวิเคราะห์และถอดบทเรียนปัจจัยความสำเร็จของเรื่องดังกล่าว ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาเมืองไปสู่เมืองที่ยั่งยืนของเทศบาลตำบลเกาะคา ประกอบด้วยปัจจัย ด้านกลยุทธ์ (Strategy) 2) ปัจจัยด้านการขับเคลื่อนที่นำไปสู่ความสำเร็จ ประกอบด้วย การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม ผ่านการสร้างพื้นที่พูดคุยให้แก่คนในชุมชน 3) ปัจจัยด้านมาตรการจูงใจ เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมและจูงใจให้ประชาชนเข้าร่วมโครงการพัฒนาให้เป็นเมืองสิ่งแวดล้อมยั่งยืน ปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จที่ทำให้โครงการนวัตกรรมประสบความสำเร็จ อีกประการหนึ่ง คือ การแก้ปัญหาได้ตรงจุดและตรงกับความต้องการของประชาชน ความสอดคล้องกับสภาพปัญหาในพื้นที่ ประชาชนรับผลเชิงประจักษ์ ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่า การดำเนินการแก้ปัญหาของกลุ่มประชาชน สามารถดำเนินการได้ตรงกับความต้องการของประชาชนที่ประสบปัญหาความเดือดร้อน กำลังต้องการความช่วยเหลือสนับสนุนจากทางภาครัฐ เมื่อการดำเนินโครงการสำเร็จ ส่งผลต่อการยกระดับการประกอบสัมมาชีพของประชาชนอย่างยั่งยืน ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้นอย่างเห็นได้เชิงประจักษ์ ผลการวิจัยดังกล่าว ปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จที่ถูกกล่าวถึงมากอีกประการหนึ่งคือ ผู้นำมีวิสัยทัศน์ ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้นำผู้บริหาร ใจกว้าง รับฟังความคิดเห็น โดยเฉพาะการให้โอกาสผู้ร่วมงานที่นำเสนอความคิดเห็น นำเสนอโครงการที่เป็นประโยชน์กับทุกฝ่ายโดยรวม ให้สิทธิและกระจายหน้าที่ความรับผิดชอบไปสู่ทุกภาคส่วน ทำให้ก่อเกิดความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ส่งผลต่อการมีส่วน

ร่วม อีกทั้ง ผู้นำมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลทันสมัย เปิดเผยก่อให้ทุกคนได้ตระหนักรู้ที่มีความเปิดเผย โปร่งใน สามารถตรวจสอบได้สร้างความมั่นใจ สร้างความร่วมใจ เห็นความสำคัญและความจำเป็นของโครงการ จนร่วมกันดำเนินโครงการจนประสบผลสำเร็จอย่างสูงเชิงประจักษ์คือ รางวัลที่ได้รับ ผลการวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับการวิจัยของรัชนีย์ เค้ามิม (2548) ศึกษาเรื่องการศึกษาผลการบริหารงานตามหลักการบริหาร จัดการที่ดีขององค์ปกครองส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร ผลการศึกษาพบว่า ผู้ปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธรมีความคิดเห็นด้วยในการนำการบริหารงานตามหลักการ บริหารที่ดีโดยรวมคือหลักคุณธรรม หลักความรับผิดชอบ หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วมและหลัก ความรับผิดชอบ

แนวทางในการพัฒนาต่อยอดโครงการนวัตกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้รับรางวัล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีการบริหารจัดการที่ดี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ผลการวิจัยพบว่า แนวทางในการพัฒนาต่อยอดโครงการนวัตกรรมท้องถิ่นมากที่สุดในด้านความเป็นอยู่ของประชาชน และ ด้านการแก้ปัญหาของประชาชนในชุมชน ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า โครงการต่าง ๆ ที่ได้รับ รางวัลนี้ ผู้ที่เกี่ยวข้องที่ต้องการดำเนินโครงการนวัตกรรมเพื่อสมัครเข้ารับรางวัลนั้น สามารถมั่นใจในผลลัพธ์ ของโครงการที่เป็นต้นแบบที่มีลักษณะส่วนใหญ่ เป็นโครงการที่มีการดำเนินการที่มีผลกระทบกับการ ดำรงชีวิตโดยตรงกับประชาชนในชุมชน ประการสำคัญคือ มีองค์กรรองรับประสิทธิผลในความสำเร็จของ โครงการ ดังนั้นควรวางแผนต่อยอดโครงการนวัตกรรมในประเด็นเกี่ยวกับการขยายพื้นที่ให้บริการ ขยาย กลุ่มชุมชน โดยครอบคลุมปัญหาและการแก้ไขปัญหาให้ประชาชนตรงประเด็นอย่างเจาะจง อาจส่งผลต่อ การดำเนินชีวิตดีขึ้นแก่ประชาชน ทุกเพศทุกวัยทุกอาชีพ นอกจากนี้ยังสามารถวางแผนดำเนินโครงการ เกี่ยวกับการสืบสาน ถ่ายทอด เรียนรู้อัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น อาจส่งผลต่อการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของท้องถิ่นให้ยั่งยืนสืบไป อีกประการหนึ่ง การต่อยอดโครงการนวัตกรรม เทคโนโลยีดิจิทัล ควรมีการวางแผนโครงการเทคโนโลยีสารสนเทศเกี่ยวกับ การขยายจำนวนผู้รับรู้ข้อมูล ข่าวสาร รับการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจในเทคโนโลยีที่ทันสมัย นำมาใช้เสริมให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว ในการสื่อสาร เพื่อความเข้าใจเป็นอันเดียวกันมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ผู้วิจัยเสนอให้มีดำเนินโครงการนวัตกรรม ต่อยอด ดังต่อไปนี้ 1) การวางแผนโครงการนวัตกรรมที่ต้องการต่อยอดในอนาคต อาจดำเนินโครงการ นวัตกรรมเกี่ยวกับการจัดทำหรือการสร้างโปรแกรมใหม่อื่นใด ที่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์โดยตรงต่อ การดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่แก่ประชาชนในชุมชน 2) ควรมีโครงการต่อยอดที่เน้นหนักในเรื่องการสื่อสาร โดยตรงกับประชาชนผู้ใช้ประโยชน์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแนะนำเทคโนโลยีดิจิทัล ถ่ายทอดให้ประชาชน เกิดการเรียนรู้นำสู่การปฏิบัติอย่างคุ้นเคย เชี่ยวชาญ ทั้งนี้อาจก่อผลต่อความรู้สึกตระหนักถึงรู้ถึงความ จำเป็นในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของประชาชน นอกจากนี้ยังสามารถสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ สร้างความ เข้าใจผ่านการแสดงพื้นถิ่น ที่ให้ทั้งความบันเทิง สืบสานอัตลักษณ์ประจำท้องถิ่น สอดแทรกได้หลากหลาย เรื่องราวตามวัตถุประสงค์ขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) สามารถนำโครงการไปต่อยอดสู่พื้นที่อื่น ๆ หลายแห่งที่อาจต้องการเสริม ปรับปรุงระบบกระจายน้ำอย่างยั่งยืน ทำระบบน้ำเพิ่มเสริมจากที่มีอยู่ ด้วยการทำระบบสูบน้ำโดยใช้พลังงานแสงอาทิตย์ 4) โครงการประสานงานกับองค์กรเอกชน เพื่อร่วมมือกัน

จัดการถ่ายทอดความรู้ ประโยชน์ และงบประมาณ ตลอดจนความคุ้มค่าในการใช้พลังงานแสงอาทิตย์ 5) โครงการนำเทคโนโลยีดิจิทัล มาช่วยเสริมการควบคุมดูแลระบบสูบน้ำโดยใช้พลังงานแสงอาทิตย์ เพื่อให้สะดวกรวดเร็วในการสูบน้ำ ประหยัดเงินงบประมาณ ประหยัดเวลา และลดความสูญเสียพลังงาน มีการใช้พลังงานแสงอาทิตย์อย่างคุ้มค่ายั่งยืน 6) โครงการนวัตกรรมการจัดทำฐานข้อมูลใด ๆ ที่เฉพาะเจาะจงเพื่อเป็นข้อมูลในการพิจารณาตัดสินใจแก้ปัญหาให้ตรงจุดใดจุดหนึ่งโดยเฉพาะ โดยเป็นปัญหาเร่งด่วนที่ควรพิจารณาแก้ปัญหาเป็นลำดับแรก

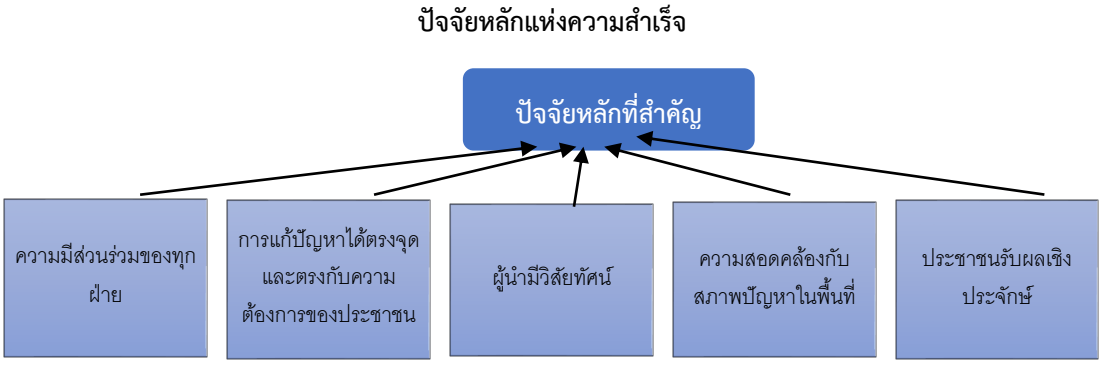
ในส่วนข้อจำกัดของการวิจัย การวิจัยนี้มีข้อจำกัดด้านข้อมูลและแหล่งข้อมูล เนื่องจากในการวิจัยมีอุปสรรคในการจัดการเก็บรวมรวมข้อมูลให้สอดคล้องทันเวลาและสถานที่ รวมทั้งข้อจำกัดด้านงบประมาณ ระยะเวลาการศึกษาที่จำกัดอาจทำให้ไม่สามารถศึกษาผลกระทบระยะยาวได้ พื้นที่ในการลงภาคสนามนั้นผู้วิจัยจำเป็นต้องพิจารณาเจาะจงในเรื่องเวลาและสถานที่ ตลอดจนกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงเพื่อความสอดคล้องและเหมาะสมกับข้อจำกัดด้านตัวผู้วิจัยเองเป็นการแก้ปัญหาให้การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาให้ครอบคลุมมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะด้านการนำไปใช้ จากผลการวิจัยในครั้งนี้ควรนำไปสู่พิจารณาในการดำเนินการโดยใช้ปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จดังกล่าวเป็นแนวทาง หรือประเด็นที่ควรคำนึงถึงเพื่อดำเนินกระบวนการขั้นตอนในการปฏิบัติงานเพื่อส่งเสริมเพิ่มประสิทธิผลต่อความสำเร็จในการดำเนินโครงการ และอาจนำข้อมูลไปประกอบการพิจารณาประกอบการตัดสินใจในการวางแผนการบริหารจัดการชุมชนท้องถิ่นเพื่อให้ได้โครงการที่ให้ความสำคัญโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชน หรือการแก้ปัญหาของประชาชนในชุมชน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและการแก้ไขปัญหาในการดำเนินโครงการนวัตกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลอื่น ๆ ที่ไม่ได้รับรางวัล และการวิเคราะห์โครงการนวัตกรรมท้องถิ่นขององค์การบริหารระดับอื่น ๆ ที่ได้รับรางวัล

องค์ความรู้การวิจัย

ภาพที่ 2 องค์ความรู้การวิจัย (Body of knowledge)

องค์ความรู้การวิจัย ผู้วิจัยอธิบายได้ว่า ความสำเร็จจะเกิดขึ้นได้ด้วยหลาย ๆ ปัจจัย สรุปประเด็นหัวข้อปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จโดยภาพรวมจำนวน 13 ปัจจัย โดยมีปัจจัยหลักที่สำคัญ จำนวน 5 ปัจจัยหลักคือ ความมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย การแก้ปัญหาได้ตรงจุดและตรงกับความต้องการของประชาชน ผู้นำมีวิสัยทัศน์ ความสอดคล้องกับสภาพปัญหาในพื้นที่ ประชาชนรับผลเชิงประจักษ์ ดังภาพที่ 2 ส่วนปัจจัยอื่น ๆ รองลงมา คือ ความโปร่งใส เปิดเผย ตรวจสอบได้ ปัจจัยต่อไปคือ การบริการประชาชนเป็นสำคัญ ผลลัพธ์เป็นรูปธรรม โครงการมีความยั่งยืน ต่อไปคือ การก่อเกิดประโยชน์แก่ชุมชน การจัดดำเนินการเก็บข้อมูลด้านต่าง ๆ ของท้องถิ่นชุมชนเพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจในการมุ่งแก้ปัญหาการบริหารจัดการ ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน และการสืบสานอัตลักษณ์พื้นถิ่นพิจารณาเฉพาะปัจจัยหลัก

เอกสารอ้างอิง

โกวิทย์ พวงงาม. (2552). *การปกครองท้องถิ่นไทย.* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

จิรวัฒน์ เมธาสุทธิรัตน์. (2564). *ระบบคอนติเนนท์ (Continental System).* สืบค้นเมื่อ 7 มีนาคม 2564, จาก https://mgtsci.stou.ac.th/continental-system/

ชูวงศ์ ฉายะบุตร. (2539). *การปกครองท้องถิ่นไทย.* กรุงเทพฯ: กรมการปกครอง.

ชำนาญ จันทร์เรือง. (2555). *กระจายอำนาจหรือคืนอำนาจสู่ท้องถิ่น.* สืบค้นเมื่อ 11 ธันวาคม 2555, จาก https://prachatai.com/journal/2012/12/44171

นิรันดร ไชยสัจ. (2551). *การเรียนรู้ปละประยุกต์ใชนวัตกรรมท้องถิ่นเพื่อใช้ในแผนการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ: พื้นที่ตอนเหนือ.* (วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น).

รัชนีย์ เค้ามิม. (2548). *การศึกษาผลการบริหารงานตามหลักการบริหารจัดการที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร.* (ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม).

วนิดา คุณรอด. (2563). *การพัฒนาเมืองไปสู่เมืองที่ยั่งยืน: กรณีศึกษาบทเรียนความสำเร็จของเทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง.* (ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).

สถาบันพระปกเกล้า. (2547). “หมวดที่ 4 องค์ประกอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ลำดับที่ 1 การจัดรูปแบบและโครงสร้างภายใน” *วารสารสารานุกรมการปกครองท้องถิ่นไทย.* นนทบุรี. สถาบันพระปกเกล้า.

สันต์ชัย รัตนะขวัญ. (2560). *องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับล่าง.* สืบค้นเมื่อ 10 เมษายน 2560, จาก https://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับล่าง ฐานข้อมูลการเมืองการปกครอง สถาบันพระปกเกล้า

อาชญากรรมออนไลน์: กรณีการเรี่ยไรออนไลน์กับปัญหาทางกฎหมายและมาตรการบังคับใช้กฎหมายเพื่อป้องกันและปราบปราม

Online Charity Scams: Legal Challenges and Law Enforcement Measures for Effective Prevention and Control

กรวรรณ เกียรติไกรวัลศิริ
Kornrawan Kietglaiwansiri
สาขาวิชาอาชญวิทยาและงานยุติธรรม คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Criminology and Criminal Justice, Faculty of Political Science Chulalongkorn University
Kornrawan.k@hotmail.com

Received: September 9, 2025 **Revised:** January 29, 2026 **Accepted:** February 11, 2026

บทคัดย่อ

อาชญากรรมการหลอกลวงเรี่ยไรออนไลน์ เป็นปรากฏการณ์อาชญากรรมทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในสังคมดิจิทัล โดยอาศัยความศรัทธา ความเห็นอกเห็นใจ และความเร่งด่วนของสถานการณ์เพื่อชักจูงให้ประชาชนหลงเชื่อและบริจาคเงิน ปัญหาดังกล่าวไม่เพียงสร้างความเสียหายแก่ผู้บริจาค หากยังบั่นทอนความน่าเชื่อถือขององค์กรการกุศลและระบบการคุ้มครองสัตว์เลี้ยงหรือผู้เดือดร้อนที่แท้จริง บทความนี้จะมุ่งวิเคราะห์ในประเด็นสภาพปัญหาทางด้านกฎหมายและมาตรการในการบังคับใช้ โดยศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศอังกฤษและประเทศเกาหลีใต้ โดยศึกษาในประเด็นด้านข้อจำกัดของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง การควบคุมและตรวจสอบการเรี่ยไร บทกำหนดโทษตลอดจนการบังคับใช้เชิงปฏิบัติ โดยผลการศึกษาเปรียบเทียบพบว่ากฎหมายประเทศไทยไม่มีบทบัญญัติที่ครอบคลุมถึงการขออนุญาต ระเบียบวิธีปฏิบัติของการเรี่ยไรในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งการมอบอำนาจในการตรวจสอบและควบคุมการเรี่ยไรไว้อย่างละเอียดเช่นเดียวกับประเทศอังกฤษและประเทศเกาหลีใต้ ดังนั้นในประเทศไทยจึงควรเร่งรัดแก้ไขพระราชบัญญัติควบคุมการเรี่ยไรให้มีความรัดกุมและมีประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามการหลอกลวงเรี่ยไรออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวซึ่งทวีความรุนแรงและสลับซับซ้อนมากขึ้นในสังคมปัจจุบัน

คำสำคัญ: การฉ้อโกงออนไลน์ กฎหมายและมาตรการบังคับใช้ อาชญากรรมไซเบอร์

Abstract

Online charity scam is a rapidly emerging form of cybercrime in the digital society, exploiting faith, compassion, and the urgency of situations to deceive the public into

making donations. This problem not only causes damage to donors but also undermines the credibility of charitable organizations and the protection system for animals or direct victims in need. This article aims to analyze the legal issues and enforcement measures concerning such crimes through a comparative study with the United Kingdom and South Korea. The analysis focuses on the limitations of relevant laws, the regulation and supervision of charitable fundraising, the prescribed penalties, as well as practical aspects of enforcement. The comparative findings indicate that Thai legislation lacks comprehensive and explicit provisions governing the authorization process, procedural requirements for various forms of fundraising, and clearly defined powers for oversight and control, in contrast to the more systematic and detailed legal regimes of the United Kingdom and the Republic of Korea. Accordingly, this article argues that Thailand should urgently revise and strengthen the Fundraising Control Act to enhance its clarity, coherence, and effectiveness in preventing and suppressing online fundraising fraud. Such legal reform is essential to address the increasingly severe and complex nature of this problem in modern society and to ensure effective protection for both donors and legitimate beneficiaries.

Keywords: Charity Scam, Laws and Enforcement, Cybercrime

บทนำ

“คนไทย ใจบุญ” ไม่ใช่วาทกรรมแต่เป็นข้อเท็จจริงที่มีข้อมูลทางสถิติรับรอง การจัดอันดับมูลนิธิเพื่อการกุศลโลก ประจำปี 2564 (Charities Aid Foundation World Giving Index, 2021) พบว่าประเทศไทยติด 1 ใน 10 ของประเทศที่บริจาคเงินมากที่สุดในโลก กล่าวคือ ประชาชนคนไทยส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการช่วยเหลือ (Helping Behavior) เพื่อช่วยเหลือผู้ยากไร้และผู้ตกทุกข์ได้ยาก ดังนั้น การเรี่ยไรจึงเป็นวิธีการหนึ่งที่นิยมใช้เป็นสื่อกลางในการรวบรวมเงินในลักษณะของสะพานบุญหรือการบอกบุญ เพื่อขอรับบริจาคเงินส่งต่อให้กับผู้ยากไร้ ผู้ประสบภัย หรือสัตว์เลี้ยงจรจัดต่าง ๆ ซึ่งหากการเรี่ยไรได้นำเงินบริจาคไปใช้อย่างถูกต้องตรงตามวัตถุประสงค์ย่อมเป็นเรื่องที่เกิดประโยชน์ หากแต่ในหลายกรณีจะพบว่าการเรี่ยไรกลายเป็นช่องทางให้อาชญากรอาศัยความมีน้ำใจของผู้บริจาครับเรี่ยไรในการหาประโยชน์ส่วนตนด้วยวิธีการหลอกลวงต่าง ๆ จนกลายเป็นการก่ออาชญากรรม

ในประเทศไทยมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติควบคุมการเรี่ยไร พ.ศ. 2487 ซึ่งได้กำหนดขอบเขตของการเรี่ยไรที่ต้องได้รับอนุญาตเป็นสองลักษณะ คือ การเรี่ยไรที่อ้างว่าเพื่อประโยชน์แก่ทางราชการต้องขออนุญาตต่อคณะกรรมการควบคุมการเรี่ยไร และการเรี่ยไรในถนนหลวงหรือที่สาธารณะ การเรี่ยไรด้วยโฆษณาสิ่งพิมพ์ ด้วยวิทยุกระจายเสียงหรือเครื่องเปล่งเสียง ต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ โดยกฎหมายฉบับนี้ยังคงมีผลบังคับใช้จนถึงปัจจุบัน ซึ่งนับเป็นระยะยาวนานเวลากว่า 80 ปี อย่างไรก็ตามใน

ปัจจุบันรูปแบบของการเรี่ยไรมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก จากเดิมเป็นการรับเรี่ยไรตามท้องถนนหรือสถานที่สาธารณะ แต่ปัจจุบันมีการใช้ระบบอินเตอร์เน็ตเข้ามาเป็นช่องทางในการรับเรี่ยไร ซึ่งสามารถเข้าถึงประชาชนได้อย่างอิสระ ไม่จำกัด เพศ อายุ เชื้อชาติ หรือภาษา ส่งผลให้การเรี่ยไรผ่านระบบออนไลน์มีบทบาทในการใช้ชีวิตประจำวันของประชาชนที่ใช้บริการแพลตฟอร์มต่าง ๆ อย่างไม่รู้ตัว โดยผู้ใช้บริการอินเตอร์เน็ตจะพบเจอการเรี่ยไรในลักษณะต่าง ๆ ผ่านหน้าเพจเฟซบุ๊ก (Facebook) หรือ ทวิตเตอร์ (Twitter) อยู่เสมอ

ปัญหาการหลอกลวงเรี่ยไรออนไลน์ในประเทศไทยมักจะไม่ค่อยถูกหยิบยกให้เป็นประเด็นสำคัญ เนื่องจากสภาพสังคมที่คนไทยส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการช่วยเหลือ โดยไม่มุ่งหวังผลตอบแทน รวมถึงความเสียหายส่วนบุคคลเป็นเงินจำนวนไม่มากนักจนทำให้ไม่มีผู้เข้าแจ้งความ หากแต่เมื่อพิจารณายอดเงินบริจาคจะพบว่า ในหลายกรณีอาชญากรอาจได้รับเงินบริจาคมากกว่าล้านบาทภายในระยะเวลาไม่ถึงสัปดาห์ อาทิ เช่น กรณีของน้องอิ่มบุญ–น้องอมยิ้ม ที่ถูกแม่เลี้ยงวางยาเพื่อให้เกิดอาการไม่สบายเรื้อรังและนำภาพอาการป่วยเผยแพร่ในเพจเฟซบุ๊กเพื่อเปิดรับเงินบริจาคค่ารักษาพยาบาล ซึ่งผู้กระทำผิดได้รับเด็กมาเลี้ยงเพื่อหลอกลวงรับเรี่ยไรโดยเฉพาะเนื่องจากมีการกระทำในลักษณะเดียวกันนี้หลายครั้ง หรือกรณีของเอ็มส่องศักดิ์ ที่ทำร้ายลูกจนพิการเพื่อขอรับเงินบริจาค นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาประกอบกับนโยบายรัฐจะพบว่ามีลักษณะเป็นไปในทางปราบปรามมากกว่าป้องกัน เนื่องจากประชาชนมองภาพการเรี่ยไรออนไลน์เป็นเรื่องปกติของสังคม การบริจาค คือ การทำบุญสะเดาะเคราะห์ ทำให้ภาพการเรี่ยไรเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของสังคม ภาพลักษณ์ดังกล่าวทำให้กระบวนการยุติธรรมของรัฐไม่ได้ควบคุมการเรี่ยไรอย่างเข้มงวด อีกทั้งยังไม่มีนโยบายในการสร้างการตระหนักรู้ให้ประชาชนระมัดระวังตนเองมากเท่ากับอาชญากรรมออนไลน์อื่น ๆ เนื่องจากลักษณะเฉพาะของการเรี่ยไรที่สามารถพิสูจน์วัตถุประสงค์ได้ยากและมีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องบาป-บุญ ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วปัจจุบันปัญหาอาชญากรรมการหลอกลวงเรี่ยไรเริ่มทวีความรุนแรงมากขึ้นภายใต้สภาพของสังคมไทยที่ผู้คนมีจิตใจชอบช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอ ผนวกรวมกับความสลับซับซ้อนของอาชญากรรมในโลกออนไลน์ทำให้การหลอกลวงเรี่ยไรออนไลน์ตรวจสอบได้ยาก

การหลอกลวงเรี่ยไรออนไลน์เกี่ยวข้องกับการฉ้อโกงและอาชญากรรมไซเบอร์ โดยจัดเป็น Cyber-enabled Crime ซึ่งหมายถึงอาชญากรรมแบบดั้งเดิมที่นำเทคโนโลยีมาใช้เพิ่มประสิทธิภาพและขยายขอบเขตในการก่ออาชญากรรม กล่าวคือ แต่เดิมการหลอกลวงเรี่ยไรเป็นการหลอกลวงรับเรี่ยไรบนท้องถนนโดยกลุ่มคนที่ตั้งโต๊ะรับบริจาคหรือถือกล่องรับบริจาค แต่เมื่อเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวัน ส่งผลทำให้อาชญากรรมที่มีมาแต่เดิมกระทำได้ง่ายขึ้น รวดเร็วขึ้น และขยายวงกว้างขึ้น จึงทำให้การหลอกลวงรับเรี่ยไรออนไลน์ส่งผลกระทบต่อสังคมไทยอย่างเห็นได้ชัดเจนมากขึ้น โดยพิจารณาได้จากภาพสื่อต่าง ๆ ที่อาชญากรรวบรวมเงินได้เป็นจำนวนมากในระยะเวลารวดเร็ว

ในขณะที่กฎหมายและมาตรการในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมหลอกลวงเรี่ยไรออนไลน์ของประเทศไทยไม่ได้มีการปรับปรุงให้ทันสมัยเหมาะสมกับสถานการณ์ กฎหมายเกี่ยวกับการเรี่ยไรไม่ครอบคลุมถึงการหลอกลวงเรี่ยไรในระบบออนไลน์ ประกอบกับผู้เสียหายซึ่งเป็นผู้บริจาคเงินไม่ได้ให้ความสำคัญถึงกระบวนการขั้นตอนในการตรวจสอบผู้รับเรี่ยไรมากนัก เนื่องจาก

อาชญากรรมดังกล่าวเกิดขึ้นภายใต้กรอบของความเชื่อเรื่องของบุญ-บาป การทำบุญสะเดาะเคราะห์ ซึ่งเป็นค่านิยมสำคัญของสังคมไทย ดังนั้นการศึกษาอาชญากรรมหลอกลวงเรี่ยไรออนไลน์ภายใต้ความเชื่อเรื่องการรับบริจาคบนสังคมในโลกเสมือนจริงนี้ จึงเป็นประเด็นที่มีความน่าสนใจอย่างยิ่ง

วิธีการศึกษาการทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับอาชญากรรมไซเบอร์

อาชญากรรมไซเบอร์ (Cybercrime) นับเป็นภัยคุกคามสำคัญในสังคมยุคดิจิทัลที่เครือข่ายการสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์เข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิต การติดต่อสื่อสารเชื่อมโยงทั่วโลกตลอดเวลาไม่มีข้อจำกัดกลายเป็นช่องว่างที่ทำให้มีผู้นำเทคโนโลยีใช้ในการประกอบอาชญากรรม ซึ่งพัฒนาการจากอาชญากรรมแบบดั้งเดิม มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการกระทำความผิดใหม่ ๆ ที่มีความรวดเร็ว และความเสียหายเกิดขึ้นในวงกว้างกับบุคคลจำนวนมาก

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนจะให้ความสำคัญกับอาชญากรรมหลอกลวงเรี่ยไรออนไลน์เป็นหลัก หรือคืออาชญากรรมที่ใช้การสื่อสารผ่านช่องทางอินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางให้อาชญากรใช้ในการหลอกลวงเหยื่อ โดยเป็นอาชญากรรมดั้งเดิมที่ใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีการสื่อสารเพื่อนำไปขยายขอบเขตในการประกอบอาชญากรรม เรียกว่าอาชญากรรมดั้งเดิมที่กระทำผ่านระบบไซเบอร์ (Cyber-enabled crime) เช่น การหลอกลวงให้ลงทุน การหลอกลวงแบบฟิชชิ่ง (Phishing) รวมถึงอาชญากรรมหลอกลวงเรี่ยไรออนไลน์ นักอาชญาวิทยา Yar นำเสนอให้เห็นว่าเครือข่ายการสื่อสารในสังคมออนไลน์ทำให้เกิดสภาพแวดล้อมเชิงโครงสร้างรูปแบบใหม่ ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์อย่างลึกซึ้ง อาชญากรรมบางประเภทที่เคยต้องใช้การวางแผนที่สลับซับซ้อน เช่น การฉ้อโกง หรือการหลอกลวงเรี่ยไรเงิน กลับสามารถทำได้ง่ายมากขึ้นเพียงแค่ตั้งโพสต์ (Post) ในโซเชียลมีเดีย นอกจากนั้น บทความของ Wall ทำให้เห็นความซับซ้อนในหลายระดับของ Cyber-enabled crime ซึ่งต้องอาศัยทั้งมิติทางด้านเทคโนโลยีที่ใช้เป็นสื่อกลางในการสื่อสาร มิติทางสังคมในการเลือกใช้คำพูดเพื่อกระตุ้นอารมณ์ร่วม และมิติทางด้านกฎหมายในการหลีกเลี่ยงการตรวจสอบ

การหลอกลวงเรี่ยไรออนไลน์เรียกได้ว่าเป็น Cyber-enabled crime ซึ่งเป็นอาชญากรรมการหลอกลวงแบบดั้งเดิม ซึ่งมักจะพบเจอผู้รับเรี่ยไรที่คล้องป้ายชื่อของมูลนิธิต่าง ๆ ถือกล่องรับบริจาคตามท้องถนนหรือตั้งโต๊ะรับบริจาค แต่เมื่อสังคมมีความเป็นพลวัตรปรับมาสู่สังคมดิจิทัลซึ่งมีลักษณะของการสื่อสารไร้พรมแดน ไม่เปิดเผยตัวตน และเข้าถึงผู้คนจำนวนมากจึงเป็นการเสริมแรงให้อาชญากรรมหลอกลวงเรี่ยไรออนไลน์ โดยจะเป็นการสื่อสารผ่านเทคโนโลยีซึ่งมีการขยายขอบเขตผู้เสียหายและความรวดเร็วในการส่งผ่านข้อมูล จึงทำให้ความรุนแรงในการก่ออาชญากรรมเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งในบริบทของสังคมไทยซึ่งประชาชนมักจะขาดความตระหนักรู้ถึงเนื้อหาสาระที่สื่อออนไลน์นำเสนอ ผู้คนในสังคมมักจะเชื่อข่าวต่าง ๆ โดยปราศจากการไตร่ตรอง ประกอบกับไม่มีระบบการตรวจสอบยืนยันตัวตนที่เข้มงวดในโซเชียลมีเดีย อีกทั้งนิสัยความใจบุญของคนไทย จึงเป็นช่องว่างให้เกิดอาชญากรรมการหลอกลวงเรี่ยไรดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันกฎหมายที่ใช้บังคับเพื่อควบคุมการเรี่ยไร คือ พระราชบัญญัติควบคุมการเรี่ยไร พ.ศ. (2487) ซึ่งนับแต่กฎหมายฉบับนี้ใช้บังคับจนถึงปัจจุบันมิได้มีการแก้ไขแต่อย่างใด ทั้งที่ในปัจจุบัน

สภาพสังคม เทคโนโลยี ทัศนคติของบุคคลในสังคมปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ด้วยเหตุนี้จึงเกิดเป็นสภาวะความล้าหลังทางวัฒนธรรม (Cultural Lag Theory) ของสังคมและกฎหมาย ดังนั้นจึงสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปรับปรุงกฎหมายควบคุมการเรี่ยไรให้สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งกำหนดบทลงโทษ (Sanction) ทางกฎหมาย ทั้งบทลงโทษให้เหมาะสมกับสภาพของเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยในปัจจุบัน เพื่อให้การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมหลอกลวงเรี่ยไรออนไลน์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

พระราชบัญญัติควบคุมการเรี่ยไร พุทธศักราช 2487

ประเทศไทย ได้บัญญัติกฎหมายที่บังคับใช้เกี่ยวกับการเรี่ยไร คือ พระราชบัญญัติควบคุมการเรี่ยไร พ.ศ. 2487 จำนวน 21 มาตรา เป็นกฎหมายที่มีทั้งบทบัญญัติควบคุมตรวจสอบการเรี่ยไรที่สามารถเรี่ยไรได้ และปราบปรามการเรี่ยไรที่ไม่ชอบ โดยได้กำหนดนิยามคำว่า “การเรี่ยไร” ไว้ในมาตรา 4 ว่า “การเรี่ยไร หมายความรวมตลอดถึงการซื้อขาย แลกเปลี่ยน ชดใช้ หรือบริการธรรมดา แต่เพื่อรวบรวมทรัพย์สินที่ได้มาทั้งหมดหรือบางส่วนไปใช้ในกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งนั้นด้วย” กล่าวคือการเรี่ยไรคือการกระทำใด ๆ เพื่อได้มาซึ่งเงินหรือทรัพย์สินไปใช้ในกิจการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยพระราชบัญญัติฯ กำหนดลักษณะการเรี่ยไรที่ต้องได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการควบคุมการเรี่ยไร แบ่งเป็น 2 กรณี ดังนี้ 1) การเรี่ยไรที่ต้องได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการควบคุมการเรี่ยไร สำหรับการเรี่ยไรซึ่งอ้างว่าเพื่อประโยชน์แก่ทางราชการ เทศบาล หรือสาธารณประโยชน์

2) การเรี่ยไรที่ต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ สำหรับการเรี่ยไรในถนนหลวงหรือในที่สาธารณะ การเรี่ยไรโดยโฆษณาด้วยสิ่งพิมพ์ ด้วยวิทยุกระจายเสียง หรือด้วยเครื่องเปล่งเสียง

อย่างไรก็ตามข้อสังเกตคือ ประเทศไทยบัญญัติให้การขออนุญาตจัดให้มีการเรี่ยไรเพื่อประโยชน์แก่ราชการ เทศบาล หรือสาธารณประโยชน์จำเป็นจะต้องขออนุญาตจากคณะกรรมการควบคุมการเรี่ยไร แต่ไม่มีหลักเกณฑ์การขออนุญาตสำหรับการเรี่ยไรเพื่อประโยชน์ของเอกชนหรือประโยชน์ส่วนตัวของผู้เรี่ยไร นอกจากนั้นหากจัดการเรี่ยไรผ่านโทรทัศน์ เครือข่ายอินเตอร์เน็ต หรือรูปแบบการเรี่ยไรด้วยเทคโนโลยีอื่น ๆ ไม่จำเป็นจะต้องขออนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ เนื่องจากกำหนดให้การเรี่ยไรจะต้องขออนุญาตเฉพาะการเรี่ยไรในถนนหลวงหรือในที่สาธารณะ การโฆษณาด้วยสิ่งพิมพ์วิทยุกระจายเสียง และเครื่องเปล่งเสียงเท่านั้น

อาจสรุปได้ว่าในประเทศไทย รัฐจะควบคุมการเรี่ยไรของประชาชนโดยกำหนดหลักเกณฑ์ในการเรี่ยไร เช่น กำหนดวัตถุประสงค์ของการเรี่ยไรที่สามารถกระทำได้หรือกระทำไม่ได้ เช่น ห้ามการเรี่ยไรที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน แม้ว่าผู้ถูกเรี่ยไรจะสมัครใจมอบทรัพย์สินให้เพื่อการนั้นก็ตาม ทั้งนี้กฎหมายไม่ได้กำหนดวิธีการในการรับเรี่ยไรไว้อย่างชัดเจน เพียงแต่ห้ามมิให้ใช้ถ้อยคำหรือวิธีการใด ๆ ซึ่งเป็นการบังคับผู้ถูกเรี่ยไรโดยตรงหรือปริยาย หรือซึ่งจะทำให้ผู้เรี่ยไรเกิดความหวาดหวั่นหรือเกรงกลัวนอกจากนั้นรัฐได้กำหนดคุณสมบัติของผู้กระทำการเรี่ยไรจะต้องเป็นบุคคลที่บรรลุนิติภาวะและมีความสามารถในการจัดการดูแลทรัพย์สินได้ โดยห้ามบุคคลบางประเภทจัดให้มีการเรี่ยไรหรือทำการเรี่ยไร

เช่น บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 16 ปี บุคคลไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ หรือผู้ที่เคยต้องโทษความผิดอาญาอันเกี่ยวกับทรัพย์เป็นผู้ขออนุญาตจัดให้มีการเรี่ยไร

โทษตามพระราชบัญญัติควบคุมการเรี่ยไร พ.ศ. 2487 กรณีฝ่าฝืนข้อห้ามจ่ายเงินหรือทรัพย์สินที่เรี่ยไรมาในกิจการอย่างอื่นนอกวัตถุประสงค์แห่งการเรี่ยไรตามที่แสดงไว้ มีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 500 บาท หรือจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือทั้งจำทั้งปรับ โดยไม่มีการแก้ไขเพิ่มเติมซึ่งอาจทำให้บทกำหนดโทษไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน ทั้งนี้กรณีการหลอกลวงเรี่ยไรโดยพิสูจน์ได้ว่ามีเจตนาฉ้อโกงประชาชน จะมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341 ผู้ใดโดยทุจริต หลอกลวงผู้อื่นด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง และโดยการหลอกลวงดังว่านั้นได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม หรือทำให้ผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม ทำ ถอน หรือทำลายเอกสารสิทธิ ผู้นั้นกระทำความผิดฐานฉ้อโกง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งในข้อเท็จจริงการหลอกลวงเรี่ยไรอาจไม่ได้เป็นการแสดงข้อความอันเป็นเท็จทั้งหมด แต่เพียงเป็นการแสดงข้อความเพื่อรับบริจาคซึ่งเป็นเรื่องจริง แต่อาจกระทำการเรี่ยไรซ้ำ ๆ หลายครั้งในเรื่องเดิม หรือผู้เรี่ยไรนำเงินที่ได้รับมาใช้ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ทั้งหมด แต่ใช้เป็นเพียงบางส่วนก็อาจเป็นได้ ซึ่งการเรี่ยไรนั้นย่อมพิสูจน์ได้ยากว่ามีความผิดตามกฎหมายอาญาหรือไม่ จึงควรพิจารณาโทษตามพระราชบัญญัติการเรี่ยไรเป็นสำคัญ

การบังคับใช้กฎหมาย

อาชญากรรมหลอกลวงเรี่ยไรออนไลน์ หมายถึง อาชญากรรมที่ใช้การสื่อสารผ่านช่องทางดิจิทัลหรือแพลตฟอร์มออนไลน์ อาทิ เฟซบุ๊ก (Facebook) ยูทูป (YouTube) ติ๊กต๊อก (TikTok) และอินสตราแกรม (Instagram) ในการสร้างเรื่องราวเท็จหรือแอบอ้างความเดือดร้อนของผู้อื่นเพื่อรับเรี่ยไร โดยไม่มีเจตนาที่จะนำเงินทำบุญไปใช้ตามวัตถุประสงค์ที่อ้าง แต่เป็นการหลอกลวงเงินบริจาคเพื่อประโยชน์ส่วนตน โดยอาชญากรรมหลอกลวงเรี่ยไรออนไลน์อาจเข้าข่ายความผิดตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายฉบับ ดังนี้

พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. (2560) ซึ่งเป็นกฎหมายสำคัญที่ใช้ในการควบคุมอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในระบบอินเทอร์เน็ต โดยบทบัญญัติที่มีความเกี่ยวข้องคือ มาตรา 14 (1) ผู้ใดกระทำความผิดโดยทุจริต หรือโดยหลอกลวง นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่บิดเบือนหรือปลอมไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน หรือข้อมูล คอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จโดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ประชาชน อันมิใช่กระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญาต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ เนื่องจากเป็นอาชญากรรมที่มีการหลอกลวงหรือมีเจตนาฉ้อโกงประชาชนที่กระทำผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ดังนั้นอาชญากรรมหลอกลวงเรี่ยไรออนไลน์จึงมีความผิดตามพระราชบัญญัติดังกล่าว นอกจากนี้การหลอกลวงเรี่ยไรออนไลน์ คือการสร้างเรื่องราวที่เป็นเท็จเพื่อหลอกลวง ให้ผู้บริจาคหลงเชื่อแล้วยินยอมหรือให้ทรัพย์สินจึงถือเป็นความผิดฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341 ที่ว่า ผู้ใดโดยทุจริตหรือหลอกลวงแสดงข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดความจริงเพื่อให้บุคคลใดหลงเชื่อแล้วยอมให้หรือให้ทรัพย์สิน ถือเป็นความผิดฐานฉ้อโกงด้วย

เมื่อพิจารณาประกอบกับพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีพ.ศ. (2566) ให้ความหมาย ‘อาชญากรรมทางเทคโนโลยี’ หมายความว่า การกระทำหรือพยายามกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ เพื่อฉ้อโกง กรรโชก หรือรีดเอาทรัพย์บุคคลหนึ่งบุคคลใด... ดังนั้นการหลอกลวงเรี่ยไรออนไลน์จึงเข้าข่ายความผิดตามพระราชกำหนดฉบับนี้ด้วย ทั้งนี้การประกาศใช้พระราชกำหนดฉบับดังกล่าว คือการให้ความสำคัญกับการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีอย่างจริงจัง โดยมีการกำหนดกลไกในการแลกเปลี่ยนข้อมูลเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าอาจมีการกระทำความผิด ซึ่งมอบหมายให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมสอบสวนคดีพิเศษ มีอำนาจสั่งให้ผู้ให้บริการเครือข่ายโทรศัพท์และสถาบันการเงินเปิดเผยหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลผู้ใช้งานระหว่างกัน อีกทั้งให้สถาบันการเงินมีอำนาจในการระงับการทำธุรกรรมของบัญชีต้องสงสัยได้ทันทีตลอด 24 ชั่วโมง เมื่อมีผู้ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน ทั้งนี้กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (PDPA) ไม่นำมาใช้กับการแลกเปลี่ยนข้อมูลส่วนบุคคลตามกฎหมายฉบับนี้

ในส่วนของการบังคับใช้กฎหมายการหลอกลวงเรี่ยไรออนไลน์สามารถแจ้งความได้ที่สถานีตำรวจทั่วประเทศ หรือทางเว็บไซต์ thaipoliceonline.go.th หรือโทรแจ้งที่สายด่วน 1441 โดยผู้เสียหายจะต้องรวบรวมหลักฐานที่เกี่ยวข้อง เช่น ภาพหน้าจอ หน้าโปรไฟล์โซเชียลมีเดียของผู้กระทำผิด และหลักฐานการโอนเงิน จากนั้นสำนักงานตำรวจแห่งชาติจะมอบหมายให้กองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี หรือตำรวจไซเบอร์ (Cyber Police) ดำเนินการสืบสวนสอบสวนคดีอาชญากรรมไซเบอร์ต่อไป

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงพระราชบัญญัติควบคุมการเรี่ยไร พ.ศ. 2487 จะพบว่า ตามมาตรา 8 บัญญัติว่า การเรี่ยไรในถนนหลวงหรือในที่สาธารณะ การเรี่ยไรโดยโฆษณาด้วยสิ่งพิมพ์ ด้วยวิทยุกระจายเสียง หรือด้วยเครื่องเปล่งเสียง จะจัดให้มีหรือทำได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว โดยมิได้มีบทบัญญัติถึงการเรี่ยไรออนไลน์ ทำให้เป็นข้อต่อสู้ทางกฎหมายให้กับผู้ทำการเรี่ยไรออนไลน์ที่อาจกล่าวอ้างได้ว่า การเรี่ยไรด้วยสื่อโซเชียลมีเดียไม่จำเป็นต้องขออนุญาตเพราะไม่อยู่ภายใต้การควบคุมของพระราชบัญญัติฉบับนี้ ดังนั้นการดำเนินการทางกฎหมายในเรื่องการหลอกลวงเรี่ยไรออนไลน์ จึงจำเป็นต้องใช้ประมวลกฎหมายอาญาควบคู่ไปกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ในการบังคับใช้เพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมดังกล่าวซึ่งมีความซับซ้อนและไม่เป็นการเฉพาะสำหรับการเรี่ยไร

ผลการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายเรี่ยไรในประเทศไทย ประเทศเกาหลี และประเทศอังกฤษ

ปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทในทุกมิติของชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะความสะดวกในการติดต่อสื่อสารและการทำธุรกรรมผ่านระบบออนไลน์ ซึ่งแม้ว่าจะทำให้ชีวิตสะดวกสบายขึ้นแต่ก็เป็นช่องว่างให้เกิดภัยคุกคามรูปแบบใหม่ที่เรียกว่าอาชญากรรมไซเบอร์ ซึ่งมีลักษณะซับซ้อน เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว และส่งผลกระทบต่อสังคมในวงกว้าง โดยเฉพาะในรูปแบบการหลอกลวงเรี่ยไรออนไลน์ที่มาใน

รูปแบบของการรับบริจาคเงินและทรัพย์สินต่าง ๆ อาชญากรรมลักษณะนี้ถือเป็นอาชญากรรมดั้งเดิมที่มีการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือ

อย่างไรก็ตามเมื่อพระราชบัญญัติควบคุมการเรี่ยไร พ.ศ. 2487 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้ในการควบคุมการเรี่ยไรไม่สามารถบังคับใช้กับอาชญากรรมการหลอกลวงออนไลน์เนื่องจากข้อจำกัดของกฎหมาย ดังนั้นจึงจำเป็นจะต้องนำประมวลกฎหมายอาญา และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาปรับใช้ แต่การปรับใช้กฎหมายในทางปฏิบัติยังคงประสบปัญหาและอุปสรรคหลายประการเนื่องด้วยข้อจำกัดในการบังคับใช้และอำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมหลอกลวงเรี่ยไร ดังนั้นจึงจำเป็นจะต้องปรับปรุงแก้ไข พระราชบัญญัติควบคุมการเรี่ยไร พุทธศักราช 2487 ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสภาพสังคม ทำให้สามารถใช้บังคับให้เป็นไปอย่างถูกต้องตรงตามวัตถุประสงค์ โดยเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายที่ควบคุมและตรวจสอบการเรี่ยไรในประเด็นเกี่ยวกับการให้คำนิยาม ข้อห้ามในการเรี่ยไร วิธีการในการเรี่ยไร และบทกำหนดโทษของประเทศไทย ประเทศอังกฤษ และประเทศเกาหลีใต้ โดยจะพบข้อสังเกตที่สำคัญ ดังนี้

1. บทนิยามการเรี่ยไร

พระราชบัญญัติควบคุมการเรี่ยไร พ.ศ. 2487 นิยามคำว่า “การเรี่ยไร ให้หมายความรวมตลอดถึงซื้อขาย แลกเปลี่ยน ชดใช้ หรือบริการ ซึ่งมีการแสดงโดยตรงหรือโดยปริยาย ว่ามิใช่การซื้อขาย...” โดยมิได้กำหนดว่าลักษณะใดที่จะถือเป็นการเรี่ยไร ในขณะที่ประเทศอังกฤษ หมายความถึง กิจกรรมใด ๆ ที่เชิญชวนให้บุคคลและองค์กรต่าง ๆ มอบเงินให้เพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง และการเรี่ยไรหรือขอรับบริจาคในประเทศอังกฤษถูกควบคุมตรวจสอบภายใต้กฎหมาย Charities Act ซึ่งไม่ได้ให้คำนิยามคำว่า fund-Raising ไว้โดยตรง แต่สามารถอนุมานได้จากการให้คำนิยามคำว่า “Fund-Raising Business” หรือธุรกิจการระดมทุนว่า หมายถึง ธุรกิจใด ๆ ที่ดำเนินไปเพื่อหากำไร โดยมีส่วนร่วมทั้งหมดหรือบางส่วนในการเรียกร้องหรือจัดหาเงินหรือทรัพย์สินอื่น ๆ เพื่อการกุศล ความเมตตา หรือการทำบุญ ดังนั้น การระดมทุน (fund-Raising) จึงหมายถึงการเรียกร้องหรือจัดหาเงินหรือทรัพย์สินอื่น ๆ เพื่อการกุศล ความเมตตา หรือการทำบุญ นอกจากนั้นประเทศเกาหลีใต้ ใช้คำว่า การรวบรวมทรัพย์สินจากการบริจาค หมายความรวมถึงการกระทำใด ๆ ที่เป็นการร้องขอ ขอรับบริจาค หรือขอรับมอบเพื่อให้ผู้อื่นร่วมบริจาค ไม่ว่าจะผ่านทางจดหมายหรือวิธีอื่นใด

ดังจะเห็นได้ว่า การกำหนดคำนิยามของประเทศไทยจึงควรบัญญัติให้มีความชัดเจนด้วยการกำหนดถึงลักษณะของการกระทำให้ครอบคลุมว่า การกระทำในลักษณะใดที่จะถือเป็นการเรี่ยไร ซึ่งอาจกำหนดบทนิยาม ‘การเรี่ยไร’ ไว้ว่าหมายถึง การกระทำที่แสดงว่าจะรวบรวมเงินไปใช้ในกิจการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อประโยชน์ส่วนตัวหรือสาธารณประโยชน์ก็ได้

2. ลักษณะการเรี่ยไร

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบหลักเกณฑ์ในการเรี่ยไรจะพบว่าประเทศเกาหลีและประเทศอังกฤษมีหลักเกณฑ์ร่วมกัน คือ การห้ามการระดมทุนหรือการเรี่ยไรเว้นแต่ได้มีการขออนุญาตตามกฎหมาย อีกทั้งวัตถุประสงค์ของการเรี่ยไรต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น ซึ่งการขออนุญาตจะเป็นการคัดครอง

เบื้องต้นถึงคุณสมบัติของผู้กระทำการเรี่ยไรและวัตถุประสงค์ที่จะทำการเรี่ยไร แต่ในประเทศไทยระบุถึงวัตถุประสงค์ที่ต้องห้ามทำการเรี่ยไร 5 ประการ ที่เป็นหลักการเกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศและความสงบเรียบร้อยของสังคมเป็นหลัก แต่ไม่มีหลักเกณฑ์การขออนุญาตสำหรับการเรี่ยไรเพื่อประโยชน์ของเอกชนหรือประโยชน์ส่วนตัว ทำให้เกิดเป็นช่องว่างที่ไม่มีการตรวจสอบการเรี่ยไรเพื่อประโยชน์ของเอกชนและประโยชน์ส่วนตัว ในขณะที่ต่างประเทศการเรี่ยไรจะครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ เพื่อประโยชน์สาธารณะ เพื่อการกุศลหรือการทำบุญ หรือการช่วยเหลือผู้อื่น ดังนั้น ประเทศไทยจึงจำเป็นจะต้องกำหนดให้มีการตรวจสอบเพื่อขออนุญาตการเรี่ยไรในวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ในมาตรฐานเดียวกันด้วย

อย่างไรก็ตาม หากการเรี่ยไรทุกกรณีจะต้องได้รับอนุญาตก่อนเสมอ อาจทำให้การพิจารณาอนุญาตไม่สามารถดำเนินการได้อย่างทันท่วงทีหากพิจารณาต่อจำนวนคำขออนุญาตที่คาดว่าจะมีจำนวนมาก ดังนั้นจึงควรใช้มูลค่าทรัพย์สินที่ผู้เรี่ยไรคาดว่าจะได้รับจากการเรี่ยไรมาเป็นตัวกำหนด เช่นเดียวกับประเทศเกาหลี ที่กำหนดให้การเรี่ยไรซึ่งมีมูลค่ามากกว่า 10 ล้านวอนขึ้นไปจะต้องขออนุญาต อย่างไรก็ตามควรใช้แนวทางของประเทศอังกฤษควบคู่ด้วยเพื่อความรัดกุม ซึ่งอาจกำหนดให้การเรี่ยไรในระยะสั้น หรือมีจำนวนมูลค่าของการเรี่ยไรไม่มากนักจะต้องลงทะเบียนผ่านระบบด้วย เพื่อให้รัฐสามารถตรวจสอบการเรี่ยไรได้อย่างทั่วถึงและเป็นระบบมากขึ้น

3. วิธีการเรี่ยไร

เมื่อได้รับอนุญาตให้จัดให้มีการเรี่ยไรแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการเรี่ยไรหรือการรวบรวมเงินบริจาคซึ่งบางครั้งวิธีการรวบรวมทรัพย์สินของผู้เรี่ยไรอาจกระทบต่อความสงบหรือความเป็นส่วนตัวของผู้อื่น ดังนั้นจึงจำเป็นจะต้องมีการควบคุมวิธีการรวบรวมทรัพย์สินของผู้เรี่ยไร ไม่ให้กระทบต่อความสงบเรียบร้อยในสังคม

ในประเทศอังกฤษได้กำหนดวิธีการและขั้นตอนที่ผู้รับเรี่ยไรจะต้องปฏิบัติไว้อย่างละเอียดภายใต้กฎหมายประกอบต่าง ๆ เพิ่มเติมจากกฎหมาย Charities Act เช่น กฎหมายประกอบการควบคุมการรับเรี่ยไรในที่สาธารณะ (The street collections regulation 1979) ได้ระบุรายละเอียดการใช้กล่องบริจาค ซึ่งผู้รับบริจาคจะต้องถือกล่องรับบริจาคไว้ตลอดเวลา โดยกล่องรับบริจาคจะต้องมีหมายเลขประจำกล่องกำกับไว้ ลักษณะของกล่องต้องมีความแข็งแรง ปิดผนึกไว้เพื่อป้องกันมิให้มีการเปิดออก นอกจากนั้นเมื่อผู้รับบริจาคดำเนินการขอรับบริจาคเสร็จเรียบร้อยแล้ว จะต้องจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายและการจัดทำรายงานผลการดำเนินงาน คือ ภายใน 3 เดือนหลังจากวันที่รับบริจาคเสร็จสิ้น ผู้ขอรับบริจาคจะต้องจัดทำบัญชีแสดงรายการรับจ่ายและค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับการรับบริจาคที่รับรองโดยผู้สอบบัญชี เพื่อเสนอต่อ Commissioner of Police of the Metropolis ซึ่งเป็นหน่วยงานกำกับดูแล แต่ถ้ายอดรับบริจาคไม่เกิน 400 ปอนด์ เมื่อ Commissioner of Police of the Metropolis เห็นสมควรจะยกเว้นให้ไม่ต้องรับรองโดยผู้สอบบัญชีก็ได้ แต่จะต้องรับรองโดยบุคคลอื่นที่ไม่ได้เป็นผู้เกี่ยวข้องกับการรับบริจาค ทั้งนี้ ในรายงานให้ระบุรายชื่อผู้ดำเนินการรับบริจาค และยอดเงินที่ได้รับจากการรับบริจาคของแต่ละกล่อง เมื่อรายละเอียดบัญชีแสดงรายการรับจ่ายผ่านการตรวจสอบแล้ว ภายในกำหนดระยะเวลา 3 เดือนนับจากนั้น ผู้ขอรับบริจาคจะต้องโฆษณาในหนังสือพิมพ์ที่ระบุรายละเอียดบัญชี ชื่อผู้ขอรับบริจาค พื้นที่ดำเนินการขอรับ

บริจาค ชื่อบุคคลที่ได้รับประโยชน์จากการขอรับบริจาค ระยะเวลาดำเนินการ ยอดเงินที่ได้รับบริจาค ยอดเงินที่มอบให้แก่ผู้ได้รับประโยชน์ รวมถึงค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการดำเนินการ จะต้องนำสำเนาหนังสือพิมพ์ที่ได้โฆษณาให้แก่ Commissioner of Police of the Metropolis ภายใน 7 วันนับแต่วันที่ได้ลงโฆษณา

กระบวนการปฏิบัติตามนโยบายยุติธรรมของประเทศอังกฤษมีรายละเอียดที่มีความชัดเจนอย่างมาก ส่งผลทำให้การหลอกลวงซึ่งเกิดจากการที่ผู้เรี่ยไรมีความตั้งใจจะสร้างเรื่องราวหลอกลวงเพื่อขอรับบริจาคจึงเป็นไปได้ยาก เพราะกฎหมายมีการควบคุมทั้งวัตถุประสงค์ของการรับเรี่ยไร ไปจนถึงข้อห้ามในการปฏิบัติเพื่อรับเรี่ยไรในช่องทางต่าง ๆ ซึ่งมีความครอบคลุมมากกว่าประเทศไทยอย่างมาก อาจเพราะกฎหมายที่มีการปรับปรุงให้มีความทันสมัยอยู่เสมอ นอกจากนั้นหน่วยงานผู้ตรวจสอบดูแลก็มีอำนาจอย่างเต็มที่ในการเพิกถอนใบอนุญาตภายหลังจากการได้รับอนุญาต

ในสาธารณรัฐเกาหลี กำหนดให้บุคคลที่จะทำการรับเรี่ยไรทรัพย์สินหรือสิ่งของตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา ซึ่งมีมูลค่าตั้งแต่ 10 ล้านวอนขึ้นไป ให้จัดทำแผนการเรี่ยไรและการใช้ทรัพย์สินที่ได้มาจากการบริจาค โดยจะต้องลงทะเบียนต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย นายกเทศมนตรีเขตปกครองพิเศษนายกเทศมนตรี ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือผู้ว่าราชการจังหวัดปกครองตนเอง และระบุรายละเอียด ชื่อที่อยู่ เลขประจำตัวประชาชน และหมายเลขโทรศัพท์ของผู้เรี่ยไร แผนการเรี่ยไรที่ระบุวัตถุประสงค์ของการเรี่ยไรอย่างชัดเจน ประเภทของการบริจาค จำนวนเป้าหมายของการเรี่ยไร พื้นที่ที่จะทำการเรี่ยไร วิธีการและระยะเวลาในการเรี่ยไร และวิธีการเก็บรักษาเงินที่เรี่ยไรได้อย่างปลอดภัย รวมถึงแผนรายละเอียดการใช้ทรัพย์สินที่ได้มาจากการบริจาค รวมทั้งงบประมาณการใช้จ่ายในการเรี่ยไร วิธีการจัดหาเงินค่าใช้จ่ายดังกล่าว และรายละเอียดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อขออนุญาตในการรับเรี่ยไร นอกจากนั้นในประเทศเกาหลีใต้จะอนุญาตให้ผู้รับเรี่ยไรสามารถรับบริจาคได้ในสถานที่ของหน่วยงานของรัฐ สถานที่ราชการส่วนท้องถิ่น องค์กรสื่อ สถาบันการเงิน หรือในที่สาธารณะอื่น ๆ เท่านั้น ดังนั้นรัฐจึงสามารถตรวจสอบและควบคุมการเรี่ยไรได้ทั่วถึงกว่าในประเทศไทยที่สามารถรับเรี่ยไรผ่านระบบอินเตอร์เน็ต หรือช่องทางอื่น ๆ ได้ด้วย เนื่องจากการเรี่ยไรในประเทศเกาหลีใต้ไม่ค่อยได้รับความนิยมมากนัก ส่วนใหญ่จะเป็นการบริจาคให้กับองค์กรการกุศลของรัฐในฐานะพลเมืองที่ดีมากกว่า

ดังจะเห็นได้ว่าในประเทศอังกฤษและประเทศเกาหลีใต้ ได้มีการจำแนกและระบุวิธีการในการเรี่ยไรอย่างละเอียด ในขณะที่พระราชบัญญัติควบคุมการเรี่ยไรของประเทศไทย ไม่ได้กำหนดวิธีการเรี่ยไรไว้อย่างชัดเจน เพียงแต่มีการกล่าวถึงบางวิธีการที่ต้องขออนุญาตก่อนจึงจะกระทำได้ หากแต่กรณีการเรี่ยไรโดยใช้สื่อเทคโนโลยีผ่านทางระบบออนไลน์ ซึ่งเป็นวิธีการที่ผู้รับเรี่ยไรนิยมใช้กันอย่างมากในปัจจุบันไม่อยู่ภายใต้การควบคุมของพระราชบัญญัติ ส่วนในประเทศเกาหลีกำหนดวิธีการเรี่ยไรไว้อย่างชัดเจนโดยให้รับบริจาคที่สถานที่ของหน่วยงานของรัฐ สถานที่ราชการส่วนท้องถิ่น องค์กรสื่อ สถาบันการเงิน หรือในพื้นที่สาธารณะเท่านั้น

ดังนั้นกฎหมายของประเทศไทย จึงควรกำหนดให้วิธีการกระทำการเรี่ยไรผ่านช่องทางออนไลน์จะต้องอยู่ภายใต้การควบคุมและตรวจสอบของกฎหมายด้วย เช่นเดียวกับในประเทศอังกฤษที่กำหนดให้การเรี่ยไรผ่านสื่อจะต้องให้ความสำคัญกับความปลอดภัยส่วนบุคคล ซึ่งกฎหมายได้กำหนดหน้าที่

ของผู้ให้บริการเครือข่ายไว้โดยเฉพาะ และจะต้องให้ข้อมูลที่เพียงพอและชัดเจนกับบุคคลทั่วไป ซึ่งการนำช่องทางออนไลน์มาใช้ในการขออนุญาตจะเป็นการทำให้เข้าถึงผู้เรี่ยไรได้มากขึ้น ส่งผลให้มีการเรี่ยไรที่ได้รับอนุญาตและตรวจสอบได้มากขึ้นไปด้วย

4. การควบคุมและตรวจสอบการเรี่ยไร

เมื่อการเรี่ยไรต้องทำการลงทะเบียนขออนุญาต จึงจำเป็นต้องมีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีอำนาจในการพิจารณาอนุญาต รวมทั้งอำนาจในการตรวจสอบการเรี่ยไรภายหลังจากได้รับอนุญาตแล้วว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเงื่อนไขที่ได้แจ้งไว้ตอนลงทะเบียนหรือขออนุญาตหรือไม่

ผู้มีอำนาจในการพิจารณาอนุญาตจัดให้มีหรือทำการเรี่ยไรตามพระราชบัญญัติควบคุมการเรี่ยไรของประเทศไทย แบ่งเป็น 2 กรณี คือ กรณีแรกการเรี่ยไรซึ่งอ้างว่าเพื่อประโยชน์แก่ราชการ เทศบาล หรือสาธารณประโยชน์ จะจัดให้มีได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการควบคุมการเรี่ยไร และกรณีที่สอง การเรี่ยไรในถนนหลวงหรือในที่สาธารณะฯ จะจัดให้มีได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ แต่สำหรับอำนาจหน้าที่ภายหลังจากการอนุญาตแล้ว ไม่ได้ถูกกำหนดไว้ในกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นอำนาจในการตรวจสอบหรือการลงโทษผู้ได้รับอนุญาตที่ไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขในการอนุญาตจัดให้มีหรือทำการเรี่ยไร มีเพียงแต่โทษทางอาญาที่จะต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งใช้ระยะเวลานานและอาจทำให้เกิดความเสียหายเพิ่มมากขึ้น

ในขณะที่ในประเทศอังกฤษ คณะกรรมการการกุศล (Charity Commission) ของประเทศอังกฤษ มีมาตรการบังคับเมื่อมีการทุจริตเกี่ยวกับการกุศล การรับข้อร้องเรียนเกี่ยวกับการกุศลที่ไม่ชอบผ่านระบบออนไลน์ต่าง ๆ การเพิกถอนหรือพักใช้ใบอนุญาตให้ทำการเรี่ยไร และสามารถกำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขของใบอนุญาตได้ นอกจากนั้นในประเทศเกาหลีใต้ สำหรับการเรี่ยไรที่มูลค่าตั้งแต่ 10 ล้านวอนขึ้นไป ต้องลงทะเบียนต่อผู้มีอำนาจตามกฎหมายตามพื้นที่ที่จะทำการเรี่ยไร ซึ่งผู้ที่มีอำนาจในการพิจารณาคำขอจดทะเบียนข้างต้น ยังมีอำนาจสั่งให้ผู้จดทะเบียนเปิดเผยข้อมูลใด ๆ เกี่ยวกับการเรี่ยไรและการใช้ทรัพย์สินที่ได้มาจากการเรี่ยไรนั้น หรือเมื่อพบว่ามีการเรี่ยไรที่อาจฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งกฎหมาย อาจเรียกให้ยื่นเอกสาร สมุดบัญชี หรืองบการเงินเพื่อตรวจสอบ และหากผู้ทำการเรี่ยไรไม่ปฏิบัติตามแผนการเรี่ยไรที่ได้ยื่นขอจดทะเบียนไว้ บังคับหรือข่มขู่ให้ทำการบริจาค ใช้จากทรัพย์สินที่ได้มาจากการบริจาคนอกเหนือวัตถุประสงค์ที่ได้แจ้งไว้ หรือไม่เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการเรี่ยไรตามที่กฎหมายกำหนดหรือบิดเบือนข้อมูลนั้นก็มีอำนาจในการเพิกถอนการจดทะเบียนการเรี่ยไรและสั่งให้ผู้ทำการเรี่ยไรคืนทรัพย์สินที่ได้มาจากการบริจาคให้แก่ ผู้บริจาค หรือหากไม่สามารถระบุตัวผู้บริจาคได้ ให้ใช้จ่ายทรัพย์สินให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ใกล้เคียงกับวัตถุประสงค์ที่จดทะเบียน

เมื่อพิจารณาจากกฎหมายของประเทศอังกฤษและประเทศเกาหลีเปรียบเทียบกับประเทศไทยแล้วจะพบข้อสังเกตที่น่าสนใจ 3 ประการ ดังนี้

ประการแรก คือ ผู้ที่มีอำนาจจะมีการกำหนดอำนาจหน้าที่ตั้งแต่ขั้นตอนการขออนุญาตจนถึงขั้นตอนภายหลังจากการได้รับใบอนุญาตด้วย ไม่ว่าจะเป็นการตรวจสอบบัญชี การเพิกถอนใบอนุญาต การสั่งจำหน่ายทรัพย์สินให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ในขณะที่ประเทศไทยบัญญัติให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือ

คณะกรรมการควบคุมการเรี่ยไรสามารถพิจารณาอนุญาตโดยอาจกำหนดเงื่อนไขบางอย่างให้ผู้รับเรี่ยไรปฏิบัติ แต่ในช่วงระหว่างการเรี่ยไรไปจนถึงการสิ้นสุดการเรี่ยไร คณะกรรมการควบคุมการเรี่ยไรไม่มีอำนาจในการควบคุมให้ผู้ได้รับอนุญาตปฏิบัติตามกฎหมายหรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้เลย แม้แต่อำนาจในการตรวจสอบบัญชี มีแต่การกำหนดหน้าที่ของผู้เรี่ยไรว่าจะต้องจัดทำบัญชีและประกาศให้ประชาชนทราบเป็นครั้งคราวและห้ามใช้จ่ายเงินนอกวัตถุประสงค์เท่านั้น ซึ่งในความเป็นจริงแล้วคณะกรรมการควบคุมการเรี่ยไรหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ควรจะมีอำนาจในการตรวจสอบและเพิกถอนใบอนุญาตการเรี่ยไรได้ เพื่อระงับความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นหากปล่อยให้มีการเรี่ยไรต่อไป

ประการที่สอง ในต่างประเทศให้อำนาจแก่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลชุดเดียวมีอำนาจในการพิจารณาคำขอและควบคุมตรวจสอบการเรี่ยไรได้ทุกประเภท ไม่ได้แยกเป็นการพิจารณาอนุญาตจาก “วัตถุประสงค์” และ“วิธีการ” ซึ่งอาจทำให้เกิดความสับสนแก่ผู้ที่ต้องการยื่นขออนุญาต อีกทั้งวัตถุประสงค์และวิธีการในการเรี่ยไรก็เป็นรายละเอียดที่ต้องแจ้งในการยื่นคำขอด้วย ดังนั้นจึงควรกำหนดผู้มีอำนาจในการควบคุมเพียงชุดเดียว

ประการสุดท้าย คณะกรรมการควบคุมการเรี่ยไรตามกฎหมาย คือ ผู้ที่มีความรับผิดชอบในตำแหน่งประจำและถูกแต่งตั้งให้เป็นผู้มีอำนาจพิจารณาคำขออนุญาตจัดให้มีหรือทำการเรี่ยไร ประกอบกับกฎหมายไม่ได้บัญญัติว่าสามารถมอบอำนาจให้ผู้อื่นกระทำแทนได้ อาจทำให้การพิจารณาคำขออนุญาตล่าช้าและไม่สะดวกต่อประชาชน ดังนั้นแม้ผู้มีอำนาจควบคุมการเรี่ยไรจะควรกำหนดไว้ชุดเดียวเพื่อมาตรฐานในการพิจารณาคำขอและลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนกฎหมายหรือเงื่อนไข แต่ความรับผิดชอบบางประการควรกำหนดให้สามารถมอบอำนาจได้ตามมาตรการของประเทศเกาหลีใต้ เช่นการรับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการเรี่ยไรที่ไม่ชอบ หรือการตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการเรี่ยไร เพื่อให้การดำเนินการของผู้มีอำนาจควบคุมการเรี่ยไรเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

5. การกำหนดโทษ

พระราชบัญญัติควบคุมการเรี่ยไร กำหนดอัตราโทษสูงสุดปรับไม่เกิน 1,000 บาท และมีอัตราโทษจำคุกสูงสุดไม่เกิน 1 ปี และไม่มีการแก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งอาจทำให้โทษไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบัน โดยเฉพาะโทษปรับ ในขณะที่ประเทศอังกฤษกำหนดค่าปรับเป็นอัตราส่วนไว้ตามความผิด และหากการเรี่ยไรนั้นมีวัตถุประสงค์เท็จ หรือการเรี่ยไรหลอกลวงเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินของผู้อื่นจะเข้าข่ายเป็นการฉ้อโกงตาม Fraud Act 2006 โทษจะมีทั้งปรับไม่จำกัดอัตราสูงสุดและจำคุก ในขณะที่ประเทศเกาหลีจะพิจารณาตามการกระทำผิดว่ามีเจตนาหลอกลวงหรือมีการกระทำผิดที่ไม่ร้ายแรง เช่น การไม่แสดงตนขณะทำการเรี่ยไร ซึ่งค่าปรับจะถูกกำหนดตามฐานความผิดเป็นจำนวนเงินขั้นสูงสุดที่จะสั่งปรับได้ รวมทั้งจะมีโทษจำคุกด้วย

ดังนั้นในประเทศไทยจึงควรมีการกำหนดบทลงโทษ ทั้งโทษทางอาญาและโทษทางปกครอง โดยโทษทางปกครองจะบังคับใช้กรณีที่ไม่ได้สร้างความเสียหายหรือเกิดความเสียหายน้อยมาก เช่น การประกาศยอดรับหรือจ่ายเงินและทรัพย์สิน ซึ่งหากไม่เปิดเผยผู้เรี่ยไรจะต้องเสียค่าปรับรายวันจนกว่าจะเปิดเผย อย่างไรก็ดี เมื่อใช้โทษทางปกครองแล้วก็ยังต้องคงโทษทางอาญาไว้ด้วย สำหรับความผิดที่ร้ายแรง

เช่น การหลอกลวงเรี่ยไร ซึ่งแม้ว่าการกระทำดังกล่าวจะเป็นการความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาฐานฉ้อโกงอยู่แล้ว แต่การนำการเรี่ยไรมาอ้างเพื่อกระทำความผิดควรกำหนดโทษสำหรับการกระทำดังกล่าวไว้ต่างหาก และโทษปรับทางอาญาควรมีการแก้ไขโทษปรับ จากเดิมที่เป็นระบบการปรับแบบกำหนดอัตราคงที่ไว้ ควรปรับใช้เป็นระบบโทษปรับตามรายได้ (Day Fines) ซึ่งจะสอดคล้องตามความร้ายแรง (Seriousness) หรือความหนักเบา (Gravity) ของความผิด กรณีนี้เมื่อนำมาใช้กับการควบคุมการเรี่ยไร รายได้ของผู้เรี่ยไรก็คือเงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการเรี่ยไร ดังนั้นหากผู้เรี่ยไรได้ทรัพย์สินจากการเรี่ยไรที่ไม่ชอบมากเท่าไหร่ก็จะคิดเป็นสัดส่วนของโทษปรับมากเท่านั้น หรือหากได้ทรัพย์สินจากการเรี่ยไรน้อยอัตราโทษปรับก็จะน้อยลงไปด้วย สอดคล้องกับความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง

ตารางเปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการเรี่ยไรออนไลน์ของประเทศไทย ประเทศเกาหลีใต้ และประเทศอังกฤษ

ประเทศ	ไทย	เกาหลีใต้	อังกฤษ
กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	1. พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 2. พระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. 2566 3. ประมวลกฎหมายอาญา	1. Act on Promotion of Information and Communications Network Utilization and Information Protection (ICNA) 2. Criminal Act of Korea	1. Fraud Act 2006 2. Charities Act 2011
หน่วยงานกำกับดูแล	1. กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมไซเบอร์ 2. กองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี	1. Korea Internet and Security Agency 2. Korea Communications Commission 3. Financial Supervisory Service 4. Cyber Safety Bureau	1. Serious Fraud Office (SFO) 2. National Fraud Intelligence Bureau (NFIC) 3. Charity Commission
ระบบรับแจ้ง	1. สถานีตำรวจ 2. โทรศัพท์สายด่วน 1441 3. เว็บไซต์ thaipoliceonline.go.th	ระบบ KISA Cyber Alert รับเรื่องร้องเรียนแบบ Real time	ระบบ Action Fraud รับเรื่องร้องเรียนแบบ Real time
กระบวนการบังคับใช้กฎหมาย	1. มีกลไกแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ผู้ให้บริการเครือข่ายโทรศัพท์ และสถาบันการเงินเปิดเผยข้อมูลผู้ใช้งานระหว่างกัน 2. Cyber Check แอปพลิเคชันปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมไซเบอร์	1. ใช้ระบบเทคโนโลยีแบบรวมศูนย์ที่มีการตรวจสอบอย่างเข้มงวดในทุกมิติ ทั้งการตรวจข้อมูลบัญชี การตรวจสอบข้อมูล และการสื่อสาร ซึ่ง KISA มีอำนาจสั่งการได้โดยตรง 2. ระบบ Anti-Fraud Monitoring คือระบบตรวจจับธุรกรรมและฉ้อโกงออนไลน์	1. มีการสืบสวนร่วมกันระหว่างหน่วยงาน (Multi-agency coordination) ในรูปแบบ Big data 2. Fraud Detection และ AI OCR คือระบบตรวจจับธุรกรรมและพฤติกรรมการหลอกลวง

ประเทศ	ไทย	เกาหลีใต้	อังกฤษ
บทกำหนดโทษ	1. จำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 100,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (ความผิดฐานนำเข้าข้อมูลอันเป็นเท็จฯ) 2. จำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (ความผิดฐานฉ้อโกง)	โทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี หรือปรับไม่เกิน 100 ล้านวอน (ความผิดฐานฉ้อโกง)	1. โทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี และปรับระดับ 5 ตามระบบมาตรฐานค่าปรับ (ไม่จำกัดอัตราสูงสุด) 2. เพิกถอนสถานะองค์กรการกุศล
ข้อสังเกตกรณีอาชญากรรมหลอกลวงเรี่ยไรออนไลน์	กฎหมายเกี่ยวกับอาชญากรรมไซเบอร์ต้องใช้ควบคู่กับกฎหมายอาญาในบทบัญญัติเรื่องการฉ้อโกง และกฎหมายเกี่ยวกับการเรี่ยไรไม่สามารถบังคับใช้ได้ในกรณีการเรี่ยไรผ่านระบบออนไลน์	กฎหมายเกี่ยวกับอาชญากรรมไซเบอร์ต้องใช้ควบคู่กับกฎหมายอาญาในบทบัญญัติเรื่องการฉ้อโกง และกฎหมายเกี่ยวกับการเรี่ยไรห้ามมิให้มีการเรี่ยไรผ่านระบบออนไลน์	มีบทบัญญัติกฎหมายเฉพาะด้านในเรื่องของการฉ้อโกงและการเรี่ยไรเพื่อการกุศลที่ครอบคลุมอาชญากรรมในทุกช่องทาง

บทสรุป

พระราชบัญญัติควบคุมการเรี่ยไร พุทธศักราช 2487 ซึ่งได้มีการบังคับใช้กว่า 80 ปี และไม่มีการแก้ไขปรับปรุงให้มีความทันสมัยและสอดคล้องกับสภาพสังคม จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐบาลจะต้องมีการปรับปรุงกฎหมายและแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ เพื่อเป็นการป้องปรามไม่ให้เกิดอาชญากรรมการหลอกลวงเรี่ยไรออนไลน์ (Deterrence) ผ่านการกำหนดบทลงโทษ (Sanction) ทางกฎหมาย ทั้งบทลงโทษที่เป็นตัวเงินและบทลงโทษที่ไม่เป็นตัวเงินให้เหมาะสมกับสภาพของเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยในปัจจุบัน นอกจากนี้แม้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์จะเป็นกฎหมายสำคัญในการจัดการการหลอกลวงออนไลน์ แต่ลักษณะของกฎหมายดังกล่าวเป็นกฎหมายทั่วไปด้านเทคโนโลยี มิได้ออกแบบมาเพื่อควบคุมกระบวนการเรี่ยไรโดยเฉพาะ การแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืนจึงจำเป็นต้องพัฒนากฎหมายเฉพาะด้านการเรี่ยไรควบคู่กันไป รวมทั้งกำหนดแนวทางปฏิบัติที่มีความรอบคอบและรัดกุมมากขึ้น โดยอาจอาศัยแบบอย่างของต่างประเทศเพื่อปรับให้เข้ากับระบบกฎหมายและสภาพสังคมของประเทศไทยดังที่กล่าวมาแล้ว

ดังจะเห็นได้ว่า จากการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายและกระบวนการบังคับใช้กฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบและควบคุมการเรี่ยไรของประเทศไทย ประเทศอังกฤษ และประเทศเกาหลีใต้จะชี้ให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า สาเหตุที่ประเทศไทยประสบปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมและตรวจสอบเรี่ยไร รวมทั้งอาชญากรรมการหลอกลวงเรี่ยไรบ่อยครั้ง นอกจากปัจจัยทางความเชื่อทางด้านศาสนาและพฤติกรรมการบริจาคของคนไทยที่ให้ความสำคัญกับความน่าสงสาร หรือเรื่องราวที่น่าเศร้า (Drama) ของผู้รับเรี่ยไรแล้ว ยังเกิดจากความไม่รัดกุมของพระราชบัญญัติควบคุมการเรี่ยไร พ.ศ. 2487 รวมถึงการกำหนดขอบเขตอำนาจในการตรวจสอบกระบวนการเรี่ยไรทั้งก่อน ระหว่าง และหลังทำการเรี่ยไรของเจ้าหน้าที่โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาชญากรรมหลอกลวงเรี่ยไรผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ทั้งทางเฟซบุ๊ก (Facebook) ทวิตเตอร์ (Twitter) และเครือข่ายออนไลน์ต่าง ๆ ซึ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นในปัจจุบัน

แม้ว่ากฎหมายของประเทศเกาหลีจะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับประเทศไทยที่เป็นเพียงการระบุหลักการไว้อย่างกว้างสำหรับการเรี่ยไรในทุกประเภทเช่นเดียวกัน แต่ก็มีความเข้มงวดมากกว่า โดยประเทศเกาหลีกำหนดให้การรับบริจาคสามารถกระทำได้เฉพาะในสถานที่ของหน่วยงานของรัฐ สถานที่ราชการส่วนท้องถิ่น องค์กรสื่อ สถาบันการเงิน หรือในที่สาธารณะอื่น ๆ เท่านั้น นอกจากนั้นผู้มีอำนาจในการอนุญาตการเรี่ยไรยังมีอำนาจหน้าที่ที่จะตรวจสอบการรับเรี่ยไรได้ในทุกขั้นตอน นับตั้งแต่การออกใบอนุญาต การจัดทำบัญชี การระงับและเพิกถอนใบอนุญาต ประกอบกับสถานการณ์การเรี่ยไรของประเทศเกาหลีที่ไม่ค่อยเป็นที่นิยมและแพร่หลายมากนัก โดยบุคคลทั่วไปไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการรับเรี่ยไรด้วยตนเองแต่เป็นหน้าที่ของรัฐในการรับเรี่ยไรเพื่อประโยชน์ของสาธารณชน ซึ่งหากพิจารณาจากความนิยมในการบริจาคจะพบว่า สถานการณ์การเรี่ยไรของประเทศไทยมีความคล้ายคลึงกับประเทศอังกฤษ คือมีการเรี่ยไรในหลายรูปแบบ ทั้งเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ เพื่อการกุศล การทำบุญและบริจาคต่าง ๆ หากแต่ตัวบทกฎหมายของประเทศอังกฤษกลับมีความรัดกุมกว่ามาก ทั้งตัวบทกฎหมายในการอนุญาต ระเบียบวิธีปฏิบัติของการเรี่ยไรในแต่ละรูปแบบ รวมทั้งอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบและควบคุมการรับเรี่ยไรด้วย ในขณะที่ประเทศไทยกำหนดให้ขออนุญาตเฉพาะการเรี่ยไรเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ ทั้งที่ในความเป็นจริงควรกำหนดให้การเรี่ยไรทั้งเพื่อประโยชน์สาธารณะและเพื่อประโยชน์ส่วนตัว ต่างก็จำเป็นจะต้องขออนุญาตโดยให้วัตถุประสงค์ในการเรี่ยไรและคุณสมบัติของผู้ขออนุญาตเป็นหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการควบคุมการเรี่ยไรหรือพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นผู้พิจารณา เพื่อให้เกณฑ์ในการอนุญาตมีบรรทัดฐานในทิศทางเดียวกันและป้องกันการตีความที่ไม่ตรงกันด้วย

ทั้งนี้เนื่องจากการเรี่ยไรเป็นกิจกรรมที่อยู่คู่กับประเทศไทยมาอย่างยาวนาน และเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมและประเทศชาติอย่างมาก ดังนั้นรัฐบาลจึงควรเร่งรัดแก้ไขพระราชบัญญัติควบคุมการเรี่ยไรให้มีความรัดกุมและมีประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามการหลอกลวงเรี่ยไรออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวซึ่งทวีความรุนแรงและสลับซับซ้อนมากขึ้นในสังคมปัจจุบัน รวมทั้งยังเป็นการรักษาอัตลักษณ์ที่ดีงามของสังคมไทย สังคมแห่งการให้ที่สามารถสร้างประโยชน์สุขให้กับทั้งผู้รับและผู้ให้ได้อย่างแท้จริงและยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

พระราชบัญญัติควบคุมการเรี่ยไร พุทธศักราช 2487. (2487, 24 ตุลาคม. ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 61 ตอน 64 หน้า 911)

พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2560

พระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พุทธศักราช 2566

Charities Aid Foundation Word. (2021). *World giving index 2021*. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2566, จาก https://www.cafonline.org/aboutus/ publications/2021-publications/caf-world-giving-index-2021.

การย้อมสีธรรมชาติจากผักบุ้งทะเลด้วยเทคนิคมัดย้อมสร้างสรรค์สู่การออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทออย่างยั่งยืน

Natural Dyed from Beach Morning Glory Using Creative Tie-Dye Techniques to Sustainable Textile Product Design

สุภาภรณ์ รักษามั่น
Suphaporn Ruksamun
สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
Home Economics Faculty of Home Economics Technology
Rajamangala University of Technology Phra Nakhon
supaporn-ru@rmutp.ac.th

Received: January 22, 2026 **Revised:** March 25, 2026 **Accepted:** April 7, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การย้อมสีธรรมชาติจากผักบุ้งทะเลด้วยเทคนิคมัดย้อมสร้างสรรค์สู่การออกแบบผลิตภัณฑ์ สิ่งทออย่างยั่งยืน มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสมบัติและกระบวนการย้อมสีธรรมชาติจากผักบุ้งทะเลด้วยเทคนิคมัดย้อมสร้างสรรค์ 2) เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าย้อมสีธรรมชาติจากผักบุ้งทะเลด้วยเทคนิคมัดย้อมสร้างสรรค์ 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติจากผักบุ้งทะเลด้วยเทคนิคมัดย้อมสร้างสรรค์

การวิจัยดำเนินการในพื้นที่หมู่เกาะพิทักษ์ จังหวัดชุมพร โดยศึกษากระบวนการย้อมสีจากผักบุ้งทะเลร่วมกับสารช่วยติดสีจากธรรมชาติ ได้แก่ น้ำปูนใสและน้ำสนิมเหล็ก ประยุกต์ใช้เทคนิคการมัดย้อมสร้างสรรค์ และนำผ้าย้อมสีที่ได้ไปทดสอบคุณภาพตามมาตรฐาน มอก. 121 เล่ม 3 : 2552 ผลการทดสอบพบว่า ผ้ามัดย้อมมีความคงทนของสีต่อการซักและต่อแสงอยู่ในระดับดีถึงดีมาก ขณะที่ความคงทนของสีต่อการขัดถูอยู่ในระดับต่ำถึงปานกลาง ซึ่งเป็นลักษณะทั่วไปของสีย้อมธรรมชาติ จากนั้นนำผ้ามัดย้อมไปพัฒนาผลิตภัณฑ์จำนวน 3 รูปแบบ ได้แก่ ชุดลำลอง กระเป๋า และหมวก

การศึกษาความพึงพอใจของผู้บริโภคกลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน พบว่า ความพึงพอใจโดยรวมต่อผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติจากผักบุ้งทะเลด้วยเทคนิคมัดย้อมสร้างสรรค์ อยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีความพึงพอใจสูงสุด ได้แก่ ด้านการใช้งานผลิตภัณฑ์และด้านผลิตภัณฑ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว รองลงมาคือ ด้านการออกแบบลวดลายมัดย้อมและด้านการใช้สีของผลิตภัณฑ์ ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าผักบุ้งทะเลมีศักยภาพในการเป็นแหล่งสีย้อมธรรมชาติสำหรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอเชิงสร้างสรรค์ และสามารถต่อยอดสู่ผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในมิติสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ: ผักบุ้งทะเล สีย้อมธรรมชาติ มัดย้อม ผลิตภัณฑ์สิ่งทอยั่งยืน

Abstract

This research on natural dyeing from beach morning glory through creative tie-dye techniques for sustainable textile product design aimed to: 1) study the properties and dyeing process of natural dyes extracted from beach morning glory using creative tie-dye techniques; 2) develop products from naturally dyed fabrics produced from beach morning glory using creative tie-dye techniques; and 3) investigate consumer satisfaction toward the product designs of naturally dyed fabrics from beach morning glory using creative tie-dye techniques.

The research was conducted in the Phithak Islands area, Chumphon Province. The study examined the dyeing process using beach morning glory combined with natural mordants, namely limewater and iron-rust water. Creative tie-dye techniques were applied, and the resulting dyed fabrics were tested according to the Thai Industrial Standards TIS 121 Vol. 3: 2009. The results indicated that the tie-dyed fabrics demonstrated good to very good color fastness to washing and light exposure, whereas color fastness to rubbing ranged from low to moderate levels, which is a common characteristic of natural dyes. Subsequently, the tie-dyed fabrics were developed into 3 product types: casual clothing, bags, and hats.

The consumer satisfaction study involving 100 participants revealed that the overall satisfaction toward naturally dyed fabric products from beach morning glory using creative tie-dye techniques was at the highest level. The aspects receiving the highest satisfaction were product usability and the role of products in promoting tourism, followed by tie-dye pattern design and product color usage. The findings reflect that beach morning glory has potential as a natural dye source for the development of creative textile products and can be further developed into textile products aligned with the concept of sustainable development in social, economic, and environmental dimensions.

Keywords: Beach Morning Glory, Natural Dyed, Tie-Dye, Sustainable Textile Product Design

บทนำ

ปัจจุบันสังคมตระหนักถึงความสำคัญของความยั่งยืน อุตสาหกรรมสิ่งทอจึงให้ความสนใจต่อการใช้สีย้อมธรรมชาติ ซึ่งเป็นทางเลือกที่มีความปลอดภัยและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เนื่องจากกระบวนการย้อมสีเคมีในอุตสาหกรรมสิ่งทอทั่วไปมักใช้สารเคมีที่อาจส่งผลกระทบทั้งต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของผู้ปฏิบัติงาน รวมถึงผู้บริโภค นอกจากนี้ สีย้อมเคมีที่ไม่ผ่านการบำบัดอย่างเหมาะสมยังสามารถก่อให้เกิดมลพิษในแหล่งน้ำและอากาศ การหันมาใช้สีย้อมธรรมชาติจากพืชและสมุนไพรที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น ใบไม้ ดอกไม้ และผลไม้ นอกจากจะช่วยลดปริมาณสารเคมีที่ปล่อยสู่ธรรมชาติ แล้วยังช่วยอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้านในด้านการใช้พืชสมุนไพร อีกทั้งยังส่งเสริมการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างยั่งยืน (ธารทิพย์และสุรินทร์, 2563) อย่างไรก็ตาม สีย้อมธรรมชาติยังมีข้อจำกัดในด้านความคงทนและสีสันที่อาจไม่เทียบเท่ากับสีย้อมเคมี ดังนั้น การศึกษาพัฒนากระบวนการย้อมที่ใช้สีย้อมธรรมชาติจึงมีความจำเป็น เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่มีคุณภาพสูงและคงทนต่อการใช้งาน

ผักบุ้งทะเล (Beach Morning Glory) เป็นพืชที่พบได้ทั่วไปบริเวณชายฝั่งทะเลของประเทศไทย เป็นที่รู้จักกันในภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าใช้ประโยชน์ได้หลากหลาย รวมถึงการนำมาสกัดเป็นสีย้อมธรรมชาติ ซึ่งผักบุ้งทะเลมีสารที่สามารถให้สีสันที่เป็นเอกลักษณ์และเหมาะสมกับการย้อมผ้า โดยเฉพาะผ้าฝ้ายซึ่งเป็นเส้นใยธรรมชาติที่ได้รับความนิยมในการผลิตสิ่งทอ เนื่องจากมีความทนทานต่อการใช้งานและให้สัมผัสที่สบายต่อผิว ดังงานวิจัยของจารุวรรณ ฉายอรุณ และนงลักษณ์ เรียบกลีบ (2556). พบว่าสารสกัดจากพืชชนิดนี้มีศักยภาพในการให้สี แต่การย้อมให้มีความคงทนสูงจำเป็นต้องใช้สารช่วยติดสี เช่น สารส้ม เหล็กซัลเฟต และดีบุกซัลเฟต ซึ่งสามารถช่วยให้สีติดแน่นบนเส้นใยฝ้ายและเพิ่มความคงทนต่อการซักและการใช้งานในระยะยาว ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา การใช้สีธรรมชาติจากพืชต่าง ๆ ได้รับความสนใจจากอุตสาหกรรมทอผ้าและการผลิตสิ่งทอในประเทศไทย เนื่องจากการใช้สีธรรมชาติสามารถลดการพึ่งพาสารเคมีที่มีผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ในขณะที่ยังคงสามารถให้ผลลัพธ์ที่สวยงามและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว สำหรับการย้อมสีธรรมชาติที่ใช้ในอุตสาหกรรมและการผลิตสินค้า จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาคุณสมบัติของพืชที่สามารถให้สีที่คงทนและมีประสิทธิภาพในกระบวนการย้อม

ในปัจจุบัน ความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อมเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจมากขึ้น ทำให้สินค้าและผลิตภัณฑ์ที่เป็นธรรมชาติได้กลับเข้ามาสู่ความนิยมของผู้บริโภค เพราะมีความปลอดภัย เป็นมิตร ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการนำวัตถุดิบธรรมชาติมาใช้นั้นส่งผลดีต่อตลาด ผ้าย้อมสีธรรมชาติจึงต้องมีการพัฒนาต่อไป ซึ่งการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ตอบสนองความพึงพอใจของผู้บริโภค คือ การออกแบบลวดลายและรูปแบบของผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ โดยลวดลายควรมีการพัฒนาให้มีความแปลกใหม่มีลักษณะเฉพาะ และแตกต่างจากท้องตลาด สำหรับรูปแบบของผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมควรพัฒนารูปแบบให้น่าสนใจและดึงดูดใจผู้บริโภค

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและพัฒนากระบวนการย้อมผ้าฝ้ายด้วยสีย้อมจากผักบุ้งทะเล รวมถึงการศึกษาประสิทธิภาพของสารช่วยติดสีในการเสริมความคงทนของสีที่ย้อม เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและสามารถใช้งานได้จริงในอุตสาหกรรมสิ่งทอ นอกจากประโยชน์ทางด้านคุณภาพ

ของผลิตภัณฑ์แล้ว งานวิจัยนี้ยังมุ่งเน้นการนำทรัพยากรธรรมชาติท้องถิ่นมาสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจในชุมชนและสนับสนุนการใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน เพื่อการต่อยอดสู่การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์สิ่งทอ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสมบัติและกระบวนการย้อมสีธรรมชาติจากผักบุ้งทะเลด้วยเทคนิคมัดย้อมสร้างสรรค์
2. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าย้อมสีธรรมชาติจากผักบุ้งทะเลด้วยเทคนิคมัดย้อมสร้างสรรค์
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติจากผักบุ้งทะเลด้วยเทคนิคมัดย้อมสร้างสรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการเก็บรวมรวมข้อมูลเชิงสำรวจโดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมขอมูล โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังตอไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือ พิจารณาจากประสบการณ์ทำงานด้านวิชาการไม่น้อยกว่า 3 ปี จำนวน 5 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง
2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับสีย้อมธรรมชาติและการทำผ้ามัดย้อม พิจารณาจากบุคคลที่เป็นผู้ประกอบการ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ ความรู้ในการย้อมสีธรรมชาติ ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 5 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง
3. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ด้านการออกแบบและตัดเย็บ พิจารณาจากประสบการณ์การทำงานด้านการออกแบบและตัดเย็บ ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 5 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง
4. กลุ่มผู้บริโภค จำนวน 100 คน ในการตอบแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากผ้าย้อมสีธรรมชาติจากผักบุ้งทะเลด้วยเทคนิคมัดย้อมสร้างสรรค์ โดยใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านการย้อมสีธรรมชาติและการมัดย้อม ในพื้นที่หมู่เกาะพิทักษ์ จังหวัดชุมพร จำนวน 5 คน แล้วคัดเลือกลายและสี เพื่อนำออกแบบและตัดเย็บเป็นผลิตภัณฑ์สิ่งทอกำหนดแนวคำถามแบบสอบถาม มีลักษณะปลายเปิดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยผู้วิจัยกำหนดคำถามที่จะใช้ในการทำแบบสอบถาม ล่วงหน้าก่อนการเก็บข้อมูลและสอบถามกับผู้ให้ข้อมูลหลักตามคำถามที่กำหนดไว้ตามวัตถุประสงค์ การสัมภาษณ์แบ่งเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ทำแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับผ้าย้อมสีธรรมชาติจากผักบุ้งทะเลด้วยเทคนิคมัดย้อมสร้างสรรค์ ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการทำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ เมื่อได้ผลการศึกษาแล้วจึงนำมาสร้างสรรค์ลวดลาย

2. แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากผ้าย้อมสีธรรมชาติจากผักบุ้งทะเลด้วยเทคนิคมัดย้อมสร้างสรรค์โดยแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ลักษณะแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากผ้าย้อมสีธรรมชาติจากผักบุ้งทะเลด้วยเทคนิคมัดย้อมสร้างสรรค์มีลักษณะแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น 5 ระดับตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert Scale) ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม มีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิดที่เปิดโอกาสให้กลุ่มตัวอย่างสามารถแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมได้

วิธีการสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ

1. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดขอบเขตของการวิจัยและเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือ

2. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากผ้าย้อมสีธรรมชาติจากผักบุ้งทะเลด้วยเทคนิคมัดย้อมสร้างสรรค์

3. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาตรวจสอบ เสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้ได้ข้อคำถามตรงตามวัตถุประสงค์และครอบคลุมงานวิจัย

4. นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) และตรวจสอบความถูกต้องของภาษา แล้วนำผลมาหาค่าความสอดคล้อง IOC (Index of Item Objective Congruence)

5. นำแบบสอบถามที่ได้ไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริงในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร จำนวน 30 คน และนำผลที่ได้ไปวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่า (Alpha Coefficence)

6. นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการการแจกแบบสอบถามแบบกระดาษ โดยมีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

1. จัดเตรียมแบบสอบถามรูปแบบกระดาษ จำนวน 100 ชุด

2. แจกแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากผ้าย้อมสีธรรมชาติจากผักบุ้งทะเลด้วยเทคนิคมัดย้อมสร้างสรรค์ และทำการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่าง เดือนกรกฎาคม 2568–มีนาคม 2569 โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

3. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม ให้ได้ครบตามจำนวนที่กำหนดขนาดตัวอย่างไว้ จำนวน 100 ชุด

4. ทำการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากแบบสอบถามความพึงพอใจมาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ตามขั้นตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ด้วยค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากผ้าย้อมสีธรรมชาติจากผักบุ้งทะเลด้วยเทคนิคมัดย้อมสร้างสรรค์ วิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนระดับความพึงพอใจ 5 ระดับ มีค่าน้ำหนักคะแนน ดังนี้

5	หมายถึง	พึงพอใจมากที่สุด
4	หมายถึง	พึงพอใจมาก
3	หมายถึง	พึงพอใจปานกลาง
2	หมายถึง	พึงพอใจน้อย
1	หมายถึง	พึงพอใจน้อยที่สุด

และกำหนดการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยความพึงพอใจ โดยมีค่าเฉลี่ย ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.51-5.00 หมายถึง ระดับความพึงพอใจมากที่สุด
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.51-4.50 หมายถึง ระดับความพึงพอใจมาก
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.51-3.50 หมายถึง ระดับความพึงพอใจปานกลาง
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.51-2.50 หมายถึง ระดับความพึงพอใจน้อย
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.50 หมายถึง ระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม รวบรวมข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ครั้งต่อไป

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องการย้อมสีธรรมชาติจากผักบุ้งทะเลด้วยเทคนิคมัดย้อมสร้างสรรค์ สู่การออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทออย่างยั่งยืน มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษาสมบัติและกระบวนการย้อมสีธรรมชาติจากผักบุ้งทะเลด้วยเทคนิคการมัดย้อม เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าย้อมสีธรรมชาติ จากผักบุ้งทะเลด้วยเทคนิคการมัดย้อมและ เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติจากผักบุ้งทะเลด้วยเทคนิคการมัดย้อม สามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ 3 ประเด็นตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสมบัติและกระบวนการย้อมสีธรรมชาติจากผักบุ้งทะเลด้วยเทคนิคการมัดย้อม ผู้วิจัยลงพื้นที่หมู่เกาะพิทักษ์ จังหวัดชุมพร ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับลวดลายการมัดย้อมผ้า

ด้วยการใช้เทคนิคการย้อมผ้าแบบ ชิโบริ และการย้อมสีจากผักบุ้งทะเลผสมสารช่วยติดน้ำสนิมเหล็ก และผลการทดสอบคุณภาพของผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติจากผักบุ้งทะเล ตามมาตรฐาน มอก.121 เล่ม 3: 2552 จากสถาบันอุตสาหกรรมสิ่งทอ 3 ด้าน คือ

1. ด้านความคงทนของสีต่อการซักสีเปลี่ยนจากเดิม (ระดับ) 4-5 ไม่มีการเปลี่ยนแปลงของสี ไม่มีการตกติดของสี

2. ความคงทนของสีต่อแสงด้วยเครื่องทดสอบ : ATLAS XENON ARC WEATHER-OMETER MODEL Ci 3000+ อัตราความคงทนของสีต่อแสงจะมีค่าระดับ 4

3. ความคงทนของสีต่อการขัดถู มีการตกติดผ้าขาวสภาพแห้งแนวเส้นด้ายยืน ระดับ2-3 แนวเส้นด้ายพุ่ง ระดับ 3 สีตกติดผ้าขาวสภาพเปียก แนวเส้นด้ายยืน ระดับ 1 แนวเส้นด้ายพุ่ง ระดับ 1

ภาพที่ 1 สีที่ได้จากการย้อมสีจากผักบุ้งทะเลผสมกับน้ำสนิมเหล็ก

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าย้อมสีธรรมชาติจากผักบุ้งทะเลด้วยเทคนิคการมัดย้อมสร้างสรรค์ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าและร่างแบบผลิตภัณฑ์ จำนวน 3 รูปแบบ ซึ่ง 1 รูปแบบประกอบด้วย ชุดลำลอง กระเป๋าและหมวก ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบและตัดเย็บจำนวน 5 คน คัดเลือกผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติจากผักบุ้งทะเลด้วยเทคนิคการมัดย้อมสร้างสรรค์ มีผลคะแนนในแบบที่ 1 รวมสูงสุด 119 คะแนนร้อยละ 23.8 แสดงให้เห็นว่าแบบที่1 มีความเหมาะสมในการออกแบบและตัดเย็บเพื่อพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติจากผักบุ้งทะเลด้วยเทคนิคการมัดย้อมสร้างสรรค์

ภาพที่ 2 แบบผลิตภัณฑ์จากผ้าย้อมสีธรรมชาติจากผักบุ้งทะเลด้วยเทคนิคการมัดย้อมสร้างสรรค์

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติจากผักบุ้งทะเลด้วยเทคนิคการมัดย้อม ผู้วิจัยได้นำผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติจากผักบุ้งทะเลด้วยเทคนิคการมัดย้อมสร้างสรรค์สำรวจความพึงพอใจของกลุ่มผู้บริโภค จำนวน 100 คน ด้วยการตอบแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์สิ่งทอผ้าย้อมสีธรรมชาติจากผักบุ้งทะเลด้วยเทคนิคการมัดย้อม ได้ผลวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับ เพศ เพศหญิง มีจำนวนมากถึง 83 คน(ร้อยละ 83) รองลงมา คือ เพศชาย จำนวน 17 คน (ร้อยละ 17) อายุส่วนใหญ่อายุ 40–59 ปี จำนวน 52 คน (ร้อยละ 52) รองลงมา คือ อายุ 20–39 ปี จำนวน 35 คน (ร้อยละ 35) อายุมากกว่า 60 ขึ้นไป จำนวน 13 คน (ร้อยละ 13) ระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี จำนวน 60 คน (ร้อยละ 60) รองลงมา คือ ระดับอนุปริญญา/ปวส. มีจำนวน 11 คน (ร้อยละ 11) ระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. มีจำนวน 10 คน (ร้อยละ 10) ระดับต่ำกว่ามัธยมศึกษาจำนวน 6 คน (ร้อยละ 6) ระดับปริญญาโทมีจำนวน 5 คน (ร้อยละ5) ระดับปริญญาเอก จำนวน 5 คน (ร้อยละ5) และมัธยมศึกษาตอนต้นมี จำนวน 3 คน (ร้อยละ 3) ประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน จำนวน 40 คน (ร้อยละ 40) อาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ จำนวน 22 คน (ร้อยละ 22) อาชีพพนักงานของรัฐจำนวน 20 คน (ร้อยละ 20) และอาชีพธุรกิจส่วนตัว/ค้าขายจำนวน 18 คน (ร้อยละ 18) และมีรายได้ต่อเดือน 10,001-25,000 บาท มีจำนวน 38 คน (ร้อยละ 38) รองลงมาคือ มีรายได้ต่อเดือน 25,001-35,000 บาท มีจำนวน 27 คน (ร้อยละ 27) มีรายได้ต่อเดือนน้อยกว่า 10,000 บาท จำนวน 14 คน (ร้อยละ 14) มีรายได้ต่อเดือนมากกว่า 45,000 บาทมีจำนวน 11 คน (ร้อยละ 11) และมีรายได้ 35,001-45,000 บาทมีจำนวน 10 คน (ร้อยละ 10) และมีการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละข้อมูลความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติจากผักบุ้งทะเลด้วยเทคนิคการมัดย้อม ประกอบด้วย 4 ด้าน โดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.60 ด้านที่มีความพึงพอใจมากที่สุด คือ ด้านผลิตภัณฑ์สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยว/ด้านการใช้งานผลิตภัณฑ์ มีค่าเฉลี่ย 4.63 รองลงมา คือ

ด้านการออกแบบลวดลายมัดย้อมของผลิตภัณฑ์ มีค่าเฉลี่ย 4.60 และด้านการใช้สีของผลิตภัณฑ์ มีค่าเฉลี่ย 4.54 และในแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านการใช้งานผลิตภัณฑ์ พบว่า ขนาดและความเหมาะสมของผลิตภัณฑ์สิ่งทอ ความเหมาะสมของลวดลายผ้ามัดย้อมในการนำไปใช้งาน ความเหมาะสมของวัสดุที่ใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์สิ่งทอ และรูปแบบของการใช้งานของผลิตภัณฑ์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.63

2. ด้านการใช้สีของผลิตภัณฑ์ พบว่า ความเหมาะสมของสีในการนำวัสดุท้องถิ่นมาใช้ สีสันมีความแปลกใหม่และสร้างสรรค์ สีที่ใช้สำหรับการมัดย้อมเหมาะสมกับผลิตภัณฑ์สิ่งทอ และสีสันมีเอกลักษณ์สื่อถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.54

3. ด้านการออกแบบลวดลายมัดย้อมของผลิตภัณฑ์ พบว่า ลวดลายมีเอกลักษณ์สื่อถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ความเหมาะสมของลวดลายในการนำวัสดุท้องถิ่นมาใช้ เทคนิคการมัดย้อมเหมาะสมกับผ้าผลิตภัณฑ์สิ่งทอ และลวดลายมีความแปลกใหม่ และสร้างสรรค์ โดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.60

4. ด้านผลิตภัณฑ์สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยว พบว่า ผลิตภัณฑ์ที่แสดงเอกลักษณ์และสะท้อนถึงวัฒนธรรมของชุมชนมีความพึงพอใจมากที่สุด ผลิตภัณฑ์สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมและต้นแบบผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นชุมชนเพื่อต่อยอดในอนาคตในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.63

ตารางที่ 1 ความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติจากผักบุ้งทะเลด้วยเทคนิคการมัดย้อม

ความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติจากผักบุ้งทะเลด้วยเทคนิคการมัดย้อม			
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. ด้านการใช้งานผลิตภัณฑ์	4.63	0.68	มากที่สุด
2. ด้านการใช้สีของผลิตภัณฑ์	4.54	0.52	มากที่สุด
3. ด้านการออกแบบลวดมัดย้อมของผลิตภัณฑ์	4.60	0.51	มากที่สุด
4. ด้านผลิตภัณฑ์สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยว	4.63	0.62	มากที่สุด
ภาพรวม	**4.60**	**0.58**	**มากที่สุด**

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย เรื่อง การย้อมสีธรรมชาติจากผักบุ้งทะเลด้วยเทคนิคมัดย้อมสร้างสรรค์สู่การออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทออย่างยั่งยืน สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

ด้านการศึกษากระบวนการย้อมสีธรรมชาติจากผักบุ้งทะเลด้วยเทคนิคการมัดย้อมสร้างสรรค์ พบว่า กระบวนการย้อมร่วมกับการใช้วัสดุช่วยติดสี เช่น น้ำสนิมเหล็ก สามารถช่วยเพิ่มความเข้มของสีและ

สร้างความหลากหลายของเฉดสีบนผืนผ้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลวดลายที่เกิดขึ้นจากเทคนิคการมัดย้อมสร้างสรรค์มีลักษณะเฉพาะตัว ไม่ซ้ำกันในแต่ละชิ้นงาน ทั้งยังให้มิติของสีที่มีความเป็นธรรมชาติซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญที่ช่วยเพิ่มคุณค่าทางด้านสุนทรียภาพและความเป็นเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์สิ่งทอ นอกจากนี้ การเลือกใช้ผักบุ้งทะเลซึ่งเป็นทรัพยากรในท้องถิ่น ยังสะท้อนถึงการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของภัทรา ศรีสุโข (2562) ที่ได้ศึกษาทรัพยากรชีวภาพในพื้นที่ชายป่าทะเลและนำมาพัฒนาเป็นสีย้อมธรรมชาติ โดยพบว่าการใช้พืชท้องถิ่นร่วมกับสารช่วยติดสีสามารถสร้างเฉดสีที่หลากหลาย และเพิ่มประสิทธิภาพในการย้อมสีให้มีความชัดเจนและคงทนมากยิ่งขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของกระบวนการย้อมและการเลือกใช้สารช่วยติดสีที่เหมาะสมในการพัฒนาคุณภาพของสีย้อมธรรมชาติ ทั้งนี้ การนำเทคนิคการมัดย้อมสร้างสรรค์มาประยุกต์ใช้ร่วมกับสีย้อมจากผักบุ้งทะเล ไม่เพียงแต่ช่วยให้เกิดลวดลายที่มีความโดดเด่นและสวยงาม แต่ยังเป็นการต่อยอดองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์สิ่งทอร่วมสมัยที่สามารถแข่งขันในตลาดได้ อีกทั้งยังสามารถพัฒนาเป็นแนวทางในการสร้างอาชีพและรายได้ให้กับชุมชน โดยอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นอย่างยั่งยืนและลดการพึ่งพาสารเคมีในกระบวนการผลิต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและมีความยั่งยืนในระยะยาว

ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าย้อมสีธรรมชาติจากผักบุ้งทะเลด้วยเทคนิคการมัดย้อม ผู้วิจัยได้ดำเนินการออกแบบและร่างแบบผลิตภัณฑ์จำนวน 3 รูปแบบ ได้แก่ ชุดลำลอง กระเป๋า และหมวก ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำไปใช้งานได้จริงในชีวิตประจำวัน และสอดคล้องกับแนวโน้มแฟชั่นร่วมสมัย โดยการเลือกใช้เทคนิคการมัดย้อมสร้างสรรค์ช่วยให้เกิดลวดลายที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ไม่ซ้ำกันในแต่ละชิ้นงาน ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์มีคุณค่าทั้งในด้านสุนทรียภาพและความเป็นงานหัตถศิลป์ นอกจากนี้ การนำสีย้อมจากผักบุ้งทะเลมาใช้ยังช่วยสะท้อนอัตลักษณ์ของทรัพยากรท้องถิ่น และเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ในเชิงวัฒนธรรมและความยั่งยืน ผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์ดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของธีรภัทร ธนกิจสุนทรกุล (2566) ที่ได้นำทุนวัฒนธรรมจากการย้อมสีธรรมชาติจากเปลือกตะบูนขาวมาประยุกต์ใช้ร่วมกับเทคนิคการมัดย้อมแบบชิโบริ เพื่อออกแบบชุดสตรีสไตล์เรโทร ซึ่งพบว่าการออกแบบที่ผสมผสานระหว่างลวดลายจากธรรมชาติและรูปแบบเสื้อผ้าที่มีเอกลักษณ์สามารถสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้บริโภคในระดับสูง โดยเฉพาะรูปแบบชุดที่มีความเหมาะสมกับการใช้งานและมีความโดดเด่นด้านรูปทรงและลวดลาย ทั้งนี้ สะท้อนให้เห็นว่าการออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่บูรณาการระหว่างวัสดุธรรมชาติ เทคนิคการสร้างสรรค์ลวดลาย และรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับการใช้งานจริง มีส่วนสำคัญในการเพิ่มการยอมรับของผู้บริโภค และสามารถต่อยอดสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่มีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น และสอดคล้องกับแนวคิดการออกแบบอย่างยั่งยืนในปัจจุบัน

ด้านการศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติจากผักบุ้งทะเลด้วยเทคนิคการมัดย้อม จากการสำรวจความพึงพอใจของกลุ่มผู้บริโภค จำนวน 100 คน ด้วยการตอบแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์สิ่งทอผ้าย้อมสีธรรมชาติจากผักบุ้งทะเลด้วยเทคนิคการมัดย้อม ได้ผลวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติจากผักบุ้งทะเลด้วยเทคนิคการมัดย้อม โดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด มี 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการใช้งานผลิตภัณฑ์ คือ ขนาดและความเหมาะสมของผลิตภัณฑ์สิ่งทอความเหมาะสมของลวดลายผ้ามัดย้อมในการนำไปใช้งาน ความเหมาะสมของวัสดุที่ใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์สิ่งทอและรูปแบบของการใช้งานของผลิตภัณฑ์ 2) ด้านการใช้สีของผลิตภัณฑ์ คือ ความเหมาะสมของสีในการนำวัสดุท้องถิ่นมาใช้ สีสันมีความแปลกใหม่และสร้างสรรค์ สีที่ใช้สำหรับการมัดย้อมเหมาะสมกับผลิตภัณฑ์สิ่งทอ และสีสันมีเอกลักษณ์สื่อถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) ด้านการออกแบบลวดลายมัดย้อมของผลิตภัณฑ์ คือ มีลวดลายมีเอกลักษณ์ สื่อถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ความเหมาะสมของลวดลายในการนำวัสดุท้องถิ่นมาใช้ เทคนิคการมัดย้อมเหมาะสมกับผ้าผลิตภัณฑ์สิ่งทอ และลวดลายมีความแปลกใหม่ และสร้างสรรค์ 4) ด้านผลิตภัณฑ์สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยว คือผลิตภัณฑ์ที่แสดงเอกลักษณ์และสะท้อนถึงวัฒนธรรมของชุมชนมีความพึงพอใจมากที่สุด ผลิตภัณฑ์สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรม และต้นแบบผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นชุมชนเพื่อต่อยอดในอนาคตในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น สอดคล้องกับและ เมธาวี ค้ำชู (2561) ที่พบว่า ผู้บริโภคมีความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์เครื่องแต่งกายผ้าย้อมสีธรรมชาติในระดับมาก เนื่องจากวัสดุธรรรรมชาติให้ความรู้สึกเป็นธรรมชาติ นอกจากนี้ในด้านการเป็นผลิตภัณฑ์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวผู้บริโภคมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก โดยผลิตภัณฑ์สามารถสะท้อนอัตลักษณ์ และวัฒนธรรมของชุมชน และมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นสินค้าท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สอดคล้องกับธนิกา หุตะกมล และคณะ (2566) ที่พบว่า ผลิตภัณฑ์ จากผ้าทอพื้นถิ่นเมื่อพัฒนาด้านการออกแบบและคุณภาพจะสร้างให้เกิดความเชื่อมั่นและเพิ่มระดับความพึงพอใจให้กับผู้บริโภค โดยเฉพาะบริบทของการนำไปใช้เป็นผลิตภัณฑ์ต้นแบบเพื่อการต่อยอดในชุมชน

ด้านความยั่งยืนของผลิตภัณฑ์ ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติจากผักบุ้งทะเลด้วยเทคนิคการมัดย้อมสร้างสรรค์สู่การออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทออย่างยั่งยืน สามารถตอบสนองแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้อย่างครอบคลุมทั้งในมิติด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม โดยในมิติด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า การนำผักบุ้งทะเลซึ่งเป็นพืชชายหาดที่เจริญเติบโตได้รวดเร็วและพบได้ทั่วไปมาใช้เป็นวัตถุดิบในการสกัดสี ถือเป็นการใช้ทรัพยากรหมุนเวียนและเพิ่มมูลค่าให้กับทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น อีกทั้งกระบวนการย้อมสีธรรมชาติยังช่วยลดการใช้สารเคมีอันตราย เช่น สีย้อมสังเคราะห์กลุ่ม Azo Dye ที่อาจก่อให้เกิดมลพิษต่อแหล่งน้ำ สอดคล้องกับแนวคิดการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ วัสดุเหลือใช้จากกระบวนการสกัดสี เช่น กากพืช ยังสามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อเป็นปุ๋ยหมักได้ ซึ่งเป็นแนวทางของการจัดการทรัพยากรแบบ Zero Waste รวมถึงการเลือกใช้สารช่วยติดสี

จากธรรมชาติ เช่น น้ำสนิมเหล็ก น้ำปูนใส หรือสารจากแหล่งธรรมชาติอื่น ๆ ยิ่งช่วยเสริมความปลอดภัยต่อทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค ในมิติด้านเศรษฐกิจ การใช้วัตถุดิบจากท้องถิ่นช่วยลดต้นทุนการผลิตเมื่อเทียบกับการใช้สีย้อมเคมี และสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ผ่านการออกแบบเชิงสร้างสรรค์ โดยเฉพาะการใช้เทคนิคการมัดย้อมที่ทำให้เกิดลวดลายเฉพาะตัว (Unique Design) ซึ่งตอบโจทย์ตลาดแฟชั่นเชิงช้า (Slow Fashion) และกลุ่มผู้บริโภคที่ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังสามารถพัฒนาเป็นสินค้าหัตถกรรมหรือสินค้าชุมชนที่มีศักยภาพในการจำหน่ายทั้งในประเทศและเชิงการท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัยของเปรม โกษาแสง (2565) ที่พบว่า ผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากสีย้อมธรรมชาติสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มและขยายโอกาสทางการตลาดได้ผ่านการพัฒนาเชิงสร้างสรรค์และการสื่อสารทางการตลาดที่เหมาะสม และในมิติด้านสังคมและวัฒนธรรม การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากสีย้อมธรรมชาติยังเป็นการอนุรักษ์และต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการย้อมสีผ้า โดยการผสมผสานองค์ความรู้ดั้งเดิมเข้ากับนวัตกรรมจากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ เช่น พืชชายหาด ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถถ่ายทอดสู่ชุมชนและคนรุ่นหลังได้ อีกทั้งยังช่วยสร้างอัตลักษณ์ให้กับผลิตภัณฑ์และเสริมสร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของธีรภัทร ธนกิจสุนทรกุล (2566) ที่ชี้ให้เห็นว่า การนำทุนวัฒนธรรมด้านการย้อมสีธรรมชาติมาประยุกต์ใช้ร่วมกับการออกแบบสามารถสร้างคุณค่าเชิงวัฒนธรรมและเพิ่มความน่าสนใจให้กับผลิตภัณฑ์ได้ ดังนั้น ผลการวิจัยจึงแสดงให้เห็นว่า การใช้สีย้อมธรรมชาติจากผักบุ้งทะเลร่วมกับการออกแบบเชิงสร้างสรรค์ไม่เพียงแต่เป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่ยังสามารถสร้างคุณค่าเพิ่มในเชิงเศรษฐกิจและส่งเสริมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น อันนำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทออย่างยั่งยืนได้อย่างเป็นรูปธรรม

ดังนั้น การย้อมสีธรรมชาติจากผักบุ้งทะเลด้วยเทคนิคมัดย้อมสร้างสรรค์ สู่การออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทออย่างยั่งยืน จึงเป็นแนวทางที่มีศักยภาพในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่ตอบโจทย์ทั้งด้านการใช้งาน ความสวยงาม และความยั่งยืน โดยกระบวนการย้อมสามารถสร้างลวดลายที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว สีมีความเป็นธรรมชาติ และสะท้อนอัตลักษณ์ของทรัพยากรท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคในยุคปัจจุบันที่ให้ความสำคัญกับผลิตภัณฑ์ที่มีเรื่องราวและความแตกต่าง ดังนั้น การนำทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น เช่น ผักบุ้งทะเลมาประยุกต์ใช้ร่วมกับเทคนิคการออกแบบและการมัดย้อมสร้างสรรค์ จึงเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ สิ่งทอเชิงสร้างสรรค์ที่มีคุณค่าในหลายมิติ สามารถต่อยอดสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ การสร้างอาชีพในชุมชน และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืนในอนาคต อีกทั้งยังเป็นต้นแบบในการพัฒนาอุตสาหกรรม สิ่งทอที่สอดคล้องกับกระแสโลกด้านสิ่งแวดล้อมและแฟชั่นอย่างยั่งยืน (Sustainable Fashion) ได้อย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง การย้อมสีธรรมชาติจากผักบุ้งทะเลด้วยเทคนิคการมัดย้อมสร้างสรรค์สู่การออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทออย่างยั่งยืน ผู้ศึกษาได้รวบรวมข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลและการ วิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา

1.1 การวิจัย พบว่า ควรมีการศึกษาการใช้สารช่วยติดสีที่เป็น "ขยะชีวภาพ" ในพื้นที่ชายหาด เช่น เปลือกหอยเผา หรือน้ำขี้เถ้าจากไม้โกงกาง เพื่อให้กระบวนการผลิตซึ่งเป็นคุณสมบัติเด่นของพืชชายทะเล เพื่อเพิ่มมูลค่าการใช้งานในเชิง "สิ่งทอยั่งยืน"

1.2 จากการวิจัย พบว่า การสร้างอัตลักษณ์และคุณค่าเชิงพาณิชย์ (Brand Identity & Market Value)ควรทำป้ายกำกับผลิตภัณฑ์ (Hangtag) ที่ระบุที่มาของสีจาก "ผักบุ้งทะเล" และปริมาณสารเคมีที่ลดได้จากการย้อมสีธรรมชาติ เพื่อสร้างความตระหนักรู้ให้ผู้บริโภคและเพิ่มความพึงพอใจเชิงจิตวิทยาในฐานะผู้สนับสนุนสิ่งแวดล้อม

1.3 จากการวิจัย พบว่าผักบุ้งทะเลเป็นพืชที่ขึ้นตามฤดูกาล การผลิตคือการทำเป็นคอลเลกชันพิเศษ เพื่อลดการกักเก็บสต็อกสินค้าและสอดคล้องกับแนวคิด Slow Fashion ควรออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่ใช้เทคนิคการวางแพทเทิร์นที่ลดการเหลือทิ้งของเศษผ้า หรือนำเศษผ้าที่เหลือจากการตัดเย็บผลิตภัณฑ์หลัก มาสร้างสรรค์เป็นเครื่องประดับหรือของตกแต่งชิ้นเล็ก (Zero Waste Pattern)

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไปในการศึกษาครั้งต่อไปควรจะมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในเรื่องต่อไปนี้

2.1 ด้านการพัฒนาเทคนิคและคุณภาพ ควรมีการศึกษาทดลองใช้สารช่วยติดสีจากธรรมชาติชนิดอื่นเพิ่มเติม เช่น ใบยูคาลิปตัส ใบเพกา หรือโคลนจากแหล่งธรรมชาติต่าง ๆ เพื่อเปรียบเทียบผลที่มีต่อเฉดสี ความเข้มของสี และความคงทนของสีจากผักบุ้งทะเล ซึ่งจะช่วยขยายองค์ความรู้ด้านการย้อมสีธรรมชาติและเพิ่มทางเลือกในการใช้งาน

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยการแปรรูปสีย้อมจากผักบุ้งทะเลในรูปแบบสีผงหรือสีเข้มข้น เพื่อเพิ่มความสะดวกในการขนส่ง การเก็บรักษาในระยะยาว และการนำไปใช้งาน โดยเฉพาะสำหรับกลุ่มผู้ใช้ทั่วไปหรือกลุ่มผู้สนใจงานสิ่งทอเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งจะช่วยเพิ่มศักยภาพในการต่อยอดงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ในวงกว้างมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

จารุวรรณ ฉายอรุณ และนงลักษณ์ เรียบกลีบ. (2556). ประสิทธิภาพของสารช่วยติดสีในการย้อมผ้าฝ้ายด้วยสีย้อมธรรมชาติจากพืชท้องถิ่น *วารสารวิจัยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ*, 18(2), 89-98.

ธารทิพย์ และสุรินทร์. (2563). การพัฒนากระบวนการย้อมผ้าฝ้ายด้วยสีย้อมธรรมชาติจากผักบุ้งทะเล. *วารสารวิจัยและพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอ*, 45(3), 123-135.

ธนิกา หุตะกมล และคณะ. (2566). การออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าต้นแบบจากผ้าขาวม้าบ้านปางกอม จังหวัดน่าน. *วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์* สจล., 36(1), 207-219.

ธีรภัทร ธนกิจสุนทรกุล. (2566). ทุนวัฒนธรรมการย้อมสีธรรมชาติจากเปลือกตะบูนขาว สู่การออกแบบชุดสตรีเรโทร. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์*, 13(3), 207-219.

เปรม โกษาแสง. (2565). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมครามและการส่งเสริมการตลาดของผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมครามของกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพันนา ตำบลพันนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 9(1), 91-113.

ภัทรา ศรีสุโข. (2562). การศึกษาสีธรรมชาติจากพันธุ์พืชป่าชายเลน ตำบลบ่อ อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี. โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน. *วารสารวิจัยรำไพพรรณี*, 13(1), 64–73.

เมธาวี ค้ำชู. (2561). การออกแบบชุดลำลองสตรีในสไตล์มินิมอลโดยใช้ผ้าฝ้ายย้อมสีจากเปลือกไม้เคี่ยม. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร).

พฤติกรรมและปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการตัดสินใจใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ของผู้บริโภคในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี

Consumer Behavior and Marketing Mix Factors Influencing the Decision to Use Food Delivery Services in Ubon Ratchathani Municipality

รฐา จันทวารา
Ratha Chantawara
สาขาวิชาธุรกิจโรงแรมและที่พัก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
Hotel and Lodging Business Program, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Ubon Ratchathani Rajabhat University.
ratha.c@ubru.ac.th

Received: September 29, 2025 **Revised:** November 20, 2025 **Accepted:** March 26, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง พฤติกรรมและปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการตัดสินใจใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ของผู้บริโภคในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ของผู้บริโภคในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี 2) ศึกษาระดับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการตัดสินใจใช้บริการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ของผู้บริโภคในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี และ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยประชากรศาสตร์กับการตัดสินใจใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามในการวิจัย จากกลุ่มตัวอย่างที่เคยใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี จำนวน 400 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และไคสแควร์

ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการใช้บริการ ส่วนใหญ่เลือกใช้บริการ Grab โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อความสะดวกในการดำเนินชีวิต ใช้บริการเฉลี่ย 3–5 ครั้งต่อเดือน นิยมสั่งอาหารจานหลักในช่วงมื้อกลางวัน เพื่อรับประทานคนเดียว และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครั้ง 100–300 บาท โดยแหล่งข้อมูลสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจ คือเพื่อนหรือเพื่อนร่วมงาน ด้านปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด พบว่า ในภาพรวมมีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการอยู่ในระดับมาก โดยด้านผลิตภัณฑ์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ผลการทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรด้านประชากรศาสตร์ พบว่า อายุ อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจใช้บริการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: พฤติกรรมผู้บริโภค ส่วนประสมทางการตลาด การตัดสินใจใช้บริการ การบริการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่เทศบาลนครอุบลราชธานี

Abstract

This research on consumer behavior and marketing mix factors influencing the decision to use food delivery services among consumers in Ubon Ratchathani Municipality aimed to: 1) examine the behavior of consumers using food delivery services in Ubon Ratchathani Municipality; 2) investigate the level of marketing mix factors affecting consumers' decisions to use food delivery services in Ubon Ratchathani Municipality; and 3) study the relationship between demographic factors and the decision to use food delivery servicesinUbonRatchathani Municipality. This quantitative research employed questionnaires as the research instrument. The sample consisted of 400 consumers who had previously used food delivery services in Ubon Ratchathani Municipality, selected through purposive sampling. Data were analyzed using descriptive statistics, including percentage, mean, standard deviation, and chi-square tests.

The findings revealed that, regarding service usage behavior, most respondents preferred using Grab services, primarily for convenience in daily life. The majority used food delivery services approximately 3–5 times per month, commonly ordering main dishes during lunchtime for individual consumption, with average spending ranging from 100–300 baht per order. Friends or colleagues were identified as the most influential source of information affecting decision-making. Regarding marketing mix factors, the overall influence on service usage decisions was found to be at a high level, with the product factor obtaining the highest mean score. The results of the relationship analysis between demographic variables and service usage decisions indicated that age, occupation, and average monthly income were significantly related to the decision to use food delivery services at the 0.05 level of statistical significance.

Keywords: Consumer Behavior, Marketing Mix (7Ps), Decision Making, Food Delivery Service, Ubon Ratchathani Municipality.

บทนำ

ในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของผู้บริโภคและรูปแบบการดำเนินธุรกิจอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาเครือข่ายอินเทอร์เน็ต สมาร์ตโฟน และแพลตฟอร์มดิจิทัล จึงทำให้รูปแบบการบริโภคสินค้าและบริการของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงสินค้าและบริการผ่านช่องทางออนไลน์ได้สะดวก รวดเร็ว และตอบสนองต่อวิถีชีวิตที่ต้องการความสะดวกสบายมากขึ้น หนึ่งในธุรกิจที่มีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง คือ ธุรกิจบริการสั่งอาหารแบบ

เดลิเวอรี่ ซึ่งเชื่อมโยงร้านอาหาร ผู้ให้บริการแพลตฟอร์ม และผู้บริโภคผ่านระบบแอปพลิเคชันออนไลน์ ธุรกิจการบริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ จึงมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมผู้บริโภคในสังคมเมืองที่มีวิถีชีวิตเร่งรีบและให้ความสำคัญกับความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิต ทำให้ตลาดธุรกิจบริการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่เติบโตอย่างต่อเนื่อง ทั้งจากการเพิ่มขึ้นของผู้ให้บริการแพลตฟอร์ม การขยายตัวของธุรกิจร้านอาหาร และการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการสั่งซื้อ การชำระเงิน และการจัดส่งอาหาร (Statista, 2024) นอกจากนี้ Prasetyo et al. (2021) ยังพบว่า ความสะดวกสบาย ความรวดเร็วในการจัดส่ง และการใช้งานแอปพลิเคชันที่ง่าย เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ของผู้บริโภค

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย ได้การคาดการณ์ว่าธุรกิจ Food Delivery ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2557–2561 โดยเฉลี่ย 10% ต่อปี โดยในปี 2560 คาดการณ์ว่าน่าจะมีมูลค่า 2.6–2.7 ล้านบาท (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2559) และคาดการณ์ว่าในปี 2562 คาดการณ์ว่าจะอยู่ที่ 33,000–35,000 ล้านบาท โตต่อเนื่องราว 14% (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2560) และจากผลสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2564 พบว่า การสั่งอาหาร เครื่องดื่ม ออนไลน์ Food Delivery เป็น 1 ใน 10 กิจกรรมยอดฮิตที่ผู้ใช้บริการอินเทอร์เน็ตออนไลน์เลือกใช้บริการ (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2564) ส่งผลให้ผู้ให้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่แพลตฟอร์มต่าง ๆ ขยายการบริการไปยังเมืองรองและพื้นที่ห่างไกล เพื่อขยายฐานลูกค้า ทั่วทุกพื้นที่ของประเทศ รวมถึงจังหวัดอุบลราชธานี ถือเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ การศึกษา และการบริการของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ส่งผลให้ธุรกิจการบริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ มีการขยายตัวและมีผู้ให้บริการหลายราย ได้แก่ Grab Food, Food Panda รวมถึงผู้ให้บริการในท้องถิ่น ได้แก่ Ubon Hero, Fast Delivery และ Eatder (77kaoded, 2563) ทำให้ผู้บริโภคมีทางเลือกในการใช้บริการและก่อให้เกิดการแข่งขันทางธุรกิจที่สูงขึ้น

ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว โดยศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการและระดับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ของผู้บริโภคในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดและการให้บริการของธุรกิจ Food Delivery ในบริบทของเมืองระดับภูมิภาคได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจทำการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมและปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการตัดสินใจใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ของผู้บริโภคในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดและการให้บริการของธุรกิจ การบริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

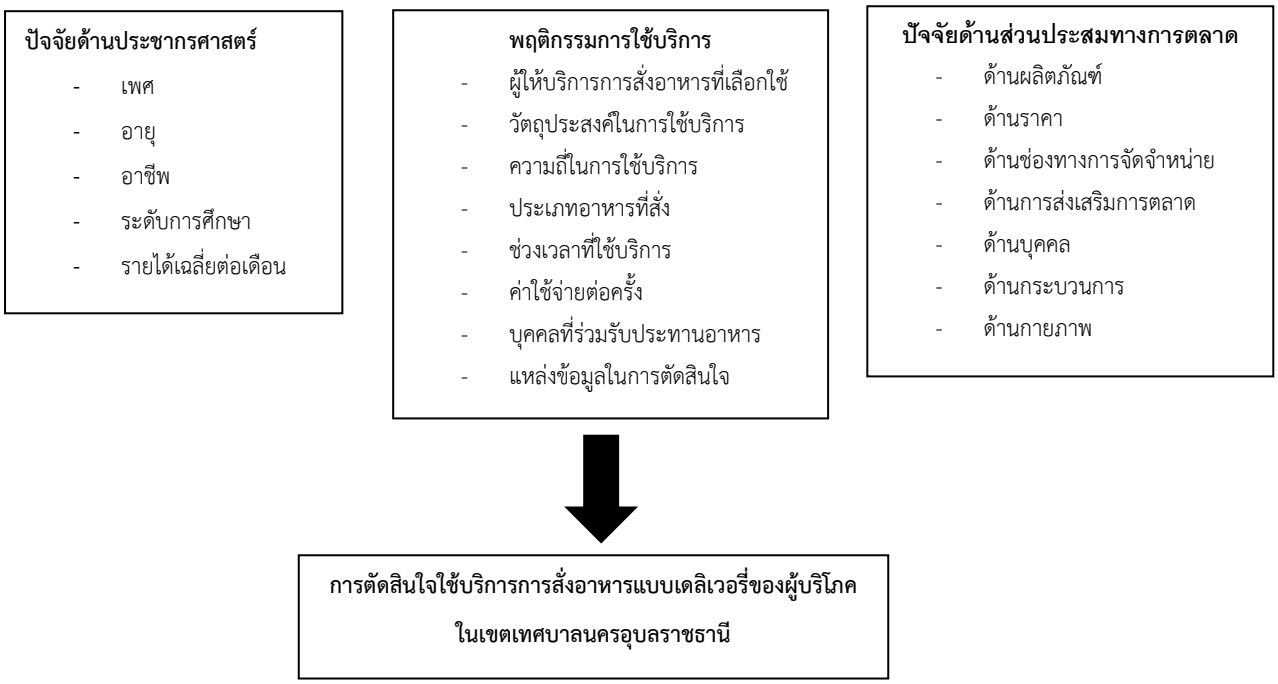
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ของผู้บริโภคในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี

2.เพื่อศึกษาระดับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการตัดสินใจใช้บริการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ของผู้บริโภคในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยประชากรศาสตร์กับการตัดสินใจใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง พฤติกรรมและปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการตัดสินใจใช้บริการการสั่งอาหาร แบบเดลิเวอรี่ของผู้บริโภคในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี จัดเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) วิธีดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในงานวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริโภคที่ใช้บริการอินเทอร์เน็ตที่เคยใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากประชากรที่เคยใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ ในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี โดยไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน (Infinite Population) โดยใช้สูตรของ คอแครน (Cochran, 1953) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับความคลาดเคลื่อนที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 385 ตัวอย่าง และเพื่อลดความคลาดเคลื่อนในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึงเก็บแบบสอบถามเพิ่มอีก 15 ตัวอย่าง เพื่อให้

ได้กลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมเป็นจำนวน 400 คน ผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีการสุ่มที่ไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non-Probability Sampling) โดยเลือกใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสอบถามแบบปลายปิด (Closed Questionnaire) โดยในแบบสอบถามประกอบด้วยทั้งหมด 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ และอาชีพ มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ของผู้บริโภค ได้แก่ ผู้ให้บริการการสั่งอาหารที่เลือกใช้ วัตถุประสงค์ในการใช้บริการ ความถี่ในการใช้บริการ ประเภทอาหารที่สั่ง ช่วงเวลาที่ใช้บริการ ค่าใช้จ่ายต่อครั้ง บุคคลที่ร่วมรับประทานอาหาร และแหล่งข้อมูลในตัดสินใจใช้บริการ มีลักษณะแบบเลือกตอบ แบบหนึ่งคำตอบ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามระดับความสำคัญของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการตัดสินใจใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ของผู้บริโภคในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี ได้แก่ ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากร ด้านลักษณะทางกายภาพ และด้านกระบวนการ โดยลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert Scales) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด มีวิธีการคำนวณความกว้างของชั้น ดังนี้

$$\frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} = \frac{5 - 1}{5} = 0.80$$

ซึ่งสามารถแปลความหมายของระดับความสำคัญของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการตัดสินใจใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ของผู้บริโภคในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี ได้ดังนี้ ค่าเฉลี่ย 4.21–5.00 หมายถึง มีความสำคัญในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.21–4.21 หมายถึง มีความสำคัญในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 2.61–3.40 หมายถึง มีความสำคัญในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 1.81–2.60 หมายถึง มีความสำคัญในระดับน้อย และค่าเฉลี่ย 1.00–1.80 หมายถึง มีความสำคัญในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับการตัดสินใจในการใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ในครั้งต่อไป โดยมีลักษณะข้อคำถามเป็นแบบเลือกตอบ แบบหนึ่งคำตอบ โดยใช้มาตรวัดระดับอันดับ (Ordinal Scale) ได้แก่ ตัดสินใจใช้บริการระดับน้อยที่สุด ตัดสินใจใช้บริการระดับน้อย ตัดสินใจใช้บริการระดับปานกลาง ตัดสินใจใช้บริการระดับมาก ตัดสินใจใช้บริการระดับน้อยที่สุด

3. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.1 การตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมืองานวิจัยทางสังคมศาสตร์ จำนวน 3 ท่าน

เพื่อตรวจสอบหาค่า IOC และประเมินความถูกต้องเหมาะสม ความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับวัตถุประสงค์ และนำมาแก้ไขตามคำแนะนำ ผลการตรวจสอบ ของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน มีเท่ากับ 1.00

3.2 การทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยตรวจวัดความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิแอลฟ่าของครอนบาค Cronbach's Alpha ด้วยการนำแบบสอบถามที่แก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัย (Try Out) จำนวน 30 คน โดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า ตั้งแต่ .70 ขึ้นไป ถือว่าข้อคำถามมีความเชื่อมั่นและสามารถนำไปใช้ในการวิจัยได้

4. การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยและกระจายแบบสอบถาม โดยผ่านทางระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปสร้างแบบสอบถามออนไลน์ โดยใช้ Google Form และนำแบบสอบถามออนไลน์ที่สร้างสมบูรณ์แล้วไปสอบถามกลุ่มตัวอย่าง โดยนำลิงค์แบบสอบถามไปวางกระจายผ่านทาง Social Network ได้แก่ Line, Facebook และนำแบบสอบถามเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างโดยด้วยตนเอง จำนวน 400 ชุด

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาประมวลผลและทำการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา คำนวณหาค่าร้อยละ และค่าความถี่

2. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ ได้แก่ ผู้ให้บริการการสั่งอาหารที่เลือกใช้ วัตถุประสงค์ในการใช้บริการ ความถี่ในการใช้บริการ ประเภทอาหารที่สั่ง ช่วงเวลาที่ใช้บริการ ค่าใช้จ่ายต่อครั้ง บุคคลที่ร่วมรับประทานอาหาร และแหล่งข้อมูลในตัดสินใจใช้บริการ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา คำนวณหาค่าร้อยละ และค่าความถี่

3. วิเคราะห์ข้อมูลระดับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการตัดสินใจใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ของผู้บริโภคในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี แบ่งออกเป็น 7 ด้าน คือ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคคล ด้านลักษณะทางกายภาพ และด้านกระบวนการ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา คำนวณหา ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการตัดสินใจในการใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ในครั้งต่อไป โดยมีลักษณะข้อคำถามเป็นแบบเลือกตอบ แบบหนึ่งคำตอบ โดยใช้มาตรวัดระดับอันดับ (Ordinal Scale) ได้แก่ ตัดสินใจใช้บริการระดับน้อยที่สุด ตัดสินใจใช้บริการระดับน้อย ตัดสินใจใช้บริการระดับปานกลาง ตัดสินใจใช้บริการระดับมาก ตัดสินใจใช้บริการระดับน้อยที่สุด โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา คำนวณหาค่าร้อยละ และค่าความถี่

5. วิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระด้านประชากรศาสตร์ กับตัวแปรตามการตัดสินใจใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ โดยใช้สถิติเชิงอนุมาน สถิติไคสเควร์

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง รองลงมาเป็นเพศชาย ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 21-30 ปี รองลงมามีอายุน้อยกว่า 20 ปี อายุ 41-50 ปี อายุ 31-40 ปี และอายุมากกว่า 50 ปี ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นนักเรียน/นักศึกษา รองลงมามีอาชีพพนักงานรัฐ ธุรกิจส่วนตัว อาชีพอิสระ และพนักงานบริษัทเอกชน ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี รองลงมา ต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก ตามลำดับ และส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท รองลงมา มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,000–20,000 บาท มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 20,001-30,000 บาท มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 30,001-40,000 บาท มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 40,001-50,000 บาท และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 50,000 บาท ขึ้นไป ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานพฤติกรรมการใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ของผู้บริโภคในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เลือกใช้บริการมากที่สุดในรอบ 1 เดือน คือ Grab รองลงมาคือ Food Panda, Ubon Hero, Fast Delivery และ Eatder ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์หลักของการใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ เพื่อต้องการความสะดวกต่อการใช้ชีวิตประจำ รองลงมาคือ ไม่มีเวลาเพียงพอในการเดินทางไปทานอาหาร หลีกหนีการรอคิวในร้านอาหาร ต้องการทานอาหารจากหลาย ๆ ร้านในเวลาเดียวกัน และความกังวลเรื่องที่จอดรถ ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีความถี่ในการใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ ในรอบ 1 เดือน จำนวน ใช้บริการจำนวน 3-5 ครั้งต่อเดือน มากที่สุด รองลงมา 2-3 ครั้ง ต่อสัปดาห์ น้อยกว่า 3 ครั้ง ต่อเดือน 4-6 ครั้ง ต่อสัปดาห์ มากกว่า 6 ครั้ง ต่อสัปดาห์ และน้อยที่สุด 1 ครั้ง ต่อสัปดาห์ ประเภทอาหารที่เลือกซื้อ มากที่สุด คือ อาหารจานหลัก รองลงมา อาหารจานด่วน อาหารว่าง และเครื่องดื่ม ตามลำดับ ช่วงเวลาในการใช้บริการ ส่วนใหญ่เลือกใช้บริการ ในช่วงมื้อกลางวันมากที่สุด รองลงมา มื้อเย็น มื้อดึก และมื้อเช้าน้อยที่สุด คือ มื้อดึก ตามลำดับ บุคคลที่กลุ่มตัวอย่างรับประทานอาหารด้วย มากที่สุด คือ ทานคนเดียว รองลงมาคือ ทานกับเพื่อน เพื่อนร่วมงาน และทานกับครอบครัว ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายในการใช้บริการ โดยเฉลี่ยในแต่ละครั้งมากที่สุด คือ 100–300 บาท รองลงมา ต่ำกว่า 100 บาท 301-500 บาท 501–1,000 บาท และมากกว่า 1,000 บาท ตามลำดับ และแหล่งข้อมูลที่กลุ่มตัวอย่างใช้ประกอบในการตัดสินใจเลือกใช้บริการมากที่สุด คือ เพื่อน/เพื่อนร่วมงาน รองลงมาคือ สื่อทางอินเทอร์เน็ต บุคคลในครอบครัว และน้อยที่สุด คือ แฟน คนรัก ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ในการตัดสินใจใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ของผู้บริโภคในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงระดับความสำคัญปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ของผู้ตอบแบบสอบถามในการตัดสินใจใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ ในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี ได้ดังนี้

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	**Mean**	**S.D.**	**ระดับความสำคัญ**
ด้านผลิตภัณฑ์			
1. เพจ / เว็ปไซต์ / แอปพลิเคชัน มีความปลอดภัย ใช้งานง่ายและรวดเร็ว	4.15	0.76	มาก
2. มีการบริการที่หลากหลายและครอบคลุม เช่น บริการรับ-ส่งสินค้า บริการส่งอาหาร ฯลฯ	4.14	0.77	มาก
3. ระยะเวลาในการจัดส่งเหมาะสมกับระยะทาง	4.09	0.77	มาก
4. มีร้านค้า/พาร์ทเนอร์ ร้านอาหารที่หลากหลาย	4.12	0.80	มาก
5 จัดส่งรวดเร็วและตรงเวลาที่กำหนด	4.07	0.77	มาก
6. สภาพสินค้า อาหารที่ได้รับอยู่ในสภาพดี น่ารับประทาน มีความสดใหม่	4.04	0.76	มาก
ค่าเฉลี่ยในภาพรวมรายด้าน	4.10	0.62	มาก
ด้านราคา			
1. อัตราค่าอาหารมีความเหมาะสม	3.56	0.90	มาก
2. อัตราค่าบริการจัดส่งมีความเหมาะสมกับระยะทางการให้บริการ	3.77	0.87	มาก
3. อัตราค่าบริการโดยรวมมีความคุ้มค่ากับเงินที่ท่านจ่าย	3.80	0.86	มาก
ค่าเฉลี่ยในรวมรายด้าน	3.71	0.77	มาก
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย			
1. ชำระเงินได้หลายช่องทาง	4.02	0.93	มาก
2. ช่วงเวลาให้บริการมีความเหมาะสม	4.02	0.87	มาก
3. ชื่อผู้ให้บริการ เว็บไซต์ / เพจ / แอปพลิเคชัน ง่ายต่อการจดจำ	4.04	0.87	มาก
4. จัดหมวดหมู่การให้บริการต่าง ๆ ไว้อย่างชัดเจน และค้นหาง่าย	4.05	0.87	มาก
5. มีระบบติดตาม การส่งขนส่งสินค้า / อาหาร ได้ตลอดเวลา	4.09	0.86	*มาก*
ค่าเฉลี่ยในภาพรวมรายด้าน	4.04	0.77	มาก
ด้านส่งเสริมการตลาด			
1. มีกิจกรรมส่งเสริมการตลาดอย่างสม่ำเสมอ เช่น ส่วนลดค่าอาหาร และส่วนลดค่าส่งอาหาร เป็นต้น	3.90	0.93	มาก
2. จัดกิจกรรมร่วมกับร้านอาหาร / พาร์ตเนอร์ร้านค้า อย่างสม่ำเสมอ	3.80	0.94	มาก
3. มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมส่งเสริมการตลาดผ่านช่องทางต่างๆอย่างหลากหลาย	3.87	0.88	มาก
ค่าเฉลี่ยในภาพรวมรายด้าน	3.85	0.85	มาก
ด้านบุคคล			
1. พนักงานสามารถสื่อสารกับลูกค้าได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน	4.08	0.80	มาก
2. พนักงานบริการด้วยความสุภาพและเต็มใจ	4.12	0.81	มาก
3. พนักงานมีบุคลิกภาพภายนอกที่ถูกสุขลักษณะและเหมาะสมกับการอาชีพ	4.00	0.83	มาก
4. พนักงานมีทักษะในการจัดส่งอาหารและปฏิบัติหน้าที่ได้เป็นอย่างดี	4.09	0.80	มาก
ค่าเฉลี่ยในภาพรวมรายด้าน	4.07	0.73	มาก
ด้านกายภาพ			
1. เพจ / เว็ปไซต์ /แอปพลิเคชัน มีความสวยงาม ดึงดูดความสนใจ	4.03	0.82	มาก

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	Mean	S.D.	ระดับความสำคัญ
2. ข้อมูล เพจ / เว็ปไซต์ /แอปพลิเคชัน มีความทันสมัยและเป็นปัจจุบัน	4.05	0.85	มาก
3. ภาพรวมของ เพจ / เว็ปไซต์ /แอปพลิเคชัน มีความโดดเด่นเหนือคู่แข่งในธุรกิจประเภทเดียวกัน	4.00	0.84	มาก
ค่าเฉลี่ยในภาพรวมรายด้าน	4.03	0.78	มาก
ด้านกระบวนการ			
1. มีจำนวนรถและจำนวนพนักงานเพียงพอต่อการให้บริการ	4.07	0.85	มาก
2. มีระบบการสั่งอาหารได้หลายช่องทาง เช่น ทางโทรศัพท์ เว็ปไซต์ แอปพลิเคชัน ไลน์ และอื่น ๆ	3.95	0.89	มาก
3. มีการจัดการกับปัญหาหรือข้อร้องเรียนของลูกค้าอย่างเป็นระบบและรวดเร็ว	3.86	0.89	มาก
ค่าเฉลี่ยในภาพรวมรายด้าน	3.96	0.78	มาก
ค่าเฉลี่ยรวมทุกด้าน	**3.99**	**0.64**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อส่วนผสมทางการตลาด (7Ps) ทั้ง 7 ด้านมีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการ การบริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ โดยภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.99, SD=0.64) เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านผลิตภัณฑ์ ($\overline{X}$ =4.10, SD=0.62) รองลงมา คือ ด้านบุคคล ($\overline{X}$ =4.07, SD=0.73) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ($\overline{X}$ =4.04, SD=0.77) ด้านกายภาพ ($\overline{X}$ =4.03, SD=0.78) ด้านกระบวนการ ($\overline{X}$ =3.96, SD=0.78) ด้านการส่งเสริมการตลาด ($\overline{X}$ =3.85, SD=0.85) และ ด้านราคา ($\overline{X}$ =3.71, SD=0.77) และเมื่อพิจารณาในรายข้อคำถามในแต่ละด้านพบว่าข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ทั้ง 27 ข้อคำถาม มีความคิดเห็นในระดับมาก โดยข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับ เรียงจากกมากไปหาน้อย พบว่า ข้อคำถามค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เพจ เวปไซต์ แอปพลิเคชัน มีความปลอดภัย ใช้งานได้ง่ายและรวดเร็ว ($\overline{X}$ =4.15, SD=0.76) อันดับ 2 คือ มีการบริการที่หลากหลายครอบคลุม เช่น บริการรับ-ส่ง สินค้า บริการส่งอาหาร ($\overline{X}$ =4.14, SD=0.77) และ อันดับที่ 3 มี 2 ข้อคำถาม คือ มีร้านค้า พาร์ทเนอร์ ร้านอาหารที่หลากหลาย ($\overline{X}$ =4.12, SD=0.80) กับ พนักงานบริการด้วยความสุภาพและเต็มใจ ($\overline{X}$ =4.12, SD=0.81)

4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการตัดสินใจในการใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ของผู้บริโภคในเขตเทศบาลนคร ในครั้งต่อไป ได้ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการตัดสินใจใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี ครั้งต่อไป

การตัดสินใจใช้บริการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ ในครั้งต่อไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ตัดสินใจใช้บริการระดับน้อยที่สุด	1	0.3
ตัดสินใจใช้บริการระดับน้อย	2	0.5

ตัดสินใจใช้บริการระดับปานกลาง	32	8.0
ตัดสินใจใช้บริการระดับมาก	134	33.5
ตัดสินใจใช้บริการระดับมากที่สุด	231	57.8
รวม	**400**	**100.00**

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นในการตัดสินใจใช้บริการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ ในครั้งต่อไป ครั้งต่อไป ระดับมากที่สุด จำนวน 231 คน คิดเป็นร้อยละ 57.8 รองลงมา ระดับมาก จำนวน 134 คน คิดเป็นร้อยละ 33.5 และ ระดับน้อยที่สุด จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.25

6. การทดสอบหาความสัมพันธ์ของตัวแปร

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาหาความสัมพันธ์ของตัวของตัวแปรอิสระด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน กับตัวแปรตาม คือ การตัดสินใจในการใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ ในครั้งต่อไป ด้วยสถิติ ไคสแควร์ (Chi-Square) แสดงผลการวิเคราะห์ ได้ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงความสัมพันธ์ด้านเพศกับระดับการตัดสินใช้บริการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ในครั้งต่อไป

เพศ	**น้อยที่สุด/ปานกลาง**	**มาก**	**มากที่สุด**	**รวม**
ชาย	16(4.0)	35(8.8)	65(16.3)	116 (29.0)
หญิง	19(4.8)	99(24.8)	166(41.5)	284 (71.0)
รวม	**35(8.8)**	**134(33.5)**	**231(57.8)**	**400 (100.0)**
x^2=5.372, df = 2, Sig = 0.068				

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง เพศกับระดับการตัดสินใจใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ของผู้บริโภคในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี ด้วยสถิติ Chi-square พบว่า ค่า Sig. = 0.068 ซึ่งมากกว่า 0.05 แสดงให้เห็นว่า เพศไม่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ของผู้บริโภคในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4 การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับการตัดสินใจเลือกใช้บริการ การสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่

อายุ	**น้อยที่สุด/ปานกลาง**	**มาก**	**มากที่สุด**	**รวม**
น้อยกว่า 20 ปี	2 (0.5)	38(9.5)	59(14.8)	99(24.8)
21 – 30 ปี	13(3.3)	50(12.5)	97(24.3)	160(40.0)
31 – 40 ปี	5(1.3)	19(4.8)	38(9.5)	62(15.5)
41 – 50 ปี	13(3.3)	24(6.0)	30(7.5)	67(16.8)
มากกว่า 50 ปี	2(0.5)	3(0.8)	7(1.8)	12(3.0)
รวม	**35(8.8)**	**134(33.5)**	**231(57.8)**	**400(100)**
x^2=18.618, df = 8, Sig = 0.017				

จากตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง อายุเพศกับระดับการตัดสินใจใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ของผู้บริโภคในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี ด้วยสถิติ Chi-square พบว่า ค่า Sig. = 0.017 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 แสดงให้เห็นว่า อายุมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ของผู้บริโภคในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 5 การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับการตัดสินใจเลือกใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่

อาชีพ	**น้อยที่สุด/ปานกลาง**	**มาก**	**มากที่สุด**	**รวม**
นักเรียน / นักศึกษา	10(2.5)	80(20.0)	139(34.8)	229(57.3)
พนักงานรัฐ	10(2.5)	22(5.5)	29(7.3)	61(15.3)
พนักงานบริษัทเอกชน	3(0.8)	14(3.5)	19(4.8)	36(9.0)
ธุรกิจส่วนตัว	5(1.3)	13(3.3)	19(4.8)	37(9.3)
อาชีพอิสระ	7(1.8)	5(1.3)	25(6.3)	37(9.3)
รวม	**35(8.8)**	**134(33.5)**	**231(57.8)**	**400(100.0)**
x^2=21.934, df = 8, Sig = 0.005				

จากตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง อาชีพกับระดับการตัดสินใจใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ของผู้บริโภคในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี ด้วยสถิติ Chi-square พบว่า ค่า Sig. = 0.005 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 แสดงให้เห็นว่า อาชีพมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ของผู้บริโภคในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 6 การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับการตัดสินใจเลือกใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่

ระดับการศึกษา	**น้อยที่สุด/ปานกลาง**	**มาก**	**มากที่สุด**	**รวม**
ต่ำกว่าปริญญาตรี	3(0.8)	20(5.0)	34(8.5)	57(14.3)
ปริญญาตรี	25(6.3)	91(22.8)	174(43.5)	290(72.5)
ปริญญาโท	5(1.3)	18(4.5)	21(5.3)	44(11.0)
ปริญญาเอก	2(0.5)	5(1.3)	2(0.5)	9(2.3)
รวม	**35**	**134**	**231**	**400**
x^2=8.490, df = 6, Sig = 0.204				

จากตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง ระดับการศึกษากับระดับการตัดสินใจใช้บริการ การสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ของผู้บริโภคในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี ด้วยสถิติ Chi-square พบว่า ค่า Sig. = 0.204 ซึ่งมากกว่า 0.05 แสดงให้เห็นว่า ระดับการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจ

ใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ของผู้บริโภคในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 7 การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับการตัดสินใจเลือกใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	**น้อยที่สุด/ปานกลาง**	**มาก**	**มากที่สุด**	**รวม**
ต่ำกว่า 10,000 บาท	9(2.3)	74(18.5)	136(34.0)	219(54.8)
10,000–20,000 บาท	9(2.3)	22(5.5)	46(11.5)	77(19.3)
20,001–30,000 บาท	5(1.3)	15(3.8)	17(4.3)	37(9.3)
30,001–40,000 บาท	5**(1.3)**	7**(1.8)**	17**(4.3)**	29**(7.3)**
40,001–50,000 บาท	4**(1.0)**	10**(2.5)**	8(2.0)	22**(5.5)**
50,000 บาท ขึ้นไป	3**(0.8)**	6**(1.5)**	7**(1.8)**	16**(4.0)**
รวม	**35(8.8)**	**134(33.5)**	**231(57.8)**	**400(100.0)**
x^2=20.401, df = 10, Sig = 0.026				

จากตารางที่ 7 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง รายได้กับระดับการตัดสินใจใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ของผู้บริโภคในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี ด้วยสถิติ Chi-square พบว่า ค่า Sig. = 0.026 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 แสดงให้เห็นว่า รายได้มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ของผู้บริโภคในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง พฤติกรรมและปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการตัดสินใจใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ของผู้บริโภคในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี ผลการวิจัยสามารถสรุปและอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ที่การวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ของผู้บริโภคในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี สามารถสรุปได้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นนักศึกษาหญิง อายุ 21-30 ปี เป็นนักเรียน นักศึกษา มีการศึกษาระดับปริญญาตรี และมีระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท มีพฤติกรรมในใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ คือ ส่วนใหญ่เลือกใช้บริการ Grab มากที่สุด โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อความสะดวกต่อการใช้ชีวิตประจำวัน ใช้บริการส่วนใหญ่ 3-5 ครั้ง ต่อเดือน นิยมสั่งอาหารจานหลัก และใช้บริการในช่วง มื้อกลางวัน มากที่สุด โดยส่วนมากสั่งมารับประทานคนเดียว มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครั้ง 100–300 บาท และแหล่งข้อมูลสำคัญที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการมากที่สุด คือ เพื่อน/เพื่อนร่วมงาน รองลงมาคือสื่ออินเทอร์เน็ต สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ณัฐศาสตร์ ปัญญานะ และคณะ (2562) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการอาหารตามสั่งแบบจัดส่ง ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิงอายุ 21–30 ปี การศึกษาปริญญาตรี อาชีพนักศึกษา และมีรายได้ต่ำกว่า 20,000 บาท มีพฤติกรรมในการเลือกใช้บริการอาหารตามสั่งแบบจัดส่งเพื่อความ

สะดวก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของณัธภัชร เฉลิมแดน (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง พฤติกรรมผู้บริโภคในการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ผ่านโมบายแอปพลิเคชัน ช่วงเกิดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรน่าสายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID-19) ผลการวิจัยพบว่า ช่วงเวลาที่ทำการสั่งอาหารคือ เวลา 12.01-14.00 น. โดยที่วัย Gen X สั่งอาหารในจำนวนเงินที่มากกว่าวัยอื่น ๆ และรวมถึงงานวิจัยของ ธนาศักดิ์ ข่ายกระโทก และคณะ (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการตัดสินใจใช้บริการธุรกิจจัดส่งอาหารในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า ช่วงเวลาที่สั่ง 12.01-15.00 น. ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี มีลักษณะเป็นบริการที่ตอบโจทย์วิถีชีวิตเร่งรีบ เน้นความสะดวกและการเข้าถึงอย่างรวดเร็ว มากกว่าการบริโภคเพื่อโอกาสพิเศษ และกลุ่มผู้ใช้บริการหลักในพื้นที่เป็นกลุ่มวัยเรียนและวัยเริ่มต้นทำงาน ซึ่งคุ้นเคยกับเทคโนโลยีดิจิทัลและการใช้แอปพลิเคชันในชีวิตประจำวัน

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาระดับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการตัดสินใจใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ ของผู้บริโภคในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี สามารถสรุปได้ว่า ผลการศึกษาระดับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 3.99) และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ รองลงมาคือ ด้านบุคคล ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านกายภาพ ด้านกระบวนการ ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านราคา ตามลำดับ ทั้งนี้ ข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ความปลอดภัยและความง่ายในการใช้งานของแอปพลิเคชัน ความหลากหลายของบริการ และความหลากหลายของร้านค้า/พาร์ทเนอร์ รวมทั้งการให้บริการของพนักงานด้วยความสุภาพและเต็มใจ และในการตัดสินใจใช้บริการครั้งต่อไป สรุปได้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการตัดสินใจใช้บริการในครั้งต่อไปอยู่ในระดับ มากที่สุด รองลงมาคือระดับ มาก แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มการยอมรับและการกลับไปใช้บริการซ้ำ อยู่ในระดับสูงของผู้บริโภคในพื้นที่ ซึ่งอาจสะท้อนถึงการที่บริการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมการบริโภคในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับงานของณัฐศาสตร์ ปัญญานะ และคณะ (2562) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการอาหารตามสั่งแบบจัดส่ง ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนประสมการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์ มีส่งผลต่อการตัดสินใช้บริการอาหารตามสั่งแบบจัดส่ง และยังสอดคล้องกับงานของ Siddiqi et al. (2024) ที่พบว่า คุณภาพการบริการ ความเชื่อมั่น และความพึงพอใจ เป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อความภักดีของลูกค้าในบริการสั่งอาหารออนไลน์ ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับ ประสบการณ์การใช้บริการโดยรวม ตั้งแต่การเข้าถึงแพลตฟอร์มจนถึงการได้รับอาหาร มากกว่าการพิจารณาเรื่องราคาเพียงอย่างเดียว

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยประชากรศาสตร์กับการตัดสินใจใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ สามารถสรุปได้ว่า อายุ อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจใช้บริการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ขณะที่ เพศและระดับการศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ข้อค้นพบนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของบุรพร กำบุญ และคณะ (2565) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดกับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภคในเขต

กรุงเทพมหานคร พบว่า รายได้ ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ด้านอายุ อาชีพ และรายได้ ที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าและบริการออนไลน์ที่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวันวิสา วงศ์คำสาย และคณะ (2565) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจสั่งอาหารโดยใช้แอปพลิเคชั่นบริการส่งอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดปทุมธานี พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านรายได้ที่แตกต่างกันส่งผลต่อการตัดสินใจสั่งอาหารผ่านแอปพลิเคชันบริการส่งอาหารที่แตกต่างกัน อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานของณัฐกฤษ เชาว์ชาญกิจ (2564) ที่ศึกษาเกี่ยวกับ การตัดสินใจใช้บริการแอปพลิเคชันสั่งอาหารออนไลน์ในกรุงเทพมหานคร พบว่า ลักษณะทางประชากรศาสตร์ ด้าน อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน และลักษณะที่อยู่อาศัยที่แตกต่างกันมีการใช้แอปพลิเคชันสั่งอาหารออนไลน์ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ของผู้บริโภค

สรุป

การใช้บริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ของผู้บริโภคในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานีมีรพื้นฐานสำคัญจากความสะดวกในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยผู้บริโภคให้ความสำคัญสูงต่อคุณภาพของแพลตฟอร์ม ความหลากหลายของร้านค้า ประสิทธิภาพการจัดส่ง และการให้บริการของบุคลากร มากกว่าการพิจารณาด้านราคาเพียงมิติเดียว ขณะเดียวกัน อายุ อาชีพ และรายได้ยังเป็นตัวแปรที่สัมพันธ์กับการตัดสินใจใช้บริการอย่างมีนัยสำคัญ สะท้อนว่าพฤติกรรมการบริโภคบริการดิจิทัลมีความเชื่อมโยงกับบริบททางสังคมและเศรษฐกิจของผู้ใช้บริการอย่างชัดเจน ผลการศึกษาจึงสามารถใช้เป็นฐานข้อมูลในการออกแบบกลยุทธ์การตลาดและการบริการของธุรกิจ Food Delivery ในเมืองระดับภูมิภาคได้อย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปประยุกต์ใช้

จากการวิเคราะห์ผลการวิจัย ทำให้ทราบถึงปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและลักษณะทางประชากรศาสตร์ ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการ การบริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ ในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี รวมถึงพฤติกรรมการใช้บริการ การบริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ ในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ควรให้ความสำคัญในด้านขั้นตอนการให้บริการ และคุณภาพของการบริการ โดยพัฒนาการจัดส่งสินค้าให้ความรวดเร็วและตรงต่อเวลา สภาพสินค้าอยู่ในสภาพที่น่ารับประทาน บรรจุภัณฑ์ที่บรรจุอาหารควรมีความปลอดภัยและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ควรมีการตรวจสอบกระบวนการทำงานอยู่เสมอเพื่อรักษามาตรฐานการให้บริการ

2. ควรพัฒนามาตรฐาน การให้บริการของพนักงานจัดส่งอาหาร ทั้งด้านความสุภาพ ความตรงต่อเวลา และความรับผิดชอบในการจัดส่งสินค้า เนื่องจากปัจจัยด้านบุคคลมีผลต่อความพึงพอใจและการตัดสินใจใช้บริการของผู้บริโภค

3. ผู้ประกอบการแพลตฟอร์ม การบริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาแพลตฟอร์มและระบบแอปพลิเคชัน ให้มีความเสถียร ใช้งานง่าย และมีความปลอดภัย เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์เป็นปัจจัยที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญมากที่สุด

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากช่องทางอื่น ๆ นอกจากทางออนไลน์ เพื่อให้ได้ข้อมูลกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลาย และครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

2. เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เฉพาะเจาะจงมากขึ้น โดยผู้ให้บริการจะได้นำไปพัฒนาและปรับปรุงสินค้าและบริการที่ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการได้อย่างแท้จริง ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับร้านค้าร้านอาหารที่เป็นพาร์ทเนอร์

3. ควรศึกษาปัจจัยด้านคุณภาพบริการ (Service Quality) และ ความพึงพอใจของผู้บริโภค (Customer Satisfaction) ที่ส่งผลต่อความภักดีของลูกค้าในการใช้บริการ การบริการการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ที่เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยได้ทำงานวิจัย และสนับสนุนทุนวิจัยให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขอขอบคุณกัลยาณมิตรทางวิชาการที่ให้คำแนะนำปรึกษาที่เป็นประโยชน์ในการวิจัย ผู้วิจัยซาบซึ้งและขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง

เอกสารอ้างอิง

ณัฐกฤษ เชาว์ชาฐกิจ. (2564). *การตัดสินใจเลือกใช้บริการแอปพลิเคชั่นสั่งอาหารออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมาณฑล*. (การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ).

ณัฐศาสตร์ ปัญญานะ และคณะ. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการอาหารตามสั่งแบบจัดส่ง. *วารสารเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ*, 11(1), 53-66.

ณัธภัชร เฉลิมแดน. (2563). พฤติกรรมผู้บริโภคในการสั่งอาหารเดลิเวอรี่ผ่านโมบายแอปพลิเคชั่นช่วงเกิดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรน่าสายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID-19). *วารสารบริหารธุรกิจอุตสาหกรรม,* 2(1), 92-106.

ธนาศักดิ์ ข่ายกระโทก และคณะ. (2563). *กระบวนการตัดสินใจใช้บริการธุรกิจจัดส่งอาหารในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี.* ใน การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ราชธานีวิชาการ ครั้งที่ 5. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี (น.263-274). อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

บุรพร กำบุญ และคณะ. (2565). ความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดกับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารวารสารสหศาสตร์*, 22(1), 52-66.

วันวิสา วงศ์คำสาย และคณะ. (2565). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจสั่งอาหารโดยใช้แอปพลิเคชัน บริการส่งอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดปทุมธานี. *วารสารวิชาการการตลาดและการจัดการ*, 9(2), 140-150.

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2559). *จับตาปี 60 สั่งอาหารออนไลน์หนุนตลาด Delivery โตร้อยละ 11-15 สวนทางภาพรวมธุรกิจร้านอาหารที่เติบโตเพียงเล็กน้อย*. ศูนย์วิจัยกสิกรไทย ฉบับส่งสื่อมวลชน. 22 (2797), 1-4.

_____. (2560). *Food Delivery Application ดันธุรกิจ Food Delivery โตต่อเนื่อง*. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2568, จาก https://www.kasikornresearch.com/th/analysis/k-social-media/Pages/20190607_00.aspx

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2564). *ผลสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในไทย ปี2564 GEN Z ล้มแชมป์ GEN Y ใช้อินเทอร์เน็ตมากที่สุด*. สืบค้นเมื่อ 15 ธันวาคม 2568, จาก https://www.it24hrs.com/2021/thailand-internet-user-behavior-2564/.

Cochran, W.G. (1953). *Sampling Techniques.* New York: John Wiley & Sons.

77Kaoded. (2563). *อุบลราชธานี แข่งดุ เจ้าของพื้นที่ 3 เจ้า ชกใหญ่ข้ามรุ่นเทียบการบริการหมัดต่อหมัด*. สืบค้นเมื่อ 18 เมษายน 2564, จาก https://today.line.me/th/v3/article/Gva0NY.

Prasetyo, Y. T., et al. (2021). Factors affecting customer satisfaction and loyalty in online Food Delivery service. Sustainability, *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, 13(21), 11900.

Siddiqi, K. O., et al. (2024). Investigating the factors influencing customer loyalty and the mediating role of customer satisfaction in online food delivery services. Cogent Business & Management. *Cogent Business & Management Journal*, 11(1), 1-18.

Statista. (2024). *Online Food Delivery in Thailand: Market analysis*. Retrieved 20 December 2025, From https://www.statista.com/outlook/emo/online-food-delivery/thailand?srsltid=AfmBOoqSNitZ8fKiNmUKD5Ikr54CsdL34xE9NbIJ284nldDDh3FvvsWh#methodology.

การตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์และการสื่อสารการตลาดดิจิทัลที่มีผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก

Social Media Marketing and Digital Marketing Communication Affecting Buying Decision Process Of Cornflake Products

ประทุม แก่นคง* พิเชษฐ์ พรหมใหม่
Pratoom Kaenkong*, Pichet Prommai
คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย*,[2]
Faculty of Business Adminisration, Rajamangala University of Technology Srivijaya
prommai.p@rmutsv.ac.th

Received: January 14, 2026 **Revised:** March 20, 2026 **Accepted:** March 20, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และการสื่อสารการตลาดดิจิทัลกับกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก และเปรียบเทียบกระบวนการตัดสินใจซื้อ จำแนกตามปัจจัยประชากรศาสตร์ จากกลุ่มตัวอย่างที่เคยซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก จำนวน 400 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 21–30 ปี ระดับการศึกษาปริญญาตรี อาชีพรับจ้าง และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,001–20,000 บาท ลูกค้ามีความคิดเห็นต่อการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์อยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะการตลาดที่ใช้ความบันเทิงและการตลาดเชิงปฏิสัมพันธ์ และระดับความคิดเห็นของลูกค้าต่อการสื่อสารการตลาดดิจิทัลอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน สำหรับกระบวนการตัดสินใจซื้อ ลูกค้ามีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ครอบคลุมตั้งแต่ขั้นการรับรู้ความต้องการ การค้นหาข้อมูล การประเมินทางเลือก การตัดสินใจซื้อ และพฤติกรรมหลังการซื้อ ผลการทดสอบความแตกต่างพบว่า ลูกค้าที่มีเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลกแตกต่างกัน นอกจากนี้ยังพบความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงระหว่างการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์และการสื่อสารการตลาดดิจิทัลกับกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 การวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าทั้งการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์และการสื่อสารการตลาดดิจิทัลมีบทบาทสำคัญต่อพฤติกรรมผู้บริโภคในตลาดคอนเฟลก ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สามารถนำไปใช้พัฒนากลยุทธ์การตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์และการสื่อสารดิจิทัลให้สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคในยุคปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: การตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การสื่อสารการตลาดดิจิทัล กระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก

Abstract

This research aims to investigate the relationship between social media marketing and digital marketing communication and the purchasing decision-making process for cornflake products, as well as to compare purchasing decision-making processes classified by demographic factors. The sample consisted of 400 consumers who had previously purchased cornflake products. Questionnaires were employed as the data collection instrument. Data were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation, as well as inferential statistics, including t-test, one-way analysis of variance, and multiple correlation analysis. The findings revealed that the majority of respondents were female, aged between 21–30 years, held a bachelor's degree, worked as employees, and had an average monthly income of 15,001–20,000 baht. Customers' opinions toward social media marketing were at a moderate level, particularly regarding entertainment-based marketing and interactive marketing. Similarly, customers' opinions toward digital marketing communication were also at a moderate level. Regarding the purchasing decision-making process, customers demonstrated a high overall level of opinion across all stages, including need recognition, information search, evaluation of alternatives, purchase decision, and post-purchase behavior. The results of hypothesis testing indicated that customers with different gender, age, marital status, educational level, occupation, and average monthly income exhibited differences in their purchasing decision-making processes for cornflake products. Furthermore, a high positive relationship was found between social media marketing, digital marketing communication, and the purchasing decision-making process for cornflake products, with statistical significance at the .01 level. The study reflects that both social media marketing and digital marketing communication play important roles in consumer behavior within the cornflake market. These findings provide empirical evidence that can be applied to develop social media marketing and digital communication strategies in alignment with contemporary consumer behavior.

Keywords: Social Media Marketing, Digital Marketing Communication, Purchasing Decision-Making Process, Cornflake Products

บทนำ

การขยายตัวของพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-Commerce) ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการซื้อขายสินค้าและบริการอย่างต่อเนื่อง โดยเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตผู้บริโภคและกระบวนการดำเนินธุรกิจ ทำให้ผู้ประกอบการหันมาใช้ช่องทางออนไลน์เพื่อลดต้นทุน เพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสาร และขยายการเข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น (สุธาวัลย์ เวพีวุฒิกร และชื่นจิตต์ แจ้งเจนกิจ, 2564) สถานการณ์ดังกล่าวสอดคล้องกับแนวโน้มระดับประเทศที่ประชาชนทั้งในระดับโลกรวมถึงประเทศไทยใช้อินเทอร์เน็ตและซื้อสินค้าออนไลน์เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่มีสัดส่วนการซื้อสินค้าออนไลน์เป็นประจำในระดับที่ค่อนข้างสูง มูลค่า e-Commerce ปี 2566 อยู่ที่ 5.96 ล้านล้านบาท (กรุงเทพธุรกิจ, 2566; Setthasuravich et al., 2024) ปัจจัยเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า ช่องทางออนไลน์ได้กลายเป็นแหล่งค้นหาข้อมูลสินค้าและพื้นที่สำคัญในการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคยุคดิจิทัล

ในบริบทของสื่อสังคมออนไลน์ที่ได้รับความนิยมในไทย เช่น เฟซบุ๊ก ไลน์ ติ๊กต็อก เป็นต้น ได้กลายเป็นแพลตฟอร์มที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมผู้บริโภค เนื่องจากมีระบบปฏิสัมพันธ์ การรีวิว การสื่อสารสองทาง และกิจกรรมออนไลน์ที่เอื้อต่อการสร้างความรับรู้และความน่าเชื่อถือของแบรนด์ (ณรงค์ยศ มหิทธิวาณิชชา, 2563) ประกอบกับแนวโน้มการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของคนไทยที่เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะกิจกรรมการค้นหาข้อมูลสินค้า การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการบอกต่อประสบการณ์ของผู้ซื้อ ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างค่านิยมและความภักดีในตลาดสินค้าออนไลน์ (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2563) สะท้อนให้เห็นว่าสื่อสังคมออนไลน์ได้กลายเป็นกลไกสำคัญทางการตลาดที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคในหลายมิติ

สำหรับผลิตภัณฑ์คอนเฟลกแปรรูปเป็นสินค้ายอดนิยมที่เติบโตอย่างรวดเร็วในตลาดออนไลน์ ส่งผลให้เกิดการแข่งขันสูง โดยผู้ประกอบการต้องใช้กลยุทธ์คอนเทนต์ โปรโมชั่น และรีวิวเพื่อสร้างความแตกต่าง อย่างไรก็ตาม ยังขาดหลักฐานเชิงประจักษ์ที่อธิบายอย่างเป็นระบบว่าการตลาดผ่านสื่อ สังคมออนไลน์และการสื่อสารการตลาดดิจิทัลส่งผลต่อแต่ละขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคอย่างไร โดยเฉพาะในบริบทตลาดคอนเฟลกซึ่งมีลักษณะเฉพาะ การศึกษาประเด็นนี้จึงมีความสำคัญทั้งเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ เพื่อช่วยกำหนดกลยุทธ์การตลาดออนไลน์ให้สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภค และเติมเต็มช่องว่างงานวิจัยด้านการตลาดดิจิทัลในตลาดอาหารแปรรูปของไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และกระบวนการการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์กับกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารการตลาดดิจิทัลกับกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก

4. เพื่อเปรียบเทียบกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก จำแนกตามปัจจัยด้านประชากรศาสตร์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มุ่งศึกษาการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การสื่อสารการตลาดดิจิทัล และกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลกของผู้บริโภค โดยดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรของการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนที่เคยซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก ซึ่งผู้วิจัยไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน เนื่องจากประชากรมีขนาดใหญ่และไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ดังนั้น ขนาดตัวอย่างสามารถคำนวณได้จากสูตรไม่ทราบขนาดตัวอย่างของ W.G. Cochran โดยกำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 (ธีรวุฒิ เอกะกุล, 2543) ซึ่งสูตรในการคำนวณที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ

$$= \frac{1.96^2}{4(0.05)^2}$$

$$n = 384.16 \approx 384$$

จากการคำนวณได้ขนาดตัวอย่างอย่างน้อย 384 คน จึงจะสามารถประมาณร้อยละโดยมีความผิดพลาดไม่เกินร้อยละ 5 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ผู้วิจัยจึงใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 400 ตัวอย่าง ซึ่งถือได้ว่าผ่านเกณฑ์ตามที่เงื่อนไขกำหนด คือไม่น้อยกว่า 384 ตัวอย่าง โดยสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างตามสะดวก โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ตอบแบบสอบถามที่ผ่านเกณฑ์คัดกรองว่าเคยซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลกผ่านช่องทางออนไลน์ ทั้งนี้ ผู้วิจัยเผยแพร่แบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์และเครือข่ายส่วนบุคคล โดยกำหนดคำถามคัดกรองไว้ตอนต้นของแบบสอบถาม หากผู้ตอบไม่เคยซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลกผ่านช่องทางออนไลน์ จะไม่ถูกรวมเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา โดยคัดเลือกเฉพาะแบบสอบถามที่ตอบครบสมบูรณ์เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลขั้นสุดท้าย นอกจากนี้ การวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาไว้ที่ 3 ตัวแปรหลัก ได้แก่ การตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การสื่อสารการตลาดดิจิทัล และกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก ขอบเขตด้านหน่วยวิเคราะห์ คือ ผู้บริโภคที่เคยซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลกผ่านช่องทางออนไลน์ และขอบเขตด้านพื้นที่ คือ การเก็บข้อมูลจากผู้บริโภคในหลายภูมิภาคของประเทศไทย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและสะท้อนมุมมองของผู้บริโภคในภาพรวม

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องโดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ จำนวน 7 ข้อ ประกอบด้วย เพศ ภูมิภาคที่อาศัย อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ

2. ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตรส่วนประมาณค่า เป็นคำถามเกี่ยวกับการวัดระดับความสำคัญของการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ประกอบด้วย การตลาดที่ใช้ความบันเทิง การตลาดเชิงปฏิสัมพันธ์ การตลาดกระแสนิยม การตลาดแบบเฉพาะเจาะจง และการตลาดแบบปากต่อปาก

3. ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการสื่อสารการตลาดดิจิทัล ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า เป็นคำถามเกี่ยวกับการวัดระดับความสำคัญของการสื่อสารการตลาดผ่านสื่อดิจิทัล ประกอบด้วย การโฆษณาผ่านสื่อดิจิทัล การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อดิจิทัล การส่งเสริมการขายผ่านสื่อดิจิทัล การตลาดตรงผ่านสื่อดิจิทัล และการใช้พนักงานขายผ่านสื่อดิจิทัล

ส่วนที่ 4 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตรส่วนประมาณค่า เป็นคำถามเกี่ยวกับการวัดระดับความคิดเห็นต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก ประกอบด้วยการรับรู้ปัญหา การค้นหาข้อมูล การประเมินทางเลือก การตัดสินใจซื้อและพฤติกรรมหลังการซื้อ

ขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยดำเนินการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสารรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำผลที่ได้มาใช้กำหนดกรอบแนวคิดในการทำวิจัย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

2. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความครอบคลุมของข้อคำถาม ความเหมาะสมของปริมาณข้อคำถาม ความเหมาะสมและชัดเจนของภาษา รูปแบบของแบบสอบถาม แล้วนำมาปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

3. แบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแล้วตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาจะถูกนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจคุณภาพของเครื่องมือด้านเนื้อหา ประกอบด้วยตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ จำนวน 6 ข้อ ตอนที่ 2 ความคิดเห็นต่อการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ จำนวน 25 ข้อ ตอนที่ 3 ความคิดเห็นต่อการสื่อสารการตลาดดิจิทัล จำนวน 25 ข้อ และตอนที่ 4 กระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก จำนวน 25 ข้อ โดยการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดมุ่งหมายที่ต้องการจะวัด (Index of item-Objective Congruence หรือ IOC)

4. คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนี IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป

5. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับประชากรที่เคยซื้อผลิตภัณฑ์ คอนเฟลก เพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือโดยตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปคอมพิวเตอร์สำหรับวิเคราะห์ข้อมูล กำหนดค่าความเชื่อมั่นไม่ต่ำกว่า 0.70 (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540) ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น พบว่า ตัวแปรการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.985 ตัวแปรการสื่อสารการตลาดดิจิทัล มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.980 และตัวแปรกระบวนการตัดสินใจซื้อมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.978

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ใช้วิธีประมวลผลทางสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ส่วนข้อมูลด้านการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การสื่อสารการตลาดดิจิทัล และกระบวนการตัดสินใจซื้อ วิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจากแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ของลิเคิร์ท (Likert Scale) (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2545) โดยกำหนดค่าคะแนน ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.21–5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.41–4.20 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.61–3.40 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.81–2.60 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00–1.80 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์กับกระบวนการตัดสินใจซื้อ และการสื่อสารการตลาดดิจิทัลกับกระบวนการตัดสินใจซื้อ โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 3. การเปรียบเทียบกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลกจำแนกตามปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้กับกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลกแตกต่างกัน ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม โดยที่ทั้งสองกลุ่มเป็นอิสระต่อกันโดยใช้สูตร t–test independent (เฉพาะเพศ) และทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยของตัวแปรมากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป คือ ภูมิภาค อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน โดยใช้สูตรการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One–Way Analysis of Variance)

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงาน โดยครอบคลุมข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ ระดับความคิดเห็นต่อการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การสื่อสารการตลาดดิจิทัล กระบวนการตัดสินใจซื้อ และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร รวมถึงการเปรียบเทียบตามลักษณะประชากรศาสตร์ ผลการศึกษาสรุปได้ ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในภาคกลาง (ร้อยละ 34.7) อยู่ในช่วงอายุ 21–30 ปี มากที่สุด ร้อยละ 40.7 มีสถานภาพโสด ร้อยละ 62.0 และสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 72.4 โดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 27.2 และมีรายได้เฉลี่ย 15,001–20,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 40.0 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นคนวัยทำงานตอนต้นที่มีการเข้าถึงสื่อออนไลน์สูงและมีพฤติกรรมซื้อสินค้าในช่องทางดิจิทัลอย่างแพร่หลาย

ความคิดเห็นของลูกค้าต่อการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์

การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นต่อการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ใน 5 มิติหลัก โดยผลการวิเคราะห์พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{x}$ = 3.35) โดยปัจจัยที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญสูงที่สุด คือ การตลาดแบบบอกต่อผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ($\overline{x}$ = 3.42) รองลงมาคือการตลาดที่ใช้ความบันเทิง ($\overline{x}$ = 3.37) ขณะที่การตลาดเชิงปฏิสัมพันธ์มีระดับความคิดเห็นต่ำที่สุด ($\overline{x}$ = 3.30) ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นต่อการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์โดยภาพรวม

การตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์	n = 400			
	$\overline{x}$	S.D.	แปล	อันดับ
การตลาดที่ใช้ความบันเทิง	3.37	1.32	ปานกลาง	2
การตลาดเชิงปฏิสัมพันธ์	3.30	1.32	ปานกลาง	5
การตลาดกระแสนิยม	3.35	1.36	ปานกลาง	3
การตลาดแบบเจาะจง	3.33	1.34	ปานกลาง	4
การตลาดแบบบอกต่อผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์	3.42	1.32	มาก	1
ภาพรวม	**3.35**	**1.29**	**ปานกลาง**	-

ความคิดเห็นของลูกค้าต่อการสื่อสารการตลาดดิจิทัล

การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของลูกค้าต่อการสื่อสารการตลาดดิจิทัลครอบคลุม 5 มิติ โดยผลการวิเคราะห์ พบว่า ระดับความคิดเห็นโดยรวมของลูกค้าต่อการสื่อสารการตลาดดิจิทัลอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{x}$ = 3.35) สะท้อนว่าผู้บริโภครับรู้และให้ความสนใจต่อกิจกรรมการตลาดดิจิทัลในระดับปานกลางโดยทั่วถึง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าการส่งเสริมการขายผ่านสื่อดิจิทัลได้รับความสนใจสูงที่สุด ($\overline{x}$ = 3.39) รองลงมาคือการโฆษณาผ่านสื่อดิจิทัล ($\overline{x}$ = 3.37) และการใช้พนักงานขายผ่านสื่อดิจิทัล ($\overline{x}$ = 3.36) ขณะที่การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อดิจิทัล ($\overline{x}$ = 3.34) และการตลาดทางตรงผ่านสื่อดิจิทัล ($\overline{x}$ = 3.29) ได้รับคะแนนต่ำที่สุดในลำดับสุดท้าย ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นต่อการสื่อสารการตลาดดิจิทัลโดยภาพรวม

การสื่อสารการตลาดดิจิทัล	n = 400			
	$\bar{x}$	S.D.	แปล	อันดับ
การโฆษณาผ่านสื่อดิจิทัล	3.37	1.32	ปานกลาง	2
การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อดิจิทัล	3.34	1.28	ปานกลาง	4
การส่งเสริมการขายผ่านสื่อดิจิทัล	3.39	1.29	ปานกลาง	1
การตลาดทางตรงผ่านสื่อดิจิทัล	3.29	1.30	ปานกลาง	5
การใช้พนักงานขายผ่านสื่อดิจิทัล	3.36	1.35	ปานกลาง	3
ภาพรวม	**3.35**	**1.26**	**ปานกลาง**	-

ความคิดเห็นต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก

การวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก ครอบคลุม 5 ขั้นตอน โดยผลการวิเคราะห์พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้บริโภคต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.50) สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริโภคมีการดำเนินกระบวนการตัดสินใจซื้ออย่างชัดเจนตั้งแต่ช่วงต้นจนถึงพฤติกรรมหลังการซื้อ เมื่อพิจารณาเป็นรายขั้นตอน พบว่า พฤติกรรมหลังการซื้อมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{x}$ = 3.51) รองลงมาคือการตัดสินใจซื้อ ($\bar{x}$ = 3.49) และการประเมินทางเลือก ($\bar{x}$ = 3.46) ขณะที่ขั้นตอนต้นของกระบวนการ ได้แก่ การรับรู้ความต้องการ ($\bar{x}$ = 3.39) และการค้นหาข้อมูล ($\bar{x}$ = 3.34) มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่า ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก โดยภาพรวม

กระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก	n = 400			
	$\bar{x}$	S.D.	แปล	อันดับ
การรับรู้ความต้องการ	3.39	1.31	ปานกลาง	4
การค้นหาข้อมูล	3.34	1.27	ปานกลาง	5
การประเมินทางเลือก	3.46	1.30	มาก	3
การตัดสินใจซื้อ	3.49	1.32	มาก	2
พฤติกรรมหลังการซื้อ	3.51	1.22	มาก	1
ภาพรวม	**3.50**	**1.19**	**มาก**	-

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์กับกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก

ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันแสดงให้เห็นว่า การตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ทุกรูปแบบมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับทุกขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก อย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมิติที่สัมพันธ์สูงสุดในแต่ละขั้นตอนคือ การตลาดเชิงบันเทิงกับการรับรู้ปัญหา (r = .860) การตลาดเชิงปฏิสัมพันธ์กับการค้นหาข้อมูล (r = .874) การตลาดแบบบอกต่อกับการประเมินทางเลือก (r = .843) และการตลาดเชิงบันเทิงกับทั้งการตัดสินใจซื้อ (r = .840) และพฤติกรรมหลังการซื้อ (r = .841) ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์กับกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก

ขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจซื้อ	การตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์	r	Sig.	ระดับ	ทิศทาง
การรับรู้ปัญหา	การตลาดเน้นความบันเทิง	.860**	.000	สูง	+
การค้นหาข้อมูล	การตลาดเชิงปฏิสัมพันธ์	.874**	.000	สูง	+
การประเมินทางเลือก	การตลาดแบบปากต่อปาก	.843**	.000	สูง	+
การตัดสินใจซื้อ	การตลาดเน้นความบันเทิง	.840**	.000	สูง	+
พฤติกรรมหลังการซื้อ	การตลาดเน้นความบันเทิง	.841**	.000	สูง	+

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารการตลาดดิจิทัลกับกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก

ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันแสดงให้เห็นว่า การสื่อสารการตลาดดิจิทัลทุกรูปแบบมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับทุกขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมิติที่สัมพันธ์สูงสุดในแต่ละขั้นตอน คือ การใช้พนักงานขายผ่านสื่อดิจิทัลกับการรับรู้ปัญหา (r = .920) และการค้นหาข้อมูล (r = .908) การประชาสัมพันธ์กับการประเมินทางเลือก (r = .861) และการส่งเสริมการขายกับทั้งการตัดสินใจซื้อ (r = .865) และพฤติกรรมหลังการซื้อ (r = .884) ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารการตลาดดิจิทัลกับกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก

ขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจซื้อ	การสื่อสารการตลาดดิจิทัล	r	Sig.	ระดับ	ทิศทาง
การรับรู้ปัญหา	การใช้พนักงานขายผ่านสื่อดิจิทัล	.920**	.000	สูง	+
การค้นหาข้อมูล	การใช้พนักงานขายผ่านสื่อดิจิทัล	.908**	.000	สูง	+
การประเมินทางเลือก	การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อดิจิทัล	.861**	.000	สูง	+
การตัดสินใจซื้อ	การส่งเสริมการขายผ่านสื่อดิจิทัล	.865**	.000	สูง	+
พฤติกรรมหลังการซื้อ	การส่งเสริมการขายผ่านสื่อดิจิทัล	.884**	.000	สูง	+

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การเปรียบเทียบกระบวนการตัดสินใจซื้อคอนเฟลก จำแนกตามปัจจัยด้านประชากรศาสตร์

ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลกจำแนกตามเพศ พบว่า ผู้บริโภคเพศที่แตกต่างกันมีความแตกต่างของกระบวนการตัดสินใจซื้อในบางด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีรายละเอียดดังนี้

การเปรียบเทียบกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก จำแนกตามเพศ ผลการวิเคราะห์พบว่า เพศชายและเพศหญิงมีระดับความคิดเห็นต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลกแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($t = -6.824$, $p < .001$) โดยเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าเพศชาย ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 การเปรียบเทียบกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก จำแนกตามเพศ

เพศ	n	$\bar{x}$	S.D.	t-test	p-value
ชาย	187	3.01	1.28	-6.824	0.000**
หญิง	213	3.93	1.15		

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว เพื่อเปรียบเทียบกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก จำแนกตามภูมิภาค พบว่า ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจซื้อ ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 การเปรียบเทียบกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก จำแนกตามภูมิภาค

ขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจซื้อ	ความแปรปรวน	กระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก				
		SS	df	MS	F	Sig.
1. การรับรู้ปัญหา	ระหว่างกลุ่ม	7.239	3	2.413	1.410	.239
	ภายในกลุ่ม	677.54	396	1.711		
	รวม	684.78	399			
2. การค้นหาข้อมูล	ระหว่างกลุ่ม	1.525	3	.508	.309	.819
	ภายในกลุ่ม	652.02	396	1.647		
	รวม	653.54	399			
3. การประเมินทางเลือก	ระหว่างกลุ่ม	7.299	3	2.433	1.436	.232
	ภายในกลุ่ม	670.76	396	1.694		
	รวม	678.06	399			
4. การตัดสินใจซื้อ	ระหว่างกลุ่ม	5.827	3	1.942	1.113	.344
	ภายในกลุ่ม	691.34	396	1.746		
	รวม	697.16	399			
5. พฤติกรรมหลังการซื้อ	ระหว่างกลุ่ม	.019	1	.019	.013	.911
	ภายในกลุ่ม	409.61	270	1.517		
	รวม	409.63	271			

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว เพื่อเปรียบเทียบกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก จำแนกตามอายุ พบว่า ผู้บริโภคในช่วงอายุที่แตกต่างกันมีระดับกระบวนการตัดสินใจซื้อแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกขั้นตอน ได้แก่ การรับรู้ปัญหา ($F = 42.386$, $p < .001$) การค้นหาข้อมูล ($F = 42.241$, $p < .001$) การประเมินทางเลือก ($F = 39.402$, $p < .001$) การตัดสินใจซื้อ ($F = 31.141$, $p < .001$) และพฤติกรรมหลังการซื้อ ($F = 44.722$, $p < .001$) ดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 การเปรียบเทียบกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก จำแนกตามอายุ

ขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจซื้อ	ความแปรปรวน	กระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก				
		SS	df	MS	F	Sig.
1. การรับรู้ปัญหา	ระหว่างกลุ่ม	205.65	4	51.41	42.386	.000**
	ภายในกลุ่ม	479.13	395	1.213		
	รวม	684.78	399			
2. การค้นหาข้อมูล	ระหว่างกลุ่ม	195.80	4	48.95	42.241	.000**
	ภายในกลุ่ม	457.74	395	1.159		
	รวม	653.54	399			
3. การประเมินทางเลือก	ระหว่างกลุ่ม	193.38	4	48.34	39.402	.000**
	ภายในกลุ่ม	484.67	395	1.227		
	รวม	678.06	399			
4. การตัดสินใจซื้อ	ระหว่างกลุ่ม	167.14	4	41.78	31.141	.000**
	ภายในกลุ่ม	530.02	395	1.342		
	รวม	697.16	399			
5. พฤติกรรมหลังการซื้อ	ระหว่างกลุ่ม	164.45	4	41.11	44.722	.000**
	ภายในกลุ่ม	245.17	267	.918		
	รวม	409.63	271			

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว เพื่อเปรียบเทียบกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก จำแนกตามสถานภาพ พบว่า สถานภาพส่วนบุคคลมีผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกขั้นตอน ได้แก่ การรับรู้ปัญหา ($F = 26.557$, $p < .001$) การค้นหาข้อมูล ($F = 20.265$, $p < .001$) การประเมินทางเลือก ($F = 24.191$, $p < .001$) การตัดสินใจซื้อ ($F = 20.890$, $p < .001$) และพฤติกรรมหลังการซื้อ ($F = 28.657$, $p < .001$) ดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 การเปรียบเทียบกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก จำแนกตามสถานภาพ

ขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจซื้อ	ความแปรปรวน	กระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก				
		SS	df	MS	F	Sig.
1. การรับรู้ปัญหา	ระหว่างกลุ่ม	80.80	2	40.40	26.557	.000**
	ภายในกลุ่ม	603.97	397	1.52		
	รวม	684.78	399			
2. การค้นหาข้อมูล	ระหว่างกลุ่ม	60.54	2	30.27	20.265	.000**
	ภายในกลุ่ม	593.00	397	1.494		
	รวม	653.54	399			
3. การประเมินทางเลือก	ระหว่างกลุ่ม	73.65	2	36.83	24.191	.000**
	ภายในกลุ่ม	604.40	397	1.522		
	รวม	678.06	399			
4. การตัดสินใจซื้อ	ระหว่างกลุ่ม	66.38	2	33.19	20.890	.000**
	ภายในกลุ่ม	630.78	397	1.589		
	รวม	697.16	399			
5. พฤติกรรมหลังการซื้อ	ระหว่างกลุ่ม	71.94	2	35.97	28.657	.000**
	ภายในกลุ่ม	337.68	269	1.255		
	รวม	409.63	271			

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว เพื่อเปรียบเทียบกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ระดับการศึกษามีผลต่อทุกขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจซื้ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ การรับรู้ปัญหา ($F = 15.287$, $p < .001$) การค้นหาข้อมูล ($F = 18.167$, $p < .001$) การประเมินทางเลือก ($F = 16.779$, $p < .001$) การตัดสินใจซื้อ ($F = 17.226$, $p < .001$) และพฤติกรรมหลังการซื้อ ($F = 19.407$, $p < .001$) ดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10 การเปรียบเทียบกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก จำแนกตามระดับการศึกษา

ขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจซื้อ	ความแปรปรวน	กระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก				
		SS	df	MS	F	Sig.
1. การรับรู้ปัญหา	ระหว่างกลุ่ม	91.79	4	22.94	15.287	.000**
	ภายในกลุ่มรวม	592.98	395	1.501		
		684.78	399			
2. การค้นหาข้อมูล	ระหว่างกลุ่ม	101.54	4	25.38	18.167	.000**
	ภายในกลุ่มรวม	551.99	395	1.397		
		653.54	399			
3. การประเมินทางเลือก	ระหว่างกลุ่ม	98.47	4	24.61	16.779	.000**
	ภายในกลุ่มรวม	579.58	395	1.467		
		678.06	399			

ขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจซื้อ	ความแปรปรวน	กระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก				
		SS	df	MS	F	Sig.
4. การตัดสินใจซื้อ	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่มรวม	103.55 593.61 697.16	4 395 399	25.88 1.503	17.226	.000**
5. พฤติกรรมหลังการซื้อ	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่มรวม	92.27 317.36 409.63	4 267 271	23.06 1.189	19.407	.000**

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว เพื่อเปรียบเทียบกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก จำแนกตามอาชีพ พบว่า อาชีพของผู้บริโภคมีผลต่อทุกขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจซื้ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ การรับรู้ปัญหา ($F = 16.463$, $p < .001$) การค้นหาข้อมูล ($F = 14.673$, $p < .001$) การประเมินทางเลือก ($F = 13.901$, $p < .001$) การตัดสินใจซื้อ ($F = 10.917$, $p < .001$) และพฤติกรรมหลังการซื้อ ($F = 8.785$, $p < .001$) ดังตารางที่ 11

ตารางที่ 11 การเปรียบเทียบกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก จำแนกตามอาชีพ

ขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจซื้อ	ความแปรปรวน	กระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก				
		SS	df	MS	F	Sig.
1. การรับรู้ปัญหา	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	118.34 566.44 684.78	5 394 399	23.66 1.438	16.463	.000**
2. การค้นหาข้อมูล	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	102.59 550.95 653.54	5 394 399	20.51 1.398	14.673	.000**
3. การประเมินทางเลือก	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	101.68 576.38 678.06	5 394 399	20.33 1.463	13.901	.000**
4. การตัดสินใจซื้อ	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	84.835 612.33 697.16	5 394 399	16.96 1.554	10.917	.000**
5. พฤติกรรมหลังการซื้อ	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	58.057 351.57 409.63	5 266 271	11.61 1.322	8.785	.000**

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว เพื่อเปรียบเทียบกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า รายได้มีผลต่อเกือบทุกขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจซื้ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ การรับรู้ปัญหา ($F = 2.610$, $p = .024$) การค้นหาข้อมูล

(F = 2.933, p = .013) การประเมินทางเลือก (F = 2.688, p = .021) และพฤติกรรมหลังการซื้อ (F = 3.839, p = .002) ยกเว้นขั้นการตัดสินใจซื้อที่ไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ (F = 2.220, p = .052) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผลิตภัณฑ์คอนเฟลกเป็นสินค้าอุปโภคบริโภคที่มีราคาไม่สูงมาก จึงทำให้ผู้บริโภคที่มีรายได้แตกต่างกันยังสามารถตัดสินใจซื้อได้ในระดับใกล้เคียงกัน ดังตารางที่ 12

ตารางที่ 12 การเปรียบเทียบกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจซื้อ	ความแปรปรวน	กระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก				
		SS	df	MS	F	Sig.
1. การรับรู้ปัญหา	ระหว่างกลุ่ม	21.95	5	4.391	2.610	.024*
	ภายในกลุ่ม	662.83	394	1.682		
	รวม	684.78	399			
2. การค้นหาข้อมูล	ระหว่างกลุ่ม	23.45	5	4.691	2.933	.013*
	ภายในกลุ่ม	630.09	394	1.599		
	รวม	653.54	399			
3. การประเมินทางเลือก	ระหว่างกลุ่ม	22.36	5	4.473	2.688	.021*
	ภายในกลุ่ม	655.69	394	1.664		
	รวม	678.06	399			
4. การตัดสินใจซื้อ	ระหว่างกลุ่ม	19.10	5	3.821	2.220	.052*
	ภายในกลุ่ม	678.06	394	1.721		
	รวม	697.16	399			
5. พฤติกรรมหลังการซื้อ	ระหว่างกลุ่ม	27.56	5	5.514	3.839	.002*
	ภายในกลุ่ม	382.06	266	1.436		
	รวม	409.63	271			

อภิปรายผล

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การสื่อสารการตลาดดิจิทัลและการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับทุกขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์คอนเฟลก สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของสื่อดิจิทัลในการสร้างการรับรู้ ให้ข้อมูล และกระตุ้นพฤติกรรมผู้บริโภค ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Kotler and Keller (2016) ที่อธิบายว่าการสื่อสารดิจิทัลเป็นแรงขับสำคัญของการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปโภคบริโภค ในส่วนของการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ผลการวิจัย พบว่า ทุกมิติของการตลาดบนแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น ความบันเทิง การบอกต่อ และการมีส่วนร่วม มีความสัมพันธ์สูงกับการรับรู้ปัญหา การประเมินทางเลือก และการตัดสินใจซื้อ ซึ่งสอดคล้องกับ ดารณี ดวงพรม และชลิดา ศรีสุนทร (2566) ที่ชี้ว่าสื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางสร้างการรับรู้และแรงจูงใจสำคัญ และสนับสนุนข้อค้นพบของ นฤมล สนหอม (2564) ที่เน้นบทบาทของความน่าเชื่อถือและความปลอดภัยของช่องทางออนไลน์มากกว่าความเพลิดเพลินของเนื้อหา องค์ประกอบเฉพาะของการสื่อสารการตลาดดิจิทัล เช่น ความน่าเชื่อถือของแบรนด์ ข้อมูลเชิงลึก และกิจกรรมส่งเสริมการขายออนไลน์ มีผลอย่างมากต่อขั้นการตัดสินใจซื้อและพฤติกรรมหลัง

การซื้อ ซึ่งสอดคล้องกับงานของธัญชนก รุ่งวิจิตร (2565) และพิมพ์วิพา เขียวลำไย (2564) ตลอดจนหลักฐานจาก Ashley & Tuten (2015) ที่ชี้ว่าคอนเทนต์ดิจิทัลที่มีความคิดสร้างสรรค์ช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วมและยอดขายได้อย่างชัดเจน สำหรับผลการวิเคราะห์ความแตกต่างตามปัจจัยประชากรศาสตร์ พบว่า อายุ ระดับการศึกษา รายได้ และสถานภาพ ส่งผลต่อการรับรู้และการตัดสินใจซื้ออย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับแนวคิดของ Blackwell, Miniard and Engel (2012) ที่อธิบายว่าปัจจัยส่วนบุคคลเป็นตัวกำหนดการรับรู้ การตีความข้อมูล และการประเมินทางเลือกของผู้บริโภค นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับ อัมพร เพชรสังข์ (2564) และสุภาภรณ์ ลิ่มเจริญ (2565) ที่พบว่ากลุ่มผู้มีรายได้และการศึกษาสูงมักให้ความสำคัญกับคุณภาพและความน่าเชื่อถือของผลิตภัณฑ์มากกว่า โดยสรุปการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า กลยุทธ์การตลาดดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์เป็นแรงผลักสำคัญที่ส่งอิทธิพลต่อทุกขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจซื้อ โดยประชากรศาสตร์ทำหน้าที่เป็นตัวกำหนดความไวในการตอบสนองต่อกลยุทธ์ มากกว่าจะเป็นปัจจัยชี้ขาดเพียงลำพัง ซึ่งสอดคล้องกับกรอบคิดของ Mangold & Faulds (2009) ที่มองว่าสื่อดิจิทัลคือองค์ประกอบสำคัญของส่วนประสมการตลาดที่สามารถเสริมศักยภาพทางการสื่อสารเมื่อถูกบูรณาการอย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยสรุปได้ว่า ผู้ประกอบการควรพัฒนาแคมเปญการสื่อสารดิจิทัลแบบเฉพาะกลุ่มโดยใช้สื่อที่มีความปฏิสัมพันธ์สูงและบูรณาการกับสื่อดิจิทัลประเภทอื่นเพื่อสร้างเส้นทางผู้บริโภคที่ครบวงจร พร้อมทั้งออกแบบกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับลักษณะประชากรศาสตร์ เช่น อายุและระดับการศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสารในการโน้มน้าวใจผู้บริโภค นอกจากนี้ ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนการอบรมด้านทักษะด้านการตลาดดิจิทัล แก่ผู้ประกอบการ SME โดยเฉพาะกลุ่มสินค้าอุปโภคบริโภค เพื่อเสริมศักยภาพการแข่งขันในตลาดดิจิทัลยุคหลังโควิด ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคตเสนอว่า ควรขยายกรอบแนวคิดให้ครอบคลุมตัวแปรด้านความภักดีต่อแบรนด์และความไว้วางใจต่อสื่อดิจิทัล พร้อมทั้งใช้แบบจำลองเชิงโครงสร้าง (SEM/PLS-SEM) เพื่อทำความเข้าใจกลไกเชิงเหตุและผลที่ส่งผลต่อการซื้อซ้ำได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น อีกทั้งควรเพิ่มความหลากหลายของกลุ่มตัวอย่างจากหลายพื้นที่ พร้อมศึกษาปัจจัยด้านจิตวิทยาผู้บริโภค เช่น แรงจูงใจทางอารมณ์หรือการรับรู้คุณค่าของแบรนด์ โดยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

เอกสารอ้างอิง

กรุงเทพธุรกิจ. (2566). *ตลาดออนไลน์ยังไม่คลายมนต์ขลัง...แม้ในวันเศรษฐกิจอ่อนแรง.* สืบค้นเมื่อ 14 มกราคม 2569, จาก https://www.bangkokbiznews.com/blogs/business/business/1080526

ณรงค์ยศ มหิทธิวาณิชชา. (2563). *สถิติและพฤติกรรมการใช้ social media ทั่วโลก Q1 ปี 2020.* สืบค้นเมื่อ 14 มกราคม 2569, จาก https://www.twfdigital.com/blog/2020/02/global-sociamedia-usage-stats-q1-2020

ดารณี ดวงพรม และ ชลิดา ศรีสุนทร. (2566). การตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อข้าวเหนียวผ่านช่องทาง Facebook ของผู้บริโภคในจังหวัดอุดรธานี. *วารสารวิจัยวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 7*(3), 125–139.

ธัญชนก รุ่งวิจิตร. (2565). ผลของการสื่อสารการตลาดผ่านสื่อดิจิทัลต่อพฤติกรรมการซื้อซ้ำของผู้บริโภค. *วารสารบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 8*(2), 102–117.

ธีรวุฒิ เอกะกุล. (2543). *ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์.* อุบลราชธานี: สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.

นฤมล สนหอม. (2564). *การตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ กระแสนิยม ความปลอดภัยและความไว้วางใจและแรงจูงใจในการซื้อสินค้าออนไลน์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าผ่านร้านค้าอินสตาแกรมของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ).

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). *วิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์.* กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒประสานมิตร

พิมพ์วิพา เขียวลำไย. (2564). *การสื่อสารทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าแม่และเด็กในตลาดออนไลน์* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี).

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2563). *รายงานพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2563 (Thailand Internet User Behavior 2020).* ETDA. สืบค้นเมื่อ 14 มกราคม 2569, จาก https://www.etda.or.th/th/Useful-Resource/publications/Thailand-Internet-User-Behavior?utm_source=chatgpt.com

สุธาวัลย์ เวพีวุฒิกร และ ชื่นจิตต์ แจ้งเจนกิจ. (2564). การสื่อสารการตลาดรูปแบบดิจิทัลของร้านค้าออนไลน์ Shopee ที่มีผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค, *วารสารปาริชาต มหาวิทยาลัยทักษิณ, 34*(1), 76-89

สุภาภรณ์ ลิ่มเจริญ. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทอาหารเพื่อสุขภาพของผู้บริโภค. *วารสารบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, 14*(3), 211–228.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2545). *องค์การและการจัดการ (Organization and Management: O&M).* กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.

อัมพร เพชรสังข์. (2564). การตัดสินใจซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคของผู้บริโภคในเขตเมืองภาคใต้. *วารสารเศรษฐศาสตร์และการจัดการ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 9*(2), 144–165.

Ashley, C., & Tuten, T. (2015). Creative strategies in social media marketing: An exploratory study of branded social content and consumer engagement. *Psychology & Marketing, 32*(1), 15–27.

Blackwell, R. D., Miniard, P. W., & Engel, J. F. (2012). Consumer behavior (10th ed.). South-Western Cengage Learning.

Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). *Marketing management* (15th ed.). Pearson Education.

Mangold, W. G., & Faulds, D. J. (2009). Social media: The new hybrid element of the promotion mix. *Business Horizons, 52*(4), 357–365.

Setthasuravich, P., Lowatcharin, G., Phonsungnoen, P., Thonmanee, K., Mangma, P., Prachumrasee, K., & Ronghanam, P. (2024). I can see your voice! Analyzing public opinions on urban issues in Thailand's Khon Kaen Municipality through social media. *IIAI Letters on Informatics and Interdisciplinary Research, 5*, LIIR299. https://doi.org/10.52731/liir.v005.299

นวัตกรรมการนิเทศภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2

Internal Supervision Innovations in Schools under the Kanchanaburi Primary Educational Service Area Office 2

จิราวรรณ รักคง* สุมิตร สุวรรณ
Jirawun Rakkong* Sumit Suwan
คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน*,2
Faculty of Educational and Development Sciences, Kasetsart University
jirawun.ra@ku.th

Received: December 5, 2025 **Revised:** January 9, 2026 **Accepted:** January 21, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพการนิเทศภายในของสถานศึกษา และ 2) นวัตกรรมการนิเทศภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2 กลุ่มตัวอย่าง คือ ข้าราชการครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2 จำนวน 278 คน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซี่และมอร์แกน และสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิจำแนกตามอำเภอร่วมกับการสุ่มอย่างง่าย ได้รับแบบสอบถามกลับคืน จำนวน 233 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 83.81 นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ข้าราชการครู และศึกษานิเทศก์ จำนวน 6 คน คัดเลือกโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96 และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1. สภาพการนิเทศภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2 ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศ รองลงมา คือ การปฏิบัติการนิเทศ การประเมินและรายงานผล การวางแผนการนิเทศ และการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ ตามลำดับ 2. นวัตกรรมการนิเทศภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2 ซึ่งเป็นแนวคิด วิธีการ รูปแบบ กระบวนการใหม่ ๆ ที่ผู้บริหารสถานศึกษานำมาใช้ในการนิเทศ คือ เปลี่ยนจากจับผิดเป็นการนิเทศที่บูรณาการอยู่ในกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน มีการร่วมกันถอดบทเรียน เปิดโอกาสให้ครูได้สะท้อนตนเอง รับข้อเสนอแนะและนำไปปรับปรุงการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ทำให้ครูได้พัฒนาแนวคิดใหม่ ๆ และปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะกับผู้เรียนมากขึ้น

อีกทั้งยังมีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาช่วย ทำให้มีฐานข้อมูลการนิเทศที่ตรวจสอบติดตามได้ต่อเนื่อง โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาทำหน้าที่อำนวยความสะดวกหรือเป็นที่ปรึกษามากกว่าการเป็นผู้ประเมิน

คำสำคัญ: นวัตกรรมการนิเทศภายในสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี

Abstract

The objectives of this research were to investigate: 1) the conditions of internal supervision in schools and 2) internal supervision innovations in schools under the Kanchanaburi Primary Educational Service Area Office 2.

The sample group consisted of 278 teachers under the Kanchanaburi Primary Educational Service Area Office 2. The sample size was determined according to the Krejcie and Morgan table, and the participants were selected using stratified random sampling classified by district in combination with simple random sampling." A total of 233 questionnaires were returned, accounting for 83.81 percent. In addition, six key informants including school administrators, teachers, and educational supervisors were selected by purposive sampling. The research instruments included a questionnaire with a reliability coefficient of 0.96 and a structured interview form. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, and content analysis.

The research findings were as follows. 1. The overall and individual aspects of the conditions of internal supervision in schools under the Kanchanaburi Primary Educational Service Area Office 2 were at a high level. The highest mean score was found in the development of supervisory media and tools, followed by supervision practices, evaluation and reporting, supervision planning, and the study of current conditions, problems, and needs respectively. 2. Internal supervision innovations in schools under the Kanchanaburi Primary Educational Service Area Office 2 consisted of new concepts, methods, models, and processes implemented by school administrators. These innovations reflected a shift from fault-finding supervision toward supervision integrated within Professional Learning Community (PLC) processes. This approach promoted collaborative learning and joint lesson reflection, provided opportunities for teachers to engage in self-reflection, received constructive feedback, and improved instructional effectiveness. Consequently, teachers developed new ideas and adjusted their teaching practices to better meet students' needs.

In addition, digital technology was utilized to support continuous supervision through traceable supervision databases, with school administrators acting as facilitators or advisors rather than evaluators.

Keywords: Internal Supervision Innovations, Kanchanaburi Primary Educational Service Area Office

บทนำ

การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาประเทศ โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ได้กำหนดจุดมุ่งหมายและหลักการของแนวการจัดการศึกษา มาตรา 22 ไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562, 2562) ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ที่ต้องจัดให้มีหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดดในยุคปัจจุบันและอนาคต ซึ่งถูกขับเคลื่อนด้วยพลวัตของเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology: IT) ส่งผลให้เกิดความผันผวนในทุกมิติ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายใต้เครือข่ายโลกาภิวัตน์ การก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัล (Digital Ara) ก่อให้เกิดช่องทางการแสวงหาความรู้ที่ไร้ข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาตามไปด้วยอย่างมิอาจหลีกเลี่ยงได้ และส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่างมาก สถานศึกษาจึงต้องมีความตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนมีทักษะพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในการออกไปดำรงชีวิต ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ต้องให้ผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้ที่มีอยู่มาบูรณาการเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมที่ตอบสนองความต้องการของสังคม ซึ่งผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีความพร้อมครบทุกด้าน คือ ครูผู้สอนนั่นเอง (สุวดี อุปปินใจ, 2566)

การนิเทศภายในสถานศึกษาถือเป็นกระบวนการที่สำคัญในการขับเคลื่อนระบบการประกันคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกำหนดไว้ โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ได้กำหนดให้กระบวนการนิเทศภายในเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินคุณภาพภายนอกเพื่อยืนยันประสิทธิภาพของระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา (อัมพวรรณ สิริรักษ์, 2560) การนิเทศการศึกษากับการบริหารการศึกษามีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด มีการดำเนินงานตามกระบวนการอย่างเป็นระบบต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน แม้ว่าการบริหารการศึกษามุ่งเน้นผลผลิตมากกว่าการเปลี่ยนแปลงของผู้ปฏิบัติงาน แต่การนิเทศการศึกษานั้นจะถือว่าการ

ได้มาซึ่งคุณภาพของผลผลิตนั้นมาจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการปฏิบัติงาน การดำเนินงานด้านการนิเทศการศึกษาและการบริหารการศึกษาจึงมีเป้าหมายที่สำคัญในการทำงานร่วมกันของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง คือ ทำให้เกิดคุณภาพในการจัดการเรียนการสอน ในขณะที่นวัตกรรมการนิเทศภายในเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนเช่นกัน นวัตกรรมใหม่ ๆ จะช่วยให้ครูผู้สอนสามารถปรับปรุงวิธีการสอนและเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 การนิเทศที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้การเรียนการสอนสามารถมุ่งเน้นที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner-centered) และส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง (สุวดี อุปปินใจ, 2566) โดยองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่นวัตกรรมเป็นองค์กรที่มีการพัฒนาเพื่อการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาต้องเป็นบุคคลที่แสวงหาความรู้ใหม่ แบ่งปันความรู้แก่เพื่อนร่วมงานเพื่อพัฒนางานในหน้าที่และต่อยอดสร้างความรู้ใหม่ (จิติมา วรรณศรี, 2563) ซึ่งสุวดี อุปปินใจ (2566) ได้กล่าวว่า นวัตกรรมการนิเทศการศึกษา (Educational supervision innovation) เป็นการกระทำใหม่ทางการนิเทศการศึกษา ผลิตภัณฑ์ใหม่ บริการใหม่ หรือกระบวนการใหม่ทางการนิเทศการศึกษาที่ยังไม่เคยมีใช้มาก่อน หรือเป็นการพัฒนาดัดแปลงมาจากของเดิมที่มีอยู่แล้ว ก่อให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินการนิเทศการศึกษา ซึ่งอาจมีการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไปหรือฉับพลันก็ได้

ระบบการนิเทศการศึกษาของไทย ยังมีปัญหาอุปสรรคในเชิงปฏิบัติหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของความไม่สอดคล้องระหว่างการวางแผนและการปฏิบัติจริง ปัญหาที่ชัดเจน คือ ผู้บริหารให้ความสำคัญและสนับสนุนงานด้านวิชาการน้อย รวมถึงขาดการตระหนักถึงความจำเป็นของการจัดการนิเทศภายในโรงเรียน นอกจากนี้ โรงเรียนยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถและความเข้าใจในการดำเนินการนิเทศภายในขาดบุคลากรที่มีบทบาทในการจัดทำและติดตามแผนงานและโครงการที่เกี่ยวกับการนิเทศ ส่งผลให้การนิเทศภายในโรงเรียนไม่เด่นชัดและไม่ต่อเนื่อง ซึ่งผลการศึกษาวิจัยของพุทธชาด แสนอุบล (2561) ยืนยันถึงปัญหาดังกล่าว ครูขาดความเข้าใจและไม่ตระหนักรู้ต่อกระบวนการนิเทศภายใน ไม่ให้ความสำคัญกับกิจกรรมการนิเทศภายใน และโรงเรียนไม่มีคู่มือให้ครูปฏิบัติ ปัญหาด้านการกำกับตรวจสอบการปฏิบัติการ โดยการดำเนินการนิเทศไม่เป็นไปตามปฏิทินการปฏิบัติงาน นอกจากโรงเรียนไม่นำผลการนิเทศภายในสภานศึกษาไปปรับปรุงและพัฒนางานการบริหารของโรงเรียน ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จของการนิเทศในภาพรวม

ในขณะที่ผลการประเมินคุณภาพมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรีเขต 2 พบว่า 1) ด้านคุณภาพผู้เรียน จุดที่ควรพัฒนามากที่สุด คือ ความสามารถในการสร้างนวัตกรรม (ร้อยละ 74.81) รองลงมา คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรสถานศึกษา (ร้อยละ 67.77) และความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดวิจารณญาณ อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแก้ปัญหา (ร้อยละ 60.64) 2) ด้านกระบวนการบริหารและการจัดการ จุดที่ควรพัฒนามากที่สุด คือ ดำเนินงานพัฒนาวิชาการ ที่เน้นคุณภาพผู้เรียนรอบด้านตามหลักสูตรสถานศึกษาและทุกกลุ่มเป้าหมาย (ร้อยละ 85.11) รองลงมา คือ พัฒนาครูและบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพ (ร้อยละ 80.85) และมีระบบบริหารจัดการคุณภาพสถานศึกษา (ร้อยละ 72.34) ตามลำดับ 3) ด้านกระบวนการ

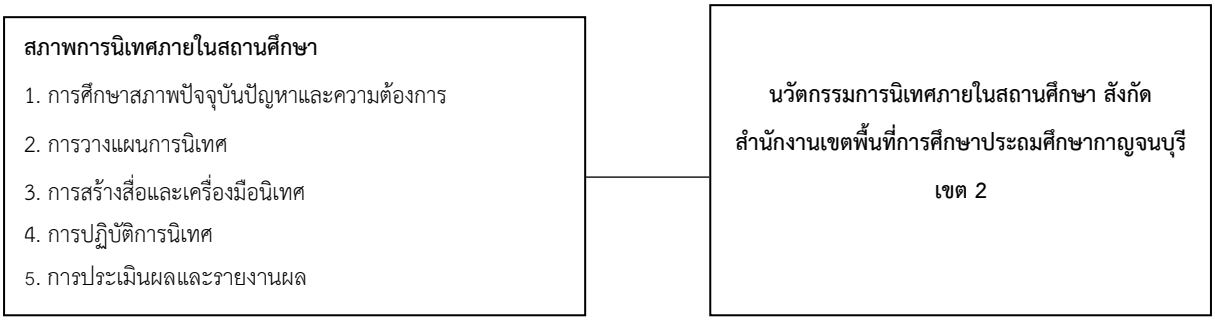
จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จุดที่ควรพัฒนามากที่สุด คือ ตรวจสอบและประเมินผู้เรียนอย่างเป็นระบบและนำผลมาพัฒนาผู้เรียน (ร้อยละ 67.02) และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการให้ข้อมูลสะท้อนกลับเพื่อพัฒนาและปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ (ร้อยละ 64.89) (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2, 2567)

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2 ได้ออกนโยบายและจุดเน้นในเรื่องนวัตกรรมหรือวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศในการพัฒนาการเรียนการสอนที่ประสบความสำเร็จและส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพหรือผลการประเมินผู้เรียนอื่น ๆ โดยกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลจัดการศึกษาได้ดำเนินกิจกรรมประกวด Best Practice นวัตกรรมนิเทศภายในสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณภาพการศึกษาของครูผู้สอน โดยความสำคัญและปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะศึกษาสภาพการนิเทศภายในของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2 รวมถึงศึกษานวัตกรรมการนิเทศภายในของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2 ซึ่งผลการวิจัยผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินการนิเทศภายในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการนิเทศภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2
2. เพื่อศึกษานวัตกรรมการนิเทศภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2

กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ข้าราชการครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาญจนบุรี เขต 2 จำนวนทั้งสิ้น 987 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาญจนบุรี เขต 2 จำนวนทั้งสิ้น 278 คน ซึ่งได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน (ธีรวุฒิ เอกะกุล, 2543 อ้างจาก Krejcie & Morgan, 1970) และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) แล้วเทียบสัดส่วนตามอำเภอ และใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีจับสลากแบบไม่ใส่คืน

1.3 ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน ข้าราชการครู จำนวน 2 คน และศึกษานิเทศก์ จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 6 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ลักษณะของเครื่องมือ

1) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม แบ่งเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 สภาพการนิเทศภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2 ผู้วิจัยได้กำหนดค่าคะแนนเป็น 5 ระดับ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของลิเคิร์ท (สุภรณ์ ลิ้มบริบูรณ์ และคณะ, 2563 อ้างจาก Likert, 1961) แต่ละระดับมีความหมาย ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง มีสภาพการนิเทศภายใน มากที่สุด
ระดับ 4 หมายถึง มีสภาพการนิเทศภายใน มาก
ระดับ 3 หมายถึง มีสภาพการนิเทศภายใน ปานกลาง
ระดับ 2 หมายถึง มีสภาพการนิเทศภายใน น้อย
ระดับ 1 หมายถึง มีสภาพการนิเทศภายใน น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยผู้วิจัยนำข้อมูลจากการวิเคราะห์แบบสอบถาม ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดมาตั้งคำถามสำหรับสัมภาษณ์เป็นลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open Question) เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาตรวจแก้ไขเนื้อหาและสำนวนภาษาที่ใช้ ตลอดจนความถูกต้อง เหมาะสมตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย แล้วนำแบบสัมภาษณ์ไปใช้เก็บข้อมูล

2.2 การสร้างและหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ

1) การสร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 2

1.1) ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศและนวัตกรรมการนิเทศการศึกษา

1.2) สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการนิเทศภายในของสถานศึกษา มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ท (Likert Type)

1.3) นำร่างแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา และนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรง สอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา ความถูกต้อง การใช้ภาษา และครอบคลุมของรายการตัวเลือกกับประเด็นคำถาม โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of Item Objective Congruence) ใช้เกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67-1.00

1.4) ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาแก้ไข

1.5) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (Try Out) กับข้าราชการครูในโรงเรียน ที่มิใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำมาคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามตามวิธีของครอนบาค (Cronbach Alpha Coefficient) (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2563) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป ปรากฏว่าค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.96

1.6) จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

2) การสร้างแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับนวัตกรรมนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 2 ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยวิจัยนำข้อมูลจากการวิเคราะห์แบบสอบถาม ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดมาตั้งคำถามสำหรับสัมภาษณ์เป็นลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open Question) หลังจากนั้นนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาตรวจแก้ไขเนื้อหาและสำนวนภาษาที่ใช้ ตลอดจนความถูกต้อง เหมาะสมตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย แล้วนำแบบสัมภาษณ์ไปใช้เก็บข้อมูล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 2 ดังนี้

1) นำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลส่งถึงผู้บริหารการศึกษา เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากข้าราชการครูผ่านระบบกูเกิลฟอร์ม (Google Form)

2) ผู้วิจัยดำเนินรวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับคืนทางกูเกิลฟอร์ม จำนวน 233 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 83.81 จากนั้นตรวจสอบความสมบูรณ์ เพื่อดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์นวัตกรรมนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 2 ดังนี้ นำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์ส่งถึงผู้ให้ข้อมูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2 เพื่อนัดหมายการสัมภาษณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) พร้อมทั้งนำเสนอผลการวิเคราะห์ด้วยตารางประกอบคำบรรยาย

4.2. ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการนิเทศภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา พร้อมทั้งนำเสนอผลการวิเคราะห์ด้วยตารางประกอบคำบรรยาย และนำมาแปลผลตามเกณฑ์ของ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

4.51–5.00 หมายถึง มีสภาพการนิเทศภายใน อยู่ในระดับมากที่สุด

3.51–4.50 หมายถึง มีสภาพการนิเทศภายใน อยู่ในระดับมาก

2.51–3.50 หมายถึง มีสภาพการนิเทศภายใน อยู่ในระดับปานกลาง

1.51–2.50 หมายถึง มีสภาพการนิเทศภายใน อยู่ในระดับน้อย

1.00–1.50 หมายถึง มีสภาพการนิเทศภายใน อยู่ในระดับน้อยที่สุด

4.3 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิดและการสัมภาษณ์ที่ได้จากการสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เกี่ยวกับนวัตกรรมนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2 โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. สภาพการนิเทศภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพการนิเทศภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2 โดยภาพรวม

ด้าน	สภาพการนิเทศภายในของสถานศึกษา	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1	การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ	4.37	0.66	มาก	5
2	การวางแผนการนิเทศ	4.38	0.65	มาก	4
3	การสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศ	4.42	0.63	มาก	1
4	การปฏิบัติการนิเทศ	4.41	0.62	มาก	2
5	การประเมินและรายงานผล	4.40	0.66	มาก	3
ค่าเฉลี่ยรวม		**4.40**	**0.59**	**มาก**	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพการนิเทศภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2 ในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$= 4.40, S.D.= 0.59) เมื่อพิจารณารายด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$= 4.42, S.D.= 0.63) รองลงมา คือ การปฏิบัติการนิเทศ ($\overline{X}$= 4.41, S.D.= 0.62) การประเมินและรายงานผล ($\overline{X}$= 4.40, S.D.= 0.66) ตามลำดับ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ ($\overline{X}$ = 4.37, S.D.= 0.66)

1.1 ด้านการศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.37, S.D. = 0.66) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ มีการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียน ($\overline{X}$ = 4.45, S.D. =

0.69) รองลงมา คือ ผู้นิเทศค้นหาและพัฒนานวัตกรรมที่ใช้แก้ปัญหาและนำไปสู่การปฏิบัติในชั้นเรียนร่วมกับครู ($\overline{X}$ = 4.38, S.D. = 0.70) สถานศึกษาจัดทำข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน และนำผลมาใช้ในการวางแผนการนิเทศ ($\overline{X}$= 4.38, S.D. = 0.74) ตามลำดับ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ สถานศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานจากแบบสำรวจ การตรวจเยี่ยมหรือการสัมภาษณ์ ($\overline{X}$= 4.34, S.D.= 0.77)

1.2 ด้านการวางแผนการนิเทศ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$= 4.38, S.D. = 0.65) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ สถานศึกษาจัดทำแผนการนิเทศ โครงการหรือกิจกรรมนิเทศที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของครู ($\overline{X}$ = 4.47, S.D. = 0.66) รองลงมา คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีกระบวนการและรูปแบบการนิเทศที่หลากหลายตามความพร้อมของผู้รับการนิเทศ ($\overline{X}$ = 4.39, S.D. = 0.77) ผู้บริหารสถานศึกษามีการตรวจสอบขั้นตอนการดำเนินการนิเทศเพื่อปรับปรุงและแก้ไขการนิเทศภายในให้มีประสิทธิภาพ ($\overline{X}$ = 4.37, S.D. = 0.73) ตามลำดับ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการนิเทศภายใน ($\overline{X}$ = 4.30, S.D. = 0.78)

1.3 ด้านการสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.42, S.D. = 0.63) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ สถานศึกษาใช้เครื่องมือการนิเทศที่มีคุณภาพใช้งานง่าย เช่น PowerPoint, Google Docs, Canva ($\overline{X}$ = 4.45, S.D. = 0.66) รองลงมา คือ สถานศึกษาใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อติดตามและประเมินผลการดำเนินงานนิเทศ ($\overline{X}$ = 4.45, S.D. = 0.68) สถานศึกษาสร้างสื่อและเครื่องมือในการนิเทศให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และรูปแบบที่กำหนดไว้ มาก ($\overline{X}$ = 4.44, S.D. = 0.70) ตามลำดับ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ สถานศึกษาใช้สื่อและเครื่องมือการนิเทศที่ความสอดคล้องกับยุคศตวรรษที่ 21 เช่น video, Youtube, Facebook Live ($\overline{X}$ = 4.33, S.D. = 0.75)

1.4 ด้านการปฏิบัติการนิเทศ มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.41, S.D. = 0.62) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ผู้นิเทศดำเนินการนิเทศตามขั้นตอนและระยะเวลาตามที่วางแผน ($\overline{X}$ = 4.50, S.D. = 0.64) รองลงมา คือ ผู้นิเทศใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีตามที่ได้วางแผนกำหนดไว้เพื่อเพิ่มช่องทางในการสื่อสารและให้คำปรึกษา ($\overline{X}$ = 4.44, S.D. = 0.71) ผู้นิเทศสะท้อนผลการนิเทศในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน ($\overline{X}$ = 4.43, S.D. = 0.69) และผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศร่วมกันพัฒนาและปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ ($\overline{X}$ = 4.43, S.D. = 0.69) ตามลำดับ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้นิเทศประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์หรือ AI เพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษา ($\overline{X}$ = 4.24, S.D. = 0.77)

1.5 ด้านการประเมินผลและรายงานผล มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.40, S.D. = 0.66) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ผู้นิเทศติดตามความก้าวหน้าของผู้รับการนิเทศตามแผนการนิเทศอย่างต่อเนื่อง ($\overline{X}$ = 4.44, S.D. = 0.72) รองลงมา คือ ผู้นิเทศสรุปผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการเรียนการสอนเพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนปรับปรุงการนิเทศครั้ง

ต่อไป ($\overline{X}$ = 4.42, S.D. = 0.69) ผู้นิเทศให้ข้อมูลสะท้อนผลและชี้แนะแนวทางการพัฒนาในการจัดการเรียนการสอนของครู ($\overline{X}$ = 4.39, S.D. = 0.69) ตามลำดับ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้นิเทศนำเทคโนโลยีหรือแนวคิดใหม่ ๆ มาใช้ในการออกแบบการประเมินและรายงานผลการนิเทศ ($\overline{X}$ = 4.36, S.D. = 0.72)

2. นวัตกรรมการนิเทศภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2

ผู้วิจัยได้ศึกษานวัตกรรมการนิเทศภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2 โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหาร จำนวน 2 คน ข้าราชการครู จำนวน 2 คน และศึกษานิเทศก์จำนวน 2 คน โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และนำไปสร้างข้อสรุปในลักษณะการพรรณนาความ ดังนี้

2.1 นวัตกรรมหรือแนวทางใหม่ ๆ การนิเทศภายในสถานศึกษา

นวัตกรรมการนิเทศภายในสถานศึกษา เป็นกระบวนการนิเทศที่มุ่งส่งเสริมและยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของครูอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยเน้นการนิเทศเชิงพัฒนา (Developmental Supervision) ที่เปิดโอกาสให้ครูได้สะท้อนตนเอง รับข้อเสนอแนะ และนำไปปรับปรุงการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น การดำเนินงานอยู่ภายใต้การวางแผนตามปฏิทินการนิเทศประจำปี โดยผู้บริหารมีบทบาทอำนวยความสะดวกและเป็นที่ปรึกษามากกว่าผู้ประเมิน เพื่อกำกับและติดตามผลการจัดการเรียนรู้ ผ่านทั้งการสังเกตการสอนจริงหรือการนิเทศออนไลน์ พร้อมส่งเสริมให้ครูแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และร่วมกันพัฒนาบทเรียนอย่างเป็นขั้นตอน ทำให้ครูพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

2.2 ด้านการสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศ

การสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศที่มีคุณภาพและเหมาะสมกับยุคศตวรรษที่ 21 เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การนิเทศภายในสถานศึกษามีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ โดยสื่อและเครื่องมือที่พัฒนาขึ้นถูกออกแบบขึ้นเน้นการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) เพื่อเสริมกระบวนการนิเทศให้สามารถติดตามผลได้อย่างต่อเนื่อง โดยสถานศึกษาและศึกษานิเทศก์ได้ประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลหลากหลายรูปแบบ เช่น การใช้ Clip Video, YouTube, Application Line เพื่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนแนวทางการจัดการเรียนรู้ และการใช้ Google Drive, Google Form, ในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ผลการนิเทศ รวมทั้งการสร้าง Infographic เพื่อสรุปผลการนิเทศในรูปแบบที่เข้าใจง่าย สื่อและเครื่องมือเหล่านี้ทำหน้าที่ในการเก็บข้อมูลและสะท้อนผลการดำเนินงานของครู ซึ่งนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ นอกจากนี้ ยังช่วยให้ผู้บริหารและศึกษานิเทศก์สามารถติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลได้อย่างต่อเนื่อง

2.3 การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์หรือ AI เทคโนโลยีดิจิทัลในการนิเทศภายในสถานศึกษา

สถานศึกษายังไม่ได้นำ AI มาใช้ในการนิเทศอย่างเต็มรูปแบบ แต่มีการใช้ในส่วนของการเตรียมสื่อและแผนการจัดการเรียนรู้ของครู ผู้บริหารมาใช้ในส่วนของการแปลงข้อมูลจากภาษาทั่วไปให้เป็นภาษาวิชาการ และในส่วนของศึกษานิเทศก์จะมีการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ หรือ AI โดยการจัดทำโครงการการอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับครูและบุคลากรบางส่วนที่ยังขาดทักษะในการใช้ปัญญาประดิษฐ์หรือ AI โดยสถานศึกษาใช้ Video, YouTube ในส่วนหนึ่งของกระบวนการนิเทศใช้แอปพลิเคชัน Line เพื่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลการนิเทศระหว่างผู้บริหารและคุณครู

2.4 ปัจจัยความสำเร็จของนวัตกรรมนิเทศภายในสถานศึกษา

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของนวัตกรรมการนิเทศภายในสถานศึกษา เกิดจากการดำเนินงานที่เป็นระบบและต่อเนื่อง โดยเริ่มตั้งแต่การวางแผน การสร้างสื่อและเครื่องมือการนิเทศ การนิเทศ การสะท้อนผลหลังการนิเทศ ซึ่งช่วยให้การดำเนินงานเกิดวงจรการพัฒนา ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในฐานะผู้นำทางวิชาการที่เข้าใจบริบทของครูและโรงเรียน มีการให้กำลังใจและสนับสนุนมากกว่าการสั่งการ ทำให้ครูเกิดแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองและเปิดใจต่อการนิเทศ นอกจากนี้นวัตกรรมนิเทศภายในที่ประสบความสำเร็จเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายทั้งผู้บริหาร ครู และผู้เรียน ผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในรูปแบบ PLC (Professional Learning Community) ซึ่งช่วยสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันในโรงเรียน อีกทั้งการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดกระทำข้อมูล การเก็บข้อมูลและสื่อสาร ทำให้การนิเทศเป็นระบบและสะดวกในการติดตามผล

2.5 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนวัตกรรมการนิเทศภายในสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาอยากจะพัฒนานวัตกรรมการนิเทศภายในสถานศึกษาของตนเอง เช่น การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันภายในโรงเรียนในฐานะชุมชมแห่งการเรียนรู้ SLC (School as Learning Community) โดยการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการนิเทศในห้องเรียน (Open Class)

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. สภาพการนิเทศภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2 ในภาพรวมและรายด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศ รองลงมา คือ ด้านการปฏิบัติการนิเทศ ด้านการประเมินและรายงานผล ด้านการวางแผนการนิเทศ และด้านการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการ ตามลำดับ

1.1 ด้านการศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ สถานศึกษามีการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียน รองลงมา คือ ผู้นิเทศค้นหาและพัฒนา

นวัตกรรมที่ใช้แก้ปัญหาและนำไปสู่การปฏิบัติในชั้นเรียนร่วมกับครู สถานศึกษาจัดทำข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน และนำผลมาใช้ในการวางแผนการนิเทศ สถานศึกษานำผลการวิเคราะห์มาจัดลำดับความสำคัญเพื่อวางแผนการดำเนินการนิเทศภายในสถานศึกษา ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการนิเทศ และสถานศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานจากแบบสำรวจ การตรวจเยี่ยมหรือการสัมภาษณ์ ตามลำดับ

1.2 ด้านการวางแผนการนิเทศ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ สถานศึกษาจัดทำแผนการนิเทศ โครงการหรือกิจกรรมนิเทศที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของครู รองลงมา คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีกระบวนการและรูปแบบการนิเทศที่หลากหลายตามความพร้อมของผู้รับการนิเทศ ผู้บริหารสถานศึกษามีการตรวจสอบขั้นตอนการดำเนินการนิเทศเพื่อปรับปรุงและแก้ไขการนิเทศภายในให้มีประสิทธิภาพ สถานศึกษาวางแผนออกแบบการนิเทศใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับสภาพปัญหาและความต้องการ ผู้บริหารสถานศึกษาใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการนิเทศภายใน และตามลำดับ

1.3 ด้านการสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ผู้สถานศึกษาใช้เครื่องมือการนิเทศที่มีคุณภาพใช้งานง่าย เช่น PowerPoint, Google Docs, Canva รองลงมา คือ สถานศึกษาใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อติดตามและประเมินผลการดำเนินงานนิเทศ สถานศึกษาสร้างสื่อและเครื่องมือในการนิเทศให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และรูปแบบที่กำหนดไว้ สถานศึกษาสร้างคู่มือการนิเทศเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องใช้ในการนิเทศภายในสถานศึกษา และสถานศึกษาใช้สื่อและเครื่องมือการนิเทศที่ความสอดคล้องกับยุคศตวรรษที่ 21 เช่น Video, YouTube, Facebook Live ตามลำดับ

1.4 ด้านการปฏิบัติการนิเทศ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ผู้นิเทศดำเนินการนิเทศตามขั้นตอนและระยะเวลาตามที่วางแผน รองลงมา คือ ผู้นิเทศใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีตามที่ได้วางแผนกำหนดไว้เพื่อเพิ่มช่องทางในการสื่อสารและให้คำปรึกษา และข้อที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ ผู้นิเทศสะท้อนผลการนิเทศในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน และผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศร่วมกันพัฒนาและปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ ผู้นิเทศประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์หรือ AI เพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษา ตามลำดับ

1.5 ด้านการประเมินผลและรายงานผล โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ผู้นิเทศติดตามความก้าวหน้าของผู้รับการนิเทศตามแผนการนิเทศอย่างต่อเนื่อง รองลงมา คือ ผู้นิเทศสรุปผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการเรียนกา รสอนเพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนปรับปรุงการนิเทศครั้งต่อไป ผู้นิเทศให้ข้อมูลสะท้อนผลและชี้แนะแนวทางการพัฒนาในการจัดการเรียนการสอนของครู ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศร่วมอภิปรายผลที่เกิดขึ้นในระหว่างการดำเนินกิจกรรม และผู้นิเทศนำเทคโนโลยีหรือแนวคิดใหม่ ๆ มาใช้ในการออกแบบการประเมินและรายงานผลการนิเทศ ตามลำดับ

2. นวัตกรรมนวัตกรรมการนิเทศภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2

2.1 นวัตกรรมหรือแนวทางใหม่ ๆ การนิเทศภายในสถานศึกษา

นวัตกรรมการนิเทศภายในสถานศึกษา เป็นกระบวนการนิเทศที่ส่งเสริมและยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของครูอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และร่วมกันถอดบทเรียน (Lesson study) เปิดโอกาสให้ครูได้สะท้อนตนเอง รับข้อเสนอแนะและนำไปปรับปรุงการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น การดำเนินงานอยู่ภายใต้การวางแผนตามปฏิทินการนิเทศประจำปี โดยผู้บริหารมีบทบาทอำนวยความสะดวกและเป็นที่ปรึกษามากกว่าผู้ประเมินเพื่อกำกับและติดตามผลการจัดการเรียนรู้ และใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ทำให้ครูพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) นวัตกรรมการนิเทศภายในสถานศึกษาจึงเป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาและคุณครูร่วมกันพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ผลลัพธ์เกิดกับผู้เรียน

2.2 ด้านการสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศ

สื่อและเครื่องมือที่พัฒนาขึ้นเน้นการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) เพื่อเสริมกระบวนการนิเทศให้สามารถติดตามผลได้อย่างต่อเนื่อง โดยสถานศึกษาและศึกษานิเทศก์ได้ประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลหลากหลายรูปแบบ เช่น การใช้ Clip Video, YouTube, Application Line เพื่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนแนวทางการจัดการเรียนรู้ และการใช้ Google Drive, Google Form ในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ผลการนิเทศ รวมทั้งการสร้าง Infographic เพื่อสรุปผลการนิเทศในรูปแบบที่เข้าใจง่าย สื่อและเครื่องมือเหล่านี้ทำหน้าที่ในการเก็บข้อมูลและสะท้อนผลการดำเนินงานของครู ซึ่งนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ นอกจากนี้ ยังช่วยให้ผู้บริหารและศึกษานิเทศก์สามารถติดตามตรวจสอบ และประเมินผลได้อย่างต่อเนื่อง

2.3 การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์หรือ AI เทคโนโลยีดิจิทัลในการนิเทศภายในสถานศึกษา

สถานศึกษายังไม่ได้นำ AI มาใช้ในการนิเทศอย่างเต็มรูปแบบ แต่มีการใช้ในส่วนของการเตรียมสื่อและแผนการจัดการเรียนรู้ของครู ผู้บริหารสถานศึกษานำมาใช้ในส่วนของการแปลงข้อมูลจากภาษาทั่วไปให้เป็นภาษาวิชาการ และในส่วนของศึกษานิเทศก์จะมีการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์หรือ AI โดยการจัดทำโครงการการอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับครูและบุคลากรบางส่วนที่ยังขาดทักษะในการใช้ปัญญาประดิษฐ์หรือ AI

2.4 ปัจจัยความสำเร็จของนวัตกรรมนิเทศภายในสถานศึกษา

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของนวัตกรรมการนิเทศภายในสถานศึกษา เกิดจากการดำเนินงานที่เป็นระบบและต่อเนื่อง โดยเริ่มตั้งแต่การวางแผน การสร้างสื่อและเครื่องมือการนิเทศ การปฏิบัติการนิเทศ การสะท้อนผลหลังการนิเทศ ซึ่งช่วยให้การดำเนินเป็นวงจรการพัฒนา ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในฐานะผู้นำทางวิชาการที่เข้าใจบริบทของครูและสถานศึกษา มีการให้กำลังใจและสนับสนุนมากกว่าการสั่งการ ทำให้ครูเกิดแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองและเปิดใจต่อการนิเทศ ส่งผลให้แผนการจัดการเรียนที่ได้

ปรับปรุงพัฒนา มีความน่าสนใจ กระตุ้นความอยากรู้ของผู้เรียน นอกจากนี้นวัตกรรมนิเทศภายในที่ประสบความสำเร็จเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายทั้งผู้บริหาร ครู และผู้เรียน ผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในรูปแบบ PLC (Professional Learning Community) ซึ่งช่วยสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันในโรงเรียน อีกทั้งการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดกระทำข้อมูล การเก็บข้อมูลและสื่อสาร ทำให้การนิเทศเป็นระบบและสะดวกในการติดตามผล อีกทั้งการสนับสนุนจากศึกษานิเทศก์ ที่เข้าไปให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทาง และติดตามผลอย่างใกล้ชิด

อภิปรายผล

1. สภาพการนิเทศภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2 ในภาพรวมและรายด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่า การขับเคลื่อนนโยบายและจุดเน้นของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2 ในเรื่องการดำเนินกิจกรรมประกวด Best Practice นวัตกรรมนิเทศภายในสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมคุณภาพการศึกษาของครูผู้สอน ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศภายในสถานศึกษา และให้ความสำคัญกับการเลือกใช้กระบวนการนิเทศที่เหมาะสมมาใช้ในการปฏิบัติงาน ส่งผลให้ปฏิบัติงานได้รับความสำเร็จ สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของสถานศึกษา ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของนันทรัตน์ คงคะชาติ (2564) ที่พบว่า สภาพปัจจุบันสภาพการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ในภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกับงานวิจัยของชญาน์นันท์ โกศลกิตติอัมพร (2568) พบว่า สภาพการนิเทศภายในสถานศึกษาแบบชี้แนะของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารมีการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการของครูและบุคลากรทางการศึกษามาเป็นข้อมูลในการวางแผนการนิเทศภายในสถานศึกษาอย่างรอบด้าน นอกจากนี้สถานศึกษามีการประชุมวางแผนการนิเทศภายในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง มีการประสานงานที่ดี แจ้งให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบล่วงหน้า เพื่อให้ครูได้จัดเตรียมข้อมูลเพื่อระดมสมองอย่างเต็มศักยภาพ มีการบันทึกข้อมูล ตลอดจนการสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ผลงานวิจัยของศานิต โหนแหย็ม (2560) พบว่า สภาพการนิเทศภายในสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 โดยรวมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ซึ่งเป็นผลมาจากการจัดระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ที่ระบุให้การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เป็นกระบวนการจัดการที่มีการพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง โดยสถานศึกษาต้องมีระบบการนิเทศภายใน การนำข้อมูลมาใช้ในการพัฒนาบุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วมการวางแผนปรับปรุงและพัฒนา และร่วมรับผิดชอบต่อผลการจัดการศึกษา รวมทั้งมีการใช้เครื่องมือการนิเทศที่มีคุณภาพใช้งานง่าย และใช้เทคโนโลยีเป็นตัวช่วยการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อติดตามและประเมินผลการดำเนินงานนิเทศ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการนิเทศภายในสถานศึกษาและสะท้อนถึงแนวโน้มที่สถานศึกษามีความพร้อมในการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

2. นวัตกรรมการนิเทศภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2 พบว่า นวัตกรรมการนิเทศภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2 เปลี่ยนจากการนิเทศเชิงจับผิดเป็นการนิเทศเชิงพัฒนา ที่บูรณาการกระบวนการ PLC และใช้เทคโนโลยีดิจิทัล โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาทำหน้าที่อำนวยความสะดวกหรือเป็นที่ปรึกษามากกว่าผู้ประเมิน ซึ่งเป็นแนวคิด วิธีการ รูปแบบ กระบวนการใหม่ ๆ ที่ผู้บริหารสถานศึกษานำมาใช้ในการนิเทศการสอน เพื่อให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเปิดโอกาสให้ครูได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในลักษณะของ PLC (Professional Learning Community) ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการขับเคลื่อนนโยบายและจุดเน้นของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกกาญจนบุรี เขต 2 โดยกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลจัดการศึกษาได้ดำเนินกิจกรรมประกวด Best Practice นวัตกรรมนิเทศภายในสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมคุณภาพการศึกษาของครูผู้สอน ประกอบกับผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2 ให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนการสอนของคุณครู ซึ่งมีผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธิดารัตน์ หัตถมา (2566) พบว่า แนวทางการพัฒนาการนิเทศภายในสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 2 มีการนำแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ มาใช้ในการจัดการที่เน้นพัฒนาครูและนักเรียน สำหรับการนิเทศภายในสถานศึกษาในสถานศึกษา มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันในการพัฒนาการเรียนการสอน และช่วยเหลือนักเรียนระหว่างครูกับครู และครูกับนักเรียน ซึ่งช่วยให้ครูได้พัฒนาแนวคิดใหม่ ๆ และปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะกับผู้เรียนมากขึ้น โดยมีฐานข้อมูลผลการนิเทศที่ตรวจสอบติดตามได้ต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562) ที่ได้เสนอกระบวนการนิเทศภายใน โดยใช้ห้องเรียนเป็นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ให้มีการกำหนดแนวทาง/วิธีการการพัฒนาที่หลากหลายตามปัญหาที่เกิดขึ้นตามความต้องการและจำเป็น มีการใช้กระบวนการชุมชนการเรียนรู้วิชาทางวิชาชีพ และการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาวิชาชีพครูและการพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เช่นเดียวกับแนวคิดของพิมพันธ์ เดชะคุปต์ (2565) กล่าวถึง การนิเทศเชิงรุกด้วยการใช้หลักการ PLC ในช่วงปัจจุบันยุค 4.0 ในประเทศไทยการนิเทศเชิงรุกนับเป็นบทบาทสำคัญของบุคลากรทางการศึกษา ทั้งผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา ศึกษานิเทศก์ ในลักษณะการนิเทศในลักษณะเป็นกลุ่มหรือทีม ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เรียกว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community) หรือ PLC สมรรถนะการนิเทศเชิงรุก เป็นความเชี่ยวชาญที่บุคคลทำหน้าที่เป็นผู้สอนงาน (Coach) เป็นพี่เลี้ยง (Mentor) และมีความรู้เรื่อง การนิเทศเชิงรุก หลักการและกระบวนการนิเทศ การชี้แนะแบบพี่เลี้ยง การนิเทศกับการจัดการเรียนรู้ มีความเป็นกัลยาณมิตร มีความคิดริเริ่ม

นอกจากนี้นวัตกรรมนิเทศภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2 มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการนิเทศ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Puspitasari (2023) ได้ศึกษาความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงบทบาทเชิงนวัตกรรมของผู้

นิเทศในการนิเทศการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ได้กล่าวถึง การบูรณาการเทคโนโลยีในการนิเทศภายในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องใช้ประโยชน์จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเพื่อยกระดับกระบวนการนิเทศให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งรวมถึงการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลในการติดตามการจัดการเรียนการสอน การใช้แอปพลิเคชันหรือซอฟต์แวร์เพื่อให้ข้อเสนอแนะได้ทันที รวมทั้งการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประเมินผลการจัดการเรียนการสอนของคุณครู ในส่วนการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์หรือ AI เทคโนโลยีดิจิทัลในการนิเทศภายในสถานศึกษา ที่พบว่าสถานศึกษายังไม่ได้นำ AI มาใช้ในการนิเทศอย่างเต็มรูปแบบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะขาดทักษะการใช้ AI ร่วมกับกระบวนการนิเทศ และมีความสงสัยหรือความไม่มั่นใจต่อบทบาทของ AI ในการสะท้อนผลกับครู แต่มีการใช้ AI ในส่วนของการเตรียมสื่อและแผนการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อเตรียมรับการนิเทศ สอดคล้องกับข้อสรุปของ Novita (2025) ที่สรุปว่าปัญญาประดิษฐ์หรือ AI ช่วยออกแบบกิจกิจกรรมให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ ปรับสื่อการสอนให้เหมาะกับลักษณะของผู้เรียนแต่ละคน และให้ข้อเสนอแนะต่อการออกแบบบทเรียนแบบทันที อย่างไรก็ตามการนำ AI มาใช้ต้องอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบทางจริยธรรม อีกทั้งผู้วิจัยยังมีความคิดเห็นว่า สถานศึกษาที่มีนวัตกรรมการนิเทศภายในของสถานศึกษาเป็นที่ยอมรับและเป็นแบบอย่าง (Best Practice) ของสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2 เพราะผู้บริหารสถานศึกษามีวิสัยทัศน์และมีความกล้าที่จะเปลี่ยนแปลง มีความคิดริเริ่มพัฒนากระบวนการ รูปแบบ และวิธีการนิเทศภายในสถานศึกษาที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา โดยมองเห็นจุดเด่นและโอกาสของสถานศึกษา สามารถชี้นำโน้มน้าวครูให้พัฒนาการจัดการเรียนการสอนนำไปสู่ผลลัพธ์ที่สำคัญ คือ คุณภาพของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐปวีย์ บรรยงศิวกุล (2567) ที่ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางการนิเทศการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนมีวิสัยทัศน์ที่แตกต่าง มีความเชื่อและศรัทธา ขยันศึกษาเรียนรู้ เปิดใจเรียนรู้ ศึกษาต้นแบบที่สำเร็จ และนำมาปรับใช้กับการตั้งเป้าหมาย สร้างวิสัยทัศน์ รู้ศักยภาพของตนกับทรัพยากรให้เหมาะสมกับบริบท มีนวัตกรรม Best Practice ฝึกการเชื่อมโยงระหว่างวิสัยทัศน์กับเป้าหมายและกิจกรรม เช่นเดียวกับงานวิจัยของอติกานต์ กล้าหาญ (2566) ที่ศึกษาการพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีภาวะผู้นำทางวิชาการ มีทักษะประสบการณ์ด้านการนิเทศ ครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องหลักสูตรและเนื้อหาที่จะต้องนิเทศ นำผลการนิเทศไปปรับใช้ ศึกษานิเทศก์ ต้องสามารถให้ความรู้คำแนะนำเป็นกัลยาณมิตร และแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาการนิเทศภายในสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. จากผลการวิจัย พบว่า สภาพการนิเทศภายในของสถานศึกษาด้านการศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารควรพัฒนาระบบการเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์ให้เป็นระบบมากขึ้น เช่น การใช้แบบสำรวจออนไลน์ Google Form เพื่อให้เรียกใช้งานได้สะดวก ส่งเสริมให้ครู

มีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูล เช่น การสะท้อนผลการสอน และการสรุปปัญหาที่พบในชั้นเรียนแล้วนำข้อมูลย้อนหลังมาวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ เพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัญหาให้สอดคล้องกับจุดเน้นของสถานศึกษาก่อนจะดำเนินการวางแผนนิเทศ โดยผ่านกระบวนการ PLC

2. จากผลการวิจัย พบว่า สภาพการนิเทศภายในของสถานศึกษาด้านการวางแผนการนิเทศในเรื่องที่ผู้บริหารสถานศึกษาใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการนิเทศภายใน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้น ควรจัดการอบรมการใช้ระบบดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ในการเก็บ วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลการนิเทศ เพื่อช่วยการออกแบบพัฒนารูปแบบการนิเทศให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา พร้อมทั้งศึกษานวัตกรรมนิเทศภายในของสถานศึกษาที่เป็นที่ยอมรับและเป็นแบบอย่าง (Best Practice) ของสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2

3. จากผลการวิจัย พบว่า สภาพการนิเทศภายในของสถานศึกษาด้านการสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศ ในเรื่องที่สถานศึกษาใช้สื่อและเครื่องมือการนิเทศที่มีความสอดคล้องกับยุคศตวรรษที่ 21 เช่น Video YouTube Facebook Live มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนการนิเทศทั้งรูปแบบออนไซต์ (Onsite) และรูปแบบออนไลน์ (Online) โดยมีการระบุในปฏิทินการนิเทศอย่างชัดเจน และส่งเสริมให้ครูพัฒนาตนเองในด้านการจัดการเรียนรู้และการใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

4. จากผลการวิจัย พบว่า สภาพการนิเทศภายในของสถานศึกษาด้านการปฏิบัติการนิเทศ ในเรื่องที่ผู้นิเทศประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์หรือ AI เพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้น ควรจัดอบรมครูให้มีความรู้ในการใช้ AI เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด แนะนำให้ผู้บริหารสถานศึกษาเปรียบเทียบผลการใช้ข้อมูลจาก AI กับผลการพิจารณาจากบริบทจริง เพื่อสร้างทางเลือกแนวทางในการนิเทศที่เป็นการพัฒนามากกว่าการนำมาใช้แต่ไม่สอดคล้องกับบริบทในสถานศึกษา

5. จากผลการวิจัยพบว่า สภาพการนิเทศภายในของสถานศึกษาด้านการประเมินผลและรายงานผลในเรื่องที่ผู้นิเทศนำเทคโนโลยีหรือแนวคิดใหม่ ๆ มาใช้ในการออกแบบการประเมินและรายงานผลการนิเทศ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรเข้าร่วมอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีหากผู้บริหารสถานศึกษาเข้าใจจุดเด่นของเครื่องมือดิจิทัลเพื่อการศึกษา แพลตฟอร์มออนไลน์และระบบคลาวด์ โปรแกรมออกแบบกราฟิกออนไลน์ และแอปพลิเคชันต่าง ๆ จะส่งผลให้การออกแบบการประเมินและการรายงานผลการนิเทศเป็นระบบและสามารถสะท้อนผลการนิเทศ มีฐานข้อมูลนำไปสู่การวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ เพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัญหาของสถานศึกษาได้ต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการพัฒนานวัตกรรมการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2

2. ควรศึกษานวัตกรรมการนิเทศภายในสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2

3. ควรศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลกับการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2

เอกสารอ้างอิง

จิติมา วรรณศรี. (2563). *นวัตกรรมสู่การพัฒนาสถานศึกษา.* พิษณุโลก: รัตนสุวรรณการพิมพ์

ชญาน์นันท์ โกศลกิตติอัมพร. (2568). การศึกษาสภาพการนิเทศภายในสถานศึกษาแบบชี้แนะของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3. *วารสารมหาจุฬาคชสาร,* 16(1), 345-350.

ณัฐปวีย์ บรรยงศิวกุล. (2567). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางการนิเทศของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในจังหวัดขอนแก่น. *วารสารครุศาสตร์ปัญญา,* 3(3), 45-58.

ธิดารัตน์ หัตถมา. (2566). *แนวทางการพัฒนาการนิเทศภายในสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 2.* (วิทยานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม)

ธีรวุฒิ เอกะกุล. (2543). *ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์.* อุบลราชธานี: สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.

ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2563). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS*. (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพฯ: เอส อาร์ พริ้นติ้ง แมสโปรดักส์.

นันทรัตน์ คงคะชาติ. (2564). การศึกษาสภาพการนิเทศภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1. *วารสารการบริหารการศึกษาและนวัตกรรมการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์*, 1(1), 17-32.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น.* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

พระราชบัญญัติการศึกษา (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2562. (2562). *ราชกิจจานุเบกษา.* เล่ม 136 ตอนที่ 57.

พิมพันธ์ เดชะคุปต์. (2566). *สมรรถนะการนิเทศเชิงรุกชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ* (Ebook). (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พุทธชาด แสนอุบล. (2561). สภาพ ปัญหา และแนวทางการปรับปรุงการนิเทศภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 20. *วารสารบัณฑิตศึกษา*, 15(70), 171-182

ศานิต โหนแหย็ม. (2560*). สภาพและปัญหาการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18.* (วิทยานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา)

สุวดี อุปปินใจ. (2566). *การนิเทศและการพัฒนานวัตกรรมการนิเทศการศึกษา.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). เชียงราย: ชอบพิมพ์จำกัด.

สุภรณ์ ลิ้มบริบูรณ์ และคณะ. (2563). *การวิจัยทางการศึกษา.* กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562*). แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ตามนโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้.* สืบค้นเมื่อ 30 เมษายน 2568,จาก https://drive.google.com/file/d/14DWU6X9MqUPeSt761qKRHI1SPqQoGbG6/view.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2. (2567). *รายงานการสังเคราะห์ผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา SAR 2566*.

อติกานต์ กล้าหาญ. (2566). การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์,* 9(1), 274-258.

อัมพวรรณ สิริรักษ์. (2560). การจัดการนิเทศภายในโรงเรียนกับการประกันคุณภาพการศึกษา. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา (OJED),* 12(3), 363-371.

Novita, R. (2025). *AI in lesson planning Improving teacher efficiency and instructional design* Retrieved 20 July 2024, from https://www.researchgate.net.

Puspitasari, A. (2023). Challenge and transformation: The innovative role of supervisors in 21st century educational supervision**.** *Journal on Education,* 6(1), 9477–9488.

หลักเกณฑ์และคำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี จัดพิมพ์ขึ้นเพื่อเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการและผลงานวิจัยด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ กำหนดพิมพ์ปีละ 2 ฉบับ อาจารย์ นักวิชาการ และนักวิจัยทุกท่านสามารถส่งบทความได้ โดยไม่จำเป็นต้องเป็นสมาชิก หรือ สังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีเท่านั้น ผลงานที่ได้รับพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารจะต้องมีสาระน่าสนใจ เป็นงานที่ทบทวนความรู้เดิม หรือองค์ความรู้ใหม่ที่ทันสมัย รวมทั้งข้อคิดเห็นทางวิชาการที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน และจะต้องเป็นงานที่ไม่เคยเผยแพร่ในวารสารหรือสิ่งพิมพ์ใดมาก่อน และไม่อยู่ในระหว่างการพิจารณาของวารสารหรือสิ่งพิมพ์อื่น บทความอาจถูกดัดแปลง แก้ไขเนื้อหา รูปแบบ และสำนวน ตามที่กองบรรณาธิการเห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อให้วารสารมีคุณภาพในระดับมาตรฐานสากลและสามารถนำไปอ้างอิงได้

ขอบเขตการรับตีพิมพ์บทความ

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี รับตีพิมพ์เผยแพร่บทความในสาขาวิชา การพัฒนาชุมชน ดนตรีนาฏศิลป์และการละครภาษาไทย ภาษาจีน ภาษาอังกฤษ ภาษาอังกฤษธุรกิจรัฐประศาสนศาสตร์ ศิลปกรรม การท่องเที่ยวและการบริการ ธุรกิจโรงแรมการปกครองท้องถิ่น บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาการบริหารการพัฒนาท้องถิ่น ยุทธศาสตร์การพัฒนา ศิลปะ วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น และบทความที่สัมพันธ์กับด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

วาระการตีพิมพ์

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีมีวาระการตีพิมพ์เผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ ได้แก่ ฉบับที่1 (เดือนมกราคม-มิถุนายน) และ ฉบับที่ 2 (เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม)

ประเภทของบทความ

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี สามารถส่งบทความได้ 3 ประเภท ได้แก่ บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทวิจารณ์หนังสือ ดังนี้

1. บทความวิจัย ประกอบด้วยหัวข้อต่อไปนี้

1.1 ชื่อเรื่อง (Title) มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ คำศัพท์ภาษาอังกฤษให้ขึ้นต้นด้วยตัวพิมพ์ใหญ่ ยกเว้น คำนำหน้านาม (Articles) คำบุพบท (Prepositions) ชื่อเรื่องสั้น กะทัดรัด ไม่ใช้คำย่อ ไม่เกิน 100 คำ (ตัวอักษรขนาด 18 ตัวหนา)

1.2 ชื่อผู้นิพนธ์ (Author) มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่ต้องมีคำนำหน้านามและใส่เครื่องหมาย* ที่ชื่อผู้ประสานงานหลัก (ตัวอักษรขนาด 14 ตัวปกติ)

1.3 ตำแหน่งและสังกัด (Position and Affiliation) ไม่ต้องระบุที่อยู่และหมายเลขโทรศัพท์ และระบุ E-mail ของผู้ประสานงานหลักโดยไม่มีคำว่า E-mail (ตัวอักษรขนาด 14 ตัวปกติ)

1.4 บทคัดย่อ (Abstract) มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เขียนสรุปสาระสำคัญของเรื่องใช้ภาษากระชับความยาวไม่เกิน 300 คำ (หัวข้อตัวอักษรขนาด 16 ตัวหนาเนื้อหาตัวอักษรขนาด 15 ตัวปกติ)

1.5 คำสำคัญ (Keywords) มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษไม่เกิน 5 คำ (หัวข้อตัวอักษรขนาด 15 ตัวหนาเนื้อหาตัวอักษรขนาด 15 ตัวปกติ)

1.6 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนของความเป็นมา เหตุผล และความสำคัญที่นำไปสู่การวิจัย (หัวข้อตัวอักษรขนาด 16 ตัวหนาเนื้อหาตัวอักษรขนาด 15 ตัวปกติ)

1.7 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Objectives) ระบุเป็นลำดับข้อ

1.8 วิธีดำเนินการวิจัย (Methodology) ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง วิธีสุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลข้อมูล

1.9 ผลการวิจัย (Results) รายงานข้อมูลตามวัตถุประสงค์อย่างชัดเจนถ้าผลซับซ้อนควรใช้ตารางหรือแผนภูมิ

1.10 อภิปรายผล (Discussion) แสดงผลการวิจัยตรงกับวัตถุประสงค์ หรือแตกต่างจากผู้ที่รายงานไว้ก่อนหรือไม่ อย่างไร เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น

1.11 ข้อเสนอแนะ (Recommendation) ควรประกอบด้วย ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1.12 ตาราง รูปภาพ แผนภูมิ กราฟ (Table, Figure, Diagram and Graph) ควรเลือกเฉพาะที่จำเป็น และสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง ขนาดให้เหมาะสม กรอบตารางให้เป็นแบบปิดทั้ง 4 ด้าน มีคำอธิบายประกอบ (คำอธิบายตารางอยู่ด้านบน ส่วนภาพ แผนภูมิ กราฟ อยู่ด้านล่าง)

1.13 กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement) ระบุว่าได้รับทุนและการสนับสนุนจากองค์กรใด หรือบุคคลใดบ้าง จะมีหรือไม่มีก็ได้

1.14 เอกสารอ้างอิง (References) ให้อ้างอิงตามหลักเกณฑ์ระบบ APA 6 จำนวนการอ้างอิงในเนื้อเรื่องต้องเท่ากับในส่วนของการอ้างอิงท้ายเรื่อง

ในเนื้อเรื่องมีการอ้างอิงแต่ในเอกสารอ้างอิงไม่มี ให้เพิ่มในเอกสารอ้างอิง

ในเนื้อเรื่องไม่มีการอ้างอิง แต่ในเอกสารอ้างอิงมี ให้ตัดออกจากเอกสารอ้างอิง

2. บทความวิชาการ ประกอบด้วย ชื่อเรื่อง ชื่อผู้นิพนธ์ บทคัดย่อ คำสำคัญ บทนำ เนื้อหา บทสรุป และเอกสารอ้างอิง (ใช้หลักเกณฑ์เดียวกันกับบทความวิจัย)

3. บทความวิจัย ประกอบด้วย ข้อมูลทางบรรณานุกรม ชื่อผู้วิจารณ์ บทวิจารณ์

การส่งต้นฉบับและการพิจารณา

1. ผู้เขียนสามารถส่งต้นฉบับมายังกองบรรณาธิการวารสารได้ ผ่านเว็บไซต์วารสารออนไลน์ www.tci-thaijo.org โดยผู้เขียนต้องสมัครสมาชิกก่อนส่งต้นฉบับแบบออนไลน์

1.1 ในกรณีที่มีปัญหาในการส่งบทความทางเว็บไซต์ ผู้เขียนควรระบุช่องทางในการติดต่อกลับไม่ว่าจะเป็นอีเมล์หรือเบอร์โทรศัพท์

2. บทความที่กองบรรณาธิการรับไว้เพื่อพิจารณาตีพิมพ์ ผู้เขียนจะต้องจ่ายค่าพิจารณาบทความจำนวน 4,000 บาท และจะไม่คืนเงินในกรณีที่บทความไม่ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ ไม่ว่ากรณีใด ๆ

หนังสือรับรองการแปลบทคัดย่อภาษาอังกฤษ
วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ชื่อบทความ (ภาษาไทย)

.....

.....

ชื่อบทความ (ภาษาอังกฤษ)

.....

.....

ชื่อผู้นิพนธ์บทความ(ภาษาไทย)

.....

ชื่อผู้นิพนธ์บทความ(ภาษาอังกฤษ)

.....

หน่วยงานต้นสังกัด

.....

ชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา (ในกรณีที่เป็นนักศึกษา)

.....

หลักสูตร..... สาขา .....

ข้าพเจ้า ..... ตำแหน่ง .....
ขอรับรองว่า บทคัดย่องานวิจัยของ .....
ได้รับการแปลจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษได้อย่างถูกต้องแล้ว โดยผู้เชี่ยวชาญทางภาษา

ลงชื่อ .....
ชื่อ .....
ตำแหน่ง .....
ผู้รับรองการแปลบทคัดย่อ

Abstract

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ .....

(.....)

ตำแหน่ง .....

ผู้รับรองบทคัดย่อภาษาอังกฤษ

แบบฟอร์มขอส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

เรียน บรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ข้าพเจ้า (ผู้เขียน) (ภาษาไทย) (นาย/นาง/นางสาว).....

(ผู้เขียน) (ภาษาอังกฤษ) (Mr./Mrs./Miss).....

ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้เลขที่.....หมู่ที่.....ซอย.....ถนน.....ตำบล/แขวง.....

E-mail :.....

มีความประสงค์ขอส่ง ☐ บทความวิจัย/วิทยานิพนธ์ ☐ บทความวิชาการ ☐ บทความวิจารณ์หนังสือ

ชื่อเรื่องภาษาไทย.....

ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ.....

หมายเหตุ

1. บทความดังกล่าวต้องไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใด ๆ มาก่อน โดยเจ้าของบทความมิได้คัดลอก หรือละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้ใด
2. กองบรรณาธิการวารสารเป็นเพียงหน่วยงานที่รับพิจารณาเพื่อลงตีพิมพ์เท่านั้น ไม่มีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบแหล่งที่มา
3. บทความเป็นความคิดเห็นของเจ้าของบทความ โดยกองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป และเจ้าของบทความยินดีให้บทความ ได้รับการตรวจสอบความถูกต้องทางวิชาการโดยผู้ทรงคุณวุฒิ Peer review ที่กองบรรณาธิการพิจารณาแล้ว เห็นควรอ่านพิจารณาบทความนั้น ๆ
4. เจ้าของบทความยินดีปรับแก้ไขบทความตามผู้ทรงคุณวุฒิ Peer review ให้คำแนะนำ
5. หากเกิดการละเมิดลิขสิทธิ์ ไม่ว่าวิธีใด หรือการฟ้องร้องไม่ว่ากรณีใดๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ กองบรรณาธิการวารสารไม่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งสิ้น ให้เป็นสิทธิ์ของเจ้าของบทความที่จะดำเนินการ

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้เป็นผลงานตามที่ได้ระบุชื่อในบทความจริง และไม่เคยลงเผยแพร่ที่ไหนมาก่อน ตีพิมพ์เผยแพร่ลงวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ทั้งนี้ ข้าพเจ้าได้อ่านและทำความเข้าใจข้อความเรียบร้อยแล้ว ซึ่งข้าพเจ้ายินดีและยอมรับทุกประการ

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ลงนาม.....ผู้เขียน

(.....)

วันที่.....

ความเห็นของบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

☐ บทความสมบูรณ์ ให้ส่งผู้ทรงคุณวุฒิได้ (Peer review) อ่านได้

☐ บทความควรมีปรับแก้ไข

ลงชื่อ.....

(.....)

สำนักงานกองบรรณาธิการ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
เลขที่ 2 ถนนราชธานี ตำบลในเมือง อำเภอเมืองอุบลราชธานี
จังหวัดอุบลราชธานี 34000
โทรศัพท์ 0-4535-2000 ต่อ 1535 , 06-5226-9530 โทรสาร 045-352-078
E-mail: hujou@ubru.ac.th

Editorial Office
Faculty of Humanities and Social Sciences,
Ubon Ratchathani Rajabhat University
Ratchathani Road, Muaeng Ubon Ratchathani District,
Ubon Ratchathani Province
Tel: 0-4535-2000 ต่อ 1535 , 06-5226-9530 Fax: 045-352-078
E-mail: hujou@ubru.ac.th